Raynaud

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 C
7

IHS

DE MARTYRIO PER PESTEM

Ad martyrium improprium, & proprium vulgare comparato,

DISQVISITIO THEOLOGICA,

THEOPHILI RAYNAVDI,
Societatis IESV Theologi.

Qua monstratur, eos qui proximis peste contactis, ex Christiana charitate subleuandis, immoriuntur, esse non latè duntaxat, sed pressè ac verè Christi Martyres; iis non dissimiles qui in fidei causa mortem oppetunt: duplicisque illius propriè dicti Martyrij decorum comparatio, ex Patrum oraculis, & doctrina Theologica instituitur.

LVGDVNI
Sumpt. IACOBI CARDON
M.DCXXX.

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI, AC DOMINO,
P. MVTIO VITELLESCO, SOCIETATIS IESV, Præposito Generali.

IACOBVS CARDON F.

AVD satis fœliciter hunc annum auspicaturus mihi videbar, nisi aliquo officiosæ obseruantiæ testimonio erga Paternitatem vestram defungerer;Cùm opportunè venit mihi in manus hic recentis fœturæ Libellus,mole quidem exilis, sed argumento planè nobilis, Martyrum sanguine venustiùs rubricatus, quàm quouis minio vermiculatus, palmarum phyliris magnificentiùs lemnis-

catus,quàm quibuſuis tæniis exornatus; vt mihi dubium non ſit, quin citra omnem aliam elegantiam futurus ſit acceptiſſimus.

QVANQVAM & longè plura ſuppetunt nec ea ſanè vulgaria, ſi vti velim commendationis argumenta. Atque vt nunc quidem AVCTOREM ipſum taceam, quem neqne nos neque prælo noſtra ſatis dignè eloquantur; Quantum eſt quod hìc non modò cæterorum Martyrum aſſertas victorias, decora vindicata, defenſa, atque illuſtrata troph æa: Sed & tuorum Olympionicarũ hoc extremo iam ſeneſcẽtis mundi ſæculo vbique terrarum pro fide ac Religione pro pietate, ac charitate inſtituta certamina, obita pericula, fuſum ſanguinem cumulata denique cum immortali laude funera conſpecturus ſis? Atque vt de iis dicere ſuperſedeam, qui magno numero cùm inter hæreticos, tùm inter Ethnicos, pugiles è Societate IESV fortiſſimi, acerbiſſimos

bissimos quosque suppliciorum cruciatus magnificentissimo patientiæ spectaculo superarunt. quo tandem verborum, laudísque apparatu illos prosequar, qui in oculis nostris, (parum dixi) in oculis Galliæ penè vniuersæ, vbicumque toto hoc biennio pestilentis auræ turbo sese infudit, nobiles animas ineluctabili mortis periculo, nouo Martyrij genere obiecerunt?

FORTVNATAS vtique animas, quæ naturæ aliquando debitæ, Christo præcerptæ sunt, & proximo impensæ, quasque si inter extabescentia pestilenti lue cadauera Martyrum palmæ succrescunt, Martyras appellare non dubitem. Verùm hoc dum alij pro sua eruditione disceptabunt, alij pro sua authoritate, statuent, ego quod vnicum mihi hoc ineunte anno propositum est, istud qualecumque obseruantiæ meæ monimentum, PATERNITATI VESTRÆ, strenarum nomine dicatum eo. VALE.

ARGVMENTVM.

NVPER *grassante Lugduni teterrima lue, quæ vrbem populosissimam, miserabili strage compleuit, cum plerique Christi pugiles, ex Christiana charitate, ad ægrorum, præsertim in spiritu, subsidium accurrissent; eósque etiam, sinente Deo ad meritorum cumulum, communis calamitas inuolueret; dubitatio nonnullos incessit, quàm pretiosa apud Deum foret ea mors, quæ ex Christiana charitate, generosè adito non ambiguo eius discrimine, tanto virtutis specimine, ac salutis proximorum flagrantissimo Zelo, oppetebatur. Quibusdam nec infimæ notæ, sed exquisitæ pietatis ac doctrinæ viris, visa huiusmodi mors, ad martyrium pressè acceptum abundè esse. Reclamantibus tamen aliis, qui tametsi vitam in sancto illo ministerio prodigere, (certè exitio aperto exponere,) opus esse sanctissimum, & magni apud Deum meriti, æquè ac insignis apud homines commendationis & splendoris, non diffitebantur; (& perspicuum est, in tanta operis*

ris

ris illius luce, diffiteri id neminem posse:) Tamen martyrij propriè ac ad Theologicam seueritatem exacti, decora eidem negabant, grauibus in speciem rationibus subnixi, & suffragio (vt rebantur,) muniti omnium retrò Theologorum, apud quos de huiusmodi, vt Ruffinus appellauit, misericordiæ martyrio, altum silentium.

VISVM *est operæpretium, in discussionem controuersiæ illius penitiùs descendere, non tam ad egregiorum Christi athletarum in tam sancto opere voluntatem, nostris vel rationibus vel disputationibus incendendam, si ea plaga recrudescat; alibiue, hoc aut alio tempore sæuiat; Quid enim iis quos vnctio docet de omnibus, & Spiritus sancti vis occultis ac miris itineribus subiens, & occupans animos, ad tam sublime gloriosúmque opus impellit, nostræ ratiunculæ? Non igitur tam ad vsum futurum, quem cupio nunquam hîc aut vspiam alibi habere locum, quàm vt anteriùs exprompta virtuti stent sua decora, & suauissimis plerísque capitibus, quæ in proxima calamitate sancto illi iuuandorum ægrorum ministerio immortua sunt, parta optimo titulo gloria maneat, interponere iudicium in ea controuersia nostrum placuit; quod æquè, ad omnem huiusmodi mortem ex charitate aditam, & exceptam, pertinebit: Tametsi quia ex proposito subsidij contactis impensi exemplo, mo-*

ta est controuersia, & in eo difficultas est luculenta, illius ferè duntaxat mentionem faciam in sequentibus.

Vt verò ordinata sit tractatio, quando in eo vniuersa hac controuersia vertitur, sítne hæc mors ad martyrium duntaxat latè acceptum idonea, an etiam ad martyrium strictè & in rigore Theologico spectatum pertineat; præmittam quis apud Patres & DD. martyrij latè dicti ambitus sit. Tum de eo martyrio pressè dicto quod est maximè vulgare & indubitatum, diligenter agam. Quibus duobus præsuppositis in controuersiam propositam descendam, ac vtri è duobus prædictis martyriis, latè inquam an pressè dicto, accensenda sit mors de qua agimus, inuestigabo: & auditis diligenter, partis negantis quæ mihi non probatur, rationibus, pro altera pronunciabo: demonstrans esse hanc mortem, ad martyrium pressè ac propriè dictum, sufficientissimam. Ad extremum facta contentione duplicis martyrij propriè dicti, (quorum quod vulgare ac indubitatum est, fidei; hoc nostrum, misericordiæ martyrium, nominari potest,) quàm non dispari splendore ambo colluceant, patefaciam.

SA

SACRIS PVGILIBVS peste ſublatis.

O Qui ſereno pellitis halitu
Minas tonantis ſæpiùs ætheris,
Vt aſtra nobis pleniori
Orbe diem meliora fundant.
O vos ſalutis præſidium meæ,
O ſanctitatis candida lumina,
Quidni à coronâ tot piorum
Tabificam pepuliſtis auram?
Arcana veſtri conſilij, precor,
Si quid meremur, pandite Cœlites;
Cur improborum miſcuiſtis
Funera funeribus bonorum?
Attende tellus. Conſcia ſidera
Teſtentur alti conſilij iubar,
Mentem explicent diuinitatis,
Inuiolato adamante fixam.
Deuota cauſæ pectora publicæ,
Nunquam petiſſet peſtifer halitus,
Ni depopoſciſſent honores,
Martyribus ſolitos rependi.
Quàm ſæpè noſtris vota perennia
Fixere templis? O quoties precum,
Magno impetu ſurrecta moles,
Angelica ſtetit in corona?
Illa illa virtus artifici manu
Prenſare ſolers lurida corpora
Paſſim irretortis hauriebat
Monſtrificas oculis ruinas.
Immo ſcipsâ prodigioſior

Prono deinceps ore bibit luem,
Luem reuoluendam sub Orci
Pestifero loca fœda tabo.
Hæc illa virtus messe potens sua,
Assueta calles ire per arduos
Suis coronatur maniplis,
Et proprio micat apparatu.
Mox sede celsâ crebriùs insonans
O inquit, altum Cœlicolûm genus,
Frontes meorum laureatas
Perpetuâ radiate baccâ.
Necis verendæ ducite fercula,
Et ferculorum pompa terat polos,
De peste pangantur trophæa,
Exuuiis onerata opimis.
Hæc pro sepulchro sint adamantino,
Hæc pro decori funeris ambitu,
Hæc ara sedes victimarum,
Hic rogus, hic deitatis ardor.
Attaminato gens sata sanguine
Verba hæc profundis mentibus imprimat,
Et in columna æternitatis
Pro feretris numeret triumphos.
Hi dum saluti se patriæ vouent,
Stetere fortes, fortiùs occidunt,
Ac vrbis atque orbis ruentem
Verticibus tenuere molem.

Ioan. A. S. Alb. S. I.

F A

FACVLTAS R. P. Prouincialis.

EGo STEPHANVS BINETVS Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. Henrico IV. & Ludouico XIII. nunc regnante, concessum, quo Bibliopolis omnibus vetatur, ne libros ab hominibus Societatis nostræ compositos, absque Superiorum eius permissione excudant, permitto IACOBO CARDON Bibliopolæ Lugdunensi, vt R. P. THEOPHILI RAYNAVDI Societatis nostræ Theologi, librum *de Martyrio per Pestem*. ad sex proximos annos excudere, ac liberè diuendere possit. Lugduni 2. Ianuarij, 1630.

STEPHANVS BINETVS.

APPROBATIO.

TRactatus R. P. Theophili Raynaudi Societatis IESV Theologi *de Martyrio per Pestem*, &c. vndecunque ſanus eſt, & cum fidei ſcitis, ac bonis moribus conſentiens. Eam verò prætera doctrinæ vbertatem ex Theologiæ & SS. Patrum diligenti peruolutatione, huic autori non noua, ſubminiſtrat, vt digniſſimus ſit prælo: hoc præſertim tempore, quo opportuniſſima, aut etiam perneceſſaria eſt commendatio tam ſancti, támque Chriſtiani operis, quod hoc tractatu celebratur. Ita ſentio. Lugduni 8. Nonas Martij 1630.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT,
Epiſcopus Damaſci.

Ita & ego ſentio de iſto opere pererudito & vndecunque probando.

DE VILLE.

Vic. Gen. Subſt.

CONSENSVS.

R. Patris Theophili Raynaudi Theologi Societatis IESV librum *de martyrio per pestem*, typis mandari, & in lucem edi sumptibus IACOBI CARDON Bibliopolæ Lugdunensis, ego Regis Consiliarius & Procurator in Lugdunensi Præfectura non impedio. Die xiij. Martij, 1630.

PVGET.

PERMISSIO.

Librum *de Martyrio per Pestem*, Authore R. P. Theophilo Raynaudo Societatis IESV Theologo, à IACOBO CARDON Bibliopola Lugdunensi, in lucem edi permittimus, ac simul ne quis citrà datam ei facultatem denuo excudat, interdicimus. Datum Lugduni die 14. mensis Martij, anno 1630.

DE CHAPONAY.

OPERIS INDICVLVS.

ANTELOQVIVM.

PARS PRIMA.

Pancarpia Christiana, siue Eclogæ ex Patribus, de martyrio latè dicto.

PARS SECVNDA.

De Martyrio pressè dicto, vulgari & indubitato.

2. De

2. *De passo, altera in vulgari martyrio persona; Ac primùm de infante.*
3. *Passum libertatis compos, quibus positiuis dispositionibus ad martyrij gloriam sit aptandum, siue de necessaria & idonea martyrij per adultum acceptatione.*
4. *Corollaria de quibusdam paßis è martyrum albo expungendis: Siue de falso, Ethnicorum, Hæreticorum, Schismaticorúmque martyrio.*
5. *Alia paßi adulti ad martyrium aptatio per impedimentorum remotionem, & defectuum gratiæ dissentaneorum exclusionem.*
6. *De pretiosißimis martyrij fructibus in via & in patria: hoc est de gratia, & subita gloria veris martyribus constituta.*

PARS TERTIA.

Sítne aliquod præterea martyrium presse dictum. Siue vtri ex duobus martyriis hactenus expositis, latè inquam ac presse dicto, accensenda sit mors in aditione discriminis ad proximum ex charitate subleuandum oppetita; concluditúrque esse presse dicto martyrio adiungendam.

1. *Status controuersiæ de martyrio in causa proposita. Statuitur esse saltem latè dictum: Non esse presse acceptum quæ suadere videantur.*
2. *Contraria & vera sententia quæ aditionem voluntariam periculi ad proximi salutem curandam, morte consecuta, presse dicti martyrij decore exornat, Patrum autoritate communitur.*
3. *Sensus Ecclesiæ pro eadem sententia.*
4. *Historia SS. Alexandrinorum, ad contactorum subsidium*

PARS QVARTA.

Contentio decorum vtriusque martyrij propriè dicti.

ANTE

ANTELOQVIVM

MARTYRIS ET MARTYRII NOMINA, CORTICE TENVS, ET iuxta Ecclesiæ vſum quid ferant.

1. ARTYRIS *dulciſſimum nomen*, vt appellat S. Auguſtinus conc. 20. in pſal. 118. Græcum eſt; ſed vt idem S.D. obſeruat ibidem conc. 9. Latio donatum, quod in Chriſtianæ plebis auribus ſuauiùs ſonaret, quàm Latina vox *teſtis*: Etiam ſi hanc quoque interdum vſurpat vulgatus interpres vt S. Gregorius 9. mor. c. 43. animaduertit, ad illud *inſtauras teſtes tuos contra me*; proferens nominatim illud Apoc. 2. *Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos.* Loco item *martyrij* vſurpatam plerunque ab eodem interprete Latinam vocem *teſtimonij*, præſertim in pſalmo 118. S. Auguſtinus & S. Ambroſius, aliique crebrò monent, plerunque de Martyrum teſtificatione accipientes *teſtimonium* cuius Pſaltes ibi toties meminit. Quamuis autem hæc ſit primæua *martyris* & martyrij notio, tamen vſus, cuius in vocibus primæ ſunt partes, eam arctauit, nec eodē ſemper modo illas voces vſurpa-

uit, aut ad omnem æquè de Deo hominis testificationem, accommodauit.

Martyres qui iuxta antiquum vocis vsum.

Itaque ij duntaxat dicti sunt defungi martyrio, esséque Dei testes, & martyres, qui certo modo operosiore, testimonium Deo perhibuissent, siue vexati, aut incommodis affecti citra mortem, siue morte per cruciatus mulctati. Nam quod plerisque etiamsi naturali morte excessissent, aptatus sit Martyrum titulus, tantùm ob exceptas propter Christum ærumnas, in confesso est; Ex eóque vsu S. Augustinus in Psal. 127. ad v. 4 S. Felicem qui ante admotos cruciatus vllos, extinctus in carcere fuerat, agnoscit fuisse verè martyrem. Sed explicatissimè S. Chrysostomus orat. de S. Eustathio Antiocheno. Cum enim non fuisset S. Eustathius cæsus pro Christo, sed tantùm relegatus à patria, cúmque nihilominus S. Chrysostomus appellasset martyrem, subveritus quod opponi posse videbat, non fuisse scilicet appellandum martyrem, qui naturali morte perfunctus esset; respondet S. P. rectè à se vocatum martyrem, qui non ipse martyrio, sed ipsi potiùs martyrium defuisset, multásque propter Christum ærumnas generosè excepisset. Multò magis autem qui torti, & cruciatibus (tametsi citra mortem,) affecti, digni fuerunt qui nomine martyrum donarentur. Et ita passim factum videmus à S. Cypriano, & aliis Patribus. Illustris est locus ex epistola S. Cypriani 16. compellantis Mosem & Maximum cæterósque pro fide afflictos & tortos, sed citra mortem. [Nutantem multorum fidem, martyrij vestri veritate solidastis.

Verè

Verè Euangelij testes, & vere martyres Christi, radicibus eius innixi, super petram robusta mole fundati, disciplinam cum virtute iunxistis; ad timorem Dei, cæteros prouocastis; martyria vestra, exempla fecistis.] Apertissimè idem tradit epist. 30. Præclarum etiam est in eam rem exemplum Eusebij Vercellensis, qui apud Ambrosium sermone 69. quo graues eius cruciatus describuntur martyr appellatur, quo etiam nomine insignitur in Romano Martyrologio 1. Aug. quamuis eum postea pacificè quieuisse, rectè monstret Cardin. Baron. anno 371. Notum & illud S. Paulini epist. 2. ad Victricium, quem in carcere pro Christo aliqua citra mortem passum, appellat *Viuum martyrem.* Idem natali 1. & 3. S. Felicis, qui post irrogata tormenta dimissus, diu superstes fuerat, *martyrem sine sanguine*, nominat. Hæc igitur aliquando fuit vocis propositæ notio; vt martyres non ij tantùm dicerentur qui mortem pro Christo oppetiissent, sed ij etiam qui aspera pro eo perpessi, eo operosiore modo testificati essent, veram esse doctrinam Christi.

Eadem olim Confessorum notio, postea restricta.

2. Interdum æquè latè patuit vox *confessoris*. Et fauet sanè vocis correx. Nam idem est Latinè *confessor*, qui Græcè *Martyr*. Ex quo antiquo vocis vsu, factum est, vt sicut olim Ecclesia, à martyrum subtus aram sepulcro, dicebatur *martyrium*, quod docent multa loca quæ profert Durantus l. 1. de rit. c 1. n. 11. ita Ecclesia quoque dicta sit *confessio*, vt idem Durantus existimat, & ante eum Onuphrius l. de inter-

pret. vocum Eccleſ. v. *confeſſio*. Et ita habet prior Latina editio Concilij Gangrenſis canone 20. Eodem (quod ad rem præſentem attinet,) recidit germana notio mihique magis probata, eiuſdem vocis, qua *confeſſio* apud veteres non templum vniuerſum quo conditæ eſſent martyris alicuius exuuiæ, ſed eam duntaxat templi partem qua ſepulcrum illius contineretur, deſignabat: cryptam videlicet aut ſacellum ſub altari, quo ſacrum martyris pignus aſſeruabatur: ad cuius ſimilitudinem locus imus ſub gradibus, & maiori Eccleſiarum altari, confeſſio plerumque appellatur. Nam conſueuiſſe ſub altari condi martyrum corpora, patet ex illis verbis Apoc. 6. *Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant*. Meritóque ita factum, vt S. Auguſtinus philoſophatur ſerm. 11. de Sanctis. *Quia ſuper altare, Corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iuſti vindictam ſanguinis poſtulant, vbi etiam pro peccatoribus Chriſti ſanguis effunditur.* Præclarè ité S. Ambroſius ep. 85. cum de ſacris pignoribus SS. Geruaſij, & Prothaſij ſub altari condendis ageret. [Succedant victimæ triumphales, in locum vbi Chriſtus Hoſtia eſt, ſed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt, iſti ſub altari qui illius redempti ſunt Paſſione.] Hæc *confeſſionis* in antiquis libris Eccleſiaſticis notio à Bulengerio l. de templis, c. 3. multis locis prolatis illuſtratur, cõfirmaturque à Baronio in notis ad Rom. Martyr. 6. Iulij: & vt vides, æquè monſtrat, *confeſſionis* vocem, ex priſco vſu, ad martyres quoque conſummatos, & pro fide cæſos pertinere, id quod etiam diſertè liquet ex Hieronymo epiſt. 27. ferè in fine.

3. Poſtea tamen vox *confeſſoris* & *confeſſionis*, ſtrictius

ſtrictiùs vſurpata eſt, & arctata ad eos qui cæſi pro Chriſto non fuiſſent, ſed vel torti duntaxat eſſent citra mortem, vel nondum torti, iam tamen carcere concluſi eſſent, mox torquēdi; vel certè relegati pro Chriſto eſſent in exilium, aut illud illi fragilitati ſuæ diffidentes, veritique ne tormentis frangerentur, præoccupaſſent. His enim modis, dictos variis locis aut temporibus *confeſſores*, aduerto, & *martyribus* pro Chriſto conſummatis contradiſtinctos. Nec eſſet difficilè ſingularum illarum acceptionum exempla multa congerere, ſed ne in re facili multus ſim, pauca duntaxat obſeruabo. Apud Victorem ergo Vticenſem lib. 1. non ſemel, *confeſſor* appellatur qui tormentis vexatus eſt citra mortem, nominatímque Maſculum archimimum, ait Victor, per Geiſerici inuidiam martyrio excluſum, reuerſum confeſſorem. S. quoque Cyprianus, Aurelium, Celerinum, & Numidicum, etiam ſi tormenta paſſos, vocat confeſſores epiſt. 33. 34. & 35. Idem verò Cyprianus plerunque Confeſſoris nomen aptat iis qui nondum torti, eſſent tamen incluſi vt torquerentur, quos Tertullianus *martyres deſignatos* nominauit lib. ad Martyres initio. Eámque Confeſſoris notionem apud S. Cyprianum, pluribus ſtabilit Pamel. ad epiſtolam eius nonam num. 2. & ad lib. Tertul. ad Martyres n. 1. annuítque Baron. in notis ad Rom. Martyr. 2. Ianua. *littera H.* addens tamen, apud alios iam olim diuersū fuiſſe vocis illius vſum, neminémque ab eis dictum Confeſſorem, niſi qui vel tormenta expertus nondum martyrium conſummaſſet, vel interpellatus, Chriſtum coram fidei hoſtibus confeſſus eſſet: Qua ratione, qui fuga confeſſionem præueniſſent, & ſpontaneo exilio tormentis, ſe ſubduxiſ-
 ſent,

ſent, vt factum eſt à S.Paulo primo Eremita, & à D. Baſilij maioribus, non fuiſſent nacti confeſſorum titulum. Sed contrarium conceptis verbis tradit S.Caius Papa in præclara parænesi ad Chriſtianos in Chromatij æde collectos, initio turbinis à Diocletiano in Eccleſiam concitati, vt refertur in actis S. Sebaſtiani & Sociorum. Ibi enim S. Pontifex, Chriſtianis immanitate perſecutionis conſternatis, duas ait à Chriſto illis propoſitas ſalutis vias, Martyrij ſcilicet, ſubeunda alacriter morte, & confeſſionis, ſecedendo voluntariè propter Chriſtũ, quod vt facerent, autor fuit omnibus iis quibus Romana commoratio periculoſa videretur, vſuris oblato per Chromatium in Campania domicilio, & neceſſariis ad victum. Quare ſine dubio hi quoque voluntarij exules, Confeſſores ſunt appellati, vt affirmabam. Baronius loco allegato, hos voluntarios exules, *extorres* dictos ait, vetuſto illo loquendi genere Certum tamen eſt, hanc appellationem his quoque æquè frequenter aptatam, qui Chriſtum profeſſi, mulctabantur exilio. Sic S. Cyprianus epiſt. 9. agens de Sanctis illis qui inter tormenta, fortes in confeſſione perſtiterant, ait eos poſt irrogata ſupplicia extorres eſſe factos. Epiſtola item 14. pro eodem accipit, extorrem fieri & pelli à patria. Præterea epiſt. 19. ait lapſos, iteratò tentatos & publicè Chriſtum confeſſos, factos eſſe extorres, ſícque anterius delictum abluiſſe: additque mulierem cui nomen *Bonæ*, cum conſtanter renuiſſet ſacrificia idolorum; extorrem factam, & pulſam in exilium. Denique epiſt. 33. Aurelium lectorem commendat ob editum inſigne fortitudinis ſpecimen, quando extorris fiebat per fidei hoſtes, & in exilium amandabatur. Apud Victorem

quoque

uoque Vticensem initio libri tertij, extorres apertè icuntur, qui in exilium pulsi pro Christo fuerant, on ipsi vltrò abierant. Itaque quamuis *extorres* interum dicti sint illi, quos postremo loco recenseba-aus inter eos quibus olim Confessorum appellatio ompetebat; tamen non potest dubitari, quin salem æquè frequenter ea vox, ad quoscumque pro Christo exules accommodaretur. Et quadrat vocis ortex; dictos enim *extorres*, quasi extra terram eietos, notat Alciatus ad l. *nemo Clericus* Cod. de sumna Trinit. & fide Cathol. ac proinde etiam ij quos ropriè relegatos dictos volunt, & extorribus vltro beuntibus contra ponunt, extorres quoque dici potuerunt, & reuera sunt dicti.

Qui nunc Confessores.

4. Præter hactenus propositas notiones *Confessoris*, rout *Martyri* contradistinguitur, ea est quæ nunc ola viget, designatque hominem sanctè ac piè vientem, & eatenus Domino confitentem: quamuis nartyrio, nisi incruento & interno, non sit perfunctus. Expressit pulcherrimè hanc Confessoris à Martyre distinctionem S. Bernardus serm. de S. Benedito. Tractans enim spiritualem seminationem quæ acta est in terra nostra per sanctissimam Trinitaem, per Angelos, Apostolos, Martyres, & Confessores, concludit quoad illos de quibus est hic ermo. [Martyres, manifestum est fortitudinem seninasse. Porrò verò Confessores, seminauerunt iutitiam, quam in omni vita sua secuti sunt. Hoc enim nterest inter Martyres & Confessores, quod inter Petrum simul omnia relinquentem, & Abraham,

ſubſtantiam mundi in bonos vſus expendentem. Sic enim illi,conſummati in breui, expleuerunt tempora multa:Iſti verò longa & multimoda traxere martyria.] In eandem ſententiam Petrus Bleſenſis tract. de inſtitutione Epiſcopi in ipſa meta,ita loquitur ad
« Ioannem Vvigornienſem in Anglia Epiſcopum.[Sic
« ſtudeas implere Pontificem, vt in Domino viuas,
« & in Domino moriaris. Verbum Apoſtoli eſt: ſiue
« viuimus,ſiue morimur, Domini ſumus. Vita qui-
« dem Confeſſorem,cauſa martyrem facit. Vbi autem
« perſecutionis cauſa non imminet, pia in ſeipſum
« crudelitas,& deſiderium patiendi,vicem martyrij re-
« compenſet.]

Preſsè ac latè dicti martyres, ſecernuntur.

5. Habemus ergo,qui preſsè, & in quodam vocis rigore per inolitum vſum probato, martyres ſint dicti: Nempe omnes qui mortem pro Chriſto oppetierunt, vel cum tormentis & grauibus ærumnis extrinſecùs irrogatis ſunt conflictati. Cæteri verò quos recentiore vocis vſu, Confeſſores dictos vidimus; hoc eſt; quicunque extra fidei cauſam, ac citra mortem,acerbum aliquid ſunt paſſi extrinſecùs irrogatum,vel ab ipſiſmet accitum,non niſi laxato vocis rigore, dicti ſunt martyres. Diſtinguit latè hoc duplex Martyrium, autor libri de duplici martyrio inter S.Cypriani opera, & pulchrè Origenes tomo 5. in Ioannem, expendens illud de Baptiſta ſcriptum Ioan.1. *Hic venit in teſtimonium.* Præfatus enim, & Deum, & Chriſtum, & Sanctos Prophetas, mune-
« re teſtium & martyrum perfunctos, ſubdit. [Quiſ-
« quis autem teſtificatur de veritate, tum verbis, tum
« operibus, quomodocunque fauens illi, is iure teſtis
« dicendus eſt, ſed iam fraternitatis more, qui admi-
ratione

atione prosecuti sunt,(nempe affectum eorum, qui « usque ad mortem certarunt pro veritate, vel fortitu- « dine) eos propriè solos nominarunt martyres, seu « testes, qui sui ipsorum sanguinis effusione, diuini « cultus mysterio, testimonium reddidere. Cum serua- « tor etiam, nominet omnes testimonium præbentes « iis, quæ de se annunciantur, μάρτυρας, hoc est, testes, « cum in cœlum reciperetur dicendo Apostolis: eritis « mihi testes, tum in Hierusalem, tum in Samaria,& « vsque ad vltimum terræ. Vt autem leprosus ille mun- « datus munus offert à Mose præceptum, ad testimo- « nium hoc faciens iis, qui in Christum nondum cre- « diderunt, sic ad testimonium afferendum infidelibus, « tum martyres, tum sancti cæteri testificantur, quo- « rum opera coram hominibus lucent. Vitam enim « degunt, in Christi cruce summam fiduciam haben- « tes,& testificantes de vera illa luce.]Hactenus de vo- « cum notione, & martyrij multiplicitate, cortice tenùs. Nunc eadē duplex martyrij notio distinctè & in particulari illustrāda & enucleāda est, ducto initio à martyrio latè ac laxè dicto, quod minùs in eo herendum sit, cum huius causæ minùs intersit, vt patebit.

PARS PRIMA.

Pancarpia Christiana, siue Ecloga ex Patribus de Martyrio latè dicto.

Oc martyriū, fusissimè & explicatissimè proponitur ab Auctore libri de duplici martyrio, qui D. Cypriani operibus admix-

tus habetur,ita vt si Cypriani vel idonei au-ctoris opus esset, non alia requirenda vide-ri posset eius tractatio. Verùm quisquis fuit qui glorioso S. Cypriani nomine spurium illum fœtum honestare voluit, admodum pingue iudicium, de lectorum iudicio, & obesa eorum nare, ferre visus est. Præter paucas namque plagulas hinc inde ex Cy-priano decerptas ad mastrucam illam ino-culandam, nihil omnino in eo opere est, quod Cyprianum redoleat: éstque id adeò obuium, per se, ac citra laboris impensam, vt non sit sagacitas necessaria ad vestigandũ curaue ad deprehẽdendum. Et quamuis in-sulsus mango ad fucũ imperitis faciendum, Fortunati & alterius ad eum à se conscripti libri, qui Cypriani germanus fœtus est, mentionem ingesserit, signarítque etiam annos qui à Christo fluxere ad sanctum vs-que Cyprianum quos ad suam vsque æta-tem & tempus quo illa scriberet, ducentos quadraginta plus minus interlapsos affir-mat: Tamen quod operosum sit affabrè mentiri,alia quædam adiungit,quibus suam fingendi ruditatem, satis prodidit. Cuius-modi est vt cætera premam, quod Diocle-tiani in Christianos sæuientis meminerit num. 17.cum tamen constet ferã illam non

paucis

paucis à Cypriani morte annis in Christi ouile esse grassatã. Militem præterea à Cæsare ad Turcas profugientem inducit num. 24. quamuis quanto posteriùs innotuerit Turcarum nomen, & Cæsarum aduersus eos bella cœperint, nemo in re historica adeò rudis sit, vt ignoret. Quod verò se quandoque Magum num. 26. ementiatur, hoc perspicuè ad illud Græcorum erratum pertinet quo etiam Gregorius Theologus laborauit, de vno eodémque Cypriano Nicomediæ passo sub Diocletiano, antea Mago, & Carthaginensi passo in Africa sub Valeriano. Eum enim errorem nondum dedoctus, personatus hic Cyprianus, Magicæ se impietatis insimulat. Quare eum res sibi suas habere iubeo, & ad martyrij latè accepti illustrationem, neglecta eius tractatione aggredior. Et quia martyrium, vt fert omnium sensus, perpessionem asperorum pro Christo sonat, eáque constituitur; id inprimis generatim prosequar: Tum sigillatim descendam ad perpessiones quasdam, quæ inter incruentas videntur maioris operæ, ideóque martyrij latè sumpti nomen, digniùs implent. Ac vt maior affletur fragrantia, non aliud ferè hac prima parte, quàm sertum ex amœnissimis Patrum areo-

lis

lis lectum porrigam, quod quia ex variorum defloratione contexetur, pancarpiam dicere visum est cum Tertulliano L. contra Valenti. cap. 12.

CAPVT I.

Omnem omnino, patientem pij viri perpessionem, latè dicti martyrij ambitu, contineri.

1. QVandoquidem spectato vocis cortice, idem est martyr, qui testis, vt monstrauimus; & martyrium, idem quod testimonium, quisquis incommodum aliquod patienter subeundo, testimonium Christo vel virtuti perhibet, siue vt ita dicam, in actu signato, hoc est adhibitis verbis contestatione veritatis alicuius reuelatæ fœtis, siue reipsa & opere, quæ optima est ac fortis testificatio, is martyris nomine, & in scripturis interdum, & frequenter apud Patres honestatur: illáque eius perpessio, martyrium quoddam dicitur. Signabo illustriora quædam loca.

Perstricta Scripturæ quædam à Patribus Martyrium patientiæ astruentibus vsurpato.

Ex scriptura, non pauci Patres in hanc rem laudant Apostolum c. 11. & 12. ad Hebræos, vbi animans eos qui Christianam fidem Iudaïsmo abiecto amplexi, & illuminati siue baptizati, magnum certamen sustinuerant passionum, affirmat *Senes*, hoc est anteriorum temporum iustos, multa constanter in causa fidei & iustitiæ patiendo, consecutos esse

mar

martyrium; non omnes quidem cruentum, ſed pleroſque duntaxat incruentum, & latè ſumptum. *In hac*, inquit, agens de fide, initio vndecimi capitis, *teſtimonium conſecuti ſunt ſenes*, ἐν ταύτῃ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Tametſi autem Oecumenius, Gagneius, Richelius, & paſſim recentiores, verbum illud Græcum quod vulgatus expreſſit per eas voces *teſtimonium conſecuti ſunt*, ita expoſuerint, vt nō ferat, iuſtos quos mox recēſet Apoſtolus, omnes eſſe martyres, & martyrium in fide conſecutos, ſed tantùm ferat eos à Deo approbatos eſſe, & teſtimonium fuiſſe conſecutos quòd Deo placerent: Tamen ſi vniuerſam Apoſtoli orationē inſpiciamus, (qui optimus eſt interpretandi & germanum ſenſum eruendi canon vt S. Chryſoſtomus ſæpè ingeminat,) videbimur non incongruè feciſſe, affirmantes, *teſtimonium conſequi*, in illo Apoſtoli loco, idem eſſe quod conſequi martyrium; nec ſignificare, teſtimonium à Deo accipere, ſed Deo reddere, vt aliquoties in ſenſu paſſiuo, non in actiuo quem aſtruimus, accipienda ſint eadem verba citato capite 11. Sanè in calce capitis, vbi concluditur enumeratio ſingulorum iuſtorum propoſita toto capite, ad exponendum quod præmiſſum fuerat eos in Chriſti fide teſtimonium eſſe conſecutos, ita loquitur Apoſtolus. *Hi omnes teſtimonio ſidei probati, &c.* apertè refricans quod præmiſerat initio capitis, atque adeo agens de illo ipſo teſtimonio, quod ſenes, in fide conſecutos aſſeruerat. Ita vt idem planè ſit, eos teſtimonium in fide eſſe conſecutos, & teſtimonio fidei eſſe probatos. In hoc autem poſtremo loco, probari teſtimonio fidei non eſt fidem perhibere homini teſtimonium, vel Deum intuitu fidei quam in homine approbaret, mira

quædam

quædam præstitisse, aut hominem sibi esse charum, voluisse testatum, quæ est multorum huius loci interpretatio: Sed aperte, idem est *probari testimonio fidei*, atque *compertum esse fidelem testem*, siue commendari à testimonio per hominem præstito fidei & veritati. Propterea namque Apostolus initio capitis 12. quod statim subsequitur, addit. *Ideoque, & nos tantam habentes impositam nubem testium.* En *testium*, quorum profectò est, testimonium non accipere, sed reddere. Quare manifestè Apostolus, senes quos enumerauerat, & testimonium in fide consecutos dixerat, accensuit martyribus, siue testibus diuinæ veritatis, eósque in fide consecutos esse martyrium professus est. Quod liquet non posse de martyrio cruento accipi, cum plerique eorum quos recensuerat, imo præter vnum Abelem, omnes quos ex nomine signauerat, placidè & naturali morte excessisse legantur. Et tamen de omnibus, siue sigillatim enumeratis siue vniuersim propositis, ait Apostolus: *Hi omnes testimonio fidei probati.* Nempe testimonio & martyrio saltem latè dicto, quale duntaxat in Abrahamo, Mose, Dauide, aliisque permultis ibidem enumeratis, licet agnoscere. Et ita optimè notauit S. Chrysostomus orat. 5. contra Iudæos, & Theodorus Studita serm. 10. catech.

2. In eundem sensum, accipere licet illud dilecti discipuli, epistola 1. c. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres vnum sunt.* Duplicem enim eo loco profert Trinitatem, veritati diuinæ de Christo Domino attestantem. Alteram cœlestem & increatam, tribus diuinis personis constantem. Alteram terrestem & creatam

atam, spiritu, aqua, & sanguine (quæ item tria
um esse asserit) constitutam. Vt autem dimittam
mensam syluam interpretationum de tribus illis
imonium in terra perhibentibus, videtur com-
dissima quam ex Balduino Cantuariensi l. 1. de
char. c.48. referunt de spiritu iustorum contribu-
, aqua pœnitentium, sanguine martyrum; quæ
vnum esse dicuntur testificatione, quia in hoc
sentiunt, quod singula sunt martyrium & testi-
tio diuinæ veritatis: sanguis quidem pressè ac
ctè: reliqua duo, saltem largè, non tamen omnino
propriè & absque vlla cum vero martyrio analo-
, quæ maxima omnino intercedit, vt attigit S. Ber-
dus serm. 1. in octaua Paschæ; & serm. de S. Cle-
nte. Sed & quod Iacobi 1. patientia opus perfe-
m habere dicitur, in commentario attributo S.
omæ, ita accipitur, *vt opus perfectum* idem sit
od *martyrium*. Et fauet D. Augustinus qui perfe-
s in Ecclesia interpretatur martyres, serm. 17.
verb. Apost. Fortè alludens ad vsum priscum
manum, ex quo Athletæ præstantissimi, dice-
itur *perfecti*, & eorum præmia τέλεια. Nolo in
ilibus plerisque locis hîc appendendis, diligen-
n probare, quod Patrum sententiæ in rem pro-
sitam proferendæ, multis huiusmodi vtriusque
ini instrumenti testimoniis fœtæ sint; nec videa-
è re lectoris, iis iteratò adducendis, impleri pa-
as.

Patrum suffragia.

3. Quare ad Patres venio, qui innumeris locis af-
nant quod hîc intendimus: Esse videlicet piam
quamcum

quamcunque & patientem perpessionem probi hominis, martyrium quoddam, atque adeò martyrij ambitu non solam sanguinis & vitæ profusionem, sed alia quoque contineri. In immensa autem copia adhibendus erit delectus, & selectiora quædam loca aliis sepositis signanda.

Clemens Alexandrinus disertè ita habet 4.strom. « cap.4. [Quid mihi dicitis (inquit) Domine Domi- « ne, & non facitis quæ dico? qui enim labiis diligit « populus, cor autem longè habet à Domino, est « alius alio persuasus, & ei se sua sponte vendidit: « quicumque autem seruatoris mandata exequuntur, « in vnaquaque actione sunt martyres, id est testes, « facientes quidem quod vult, consequenter autem « nominantes Dominum, & reipsa testantes, ei cui « credunt esse carnem, cum eam cruci affixerint cum « vitiis, & concupiscentiis.]

Suffragatur S. Methodius apud Epiphanium hær. 64. Exponens enim illud, *igne nos examinasti*, & id martyribus accommodans, negat, eo nomine illos tantùm esse intelligendos in quos procella forensis, aut gentium insectatio detonuerit, sed alios quoque in Ecclesiæ pace, multa (vt assolet) pro Deo, & « iustitiæ exercitatione perpessos. [Dicat sanè (inquit) « etiam Abraham, igne examinatus in visceribus ob « vnigenitum filium, vbi mandatum Dei prætulit, « postquam audiuit, Abraham parce filio tuo, abiecto « gladio: probasti nos Deus, igne examinasti nos, ve- « lut igne probatur argentum. Dicat & Iob post pu- « rulentiæ defluxum, & vbi ab amicis improperia « pertulit, & corpore malè affectus doluit, & per « procellam loquentem ad ipsum, Deum audiuit: « putas me aliter tibi responsum dedisse quàm vt

iustus

iuſtus appareas? poſuiſti tribulationes coram nobis Domine, quo nos velut aurum in fornace probes. Dicant tres illi in camino pueri, rore madentes, vt ne comburerentur igne: probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, velut igne probatur argentum, Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos ad refrigerationem. Quare & mihi Methodio dicere licebit, vbi in die tua, ô Deus omnipotens, æternus pater Chriſti, citra dolorem tranſgreſſus fuero ignem, & aquarum naturam inuſtoriam mutatam habuero, ipſorúmque impetus effugero; Tranſiui per ignem, & aquam, & eduxiſti me ad refrigerationem.]

4. Luculenter Nazianzenus orat. 6. coram Gregorio Nyſſeno in SS. Martyrum feſto habita. [Purificemus noſmetipſos martyribus fratres, vel ei potiùs cui ipſi quoque cruoris ſui profuſione, veritatíſque confeſſione, purificati, & expiati ſunt. Mundemur ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, Lauemur, mundi efficiamur, exhibeamus nos etiam corpora noſtra, & animas, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabilem noſtram precationem. Neque enim purus tanto in pretio quicquam habet, quàm puritatem, aut purgationem. Certemus propter athletas: vincamus propter victores: Teſtimonium dicamus veritati propter martyres. Hoc illorum certaminibus demus, vt ipſi quoque palmam aſſequamur, atque eiuſdem gloriæ hæredes ſimus, tam illius, quam à nobis accipiunt, quàm illius quæ in cœlis recondita eſt: cuius monimenta quædam, & exigua ſigna ſunt, quæ oculis cernuntur: Aduerſus principatus, & poteſtates, certamen ineamus, aduerſus inuiſi-

 biles

" biles illos persecutores , &, tyrannos , aduersus
" mundi rectores tenebrarum huius sæculi , aduer-
" sus spirituales nequitias in cœlestibus , & quæ cir-
" ca cœlestia feruntur , aduersus domesticum atque
" intestinum vetus bellum , quod in animi pertur-
" bationibus situm est , aduersus quotidianos ea-
" rum , quæ externè accidunt rerum impetus. Iram
" velut belluam quamdam , linguam velut præa-
" cutum gladium sustineamus : voluptatem velut
" ignem extinguamus , Auribus nostris ianuas ap-
" ponamus quæ tempestiuè aperiantur , & clau-
" dantur : oculis frænum iniiciamus , tactum rabie la-
" borantem , & gustum vellicantem coërceamus:
" ne alioqui mors per fenestras nostras ascendat:
" (hoc enim nomine , sensuum sedes vocari existi-
" mo.) Effusum & petulantem risum irrideamus. Ne
" ob rerum penuriam , ante Baal genu flectamus,
" neç ob metum si auream imaginem adoremus.
" Hoc vnum timeamus , ne quid magis , quàm
" Deum timeamus , diuinæque imagini per impro-
" bam viuendi rationem probrum inferamus. In om-
" nibus fidei scutum assumamus , atque omnia dia-
" boli tela effugiamus. Nam hoc quoque bellum
" graue , ac periculosum est , hæc quoque dimicatio
" magna,& amplum ac luculentum hoc trophæum.]

Ad eandem mentem S. Ephrem, in altera SS.
" Martyrum laudatione.] Sanctorum te Martyrum
" discipulum præbet. Nam si te illis discipulum de-
" deris , erunt & ipsi vicissim tibi magistri optimi,
" addiscesque ab iis passiones quascunque superare,
" ac nullatenus eis locum dare : disces quoque ab
" eisdem perfectam fidem , dilectionem Dei , ac
" ingentem commiserationis affectum , futurorúm-

que

que bonorum deſiderium:nam ardentem hi rogum "
ac flammam virtute Dei, fidéque perfecta extin- "
xerunt, atque vicerunt.Quare & tu ſemper prauæ "
ac noxiæ concupiſcentiæ flammmas in teipſo re- "
ſtingue, ac vince. Varia illi tormenta ſuperarunt, "
ſpe,qua in Christum erant,ſuffulti: quocircà & tu "
turpes cunctas paſſiones, caſta piáque mente, at- "
que cogitatione ſuperare contende. Vicerunt illi "
tyrannos ſua modeſtia atque longanimitate. Vince "
igitur & tu tyrannidem iracundiæ, iiſdem inſtru- "
ctus armis. Illi palam martyres fuerunt: at tu in ſe- "
creto ſaltem, martyrem perfectum te præbe. Illi "
in aperto certamen conſummarunt: perfice tu "
quoque certamen in occulto; vt in die retributio- "
nis, corona cùm ipſis doneris: ac in cœleſti regno "
ſocius gloriæ illorum inueniaris, ſimulque gaudio "
ſempiterno perfruaris.] "

Eleganter & fusè, nec infrequenter idem tradit S. Chryſoſtomus; vnum aut alterum duntaxat locum ſignabo. Initio orationis in S. Barlaam ſic ratiocinatur. [Qui fieri poteſt,dicet aliquis,vt mar- "
tyres imitemur: Non enim perſecutionis eſt tẽpus. "
Equidem id etiam ſcio, perſecutionis quidem tem- "
pus non eſt; at Martyrij eſt tempus: luctarum eiuſ- "
modi tempus nõ eſt, at coronarum eſt tempus:Non "
perſequuntur homines, at perſequuntur Dæmo- "
nes: Non vexat tyrannus, at vexat Diabolus, ty- "
rannorum omnium ſæuiſſimus: Non obiectas pru- "
nas conſpicis, at cupiditatis conſpicis flammam "
accenſam. Illi prunas calcarunt, tu naturæ pyram "
calca: illi cum beſtiis pugnarunt, tu iram, immi- "
tem & indomitam belluam fræna: illi aduerſus "
intolerabiles dolores ſteterunt, tu abſurdas, pra- "

uásque cogitationes, quæ in corde tuo pullulant, vince. Ita Martyres imitabere. Nunc enim nobis non est colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes, aduersus potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ. Ignis est cupiditas naturæ, ignis inextinctus ac perennis, canis est rabidus & insanus: licet millies eum propellas, millies impetum facit, nec absistit. Sæua quidem prunarum est flamma, verùm hac vehementior est flamma cupiditatis. Nunquam inducias belli huius obtinemus; nunquam pugnæ cessationem obtinemus, dum in hac vita versamur, sed perpetuum est certamen, vt & splendida fiat corona: propterea Paulus nos semper armat, quandoquidem belli est tempus; quandoquidem vigilat semper hostis.] Optimè idem in Psalmum 95. *sub finem*, vbi locum ex S. Ephrem prolatum videtur expressisse. Commendat enim martyrium in occulto, quod in perpessione patiente constituit, & eiusdem cum manifesto rationis esse docet: quod sicut martyr manifestus, coram iudice Deum abnegare renuit, & idcircò letho datur, & coronatur, sic martyr in occulto, vrgente ad scelus Satana, & impatientiam aduersus diuina scita excutere annitente, Deo iudice coronetur, tanquam martyr proposito, & voluntate, penes quam vnam, gloria martyrij attenditur. Idem pulcherrimè homil. 11. in ad Hebr. post enumerata sacrificiorum mysticorum varia genera, quæ vocat rationabilia obsequia, istud quoque non omisit, quod martyrium esse ait, & holocaustum continere admodum affine, & quo presse dicti martyres sanguinem suum fundentes, Deo litant.

S. Ambro

S. Ambroſius, myſticæ huius perſecutionis ac martyrij auctores, eiúſque multiplicitatem, diligenter & pro more amœniſſimè aperit ſerm. 20. in Pſalm. 118. V. s. expendens illud, *Multi qui perſequuntur me*, poſt tactum martyrium S. Sebaſtiani, cuius tunc natali, eam Pſalmi partem, pro concione exponebat. [Non ſolùm (inquit) perſecutores ſunt qui videntur, ſed etiam qui non videntur, & multo plures perſecutores. ſicut enim vnus perſecutor Rex multis perſecutionis præcepta mittebat, & per ſingulas vel ciuitates, vel prouincias erant diuerſi perſecutores: ita etiam Diabolus multos miniſtros ſuos dirigit, qui non foris tantùm, ſed etiam intus faciant perſecutiones, in animis ſingulorum. De his dictum eſt perſecutionibus; omnes qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur. Omnes dixit, nullum excepit. Quis enim poteſt eſſe, cum ipſe Dominus perſecutionum tentamenta tolerauerit? perſequitur auaritia, perſequitur ambitio, perſequitur luxuria, perſequitur ſuperbia, perſequitur fornicatio. Vnde & Apoſtolus ait. Fugite fornicationem. Nam qua, cauſa fugeres, ſi non illa te perſequeretur? Eſt enim malus ſpiritus fornicationis, eſt malus ſpiritus auaritiæ, malus ſpiritus ſuperbiæ. Iſti ſunt perſecutores graues, qui ſine gladij terrore, mentem hominis frequenter elidunt, qui illecebris magis quàm terroribus animos expugnant fidelium. Hi tibi hoſtes cauendi. Hi grauiores tyranni, per quos Adam captus eſt. Multi in perſecutione publica coronati, occulta hac perſecutione ceciderunt. Foris, inquit, pugnæ, intus timores. Aduertis quàm graue certamen ſit, quod eſt intra hominem, vt ſecum ipſe

" confligat, cum suis cupiditatibus pręlietur. Ipse Apo-
" stolus fluctuat, hæret, astringitur, captiuari se as-
" serit in lege peccati, & mortis corpore debellari,
" nec potuisse euadere, nisi esset Domini Iesu libe-
" ratus gratia. Verùm vt multæ persecutiones, ita
" multa martyria. Quotidie testis es Christi. Tenta-
" tus es spiritu fornicationis, sed veritus Christi fu-
" turum iudicium, temerandam mentis, & corporis
" castimoniam, non putasti, martyr es Christi. Tenta-
" tus es spiritu auaritiæ, vt possessionem minoris in-
" uaderes, indefensæ viduæ iura temerares, & in
" cótemplatione cœlestium præceptorum opem ma-
" gis ferendam quàm inferendam iniuriam iudicasti,
" testis es Christi. Denique tales vult testes Christus
" assistere, secundùm quod scriptum est: iudicate pu-
" pillo, & iustificate viduam, & venite disputemus
" dicit Dominus. Tentatus es spiritu superbiæ: sed
" videns inopem, atque egenum, pia mente com-
" passus es: humilitatem magis quàm arrogantiam
" dilexisti: testis es Christi: & quod est amplius, non
" sermonis tantummodò, sed etiam operis testimo-
" nium perhibuisti. Testis es Christi. quis enim lo-
" cupletior testis est, quàm qui confitetur Domi-
" num Iesum in carne venisse, cum Euangelij præ-
" cepta custodit? Nam qui audit, & non facit, negat
" Christum: etsi verbo fatetur, operibus negat.
" Quàm multis dicentibus Domine, Domine, nonne
" in tuo nomine prophetauimus, & dæmonia eieci-
" mus, & virtutes multas fecimus, in illa die respon-
" debit, Discedite à me omnes operarij iniquitatis?
" Ille ergo testis est, qui astipulantibus factis Domi-
" ni Iesu præcepta testatur. Quanti ergo in occultis
" quotidie martyres Christi sunt, & Iesum Domi-

num

num confitentur? Nouit hoc martyrium Apoſtolus, & teſtimonium Chriſti fidelium, qui dixit: hæc eſt enim gloriatio noſtra, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, *&c.* Et in intimis perſecutionibus ſunt Reges, & præſides, terribiles iudicij poteſtate. Habes exemplum in domini tentatione, quam pertulit. Demonſtrata enim ſunt ei omnia regna, & dictum eſt ei: Tibi dabo hæc omnia, ſi procidens adoraueris me. Lectum eſt & alibi: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Vides ante quos Reges ſtatuaris ô homo, ante quos præſides peccatorum? Si culpa regnat, quot peccata, quot vitia, tot reges: & ante hos adducimur, & ante hos ſtamus. Habent etiam iſti reges, tribunal in mentibus plurimorum. Sed ſi quis Chriſtum, fateatur, ſtatim regem illum facit eſſe captiuum, deiicit de ſolio ſuæ mentis. Quomodò enim poterit Diaboli tribunal manere in eo cui Chriſti tribunal aſſurgit. Multi ergo perſecutores, & tribulantes me.]

7. De iiſdem incruentis martyriis aſperorum patienti perpeſſione & firma tolerantia conſtitutis, apud D. Auguſtinum plurima & crebrò in hanc rem leguntur. Decerpo nonnulla. Serm. 250. de tempo. negat poſſe quenquam cauſari, præciſam nobis in Eccleſiæ trãquillitate, & huius maris in quo nauigamus, veluti fluſtro, martyrij gloriam. [Nemo dicat (*inquit*) fratres chariſſimi, quod in iſtis temporibus martyres non ſint. quotidie martyres fiunt. Martyr enim teſtis interpretatur. Quicunque ergo pro veritate teſtimonium dederit, & omnes cauſas cum iuſtitia iudicauerit, quicquid pro teſtimonio veritatis, vel iuſtitiæ pertulerit, totum ei dominus pro martyrio computabit. Ac ſic & ille qui ebrie-

« tati refiſtit. ſi cum dei adiutorio perſeuerare voluerit, & pro illo ipſo aliquas pertulerit tribulationes, « omnia ei Dominus ad martyrij gloriam reputabit.]

Ibidem ſerm. 232.tractans oſtenſionem,in quam pro illorum temporum corruptela,(heu nunc quoque ſuperſtite,)incurrere timebāt qui prouocātibus ad numeroſam fœcundorum calicum exſiccationem, recuſabant obtemperare,poſt multa,ita concludit. [Nemo dicat fratres chariſſimi,quod in iſtis « temporibus martyrum certamina eſſe non poſſint. « Habet enim & pax noſtra martyres ſuos. Nam,ſicut « frequenter ſuggeſſimus, iracundiam mitigare, libidinem fugere, iuſtitiam cuſtodire, auaritiam contemnere, ſuperbiam humiliare, pars magna martyrij eſt.]

Rurſus ſerm. 32. de ſanctis, qui eſt tertius de S. « Laurentio. [Martyr Græcè, Latinè teſtis dicitur. « Igitur quotieſcumque bonis actibus mandatum « Chriſti, facimus, toties Chriſto teſtimonium per « hibemus. Vnde & crux domini, non tantùm illa « dicitur, quæ paſſionis tempore,ligni affixione conſtruitur, ſed illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur. de qua « mihi videtur ſaluator dicere, qui vult poſt me venire, tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Nunquid « enim omnes martyres, qui ſecuti ſunt dominum, « crucifixi ſunt cum domino? Nunquid omnes virgines qui iuxta Apocalypſim ſequuntur agnum Dei, « crucifixi ſunt, vt ſequantur? nunquid Paulus Apoſtolus crucifixus fuerat cum dicebat, mihi autem « abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego « mundo? hoc autem dicit, vt intelligas,crucem non

ligni

ligni esse patibulum, sed vitæ virtutisque proposi- "
tum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secun- "
dùm euangelium viuat, crux est atque martyrium.] "

Ibidem serm. 46. [non martyrium sola effusio "
sanguinis consummat, nec sola dat palmam exustio "
illa flammarum. Peruenitur non solùm hoc casu, "
sed etiam contemptu carnis ad coronam. absque "
iniuria sanctorum, in persecutionibus defunctorum, "
dicere liceat, carnem afflixisse, libidinem superasse, "
auaritiæ restitisse, de mundo triumphasse, pars "
magna martyrij est.] "

8. Eadem incruenta martyria, agnoscit, celebratque non vno loco scriptor vernantissimus S. Eucherius. sed pulcherrimè homil. de S. Genesio, vbi Christianos omnes exemplo martyrum illorum, qui animas suas pro Christo abiecerunt, ad huiusmodi saltem martyria stimulat. Ita verò concludit elegantem de more expressionem, vexationum SS. martyribus per Ethnicos in causa fidei irrogatarum. [Hos "
ergo charissimi ita miremur, vt homines fuisse me- "
minerimus: Hos inquam ita miremur, vt eos "
nostri similes nouerimus, & sub eadem, qua nos "
sumus carnis fragilitate vixisse; & per hoc sequamur "
inquãtum possumus fidem illorum, sectemur animi "
virtutem, qua terrena, & præsentia respuentes vim "
regnis cœlestibus intulerunt. Superauerunt illi cor- "
porum dolores, nos superemus morum, & cordium "
passiones: Vicerunt illi tormenta, nos vitia. Illi sa- "
crificare dæmoniis horruerunt, nos malitiam, inui- "
diam, obtrectationes, contentiones, tanquam pro- "
phana sacrificia detestemur: vt inter huius mundi "
conflictionis vitia, persecutores virtutis probent esse "
nos martyres. Persequamur in nos peccata, & ini-

quitates nostras: expugnemus superbiam, debellemus iracundiam ipsi in nobis;& persecutoris partes exequamur, & martyrum, per castigationem vigiliarum, per contritionem ieiuniorum, per hostiam viuentem, sanctam, placentem Deo, Acquiramus nobis nouum, non carnis morte, sed carnalis vitæ mortificatione martyrium: vt de nobis quoque, etiam viuentibus, dici possit, pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius.Ergo in quantum fieri potest, extinguatur in nobis quicquid peccati est, mortificetur morti quod sæculi est,vt pretiosa perficiatur in conspectu domini mors viuentium.]

Idem in fine homiliæ de SS. martyribus Lugdunensibus, Epipodio & Alexandro.] Dimicauerunt patres nostri contra asperrimos dolores, nos è contrario dimicemus contra mollissimas voluptates. Vicerunt illi tormenta flammarum, nos vincamus ignea tela vitiorum. Illi calcato diabolo retulerunt spolia de morte,nos caueamus ne Christum spoliemus in paupere. Illi per virtutem fidei expensi sunt in hostiam fidei, nos obseruemus ne quis nostrum spolietur per vulnus peccati, & victima efficiatur inimici. Illi mortui sunt in pœna exterioribus in membris, & nos habemus quod occidamus in nobis. Ac sic illustrium bellatorum pugnas, priuata cum passionibus nostris congressione meditemur. Nam quia esse nouimus sine persecutore bellum,. potest dare Deus & sine cruore martyrium]

9. Non multum ab Eucherij æuo aberat S. Cæsarius Arelatensis Episcopus, imo iuxta eos qui vnicum agnoscunt Eucherium Lugdunensem Antistitem, σύγχρονοι fuere, vt alibi est disputatum. Is homil. 45. profitetur, se quod hic vrgemus, fuisse

frequen

frequenter contestatum. [Frequenter (*inquit*) diximus, Christiani persecutionem patiuntur. mundus " iste totus in maligno positus est, aduersarius noster " diabolus regnat in mundum, & nos putamus, quòd " non patiamur persecutionem? Quæ enim res non " persequitur Christianum? miramur si nos perse- " quuntur alij? Si Christo seruire voluerimus, qui est " omnium vita, & parentes nostri nos persequuntur: " Quicunque dissimilis est nostri, persequitur nos, & " odio nos habet: & miramur si alij nos persequun- " tur, cum ipsum corpus nostrum nos persequatur? Si " comedero paululum, & corpusculum robustum " fuerit, sanitas corporis mei, persequitur animam. " Quocunque me vertero, persecutio mihi est: Si " videro mulierem, oculus meus me persequitur: cupit " interficere caro animam meam. Si videro diuitias, si " aurum, si argentum, si possessiones; quodcunque " videro & desiderauero, hoc persequitur animam " meam. Non putemus effusionem sanguinis tantùm " esse martyrium. Semper ergo martyrium est. Ado- " lescentiam libido carnis persequitur: Vult occidere, " & effundere sanguinem animæ. Sed quando pericli- " tatur anima tua, & in grandi periculo est constituta, " tunc oportet ieiuniis, & orationibus in dominum " nostrum Iesum Christum animum firmiter stare, & " non consentiamus morti. Si ergo sunt martyria in " pacis tempore, sunt & negationes. Nemo ergo dicat " non esse martyrium: & martyrium est, & negatio " est. Ego hodie, qui videor esse monachus, si rupero " propositum meum, Christum negaui. Et si in pace " Christum nego, in persecutione quid facerem? Si " dum non torqueor, nec exuror, denego, si torquerer, " & exurerer, quid facerem? Quæ enim plaga est, quæ "

debeat

« debeat ab amore Christi separare? Quid enim dici-
« tur tibi, hoc est, incendio ardebas, in equuleo pen-
« debas, propter me torquebaris: & dicis non potui
« sustinere tormenta? Quomodo sustinuit Petrus?
« quomodo Paulus? Quomodo martyres cæteri susti-
« nuerunt, & habuerunt corpora sicut tu habes? ô
« monache, qui ieiunium fugis, putas te ignẽ fugere?
« qui ebrietati consentis, credis te euadere aëreum
« serpentem? Hoc ergo vobis dico, fratres: quoniam
« sunt omni tempore martyria, sunt & præuaricatio-
« nes.] Hæc, totidem verbis illata sunt in sermonem 60. Pseudo Augustini ad fratres in eremo.

10. Tradit eandem doctrinam ac insigni exemplo illustrat S. Gregorius hom. 35. in Euang. quam in S. Mamantis martyris die natali ac templo habitam, graui ad patientiam adhortatione obsignat, occasione accepta ex S. Mamantis exemplo, quem à pueritia ad senectutem vsque, longum patientiæ martyrium duxisse, tandémque per sanguinis profusionem, illud fœliciter consummasse, Ecclesiasticæ tabulæ produnt. Ad strenuam ergo S. Martyris imitationem, & martyrij captationem, in alta licet Ecclesiæ pace, suos in hunc modum prouocat,
« S. Gregorius.] Quia natalem martyris hodierna die
« colimus, fratres mei, nequaquam nos à virtute eius
« patientiæ existimare extraneos debemus. Si enim
« adiuuante nos Domino virtutem patientiæ seruare
« contendimus; & in pace Ecclesiæ viuimus, & ta-
« men martyrij palmam tenemus. Duo quippe sunt
« martyrij genera: vnum in mente, aliud in men-
« te simul, & actione. Itaque esse martyres possu-
« mus, etiamsi nullo percutientium ferro trucide-
« mur. Mori quippe à persequente, martyrium in

aperto

aperto opere eſt. Ferre verò contumelias, odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione: Nam quia duo ſunt martyrij genera; vnum in occulto opere, aliud in publico, teſtatur veritas, quæ Zebedei filios, requirit dicens: poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Cui cum protinus reſponderent, poſſumus; illico Dominus reſpondit, dicens, calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, niſi dolorem paſſionis accipimus? De quo aliàs dicit: pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Et Zebedei filij, id eſt Iacobus, & Ioannes, non vterque per martyrium occubuit; & tamen quòd vterque calicem biberet, audiuit. Ioannes namque nequaquam per martyrium vitam finiuit, ſed tamen martyr extitit: quia paſſionem, quam non ſuſcepit in corpore, ſeruauit in mente. Et nos ergo hoc exemplo ſine ferro eſſe poſſumus, martyres, ſi patientiam veraciter in animo cuſtodimus.]

Hæc generatim dicta, exemplum Stephani Abbatis à S.Gregorio mox adductum, maximè illuſtrat. Erat vt ait, ſancti Abbatis lingua ruſtica, ſed docta vita: præſertim verò patientiæ intenſiſſimo amore flagrabat. Itaque in tribulationis camino diu excoctus, tandem ſanctorum Angelorum qui ſe aſpectabiles præbuerunt, numeroſa militia ſtipatus, puriſſimam animam efflauit. [Quibus hunc credamus, (ait S. Gregorius,) niſi ſanctis martyribus ſociatum, quem atteſtantibus corporeis quoque oculis, à beatis ſpiritibus conſtat eſſe ſuſceptum? Nullo iſte gladio percuſſus occubuit, tamen coronam patientiæ, quam in mente tenuit, in egreſſione percepit. Probamus quotidie verum

eſſe;

" esse, quod ante nos dictum est, quia sancta Eccle-
" sia electorum floribus plena, habet in pace lilia,
" in bello rosas.] Dixerant id ante S. Gregorium S. Cyprianus epist. 9. S.Hieronymus epist.27.S.Hilarius Arelat.in D.Honorati panegyrico, S.Augustin. serm.37. de Sanctis, & serm.de S. Laurentio, qui est 37.de diuersis. Post Gregorium verò idem vsurpauit Beda Prouerb.31.

11. Vsum voluntariæ flagellationis,ac(vt passim loquimur,) disciplinarum, inducere in vsum monachorum satagebat Petrus Damiani,obsistente Petro cerebroso, nominis sui monacho. Eum Petrus Damiani lib.6. episto. 27. cum aliis ex capitibus corri-
" pit, tum nominatim ex eo quod id tormenti pro
" Christo subire, sit martyrum sorte censeri. [Dum
" manus carnificis nunc ab infligendo, martyribus
" verbere cessat,quid obest si sancta deuotio,ipsa sibi-
" met vnde sanctis martyribus particeps fieri merea-
" tur,exhibeat.?] Idem optimè serm.1.de S. Apolli-
" nare in ipsa clausula. [Quisquis gaudes fortiter
" egisse martyres Christi, corripe & ipse arma inter
" milites Christi. Desunt exteriùs hostes? verte manus
" in te, & multos seditiosos inuenies ciues. Doma su-
" perbiam, iugula iracundiam, extingue libidinem,
" reprime auaritiam, occide inuidiam: & vt breuiter
" cum Apostolo cuncta complectar; crucifige carnem
" tuam cum vitiis,& concupiscentiis. Hoc est fortiter
" agere, hoc est viriliter dimicare. Nam quid iuuat si
" circa vallum te non obsideant acies persequẽtium,
" & intra vrbis mœnia grassetur barbaries vitiorum?
" Vis autem adhuc apertiùs discere, qualiter in pace
" sanctæ Ecclesiæ valeas martyrium inuenire? Audi
" attentè,intellige diligenter.cor vigilet, oculus non
dormi

dormitet. Quod enim dico breuissimũ est. Ascende “
igitur tribunal mentis, & temetipsum pertrahe ad “
iudicium quæstionis: cogitatio accuset, animus “
iudicet, pœnitens conscientia velut carnifex feriat, “
lachrymarum riuus velut vulnus erumpat. Sic sic “
per martyrij similitudinem, ad veram peruenies “
martyrum dignitatem.]

Tandem in calce sermonis quo S. Barbatianum Confessorem exornauit, negat obtendendum esse remissioni nostræ defectum tyrannorum, & persecutionum, cum fas sit vnicuique, martyrij in se, nec inanem formam exprimere. Itaque sic concludit. [Nemo ergo dicat quod illi solummodò cœle- “
stibus digni præmiis habeantur, qui persecutorum “
gladiis pro Christi nomine feriuntur. Conclusit “
Deus omnem nostræ tergiuersationis aditum, ob- “
struxit omne excusationis humanæ confugium. “
Ecce iam non valemus cum beato Apollinare pro “
Deo mortem subire, possumus saltem cum beato “
Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum “
quippe est mori pro Christo, sed non est inferius “
viuere Christo. Vtrumque enim in statera Paulus “
æqua lance pendebat, cum diceret: Nemo enim no- “
strum sibi viuit, & nemo sibi moritur; siue enim “
viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Do- “
mino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, “
Domini sumus. Quisquis igitur amat martyrium, “
exhibeat se martyrio dignum, & martyrij conse- “
quetur proculdubio præmium. Non potest sangui- “
nem fundere; potest semetipsum pœnitentiæ telo “
percutere: & in cordis contritione mactare. Præ- “
paretur ad feriendum iugulus, non deerit remune- “
rator, etiam si defuerit gladius. Deest carnifex, “

qui

„ qui ceruicem exteriùs feriat : adeſt iudex qui bonæ
„ voluntatis præmium reddat.]

Richardus Victorinus cap. ſuo 20. in Cant. exponens quorſum genæ ſponſæ, fragmini mali punici ſint collatæ, non integro malo, ait id factum, quia nulli pij, præ Chriſto, plenè ac integrè paſſi, cenſendi ſunt. Ideóque imperfectum ſuum videntes, ſibíque vileſcentes, pro exilitate paſſionum præ Chriſto, in adimplendis iis quæ deſunt, ſtrenuè laborare, & magno flagrare deſiderio moriendi pro dilecto: Hanc eſſe vnicuique eorum
„ ſummam votorum. [Quod ſi (*inquit*) non conceditur
„ in corpore, facit ſibi martyrium in mente.
„ Mortificat carnales appetitus, propriam voluntatem,
„ vitia cordis, prauos mores, Luctatur cum
„ propria carne, & cum inimico indeſinenter eam
„ impugnante. Martyrium quoque abſtinentiæ, in-
„ uiſibiliter habet in mente, dum reprimit oblecta-
„ menta terrena cordis, & motus ſenſualitatis; dum
„ renuit omnes conſolationes, quæ carnaliter dele-
„ ctant. Spiritualiter patitur, dum frigitur in men-
„ tis ſartagine zelo animarum; dum cruciatur de
„ contemptu iuſtitiæ, de præualente malorum ini-
„ quitate. Martyrium quoque compaſſionis obtinet,
„ dum affligitur pro peccantibus, dum compatitur
„ infirmantibus, dum condeſcendit quacunque ne-
„ ceſſitate laborantibus.]

Hoc *martyrium cordis*, (ita enim appellat,) eſſe martyrio corporis anteponendum, tanquam præcellentius, egregiè docuit Gulielmus Pariſ. L. de legibus c. 28. *ſub finem.* Cui mea quidem ſententia ſuppar, vel eo etiam poſterior fuit, qui paſſim Idiota nominatur, & perperam ſub annum Chriſti

octingen

octingentesimum vel nongentesimum refertur, vt à quibusdam factum, quos nostra ad integram eius editionem disquisitio, repellit. Is in libello contemplat de vera patientia c. 10. perspicuè agnoscit incruenta hæc piæ perpessionis martyria: Ait enim. [Sine ferro & flammis, martyres esse « possumus, si patientiam in animo veraciter con- « seruemus.] Quæ verba apud Laurentium quoque « Iustinianum leguntur in ligno vitæ tract. de patientia c. 2. ea tantum accessionè præmissa verbis iam relatis. *Patientia hominem martyrem facit.* Nec dissimilia in eandem sententiam prostant apud S. Gregorium homil. 35. in Euang. & apud Isidorum 7. Orig. c. 11. & apud Bernardum serm. 40. de modo benè viuendi Bonauenturam in Psal. 118. cuius verba de triplici martyrio absque sanguine, quorum vnum sit martyrium patientiæ, referam infra ex Bernardi sententiis. Quid quod in Marci Papæ decreto apud Alphonsum Pisanum l. 3. Concilij Nicæni, dissimilitudines morum supplere persecutorum sæuitiam, disertè traditur? Abstergat fastidium ex ingeminatione locorum plerunque affinium, pia cantillatio hominis piissimi, Thomæ Kempensis. Eius hæc est rythmica oratio, in spirituali cantico de patientia seruanda.

Aduersa mundi tolera,
Pro Christi nomine:
Plus nocent sæpè prospera
Cum leni flamine.
Cùm à multis molestaris,
Nihil perdis, sed lucraris:
Patiendo promereris:

C *Multa*

" tati resistit. si cum dei adiutorio perseuerare voluerit, & pro illo ipso aliquas pertulerit tribulationes, " omnia ei Dominus ad martyrij gloriam reputabit.]

Ibidem serm. 232.tractans offensionem,in quam pro illorum temporum corruptela,(heu nunc quoque superstite,)incurrere timebãt qui prouocãtibus ad numerosam fœcundorum calicum exsiccationem, recusabant obtemperare,post multa,ita con" cludit. [Nemo dicat fratres charissimi,quod in istis " temporibus martyrum certamina esse non possint. " Habet enim & pax nostra martyres suos. Nam,sicut " frequenter suggessimus, iracundiam mitigare, libi" dinem fugere, iustitiam custodire, auaritiam con" temnere, superbiam humiliare, pars magna mar" tyrij est.]

Rursus serm. 32. de sanctis, qui est tertius de S. " Laurentio. [Martyr Græcè, Latinè testis dicitur. " Igitur quotiescumque bonis actibus mandatum " Christi, facimus, toties Christo testimonium per" hibemus. Vnde & crux domini, non tantùm illa " dicitur, quæ passionis tempore,ligni affixione con" struitur, sed illa quæ totius vitæ curriculo cuncta" rum disciplinarum virtutibus coaptatur. de qua " mihi videtur saluator dicere, qui vult post me veni" re, tollat crucem suam, & sequatur me. Nunquid " enim omnes martyres, qui secuti sunt dominum, " crucifixi sunt cum domino? Nunquid omnes virgi" nes qui iuxta Apocalypsim sequuntur agnum Dei, " crucifixi sunt, vt sequantur? nunquid Paulus Apo" stolus crucifixus fuerat cum dicebat, mihi autem " absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Chri" sti, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego " mundo? hoc autem dicit, vt intelligas,crucem non

ligni

ligni esse patibulum, sed vitæ virtutisque proposi- "
tum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secun- "
dùm euangelium viuat, crux est atque martyrium.] "

Ibidem serm. 46. [non martyrium sola effusio "
sanguinis consummat, nec sola dat palmam exustio "
illa flammarum. Peruenitur non solùm hoc casu, "
sed etiam contemptu carnis ad coronam. absque "
iniuria sanctorum, in persecutionibus defunctorum, "
dicere liceat, carnem afflixisse, libidinem superasse, "
auaritiæ restitisse, de mundo triumphasse, pars "
magna martyrij est.] "

8. Eadem incruenta martyria, agnoscit, celebratque non vno loco scriptor vernantissimus S. Eucherius. sed pulcherrimè homil. de S. Genesio, vbi Christianos omnes exemplo martyrum illorum, qui animas suas pro Christo abiecerunt, ad huiusmodi saltem martyria stimulat. Ita verò concludit elegantem de more expressionem, vexationum SS. martyribus per Ethnicos in causa fidei irrogatarum. [Hos "
ergo charissimi ita miremur, vt homines fuisse me- "
minerimus: Hos inquam ita miremur, vt eos "
nostri similes nouerimus, & sub eadem, qua nos "
sumus carnis fragilitate vixisse; & per hoc sequamur "
inquātum possumus fidem illorum, sectemur animi "
virtutem, qua terrena, & præsentia respuentes vim "
regnis cœlestibus intulerunt. Superauerunt illi cor- "
porum dolores, nos superemus morum, & cordium "
passiones: Vicerunt illi tormenta, nos vitia. Illi sa- "
crificare dæmoniis horruerunt, nos malitiam, inui- "
diam, obtrectationes, contentiones, tanquam pro- "
phana sacrificia detestemur: vt inter huius mundi "
conflictionis vitia, persecutores virtutis probent esse "
nos martyres. Persequamur in nos peccata, & ini- "

" quitates nostras: expugnemus superbiam, debelle-
" mus iracundiam ipsi in nobis;& persecutoris partes
" exequamur, & martyrum, per castigationem vigi-
" liarum, per contritionem ieiuniorum, per hostiam
" viuentem, sanctam, placentem Deo, Acquiramus
" nobis nouum, non carnis morte, sed carnalis vitæ
" mortificatione martyrium: vt de nobis quoque,
" etiam viuentibus, dici possit, pretiosa in conspectu
" domini mors sanctorum eius. Ergo in quantum fieri
" potest, extinguatur in nobis quicquid peccati est,
" mortificetur morti quod sæculi est, vt pretiosa per-
" ficiatur in conspectu domini mors viuentium.]

Idem in fine homiliæ de SS. martyribus Lugdunensibus, Epipodio & Alexandro.] Dimicauerunt
" patres nostri contra asperrimos dolores, nos è con-
" trario dimicemus contra mollissimas voluptates.
" Vicerunt illi tormenta flammarum, nos vincamus
" ignea tela vitiorum. Illi calcato diabolo retulerunt
" spolia de morte, nos caueamus ne Christum spolie-
" mus in paupere. Illi per virtutem fidei expensi sunt
" in hostiam fidei, nos obseruemus ne quis nostrum
" spolietur per vulnus peccati, & victima efficiatur
" inimici. Illi mortui sunt in pœna exterioribus in
" membris, & nos habemus quod occidamus in
" nobis. Ac sic illustrium bellatorum pugnas, priuata
" cum passionibus nostris congressione meditemur.
" Nam quia esse nouimus sine persecutore bellum,
" potest dare Deus & sine cruore martyrium]

9. Non multum ab Eucherij æuo aberat S. Cæsarius Arelatensis Episcopus, imo iuxta eos qui vnicum agnoscunt Eucherium Lugdunensem Antistitem, σύγχρονοι fuere, vt alibi est disputatum. Is homil. 45. profitetur, se quod hic vrgemus, fuisse frequen

frequenter conteſtatum. [Frequenter (*inquit*) diximus, Chriſtiani perſecutionem patiuntur. mundus " iſte totus in maligno poſitus eſt, aduerſarius noſter " diabolus regnat in mundum, & nos putamus, quòd " non patiamur perſecutionem? Quæ enim res non " perſequitur Chriſtianum? miramur ſi nos perſe- " quuntur alij? Si Chriſto ſeruire voluerimus, qui eſt " omnium vita, & parentes noſtri nos perſequuntur: " Quicunque diſſimilis eſt noſtri, perſequitur nos, & " odio nos habet: & miramur ſi alij nos perſequun- " tur, cum ipſum corpus noſtrum nos perſequatur? Si " comedero paululum, & corpuſculum robuſtum " fuerit, ſanitas corporis mei, perſequitur animam. " Quocunque me vertero, perſecutio mihi eſt: Si " videro mulierem, oculus meus me perſequitur: cupit " interficere caro animam meam. Si videro diuitias, ſi " aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones; quodcunque " videro & deſiderauero, hoc perſequitur animam " meam. Non putemus effuſionem ſanguinis tantùm " eſſe martyrium. Semper ergo martyrium eſt. Ado- " leſcentiam libido carnis perſequitur: Vult occidere, " & effundere ſanguinem animæ. Sed quando pericli " tatur anima tua, & in grandi periculo eſt conſtituta, " tunc oportet ieiuniis, & orationibus in dominum " noſtrum Ieſum Chriſtum animum firmiter ſtare, & " non conſentiamus morti. Si ergo ſunt martyria in " pacis tempore, ſunt & negationes. Nemo ergo dicat " non eſſe martyrium: & martyrium eſt, & negatio " eſt. Ego hodie, qui videor eſſe monachus, ſi rupero " propoſitum meum, Chriſtum negaui. Et ſi in pace " Chriſtum nego, in perſecutione quid facerem? Si " dum non torqueor, nec exuror, denego, ſi torquerer, " & exurerer, quid facerem? Quæ enim plaga eſt, quæ "

« debeat ab amore Christi separare? Quid enim dici-
« tur tibi, hoc est, incendio ardebas, in equuleo pen-
« debas, propter me torquebaris: & dicis non potui
« sustinere tormenta? Quomodo sustinuit Petrus?
« quomodo Paulus? Quomodo martyres cæteri susti-
« nuerunt, & habuerunt corpora sicut tu habes? ô
« monache, qui ieiunium fugis, putas te ignẽ fugere?
« qui ebrietati consentis, credis te euadere aëreum
« serpentem? Hoc ergo vobis dico, fratres: quoniam
« sunt omni tempore martyria, sunt & præuaricatio-
« nes.] Hæc, totidem verbis illata sunt in sermonem
60. Pseudo Augustini ad fratres in eremo.

10. Tradit eandem doctrinam ac insigni exemplo illustrat S. Gregorius hom. 35. in Euang. quam in S. Mamantis martyris die natali ac templo habitam, graui ad patientiam adhortatione obsignat, occasione accepta ex S. Mamantis exemplo, quem à pueritia ad senectutem vsque, longum patientiæ martyrium duxisse, tandémque per sanguinis profusionem, illud fœliciter consummasse, Ecclesiasticæ tabulæ produnt. Ad strenuam ergo S. Martyris imitationem, & martyrij captationem, in alta licet Ecclesiæ pace, suos in hunc modum prouocat,
« S. Gregorius.] Quia natalem martyris hodierna die
« colimus, fratres mei, nequaquam nos à virtute eius
« patientiæ existimare extraneos debemus. Si enim
« adiuuante nos Domino virtutem patientiæ seruare
« contendimus; & in pace Ecclesiæ viuimus, & ta-
« men martyrij palmam tenemus. Duo quippe sunt
« martyrij genera: vnum in mente, aliud in men-
« te simul, & actione. Itaque esse martyres possu-
« mus, etiamsi nullo percutientium ferro trucide-
« mur. Mori quippe à persequente, martyrium in

aperto

aperto opere eſt. Ferre verò contumelias, odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione: Nam quia duo ſunt martyrij genera; vnum in occulto opere, aliud in publico, teſtatur veritas, quæ Zebedei filios, requirit dicens: poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Cui cum protinus reſponderent, poſſumus; illico Dominus reſpondit, dicens, calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, niſi dolorem paſſionis accipimus? De quo aliàs dicit: pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Et Zebedei filij, id eſt Iacobus, & Ioannes, non vterque per martyrium occubuit; & tamen quòd vterque calicem biberet, audiuit. Ioannes namque nequaquam per martyrium vitam finiuit, ſed tamen martyr extitit: quia paſſionem, quam non ſuſcepit in corpore, ſeruauit in mente. Et nos ergo hoc exemplo ſine ferro eſſe poſſumus, martyres, ſi patientiam veraciter in animo cuſtodimus.]

Hæc generatim dicta, exemplum Stephani Abbatis à S. Gregorio mox adductum, maximè illuſtrat. Erat vt ait, ſancti Abbatis lingua ruſtica, ſed docta vita: præſertim verò patientiæ intenſiſſimo amore flagrabat. Itaque in tribulationis camino diu excoctus, tandem ſanctorum Angelorum qui ſe aſpectabiles præbuerunt, numeroſa militia ſtipatus, puriſſimam animam efflauit. [Quibus hunc credamus, (ait S. Gregorius,) niſi ſanctis martyribus ſociatum, quem atteſtantibus corporeis quoque oculis, à beatis ſpiritibus conſtat eſſe ſuſceptum? Nullo iſte gladio percuſſus occubuit, tamen coronam patientiæ, quam in mente tenuit, in egreſſione percepit. Probamus quotidie verum

eſſe,

esse, quod ante nos dictum est, quia sancta Ecclesia electorum floribus plena, habet in pace lilia, in bello rosas.] Dixerant id ante S. Gregorium S. Cyprianus epist. 9. S.Hieronymus epist.27.S.Hilarius Arelat.in D.Honorati panegyrico, S.Augustin. serm.37. de Sanctis, & serm.de S. Laurentio, qui est 37.de diuersis. Post Gregorium verò idem vsurpauit Beda Prouerb.31.

11. Vsum voluntariæ flagellationis,ac(vt passim loquimur,) disciplinarum, inducere in vsum monachorum satagebat Petrus Damiani,obsistente Petro cerebroso, nominis sui monacho. Eum Petrus Damiani lib.6. episto. 27. cum aliis ex capitibus corripit, tum nominatim ex eo quod id tormenti pro Christo subire, sit martyrum sorte censeri. [Dum manus carnificis nunc ab infligendo, martyribus verbere cessat,quid obest si sancta deuotio,ipsa sibimet vnde sanctis martyribus particeps fieri mereatur,exhibeat.?] Idem optimè serm.1.de S. Apollinare in ipsa clausula.] Quisquis gaudes fortiter egisse martyres Christi, corripe & ipse arma inter milites Christi. Desunt exteriùs hostes? verte manus in te, & multos seditiosos inuenies ciues. Doma superbiam, iugula iracundiam, extingue libidinem, reprime auaritiam, occide inuidiam : & vt breuiter cum Apostolo cuncta complectar; crucifige carnem tuam cum vitiis,& concupiscentiis. Hoc est fortiter agere, hoc est viriliter dimicare. Nam quid iuuat si circa vallum te non obsideant acies persequëtium, & intra vrbis mœnia grassetur barbaries vitiorum? Vis autem adhuc apertiùs discere, qualiter in pace sanctæ Ecclesiæ valeas martyrium inuenire? Audi attentè,intellige diligenter.cor vigilet, oculus non dormi

dormitet. Quod enim dico breuissimũ est. Ascende "
igitur tribunal mentis, & temetipsum pertrahe ad "
iudicium quæstionis: cogitatio accuset, animus "
iudicet, pœnitens conscientia velut carnifex feriat, "
lachrymarum riuus velut vulnus erumpat. Sic sic "
per martyrij similitudinem, ad veram peruenies "
martyrum dignitatem.]

Tandem in calce sermonis quo S. Barbatianum Confessorem exornauit, negat obtendendum esse remissioni nostræ defectum tyrannorum, & persecutionum, cum fas sit vnicuique, martyrij in se, nec inanem formam exprimere. Itaque sic concludit. [Nemo ergo dicat quod illi solummodò cœle- "
stibus digni præmiis habeantur, qui persecutorum "
gladiis pro Christi nomine feriuntur. Conclusit "
Deus omnem nostræ tergiuersationis aditum, ob- "
struxit omne excusationis humanæ confugium. "
Ecce iam non valemus cum beato Apollinare pro "
Deo mortem subire, possumus saltem cum beato "
Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum "
quippe est mori pro Christo, sed non est inferius "
viuere Christo. Vtrumque enim in statera Paulus "
æqua lance pendebat, cum diceret: Nemo enim no- "
strum sibi viuit, & nemo sibi moritur; siue enim "
viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Do- "
mino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, "
Domini sumus. Quisquis igitur amat martyrium, "
exhibeat se martyrio dignum, & martyrij conse- "
quetur proculdubio præmium. Non potest sangui- "
nem fundere; potest semetipsum pœnitentiæ telo "
percutere: & in cordis contritione mactare. Præ- "
paretur ad feriendum iugulus, non deerit remune- "
rator, etiam si defuerit gladius. Deest carnifex, "

qui

octingentesimum vel nongentesimum refertur, vt à quibusdam factum, quos nostra ad integram eius editionem disquisitio, repellit. Is in libello contemplat de vera patientia c. 10. perspicuè agnoscit incruenta hæc piæ perpessionis martyria: Ait enim. [Sine ferro & flammis, martyres esse « possumus, si patientiam in animo veraciter con- « seruemus.] Quæ verba apud Laurentium quoque « Iustinianum leguntur in ligno vitæ tract. de patientia c. 2. ea tantum accessione præmissa verbis iam relatis. *Patientia hominem martyrem facit.* Nec dissimilia in eandem sententiam prostant apud S. Gregorium homil. 35. in Euang. & apud Isidorum 7. Orig. c. 11. & apud Bernardum serm. 40. de modo benè viuendi Bonauenturam in Psal. 118. cuius verba de triplici martyrio absque sanguine, quorum vnum sit martyrium patientiæ, referam infra ex Bernardi sententiis. Quid quod in Marci Papæ decreto apud Alphonsum Pisanum l. 3. Concilij Nicæni, dissimilitudines morum supplere persecutorum sæuitiam, disertè traditur? Abstergat fastidium ex ingeminatione locorum plerunque affinium, pia cantillatio hominis piissimi, Thomæ Kempensis. Eius hæc est rythmica oratio, in spirituali cantico de patientia seruanda.

Aduersa mundi tolera,
Pro Christi nomine:
Plus nocent sæpè prospera
Cum leni flamine.
Cum à multis molestaris,
Nihil perdis, sed lucraris:
Patiendo promereris:

C *Multa*

" *Multa bona consequeris.*
" *Nam deum honorificas,*
" *Et Angelos lætificas:*
" *Coronam tuam duplicas,*
" *Et proximos ædificas.*
" *Labor paruus, & breuis vita:*
" *Merces grandis est, quies infinita:*
" *Totiens martyr Dei efficeris,*
" *Quotiens pro Deo pœnam pateris.*]

CAPVT II.

De martyrio patientiæ in morbo nostro, & nostrorum morbo ac funere.

1. QVæ de patientiæ martyrio hactenus proposita à nobis sunt, ad vniuersam patientiæ materiam pertinent. Nunc ad specialia quædam aspera, delabendum est, quorum perpessionem SS. Patres, martyrij appellatione cohonestarunt. Inter quæ primatum tenere videtur patientia in morbo, quæ eo operosior est, quo sibi quisque, est coniunctior; nec difficilè pellem pro pelle, & vniuersa quæ habet, pro anima seu vita sua, eiúsque non incommodo statu confert. Vt proinde non immeritò patiens hac in parte perpessio, præsertim in morbo grauiore aut diuturniore, ad martyrij decus referatur à Patribus

Patiens morbi perpessio, admodùm ardua, ideóque ad martyrium spectat

Agmen ducat S. Chrysostomus, qui arduitatem

tem patientiæ in morbo, cum aliis locis, tum ex instituto episto. 4. demonstrans, frequenter confirmat, eam ad martyrium pertinere. Quam in rem assumere solet Iobi exemplum: quem vt per se perspicuum statuit, omnino esse martyribus accensendum: & cum maturus æui, nec gladio metente, sed deficientis naturæ vitio è viuis excesserit, non nisi patientiæ martyr fuit; eo præsertim ex capite, quod cum fœdissimo, & vniuersam corporis habitudinem pessundante morbo conflictatus, patientissimè tulerit. Quam illi fuisse difficillimam inter omnes quas subiuit, patiendi materiam, latè ea quam dixi epistola disputat S. Chrysostomus. Itaque intrepidè hom. 25. ad pop. vel homil. 1. in 2. ad Cor. præfatus tantam esse martyrum in atrocissimis suppliciis voluptatem, quanta neque dici potest; omnésque animans ad generosè patiendum ob Christi amorem, tacitam obiectionem, quod nunc martyrij tempus non sit, ac proinde deesse videatur passionum materia, ita præcludit. [Quid ais, non adest, martyrij tempus? Nunquam profectò hoc abest sed ante nostros semper est oculos, si vigilemus. Non enim in ligno suspendi, solùm hoc, martyrem facit: Nam si sic esset, extra tales coronatos Iob poneretur. Nec enim ante tribunal fuit constitutus, nec iudicis vocem audiuit, non vidit carnificem, neque suspensus in ligno, vel sublimis positus circa latera laniatus est: attamen multis martyribus grauiora passus est: & illorum succedentium sibi nuntiorum voces omni plaga sæuiùs percutiebant, & eum vndique pungebant, & innumeris tortoribus acerbiùs vermium illorum ora

« eum vndique corrodebant. Cui non itaque dignus « hic ſit martyri comparari? Innumeris equidem. « Etenim per omnia pugnabat, & per omnia coro- « nabatur, per pecunias, per filios, per corpus, per « vxorem, per amicos, per inimicos, per ſeruos, « (nam hi in ipſius faciem inſpuebant) per famem, « per cibos, per dolores, per fœtorem, per hæc in- « quàm, non vni, vel duobus, vel tribus, ſed infi- « nitis erat martyribus comparabilis. Nam præterea « quæ dicta ſunt, tempus quoque multam eius co- « ronis affert acceſſionem, quod ſcilicet ante le- « gem, ante gratiam, hæc paſſus ſit, & ad menſes « quidem multos, & omnia cum exceſſu, & omnia « ſimul ei mala ingruerint, & hoc, cùm eorum « quódque per ſe foret intolerabile. Nam multi qui- « dem plagas ſuſtinuerunt, pecuniarum verò iactu- « ram non tulerunt: Quin & pro eis, flagris cædi « maluerunt, & innumera mala pati, quàm earum « aliquid amittere; & maior eis eſt viſa plaga, pecu- « niarum iactura. Itaque rurſum & hic eſt alius « martyrij modus, harum perditionem generosè « ferenti.]

2. Non is ſum, qui ſancto viro refragari ſuſtineam: ſed ipſemet eodem loco, tantum pecuniæ ſtudium ſupra carnis curam, non niſi ex corrupto illorum pecuniæ diſcolarum ſenſu eſſe profectum; ſecundùm natnram autem rem ſpectando, potiorem cuiuis eſſe bonum carnis ſtatum, diſertè conteſta- « tur, verbis illis. [Siue quis infinitas amittat poſſeſ- « ſiones, ſiue filios, ſiue quodcunque, hoc eſt omnibus « ad doloris rationem imperioſius. Pellem enim pro « pelle inquit, & omnia quæ homo habet, dabit pro « anima ſua. Et nihil poteſt eſſe doloribus grauius.]

Itaque

Itaque tantò illustrius fuit patientiæ martyrium quod ex hoc capite perpessus est S. Iob. quantò corpus illi intimius erat, quàm res externæ quæcunque: ac proinde quanto acerbiorem doloris morsum infigit corporis vexatio, quàm fortunarum aut bonorum quorumuis externorum euersio. Collaudat ex hoc capite *istam* vt vocat *adamãtinam animam infractámque & aneam mentem*, idem Chrysostomus homil. 8. in ad Philipp. morbi grauitatem cum Athletæ constantia certantem egregiè describens. Cum martyribus item ex hoc capite confertur, & morbi eius grauitas præclarè exprimitur apud autorem latinum homiliæ de Beato Iob, quæ eiusdem Chrysostomi homiliis de Iobi patientia, alibi subnectitur. Iobo in patientiæ huius martyrio, Lazarum adiungit idem Chrysostomus in psal. 127. confirmans hanc vnam esse ex vijs Domini, quibus insistentes qui timent Dominum, ad immarcessibilem coronam pertingunt. [In sinu Abrahæ *inquit*, receptus est, qui mortuo nihilo erat meliùs affectus, sed planè erat iners, & inutilis, in diuitis vestibulo proiectus: & cum patriarcha, qui tot, & tantas res præclarè gesserat, coronabatur, & victor renunciabatur, & sinu illius fruebatur, qui nec eleemosynam fecerat, nec ei cui iniurię fiebãt manum prębuerat, non hospites exceperat, nec aliquid aliud ostendere poterat; sed tantùm in omnibus Deo gratias egerat, & præclaram patientiæ coronam retulerat. Magna enim res est gratiarum actio & philosophia, quæ tot & tantis malis exercetur: idque factum est longè omnium maximum. Vnde etiam Iob coronatus est, & dicebat diabolus: pellem pro pelle, & omnia quæ

 homo

" homo habet, dabit pro anima sua, sed immitte " manum tuam, & tange carnem eius. Non est enim " parum, dolore affectam refrænare animam, ad hoc " vt nihil peccet. Hoc est cum martyrio conferen- " dum, hoc est bonorum colophon. Et tu ergo, ô di- " lecte, cùm te sæpè vel morbus, vel febres, vel dolo- " res inuadunt, cogente te cruciatu dicere aliquid " blasphemum, si te retinueris, & deum gloria, & " honore affeceris, eandem mercedem accipies. &c. " Fer ergo forti, & generoso animo quæ accidunt. " Hoc enim est tibi martyrium. Non enim eum qui " sacrificare iubetur, non sacrificare, sed potius dila- " niari, & excarnificari quàm hoc facere, solum facit " martyrium: sed etiam cum dolor impellit ad blas- " phemandum, toleranter potiùs ferre laborem sta- " tuere, & nihil turpe, & inhonestum dicere, facit " martyrem. Iob enim non ideò fuit coronatus, quod " sacrificare iussus non sacrificauerit, sed quod do- " lores, & calamitates forti animo perpessus sit. " Quin etiam Paulus propterea victor renunciatus " est; propter flagella, propter afflictiones, propter " alia quæ sustinuit cum gratiarum actione.]

Itémque ob non quæsitam malis artibus sanitatem.

3. Aliam rationem stabiliendi huius in morbis martyrij, init orat. de valetudine aduersa, quæ est 4. inter latinè primùm editas à Cromero. Ibi in eos conclamans, qui præ morbi impatientia curationem à satana per incantationes ; & maleficium magicum petunt, grauissimè tradit, non minori studio refugiendam esse Christiano nefariam illam

sanitatis

ſanitatis conciliationem, quàm impias victimas, & idoli adorationem: nec minùs pretioſam eſſe mortem quam quis oppetat ex morbo ne dæmonis ad curationem ſubſidium aduocet, quàm quæ obeatur ab homine ne ſimulachro accidat. Itaque concludit [Cum igitur in grauem morbum inci- « deris, & multi adfuerint, qui cogant, alij quidem « incantationibus, alij amuletis, alij porrò aliis qui- « buſdam mitigare malum, tu verò propter timorem « Dei generoſo, & infracto animo tuleris, & omnia « pati malueris; quàm vt eiuſmodi quidquam facere « ſuſtineas, hoc tibi martyrij coronam affert. Et ne « dubita: Quemadmodum enim ille tormentorum « cruciatus fert fortiter, vt ne adoret ſimulachrum; « ita & tu morbi dolores perfers, vt ne vllius rei ab « illo indigeas, neque facias ea quæ imperat. Atenim « vehementiores illi ſunt. Verùm hi diuturniores: « Quocirca par exitus. Nam cum febris ardor « intus moleſtus eſt, & vrit, tu verò alijs hortanti- « bus incantationem refutas, nonne martyrij coro- « nam induiſti? Cum enim incantatores magna « cum contumelia domo eieceris, omnes qui au- « dierint, laudabunt, & admirabuntur, dicéntque « ad ſe mutuò: hic ægrotans cum innumerabiles « orarent, & hortarentur quidam, & magicis qui- « buſdam incantationibus vti ſuaderent, non eſt « aſſenſus, ſed dixit: præſtat ſic mori, quàm prodere « pietatem. Quod ſi hic tantæ laudes ſunt, cogita « quantas illic coronas feres, cum præſentibus an- « gelis, & archangelis Chriſtus tranſiens manu te « apprehenſum in medium theatrum illud producet, « & omnibus audientibus dicet: hic homo febri « correptus aliquando, cum innumeri eum horta- «

« rentur, vt è febri illa euaderet, propter nomen « meum, & timorem mei, vt nulla in re offenderet, « repulit ac despexit eos qui se illo modo curaturos « recipiebant, maluítque morbo emori, quàm « beneuolentiam erga me prodere. Nam si eos qui « se potarunt, & cibarunt, & vestiuerunt in me- « dium producit, multo magis eos, qui propter se « febres sustinere voluerunt. Neque enim par est « dare panem, & vestimentum, & morbum diutur- « num sustinere; sed longè hoc illo maius est: ita & « corona erit splendidior: Audiuisti quæ de Lazaro « dicta sunt, quomodo cum fame, morbo, solitu- « dine per omne tempus suum luctatus est, ita vt & « vitam ipsam in vestibulo diuitis finiret, neglectus, « esuriens, canibus esca expositus. Adeò namque « corpus ipsius debilitatum erat, vt ne abigere qui- « dem posset canes inuadentes, & vulnera lamben- « tes. sed tamen non quæsiuit incantatorem, non « applicauit folia, non ad magica mouit, non præsti- « giatores ad se vocauit, non quicquam aliud veti- « tum fecit: sed maluit immori malis illis, quàm « exiguam prodere pietatis partem.

« Excurrit in adiuncta patientiæ Lazari, & quan- « tum in eo Deus patientiæ exemplum statuerit in « tot vniuersi corporis vexationibus, præ quibus « (quod Hippocrates de vnoquoque hominum « dixit,) totus morbus videri poterat, elegantissimè, « & pro more exactissimè; omnibusque sagaciter « exploratis & libratis exponit. Itaque de Chry- « sostomi sententia, Lazarus in morbo ex hoc quo- « que capite martyr fuit, quia mori maluit quàm « illicita & nefaria ad curationem remedia tentare.

4. Diligentiùs etiam ac pleniùs de martyrio in morbi

morbi patientia incantationùmque despectu philosophatur idem Chrysostomus orat. s. contra Iudæos. Quod enim per ea tempora, impius vsus sanitatem à magicis subsidiis petendi, latè serperet, & pauci Christiani ex Iudæorum & ethnicorum consuetudine, qua erant carnis suæ cura, ab impura illa medicandi ratione abhorrerent, passis eloquentiæ velis vir sanctus in eam corruptelam concitatur, monstrátque quàm sit illud facinus Christiano terrum atque indignum; quantam etiam conscientiæ lancinationem inferat, qua fodicatus homo peius afficiatur, quàm per febrem incensissimam aliúdve quodcunque incommodùm corporis. E contra verò respuenti nefaria illa malagmata, vberrimam consolationem quæ morbi acrimoniam planè diluat, martyrij decus, ac si res ferat, sanitatem à Deo spondet. Plagulam ex suauissima & piissima oratione repræsentare, dignum est. [Si perduraueris paulisper, eósque « qui vel incantationem aliquam cauere voluerint, « vel applicationes aliquas applicare corpori, mul- « ta etiam cum contumelia tuis ex ædibus eiece- « ris, protinus ab ipsa conscientia refrigeratio- « nem acceperis. Etiamsi millies exurat febris, a- « nima tua quouis liquore, quauis irroratione, « meliorem vtiliorémque mitigationem adducet. « Quemadmodum enim postquam receperis in- « cantationem, sanúsque factus fueris, miseriùs « affectus es iis qui febre laborant, dum tecum re- « putas peccati magnitudinem: sic nunc quoque, « etiamsi febriciteris, innumeráque patiaris mala, « repulsis impiis illis, quouis sano meliùs eris « affectus animo, gestiente præ gaudio conscien- «

"tia, ac laudante te, probantéque ac dicente, "euge euge, heus homo, Christi seruus, fidelis "vir, athleta pietatis, qui malueris molestiis im- "mori, quàm deserere tuam pietatem, proximo "secundùm martyres loco stabis in illo die. Quem- "admodum enim illi præoptarunt cædi flagris, "torquerique, vt ad honorem peruenirent, ita tu "quoque hodie præoptasti flagellari torquerique "à febri, vulneribúsque affici ne abiiceres pieta- "tem, non incantamentis, non applicaturis ac "spebus istiusmodi inescatus, neque sensu pre- "mentium dolorum deiectus.]

Videri poterit S. Chrysostomus, decus huius patientiæ detriuisse nonnihil, cum per eam homines non simpliciter martyres, sed *proximo secundum martyres loco* statuendos dixit. Sed nihil inde huius patientiæ splendori decedere, docent illa quæ ibidem postmodum subiungit, exagitans eam impietatem quæ sitæ à dæmone per magos sanitatis. [Quàm multi frequenter optarunt martirij "coronam accipere? Hæc est parata martyrij coro- "na. Non enim is modò martyrium peragit, qui "iussus sacrificare, potius ducit emori: verùm et- "iam, seruare quod iustum, ac sponte propter "Deum mortem accersere, manifestum est mar- "tyrium. Ac vt intelligas hoc esse verum, recordare "quomodò Ioannes Baptista mortuus, si qua de cau- "sa, & quamobrem, quomodo Abel. Neuter enim "horum, vel altare vidit incensum, vel statuam "positam, vel iussus fuit immolare dæmonibus: sed "ille quidem, quia tantummodò reprehendit He- "rodem, decollatus est: hic verò quoniam Deum "meliori sacrificio honorauit quàm frater, occisus

est.

eſt. Num igitur priuati ſunt martyrij corona? At «
quis hoc audeat dicere? Quandoquidem ipſum «
etiam mortis genus ſufficit ad omnibus perſuaden- «
dum, quòd inter primos martyres celebrantur. «
Quod ſi etiam diuinam ſententiam ſuper his pro- «
latam quæris, audi quod dicit Paulus. Nam quæ «
ille loquitur, ſine dubio ſpiritus ſunt. Puto enim, «
(inquit), quod ſpiritum Dei habeam. Quid igitur «
hic dicit? Exorſus eſt ab Abel cum dixiſſet, quod «
maiorem hoſtiam Abel præ Cain obtuliſſet Deo, «
& propter hanc mortuus adhuc loqueretur: deinde «
digreſſus ad Prophetas, ac decurſa ſerie vſque ad «
Ioannem, dixiſſet, in occiſione gladij mortui ſunt, «
alij verò diſtenti ſunt: multis & diuerſis mortis «
generibus commemoratis, ſubiecit hoc modo: «
Itaque nos quoque tantam habentes circundantem «
nos nubem martyrum, abiecta omni ſegnicie, & «
tenaciter inhærente peccato, per tolerantiam cur- «
ramus. Vides quòd etiam Abel appellauit marty- «
rem, & Noe, & Abraham, & Iſaac, & Iacob? «
Nam & iſti propter Deum mortui ſunt. Quemad- «
modum inquit Paulus; quotidie morior: Atqui «
non mortuus eſt, ſed propoſito tantùm perpeſſus «
eſt mortem. Sic & tu ſi repuleris incantamenta, ve- «
neficia, ac magicas artes, etiamſi morbo moriaris, «
martyr perfectus fueris, eo quòd aliis pollicenti- «
bus verbi leuationem cum impietate, præoptaris «
mortem cum pietate.] «

5. Verùm ex Chryſoſtomo in hanc rem iam nimis multa, præſertim cum alij præterea ſuppetant grauiſſimi Patres quibus eadem inſederit ſententia, quóſque Chryſoſtomo ſuccinentes audire, operæpretium videatur. In primíſque S. Auguſti-

num qui tract. 7. in Ioannem, & optimè sermone de Iacob & Esau, habito in natali S. Vincentij, (est 44. de diuersis,) eodem cum Chrysostomo spiritu actus; nefaria illa remedia potentissima oratione insectatur: & ita quidem, vt ex Chrysostomo profecisse videri possit. Adscribo clausulam « sermonis allegati. [Has nobis epulas exhibuerit « sanctus Dominus Deus noster per natalitia marty- « ris sui. Vincentij nomen, victoria est; amate au- « tem vt vincatis, non enim deest persecutio. Dia- « bolus persecutor est, nunquam desit occasio coro- « næ. Tantùm miles Christi intelligat pugnam, & « sciat quem vincat. Nunquid quia non te vrget ho- « stis manifestus corporis, non vrget persecutor « occultus? Illecebris carnis, quanta suggerit mala? « Quanta per cupiditatem? Quanta per timorem? « Quibus illecebris persuadet vt eas ad sortilegos, « ad mathematicos quando dolet caput? Qui dimit- « tunt Deum, & eunt ad ligamenta diabolica, victi « sunt à diabolo. Contra si cui suggestum fuerit se- « cundùm corpus, fortasse efficit remedia diaboli, « vnde alius sanatus esse dicitur, quia accepto ab illo « sacrificio suo, deserit persequi corpus quia cor obti- « nuit. Ergo cuicunque suggesta fuerint ista remedia « scelerata, & dixerit; morior potius, quàm tali- « bus remediis vtar. Si vult Deus flagellat, & liberat « me, si nouit quia necessarium est, liberet me: si au- « tem scit quia debeo exire de hac vita, siue contri- « ster, siue læter, sequar voluntatem Domini. Ecce « enim post paruum tempus, qua fronte excursurus « sum ad Dominum? Non enim hoc mihi præstant « remedia diaboli, quod præstat Deus, vitam æter- « nam. Quare ergò damno animam, emo paucos

dies

dies corpori meo ? Qui hoc dicit, & non it, nec « applicat cor suum vt faciat mala remedia, vtique « vincit. Vnam rem dixi exempli gratia. Videtis cer- « tè iam quanta diabolus suggerit. Videtis illum cer- « tè langue e, videtis anhelantem in lecto, videtis vix « mouentem linguam. Lassus iste diabolum vincit. « Multi coronati sunt in amphitheatro pugnantes ad « bestiàs; multi in lecto vincentes diabolum coro- « nantur, ac videntur non se mouere posse, & intus « in corde tantas vires habent, tantam pugnam « exercent: sed vbi est occulta pugna, ibi occulta vi- « ctoria. Quare ista diximus fratres? Vt quando ce- « lebratis natalitia martyrum, imitemini martyres, « nec putetis ideo vobis deesse posse occasiones co- « ronæ, quia modó desunt tales persecutiones. Nec « modò enim desunt quotidie persecutiones à dia- « bolo, siue per suggestionem, siue per molestias « aliquas corporis. Tu tantùm scito te habere Impe- « ratorem, qui iam præcessit in cœlum: dedit tibi « viam qua sequaris, tene te ad illum. Noli cum vi- « ceris, per superbiam tibi tribuere, quasi viribus « tuis luctatus fueris: sed præsume de eo qui dedit « vires vt vinceres, quia ipse vicit sæculum, & sic « semper coronaberis, & martyr hinc exies, si om « nes tentationes diaboli superaueris.] «

Idem Augustinus breuiùs, at non minùs concinnè, vel apposité ad rem nostram, serm. 39. de diuers. c.8. prolatis SS. Martyrum actis. [Ego quia « mando memoriæ, de libellis miraculorum marty- « ris, quæ in conspectu vestro leguntur, ante dies, « lectus est quidam libellus, vbi quædam ægrota quæ « doloribus accerrimus torquebatur, cum dixisset, « ferre non possum; ait illi ipsi martyr qui sanare, «

venerat,

« venerat, quid si martyrium duceres? Multi ergo « ducunt martyrium in lecto: Prorsus multi. Est « quædam persecutio Satanæ, occultior & astu- « tior quàm tunc fuit. Iacet fidelis in lecto; tor- « quetur doloribus, orat, exauditur, imo non « exauditur, sed exercetur, sed vt recipiatur fi- « lius, flagellatur. Ergo cùm torquetur doloribus, « venit linguæ tentatio, accedit ad lectum aut « muliercula aliqua, aut vir, (Si vir dicendus est,) « & dicit ægroto: fac illam ligaturam, & sanus eris; « adhibeatur illa præcantatio, & sanus eris. Ille, & « ille & ille, interroga vnde sani facti sunt. Non ce- « dit, non obtemperat, non cor inclinat: certat ta- « men. Vires non habet;& Diabolum vincit. Fit mar- « tyr in lecto, coronante illo, qui pro illo pependit « in ligno.]

Illustre exemplar martyrij patientiæ in morbo.

6. Placet hoc loco huius patientiæ in morbis, martyris exemplum, de plurimis vnum, sed planè eximium, quódque magnum licet martyrij nomen impleat, repræsentare. Lydvvida, virgo fuit in Hollandiæ comitatu admodum pia, quæ anno salutis millesimo quadringentesimo trigesimo tertio viuere desiit: postquàm per annos octo suprà triginta, cum grauissimis ac vel lectu horrendis, vexationibus corporis, conflictata esset, cum retinendæ virginitatis cupida, vix duodennis à plerisque ad nuptias expetita, numen exorasset, vt si alia via auertendi quod ingerebatur cõiugij non suppeteret, ita suũ corpus deformaret, nullus vt esset à quo de

coniugio negotium vltra ſuſtineret. Miraculum patientiæ virginis piiſſimæ, & numeroſi exercitus morborum in vno corpuſculo vaſtando certantis, diuturnam malignitatem, Ioannes Brugmannus Ordinis minorum diffusè admodum ſcriptis prodidit, exſcriptus in Surij appendice tom.7.& contractus à Franciſco Vebhaër, ex quo plagulas daro.
[Lydunina annos nata plus minùs quindecim ex « diuturno morbo admodum deformis effecta eſt. Sed « & non multo pòſt in glaciei fragmenta caſu pro- « ſtratæ, coſta vna corporis frangitur. Accerſuntur « vndequaque medici, caſſa prece, & pretio. In pe- « ctore, & ſub coſtis, innumeræ exiſtebant perpeſ- « ſiones, accedebat diriſſimum apoſtema. Iudicio « medicorum fiebant ſemper poſteriora deteriora « prioribus. Ex valida deiectione, diruptum apoſte- « ma eſt. Porrò humor noxius apoſtematis per cor- « poris membra ſe diffundens, diuerſas attulit vir- « gini ægritudines moleſtas valdè. Computreſcebant « apoſtemati vicina membra, marceſcebant propin- « qua corporis inteſtina, vermes horridiſſimi è cor- « pore emergebant tribus locis. Erant foramina illa, « magnitudine fundi ſcutellæ communis. Vermes « autem inde erumpebant quandóque centum. Non- « nunquam ducenti. Vt plurimùm ampliùs centum « quotidie, quorum aſpectus ſanè horrendus, craſ- « ſities inſtar extremæ partis fuſi vſitatioris; longitu « do qualis eſt articuli in digitis. Deinde & dextrum « brachium eius, ignis quem ſacrum vocant, vſque « ad oſſa conſumpſit. Caput eius, dolorum aculeis & « malleolis compungebatur; frontem fiſſura longa, « & lata atque flexuoſa deformabat. Mentum quo- « que ad labrum vſque fiſſum erat, & concreto ſan- «

guine

« guine tumidum ; ita vt non darè liberè eloqui non « posset. Oculus alter penitus cæcatus erat, alter lu- « men naturale sine effusione sanguinis, nouóque « cruciatu ferre non potuit. Vomebat rubram aquam « tanta copia, vt plerunque mense vno vas inde im- « pleri posset quod à duobus viris portaretur. Pul- « monis quoque & hepatis, reiiciebat particulas. « Quin & calculo, instar columbini oui magno, du- « rissimè afflictabatur; ita vt sæpissimè & sensu, & « loquela destitueretur. Et ne singulis immorer; non « erat vllum eius in corpore membrum, quod inau- « ditis non esset doloribus obnoxium.] Puellam hanc in tanta támque diuturna & communes patiendi fines tantopere transgressa valetudinis corporeæ clade, multos martyres tolerando superasse ac proinde martyrem patientiæ censeri posse, nemo eat inficias.

Extensio antedictorum ad patientiam in suorum morbo ac morte.

7. Nec in propriis duntaxat, sed & in necessariorum morbis, ac morte, patientia, vsum periaptorum & superstitiosæ curationis deuitans, germana martyrij est iudice D. Chrysostomo homil.8. in ad Coloss. [Non potest fieri (*inquit*) vt afflictiones sentiat homo ille, qui in afflictionibus gratias agit. Gaudet enim animus, vtpotè qui confestim illustrem sibi conscientiam comparauerit; lætatur encomiis suis. Non potest autem animus illustris, mœstus esse: Illic verò etiam cum calamitate instat conscientia flagellans; at hic & coronat, & prædicat. Nihil hac lingua sanctius est, quæ in aduersis

Deo gratias agit. Certè non inferior est lingua "
martyrum. Itáque pariter coronatur: Nam & ad- "
uersus istam instat lictor, Deum per maledicen- "
tiam negare cogens; instat Diabolus argutis cogi- "
tationum quæstionibus lacerans, & animi angu- "
stiis obtenebrans. Si ergo dolores pertulerit, & gra- "
tias egerit, martyrij coronam sortitur. Vtpotè mor- "
bo decumbit filiolus, & tamen gratias agit Deo. "
Quo tortore non sæuior est animi angustia? Atta- "
men verbulum aliquod acerbum extorquere ne- "
quit. Moritur? Rursus gratias agit. Fit filia Abra- "
hæ. Nam etiam si non propria manu filiolum im- "
molat, supra aram, tamen illum velut victimam "
collocat. Id quod idem est. Non conqueritur obla- "
to dono. Rursus in morbum incidit? Non applicat "
superstitiosa remedia; pro martyrio illi imputatur. "
Immolat enim filium, animi sententia. Quid enim? "
Etsi nihil prosint superstiosa illa remedia, sed se- "
ductio sint, & ludibrium, sunt tamen qui prodes- "
se suadeant. At mauult ista mortuum videre pue- "
rum, quàm idololatriæ locum dare.] Addensat "
consequenter quàmplurima aduersus sacrilegas fatuitates, appendentium collo ægrotantium puerorum nomina fluuiorum, aut amuleta ex cinere, fuligine, & sale, per vetulam deliram adhibita spondentem puero salutem: quæ idololatriæ adiuncta esse demonstrat: ac proinde mortem sibi suisse præeligere aliquem, potiùs quàm hæc vsurpet, pro martyrio habendum statuit.

8. Idem homil. 3. in ad Thessalon. inter expendendum illa Apostoli, *nemo moueatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus*; docet hoc velle Apostolum significare, iunges in

omni Christianorum vita, martyrij occasiones se
« dare. [Præclarè dixit B. Paulus in hoc positi sumus.
« Non dixit simpliciter, tentamur: sed in hoc positi
« sumus, pro eo quod est, ad hoc facti sumus: hoc
« est opus nostrum; hæc nostra vita, & tu requiem
« quæris? Non instat lictor, latus tuum lacerans, &
« ad sacrificandum cogens? At instat vehemens pecu-
« niarum, & auaritiæ cupido, oculos nobis effo-
« diens. Nullus miles pyram nobis incendit; neque
« craticulæ nos imposuit? At corporum flamma,
« animam nostram magis incendit, quàm illa. Non
« adest Rex innumera bona promittens, & ab insti-
« tuto deflectens? At adest væsana gloriæ cupido,
« peius nos illo titillans. Magnum reuerà bellum,
« & admodùm magnum. Si sobrij voluerimus esse,
« & vigilare, habet coronas & præsens hoc tempus.
« Audi quid Paulus dicat; reposita est mihi deinceps
« corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex:
« non solùm autem mihi, sed & omnibus qui dilexe-
« runt aduentum eius.] Subiicit peculiarem illam,
martyrij causam, ex patientia in nostrorum cala-
« mitate, & morbis, vel etiam obitu. [Si quando
« filium amittis, dilectum, vnigenitum, in multis
« delitiis enutritum, spem bonam præbentem se
« vnum hæreditatem tuam percepturum, ne inge-
« miscas, sed gratias agas Deo, eúmque glorifices
« qui illum accepit; & hactenus non eris deterior
« Abrahamo. Quemadmodum enim ille filium suum
« iubenti, ac postulanti Deo dedit, ita tu accipiente
« eo, non ingemuisti. Graui morbo decumbit, &
« accedunt multi ad vanitatem vrgentes. Et ij qui-
« dem incantationibus, isti amuletis, illi verò aliis
« quibusdam superstitionibus solamen mali adferre

conantur?

conantur: Si propter timorem Dei fortiter, & im- «
motè tuleris, & omnia malueris perpeti, quàm «
sustinere, vt aliquid quod idololatriam sapit, fa- «
cias, hoc tibi martyrij coronam adferet. Non est «
quod dubites. Et quomodò, quáue ratione? Ego «
dicam: Quoniam quemadmodum martyr, dolo- «
res ex tormentis acceptos generosè tolerat, ne si- «
mulacrum adoret; ita tu dolores illos, qui sunt ex «
filij morbo, toleras, ita vt nihil eorum quæ ab illo «
obueniunt, pusillanimiter depreceris, neque facias «
quæ ille videtur præcipere. Sed vehementiores «
sunt martyrij dolores? At isti diuturniores. Itáque «
pari fine desinunt. Sæpenumero vehementiores «
etiam sunt isti. Quid enim, dic mihi, quando in- «
tus ardens fatigaris, & inflammaris, & aliis adhor- «
tantibus, tu incantationem amoues, an non mar- «
tyrij corona hoc pacto ornaberis?] «

Iob ex hoc maximè capite martyr.

9. Hæc expendenti mihi, iure omnino videtur idem Chrysostomus, cum varias martyrij species in vno Iobo adunatas, & conduplicatas recenset, inde eum supra omnes martyres martyrem prædicare homil. 1. in 2. ad Corinth. Ex eo quoque capite martyrem Iobum statuere, quod in filiorum clade, & inopino simul ac immaturo exitio, inuicta patientia steterit, deiici nescius. Nam si attentè rem æstimamus, vix vllum fuit in paterno pectore infixum acerbius telum, nec ad sanciandam modò patientiam, sed etiam ad exscindendam mentis sanitatem, magis idoneum. Quod ex paterna charitate, liberorum optima indole, & miserabili ob-

tritione, licet coniectare. Graphicè eam calamitatem exhibet S. Chryſoſtomus epiſt. 4. Ego tantæ tragœdiæ ſenſum aliquem, decerptis nonnullis ex vno aut altero loco eiuſdem Chriſtianæ facundiæ primicerij, excitare ſatagam; quod inde, hoc in ſancto viro ex ſuorum obitu patientiæ martyrium, ſit apertum futurum. Nam vt ipſe meis verbis ad hoc aggrediar, adduci non poſſum: non tam quod panaceam hac parte 1. exhibiturum receperim, quàm quod ipſe optimus dicendi magiſter S. Chryſoſtomus, aliquid argumento dignum deſpondeat. Quare & inſtituto congruenter, & ad declinationem ruboris quo ſuffundenda eſſet calamitati impar oratio, illum adducam ex calce homiliæ 1. de
« patientia Iob. [Quomodò talem tantámque tra-
« gœdiam, explicauero, non ſatis noui; & quidem
« quorumcúnque præconiorum laudúmque magni-
« tudinem in lingua ferens. Qui enim ſecundùm
« carnem parentes ſunt, cum natum vltimo ſpiritu
« laborantem habuerint, circumſedent, vltimáque
« eius audiunt verba, manus circumpalpant, adhor-
« tationes, fomentáque alia de induſtria adhibent,
« os deoſculantur vltimo parentum oſculo. Exinde
« cum reddiderit puer animam, quemadmodum de-
« ſiderant, iubent parentes officia adhibere. Manus
« componunt, oculos claudunt, caput directò ſta-
« tuunt, pedes reducunt, lauant, ſepulchróque con-
« digno dignis funeralibus condunt, atque propriam
« calamitatem ſolantur. Sed quid ſimile generoſo
« huic pugili? Abiit ad domum funeſtam; quæ ipſis
« vna & eadem hora, domus, & ſepulchrum; con-
« uiuium, & tumulus; feſtum, & fletus facta eſt.
« Circumfodit, & quæſiuit liberorum membra, inuenítque

uenítque vinum, & ſanguinem, panem, & manum, & puluerem, & excepit quandóque quidem manum, quandoquepedem, quandóque caput cum puluerulenta materia, quam abſtrahebat cum lapidibus, cum lignis: Et quandóque quidem ventris, quandóque inteſtinorum partem, viſcera cum macerie confuſa. Sedit autem cœlo celſior ille luctator, diſperſa liberorum membra legens: Sedit componens membra, ad membra; manus ad brachium aptans; caput ad humeros; genu ad femur. Neque vna erat illius caſus calamitas, ſed diabolica operatione, & tyrannide, omnem ſermonem excedens ſubuerſio. Sedit itáque verus fortíſque adamas, beatus Iob, diſcernens liberorum ſuorum membra, cauénſque ne fortè in maſculinis membris fœminea coniungat. O beatam, profectóque generoſam, fœlicémqueanimam, celebrem Angelorum famam ſuperantem. Quare? Quia in omnibus quæ ſuperuenerunt ei, non peccauit Iob in conſpectu Domini, ſed pro his omnibus perfectam gratiarum actionem ſacrificij loco obtulit, dicens: Sit nomen Domini benedictum.]

10. Iure itaque, ſpectata tam immenſa mole cruciatuum, S. Chryſoſtomus, Iobum pluſquàm martyrem pronunciauit. Iure ex hoc maximè capite, Iſidorus Pelus. l. 3. epiſt. 106. Beatum Iob *vniuerſam Diaboli potentiam concidiſſe, & ipſius ſagittas conſumpſiſſe, pharetrámque reddidiſſe inanem,* pronunciat. Additque Tertullianus l. de patient. feretrum in eo diuinitus extructum diabolo. Cuius enim conſtantiam non labefactet, animúmque non frangat tanta liberorum calamitas, quam tamen vir ſanctiſſimus inconcuſſo animi robore excepit, patientiæ ſe in-

uictum pugilem, & ſupra martyrem approbans? Quare meritiſſimò S Chryſoſtomus homil. 5. de patientia Iob parentibus orbitatem ſuam non ſuſtinentibus, & liberorum immaturum obitum immedicabiliter lamentantibus, certiſſimum ac fortiſſimum leuamen, ex Iobi tanta patientia in ſuorum obitu petit, & coronas ex ea tolerantia apud Deum
« comparatas, conſiderandas obijcit. [Cogita *inquit*
« huius iuſti tormenta & videbis, atque illicò exur-
« ges, paruipendéſque propriam calamitatem. Si
« autem vis bellum a natura, vehementia multa, mul-
« táque violentia generoſo huic illatum audire, ad
« ea quæ dico, aduerte: Decem amiſit liberos, decem
« repente, decem ipſo in ætatis flore, decem multa
« fultos virtute non communi lege naturæ, ſed nece
« violenta ac miſeranda. Quiſnam poterit talem cala-
« mitatem explicare? Quis vel ferreus homo? Quis
« adamas tot mala pertulerit? Eſt nemo: Nam ſi
« horum quodlibet, intolerabile per ſe eſt, cogita cum
« ſimul vniuerſa coïuerunt, qualem excitauerunt tu-
« multum Cum filium amiſeris, filiámue, refuge ad
« iuſtum illum, ſolatiúmque tibi prorſus ſummum
« inuenies. Memento eius in miſeranda illa liberorum
« calamitate, verborúmque mille coronis, anguſtiæ
« ſanctum id caput ornauerunt. Cogita calamitatis
« magnitudinem nouúmque id naufragium, extr-
« neámque illam inopinatam tragædiam. Tu quidem
« fortaſsè vnum amittes, vel ſecundum, vel tertium:
« Ille verò tot natos, natàſque: & qui multis abun-
« dabat liberis, repentè liberis orbatus eſt, neque ſibi
« ſenſim viſcera carpſerunt, ſed omnis repentè fructus
« arreptus eſt: Neque aſſiſtenti, aſſidentiúe quò vel
« vltima audiens verba, vllum haberet funeris tam

acerbi

acerbi solatium, sed repentè præter spem omnem, "
horum alterum lugubre, alterum horribile superauit. Non enim mors importuna solùm, sed & in ætatis vigore, omnes consistere, omnes virtute præstare, amabiles omnes simul, omnésque sexus vtriusque esse, non communi lege naturæ, post talem tantámque aliorum bonorum iacturam: quòd nullius mali nec sibi nec illis erat conscius, quò eiusmodi pateretur. Horum quodque potuerat & à semetipso turbare. Cum verò vnà concurrere apparuerunt, cogita fluctuum altitudo quanta fuerit; quanta hyemis procellæ illius exuberrima fluctuatio. Miranda quidem hæc, vel auditu solùm accepta. Si autem solerti eadem diligentíque indagine perscrutatus fueris, tunc maius admodùm esse prospicies. Cogita enim quod non quidem diabolus surripuit, dimidiúmque reliquit, sed prorsus atque omnino fructum omnem legit, arborémque non deiecit: Omne superinduxit mare cum fluctibus, cymbamque nō demersit: Omnem euacuauit virtutem, turrémque vel quatere nequiuit. sed stabat assiduè ictus miniméque nutans. Multitudo telorum ferebatur, neque territus erat: magis autem mittebantur quidem, non autem vulnerabant. Excogita quantum est tot liberis orbari. Quid enim? satísne fuit lachrymis vti? Nonne in ipso ætatis flore, nonne multa virtute præstantes, atque modo vltionis tam acerbo finiuere vitam? Nonne post tot plagas nouissima hæc illata est? Num pietatis amore feruebat, qui genuerat? Nonne abeuntes tot, optabiles? Cum enim malos quis amittit liberos, passione quidem mordetur, sed acerbitate, vehementiaque minori: nam decedentium malitia, acerbiorem non sinit esse do-

« lorem:cum autem virtute præſtiterint, permanens « vulnus fit,non modò à natura,ſed à virtutis honeſto, « deſiderium faciente. Cæterùm cum partim ſurripi- « untur, eadem paſſio aliquod ſolutiam facit:Nam & « reliqui qui ſunt, abeuntium triſtitiam obumbrant. « Cùm verò funditùs obierit vniuerſus chorus, ad « quemnam reſpicere poterit, qui in multis filiis, re- « pentè filiis orbatus?Si enim tribus aut quinque die- « bus quibuſdam decedentibus, mulieres & proximi « quique id maximè plorant, quòd citò repentéque « ab illorum moriens raptus eſt oculis; multò magis « hic doluerit, cui non diebus duobus, tribúſue, aut « vno, ſed hora vna ſic omnes ſurripiuntur. Cogita « tum: namque tempore, malum non iam valdè « fuerit intolerabile, expectatione id leue fortaſsè de « facili faciente:contra verò ſpem quid contingere,ac « repentè fieri, intolerabile, omnémque ſermonem « ſuperat.Non ipſos enim lectulo expirantes,animam « reddentes vidit, ſed domo contumulatos omnes. « Cogita igitur quis erat ille maceriam effodiens, & « nunc quidem lapidem, nunc filij membrum retra- « hens, & manum videns adhuc phialam tenentem, « dexterámque alteram recumbentem cyatho, & « ipſam corpore corruptam filiam, capite diſſipato, « naſóque contrito, oculis extinctis, cerebróque diſ- « perſo, vnlnerúmque varietate non permittente fa- « ciei deſideratæ formam noſſe. Confuſi eſtis hæc au- « dientes,& lachrymas funditis. Cogitate igitur,quis « ille erat hæc videns.Si enim poſt tantum temporis, « ſine lacrymis nequiuimus, tragædiæ iſtiuſmodi « ferre auditum; ídque alienam audientes calamita- « tem; qualis ille adamas fuit,coram hæc accipiens?]
Haud dubiè pluſquàm martyr, vt S. Chryſoſtomi

voces iterem? Non enim habeo commodiores, quibus immanem molem doloris Iobum opprimentis, vtcunque explicem. Oppressum dixi, pro vsu ac more cæterorum in oneribus longè leuioribus. Nam ipse quidem illabente tanto pondere, inconcussus stetit; nec facto, ner verbo, nec signo quopiam, temerauit patientiam. Fuit ergo, fuit planè Beatus Iob patientiæ martyr, cum ob proprij corporis vexationem grauissimam patienter exceptam; tum etiam ob constanter retentam in tam luctuosa amantissimæ sobolis obtritione, æquanimitatem, quæ in aliis ad longè leuiores casus, miserè allisa conteritur.

CAPVT III.

Religiosæ vitæ Martyrium.

1. IN hoc argumento, splendidissimè pro more versatus est sapientissimus Pater Hieronimus Platus, luculẽto opere de bono status religiosi, cuius singulæ paginæ, tantam in legentium pectoribus fecere sementem pietatis, vt illatam postmodum in horreum Domini messem, nulla mensura definiat. Eius operis lib. 2. c. 12. autor qua solet sacræ eruditionis vbertate & orationis nitela, mascula & graui, religiosæ vitæ martyrium describit; vt nisi tractationis susceptæ hiatus alioqui interponendus, ad hoc denuò versandum adigeret, superuacaneum, imo inconsultum videri posset, eius vestigia relegere. Instituti tamen necessitate aliqua vrgente, ausim in hoc vestibulo meam facere petitionem à Gregorio Nysseno adhibitam initio orationis aduersus fœneratores, quòd argumentum Basilius magnus ante

« verſarat. [Rogo omnes quicunque audituri ſunt,
« vt me audaciæ & inſipientiæ non condemnent,
« quod cum vir diſertus & in rebus ad diuinam philo-
« ſophiam ſpectantibus magni nominis, & in omni
« dicendi genere admodùm exercitatus in hac ipſa
« materia præclarè verſatus ſit,ego in eandem arenam
« deſcenderim, iunctis boum aut aſinorum paribus,
« quibus contendam,cum equis victoriæ corona redi-
« mitis.Semper enim cum grandioribus viſuntur non-
« nulla humiliora. Nam onerariam nauem, quæque
« millenis mercibus referta hinc inde impellitur, ſe-
« quitur exigua quędam cymbula,idem ſecans æquor;
« viriſque athletico more, & ritu depugnantibus,
« eadem lege digladiantur,& pueri. Hæc igitur noſtra
« ſit petitio.]

Religioſus ſtatus, martyrium vitæ totius.

2. Eſſe igitur religioſum ſtatum, longum quoddam & incruentum martyrium,vt grauiſſimi Patres diſertè appellant,cum vniuersè & generatim, tum ſingillatim, iis expenſis, quæ religioſi ſtatus veluti ſubſtantiam conſtituunt,demonſtrarè non erit difficile.Quod enim vniuerſa complexione exercitationum,quas religioſus ſtatus infert,accuratè obeunda, multæ ac aditu aſperrimæ propter Deum deuorandæ ſint difficultates,& ærumnæ excipiendæ, meritò cum aſperitatum communitate, nominis quoque participatio ad ſtatum religioſum manauit. Agnouit hoc pulcherrimè ſcriptor antiquiſſimus, & omnium conſenſu eruditiſsimus, Clemens Alexandri-
« nus 4.ſtrom.c.2.verbis illis. [Si quæ eſt apud Deum
« confeſsio, eſt teſtimonium, quæcunque anima ſe
purè,

purè, & syncerè gessit cum Dei agnitione, & quæ "
præceptis paruit, & vita, & sermone est testis, quo- "
modocunque liberetur à corpore, fidem tanquam "
sanguinem, per totam vitam, & etiam in exitu pro- "
fundens. Iam dicit Dominus in Euangelio, qui reli- "
querit patrem vel matrem, vel fratres, & quæ dein- "
ceps sequuntur, propter euangelium & nomen "
meum, is est beatus, non quoduis significans testi- "
monium, sed quod est ex cognitione, vt qui ex regu- "
la euangelij vitam egerit, propter dilectionem in "
dominum. Cognitionem enim significat perceptio "
nominis & intelligentia euangelij, sed non nudam "
ac simplicem appellationem; relinquere quidem "
genus mundanum, relinquere autem facultates, & "
omnem possessionem propterea quod viuat citra "
vllam ad ea affectionem. Dicitur quidem certè pa- "
tria mater, & nutrix allegoricè: Patres autem leges "
ciuiles. Quæ quidem grato animo sunt contem- "
nenda viro iusto, qui est magni & excelsi animi, vt "
deo fiat amicus, & consequatur dexteras partes "
sanctificationis, sicut etiam fecerunt Apostoli.] "
Vides quàm perspicuè, Clemens, vitam Apostoli-
cam & ad Euangelicorum consiliorum amussim
exactam, testimonij siue martyrij nomine insigniat.

Disertissimè idem habet commentarius S. Hie-
ronymo adscriptus in Psal. 115. ad illud, *dirupisti*
domine vincula mea. Sic habet. [Catenis suorum "
peccatorum vnusquisque constringitur, sed in mar- "
tyrio meo, dirupisti vincula peccatorum meorum, "
& de vinculis plicasti mihi coronam victoriæ. Vbi "
enim abundauit peccatum, superabundauit & gra- "
tia. Itaque tibi sacrificabo hostiam laudis. Post "
martyrium vbi sacrificat? In regione viuorum. Sa- "
crificabo

" crificato inquit tibi sacrificium. Quale sacrificium? " Numquid hircum aut vitulum? Illa Iudaïca erant " & transierunt. Sacrificato tibi hostiam laudis. Hæc " est laus martyrum. Sicut enim martyres laudant " Dominum purè in regione viuorum, ita & Mona- " chi qui die & nocte psallunt Domino, debent ean- " dem puritatem habere martyrum, siquidem ipsi " martyres sunt. Quod enim faciunt Angeli in cœ- " lis, hoc Monachi faciunt in terris.] Expressiùs Laurentius Iustinianus Opusc. de contemptu mundi cap. 6. hoc religiosi status martyrium, ita depingit, " [Solitariam ducunt vitam, cœnobiorum custo- " diunt regulas, martyriíque spiritualis fatigantur " agone. Nam etsi personalis minimè persecutor ap- " pareat, non tamen deficiunt à Diabolo, homini- " bus, nec à sensualitate illatæ molestiæ. Ab his ne- " mo iustus liber existit, adeò vt verum esse probe- " tur quod ait Apostolus; Omnes qui piè viuere vo- " lunt in Christo Iesu, persecutiones patiuntur. Equi- " dem tentationibus variis insequitur Diabolus san- " ctos, vt eos auertat à Christo, & ad facinoris con- " sensum trahat. Porrò ab hominibus inferuntur re- " rum damna, homicidia, detractiones, atque con- " uitia. Cupiditatibus ac voluptatibus blanditur ca- " ro, vt sæculi sectentur illecebras, quod est dirum " persecutionis genus. Omnibus quippe his pro " amore diuinitatis repugnare viriliter, martyrij per- " ducit ad palmam. Mentium namque inspector " Deus, non solùm laborem operis, verùm etiam " affectum voluntatis, in retributione compensat. " In membris igitur suis spiritualibus, semper trium- " phat Ecclesia.]

3. Astipulatur Theodorus Studita, vitæ mona-
sticæ

ſticæ inſigne exemplar, & Eccleſiæ turbidiſſimis
nebuloſiſſimíſque temporibus lumen & columen.
Poſt deſcriptam namque inuictam SS. martyrum
conſtantiam, quæ ipſos quoque Tyrannos laſſa-
uerit, & in rabiem verterit, quòd effœtum mali-
tiæ ſuæ virus ſpectarent; cum poſuiſſet cauſam in-
ditæ eis martyrum appellationis, ex eo duci, quod
per dura quæuis & aſpera, Euangelicæ veritati eſ-
ſent atteſtati; ſubiungit. [Ecquid ergo ſoli marty- «
res ſunt qui ſanguinem profundant? Minimè verò? «
quin ij quoque qui vitam obeant diuinam. Ait «
enim Apoſtolus, circuierunt in melotis, in pelli- «
bus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus «
dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes «
in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Et «
paulopòſt: Tantam habentes nubem martyrum, «
deponentes omne pondus, & circunſtans nos pec- «
catum per patientiam decurramus propoſitum no- «
bis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, & «
conſummatorem Ieſum. Viden' vt vniuersè mar- «
tyres vocauit omnes pietatis amantes, afflictám- «
que vitam tolerantia trahentes? Quare & nos fra- «
tres, numerati in hoc martyrio ſumus. Nam qui «
toleranter, vitæ ærumnas crucigeræ amplectamur, «
qui virginale votum tueamur, nec morigeratione «
detrectanda, in qua ineſt quiddam inſtar certami- «
nis, Ieſum teſtamur & Chriſtum eſſe, & Dei fi- «
lium, teſtamur iudicium, ac renumerationem fu- «
turam, teſtamur vitæ exactæ rationem reddituros «
ad terribile Chriſti tribunal, obſiſtentes Diabolo, «
Chriſti inimico, torquenti, & aſſidua cogitatio- «
num, ac lethalium voluptatum obiectatione, ve- «
lut flagris, vrgenti negare nos eſſe Deum. Etenim «
quorum

" quorum corrupta ſtudia ſunt, cedunt atque obſe-
" quuntur perduelli, rebus ipſis Deum eſſe negan-
" tes, ſecundùm ſancti Dauidis ſententiam, dixit
" inſipiens in corde ſuo non eſt Deus.] Excurrit in eorum caſum, qui ſicut vrgentibus Eccleſiam Tyrannorum perſecutionibus imbecilles eneruéſque nonnulli, ita & ipſi aſceticis aſperitatibus fracti, à martyrio religioſo reſiliebant, quorum triſtiſſimam ſortem deplorat. Tum conuerſa ad perſtantes oratione, hortatur vt omnis conſummationis finem videant, nec ante martyrio religioſæ vitæ, quàm vita ipſa defungantur. Eius hæc eſt ad fratres allocutio, omnis pietatis ſapore condita, quem vtinam nimia interpretis de ſermonis apparatione ſo-
" licitudo, non obtudiſſet. [Verùm nos fratres, ceu
" Chriſti martyres adhuc præclaro martyrio funga-
" mur, adhuc illuſtrem confeſſionem obeamus. Gau-
" deamus cum omnibus Sanctis, quòd meriti pro
" Chriſto martyrium ſumus, genu Baali non infle-
" xo, quæ carnis libido eſt, ac reliquæ vitæ volu-
" ptates. Ne credamus ſpectra ſuggerenti vnde obe-
" dientiam detrectemus. Quin quotidie velut in ſta-
" dio contra luctemur, icti, neque præfracti; ani-
" moſi, non percuſſi. Iam verò quod martyrij com-
" pendium? Scitis vt martyrio in quoquam ſecun-
" dùm vitam perfuncti, ſocij ſint eorum gaudij, re-
" rúmque pro quibus martyrio ſunt affecti conſor-
" tes oſtendantur. Ergo huic conſectarium eſt, &
" Chriſti martyres vt eum in cunctis martyrio teſta-
" tos, pro veróque teſtimonio pœnas intolerabiles
" perpeſſos, in futuro ſæculo hæredes cum eo decla-
" rando. Nam Apoſtoli hæc ſententia eſt, cum Chri-
" ſtus apparuerit, vita veſtra, tunc & vos apparebi-
tis

tis cum ipſo in gloria: cum quibus & nos, peracto "
noſtro martyrio, (longum eſt autem per omnem "
vitam) bonis frui ſempiternis, in æuúmque cum "
Chriſto triumphare mereamur.] "

Religio crux quotidiana.

4. En religioſum martyrium, longum & diuturnum eſt, ipſique vitæ commenſum, iudice Theodoro: martyrium verò quod ſanguinis profuſione ſubitur, martyrij eſt compendium. Quod S. Hieronymus epiſto. 27. Euſtochium ſanctiſſimæ parentis Paulæ non degenerem prolem conſolans, de eadem Paula in monaſterio, communi more ſpoliata, & quiete fato functa, antea pronunciarat, ſic locutus. [Secura eſto Euſtochium, magna "
hæreditate ditata es. Pars tua Dominus, & quo "
magis gaudeas, mater tua longo martyrio corona- "
ta eſt. Non ſolùm enim effuſio ſanguinis in con- "
feſſione reputatur, ſed deuotæ quoque mentis ſer- "
uitus immaculata QVOTIDIANVM MAR- "
TYRVM eſt. Illa corona de roſis & violis ple- "
ctitur, iſta de liliis: Vnde & in Cantico ſcribitur "
Canticorum, fratuelis meus candidus & rubicun- "
dus: & in pace & in bello eadem præmia vincen- "
tibus tribuens.] Alludit apertè Hieronymus ad Cy- "
prianum epiſto. 9. cuius illa eſt exclamatio. [ô bea- "
tam Eccleſiam noſtram, quam ſic honor diuinæ "
dignationis illuminat, quam temporibus noſtris "
glorioſus martyrum ſanguis illuſtrat. Erat ante in "
operibus fratrum candida, nunc facta eſt in mar- "
tyrum cruore purpurea: floribus eius nec lilia, nec "
roſæ deſunt. Certent nunc ſinguli ad vtriuſque ho- "

noris

« noris amplissimam dignitatem, vt accipiant coro-« nas vel de opere candidas, vel de passione purpu-« reas. In cœlestibus castris & pax & acies habent « flores suos, quibus miles Christi ob gloriam coro-« netur.] Ad illud item allusit Hieronymus, quod à S. Athanasio in vita B. Antonij c. 23. scriptum est: nimirum S. Antoniũ profundendi pro Christo sanguinis & martyrij cruenti cupidissimum, cum aliquandiu ea ex causa hæsisset Alexandriæ, vbi tunc temporis Maximiani rabies in Christianos expromebatur, ad extremum reddita Ecclesiæ pace, regressum esse ad suum monasterium, vt spe cruenti martyrij irrita facta, QVOTIDIANVM « (verba sunt S. Athanasij.) FIDEI AC CON-« SCIENTIÆ MARTYRIVM mereretur; « acrioribus se ieiuniis vigiliisque conficiens; vesti-« mento cilicino intrinsecùs, desuper pelliceo vtens, « nunquam corpus lauans, nunquam pedibus sor-« des abluens.] Omne denique reliquùm monasticæ vitæ martyrium, alacriter constantérque consummans.

5. Eodem respexisse dixerim alios, quibus religiosam vitam, *quotidianum martyrium* nominare, solemne est. Sic enim S. Hilarius Arelatensis eo S. Honorati decessoris sui panegyrico in quem omnes dicendi veneres congessisse videtur, S. illum Antistitem qui primus Lerini annos aliquot monachum egerat, posteáque Arelatis cum splendore infularum, probatissimi ascetæ vitam nexuerat, quoti-« diano martyrio in pace perfunctum agnoscit. [Ha-« bet (inquit) & pax martyres suos. Christi enim tu « quandiu in corpore moratus es, testis fuisti. Illud « enim stupendum quondam adolescentiæ tuæ ro-bur,

bur, perpetuo abstinentiæ rigore tenuatum, & in « illam quam vidimus, (aspectus licet decore seruato,) exilitatem redactum, CRVX vtique QVOTIDIANA consumpsit.] Nec ita multo post, « sancti viri somnia de fundendo propter Christum sanguine describens, sic eum affatur. [Tuis « in tantum medullis Christus insederat, vt interdum (quod expertus loquor,) membris tuis « placido sopore deuinctis, illum etiam in somnis « officio solito tua lingua resonaret. Sæpè dormiens sanissimæ exhortationis, sæpè orationis « affectu officiosissimo verba fudisti. Agebatur « quippe in lectulo corporis quies, mentis in Christo. Et quidem hæc prout quique affuimus, experti sumus: Tu verò vnica semper omnium requies, « quàm alacer, quàm sæpè referebas somnia non « aliquid præsagientia, neque aliqua in futurum « anxietate sollicita, sed inquietis animæ desideriis « excitata; martyrium scilicet, quod semper meditatione gestabas, (credo interdum alludente, & « prouocante cupiditatem tuam Domino.) tanquam excitata in fidem tuam persecutione peragebas. Et verè puto, neminem diffiteri, tibi ad martyrium, tempus non animum defuisse.] Vtique « martyrij cruenti, quod exoptabat. Nam incruento hoc & quotidiano de quo agimus, perfunctum S. Honoratum disertè dixerat. Apud Bernardum quoque serm., 1. in octaua Paschæ, huius quotidiani martyrij mentio est verbis illis. [Quia baptismum « aqua, martyrium diximus sanguine designari; « memento & vnicum & quotidianum esse Baptismum, similiter & martyrium. Est enim & marty- « rij genus, & quædam effusio sanguinis in quoti- «

« diana corporis afflictione. Eſt & Baptiſmus aliquis « in compunctione cordis, & lacrymarum aſſiduita- « te. Sic quippe infirmis, & puſillis corde neceſſe « eſt, vt quem ſemel pro Christo ponere non ſuffi- « ciunt, ſaltem mitiori quodam, ſed diuturniori « martyrio ſanguinem fundant.]

Denique ſcriptor rei aſceticæ peritiſſimus, & pietate cum antiquis conferendus, Thomas Kempenſis ſerm. 12. ad Nouitios, quotidianum hoc religioſæ vitæ martyrium egregiè celebrat his præter « cætera. [Fuerunt multi nobiles ac diuites viri, qui « longo tempore in abſtinentia carnium, in carentia « frumenti, vini, & olei, & aliorum delectabilium « ciborum, duxerunt vitam valdè religioſam & du- « ram, crucifigentes cum vitiis & concupiſcentiis « ſuis, carnem fragilem; non propter laudem hu- « manam, ſed vt Deo ſatisfacerent pro peccatis per « feruentem pœnitentiam. Hi contra tentationes « Diaboli, & mundi honores, certantes vſque ad « mortem, fœlici tandem fine, curſum vitæ ſuæ « compleuerunt. Quamuis igitur iſti Tyrannorum « gladium, aut ignem vrentem, aut morſum beſtia- « rum, ſeu alia ſæuiſſima tormenta non pertulerunt « in corpore; maximum tamen bellum, & quoti- « dianum martyrium perfecerunt in mente, vitam « caſtam, humilem, abiectam, internam, deuo- « tam, benignam, patientem, ſobriam, modeſtam, « pauperem, & abſconditam, præ cunctis mundi « opibus amplexantes; ideóque dignè coronas me- « ruerunt habere perpetuas.]

6. Cur porrò religioſa vita, martyrium quotidianum, & crux quotidiana vocetur, non eſt obſcurum. Iugis enim mortificatio, & quotidiana in-

terni

terni ac externi hominis propter Deum mactatio, quam exercitationes asceticæ adiunctam habent, pro morte in singulos dies irrogata computatur. Idque Apostolus c. 8. ad Rom. apertè confirmat, adducto loco Psalmi 43. quo Psaltes sacer, aut potiùs ex eius ore pij quique, profitentur se propter Deum mortificari tota die, æstimarique sicut oues occisionis, & quamdiu corpore concluduntur, quotidie mori. Religio sit, verè aureum Chrysostomi commentarium eius loci missum facere. [Quandoquidem fieri minimè poterat vt qui homines essent ij infinitas mortes tolerarent, ostendit, ne hac quidem ratione præmia esse imminuta. nam vt natura sortiti id simus, semel tantum vt moriamur: tamen voluntate id quotidie perpeti, si id in animum induxerimus, dedit Deus: Vnde liquet fore, vt cùm tot hinc coronis decedamus, quot dies hic vixerimus, imò verò multò pluribus: Licèt enim die vno, & semel & bis, & sæpè mori. Qui igitur ad ipsum comparatus fuerit, is semper mercedem absolutam recipit. Hoc igitur & Propheta significans, dixit: Tota die. Quapropter & illum Apostolus introduxit.] Nec dissimilia ab eodem Chrysostomo traduntur hom. 73. ad pop. & 11. in Genes. in expensione illorum Pauli verborum *quotidiè morior.* Hanc iugem mortem, & plusquàm quotidianum martyrium, bellè admodum verbis illis expressit Leo magnus homil. de Machab. [Non quia cessauit persecutor & tortor, quia iam Deo militant potestates, desunt Christianis quas superent passiones. Fili (inquit) accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Et Apostolus dicit. Quicun-

" que in Christo piè volunt viuere, persecutionem " patiuntur. Qui ergo putas quieuisse persecutionem, & nullum tibi cum hostibus esse conflictum, " intimum cordis tui scrutare secretum, & omnes " recursus animæ tuæ diligens explorator ingredere, " & vide si nulla te impugnat aduersitas, si nullus " tyrannus vult in mentis tuæ arce dominari. Noli " cum auaritia pacem firmare, & iniquorum quæstuum incrementa contemne. Superbiæ concordiam nega, & magis time in gloriam suscipi, quàm " in humilitate calcari. Dissociare ab ira, nec dolorem inflammet inuidiæ, cupido vindictæ. Renuncia voluptati, auertere ab immunditia, pelle luxuriam, fuge iniquitatem, omitte falsitatem, & " cum videris te multiplicem habere pugnam, tu " quoque imitator martyrum, numerosam quære " victoriam. Toties enim peccatis morimur, quoties " in nobis peccata moriuntur, & pretiosa in conspectu Domini, etiã ista mors Sanctorum eius, vbi homo occiditur mundo, non terminatione sensuum, " sed fine vitiorum.] Hæc mors tam multiplex, per " affectuum quorumuis mactationem & sedulam depulsionem peccatorum, mundi conculcationem, ac virtutum (asperam licet & arduam,) exercitationem, religioso qui nomen illud dignè præferat, non quotidiana tantùm, sed perpetua ac cõtinua est.

7. Est igitur religiosa vita, mors quotidiana, & iuge martyrium; ita vt quamuis corpore nemo nostrum mori possit nisi semel, nec liceat sæpiùs subire cruentum martyrium; tamen martyrij huius incruenti in dies singulos copia fiat. Quod probè intellexit S. Bernardus, religiosæ vitæ & adiunctarum ei ærumnarum apprimè sciens. Latronem

enim

enim qui ad supplicium abducebatur, permitti sibi cum postulasset, contestante Theobaldo Campaniæ Comite sancti viri obseruantissimo, hominem esse omnibus coopertum flagitiis, & multiplici morte dignissimum; reposuit, & idcirco à se deposci, vt quod vna morte sufficienter expiare non posset, pluribus ac per dies singulos inferendis, exolueret, in religioso statu. Quod & perfectum à latrone proditur, tricenario religiosæ pœnitentiæ martyrio constanter & alacriter exacto in Cistercienſi familia, quotidie perdendo vitam & animam suam propter Christum: iuxta Christi verba de martyribus, quæ probatis ascetis æquè communia esse, idem Bernardus ser. 30. in Cant. optimè expressit tractans verba illa Pauli, contestantis intentatis suppliciis *nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quàm me.* Hanc per Paulum, animæ siue vitæ corporalis contemptionem, imitatione exprimi per Monachos suos, auebat Bernardus; & potuisse exprimi, imò verò religiosè viuendo expressam esse, docet sic disserens. [Animæ portio est, carnalis affectio eius, & vita quam administrat corpori. Hanc ergo animam suam Paulus spernebat pro se, paratus pro Domino non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem, & sic perdere animam suam, iuxta consilium Domini. Tu quoque si propriam deseras voluntatem, si corporis voluptatibus perfectè renuncies, si carnem tuam crucifigas cum vitiis & concupiscentiis, sed & mortifices membra tua quæ sunt super terram, probabis te Pauli imitatorem, qui non facis animam tuam pretiosiorem teipso: Probabis & Christi discipulum, etiam illam perdendo salubriter.

« Et quidem prudentius eam perdis vt custodias, « quàm custodis vt perdas. Nam qui voluerit ani- « mam suam saluam facere, perdet eam.]

Quanta quotidiani huius ac iugis martyrij acerbitas.

8. Cuiusmodi verò sit quotidiani huius martyrij acerbitas præ cruento, sic postmodum eo ipso loco exponit idem Bernardus increpans delicatos quosdam, & molles Epicuri potiùs (vt ait) aut Hippo- « cratis, quàm Christi discipulos.[Animæ in corpore « vitam, Saluator monet perdere. Quid enim tibi « aliud de Christi auditorio sonuit, cùm paulò antè « clamatum est: Qui amat animam suam perdet eam. « Dixit siue ponendo vt martyr, siue affligendo vt « pœnitens. Quanquam genus martyrij est, spiritu « facta carnis mortificare: Illo nimirum quo membra « cæduntur ferro, horrore quidem mitius, sed diutur- « nitate molestius.] Iterat hæc ipsa verba idem mellitissimus ac piissimus Pater serm. 2. in cœna Domini. Vtrobique agnoscens, quotidianum hoc martyrium, esse sola diuturnitate molestius, horrore tamen mitius esse, ac perpessu facilius.

At proximè laudatus Thomas Kempensis, quandam inter vtrumque hoc martyrium, æqualitatem acerbitatis statuere videtur, indistinctè æquiparans amborum vexationes & præmia, quæ constat inæqualiter vexatis inæqualia rependenda, cæteris paribus. Scitè autem cum variis forensium reorum cruciatibus, varias religiosi status ærumnas « componit, in hunc modum.[Potest quilibet in or- « dine & in statu suo, religiosè, & deuotè viuendo, palmam

palmam martyrij obtinere, ſi contra vitia ſua fortiter certat; ſi pro aduerſantibus, & detrahentibus orat; ſi caſtitatem illibatam ſtrenuè ſeruat; ſi obedientiam vſque ad mortem exemplo Chriſti cuſtodit; ſi de omnibus terrenis, & neceſſariis huius vitæ, ſemper minus, quàm plus habere deſiderat, & beneplacitum Dei in omnibus quærit, & ſuum velle relinquit. Sancta quippe voluntaria paupertas, pro martyrio computatur. Et ideò ſicut martyribus, ita & pauperibus regnum cœlorum à domino promiſſum eſt & donatur. Cum ergo verboſo & diſſoluto ſilentium imponitur, ne extraneis, vel fratri loquatur; tunc lingua ad fabulandum prona, quaſi reſte ligatur, & ne noceat alteri, ſilentio cohibetur. Et verè multis verboſis expedit, pro pace conſcientiæ verecundè tacere, quàm hinc inde hiſtorias de ſtatu ſeculi retexere: & cùm homini præcipitur in clauſtro manere, aut in cella quietè reſidere, tunc pedes eius pia violentia, quaſi in cippo locantur; & ſic ad viam ſalutis, cor inſtabile redire compellitur, iuxta illud domini verbum: exi citò in vicos, & plateas ciuitatis & compelle intrare. Heu quanti foris vagando perierunt: Quanti ſuæ curioſitati ſeruiendo, nil ſanctitatis retulerunt. O quàm multi per rectoris virgam reducti ſunt ad conſcientiæ, & bonæ vitæ cuſtodiam, & de neceſſitate fecerunt virtutem? Cum curioſus oculos ſuos claudit, ne ſeculi vanitates aſpiciat, tunc mercedem cum ſanctis recipiet, quorum oculi fuerunt à tyrannis excæcati. Cum piger aliquis laborare cogitur, tunc manibus, & pedibus ad locum martyrij trahitur, & ſi obedierit ad omnia ſibi iniuncta, præmiabitur cum martyribus; quorum manus vinculis fuere

« ligatæ,& pedes in equuleo suspensi. Cogitare ergo « debet bonus obediens frater, quia proprij corporis « non habet potestatem, sed prælatus; cui propter « Deum se resignauit liberè, vt eat,& faciat, quod ille « iusserit pro animæ suæ salute. Sic enim obtinebit « cum martyribus patientiæ palmam, & æternæ vi- « tæ coronam.]

9. Quid verò si non mitius modò aut æquale, sed durius etiam & acerbius, cruento martyrio esse quotidianum hoc martyrium quis asserit? Paphnutius sanè insignis martyr ex monacho, cuius res gestas scriptis à Metaphraste consignatas exhibet Surius 28. Aprilis, Ariano Ægypti præside vniuersum exprimendæ in ipsum crudelitatis apparatum, equuleos, sartagines, secures, scorpiones, aliáque feralia instrumenta ostentante, vt sancti viri animum emolliret, & ad impura sacrificia adduceret, intre- « pidè respondit in hæc verba [Putasne tua hæc tor- « menta adeò mihi horribilia videri, vt propterea « Deum verum negandum putem? Quinimo hoc « scito, nostras monasticas constitutiones, multo plura « in se tormenta continere, quoniam in multis exer- « citationibus assiduè tentamur. Sed saluator noster « ita nos corroborat, vt omnia perferre, & superare « possimus. Quare idem etiam nunc corroborabit ad « tuam hanc sæuitiam superandam.] Videtur Paphnutius iisdem gratiæ suppetiis contentus, ad omne carnificis ingenium in tormentis lassandum, ac etiã frustrandum, quibus in monastico instituto ad tot cum eo implicitas ærumnas patienter ferendas, roboratus fuerat. Imo cum multo plura esse religiosæ vitæ tormenta asserat, quàm quæ ab impio Præside ostentabantur, ne tanta quidem cœlestia subsidia

sibi

ſibi ad ſanguinis pro fide profuſionem neceſſaria, quanta ad religioſum martyrium, videtur agnoſcere. Et diſertè (quod vnum hìc contendimus,) prodit monaſticæ vitæ tormentorum multitudinem & acerbitatem, præ qua ad obiectum immanium illorum inſtrumentorum, horrere non deberet.

Plenior, Religioſi martyrij illuſtratio, expenſione paupertatis.

10. Sed vt liquidiùs deprehendi poſſit, quàm aptè & ad veritatem conſentanea, religioſè vita nomine martyrij quotidiani inſigniatur, operæ pretium eſt ſigillatim diſpicere ea quibus religioſi ſtatus veluti ſubſtantia continetur; vota inquam tria vulgaria, quibus veluti cultris homo à ſe externorum quorumcunque, ac ſui etiam ipſius, immodicum amorem reſcindit: Paupertate quidē, deſiderium opum quibus veluti fomētis alitur in homine ignis ſuperbię, malè altipetæ, vt S.Paulinus ſcitè nominauit. Caſtitate verò, corporis immodicum ſtudium: denique obedientiæ interuentu, quod in anima eminet, liberam ſtatuendi de ſe ipſo facultatem atque iudicium. Reſecantur hæc omnia, quæ iure dixeris ſanctimoniæ attingendæ aheneos obices, trium illorum quæ recenſui votorum interpoſitione. Et idcirco homo eorum emiſſione non quidem perfectus vt egregiè diſputat S.Thomas opuſc, 17. c. 6. ſed ad perfectionem proximè aptus, ſiue mediis ad eam conſequendam quàm accommodatiſſimis inſtructus, & ad diuinum cultum optimè compoſitus denominatur, qùod ipſum eſt, dici ac eſſe religioſum; nec alia quærenda eſt religioſi ſta-

tus veluti substantia. Nam ritus omnes, & externæ corporis species, peculiarisve amictus & victus ratio ac forma, quamuis apud rudes æstimatores substantiæ locum interdum teneant; re ipsa tamen non nisi ascititia sunt ornamenta, quibus vt conciliari statui de quo agimus decus aliquod ac fructum non eam inficias, longè tamen absunt à primaria illa & fundamentaria eiusdem status ratione, quam contineri votis diximus. Vt proinde cum hæc sola, sint religiosæ vitæ adeò intima, vt statuatur his constitutis, sublatis verò euanescat, nihil sit præterea penes quod vniuersaliter de status religiosi asperitatibus pronunciare liceat. Quare videamus quæ sit paupertatis, quæ obedientiæ, quæ castimoniæ voto firmatæ, difficultas & asperitas, vt status iis constitutus, rectè cum quotidiano martyrio collatus appareat. Neque verò spectari ista velim prout ab homine manant vberi diuinæ gratiæ rore delibuto. Plerumque enim tam copiosa affluit homini de cœlo benedictionum dulcedinis largitas, vt computrescat iugum à facie olei, & medium fornacis statuat dominus quasi ventum roris flantem: Sed spectanda sunt in homine (non quidem gratiæ exsorte. quid. n. boni germinis ex tam arente ac exsucco solo existere possit, cuius fructus æternæ vitæ ac gloriæ, commodet, quæ est religiosi status meta?) Non igitur in homine per nuda naturæ præsidia operante spectanda sunt, sed in eo qui communibus duntaxat gratiæ subsidiis fulciatur. Aut (si hæc alicubi abundant) in quem diuina largitas parciùs stillet, siue ita ferente hominis remissione anterioris beneficentiæ prodiga, nec eam satis æstimante: siue pro diuini consilij beneplacito, ad hominis probationem, &

fontis

fontis vnde gratia defluit, manifestationem.

11. In huiusmodi ergo homine, paupertas voluntaria voto firmata, & exactè fidelitérque seruata, quantam putamus cruciatuum dolorísque materiam subministrat, quantam angorum & ærumnarum, ad martyrium incruentum plusquàm sufficientium? Considerandum enim est, sicut opes omnium corporis commodorum instrumenta sunt, quod Teles de comparat. diuitia. & virtutis diffusè monstrat, & Theodoretus serm. 6. de prouid. attigítque Philo libro de temul. vocans *externa bona, corporis satellites*: Ita etiam cum diuitiarum exclusione per paupertatem, omnium incommodorum, atque adeò etiam ærumnarum, infœlix (carni quidem ac sensui,) coniugium existere, quod ad martyrium, nec mite aut leue sufficiat. Nec enim cupediis tantùm, aut superfluis rebus, sed etiam necessariis carendum est. Quo ex capite optimè S. Dorotheus doctr. 7. num. 9. religiosæ paupertati, tribuit rationem martyrij. Eum enim qui re necessaria carere cogitur, ita secum dicere iubet. [Nouit " Christus melius quám ego, quid mihi sit opus, " cuiúsne rei sim indigus, & ipse fiet mihi, huius " rei, vel huius cibi loco.] Et mox. [Si quisquam " ouum appetat, & olus accipiat, dicat cogitationi- " bus suis: si vtile mihi ouum omnino fuisset, habe- " rem vtique illud: Nam bonitas Dei mihi prouidis- " set, misissétque prorsus. Verùm potens est & ole- " ra in ouum conuertere, credátque Deo, & cedet " illi hoc in martyrium.] Eadem fuit S. Francisci " mens. Sic enim apud eum lego collatione 8. [Si " propter inopiam & paupertatem frater corpus ne- " cessitates suas in sanitate & infirmitate habere non "

potest

« poteſt, dum honeſtè petierit & humiliter à præla-
« to ſuo amore Dei, & ſibi non datur, ſuſtineat amo-
« re Domini patienter, qui etiam ſuſtinuit quærens
« qui eum coſolaretur & non inuenit. Et hæc neceſ-
« ſitas ſibi à Domino imputatur pro martyrio.] Non abhorret à Spiritus ſancti ſenſu, hæc de paupertate ſentiendi & loquendi forma. Sanè ſcriptura, paupertatis caminum in quo excoquantur homines, agnoſcit Iſaiæ 48. nec dubitauit S. Chryſoſtomus homil. 18. in 1. ad Cor. pauperes cum pueris in Babylonicam fornacem coniectis conferre, non modò quia vt illi, Deum luteum colere renuerunt, ſic & iſti numini auaritiæ pleróſque dementantis accidere detrectant; ſed etiam quia fornacem & flammã tolerant vtrique; & pauperes quidem multo ardentiorem, in qua ſi non concremantur qui eam voluntariè ad numinis cultum excipiunt, diuinæ potentiæ opus eſt, quale circa Babylonios pueros eſt proditum, vt D. Chryſoſtomus philoſophatur; non autem humanæ virtutis, vel retuſæ aut reſtrinctæ flammarum acrimoniæ argumentum. Quare rectiſſimè cum S. Bernardo licet concludere, in calce ſermonis primi in feſto omnium SS. paupertatem religioſam, inter martyrij incruenti ſpecies, iure optimo numerari. Tractans enim octauam beatitudinem qua ſanctis martyribus repoſita fœlicitas proponitur, recurrens ad primam qua conſtitutum eſt præmium pauperi-
« bus. [Quid ſibi vult (inquit) quod eadem promiſ-
« ſio facta eſt pauperibus, & martyribus, niſi quia
« veri martyrij genus, paupertas voluntaria eſt?
« Beatus vir, ait Propheta, qui poſt aurum non
« abiit, nec ſperauit in theſauris pecuniæ: quis eſt

hic,

hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Quid mirabilius, aut quod martyrium grauius est, quàm inter epulas esurire, inter vestes multas & pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur, qui sic certauerit, mundum abiiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & quod gloriosius est, de semetipso triumphans, & crucifigens concupiscentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter & martyribus regnum cœlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur, sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.] Non dissimiliter S.Chrysostomus homil.11. in ad Hebr. post enumerata sacrificiorum mysticorum varia genera abrogatis quasi agni immaculati immolatione pecuinis quibusuis sacrificiis demandata, subdit. [Sunt & aliæ oblationes quæ verè sunt holocautomata, martyrum corpora: Ibi & anima & corpus offeruntur. Illa sacrificia odorem suauitatis habent maximum. Potes & tu si volueris, tale sacrificium offerre. Quid enim si non igne comburatur corpus? Sed alio igni potest: vt puta paupertatis voluntariæ, & tribulationis. Cum enim liceat deliciosè & optimè degere, si eligatur laboriosa vita & anima mortificánsque corpus, nonne holócautoma est? mortifica ergo corpus tuum, & crucifige,& accipe huius martyrij coronam. Quod enim illic gladius operatur,hoc hîc animi alacritas faciet.]

Idémque

Itémque expensione obedientiæ.

12. Iam verò obedientiæ votum, quo impositi homines super capita nostra ferendi sunt, vt asperrimum ex se atque durissimum, ita iure optimo martyrij cuiusdam nomen sibi ac decus vendicat, iudice Thoma Kempensi lib. de fideli dispensat. c. 3. §. 2. Tractans enim illud Cant. 5. *manus meæ distillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima*, & hanc myrrham interpretatus integram ac plenam voluntatis propriæ mortem per obedientiam, illud cupit esse quàm commendatis-
« simum. [antequam huius myrrhæ speciem quis
« agnoscat, vt in multis sæpè grauitatibus seipsum
« experiatur, quàm facilè caro remurmurat, quo-
« ties trepidat, quoties subruit. In quo conflictu
« intelligit, quantus sit labor non facere quod con-
« cupiscit; quàm durum frangere ad omnem nutum
« alterius, suos conceptus animi. Si ergo hæc & his
« similia, latiùs excogitata pertransierit, tanquam
« veræ mortificationis probamenta, (quæ omnia
« fortes Christi amatores ardentissimo affectu subire
« festinant,) inueniet proculdubio quàm veraciter
« dictum sit: & digiti mei pleni myrrha probatissi-
« ma. Probantur enim à minimo vsque ad maxi-
« mum eorum digiti, & à summo vertice, vsque ad
« plantam pedis, sine tentatione nihil vacat in ipsis.
« Nam modò iubentur exteriora; modò compellun-
« tur ad sui custodiam introire; nunc huc illúcque
« discurrere, nunc etiam quieti consistere; modo pau-
« lo plus vigilare, & paulo post vigilias nequaquam
« protrahere, nunc quodlibet protinus abiicere;

nunc

nunc etiam quod horrent ſine mora perficere. Si « eſt aliquod genus ſupplicij, quod martyres facit; « tunc maximè illi martyres fiunt, qui toties verbo « Dei, tanquam gladio ſubmiſſi plectuntur; quo- « ties ſibi ipſis per obedientiam moriuntur.] «

Pari pietate, nec minus appoſitè ad rem præ-ſentem, idem autor ſerm. 11. ad Nouitios quotidianum religioſi ſtatus martyrium exponens, hoc maximè ex capite rem conficit, ſic fratres affatus. « [O dilecti fratres qui in religione ſub obedientia « ſtatis; ſi fideliter impletis quod vouiſtis, martyres « eſtis, aut adhuc quotidie patiendo fieri poteſtis. « Nam toties nouas coronas, & margaritas pretio- « ſas pro certamine veſtro accipietis, quoties ſingu- « la membra veſtri corporis, quotidianis laboribus « pro Chriſto exponitis. Et ſi proprias voluntates re- « linquitis, & ſenſualitati veſtræ fortiter reſiſtitis, « magnam à Deo intus conſolationem percipietis. « Omnis religioſus in obedientia viuens, paratus « ſuam voluntatem frangere, atque prælato ſuo « humiliter nitens obedire, iſte veraciter in ſpiritu « martyr efficitur, quamuis materiali gladio in collo « non feriatur. Et quicumque perfectè mortificatio- « ni, tota die, id eſt per totum tempus vitæ ſuæ, ſe « tradit, ſimplici ex corde obediendo, exemplum « Abrahæ imitatur; qui vnicum dilectum filium « ſuum Iſaac, in holocauſtum offerre, ligare, & « occidere non recuſauit. Legimus etiam de ſanctis « martyribus, quod per diuerſa tormentorum ge- « nera tranſierunt ad regna cœlorum: qui non ele- « gerunt pro ſua voluntate, qualem pœnam aut « mortem paterentur; ſed totaliter diuinæ ordina- « tioni ſe commiſerunt, & corpus & animam crea- «

tori

« tori ſuo ad omnia ſuſtinenda conſtanter obtule-
« runt. Quando igitur aliquis veſtrûm audit, præ-
« ceptum ſibi contrarium à prælato imponi, & ta-
« men paratus eſt obedire, ſi tunc etiam vim ſibi
« ipſi inferre conatur, atque murmurationem inſur-
« gentem compeſcit & necat, tunc gratiſſimum
« Deo ſacrificium in ara cordis immolat, & cum
« martyribus, de hoſte victor ſui ipſius factus ſtre-
« nuè triumphat.]

13. Sed longè Thoma Kempenſi antiquiorem eſſe hanc de religioſæ obedientiæ martyrio doctrinam diſcimus ex Antiocho homil. 39. qui diſertè tradit, hominem per obedientiam tranſire in nu-
« merum teſtium Chriſti, addítque, [voluntatem
« propriam à te excindere, perinde eſt ac ſi proprium
« fundas ſanguinem.] Idem diſcimus ex Caſſiano collat. 18. c. 7. vbi Abbas Piamon probatos Monachos cum Sarabaitis monachorum perſonam ementientibus componens, præter cætera notat, quod iſtos voluntatum ſuarum habenæ quas ipſi-
« met tractant, vinculis omnibus exſolutos, alterius
« vinculis mancipant. [Illos patientia atque diſtri-
« ctio qua tam deuotè in hac quam ſemel arripue-
« runt profeſſione perdurant, vt nunquam ſuas ex-
« pleant voluntates, crucifixos huic mundo quoti-
« die, viuóſque martyres facit.] Reſpexiſſe videtur ad appellationem qua Iſaacum Chryſoſtomus t. 1. orat. de Abraham, cohoneſtat; vocat enim viuum martyrem & non viuum, mortuum & non mortuũ, Et fuiſſe Iſaacum exactiſſimæ obedientiæ ſpirãtem imaginem, teſtatiſſimum eſt apud Patres Ambroſium, Ephræmum, Baſilium Seleuciæ, Iſidorum Peluſiotem, & quotquot in deſtinatam eius immolatam

lationem, incurrunt ſcribendo. Itaque ſicut eum Chryſoſtomus à ſumma obedientiæ perfectione, qua iuuenis patri ſeni nihil cunctatus iugulum cædendum præbuit, *viuum martyrem* nominauit, ita eodem reſpiciens Chryſoſtomi alumnus, obedientes, *viuos martyres* nuncupaſſe videri poteſt. Quanquam vſurpatum quoque alia in cauſa à Chryſoſtomo eundem titulum non me latet. Homilia. n. in SS. Iuuentinum & Maximum ſub finem Chriſtianos quoſdam generoſos qui cum aperto periculo immanium tormentorum & mortis per ea inferendæ, Sanctorum pro Chriſto cæſorum corpora rapuerant, vt ea decenter curarent, eo illuſtriſſimo titulo donat: *Etiam ipſi viui martyres.* Sed & S. Paulinus epiſto 28. quæ eſt ad Victricium ſecunda, ſanctum illum Antiſtitem cuius in tormentis robur graphicè exprimit, quod ſupremo funeri ſubductus eſſet diuinitùs, *viuum martyrem* appellat. Quo eodem nomine Nazianzenus orat. 20. n. 13. inſignit ſanctos illos qui extremam in Chriſtianos, Satanæ rabiem ſub Maximino exceperunt, nec tamen hoſtili gladio ſunt deceſſim. [Hactenus videlicet relicti, vt victoriæ ſuæ ſuperſtites eſſent, nec cum ipſis certaminibus abſcederent, ſed aliis virtutis aliptæ, viui martyres, ſpirantes columnæ, tacitáque præconia relinquerentur.] Hoc verò non exile videri debet obedientium decus, quod glorioſiſſimum titulum, nec fructus vacuum, ſanctis illis Chriſti athletis qui corporibus ſuis (quantum ex ipſis erat,) & ſanguine litarant, ab his Patribus attributum, communem habeant, ita vt poſſint ipſi quoque illud de Catholicis Arriano furore multa paſſis ab eodem Nazianzeno orat. 25. n. 41.

F vſurpa

« vſurpatum, accommodare ſibi ipſis. [Viua viuen-
« tis Dei, templa ſumus, victimæ viuæ, holocauſta
« ratione prædita, ſacrificia perfecta, Dij denique,
« Trinitatis adoratæ, beneficio.]

Reſtat caſtitas, è tribus religioſo ſtatui ſubſtantialibus vnum, cui nomen quoque & prærogatiua martyrij, adſcribitur non ſemel. Sed quod hæc martyrij ſpecies, tametſi in religioſis domibus ad omnes æquè pertinens atque perpetua, iis tamen non coërcita finibus, ad ſæculares quoque fundatur, quos DEVS interdum in mediis ignibus indemnes, in altiſſimo voluntabro, (quæ gratiæ diuinæ potentia eſt,) nitentes ſeruat, placet de ea ſeorſim dicere.

CAPVT IV.

Martyrium Caſtitatis.

1. CAſtitatem S. Cyprianus, non quidem martyrium, ſed martyrio proximam ſenſiſſe videtur lib. de diſcipl. & habitu virg. n. 78. cum dixit compellans ſacras virgines. [Primus centena-
« rius, martyrum fructus eſt, ſecundus ſexagenarius,
« veſter eſt. Vt apud martyres non eſt carnis & ſecu-
« li cogitatio, nec parua & leuis & delicata congreſ-
« ſio; ſic & vobis quarum ad gloriam merces ſecun-
« da eſt, ſit & virtus ad tolerantiam proxima.] Apud pleroſque tamen Patres, eóſque primæ notæ, martyrij nomen & decus retulit. Paucos qui occurrunt annoto, rationem eius appellationis poſt modùm ſubiuncturus.

Agon

Agon seruatæ pudicitiæ, ac velut viuicomburium.

Illustrissimè S. Chrysostomus initio orationis de S. Thecla, eam ante martyrium cruentum quod perpessa est, martyrium obseruatione virginitatis subiisse docet, prolatis quoque carnificibus & lictoribus tormenta inferentibus. Sic enim loquitur. [Virginitas illis qui rem accuratè perpendunt, « magnum quoddam martyrium, ante martyrium « videtur. Sunt enim crudeles quidam carnifices cor- « poris voluptates. Imo verò carnificibus crudelio- « res: Nam vinculis torquent, non manufactis: per « oculos animam vulnerant: per aures mentis rigori, « atque constantiæ, luxuriæ faces admouent: aspero « flagello intellectum flagellant: nouis subinde præ- « liis nos lacessunt. Quando quis oculis cæcitatem « indixerit, ne formas spectent; tum id quod clau- « sum est, reserant voluptates, & lasciuis per aures « cantilenis resoluunt: quando in aures cantibus me- « retriciis occlusas inciderint, tum libidines cogita- « tionibus ornatæ illudunt. Quando illas per omnia, « vt paucis complectar, vigilantes superauerimus, « dormientes vmbratili pugna diuexant. Ita nos per- « petuis,& in orbem redeuntibus præliis vrgent,quæ « neque cum sole excitantur, neque cum nocte so- « piuntur. Porrò si iuuentutem etiam aggressæ fue- « rint, tum verò ignis cum igne miscebitur; stipula « cum fornace iungetur: Facile namque voluptati- « bus iuuentus incenditur: quippe quæ pinguior « olei in morem, & aptior sit ad inflammationem,vt « ad temperantiæ labores delicatior: Quæ nimirum «

« omnia beatæ virginis Theclæ, longum martyrium
« virginitatem reddebant; quæ cum voluptatibus, vt
« cum bestiis martyr pugnabat, cum cogitationibus,
« vt cum cruciatibus, luctabatur, cum libidinum
« imaginationibus, quasi cum tormentis carnificum
« congrediebatur: sed ab illo tamen multiplici ac do-
« mestico bello victoriam reportabat: Si quidem ig-
« ne naturali ardentior illi erat ignis animi,& sanctus.

2. Quod de Thecla Chrysostomus, pulchrè de Iphigenia S. Matthæi alumna Espencæus in sacris Heroidibus, dixit, eam inducens incruentum virginitatis martyrium, cruento sic præferentem.

Mors cita martyribus venit, & victoria læta,
Vltima momento clauditur hora breui.
Horum nostra cruces,palma:pœnásque triumphos,
Natalésque solet gens vocitare neces.
Sanguine sed nullo,longúmque perennéque castis
Martyrium viduis, virginibúsque suum est.
Lucta nec est, quàm morte semel finire dolorem,
In carnem leuior quotidiana suam.

Et paulò inferiùs.

Et certamen erit virgo cum martyre magnum.
Est vbi dissimiles,est vbi dico pares.
Sed super humanas sunt hæc luctamina vires.
Vincat vter magni est munus vtrumque Dei.
Cuius habet violis permixta rosísque quasillus.
Lilia; habet flores pugnáque paxque suos.
Martyris expleta clarescit adorea morte
Hic quoque virginibus laus solet esse sua.

Nimirum quia castitatis indemnias non nisi perpessione quadam & ernucidatione extri hominis,

minis, retinetur, vt postea pleniùs dicam sæpéque in scripturis & Patribus proditur.

Et quasi viuicomburium.

3. Sed quod igne naturali, hoc est cupiditatis venereæ homini cum natura consertæ, exercitam non consumptam sanctissimam puellam, dicebat Chrysostomus, illustrandum est, adiunctis iis quæ de mystico hoc viuicomburio alibi disputat idem Chrysostomus exornans S. Barlaamum, qui manum subiectis in foculo prunis admotam tenere maluit quàm thuris grana eidem supinæ immissa excutere, ne Christum abiecisse videretur. Ad tantæ fortitudinis expressionem, adhortans concionem S. Chrysostomus, proposita tacita causatione, pace frui Ecclesiam, & persecutionis turbine non agitari, sic respondet. [Equidem id etiam « scio; persecutionis quidem tempus non est, at « martyrij est tempus. Non persequuntur homines, « at persequuntur dæmones, Non laxat tyrannus, at « vexat Diabolus tyrannorum omnium sæuissimus: « Non obiectas prunas conspicis, at cupiditatis con- « spicis flammam accensam. Illi prunas calcarunt, tu « naturæ pyram calca: Illi cum bestiis pugnarunt, tu « iram, immitem & indomitam belluam fræna. Illi « aduersus intolerabiles dolores steterunt, tu absur- « das, prauásque cogitationes, quæ in corde tuo pul- « lulant, vince. Ita martyres imitabere. Nunc enim « nobis non est colluctatio aduersus carnem & san- « guinem, sed aduersus principes, aduersus potta- « tes, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, « aduersus spiritualia nequitiæ. Ignis est cupiditas na- «

" turæ, ignis in extinctus, ac perennis: canis est rabidus, & insanus: licet millies eum propellas, millies impetum facit, nec absistit. Sæua quidem prunarum est flamma, verùm hæc vehementior est flamma cupiditatis. Nunquam inducias belli huius obtinemus: nunquam pugnæ cessationem consequimur dum in hac vita versamur, sed perpetuum est certamen, vt & splendida fiat corona. Propterea Paulus nos semper armat, quandoquidem belli est tempus, quandoquidem vigilat semper hostis. Visne intelligere cupiditatem non minùs quàm ignem vrere? Audi Salomonem dicentem, ambulabit quis super prunas ignis, & pedes non comburet? Sic qui intrat ad mulierem proximi sui, & qui tangit eam non erit innoxius. Vides vt natura cupiditatis; naturam ignis æmulctur? Sicut enim fieri nequit, vt qui tangit ignem non vratur, ita formosorum vultuum aspectus, igne celeriùs lasciuè intuentem animam corripit, & velut accensu facilis quædam materies, ita corpora speciosa lasciuorum oculis sunt obiecta. Quamobrem aspectum exteriorem, cupiditatis igni non oportet in alimentum offerre, sed omni ex parte cohibere illum, cogitationibus piis extinguere, atque vlteriùs grassantem deflagrationem refrænare, nec animi nostri constantiam sinere supplantari. Sanè quidem voluptas omnis, quo tempore perturbationes præualuerint, solet animum igne vehementiùs inflammare, nisi quis fortiter cum tolerantia fidéque aduersus singulas perturbationes decertet.]

4. Habes ignem nobis domesticum quo non pauci conflagrant. Porrò hunc ignem acrioribus flammis exardescere in illis qui castitati addicti sunt,

ſunt, egregiè in hunc modum demonſtrat idem Chryſoſt.l.de virgin.c.34.[Si quando in coniugibus « excitatur ardor libidinis, concubitu facilè ſedatur. « Virgo autem non habens vnde ignem reſtinguat, « flammam quidem excitatam & in altum ſublatam « videt:ſed eam extinguere non poteſt. Tantùm verò « relinquitur,vt igni reſiſtens non vratur. Quid igitur « eſt admirabilius,quam vniuerſum geſtare in animo « rogum ardentem, neque comburi? Quàm flam- « mam in intimis animæ partibus verſari, & inte- « gram permanere rationem? Nemo enim illi dat « hanc veniam,vt libidini parens, eiuſmodi carbones « effuſos extinguat. Verùm quod ſcriptor Prouerbio- « rum fieri non poſſe dicit in corpore, id ipſum ani- « mâ virgo cogitur ſuſtinere. Quid igitur inquit ille; « numquid poteſt homo ambulare ſuper prunas, vt « non comburantur plantæ eius? Ecce ambulat ipſa, « & perfert cruciatum. Numquid poteſt quiſquam « abſcondere ignem in ſinu, & veſtimenta eius non « ardeant? At hæc ipſa non veſtibus, ſed intus ignem « continens,furentem & crepitantem flammam,per- « fert & ſuſtinet.] Eſt igitur hæc affectio, flamma « quædam:& eiuſmodi quidem ſunt omnes quoque perturbationes, ſed hæc corporum ad naturæ propagationem commiſcendorũ, iure præcipuo flammæ ſibi quouis igne acriùs ac vehementiùs incendentis, nomen vendicat, vt propterea apud Caſſianum collat.7.c.2. Angelus Sereno Abbati ignitam carnis ſtrumam ex eius viſceribus eximere viſus ſit, cum conceſſa ei diuinitus eſt frœnandæ carnis concupiſcentiæ, facultas expedita, & cuiuſuis conſequentis ea in parte caſus ſecura. In diuino item lexico,carnis concupiſcentiam ignis nomine ſigna-

tam,frequenter legimus:vnde eſt illud apud S. Gregorium l.6.in 1.Reg.c. 1. *Quid eſt libido, niſi ignis.* S.item Cyprianus l.de bono pudic. n. 34. perbellè deſcribit in annis primis virentis ætatis, rudem adhuc ſanguinem æſtuantem,naturæ flammas accendere,& in medullis verſata cæca incendia concitare. Pulcherrimè præterea Clemés Romanus l.9.recog. hunc internum concupiſcentiæ ignem, omnem in nobis ni prouideatur, gratiæ humorem ac virorem depaſci aptum, repræſentat: addens, Chriſtum, vt hanc flammam eſſe doceret, baptiſmi Sacramentum, quod reſtinguendo igni illi addictum eſt, in aquæ elemento inſtituiſſe. Quoddam igitur veluti viui comburium propter Deum ſubit, qui libidinis pyram incenſiſſimam ſuſtinet, diuino rore ſuperfuſo conflagrationem inhibente:non minore miraculo quàm quo olim tres pueri fornacem illæſi ſubiere, & durauere. S. Bernardus in ſententiis in hac
" planè eſt ſententia. Ait enim. [Martyrium ſine
" ſanguine triplex eſt: Parcitas in vbertate quam ha-
" buit Dauid & Iob: largitas in paupertate, quam
" exercuit Tobias & vidua: caſtitas in iuuentute, qua
" vſus eſt Ioſeph in Ægypto]Conſiderauit enim Ioſephum incenſiſſimæ vt S.Chryſoſtomum loquitur, amoris herilis pyræ immiſſum & innoxium. Videſis hoc diligenter librantem Chryſoſtomus homil. 62.in geneſ.& epiſto.8.ad Olympiam.

Martyrÿ caſtitatis, confirmatio ex ſenſu ſanctorum.

5. Aſtipulatur eidem caſtitatis martyrio S. Hieronimus epiſto. 8. Inducit enim Demetriadem virginem

ginem ex Anitia familia nobilissimam, Christi nuptias cogitantem de Probæ auiæ & Iulianæ matris contraria voluntate sollicitam, animantem sese ad domesticum certamen, exemplo sanctæ virginis Agnetis, quæ & ætatem vicit & Tyrannum; quasi & ipsi de profitenda virginitate consilium capienti, martyrium incruentum esset subeundum. Et verò stimulos quibus seipsam vrgebat ad impigrè perficiendum opus Dei, his postremò verbis exacuit. *Habet & pudicitia seruata, martyrium suum.* Sed quod exemplo sanctissimæ virginis Agnetis, incensam ad hoc pudicitiæ martyrium Demetriadem prodat S. Hieronimus, iuuat annectere quod à S. Ambrosio l. 1. de virgin. scriptum est, post sanctæ virgunculæ necem iis coloribus expressam quibus apud secularis eloquentiæ propolas, vix nitidius quicquam venustiusve, sit reperire. *Habetis igitur in vna hostia duplex martyrium, pudoris & religionis: Et virgo permansit, & martyrum obtinuit.* Apertè, mellitissimus veréque Ambrosius pater, martyrium cruentum, quod sanctæ virgini ob constanter retentam fidem illatum est, secernit ab incruento pudoris & illibatæ castitatis martyrio. Nec obscuriùs paulo post Marcellinam sororem compellans, gradúmque sibi ad virginitatis commendationem ex proposito B. Agnetis exemplo municus, rationem ornandæ eo commentario virginitatis, reddit in hæc verba. *Non ideò laudibilis virginitas quia in martyribus reperitur, sed quia ipsa martyres faciat.* En virginitas propter Deum seruata, martyrem facit. Est ille quidem horum verborum non incommodus sensus, quod virginitate martyres fieri dixerit Ambrosius, quia ad martyrium pro Christi fide tolerandum aptat Chri-

ſtianum animum, iis abſciſſis retinaculis quæ quam plurimos carnali amore irretitos ab ipſo cœli vt ſic dicam veſtibulo, & mortis pro fide ſubeundæ procinctu retraxerunt, quod infra tractans Chriſtianorum martyrum fortitudinem, ex eodem Ambroſio teſtatum faciam. Inſuper tamen & quidem ad Ambroſij mentem congruentiùs, dicitur virginitas martyres facere, *formaliter*, vt ſcholæ phraſim retineam, hoc eſt per ſeipſam: quia cum martyrium quoddam ſit ſeruata pudicitia, vt cum Hieronimo paulo ante loquebar, martyrem conſtituit quemcunque exornat.

6. Eadem S. Auguſtino mens ſer. 250. de temp. vbi de quotidiano & iugi caſtitatis certamine déque pacis noſtrę martyribus, aliqua præfatus, ſubdit. [Chri-
« ſtianis quotidiana martyria deeſſe non poſſunt. Si e-
« nim caſtitas, & veritas, & iuſtitia Chriſtus eſt, ſic &
« ille qui eis inſidiatur perſecutor eſt, & ille, qui hæc
« & in aliis defendere & in ſe cuſtodire voluerit, mar-
« tyr erit. Et ideò qui hæc tota animi virtute, & ipſe
« diligit, & vt alij diligant, & verbis ſimul, & exemplis
« oſtendit, & vbicunque veritas, vel iuſtitia ſiue caſti-
« tas laborant, quantum præualet, ſe etiam vltro iugi-
« ter, & ſecundum quòd vires habuerit, defendere
« contendit, non vnam ſed plures coronas à Deo
« remunerãte percipiet.] Eadem verbatim apud eundem D. Auguſtinum iterantur t. 9. libello qui titutulum præfert, *de honeſtate mulierum*, cum inſcribendus potiùs fuerit, *de cauenda familiaritate mulierum.* Bernardus quoque martyrium hoc caſtigatæ carnis laſciuiæ per caſtimoniam, & ſententia proximè laudata celebrauit, & ſerm. 1. in Octaua Paſchæ, vbi hoc vocat quotidianum martyrium, & quandam ſangui-

nis effusionem. Eius verba in sententia allegata, descripsit S. Bonauentura in psal. 118. An eo etiam respexisse dixerim Leonem & Constantinum Augustos in iure Græco Rom. cum mandant Presbyteros & Diaconos assumi ἐν παρθενίᾳ μεμαρτυρημένους? Quamuis enim eam vocem sonare testatam castimoniam, possit videri, æquè tamen referri potest ad castitatis martyrium, perinde ac si dixissent, *castitatis martyres.*

Scripturæ quædam ad idem institutum.

7. Expressum id volunt graues scriptores ea visione qua apud Zachariam c. 1. describitur vir ascendens super equum ruffum, & stans inter myrteta quæ erant in profundo, post quem equi ruffi varij & albi sequebantur. Equitem illum Petrus Cellensis l. de panibus c. 23. latè & pulchrè, Christum martyrum principem interpretatur. Humanitati namque verbum diuinum tanquam eques equo insedit, eam regens dirigénsque, vt solet equum sessor. Quorsum autem equus iste ruffus dicatur, S. Ambrosius libro acephalo de fide resurrectionis eleganter exponit, de humanitate Christi idcirco ruffa, quod esset ad martyrium destinata, & fuso sanguine quandoque rubricanda. Hunc ergo equitem ruffo equo insidentem, Christum inquam martyrum principem, sequuntur equi alij ruffi, & varij, & albi: quod S. Ambrosius ibidem de variis Sanctorum ordinibus Christo duci succenturiatis accipit. Commodissimè verò, vt comitatus Duci cui comitatur respondeat, & glorioso martyrum Regi in equo ruffo sedenti comites adiungantur marty-

res;specie equitum rufforum,designati intelliguntur martyres;qui fuso sanguine testimonium Deo præstant.quod ad eorum alacritatem in mortis generosa aditione refert S. Hieron. circa illud Zachar. 10. *posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello.* Specie verò equitum variorum,rubeis quibusdam veluti maculis intermicantium, ij notati sunt qui variis exerciti ærumnis in numinis obsequio, Euangelicæ veritati per patientiam attestantur.Specie denique equitum albatorum, expressi sunt qui nitentes ac puri ob seruatam pudicitiam, continuum cum seipsis bellum gerentes, lasciuiam carnis trucidant. Tametsi enim specie externa prorsus albent;tamen hic albor pro rubore & cruore habendus est: quod in iis qui castitati student,gladius generosi propositi, adactus intra spiritus viscera,& carnis lasciuientis confossio, spiritus diuini virtute perfecta,colorem illum concilient.

Confossio hominis per castitatem.

8. Hanc adactionem gladij spiritus, & vitalem hominis confossionem per castitatem, confirmare licet ex historia Iephte, cuius filiam Doctores non ignobiles censuerunt eatenus tantùm in Dei honorem à Patre confossam, quatenus perpetuæ virginitati mancipata,eo lethi genere obtruncata est, quo caro repressa,lasciuiæ ac petulantiæ moritur,mysticéque mactatur.Eam quippe expositionem tametsi non omnibus probatam,non tamen prorsus esse aspernandam, ex eo liquet, quod à non paucis nec planè obscuris scriptoribus sit tradita. Deinde quod iis difficultatibus libera sit in quas induunt

sese

ſeſe qui factum Iephthe de reali trucidatione filiæ interpretantur: quem in eo facto naturæ iura reuulſurum, & immaniter peccaturum fuiſſe, dubitare non licet, cum tamen apud Apoſtolum ab inſigni fide,(vtique viua & per charitatem formata, animatáque,) celebretur. Poſtremò S. Ambroſius in exhortat. ad Virgines cum deſcripſiſſet mactationem filiæ Iephthe; *hæc vobis* (inquit) *filiæ ſunt communia.* Vt vt verò ſe habuerit ea filiæ Iephthe mactatio, carnis per ſpiritus machæram tranſfixio, veréque vitalis mors exterioris hominis inde conſequens, ſexcenties eóque ampliùs, celebratur in ſcripturis, quibus monemur mortificare membra noſtra quæ ſunt ſuper terram, & exhibere nos hoſtiam viuam. Denunciantur verò maledicti, qui abſtinent manus ſuas à ſanguine, id eſt à ſui ipſorum myſtica trucidatione vt his verbis præclarè expoſuit Abbas Pifnutius apud Caſſianum collat. 20. c. 8. deſcribens varios modos abſtergendi peccatorum reliquias ſéque nitentem ac purum præſtandi. [Quia ſicut ſcriptum eſt, ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio: (Nec immeritò: Caro enim « & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt.) « Ideò quiſquis ab huius ſanguinis effuſione gladium « ſpiritus quod eſt verbum Dei voluerit inhibere, « abſque dubio illa Ieremiæ Prophetæ maledictione « plectetur. Maledictus qui prohibet gladium ſuum « à ſanguine. Hic namque eſt gladius, qui illum no- « xium ſanguinem quo animatur materia peccato- « rum, ſalubriter fundens, quidquid repererit in « membris noſtris carnale, terrenúmve concretum, « reſecat & abſcindit.] Pertinet ad hanc rem illud « quaſi effatum antiqui illius patris quod celebrat

S. Do

S.Doroth.doctr.10.*da sanguinem*,id est certa, mortificare, carnem doma; *& habebis spiritum.*

9. Ex his perspicuè apparet, quæ sit ratio quamobrem pudicitia seruata martyrium suum habere dicatur. Continet enim quandam interni hominis veluti trucidationem, quæ pro eo amore quo vnusquisque carnem suam fouet, non potest absque horrore aliquo & ardua colluctatione patrari. Designabátque huiusmodi occisionem Petrus Damiani l. 6. epist. 22. laudans illud nepotis sui sancto in seipsum & carnem suam odio acti. *Caro me conatur occidere, sed ego eam potius occidam,* non materiali ferro, & agente rabie, sed cultro spiritus infixo & ordinata in seipsum charitate stimulante. Vnde existit funus illud humanæ substantiæ, quòd in vertice titulorum castitatis collocat autor libri de singularit. Clericorum, siue is sit Origenes siue Ruffinus; Non est abs re, insignem tot castitatis decorum aceruationem, veluti serti fragrantissimi odorem lectori hic inhalare, quod supremam inter tot illustria ornamenta sedem, occupet illud quod dixi, funers humanæ substantiæ, atque adeò incruenti martyrij, in quo illu-
« strando laboramus. [Castitas (inquit) munimen in-
« uictum est sanctimoniæ, & expugnatio fortis in-
« famiæ, fortitudinis firmitas, & lasciuiæ petulan-
« tis infirmitas, probitatis præsidium, & improbita-
« tis excidium; animæ victoria, & corporis præda;
« vbertas gloriarum, & sterilitas criminum; pronu-
« ba sanctitatis, & repudium turpirudinis; sincerita-
« tis indicium, & abolitio scandalorum; exercitium
« continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ; pax secura
« virtutum, & debellatio inquieta bellorum; puri-
tatis

tatis culmen, & libidinis carcer; honestatis portus, & ignominiæ naufragabilis locus; virginitatis mater, & hostis immunditiæ; lorica pudoris, & spolium probrositatis; corruptionis exitium, murus rigoris, & destructio vulgaritatis; seueritatis gladius triumphator; & dissolutionis occisor; armatura virium, & exarmatura fluxorum, integritatis dignitas; & fornicationis addictio; claritatis fastigium, & dedecoris præcipitium: voluntas bonorum operum, & afflictio vitiorum; refrigerium pudicitiæ, pœna petulantiæ; acquisitio triumphorum, & facinorum detrimentum; perditionis exilium; vita spiritus, & carnis interitus; status qualitatis angelicæ, funus humanæ substantiæ.] « « « « « « « « « « « « « « «

Collatio martyrij castitatis cum martyrio cruento.

10. Hæc sunt quæ castitatem martyrij genus esse, astruere videntur, & confirmare non secunda aut proxima à martyrio sede, vt ex S. Cypriano initio capitis referebam, sed aliquatenus eadem esse statuendam: siue vtriúsque dignitatem & gradum in Dei Ecclesia spectes, siue rependendam in futura vita gloriam, vitæ huius decoribus ritè constitutis admensam. Verùm Beda lib. 2. de tabernac. c. 4. non contentus castitatem martyrio adiunxisse, vlteriùs etiam prouehit. In mystica namque operimentorum Mosaici tabernaculi tractatione, quod iubebatur Moses de pellibus arietum rubricatis tabernaculum regere accommodans ad cruentam mortem iustorum, qui aliis duces ad sanctitatem

ac

ac omnem virtutem fuerunt: pelles iacinthynas ex quibus iussus est Moses alterum operimentum priori superducendum conficere, interpretatur eos qui cœlestis conuersationis amore, pellem suam & carnem, castitatis cultro mortificant, eximúntque à carnis concretione. Quos supra pelles rubricatas martyrum, statui in diuino tabernaculo tradit, eo quod summorum & difficillimorum certaminum, par sit summum esse decus in Dei Ecclesia. At difficillima esse castitatis certamina, nemini est incompertum, & S. Augustinus serm. 250. de tempore his verbis prodidit. [Inter omnia Christianorum certamina, sola duriora sunt prælia castitatis, vbi quotidiana est pugna, & rara victoria. Grauem castitas sortita est inimicum qui quotidie vincitur & timetur.] S. item Chrysostomus l. de virginit. c. 27. potentissimè de more ac illustrissimè. Noui virginitatis vim: noui huius certaminis contentionem. Quantum hoc habeat prælium difficultatis, intelligo. Vehementi quodam & forti animo opus est, & qui nullum habeat sensum voluptatis: Quandoquidem per candentes carbones, vt non aduraris; per mucrones gladiorum, vt non sauciēris, est incedendnm. Ea est enim libidinis vis, vt cum igni & ferro conferatur. Quod nisi sic anima comparata fuerit, vt ne illius quidem doloribus moueatur, se ipsam facilè perdat. Quamobrem adamantina quadam rationis vi, oculis nunquam somno conniuentibus, summa tolerantia, muris etiam firmis; muris inquam nobis opus est, atque repagulis quibus extrinsecús muniamur; vigilantibus præterea fortibúsque custodibus, inprimis verò diuinæ gratiæ egemus adiumento.] Ex tanta certa

certaminis arduitate, de coronæ præcellentia, & an rectè incruentum castitatis martyrium aliquatenus cum cruento committatur, pronunciandum est, salua tamen semper cruento, prærogatiua dignitatis simpliciter dicta, quam in Ecclesia esse exploratam S. Augustinus affirmat l. de sancta virginit. c. 45.

Martyrium mortificationis, nexum cum martyrio castitatis.

11. Exoluit porrò me hæc aliqualis illustratio martyrij castitatis, labore excurrendi in aliud item incruentum martyrij genus, quod memorat Petrus Blesensis serm. 38. carnis scilicet macerationem. Suffragatúrque S. Bernardus serm. 30. in Cant. qui genus martyrij statuit, spiritu facta carnis mortificare: Et illud Christi apud Matthæum c. 16. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam*, quod est Euangelicum veluti diploma, prærogatiuarum veri martyrij, ad hanc quoque carnis afflictionem, vult pertinere. Sed & serm. 1. in octaua Paschæ hoc esse ait quotidianum martyrium & quandam sanguinis effusionem. Húcque accommodans illud 1. Ioan. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*, carnis mortificatione, testimonium sanguinis contineri interpretatur. Labore igitur excurrendi in hoc martyrium, exsolutum me video, illustratione martyrij castitatis, ad quam velut ad finem, corporis castigatio refertur: vt proinde nihil sit necesse, seorsim à fine, de hoc eius medio, non nisi finis radiis collucente, plura addere. Quanquam

paupertate, quod Tobiæ & viduæ adſcribitur. Quaſi non omnis compaſſio & condolentia martyrium ſit appellanda, ſed duntaxat quæ efficax eſt, & ſubuentionem adiunctam habet, præſertim cum aliquo condolentis incommodo exertam. Nec enim dubium eſſe poteſt, quin veluti prærogatiua quadam, martyrij nomen præ illa alia condolentia, ſiue ſterili, ſiue cum nullo condolentis incommodo coniuncta, ferat hæc quæ non de ſuperfluo, ſed de neceſſariis impenditur: quod Tobias & vidua præſtiterunt. Quia tamen omnis condolentia eiuſdem eſt rationis, & quæ verè nomen illud præfert, cum ſuppetit facultas, non ſiſtit intra inertem opitulandi voluntatem, ſterilémque de alieno malo mœrorem, ſed manum operi admouet, abſolutè in condolentia rationem alicuius martyrij agnoſco, vt à Bleſenſi factum retuli: præſertim quia quod ad ſubuentionem attinet, S. Gregorius 20. moral. c. 26. & 27. ita eam cum vera condolentia nexam aptámque eſſe demonſtrat, vt diuelli nequeant, cum ſubueniendi facultas ſuppetit: cum verò deeſt, pluris quandoque æſtimanda ſit, quàm externus actus quem pareret, ſi potis eſſet.

Opes, ſanguis hominis.

2. Scrutanti autem mihi, quorſum condolentia, & rerum ſuarum per eam cum miſero communicatio, martyrium dicta ſit, duæ ſuccurrunt cauſæ: vna ex parte opum quæ in ſubuentionem egentium effunduntur: altera ex parte affectus, ipſiúſve condolentiæ. Prior vt perſpiciatur, recolendum eſt, opes non rarò ſanguine ſignari ac etiam ipſo ſan-

guinis nomine plerunque denotari. Priſcus Comicus apud Stobæum ſer. 91. diſertè ita habet. [Argentum, hominibus ſanguis & anima eſt: Id quiſquis non habet, neque poſſidet, ille inter viuos mortuus obambulat.] Sed & Heſiodus carmine quod inſcripſit, *Opera*, idem profeſſus eſt, cum dixit. [Pecuniæ anima ſunt miſeris hominibus.] Videri etiam poſſit Sophocles eodem reſpexiſſe, cum ab opibus conciliari homini bonum colorem, & faciei totiúſque corporis venuſtatem, dixit. Ea enim venuſtas ex conuenienti ſanguinis affluxu & temperatione exiſtit. Præterea in Plauti Curculione, lupæ effrænium iuuenum crumenam emungentes, ſanguinem eorum ebibere dicuntur. Inſigniter verò in hanc rem Artemidorus l. 1. onirocrit. c. 35. [Sanguinem vomere, multum & boni coloris, & non corruptum, bonum eſt pauperi: acquiſitionem enim ſignificat, & abundantiam pecuniarum. Eadem enim ratio ſanguinis & argenti eſt, velut etiam veteres prodiderunt.] Concinit quod ex Achmete habetur c. 33.] Sciendum eſt, quod quemadmodum capilli vires & diuitias hominis ſignificant, ſic etiam & ſanguis, ſed & multo magis, diuitias denotat.] Hinc illa non ignobilis Poëtæ in pragmaticos æruſcatores intorta, hirudinis ſiue ſanguiſugæ comparatio, quam metro & proſa proſequitur in ſuo pegmate.

Plus iuſto ſitiens, vitalis hirudo cruoris,
Pallentem mittit non niſi plena cutem.
Nouit pragmaticus cauſas differre clientis,
Sanguinéque humano, non niſi paſtus abit.

Præiuerat Epiſcoporum Magiſter l. 5. de prouid. referens

referens Bagaudarum defectionem ad Gothos, in eos. [Qui exactionis publicæ nomen in quæstus proprij emolumenta verterant, & indictiones tributarias, prædas suas esse fecerant. Qui in similitudinem immanium bestiarum, non rexerant traditos sibi sed deuorarant: nec spoliis tantùm hominum, vt plerique latrones solent, sed laceratione etiam, & SANGVINE PASCEBANTVR.] Sed & Sidonius Apollinaris l.2.epist.1.agens de Seronati crudelissimi Aruernorum expilatoris rapacitatibus, sic de eo ad Ecdicium scribit. [Rediit ipse Catilina seculi nostri nuper turribus, vt sanguinem fortunásque miserorum, quas ille ibi ex parte propinauerat, hîc ex asse misceret.]

3. Nec refugit eum loquendi modum sermo diuinus. Hoc enim est, quod Abacuc veh denunciat ædificanti ciuitatem in sanguinibus, & præparanti vrbem in iniquitate. Id est ex pauperum oppressione, quorum veluti sanguis per potentiores exsugitur. Ieremias item c.2.refert Deum cum Israële expostulantem atque dicentem. *Malitias tuas docuisti vias tuas, & in alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentum:* quas scilicet facultatibus suis expoliasti. Quo eodem sensu Nahum c.3. exclamat *Veh ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena, non recedet à te rapina.* Quasi diceret rapuisti, rapiens; sanguinem pauperum suxisti, indéque succi plena & benè colorata apparuisti; alij te sugent: nec sugent modò sed & lacerabunt atque discerpent, ita vt effluat vniuersus sanguis tuus, & ad summam pauperiem omnibus spoliata redigaris. Nolo in similibus locis congerendis hærere. Non patior tamen premi hor-

rendum exemplum quod in huius rei illustrationem extat in S. Francisci de Paula rebus gestis lib. 1 §. 11. Refertur eo loco, virum sanctum Neapolim cum venisset, à Ferdinando Rege non perinde ac priuatum aliquem vel tenuis sortis hominem, (cuiusmodi externa specie erat S. Franciscus,) sed iisdem honoribus quibus magni Principes solent, exceptum esse, ipsius Regiæ vsum hospitio, negante Rege passurum se vt ad alium diuerteret vir sanctus. Munera autem eo animo & principatu digna, cum Rex offerret in bonum religiosæ familiæ recens à viro sancto tunc constitutæ, negauit se accepturum, satiúsque Regi fore contestatus est, aliena si restitueret, quàm si adeò magnificè vel etiam prodigè profunderet malè parta. Suboffenso Regi, & neganti quicquam apud se esse alienum, reposuit Beatus pater, eas ipsas pecunias quas obtruderet, pauperum sanguinem esse, quem exaggeratis tributorum pensitationibus exsuxisset. Fidémque dicto fecit, correpto nummo ex summa quæ offerebatur, & diffracto in duas partes, è quibus plurimus illico sanguis manauit.

4. Qua verò ex causa, sanguinis nomen sit facultatibus datum, variæ causæ coniectari possunt. Nam & sanguis vitæ symbolum est, vt propterea in Scripturis anima in sanguine esse dicatur: & facultates vita ipsa quodammodò esse videntur, cum per eas foueatur & exigatur vita. Adhæc sanguinis nomine veniunt plerumque labores grauissimi, atque pericula adita in rei alicuius comparatione: vt propterea Dauid libans Domino aquam è Bethleemitica cisterna haustam, dixerit nolle se strenuissimorum militum sanguinem bibere: & Panegyristes

ſtes imperatorium paludamentum idcirco rubrum eſſe dixerit, quod militum ſanguine, id eſt iugibus periculis atque laboribus circundatum eſſet Imperatori. At opes nõ ſine innumeris laboribus & periculis parantur, vel etiam angoribus partus dolores ſuperantibus pariuntur. Nam & inde dici, *partas opes*, S. Auguſtinus obſeruauit. Fortaſſis etiam quod ſanguis ſit peccati ſymbolum, vnde illæ voces, *libera me de ſanguinibus*; & *ſanguis ſanguinem tetigit*; transfuſa eſt ſanguinis denominatio ad opes, quod vt plurimùm ſint partus iniuſtitiæ & mammona iniquitatis. *Omnis quippe diues, aut iniquus aut iniqui hæres* iuxta priſcum effatum. Poſſis denique cum Bernardo dicere in ſententiis ſub finem, ſanguine deſignari ſummam votorum & deſideriorum humanorum. [Sanguis(inquit)animæ meæ, voluntas « mea. Naturæ ſiquidem cognatus præ cæteris hu- « moribus ſanguis dicitur, & animæ vita in volunta- « te eſt.] Quo autem aliò collimant ſtudia morta- « lium, quàm ad opes parandas, & nullo ſtato fine exaggerandas? Quæcunque porrò harum cauſarum placeat, aut quæuis alia, ſatis ſupérque eſt ad rem præſentem, quod facultates quibus erogandis aliena calamitas leuatur, & condolentia efficax expromitur, nomine ſanguinis cum in ſcripturis tum in communi vſu atque ſermone deſignentur.

Effuſio opum, in Dei gratiam, ſanguinis effuſio, atque martyrium.

5. Hinc perſpicuè eruitur ratio ex parte ſubuẽctionis & doni, cur à patribus quos proferebam, condolẽtia de alieno malo, ad illud ſubleuãdum accincta,

martyrium, nominetur. Continet enim quandam veluti ſanguinis effuſionem propter Deum. Neque verò pleriſque mortalium charior eſt ſanguis, quàm opes; ſed eadem parcitate de venis ſuis ſanguinem profundunt, & aurum è crumena. Eodem doloris ſenſu, effluere ſibi ſanguinem, & imminui res ſuas ferunt. Quo laudabilior, & vt arduitatis ſic gloriæ plenior videri debet eorũ generoſitas, qui alienam egeſtatem ſubleuare; rei ſibi adeò pretioſæ profuſione non dubitant: & præſertim cum de ſua tenuitate aliquid acciſum volunt in alterius ſolatiũ: quòd à vidua Chriſto ipſo præcone celebrata, & à Tobia per *magnanimitatẽ deuotionis*, vt loquitur Saluianus lib. 2. ad Eccleſ. *præcepta legis excedente, & indigentibus vſque ad indigentiam ſuam conſulente*, per tempus tenuitatis ſuæ factum referebam, tanquam ad martyrium pertinens iudice Bernardo. Hoc enim perinde eſſe videtur, ac ſubſtantiam ipſam ſuam in alterius gratiam perdere. Nam etiam facultates, *ſubſtantiæ* nomine venire liquet ex c. 15. Lucæ, vbi adoleſcentior filius patrem popoſcit ſubſtantiæ ſuæ portionem: ideſt partem facultatum, quas ibi Euangeliſta ſubſtantiæ nomine, Græcè οὐσίας, notatas voluit: quaſi hæc ſit hominis ſubſtantia aut eſſentia, vt Latinus ſcriptor Marius Victorinus eum locum allegat l. 1. contra Arrium. Quid quod paulo poſt in eadem parabola, additur in editione vulgata, *& diuiſit illis ſubſtantiam*. Græca habent, καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον, quod ad verbum vertas, *diuiſit illis vitam*. Quaſi opes ſint vita ipſa, quod hæc ſine opibus miſerrimè tranſigenda eſſet, nec vitæ ſed mortis rationem habitura, vt ex Antiphane dicere ſupra memini. Suam igitur ſubſtan-

tiam, ſuam eſſentiam, & vitam, in aliorum quibus condolent bonum, impendere videntur, qui aliis efficaciter condolent, ideóque non incongrue martyrum nomen referre videri debent. Quod inſinuat S. Cyprianus in calce tractatus de opere & eleemoſinis, vbi elargitioni facultatum ſuarum qua in agone iuſtitiæ, Deo & Chriſto ſpectante curritur, reſpōdere ait, ſine periculo perſecutionis, carmen pacis, & hūc eſſe *operum* (ita vocat eo libro eleemoſinas) agonem, & operum ſalutarium palmam, ad quam libenter ac promptè certandum ſit.

Qui condolet, altero ſe cruciatu onerat, & fit martyr.

6. Alia ratio eiuſdem denominationis, duci poteſt ex ipſo condolentiæ affectu, cuius ea eſt vis, vt alienum malum refundat in condolentem, eúmque in illômet ſtatu aliquatenus collocet, in quo eſt is cui condolet. Quod optimè attigit S. Gregorius 20. moral. c. 26. docens tum demum aliquem afflicto perfectè ſubuenire, ſi [cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in ſe animum ſumit, vt priùs in ſe dolentis paſſionem transferat, & tunc contra dolorem illius per miniſterium concurrat.] Hancque ſubueniendi & condolendi formam expreſſiſſe in ſe Chriſtum Dominum, qui malum quod à nobis depellere aggrediebatur, mortem inquam & reliquos peccati frutices, in ſe admiſit, peccato & ignorantia ſecluſis. Et ſanè quod hominem malè afficit, per modum formæ & morſus actualis, atque adeò formaliter & in actu ſecundo, non eſt obiectum diſconueniens, ſed morſus ille

doloris, qui in appetitu ex perceptione obiecti disconuenientis per externos internósque sensus facta, resultat. Vnde si admoto obiecto noxio, facultas perceptiua stuperet, vel appetitus obrigesceret, nec excuderet actum doloris; malum admotum perinde se haberet ac si procul abesset, nec homo malè affici vel cruciari diceretur. Habet quidem obiectum disconueniens rationem principij doloris, nec aliud est dolor quàm resultus appetitus ab eo principio & actu primo. Id tamen quod formaliter & in actu secundo cruciat, siue angor ipse & cruciatus, in morsu doloris consistit.

Qui itaque dolore alieni mali volens tangitur, transfert in se quodammodò alienum malum; quatenus sibi infert actum secundum quo alius formaliter constituitur dolens, quod est eius malo formali & vltimo communicare, & quod alteri soli inexistebat ad se transferre: præter societatem in principio mali illius formalis, siue in obiecto quod per condolentiam velut suum apprehendit, procreata per charitatem quadam inter duos coniunctione & vnitate, & sibi attributis iis quæ alterum malè habere & cruciare videt. Inde illa subleuatio quam mœrentes percipiunt cum alios condolentes experiuntur. Exonerant enim partem mœroris in alios quos condolentes aduertunt, vt est apud Aristotelem 9 Et hic.c.11. vbi additur eam ob causam magno & forti animo viros, non pati amicos in partem secum doloris venire; & idcirco nolle amicis mala sua aperire, aut simulare leuiora esse quàm sint, spem vultu simulantes, & altum corde dolorem prementes, ne dum eo modo ærumnarum parte se leuant, ea amicum grauent, quod

eſt ab amicitiæ puritate diſſentaneum. Condolere igitur alteri ærumnis preſſo, eſt eius in ſe ærumnas & miſeriam transfundere, & ei malo vltrò ſubiacere, quod alterum fortè reluctantem & inuitum cruciat. Vnde ſicut graues ærumnæ ad martyrium latè dictum ſunt ſatis, ita & earum per condolentiam transfuſiq in alium, non incongruè martyris appellatione honeſtata videtur.

7. Collaudat ex hoc martyrio Apoſtolum S. Chryſoſtomus tractans illud 2. Cor. 11. *quis infirmatur, & ego non infirmor?* homil. in eam epiſt. 20. Ait enim. [Non dixit non communico mœſtitiæ, « ſed quaſi in ipſa paſſione eſſem, & in ipſa infirmi- « tate, ſic conturbor & commoueor. Quis offendi- « tur, & ego non vror? Vide quanta excellentia do- « loris? Quomodò apparet vſtionem nominans? « Accendor, vror, inquit; quod certè omnium ma- « ximum eſt. Nam illa quidem licet ſint violenta, « recedunt tamen ſtatim, & voluptatem habent « immarceſcibilem. Hoc autem erat quod tribulabat « ipſum & angebat, ac ſauciabat eius mentem, quòd « in ſingulis infirmis hæc pateretur quicunque illi « eſſent. Non enim de maioribus quidem dicebat, « minores autem deſpiciebat, ſed etiam abiectum « inter neceſſarios ponebat Ideò dicebat, quis infir- « matur, quiſquis fuerit: Et quaſi ipſe eſſet Eccle- « ſia, quæ in totó orbe, ſic in ſingulis dolebat mem- « bris.] Hoc ait fuiſſe *anima diſcerpi & mente diſſe-* « *cari*, ac proinde quoddam animi nec leue martyrium ſubire, agíque in crucem. Quod S. Gregorius hom. 32. in Euang. illud Chriſti verſans *qui vult venire poſt me tollat crucem ſuam*, optimè expreſſit verbis illis, [Duobus modis crux tollitur, cùm aut

per

« per abstinentiam afficitur corpus, aut per compas-
« sionem proximi affligitur animus. Pensemus qua-
« liter vtróque modo Paulus crucem suam tulerat,
« qui dicebat: Castigo corpus meum & in seruitu-
« tem redigo, ne fortè aliis prædicans, ipse repro-
« bus efficiar. Ecce in afflictione corporis audiuimus
« crucem carnis. Audiamus nunc in compassione
« proximi, crucem mentis. Ait enim: quis infirma-
« tur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, &
« ego non vror? Perfectus quippe prædicator vt
« exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in
« corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis
« alienæ, crucem portabat in corde.]

8. S. Martinum Seuerus Sulpitius episto. 2. hoc martyrij genere perfunctum agnoscit. Multa enim præfatus de eius ad martyrium præparatione,& voluntate subeundi pro Deo quæcunque tormenta,
« subdit. [Sed quanquam ista non tulerit, impleuit
« tamen etiam sine cruore martyrium. Nam quas ille
« pro spe æternitatis humanorum dolorum non per-
« tulit passiones, fame, vigiliis, nuditate, ieiuniis, op-
« probriis inuidorum, insectationibus improborum,
« cura pro infirmantibus, sollicitudine pro periclitan-
« tibus. Quo enim ille dolente non doluit? Quo scan-
« dalizante non vstus est? quo pereunte non gemuit?]

Sed & Laurentius Iustinianus serm. de S. Martino, varia sancti Antistitis recensens martyria, hoc non
« omisit. [Erat planè (*inquit*) & hoc singulare marty-
« rium, vt cum infirmantibus in fide, pariter infirma-
« retur, & cum se scandalizantibus ipse quoque com-
« passionis vreretur affectu. Audi sine ferro martyrem
« ex sola charitate morientem: quotidie (inquit Pau-
« lus) morior propter gloriam vestram fratres, quæ

est

est in Christo. . Alibi etiam aiebat. Cupio impendi « & superimpendi pro salute vestra. Meritò itaque « Sancto huic, martyrij nón est deneganda corona, « qui ecclesiarum curam gerens, ac proximorum « salutem zelans, nec mori timuit, nec viuere recusa- « uit.] Idem perpulchrè ad calcem sermonis de S. « Laurentio, duplex sanctissimi illius leuitæ martyrium distinguit: alterum quo tostus est corpore, impositus craticulæ; alterum quo resecta habendi cupiditate, eoque igne amoris terrenorum quo plerique omes conflagrant, in se restincto, effudit in pauperes liberaliter quæ concredita habebat: Vigere enim ait in nobis cupiditatis flammam quam qui non restinguunt eleemosinarum largitione, ignem à se diuinæ charitatis procul amouent, expertésque fiunt illius vt vocat insignis martyrij, quod in cohibendis vitiorum motibus, & resecandis cupidiatum pruritibus, situm est.

9. Non omitto, quæ de huius spiritualis martyrij gloria, tradit Petrus Damiani serm. de S. Eleuchadio Rauénatium Episcopo & Confessore, cui martyrij titulum hoc modo arrogat. [Neque verò cre- « dendum est fratres mei, B. Eleuchadium dum adhuc « viueret, martyrij caruisse laboribus, etsi non fuerit « martyrio consummatus. Videbat nimirum Gentili- « tatis nuper extinctæ, nonnullas adhuc superesse re- « liquias. Dolebat in populo sibi commisso, vel extre- « ma superstitiosi ritus vestigia remansisse. Atquè « adeò licet persequentium manus, gladios non exer- « ceret, cruciabatur anima sancta pij teli ac paternæ « compassionis incendio concremata. Quid enim « prodest, si quisquam Catholicè credat, & Gentiliter « viuat? Aut quomodò credulitas recta, cum vita con- «

cordat

« cordat hæretica? Quid enim iuuat, si fides adsit « Apostolica, vbi conuersatio ducitur Arriana? De iis « enim qui Catholicè credunt, & hæreticè viuunt, « conqueritur B. Apostolus dicens: *Confitentur se nosse* « *Deum, factis autem negant:* cum siue credendo, siue « viuendo, Deum negare, nihil sit aliud absque dubio « quàm perire. Quapropter B. Pontifex Eleuchadius, « non contemnendum pertulit in ipsa Ecclesiæ pace « martyrium: Quandoquidem etsi non cum perfidè « credentibus, sed peruersè viuentibus, infœderabi- « lem probatur habuisse conflictum.] Et scilicet, vt proximè dictum est, de proximorum maximo malo, tanta commiseratione tactus est. Iunxi condolentiam de spirituali egestate, & eius subleuandæ voluntatem, qua Apostolus & Apostolici viri proximè adducti flagrabant, cum commiseratione de temporali egestate, & eius leuandæ cura de qua primo loco: Quia quamuis eleæmosina corporea notior sit atque vulgatior, illam tamen quæ spirituali subuentione continetur, longè pretiosissimam & Deo aceptissimam esse, demonstrat Richardus Victorinus l.2. de erudit interio. hom. cap. 38. & breuiter simul ac optimè S. Dorotheus doct.15. num.25. qui argumentatur ex tanto maiore animæ quàm corporis pretio, & miserabiliore egestate.

CAPVT VI.

Martyres seculi.

1. OPportunum videtur quando martyrij latè dicti ambitus de communi sensu & vulgari ac plebeio etiam vocis vsu ad aliquas item perpessiones,

siones spirituali fructu vacuas porrigitur queis secularis Christianorum vita abundat, imo quibus nihil est in humani moris torrente frequentius, has quoque latè dicti martyrij species non omittere. Quanquam non est nunc animus de prætenso quorundam Diaboli mancipiorum martyrio cruento disserere, cuiusmodi est martyrium hæreticorum, de quo infra commodiore occasione, quod illud sit veluti presse acceptum Satanæ martyrium, cum latè dicto pietatis martyrio hactenus tractato, analogiam non habens; qualem in propositis seculi martyriis, non difficile erit agnoscere.

Deus huius seculi, martyres suos habet.

Huius rei gratia præmittendum est, quod grauissimi PP. Nazianzenus orat. 2. de Theol. Augustinus lib. 6. qq. in Iosue c. 29. Nyssenus hom. 8. in Ecclesiasten, & complures alij tradiderunt: nempe hominem à virtute in vitiorum deuia abreptum, statuere sibi idolum pro eo quod non est ipse: VG. auarus aurum & argentum, idoli loco habet. Carnis visco implicitus, venerem veneratur: Superbiæ denique addictus, honorem & gloriam habet pro numine. Pereleganter vt cæteros premam, hunc Idololatriæ multiplicis etiam num vigentis & vniuersum propè orbem occupantis apparatum, exposuit S. Chrysostomus homil. 6. in ad Rom. Confirmans enim nefas esse Christiano, Idololatram dedocere errorem, quamdiu ipse deprauatos affectus, numinum loco & gradu habuerit, facileque Ethnicum, tali Christiano ad abdicandam idololatriam vrgente, repositurum, ipsi priùs idola quæ colit quamuis Christianum

num ementiatur esse abijcienda; anteuertens personati Christiani causationem, subdit. [Mihi porrò ne hoc dixeris, te aureum idolum non adorare: Quin potiùs illud mihi probato, te ea non facere, quæ ipsum aurum facienda iubet. Varij enim sunt idololatriæ modi. Et hic quidem mammonam sibi dominum, alius autem ventrem sibi Deum facit, alius aliam concupiscentiam perniciosiorem. At non ipsis sacrificas boues, quemadmodum gentiles? sed quod multò pestilentius est, tuam ipsius animam pro victima offers. At genua non flectis, nec adoras? Sed magis audiens dicto es, si quid præceperint, & venter, & aurum, & concupiscentiæ id genus alterius tyrannis: quando & gentiles hoc nomine execrabiles sunt, quòd hominum affectus deos effecerunt; concupiscentiam, venerem: iram, martem: ebrietatem, bacchum appellantes. At non idola sculpis illorum exemplo? Verùm maiore cum animi studio te ipse iisdem illis animi morbis submittis, quæ Christi membra sunt, ea meretricis membra efficiens, cœterisque sceleribus te coinquinans.] Quæ æquè ad omnem vitiosum affectum extendenda docet: Sed tamen maximè in tribus illis veluti capitibus fontibusque cœterorum, carnis concupiscentia, immodica cupiditate externorum bonorum, & superbia vitæ, locum habere, est extra dubium. Hæc enim sunt tria primaria idola, quibus vniuersum propè orbem accidere, & sub Christiano nomine nefariam idololatriam exhibere, Apostolus est autor.

Posset verò non planè perfecta videri hæc falsorum numinum superstitio, nisi suos etiam martyres haberet, qui cruciari, & torqueri, aut etiam vitam

vitam abiicere, pro lege Dei sui gratum censerent. Itaque non est passa, desiderari hac quoque in parte studium suum, erga falsa illa numina, ve anorum mortalium superstitio idolomaniaca, sed vt sui martyres, & quidem quamplurimi & deuotissimi, cuique idolorum illorum extarent, accuratè perfecit.

Primus eorum ordo, in quo carnis mancipia.

2. Et carnis quidem martyrio, defunguntur inprimis ij quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum: qui inquam fœdis & illicitis ignibus ardentes, impurarum flammarum consentaneum exitum & mercedem quam oportuit in semetipsis recipientes, fœda & infami lue florem ætatis depascente, imo medullas omnes & vniuersum illud humidum quod vitæ pabulum est, exedente, cum ingentibus cruciatibus, fœdis vlceribus obsiti, diu noctúque confli&tantur, & superaddita dum frustra leuamen quæritur, immitis Chirurgi carnificina, nondum aditis vitæ metis quas naturalis temperies præfigebat, præcoci obitu marcescunt, in summis angoribus, & inexplicabilibus tormentis: confirmantes experimento suo, & muto saltem suffragio, verissimè de impudicitia apud Cyprianum dictum esse lib. de bono pudic. [Ob- « scœnum ludibrium reddens ministris suis, nec cor- « poribus parcens, nec animis.] Addit alia peregre- « giè in hanc vt vocat, [ruinam melioris ætatis, « blandam priùs, vt plus noceat, dum placet.] Ac « etiam vt plus cruciet: quod cum quotidiana exempla quamplurima faciant testatissimum, vix est cur ad Scriptores Medicos id iampridem professos,

& causas tot cruciatuum diligentissime venatos, adeamus; vt Mercurialem & Fernelium in tractationibus de eo fœdo argumento, Fracastorium l. 2. de morb. contag. c. 11. & latè in opere Syphilidis. Paucos versus ex eius lib. 1. de his libidinis cruciariis repræsento.

Insolito torpore grauati.
Sponteque languentes animis, & munera obibant
Ægriùs, & toto segnes se corpore agebant.
Ille etiam suus ex oculis vigor, & suus ore
Deiectus color haud læta de fronte cadebat.
Paulatim caries fœdis enata pudendis
Hinc atque hinc inuicta locos atque inguem edebat.
Tum manifesta magis vitij se prodere signa
Nam simul ac pura fugiens lux alma Diei.
Cesserat, & noctis tristes induxerat vmbras,
Innatúsque calor noctu petere intima suetus,
Liquerat extremum corpus, nec membra fouebat
Obsita mole pigra humorum, tum vellier artus
Brachiáque scapulæque, graui, suræque dolore.
Quippe vbi per cunctas ierant contagia venas,
Humoréſque ipsos, & nutrimenta futura
Polluerant, natura malum secernere sueta,
Infectam partem pellebat corpore ab omni,
Exteriùs: verùm crasso quia corpore tarda,
Hæc erat, & lentore tenax, multa inter eundum,
Hærebat membris exanguibus atque lacertis.
Inde graues dabat articulis extenta dolores,

Et mox post descriptos informes totum per corpus achores, faciémque horrendam, & fœde turpata pectora.

Quin etiam erodens altè & se funditus abdens,
Corpora pascebat miserè, nam sæpiùs ipsi,

Carne

Carne sua exutos artus, squallentiáque ossa,
Vidimus, & fœdo rosea ora dehiscere hiatu, &c.
Vnde aliquis ver ætatis pulchrámque iuuentam,
Suspirans, & membra oculis deformia toruis,
Prospiciens, fœdósque artus, turgentiáque ora,
Sæpè Deos, sæpè astra miser crudelia dixit.
Interea dulces somnos noctísque soporem,
Omnia per terras animalia fessa trahebant.
Illis nulla quies aderat, sopor omnis in auras
Fugerat: his oriens ingrata aurora rubebat.
His inimica dies, inimicáque noctis imago,
Nulla Ceres illos, Bacchi non vlla iuuabant
Munera, non dulces epulæ, non copia rerum;
Non vrbis, non ruris opes, non vlla voluptas,
Quamuis sæpè amnes nitidos iucundáque tempe,
Et placidas summis quæsissent montibus auras.

3. Cedo, an non meritissimò S. Augustinus in psal. 71. ad illud, *ex vsuris*, peccatum vsuræ nomine à Spiritu sancto notatum dixerit, quod supra sortem rependatur supplicium; & multo plus infœlix captator voluptatis torqueatur, iustum peccati quo captata est stipendium excipiens, quàm hauserit delectationis in scelere: Et an non iure Boëtius lib. 3. de consol. prosa 7. turbidas has voluptates cum appetuntur plenas anxietatis, cum expletæ sunt, pœnitentiæ refertas appellarit, quæ *intolerabiles* (vt ait) *dolores, quasi quendam fructum nequitiæ, fruentium solent referre corporibus.* Nisi iam Fracastorianæ musæ dulcedine delinitus, hæsisse paulo diutiùs in hoc spurco simul & atroci carnis martyrio videri possem, subiicerem luculentum carnificinæ huius exemplum quod eodem l. 1. subii-

cit, iuuenis Cœnomani, in quo naturæ, & fortunæ, & artis, munera summa, miserrimè & inter acerrimos dolores per hunc nequitiæ fructum absumpta. Præcido cætera.

Paulatim ver id nitidum, flos ille iuuentæ,
Disperiit, vis illa animi: Tum squalida tabes,
Artus (horrendum) miseros obduxit, & altè
Grandia turgebant fœdis abscessibus ossa.
Vlcera (proh diuum pietatem) informia, pulchros
Pascebant oculos, & diæ lucis amorem,
Pascebantque acri corrosas vulnere nares.
Quo tandem infœlix fato, post tempore paruo,
Ætheris inuisas auras, lucémque reliquit.

Habet itaque maximè circa istos locum quod Ioannes Gerso p.4. alphab.23. *litera* O, siue sermo. in dom. 4. aduentus, contra luxuriam disputans, & retundens vanam quorundam excusationem in peccato ob difficultatem frenandi carnem, sanctè contestatur; esse quidem aliquid laboris in carne domanda, & ne illicitis ardeat ignibus, temperanda, sed multo acerbiores pœnas & dolores, ac cruciatus, existere à spurco amore quo habenæ carni laxantur; tantósque esse agnoscit cruciatus illos, vt ad Diaboli martyrium possint sufficere. Vnde concludit. *Mercator & stultus amator, martyres sunt Diaboli.* Verùm de mercatore auaro postea. Nunc satis sit, quoad stultum amatorem, de martyrio eius liquere ex dictis: etiam si missa facta velimus illa generalia cuiusuis amoris tormenta, de quibus alibi ex Alexandro 1. probl. q. 21. sed hæreamus (vt diximus) in annis datis crudeli & inde secuta con-

sumptione

ſumptione carnium deplorata à Sapiente prouerb. 5. Nam & vorandas à lamia amaſij Menippi carnes, retulit, huc reſpiciens Philoſtratus l. 8. vitæ Apollonij.

4. Sed neque alij, quos eodem cœnoſo gurgite impurorum amorum merſos, ab ea puro ori & calamo vel nomine tenus refugienda illuuie, immunes abire contigerit, verè indemnes ſunt ſuique martyrij expertes: cum certum ſit, vexationum & malorum Iliadem, ex ea ſui ipſius conſpurcatione, & animo & corpori aduehi. [Qui in luxuria vitam ducunt ait S. Chryſoſtomus homil. quod nemo læditur niſi à ſeipſo, reſoluta quidem corpora & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta quibúſque ad cumulum malorum, podagræ, tremor, & immatura ſenectus accidit: & eſt eis vita ſemper cum medicis & medicamentis: ſenſus autem ipſi, tardi, graues, obtuſi, & quodammodò iam ſepulti.] Hæc ille, de iis quæ in ventre & ad venerem percipiuntur voluptatibus. Ex quibus vides, fœditati de qua agimus, & cruciatuum examina, & totius boni corporei vaſtationem, & vitæ præciſionem comitari: vt non iam tormenti duntaxat aut vexationis, quæ vna ad martyrium quod quærimus poſſet ſufficere, ſed cædis quoque rationem aliquam habere ſit cenſenda, vitæ diutiùs prorogandæ truncatione & truncatæ peſſimo habitu, ac quaſi ſepultura, quod confirmat lupanaris & cæmeterij analogia, de qua Artemidorus libro 1. onirocr. c. 80. Verùm quid in tormentis atque martyrio, horum carnis diſcolarum diutiùs hæream, cum conſtans ſit apud grauiſſimos Patres ſententia de

diuinis hausta scripturis, hos peccantes in corpus suum, demitti in infernum viuentes, & gehennæ cuidam miseram conscientiam inexplicabiliter torquenti ad anteuertendos æternos cruciatus, & prægustanda alterius vitæ tormenta, mancipari diuinitùs iam ex hac vita, quod alibi doceo, & illustro pluribus.

Coniugati, in eodem sunt ordine.

5. De illis aliis aptiùs quæri potest, símne dicendi carnis martyrium subire, quorum voluptates constat esse sine noxa, quósque ratum sit non lancinari fodicatione conscientiæ aduersus impurum opus reclamantis: Qui inquam legitimo thoro contenti, nec connubialia iura transgredientes, de dolio suo inebriantur, vt ille iocabatur. Hos, tametsi honorabile esse connubium, & thorum immaculatum certa fides statuat, annumerare tamen sęculi martyribus non dubitabit, quisquis ærumnas & angores coniugij, quantumuis optimis auspiciis initi, attentiùs æstimarit. Nolo in campo, Ethnicorum iuxta & Christianorum vestigiis protrito, excurrere. Nihil enim apud nostros æquè ac externos decantatius est, quàm quæ & quanta sint & quam importabilia coniugij onera. Apostolus 1. Cor. 7. negotium apud alios immensæ operæ, vno verbo executus est dicens. *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo non peccauit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi.* Planum atque apertum Apostoli verbum est. Quantumuis sanctè & licitè consociati sint coniuges, quantumuis aus-

pice Deo, & non nisi suscipiendæ prolis ac perpetuandi generis nostri gratia, quantumuis honestissimè vtantur coniugio, & alter alterius onera portent, sintque sibi inuicem quantum possunt subsidio atque solatio, *tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi.* Exclamat ad hæc verba autor libri de Castitate, falsò creditus Sixtus Pontifex. *Quid boni iam nuptiis remaneat nescio, quando etiam in illa substantia tribulantur, in qua sola videbantur habere lætitiam.* Exscripsit Hieronymum qui l.1.in Iouin. planè similiter post eum Apostoli locum prolatum, [Nos(inquit)ignari rerum putabamus nuptias saltē carnis habere lætitiam: Si autem nubentibus etiam in carne tribulatio est in qua sola videbantur habere delicias, quid erit reliquum propter quod nubant, cum & in spiritu, & in anima, & in ipsa carne tribulatio sit?]

Hanc carnis tribulationem si dispiciamus, nihil erit, quod ad verorum seculi martyrum perfectam formam desiderare liceat. Longus S. Chrysostomi de virginitate commentarius à c. 50. quanta hæc sit coniugum tribulatio, quanti angores explicatissime exhibet. Et idem latè præstat S. Hieronymus l. 1. in Iouin. exscripto aureolo Theophrasti ea de re libello, qui item epistо. 22. librum suum aduersus Heluidium in eam rem laudat, nec non Tertullianum, Cyprianum, Damasum, Ambrosium l. 3. de virg. quibus ille alio loco adiungit Nazianzenum præceptorem suum. In eodem argumento multus est autor epistolæ 49. apud eundem Hieronymum tomo 9. itémque autor citatus libri de Castitate, Hugo Victorinus l. de nuptiis carnal. vitandis cap. 1. Ioannes Sarisberiensis l. 8.

polycrat. cap. 11. Dionyſ. Cartuſianus t. 2. Opuſc. l. de laudab. vita coniug. articulo 3. & alij paſſim. Sed ad rem præſentem ſat eſt gloſſa S. Baſilij l. de vera virginit. qui tribulationem carnis habere, ait eſſe, *aperire ſibi per coniugij copulam, dolorum officinam.* Quid hæc niſi iugis martyrij irrogatio? Hæc generatim.

Mulieris in coniugio martyrium.

6. Vt verò diſtinctius aliquid dicam, carnis tribulatio, in vxore (à ſexu enim infirmiore auſpicor, cuius hac in parte ærumnas, Deus iam ab orbis crepundiis prænunciare per ſeipſum voluit,) in fæmina inquam, tribulatio carnis perſpicua eſt, ex tam multis & tam grauibus connubialibus neceſſitatibus: cuiuſmodi ſunt inquit S. Chryſoſtomus « Orat. de S. Thecla. [Fornicantem ſponſum tole« rare, ſuſpiciones falſas ſuſtinere; procedendi ſæpè « vtiliter in publicum poteſtate priuari; de alimen« tis inquirere; ornatam, zelotypiæ obnoxiam eſſe; « deſpicatui duci priuſquam pepererit, quaſi quæ « nondum vxor facta ſit; vbi pepererit, ob pignora « in crimina incurrere. Partu edita eſt quæpiam fœ« mina: quòd natus non ſit maſculus, tetricum ma« ritus vultum gerit: Adiectus eſt & maſculus? Par« tu editus eſt fœtus, qui formoſus non eſt. Eleganti « eſt forma vterque? Tanquam de pulchris acerbior « cura inceſſit. Depulſi ſunt à lactè? Rurſus anxietas « educationis ſuccedit. Cùm ſani fuerint, metus ne « ægrotent. Cùm ægrotauerint, formido ne mo« riantur: Cùm mortui fuerint, metus ne deinceps « tanquam prole carens contemnatur: cum mortui

non fuerint, vt de viuentibus, grauior ſollicitudo incumbit; vnde liberis ad inſtitutionem ſumptus ſuppeditabuntur; vnde coniugalis fœderis apparatus; vnde veſtimentorũ decor; vnde famulorum vnicuique diſtributio; quænam ex bonis maiori attribuet; quo pacto minoris inuidiam mitigabit.]

7. Hæc ad mille mortes poſſe ſufficere, diſcimus ex S.Baſilio, cuius aliqua verba lubet attexere: quod illis breuiſſimè, non vnum ſed multa huius ſtatus martyria ſint comprehenſa, & quæ ac quanta tormenta in coniugio tanquam in dolorum officina ſuſtineat mulier, graphicè exhibeatur. [Virgo (inquit) earum perpetuas ærumnas miſerabitur, quæ temporalibus his moleſtiſque voluptatibus addictæ ſunt. Nempe enim eius quæ nupſit multiplices (vt ſic dixerim) mortes, quas illa in dies patitur, è regione conſiderans, ſibi ipſi profectò propoſitóque ſuo gratulabitur. Nam quæ mortali connubio coniuncta eſt, ad ſuam ipſius curam, viri quoque altera adiecta, geminam in vna anima, ex coniuncto ſibi corpore ſolicitudinem neceſſariò ſuſtinet. Nec iam vnius tantùm corporis laborat gratia; ſed in vna (vt dixi) anima, & ad ſuum, & ad viri corpus curandum, iugiter intenta, diuiditur. Vbi verò filios poſt cubiculi ſolemnia, & ſecreta commercia, parturire, atque in lucem edere cœperit, per vnumquémque naſcentem animo ſcinditur: & præſentibus triſtibus, naſcituri cura ſemper adiicitur: ac ſiquidem virum bonum blandúmque nacta fuerit, perpetuò, ne moriatur, metu viduitatis, incommoda, cruciatúſque iam ſuſtinet: diram quandam, & immitem curam, & præſente illo, & abſente, propter in-

« ſperatos caſus, animo indeſinenter excipiens. Sin
« verò contrà, duro, & immiti fuerit coniuncta,
« tota quidem vita illi cruciatus eſt. Et cum pudici-
« tiæ ratione neutrum queat eligere; id eſt, nec viri
« mortem, propter viduitatis anguſtias; nec vitam
« ob moleſtiam incommodúmque conuictus; anci-
« piti, atque ineuitabili malo acerrimíſque dolori-
« bus ſemper atteritur. Inde vbi filios edidit, aut ad
« bonam illi frugem euaſerunt; & maiores ex illo-
« rum abſentia dolores iugiter tolerat, quàm partu-
« riens tulerat; aut malos euaſiſſe conſiderat; &
« maius ex ea procreatione liberorum, quàm ſi per-
« manſiſſet ſterilis, opprobrium ſuſtinet. Sæpè an-
« tequam prædicta experiatur incommoda, vnà, &
« ſponſa, & vidua efficitur; ac ſine liberis in vidui-
« tatem delapſa, nec vxor iam, nec virgo, nec ma-
« ter eſt. Sic profectò, omnibus quæ putantur læta
« coniugij, ſimul amiſſis, breuiſſimo voluptatis
« ſenſu; irrecuperabilem virginitatis perdidit flo-
« rem; coniugíique tantum ſolummodò experta eſt,
« quantum illi ſatis eſſet ad dignoſcenda viduitatis
« incommoda. Quod ſi rélicta vidua, pupillos enu-
« triat filios; eius, quem ex viri morte percepe-
« rat mœroris, iuge monumentum cernit, & ſem-
« per in lacrymis, ſemper in gemitu, ſemper in ſo-
« licitudine educandorum degens, nullum præterito
« malo ſolatium inuenit. Præterea & propinquis, &
« famulis, & filiorum curatoribus, ipsíſque poſtre-
« mò etiam filiis, vbi virilitatis annos attigerint,
« cunctíſque omnino ſe vexare volentibus, ad præ-
« dam miſerabiliter expoſita, doloris, luctúſque
« tragœdiam, vitam ſuam omnium ingeret oculis.
« Et quid plura perſequi neceſſe eſt? Dominum ſibi

eum

cum dote, infœlix mulier coëmens virum, ancilla „
pro libera efficitur: breuissimáque voluptatis gra- „
tia, naturali libertate se priuans, ianuam sibi inef- „
fabilium dolorum, perpetuíque mœroris, per „
huiusmodi connubium aperit.] Tacuit consulto „
S. Basilius, conceptus, & enixus ærumnas in ma- „
tre, non despuens naturæ venerationem, quod Tertullianus l. de carne Christi c. 4. Pontico muri exprobrat, in Christi veram corporationem cauillanti, ac peroranti [spurcitias genitalium in vtero elementorum, humoris & sanguinis fœda coagula, "
carnis ex eodem cœno alendæ per nouem menses: "
vterum de die in diem insolescentem, grauem, "
anxium, nexum, totum incertum libidinibus fa- "
stidij ac gulæ.] Quas & alias ærumnosas naturæ in "
muliere contumelias, expressit ex Tertulliano Hieronymus sub finem libri contra Heluidium, vbi etiam de alia tribulatione carnis in coniugata, orationem & pietatis studium intercludente, nempe de viri obseruantia, cura familiæ, aliísque matrimonio adiunctis: quem locum laudat in eam rem idem Hieronymus l. 1. in Iouinia & epist. 22. qua Eustochium ad custodiam virginitatis informat. Eadem quoad tribulationem carnis in muliere coniugata, copiosè & pereleganter Hildebertus Ceroman. epistol. 36. Nec pauca etiam Rupertus, tria (vt vocat) diuinæ sententiæ verbera, in mulierem coniugatam describens l. 3. in Genes. c. 21. 22. & 23. Optimè denique autor tractatus de Pass. Dom. in illud *Ego sum vitis vera*, apud Bernardum c. 30. vbi angustias & ærumnas coniugatarum, vel ex solo primo capite quod proponit, hoc est ex viri morositate enatas, tantas esse ait, vt pleræque

mulieres

mulieres suppliciis emere vellent, à tantis angoribus liberationem.

Atrocius etiam mariti.

8. Nec viri beatior est conditio, in quam rem plurima disputat Petrus Blesensis, epist.79. ex qua « seligo laciniam. [Non est sine plurima incommo- « ditate copula coniugalis, víxque posse obtineri « creditur pax animi, cum vxore. Refert Valerius « Maximus, quòd Socrates à quodam adolescentu- « lo, interrogatus vtrum vxorem duceret, an à nu- « ptiis abstineret, respondit ei, quodcunque eorum « faceret, pœnitere. Hinc te, inquit, solitudo, hinc « orbitas, hinc generis interitus, hinc hæres alie- « nus excipiet. Illinc perpetua solicitudo, contextus « querelarum, dotis exprobratio, affinium impor- « tunitas, garrula socrus lingua, subsessoria alieni « matrimonij, incertus liberorum euentus. Phoro- « næus, rex ille nominatissimus in thesauris, distri- « butis potiùs, quàm retentis; die qua decessit, le- « gitur dixisse fratri suo Leontio, nihil sibi defuisse « ad plenam fœlicitatem, si defuisset vxor. Leontio « autem quærenti causam, respondit: Sciunt hoc « omnes mariti. Teste Hieronymo Aureolus Theo- « phrastus in libro de nuptiis quærit, an vir sapiens « ducat vxorem: Et cum definisset, si pulchra esset, « si benè morata, si honestis parentibus, si ipse sanus « ac diues, si sapiens posse ducere; statim infert, « hæc autem in nuptiis rarissimè concurrunt vniuer- « sa. Multa sunt, (inquit,) quæ matronarum vsi- « bus necessaria sint, vt pretiosæ vestes, aurum, « gemmæ, sumptus, ancillæ, supellex varia, lecti-

cæ,

cæ, & esseda deaurata. Deinde per noctes totas "
garrulæ conquestiones. Illa ornatior procedit in pu- "
blicum: hæc honoratur ab omnibus, ego in con- "
uentu fœminarum misella despicior. Cur aspicie- "
bas vicinam? Quid cum ancillula loquebaris? De "
foro veniens quid attulisti? Non amicum habere "
possumus, non sodalem. Alterius amorem, suum "
odium suspicatur. Pauperem alere difficilè est, di- "
uitem ferre, tormentum.] Hæc de tormento & "
tribulatione carnis in ma ito Blesensis, præter cæ-
tera, ex quibus, vt aiebam, perspicuum est, non
esse viri sortem potiorem sorte mulieris.

Imo verò eo infelicior habenda est mariti quàm vxoris conditio in coniugio, quo vir maius in se onus recipit, regendæ ac tuendæ vxoris, educandæ ac promouendæ prolis, curandæ familiæ vniuersæ. Præclarè Antiphon apud Stobæum serm. 68.
[Si mihi tale corpus alterum quale meum est, ac- "
cederet, tantum negotiorum mihi exhibens pro "
sanitate corporis, & victu in dies colligendo, & "
pro gloria, ac temperantia, celebrísque famæ, ac "
bene audiendi gratia, non possem viuere. Quid "
igitur fieret, si alterum quoque tale corpus simili- "
ter mihi procurandum esset? Itáque constat, quòd "
vxor, etsi viro charissima fuerit, non minus ta- "
men ei facessit negotij circa amores, aut dolores, "
quàm ipsemet sibi. Itáque pro duobus corporibus, "
quòd ad sanitatem, victum, temperantiam, bo- "
námque famam attinet, curam gerat oportet. "
Quod si insuper liberi nascantur, iam omnia curis "
plena sunt, & iuuenilis animi exultatio disperit, "
& facies haud ampliùs eadem est.] Perinde ac di- "
ceret, quid igitur erit in tot distrahi corpora, quot

sunt

sunt præter vxorem liberi, atque domestici? Scitè S.Basilius libro de virginitate, *sub medium*, coniuges ad vnumquémque partum aliquid de anima resecare affirmat; ob examen scilicet curarum inde enascentium, & animam aliò auertentium, distrahentiúmque in nouas sollicitudines, quibus miserè laceratur atque discerpitur. Hoc verò ad maritum præsertim pertinet, in quem omnis domus inclinata recumbit.

9. Necdum fæces angorum mariti sunt exinanitæ, quamuis prolatis tam multis eius ærumnis: Quid si enim violatæ per coniugem fidei, vel tenuis suspicio, aut ex inanibus rumusculis conceptus timor, miseri mariti animum pulsarit? Hoc verò non martyrij, sed infernalium cruciatuum rationem habere, Spiritus sanctus autor est, cuius afflatu, æmulatio, dura sicut infernus, nominata reperitur. Quod S. Chrysostomus orat.de SS.Bernice ac Prosdoce, in hunc modum expendit. [Vxorem cernere constupratam, & adulterio pollutam intueri, sexcentis mortibus est intolerabilius. Quid dico adulterio pollutam? Si vel de ipsa suspicionis cogitatio mentē occupet, acerba illi vita omnis, & minimè vitalis redditur. Est enim ignis illi quidam, & indomita flamma zelotypię morbus: cuius tyrannicam, & ineuitabilem vim, declarans quispiam dicebat: Plenus zelo animus viri eius: nō commutabit vlla redēptione odium, neque parcet in die iudicij, neque dissoluetur multis donis. Et alibi rursus; durus vt infernus est zelus. Sicut enim non potest infernus, (inquit) pecuniis flecti; sic neque is qui zelotypia laborat, leniri, atque placari. Multi vtique sæpè vita sua, libenter redemissent, vt adulterum inuenirent.

nirent. Sanguinem ipsum viri eius, qui vxorem «
constuprarat, perlubenter degustassent, & quæuis, «
aut agere aut pati eius rei causa contenti fuissent.] «
Addit S.Chrysostomus, hunc esse, ***morbum intolerandum, violentum & implacabilem***; Et l.2.de prouid. agens de Abrahami ob coniugem ærumnis, ait hanc doloris materiam, superiorem esse omni oratione.

10 Sint verò hæc in coniugiis infrequentissima, ac veluti præter communem legem, & vtinam eiusmodi sint reuera. An non vel ex eo duntaxat capite maritum atrocissimo asperrimóque martyrio addici statuemus, quod mulieri, (qua voce omne probri genus, omnémque hominis calamitatem comprehensam voluit Simonides,) indissociabiliter astringatur, ita vt non nisi comparis alterutrius vel vtriúsque funere, dissolui possit connexio? Olim & custodiam siue noxium, & militem custodientem, vinctos eadem catena Seneca epistol. 5. docet, constátque etiam ex S.Augustino in Psalm. 128. ad illud *prolongauerunt iniquitatem suam:* nec obscurè insinuatur verbis illis Actor. 12. *Erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus.* Nimirum quia etiamsi vt plurimùm, ac in vulgaribus reis, vnica catena noxij dextram, vt Seneca tradit l.de tranquillit. animi c. 10. custodientis verò sinistram innecteret; tamen si delicti aut rei grauitas securiùs custodiri reum ferret, plùres adhibebantur custodes, vt inter eos vinctus asseruaretur catenæ duplici innexus, quarum altera sinistram, altera dextram, militibus hinc inde alligatis, deuinciret. Hic longè arctius colligatos cernere est, quos non paucis duntaxat membris

sed

ſed totis corporibus connexos atque conuinctos ad mortem vſque videre licet. Vt verò vxoris vincula & compedes non refricem, viri cum muliere coniunctio quàm ſit acerba & fellis plena, & quotidiano experimento, & omnium ætatum ſcriptis eſt teſtatiſſimum. Nolo in Theologica ſcriptione Ethnicos congerere, quorum dicta non plena tantùm manu ſed confertis plauſtris in hanc rem proferunt Stobæus ſerm. 73 Volaterranus l. 30. Philologiæ, Tiraq. ad l. 9. connub. per totam, Eſpencæus l. 6. de continentia c. 6. Sed & Patribus parcere conſilium eſt, quamuis in hac re ſint frequentiſſimi, ſiue in c. 19. Matth. ſiue in 7. caput 1. ad Cor. & quibus locis virginitatem celebrant, quos inter, acerrimè in hac cauſa verſantur Hieronymus Nyſſenus atque Chryſoſtomus. Ab his quàm aſper & hiſpidus ſit mulieris conuictus, explicatiſſimè traditur.

11. Pauca duntaxat Spiritus ſancti oracula in rem præſentem dabo, dimiſſis aliis propè innumeris, quæ vbiuis proſtant. Toties enim in vtroque diuino inſtrumento, de viri angoribus ab vxore, non dico impudica aut fedifraga, ſed moroſa duntaxat, & muliebris ingenij (cuiuſmodi quæ non ſit, rara eſt auis,) ea verborum emphaſi, & denſitate ſententiarum, pronunciatur, vt neſciam quod aliud cruciamentum Spiritus ſanctus frequentiùs aut ſtudioſiùs ingeminet. Sed Apoſtolum ſanè dimittamus qui *bonum eſſe homini mulierem non tangere*, aliáque verborum ſpicula intorſit in maritos. Illud item Apoſtolicum apud Matthæum c. 19. prætereamus, *ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere*, quod Chriſtus non reiecit,

ſed

sed tacitè approbauit. [Audientes cogitabant apud se (inquit ibi Chrysostomus homil. 32. imperf.) Mulier bona difficilè inuenitur, protestante Salomone: in mille, virum bonum inuenies, in omnibus autem his, mulierem non inuenies. Quid autem est aliud mulier, nisi amicitiæ inimica, ineffugibilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni colore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem, verè tormentum est; necesse est, vt aut dimittentes, adulterium alterum faciamus; aut tenentes, quotidianas pugnas, & amaritudines habeamus. Ideò responderunt: Si ita est viri causa cum vxore, non expedit nubere. Tunc Dominus non dixit, quia expedit, sed magis consentit, quia non expedit: Sed infirmitatem carnis aspiciens dixit: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.]

12. Tot ergo tantísque in rem præsentem vndecunque suppetentibus, recisis, ex Salomone tantùm ac Iesu Siracide pauca delibemus, vt liqueat an iuge & ad totam vitam protensum mulieris contubernium, ad martyrij tormenta possit sufficere. [Prouerb. 11. 19. litigiosa, mulier, tecta iugiter perstillantia 21. cum muliere rixosa & iracunda infœlicius habitare, quàm in terra deserta. 25. Sicut in ligno vermis, sic perdit virum suum vxor malefica. Mulieri litigiosæ cohabitare in domo communi, difficilius quàm sedere in angulo domatis 27. mulier litigiosa, & tecta perstillantia in die frigoris comparantur: qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocet.

" Eccleſ.7. iuueni amariorem morte mulierem,cuius " vt laqueus & ſagena, cor: manus, vincula: hanc " qui Deo placet, effugiet: Ab eadem qui peccator " eſt, rapietur, &c. Eccleſ. 9. ne des mulieri pote- " ſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, " & confundaris 25. non eſt caput nequius,ſuper ca- " put colubri; non eſt ira ſuper iram mulieris. Com- " morari mulieri nequam, difficilius, quàm leoni,& " draconi. Mulieris nequitia immutat faciem eius, " obcæcabit vultum ſuum tanquam vrſus, quaſi ſac- " cum oſtendet in medio proximorum. Mulieris ne- " quam ingemuit vir, audiens ſuſpirauit modicum,& " breuis omnis malitia ſuper malitiam mulieris. Sors " peccatorum cadat ſuper illam. Sicut aſcenſus are- " noſus in pedibus veterum, ſic mulier linguata ho- " mini quieto. Mulieris ira, & irreuerentia, confuſio " magna. Cor humile, facies triſtis, plaga mortis, " mulier nequam. Manus debiles, genua diſſoluta, " mulier virum ſuum non beatificans 26. dolor cor- " dis & luctus, mulier zelotypa: In muliere zeloty- " pa flagellum linguæ omnibus communicans. Sicut " boum iugum quod mouetur, ſic mulier nequam: " qui tenet illam,quaſi qui apprehendit ſcorpionem.] Hæc & alia ex vtroque ſapiente in rem præſentem vrget S. Hieronymus l. 1. in Iouin. oſtendens non de meretrice, nec de adultera dici, ſed de vxore legitima: ad quam etiam illud aptat quod Eccleſiaſtes c. 7. conteſtatur; inter viros bonum, vnum de mille abs ſe inuentum; mulierem inter omnes bonam, à ſe nequaquam repertam.

Qui igitur cum huiuſmodi fero animali vitam omnem diu noctúque exigere adigatur, in perpetuis ſpinis ac ſentibus, quibus adeò arctè ſit implicitus

citus vt excutere ærumnas sola morte possit, hunc quisquis non vno, sed planè multiplici, eóque quotidiano ac perpetuo martyrio obnoxium fecerit, mea quidem sententia non aberrabit.

Commune coniugum martyrium à liberis.

13. Vt verò & vxoris & mariti peculiares è coniugio cruciatus atque tormenta vltra non vrgeam, vt iisdem perbellè consentire & omnia ab eis inuicem data acceptáque mœroris argumenta abesse ponam, quod quàm rarum vel etiam propè impossibile sit, non est quod moneam: cruciatus quos liberi iam suscepti vtrique parenti plerunque inferunt, (ordinarias enim ærumnas educationi promotioníque liberorum necessariò coniunctas, tangere iam supra memini ex Basilio, cum de carnis tribulatione in vxore, rursúsque cum de viro:) alij inquam non generales & omnibus communes, sed vtinam infrequentes, & inauditi parentum à liberis angores, immanis & horrendi martyrij rationem meritò habeant apud prudentem æstimatorem, qui rectè peruideat vnde à miseris parentibus baculus senectutis & mœrorum leuamen expectabatur, inde cordolia inexplicabilia, & æternarum lachrymarum segetem meti. Hoc diligenter librat autor tractatus de pass. dom. in illud, *ego sum vitis vera* c. 30. & pulcherrimè Nyssenus l. de virginit. c. 3. ex quo plagulam decerpo. [Multiplex «
& varia est copia malorum quæ à nuptiis existunt. «
Dolorem enim liberi nati, æquè important, ac non «
nati. Et rursus tam viui, quàm mortui. Hic enim «
liberorum multitudine gaudet, cum non satis ha- «

« beat vnde alat. Ille verò hærede caret facultatum « suarum,in quibus maximè elaborauit. Atque vnius « quidem bona fortuna alterius calamitatem efficit, « cum sibi vtérque illud euenire velit, quo alterum « cruciari videt. At huic mortuus est suauissimus « puer; illi verò in vita est filius perditus, vtérque sa- « nè commiseratione dignus: Vnus quidem filij mor- « tem, alter verò vitam luget.] Subdit quæ de libe- rorum cædibus & vorationibus, mutua item fratrum trucidatione à tragicis iactantur, non esse in hanc rem ex antiquis fabulis recolenda: cum satis tragicorum argumentorum in eo genere quotidie suppetat, quibus doceamur quantæ sint nuptiarum calamitates, cum ex aliis capitibus, tum ex hoc nominatim quod prolem spectat.

14. Æui nostri exempla perillustria, quia vbiuis ferè prostant similia, sciens premo. Vnum aut alterum non ita priscum attexo. Rem suo tempore vniuersa Italia notissimam, Volaterranus Cardinalis l.30.Philol.§.*ex liberis bona maláque*,consignatam reliquit. Franciscus Bufalus ciuis Romanus, nobilis ac prædiues, prolem sustulit ex vxore lectissima numerosam, masculam & fæmineam. Ex eo numero duos filios mutuis se vulneribus petentes vidit:duos ob seditionem securi percussos: alium nouercam interficientem: filiam verò apud virum sese veneno necantem. In illa verè Thyestea domo (vt Volaterranus rectè appellauit,) infœlicissimum parentem vnico functum martyrio si dixerim,nec pro rei atrocitate satis dixero, nec sensum lectoris de tam multiplici infortunio æquauero. Calamitatis & horroris plenum est, exemplum infœlicitatis parentum ex liberis, quod adscribo ex Iouiano Pon-

tano

tano l. 3. de obedientia cap. 10. [Maioricensis ciuis « abunde locuples ruri cùm esset, seruúmque gra- « uissimè cecidisset, tum seruus iniquius secum actum « iudicans, rationem hunc commentatus est, qua & « seruitutem finiret, & herum vlcisceretur. Hero « enim longiùs à villa profecto, domo clausa fores « munit, ac matrefamilias arctiùs vincta, heriles li- « beros in editiorem domus partem secum effert, do- « mini illic reditum expectans: qui vbi villam intra- « uit, domum clausam indignè ferens, seruo, qui se « de culmine ostendit, minitari cœpit. At inquit il- « le, qui nunc domum clausam tam ægrè feras, effi- « ciam vt haud multò post, téque & lucem oderis. « Vixque hoc dicto, vnum atque alterum filium è te- « cto præcipites iecit. Quo casu consternatus, ac pe- « nè exanimatus pater, vbi ad se rediit, tertio timens, « mutato consilio, seruum blandioribus lenire verbis « studet, nec facti solùm veniam, verùm etiam li- « bertatem pollicens. At Maurus: nihil inquit, tuis « istis pollicitationibus actum scito. Nares tibi exci- « das oportet, si vis tertium tibi seruari. Tùm pater « duobus se liberis vno casu orbatum reputans, quo « tertium, qui vnus erat reliquus, seruaret, condi- « tione accepta, nasum mutilat. Qui vix dum ter- « ram attigerat, cum tertius cum matre simul ante « eius pedes exanimis iacuit. Eum seruus vbi clamo- « ribus atque eiulatibus implere agros videt, Deum « atque hominum fidem implorantem; atqui (in- « quit) nihil tuis istis clamoribus egeris, neque sæ- « uiendi in me tibi locum relinquam. Atque hoc di- « cto, seipsum de summa tecti parte depulit.] Vo- « luit scilicet, infelicissimum herum, eo quoque cruciatu afficere, vt orbus, ac viduus, insuperque de-

nasatus, sumptarum de truculenta fera pœnarum dulcedine fraudaretur. Eum verò ego non semel tantum seculi martyrem pronunciarim;sed quod de matre SS.Machabæorum à S.Augustino serm.109. de diuers. c.6. ac Chrysostomo homil. de Machabæis; & de S.Felicitate acutè admodum à S.Gregorio dictum est, fuisse illam in pignoribus septies martyrem, priusquàm proprio corpore hostilem gladium exciperet;hoc de infelici patre dicturus ad veritatem videor: fuisse illum toties seculi martyrem,quoties vnius alicuius è liberis,moxque vxoris tam luctuosum exitum oculis ipse suis vsurpauit. Exemplorum Tragicorum in hanc rem, nullibi parcitas est, vt non sit opus in pluribus congerendis operam ludere.

Quare fixum maneat,coniugium,martyrij secularis statum esse, & vix esse marem fœminámve coniugij nexibus implicatos, quos iis cruciatibus immunes præstare liceat, qui non sint ad plenum seculi martyrium satis. Imo plurimos Christi martyres minora passos, minusque ærumnosos fuisse, quàm plerique sint in coniugio, exploratum duco. Subducendæ igitur summæ martyrum seculi, qui in vrbibus ac quibusuis ferè domibus reperiuntur, omnis Arithmetica impar videri debet.

Martyrum seculi alter ordo, in quo auari.

15. Alter seculi martyrum ordo, eorum est qui auaritiæ & oculorum concupiscentiæ addicti, opes in immensum congestas habent pro numine,Nam auaritiam esse simulachrorum seruitutem, Apostolus autor est.Huic ergo falso numini vt obsequium irreli

irreligiosum exhibeant mortalium plerique, vitam in ærumnis & cruciatibus multis miserè prodigunt. Sanè Petrus Blesensis episto. 91. auarum quendam plusquàm martyrem describit verbis illis.[In habitatione terrena, nihil est nisi labor & dolor, & quædam imago miseriæ infernalis. In vita & operibus tuis, tota ferè facies inferni depingitur. Nec enim deest tibi vnda Tantali, Tityi iecur, rota Ixionis, vrna Danaidum, saxum Sisyphi, dumque inter diuitias esuris, dum solicitudinibus anxiaris, dum cupiditate torqueris, dũ ad illicita raperis, dum in saccum pertusum congregas, dum congregando diuitias labore continuo, & superuacuo te affligis.] Sed & S. Augustinus, spurium numen de quo agimus, & illi deseruientium tormenta, non tacuit, sermone 50. de sanctis sic scribens. [Auarus dicit in corde suo, quia fortè non audet lingua sua, quis nos separabit à cupiditate auri? Tribulatio, an angustia, an persecutio? Possunt & auari dicere auaro, propter te occidimur tota die. Optimè ergo dicunt sancti martyres in psalmo, Iudica me deus, & discerne causam meam de gente non sancta. Discerne, inquit, tribulationem meam, tribulantur & auari. Discerne angustias meas, patiuntur angustias & auari. Discerne persecutiones meas, patiuntur & auari. Discerne famem meam, pro auro acquirendo esuriunt & auari. Discerne nuditatem meam, pro auro despoliantur & auari. Discerne mortem meam, pro auro moriuntur & auari. Quid est discerne causam meam? propter te mortificamur tota die, ille propter aurum, nos propter te. Similes pœnæ, sed discreta causa.] Non dissimilia habet serm. 100. de diuers. c. 6. [Quid (*inquit*) miramini fratres, si amatores Dei martyres

" martyres tanta pertulerunt, vt acquirerent Deum?
" Amatores auri videte quanta patiantur. Hyemali-
" bus aſperitatibus ſe nauigando committunt: Sic
" feruet auaritia, vt nulla formident frigora. Iactantur
" ventis, ſuſpenduntur & deprimuntur fluctibus. Inef-
" fabilibus periculis vſque ad mortem agitantur. Di-
" cant & ipſi auro; propter te mortificamur tota die.
" Dicant martyres Chriſto: propter te mortificamur
" tota die. Vox quidem eſt ſimilis, ſed cauſa eſt valdè
" diſſimilis. Ecce vtrique dixerunt, iſti Chriſto, illi
" auro; propter te mortificamur tota die.] At ne diem quidem totam, tormentis auaro per aurum & habendi cupiditatem infligendis ſatis eſſe, docet Gregorius Nyſſenus homil. 5. in Eccleſiaſtem ad illud ex cap. 2. *cuncti dies eius, doloribus & ærumnis pleni*
" *ſunt, nec per noctem, mente requieſcit.* [Reuera enim
" (*inquit Nyſſenus*) iis quorum animus verſatur in hac
" tentatione, vita quidem eſt laborioſa veluti quibuſ-
" dam ſtimulis, plura habendi cupiditatibus cor flagel-
" lans: dolore autem & moleſtia plenum eſt plura ha-
" bendi ſtudium, non tantum gaudens iis quæ habet,
" quantum triſte ob ea quæ deſunt, quibus noctu &
" interdiu labor diuiditur, vt qui per vtrumque eorũ
" in ſe inuicem exercentur: cum dies quidem conſu-
" mantur in laboribus, nox autem ſomnum amandet
" ab oculis. Somnum enim expellunt de lucro ſollici-
" tudines.]

16. Parciùs hactenus de auari cruciatibus in idoli ſui cultu actum, præ iis quæ de eodem argumento
" tradidit S. Gregoriu, 15. moral. c. 11. [Mens auari
" (inquit) quæ priùs ex abũdantia requiem quæſierat,
" pòſt ad cuſtodiam grauiùs laborabat. Vnde hic quo-
" que adhuc ſubditur: Æſtuabit, & omnis dolor irruet

in eum. Priùs namque dolorem habuit in ipſa ſuæ concupiſcentiæ fatigatione, qualiter concupita raperet, quomodò alia blandimentis, alia terroribus auferret. At pòſtquam acquiſitis rebus peruenit ad deſiderium, alius hunc dolor fatigat, vt cum ſollicito timore cuſtodiat, quod cum graui labore meminit acquiſitum. Hinc inde inſidiatores metuit, atque ſe hoc perpeti quod ipſe fecit aliis, pertimeſcit. Formidat potentiorem alterum, ne hunc ſuſtineat violentum: pauperem verò cum conſpicit, ſuſpicatur furem. Ipſa quoque quæ congeſta ſunt, curat magnoperè ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam conſumantur. In his itaque omnibus, quia timor ipſe pœna eſt, tanta infœlix patitur, quanta pati timet. Poſt hoc quoque ad gehennam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor ſuper eum irruit, quem & hîc priùs pœna concupiſcentiæ, poſtmodum verò cura cuſtodiæ, & illic quandoque pœna vltionis cremat.]

Plus ſatis ad martyrium videtur eſſe omnis dolor, quo idoli huius martyrem onerat S. Gregorius. Sed adiungi ei dolorum vniuerſitati, trucidationem ac mortem quæ eſt de ratione conſummati martyrij, doceo ex Chryſoſtomo qui homil. 18. in epiſto. ad Epheſ. hos diſcolas infelici expreſſione piorum martyrum qui veri Dei hoſtiæ ſunt, turpiſſimo idolo hoſtias cadere, & quod feralius eſt à ſeipſis, grauiſſimè expoſtulat. De adoratione namque, auaritiæ per improuidos impenſa, præfatus multa, demum ita concludit. [Animi affectioni teipſum ſubiicis. At non mactas illi oues? Mactas verò homines, & animas rationales, illos quidem fame, iſtas autem maledictis. Iſto ſacrificij genere, nihil eſt bac-

chicum magis, nihil ſcilicet inſanius. Quis vidit vnquam animas mactari? Maledicta eſt auaritiæ ara: Nam ſi ad ſimulachrorum illam acceſſeris aram, videbis eam caprinum, & bouinum olentem ſanguinem: ad iſtam verò auaritiæ aram ſi veneris, humanum ſanguinem videbis miſerè & crudeliter exhalantem. Hic ſi ſteteris, non contemplaberis halitum, alas incenſas, nec redditum nidorem & fumum, ſed perditum humanum corpus. Hìc videbis quoſdam quidem, qui ſeipſos in præcipitia coniecerunt: alios verò qui laqueum applicuerunt, nonnullos etiam qui enſem per ipſum guttur tranſegerunt. Vides hoſtias crudeles & inhumanas? Vis iſtis etiam ſequiores videre? Oſtendam tibi iam non humana corpora illìc, ſed & hominum animas mactari. Nam & animæ mactari poſſunt, mactatione quæ conueniat animæ. Quemadmodum ſcilicet animæ mors eſt: anima enim, (*inquit*,) quæ peccat moritur: quemadmodum eſt ergo mors animæ, ita eſt & animæ mactatio. Quid eſt corporis mactatio? Mortificari ſcilicet, & ab energia illa quæ animæ eſt, abrumpi. Quemadmodum enim tunc corpus mortificatur, quando anima illud in operatione ſua deſolatum ac priuatum relinquit; ita & anima tum eſt mortua, quando illam energia ſua deſtitutam relinquit Spiritus ſanctus. Atque iſtæ mactationes potiſſimùm apud aram auaritiæ fiunt. Non ſaturatur, nec ſiſtitur humano fuſo ſanguine, niſi etiam ipſam animam immolaueris: Nec adimpletur auaritiæ ara, niſi vtriuſque & immolantis, & immolati animas recipiat. Neceſſe eſt enim hìc vt qui immolat alium, primùm immoletur ipſe, atque ita immolet, vt mortuus immolet interea viuentem. Quando

do enim maledicit, quando conuiciatur, quando «
indignatur; nunquid istæ animæ plagæ immedica- «
biles sunt? Vides iam quomodò non hyperbolicè «
dictum sit, quòd Paulus auarum, idolorum esse «
cultorem dicit.] «

17. Est eiusdem sancti Doctoris tractatus, quod nemo nisi à seipso lædatur, aureus planè & parente dignissimus, Cucusi in extrema vita, inter difficillimi exilij asperitates conscriptus, vt constat ex quarta eius epistola, ac proinde verè cygnea vox. Eo tractatu, auarum innumeris mortibus ab auaritia mulctari vt ostendat, atque adeo multoties martyrem effici, auaritiam, speciè feri ac truculenti tyranni exhibet; apud eam cruenta omnia periculis, mortibus, præcipitiis plena esse docet. Stipari pessimo satellitio, contumeliis, opprobriis, liuore, inuidia, insidiis criminatricibus, & perniciosissimis curis, metu iugi, tremore frequenti, & mille aliis huiusmodi infaustis consortibus, velut anguium corona circundari. Fructum non alium proferre, quàm interitum & perniciem, pœnámque perpetuam, subsequentem ad insanabilem rabiem, insaniam, atque furorem. Tantoperè verò fatigare animam, vt neque amicitiarum, neque propinquitatis, sæpè ne coniugij quidem aut prolis affectui det locum, sed omnia illa deiiciat atque conculcet: Et videri quidem mortalibus penè omnibus (quæ eorum summa cæcitas est, & summa miseria,) melle ac fauis dulciorem; reuera tamen sæuire, vt barbarum, feruere crudeliter vt tyrannum, debacchari impudenter vt feram quandam & crudelem dominam, nusquam misereri aut flecti: adesse vbique, duram, diram, terribilem, incle

inclementem, impiam, truculentam, lupis, & vrsis ac leonibus ferociùs sæuientem; in sibi addictos acuere gladium, quotidie eis foueas & præcipitia parare, scopulísque eos mille, & mille naufragiis illidere, cremare igne quem ipsi studiosè succenderint. Affine est quod idem Chrysostomus hom. 18. in 1. ad Cor. homines addictos aceruandis pecuniis, idipsum pati docet à ferali tyranno auaritiæ; quod tres pueri à Rege Babylonio: eo tantùm discrimine, quod pueri diuina miseratione liberi euaserunt, & ab igne tantam virtutem reuerito, indemnes fuerunt, hi verò comburuntur. Sic enim concludit sanctorum trium puerorum certamen. [Quid hoc spectaculo esse posset illustrius? Quid hac victoria præstantius? Quid nouis victoriis insignius? Hoc & in nobis inuenitur, & nunc Babylonicæ fornacis Rex est, & nunc flammam illa ardentiorem accendit. Est temporibus nostris qui iubeat eiusmodi statuam venerari: adstant ei & satrapæ, & milites, & quæ aures demulceat musica, & multi hanc statuam, variam, magnam admirantur. Tale enim quiddam est auaritia, vt statua illa non ferrum continens, sed ex illicitis rebus constituta. Auaritia enim omnia in admiratione haberi iubet, & æs, & ferrum, & his longè viliora. Sed quemadmodum hæc in præsentia sunt, ita & qui tres pueros imitantur, qui dicunt, deos tuos non colimus, & statuam tuam non adoramus, sed paupertatis fornacem, & omnes alias toleramus miserias, vt diuinis legibus pareamus. Et alij quidem hoc tempore multa habent, quemadmodum tunc illi; & hanc sæpenumerò adorant, & exuruntur.] Habes viuicomburium, his auaritiæ cultoribus,

bus, in fornace Babylonycæ gemina, à Tyranno cupiditatis irrogatum.

Quod verò inter horrendas tormentorum acerbitates quibus Ethnica olim inhumanitas in SS. martyres grassata est, ea numeretur, non nisi tempore postrema, qua in sanctorum pugilum corpora iam exanguia, iam spiritu destituta, efferabantur hostes Christi; ne hanc quidem barbariem martyribus auaritiæ deesse passa est mortalium truculentia: quod agens de diuitum sepulcris, ob simul conditum copiosum apparatum expilatis, & cadauere abiecto inhumato, aureo planè eloquentiæ profluuio prosequitur S. Chrysostom. hom. 35. in 1 Cor. quem de more expressit eloquentissimus æquè ac eruditissimus tanti Magistri discipulus, Isidorus Pelus l. 2. epist. 146.

Ordo tertius, in quo captatores honorum, aulici præsertim.

18. Tertium locum inter seculi martyres, iis dabam qui superbiam vitæ colunt, nullúmque venerationis & demissionis genus refugiunt, vt hoc numine vtantur propitio. Hoc martyrium in iis illustrissimè proditur, qui ad honores erepunt per densas indignitates & inhonorationes ac ineptias, quas vir magnus magno redimat, & cruciatibus non leuibus intolerabiliores ducat. Mamertinus in Iuliani panegyr. de priscis Romanis honores captantibus agens, ita pronunciat. [Quis ignorat « multos fuisse candidatorum labores? Ediscenda « omnium nomina tribuum, homines varij, atque « etiam singuli salutandi, prehensandæ obuiorum «

manus, omnibus arridendum. Non ſolùm cum infirmis ſed etiam cum ignotis familiaritatis imago ſimulanda, multáque alia præter honorem agenda, quæ aliàs virum honore dignum facere non deceret. Vnde illud Craſſi celebre dictum, quum peteret conſulatum, & fortè cum Scæuola ſocero per vias vrbis incederet, nec præſente grauiſſimo & ſeueriſſimo viro, blandiri populo, palpare obuios, & artes petitorias auderet exercere. Quæſo, inquit, Muti, pauliſper abſcedas, nec comitatu tuo honeſtari me putes. Impedis honorem meum, te ſpectante ineptus eſſe non poſſum.] Tertullianus tamen l. de pœnitentia extremo, has honoris mancipiorum & gloriæ animalium vexa-
« tiones, etiam neruoſiùs expreſſit verbis illis. [Sed
« enim illos qui ambitu abeunt capeſſendi magiſtra-
« tus, neque pudet, neque piget incommodis ani-
« mæ & corporis; nec incommodis tantùm, verùm
« & contumeliis omnibus eniti in cauſa votorum
« ſuorum. Quas non ignobilitates veſtium affectant?
« Quæ non atria nocturnis & crudis ſalutationibus
« occupant? Ad omnem occurſum maioris cuiúſque
« perſonæ, decreſcentes, nullis conuiuiis celebres,
« nullis comeſſationibus congreges, ſed exules à li-
« bertatis & lætitiæ fœlicitate, ídque totum, pro-
« pter vnius anni volaticum gaudium.]

19. Sed hæc quamuis liberalibus magníſque animis admodùm grauia, tamen minuta, & ad martyrium imparia videri poſſint, præ interna carnificina, quam honorum captatoribus infert creſcendi & ad altiorem ſemper gradum progrediendi, bibula ſemper, vt in hydrope, & nunquam reſtinguenda cupiditas. Eam ærumnoſiſſimam quorundam

dam mortalium sortem, nec de vulgi fæce hominum, aut in vmbra latentium, sed eorum qui cæteris eminent, & in aulæ sole versantur, Seneca epist.73. sic exposuit. [Illi inquieti & in medio positi multa principibus debent, sed multa & imputant: quibus nunquam tam plenè occurrere vlla liberalitas potest, vt cupiditates illorum, quæ crescunt, dum implentur, exsatiet. Quisquis autem de accipiendo cogitat; oblitus accepti est: nec vllum habet malum cupiditas maius, quàm quòd ingrata est. Adiice nunc quòd nemo eorum, qui in Republica versantur, quos vincat, sed à quibus vincatur, aspicit: & illis non tam iucundum est, multos post se videre; quàm graue, aliquem ante se. Habet hoc vitium omnis ambitio: non respicit. Nec ambitio tantùm instabilis est, verùm cupiditas omnis, quia incipit semper à fine.] Experimento suo doctus, vir & eruditione, & genere, & obitis muneribus, & verò sanctitate præstans Sidonius lib.5.epist.7.aulam Chilperici describens, iis moribus effingit aulicos, vt nullæ sint in Lybicis arenis dipsades, nulli vspiam colubri veneno præsentiore instructiores, præ quibus in lacum leonum coniici cum Daniele, vel in anguium fossam cum S.Thecla, mite ac leue videri possit. Et tamen cum his necessariò viuendum est homini aulico, cum iis nocte, diéque versandum. Vt proinde vel ex hoc capite, martyrium aulico cuiuis apparatum, agnosci possit. Eosdem verò insuper aulicos describit, internis multis tortoribus miserè vexatos, & ignauia pariter conscientiáque trepidantes. Omnis porro illa morum nigerrimorum fuligo, quantam vniuersa epistola exhibet Sidonius, eo planè refertur,

refertur, vt deiectis aliis, crescant alij, & vnius ruina gradum alij ad superiorem faciat. Quæ per fas nefásue scandendi cura, ac iustus metus, ne iis irretiantur pedicis, quas aliis nectunt, iuge & immane tormentum est. Ausonius, professores Burdegalenses exornans, in Attico Tyrone Delphidio hanc infœlicitatum eius causam aperit.

Felix quietis si maneres literis
Opus camœnarum colens:
Nec odia magnis concita litibus,
Armaret vltor impetus:
Non inquieto temporis tyrannici
Palatio te attolleres.
Dum spem remotam semper arcessis tibi,
Fastidiosus obuiæ,
Tuúmque manis esse, quàm fati bonum.
Desiderasti plurima,
Vagus per omnes dignitatum formulas,
Meritúsque plura, quàm gerens.

20. Suffragium quoquè Petri Blesensis qui in aulico puluere bonam ætatis partem contriuit, non poterit inexperientiæ insimulari. Is veritati testimonium perhibens, ità scribit, carmine de lucta carnis & spiritus.

Desere palatia, nam curia,
Curis, imo crucibus, & mortibus,
Semper est obnoxia.

« Idem illustrissimè episto. 14. [Pro vanissima vanitate militant curiales, in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in periculis magnis: Periculis maris, periculis fluminum, periculis pontium, periculis montium, periculis in falsis fratribus; In mortibus frequenter in confractione & lassitudine corporis,

atque

atque in aliis vitæ discriminibus, in quibus gloriam martyrij mererentur, si hæc pro Christi nomine sustinerét. Nunc autem sunt MARTYRES SECULI, mundi professores, discipuli curiæ, milites Herlinini. Per multas siquidem tribulationes, intrant iusti in regnum cœlorum: hi autem per multas tribulationes, promerentur infernum.]

Audi & alium expertum testem, Æneam Syluium dico, episto. 42. [Beati qui procul à curiarum tumultibus degunt, & contenti sunt ea quæ adest fortuna. Nos animorum impulsu cæcaque cupidine ducti, Regum atria petimus, principum in oculis versari volumus: quibus si millies cum periculo capitis seruieris; modicum verò aberraueris, mox peristi. Nihil enim violentius est aure Tyranni. Suspiciosi omnes sunt tamen curiales, inuidi, prompti nedum si adsit, sed si absit quoque; criminari delictum. Perierunt omnia seruitia, si semel non rectè spueris. Et sunt nonnulli qui tunc citiùs seruum perdunt, cum maiora sunt obsequia. Nam cum videant se multa illi debere, potiùs delictum cupiunt, quàm obsequium præmiare.] Idem plenissimè ac diffusissimè tradit epist. 166. quæ veriùs iusta tractatio de aulæ miseriis atque tormentis, aliàs inscribitur. Plagulam ex ea duntaxat ac gustum repræsento. [Malè iudicare non existimem, qui summam in eis miseriam, summámque cordis afflictionem posuerit. Sed stultum atque imperitum vulgus, hæc tædia non animaduertit, solúmque suspensas auro vestes, ac sublimes respicit in equis milites. Et cum opes, argentum, aurum, famulorum cateruas, & ornatum exteriorem intuetur, miserias interiores nequaquam considerat. At

« Seneca summa prudentia vir, isti, (inquit) quos
« pro fœlicibus aspicitis, si non quà cernuntur, sed
« quà latent videritis, miseri sunt, sordidi; turpes, ad
« similitudinem suorum parietum extrinsecùs culti:
« quo fit, vt curialibus qui propter irritamenta gulæ
« principibus seruiunt, ne dum ciues priuatos qui
« cum iucunda coniuge, inter dulces liberos castè,
« ac parcè comedunt; vel ruricolas qui medias inter
« oues, castaneas molles, & mitia poma cum lacte
« vorantes, nitidi fluminis vndas exhauriunt; sed ip-
« sos quoque qui in crepidinibus petrarum, vel in
« pontibus, vel ad Ecclesiarum valuas mendicant,
« sine cunctatione præponam.]

21. Causam tantæ aulicorum ærumnositatis, ac perpetuorum martyriorum, Blesensis epistola illa
« 14. sic aperit. [Scio quia eos qui in curia moran-
« tur, aut potiùs moriuntur, spes regiæ liberalitatis
« frequenter exhilarat, quæ quandóque in multos
« magnificè, & munificè se effundit: Sperat autem
« vnusquísque sibi euenturum, quod videt pluribus
« aliis euenisse. Sub istius expectationis, dulcis, & in
« certæ solatio, tædiosa delectant, grauia leuigan-
« tur, amara dulcescunt, nostrique martyres, labores,
« quamuis infirmi, expensas etiam, quamuis auari
« non sentiunt.] Quæ de aulicorum miseriis in vita vniuersa, sordibus in cibo & potu, tædiis hospitiorum, imo mapalium, intra quæ admitti summa illis plerumque est gratia, exclusione à principis penetralibus, ad quæ sola aurea clauis viam facit, aliísque aulæ fastidiis & ærumnis, reliqua epistola graphicè describit, eiusmodi sunt vt meritò concludere potuerit, tot cruciatuum, ex tam inani causa tolerato-
« rum, hac deprecatione apposita. [Domine IESV Christe,

Christe, si sic viuitur, & in talibus vita spiritus "
eorum qui curiam sequuntur, nunquam quæso in "
curiam regrediar. Iactura siquidem annorum quos "
circa curiam in nugis consumpsi, æstimationem non "
recipit.] Nihil necesse est memorare, quomodò "
plerique in hoc ordine ludibrium fortunæ debeant, & post crepantes adulationem bullas, interdum vsque ad inimicorum dolorem deuenustentur, & à rebus humanis veluti vomitu fortunæ nauseantis expuantur: vt de Aruando dixit Sidonius l.1.epist.7.

Etiam dignitatum apices, in hoc martyrum ordine.

22. Hoc ne quis ad minutiorum dignitatum & honorum captatores, non etiam ad possessores, præsertim honorum eminentissimorum pertinere arbitretur, Mamertinum audiat in Iuliani panegyric. de ærumnis & cruciatibus quantumuis iusti & in speciem tranquilli principatus, sic disserentem.
[Non paucos eiusmodi furore vecordes, & nostra "
ætas tulit, qui propter cœcam imperandi cupidinem in ferrum ruerunt. Si quos Deus paulisper vitæ "
redditos alloquatur, heus (verbi gratia) Nepotiane, "
atque Siluane, per infestos gladios, præsentésque "
mortes imperium petiuistis? At nunc vltrò vobis "
potestas regnandi datur, vt ea qua Iulianus conditione regnetis, vt pro omnium otio die noctùque "
vigiletis: & quum domini vocemini, libertati ciuium seruiatis, sæpiùs prælium quàm praudium capessatis, nihil cuiquam auferatis, & vltrò omnibus "
largiamini, nulli gratificemini, in neminem sæuiatis, toto in orbe terrarum nullius virginis fama vio- "

« letur: Sit lectulus, etiam sine inconcessis sed legiti-
« mis voluptatibus, Vestalium thoris purior: æstate
« Alamanicum puluerem, hyeme pruinam Thraciæ
« intectis verticibus perferatis. Profectò verborum
« ipsorum molestiam, delicatæ aures non poterunt
« sustinere. Tantis negotiis territi, non modò impe-
« rium, sed etiam vitam perosi, ad inferiores aliquos
« inferos redire properabunt. Videbunt enim iustum
« principatum, laboribus, curis, vigiliis, inquie-
« tum: cuius il i faciem amœnam & amabilem con-
« templantes, laborum aspera non videbant.] Hæc de
intoleranda ærumnarum mole in capite populorum, Panegyristes.

23. S. Chrysostomus non minùs splendidè. hom. 15. in ad Philipp. Negat enim vlli planè in hâc vita angorum & ærumnarum penuriam esse, nec quenquam ab ea vniuersali regula excipi pati-
« tur. [Quem enim inquit vis dicere? Regem? Sed nec
« ille procul à curis vitam agit, sed multis plenam tri-
« bulationibus & curis. Ne námque diadema respi-
« ciàs, sed curarum tempestatem, per quam ipsi
« corona paritur. Neque purpuram intuere, sed ani-
« mam, & ipsa purpurá magis nigrescentem. Non
« ita corona caput circundat, sicut animam solicitudo,
« Nec in satellitum cateruam, sed in molestiarum
« multitudinem spectes. Nec enim priuata domus
« tot curis plena reperiri potest. Pergit Tragicos euẽtus quibus mundanos apices Reipublicæ præcipitibus ac lubricis culminibus insistẽtes, fortunæ perfidia euerti contigit, adhuc eo tempore propè calentes exponere cuiusmodi multa quoque constipat S. Hieronimus in Nepotiani epitaphio, & Petrus Damiani opusc. 56. c. 7. & vnum præterea habet insi-

gne planè ac luculentum Sidonius l. 2. epist. 13. Quæ premere omnino quàm recentioribus exemplis commemorandis, vix obductas cicatrices exasperare, satius duco. Nec plura de seculi martyribus, & vniuerso martyrij latè dicti ambitu: Si institutum spectes, satis; si materiæ vbertatem, substrictissimè atque parcissimè. Nunc ad martyrium pressè ac propriè dictum progredior.

PARS SECVNDA.

De Martyrio pressè dicto, vulgari ac indubitato.

MARTYRII latè ac pressè dicti notiones, iam supra seiunxi ex Origene tomo 5. in Ioan. ad illud *hic venit in testimonium.* Vbi ex prisco Ecclesiæ vsu tradit, tametsi ex vocis cortice & auctoritate quarundam scripturarum quas profert, quicunque testimonium Christo perhibet, possit dici martyr, tamen nomen martyris ad eos restringendum esse, qui testificati sint Christianam veritatem, excipiendo pro ea mortem. De hoc ergo martyrio pressè dicto, quod propter fidem vt cognoscentem aut operantem, prudenter profitendam subitur, disputandum sequitur;

vt dispiciamus an mors de qua mota est quæstio, quámque ad aliquod è martyrij membris propositis, latè inquam aut pressè dictum, pertinere non est dubium, illi vero ac pressè dicto martyrio sit accensenda, quod propriè est martyrium & specialibus prærogatiuis ex Christi Domini institutione potitur, an verò inter latè dicta tantùm, quæ non nisi impropriè martyria sunt, nec illis quæ dixi prærogatiuis potiuntur, sit numeranda. Exemplum huius propriè dicti martyrij indubitatum, illud est quod simpliciter solet appellari martyrium, & ab eo subitur qui pro Christi fide obtruncatur. Atque ita hac secunda parte istius opellæ, insistam illis expendẽdis quæ ad eiusmodi martyrium spectant. Facile enim postea erit, quæ de eo constituta fuerint, transferre ad aliud item pressè dictum martyrium si quod est: nisi si quæ sint extra essentialem martyrij rationem ei adiuncta tanquam propria, quæ non sint alibi attendenda, quod postea excutiemus.

CAPVT I.

De prima in vulgari martyrio preſsè accepto, perſona; ſiue de perſecutore.

1. HAnc ſtatuo primam perſonam, quia actio & agens, paſſioni & paſſo præcurrunt. Conſtat autem in hoc negotio perſecutorem habere rationem agentis, & ad martyrem comparari tanquam ad paſſum. Ideóque meritò à perſecutore eſt auſpicandum.

Perſecutor, alius neceſſariò à martyre.

Inprimis verò ſtatuendum eſt, neceſſarium planè eſſe, perſecutorem alium eſſe à martyre. Nemo enim qui ſibi per immane ſcelus vitam eripiat, martyr cenſeri poteſt, cum potiùs in tali facto horrendum in modum delinquat. Hoc eſt contra fœdiſſimum errorem quem Caſtro V. *Martyrium* hær. 2. & Prateolus V. *Petilianus*, tribuunt Petiliano Donatiſtæ, quem D. Auguſtinus libris tribus confutatum dedit. Aiunt enim ſenſiſſe Petilianum, martyres eſſe quos male admiſſorum pœnitentes in vitam ſuam ſæuire ad ſatisfaciendum numini, & vltionem de ſeipſis ſumendam contigerit. Non memini tamen id vſpiam apud Auguſtinum in Petiliano peculiariter notari, niſi in eum refundi placeat, probra fæcis Donaſtitarum, (hoc eſt circumcellionum) quos inter ille agebat Epiſcopum. Sæpè autem ab Auguſtino proditur pluſquàm barbara Circumcellionum truculentia, quæ

se in martyrium, (vt ipsi quidem vocabant,) ea peruicatia inferebant, vt summa quæque minarentur iis in quos incurrebant, nisi ab eis occiderentur: quod moraliter loquendo perinde erat ac si se occidissent: & tamen ingloria illa cæde cadentes, martyrum sibi titulum arrogabant. Plerūque etiam insiliebant vltrò in ignes, vel in mare, certi & obfirmati perire; & cum viuerent vt latrones, mori se iactabant vt martyres: quod absolutè de Donatistis dixit D. Augustinus l. 2. contra lit. Petil. c. 83. Eorundem Circumcellionum hac in parte rabiem, expetitione martyrij obductam, describit pleniùs idem Augustinus hæresi 69. & optimè epistο. 50. vbi sic præter cætera loquitur de Circumcellionibus. [Ad paganorum celeberrimas solemnitates ingentia turbarum agmina veniebant, non vt idola frangerent, sed vt interficerentur à cultoribus idolorum. Nam illud si accepta legitima potestate facere vellent, si quid eis accidisset, possent habere qualemcunque vmbram nominis martyrum: sed ad hoc solùm veniebant, vt integris idolis ipsi perimerentur. Nam singuli quique valentissimi iuuenes cultores idolorum, quis quot occideret, ipsis idolis vouere consueuerant. Quidam etiam se trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percussuros eos se, nisi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus transeuntibus extorquebant violenter, vt à carnificibus vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos sic illusisse perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & demitti iuberet, atque ita eorum impetum incruentus, & illæsus euaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas, & flammas occidere se-

ipsos

ipſos, quotidianus illis ludus fuit. Hæc enim eos « tria mortis genera Diabolus docuit, vt mori vo- « lentes, quando non inueniebant quem terrerent vt « eius gladio ferirentur, per ſaxa ſe mitterent, aut « ignibus, gurgitibúſque donarent.] «

Dignum planè iis moribus, támque exaggerata peruerſitate exitium. Fuiſſe enim Circumcelliones, non modò in poſtremo hoc actu truces, & ſupra omnem barbariem efferos, ſed etiam in anteriore vita truculentiſſimos, idem Auguſtinus cum frequentiſſimè alibi tradit, tum nominatim in pſal. 10. ad illud, *in obſcuro rectos corde*; & in pſal. 54. ad illud *viri ſanguinum & doloſi*. Sed & ante D. Auguſtinum S. Optatus l. 3. contra Parmen. rabidos Circumcellionum mores, & feralia pſeudomartyrij vota egregiè expreſſit. Mores quidem in hunc modum. [Cum Maxido & Faſir, ab ipſis inſanientibus ſanctorum duces appellarentur, nulli licuit « ſecurum eſſe in poſſeſſionibus ſuis: debitorum chi- « rographa amiſerant vires, nullus creditor illo tem- « pore exigendi habuit libertatem. Terrebantur om- « nes litteris eorum, qui ſe ſanctorum duces fuiſſe « iactabant: & ſi in obtemperando eorum iuſſioni- « bus tardaretur, aduolabat ſubitò multitudo inſa- « na, & præcedente terrore, creditores periculis val- « labantur: & qui pro præſtitis ſuis rogari meruerant, « metu mortis humiles impellebantur in preces. Fe- « ſtinabat vnuſquíſque debita etiam maxima perde- « re, & lucrum computabatur, euaſiſſe ab eorum in- « iuriis. Etiam itinera non poterant eſſe tutiſſima. « Quot Domini de vehiculis ſuis excuſſi, ante man- « cipia ſua dominorum locis ſedentia, ſeruiliter con- « currerunt? Illorum iudicio, & imperio inter Do- «

« minos & seruos conditio mutabatur.] Mox verò de larua cupiditatis martyrij in iisdem grassatoribus, « hæc subdit. Ex ipso genere fuerunt qui sibi percus- « sores sub cupiditate falsi martyrij in suam perni- « ciem conducebant. Inde etiam illi qui ex altorum « montium cacuminibus, viles animas proiicientes, « se præcipites dabant.] Hos rabiosos, Agonisticos dictos propter agones quibus certabant S. Augustinus auctor est in psal. 132. nec siluit Optatus. S. Hieronymus l. de hæres. Iudæo. Gorispitas refert nominatos, & eorum phrenesim in vana aucupatione, martyrij irrogata sibi ipsis nece, breuiter attingit. Huic immanitati speciem martyrij obtendere, insaniæ plenum est.

2. Longè verò dispar est ratio Sanctorum quorumdam, qui impulsu interno diuini Spiritus acti, instantibus & mortem inferre paratis Ethnicis, vt Christianæ constantiæ specimen ederent, collectis viribus in ignes aquásve subitò insiluerunt, alitérve mortem sibi consciscere sunt visi. Quo nomine celebrantur trecenti martyres Carthagine in fornace passi, vt habent Ecclesiasticæ tabulæ 24. Augusti, dictique *Massa candida*. Exornarunt eos Augustinus serm. 112. de diuer. & Prudent. hymno 12. sub finem. Sanctæ item pleræque mulieres ad auertendum castitatis dedecus, quod meritò timebatur, eodem impellente Spiritu sancto abiecerunt se in aquas vel confoderunt sese, certæ mori vt contaminatæ non viuerent. Multa huiusmodi exempla collegit Baron. anno Christi 309. & Espencæus l. 4. de contin. c. 14. & 15. Quibus an sit adiungenda illa, quæ Maxentij fœdationem gladij adactione præuenit, vt narrat Eusebius 8. histor.

c. 27.

c.27. (Sophroniam ibi vocat Ruffinus,) viderint alij. Horum alia (vt dixi) ratio fuit, quàm Circumcellionum. Liquet enim nullam ab eis propriæ cædis labem contractam ob interuenientem Dei impulſum, quo autore homo licitè ſibi vim affert. Et cum alioqui mors illa moraliter loquendo irrogaretur ab iis qui occaſiones illas pereundi v. g. abiiciendi ſeſe in aquas aut ignes ſubminiſtrabant, meritò ea mors, & ad martyrium ſufficiens, & ab alio illata cenſebatur: vt proinde in eo quoque martyrio perſecutorem à patiente diſtinctum interueniſſe, non ſit dubium. Sic igitur perſecutoris à martyre diſtinctio ſit conſtituta.

Quæ propria notio perſecutoris, perfectos martyres facientis.

3. Nunc perſecutoris notio & veluti quidditas aperienda eſt; poſtulat enim affundi lucem aliquam. Perſecutor igitur non is tantùm eſt, qui Chriſtianum letho addicit, vel obtruncat eo nomine quod Chriſtianus ſit, ſed quiſquis Chriſtianum exagitat, quia Chriſtianus eſt; aut quia aliquid ad Chriſti doctrinam pertinens profitetur, quibuſcúnque tandem modis ea hominis prout Chriſtiani exagitatio perficiatur. Nam licet D. Auguſtinus l. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 9. tractans illud, *cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum*, ſecernat diligenter tria illa, & poſtremum ad detractionem, alterum ad contumeliam, primum ad vexationem per vim aut inſidias ſpectare velit: Tamen rigor vocis plus fert, omniſque vexatio, nomine perſecutio-

nis

nis comprehendi poteſt. Idque ſatis agnouit eodem loco Auguſtinus. Tractans enim verba illa, *ita per-* « *ſecuti ſunt Prophetas*, ſic ſcribit. [Nunc perſecutio-« nem generaliter poſuit, & in maledictis & in dila-« ceratione famæ.] Non diſſimiliter S. Optatus l. 3. contra Parmen. perſecutionem ait eſſe *bellum Chriſtianorum*, quod videlicet in eos infertur; temerariúmque pronunciat, dicere martyres eſſe qui nullum tale bellum ſenſerint. Hoc tamen loco, perſecutorem reſtringere neceſſe eſt, ad eum qui vexat inferendo mortem: quandoquidem perſecutio quæ ad martyrium preſsè dictum exigitur, ea duntaxat eſt, qua eripitur vita vt ſtatim dicemus.

Neceſſe eſt vt mortem inferat, ſaltem in neceſſaria eius cauſa.

4. In martyris perſecutore ſic ſpectato, vt martyrem cenſeatur efficere, duo tantùm ſunt attendenda: nempe & vt reipſa mortem intulerit, & vt in odium fidei. Iungo hæc duo, quia ni mors reipſa inferatur, quantáuis præceſſerint tormenta, inferendæ morti inidonea, non cenſebitur niſi affectum martyrium, ea quam nunc conſectamur vocis ſeueritate retenta, cui antiquus vſus ſuffragatur. Sic enim Victor Vtic. l. 1. perſec. teſtatur Armogaſtem mandato Theodorici filij Gerſerici obtruncandum, tandem poſt multos cruciatus à Iucundo Arriano morti ſubductum eſſe, ne martyr haberetur. Eos qui citra mortem ſic cruciantur Laurentius Iuſtinianus ſerm. de Innocent. vocat *voluntate non actu martyres*. S. Auguſtinus l. de ſancta virginit. c. 45. & lib. de bono coniugali c. 21. ait eos pati *mar-*

tyrium in habitu animi, nõ in ipſa paſſionis experientia. Quod imitatus Primaſius l. 3. in Apocal. vocat *martyrium in habitu non in actu.* De ratione enim martyrij in actu & conſummati, ſtatuit mortem. Ita etiam paſſim reliqui. Proptereáque Deipara, quicquid malè è contra ſtatuat Spinellus in opere de throno Dei cap. 11. n. 2. defectu mortis à perſecutore irrogatæ, non fuit formaliter martyr, nec martyrij aureolam eſt conſecuta, vt rectè affirmant Suárez t. 2. 3. p. d. 21. ſ. 4. Salas 1. 2. tract. 2. d. 8. n. 75. Turrecrem. in qq. Euang. ad feſtum Circunc. q. 2. quamuis ſimilitudinarie martyr dicatur, ob ſummos dolores filij cauſa toleratos. Quod vnum voluit Sophronius homil. de Aſſumpt. Richard. c. ſuo 26. in Cantica. Catharinus l. 3. de concept. perſuaſ. 7. & quotquot Deiparam appellant martyrem, tametſi non ignorant commentitium eſſe quod de illata ei in Chriſti odium nece, refertur apud Iſidorum lib. de vita & obitu Sactorum: occaſione, (vt videtur,) accepta, ex prophetia Simeonis, quæ admodum ancipitem habet S. Paulinum epiſt. 43. quæ eſt 3. ad Auguſtinum.

5. Si tamen tormenta & ærumnæ ad inferendam de facto mortem naturaliter ſuffeciſſent, tantúmque diuina manus miraculo hominem exemiſſet à morte, non deberet cenſeri abeſſe martyrij decor; quandóquidem tum demum perſpicuè proditur, non ſtetiſſe per hominem, quominus Chriſto pro nobis mortem paſſo, mortem rependeret. Aliud autem eſt voluntatem martyrio, aliud martyrij extremum exitum voluntati defuiſſe, vt S. Cyprianus admonuit epiſt. 9. & 37. & lib. de mortal. *ſub finem*, & lib. de exhortat. martyr. c. 12. Con-

gestis nonnullis exemplis idipsum confirmat epist.
« 58. sic scribens. [Non in tribus pueris minor fuit
« martyrij dignitas, quia morte frustrata de camino
« ignis incolumes exierunt: aut non consummatus
« Daniel exstitit in suis laudibus, quia qui in leoni-
« bus missus fuerat ad prædam, protectus à Domino
« vixit ad gloriam. In confessoribus Christi, dilata
« martyria non meritum confessionis minuunt, sed
« magnalia diuinæ protectionis ostendunt.] Eadem
exempla adhibuerat Tertullianus c.8. scorp. sic ex-
« clamans de tribus pueris. [ô martyrium & sine pas-
« sione perfectum. Satis passi, satis exusti sunt, quos
« propterea Deus texit, ne potestatem eius mentiti
« viderentur. Nam & Danielem, nullius præter Dei
« supplicem, & idcirco à Chaldæis delatum ac de-
« postulatum, statim vtique conclusa & vsitata feri-
« tas leonum deuorasset, si Darij digna præsumptio
« de Deo falli debuisset.] In eandem sententiam per-
pulchrè S. Chrysostomus orat. de S. Eustachio te-
« status id à se frequenter iteratum. [Sæpenumerò
« (inquit) dixi vobis, martyrem facere non mortem
« tantùm, sed animi quoque propositum. Non enim
« euentu solo, sed etiam voluntate, martyrij corona
« comparatur. Et hanc non ego, sed Paulus affert
« martyrij definitionem, cum ita dicit; quotidie mo-
« rior. Quomodo quotidie moreris? Quî fieri potest,
« vt vno corpore sexcentas mortes excipias? Propo-
« sito nimirum animi, (inquit,) quodque ad mor-
« tem sim paratus. Ita Deus etiam declarauit. Etenim
« Abraham non gladium cruentauit, non altare ru-
« befecit, non Isaac iugulauit: sed tamen sacrificium
« perfecit. Quis hoc ait? Ille ipse qui sacrificium
« suscepit. Non pepercisti enim,)inquit,) filio tuo
dilecto

dilecto propter me. Atqui viuum eum recepit, & incolumen reduxit: Quomodo igitur non pepercit? Quod non ex factorum exitu, ſed ex animi ſententia, (inquit,) de eiuſmodi ſacrificiis ſoleam iudicare. Non mactauit manus, at voluntas mactauit; non gladium pueri iugulo immerſit; non ceruicem incidit; ſed eſt ſacrificium etiam ſine ſanguine.] Eadem repetit in Pſalm. 95. *ſub finem*, & optimè in calce homiliæ quid nemo læditur niſi à ſeipſo.

6. Aptiſſimum eſt exemplum ſancti Ioannis Euangeliſtæ, ex quo ſic in rem præſentem ratiocinatur S. Gregorius lib. 3. dialog. c. 26. [Duo ſunt martyrij genera, vnum in occulto, alterum quoque in publico. Nam etſi perſecutio deſit exteriùs, martyrij meritum in occulto eſt, cùm virtus ad paſſionem prompta, flagrat in animo. Quod enim eſſe poſſit & ſine aperta paſſione martyrium, teſtatur in Euangelio Dominus; qui Zebedæi filiis adhuc præ infirmitate mentis, maiora ſeſſionis loca quærentibus, dicit: poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Cui videlicet cùm reſponderent, poſſumus; ait vtriſque: calicem quidem meum bibetis; ſedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis. Quid autem calicis nomen, niſi paſſionis poculum ſignat? Et cùm nimirum conſtet, quia Iacobus in paſſione occubuit, Ioannes verò in paſſione Eccleſiæ quieuit; incunctanter colligitur eſſe & ſine aperta paſſione martyrium, quando & ille calicem Domini bibere dictus eſt, qui ex perſecutione mortuus non eſt.] Præclarè quoque in eandem ſententiam S. Auguſtinus ſerm. 106. de diuerſ. c. 4. Sanctum Ioan-

nem

nem conferens cum tribus pueris Babylonicis.
" [Non quia Ioanni Apostolo passio defuit, ideo
" passioni animus præparatus deesse potuit. Non est
" passus, sed potuit pati. Præparationem eius Deus
" nouerat; quemadmodum tres pueri arsuri missi
" sunt, non victuri. Negabimus eos martyres quia
" flamma eos vrere non potuit? Interroga ignes,
" passi non sunt. Interroga voluntatem, coronati
" sunt. Potens est enim Dominus, (dixerunt) eruere
" nos de manibus tuis. Sed etsi non: Sunt ibi certa
" pectora, & stabilis fides, ibi virtus inconcussa, ibi
" victoria secura: Sed etsi non; notum tibi sit Rex,
" quoniam statuam quam statuisti, non adorabimus?
" Aliud Deo placuit. Non arserunt, sed ignem ido-
" lolatriæ in animo Regis extinxerunt.] Martyres
fuere tres sancti pueri, quia etiamsi mortui reipsa
non sint in igne, admota tamen eis est naturalis
causa mortis. Similiter martyr quoque fuit Ioannes,
quamuis non mortuus in persecutione. Sed nimi-
rum feruentis olei dolium in quod pro Christo im-
missus est, & medicatus liquor ob Christi fidem
propinatus, vitam planè erant ereptura S. Aposto-
lo, ni Deus dilectum suum benignè texisset supra
naturæ ordinem.

Nec aliter senserim de plerisque quos lethali-
bus vulneribus non affectos, causis tamen eorum
certò illatiuis expositos, mera Dei prouidentia in-
demnes præstitit; cuiusmodi fuere permulti qui ab
immissis in eos feris nullam subiere molestiam: &
alij quibus medium fornacis factum est in locum
amænissimum, & quasi vento roris perflante tem-
peratum. Similia in actis martyrum crebrò occur-
runt de quibusuis suppliciis, eo dempto quod gladio
humana

humana manu vibrato infertur: Deo ea quoque in parte humanæ libertatis iura, volente integra, vt quia gladius etiam si contiguus, ex se non ageret nisi ab homine vibraretur, (contra quàm accideret contiguo igne aut fera) censeatur gladij actio, eademmet quæ liberæ voluntatis, quam Deus cum reuerentia disponens, ne cum suorum quidem vita periclitatur, vult præpedire; vt philosophatur S. Bonau.in 4.d.4,artic.1.q.3.in corp. præter alias caussas quas profert Philippus Betlaymont in parad. puero.parte 3.c.4.initio, & ante eum Mallonius ad c. 21. Palæoli de sacra sindone, & Detr. 2. Mag. q. 21.initio. Omnes igitur qui admotis naturalibus mortis caufis, sunt seruati diuinitùs, neque martyrio defuerunt ipsi, neque propriè ipsis defuit martyrium, quamuis mortis consecutio præter naturæ leges diuinitùs fuerit impedita.

Ea persecutione seclusa, quantacunque patiendi voluntate posita, nullum martyrium.

7. Cauendum tamen est, ne quod nonnulla paulo ante prolata Patrum verba sonare videntur, censuitque reipsa Martinus de Magistris q. 1. de martyrio conclus. 3. existimemus, nullis applicatis externis causis mortem naturaliter illaturis, solam internam martyrij voluntatem, quatumuis luculentam, posse ad martyrium presſè acceptum sufficere. Id quod etiam multo euidentius est, in eo qui cæteróqui à persecutore quietus est.

Fateor meritum posse esse, non dispar in eo qui mortem pro Christo desiderat, & eum cui ipsa infertur, iuxta illud S.Paulini, Natali 3.S.Felicis.

L Cale

*[Cœlestem nactus sine sanguine martyr honorem.
Nam confessor obit, pœnas non sponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro sanguine mentem;
Qui cordis taciti scrutator, ferre paratos
Æquiparat passis: sat habens interna probasse,
Supplicium carnis iusta pietate remittit:
Martyrium sine cæde placet; passura voluntas
Sufficit, & summa est meriti, testatio voti.]*

Nec plus ferunt illa Laurentij Iustiniani de S. Martino, sermone de eo. [Martyrum extitit consors, « cuius animam etsi gladius persecutoris non abstu- « lit, palmam tamen martyrij non amisit. Quomodo « martyrij gloriam ipsum non habere censendum est, « qui flagrans amore martyrij, pro fidei testificatione « Catholicæ, terrenorum principum nec expauit po- « tentiam, neque hæreticorum sæuitiæ cessit, quin « constanter veritatis propalaret regulam, eorúmque « confutaret errores. Magnum prorsus est hoc marty- « rij genus, vltrò se pro Christi honore dare periculis, « quum secedendi etiam sanctis à Domino facultas « tribuatur. Contempsit sanctus hic fugam, malens « gloriosè occumbere, quàm ex passionis metu huma- « niter occultari. Toties igitur martyrij promeruit pal- « mam, quoties se inimicis fidei disputando opposuit. « Perditioni namque illorum compatiens, pietatis « telo transfixus, vnitatis eos conabatur reuocare ad « gremium.] Eadem de S. Martini martyrio legere licet apud Seuerum Sulpitiũ epist. 2. ac latè apud S. Odonem, tract. quod S. Martinus sit par Apostolis.

8. Hæc quamuis ita sint, sola tamen mortis irrogatio, constituit persecutionem, qua martyr illorum fructuum qui ex opere velut operato adiunguntur

marty-

martyrio, capax efficitur. Nos autem penes eos fructus verum martyrium metimur. Ait quidem Vaſques 1. 2. d. 76. n. 12. eum qui mortem pro Chriſto æquè perfectè deſiderat, atque qui is reipſa mortem excipit, tantumdem præmij reportaturum; (dempta aureola quæ ſoli perpeſſioni mortis rependitur,) ac is qui reipſa affectus eſt morte, in Chriſti cauſa. Tamen quo iure autor prædictus, deſiderio quamuis perfecto aureolam negat; eodem nos, alia pretioſiora munera, ei à perpeſſione mortis ſeiuncto, negata volumus; portionem ſcilicet gratiæ, eique commenſam gloriam, quæ citra meritum operantis, atque adeò non ſub ratione præmij, ſed in ratione muneris gratuiti tribuitur martyri ob exceptam mortem; quod Vaſques ſecutus ſententiam infra improbandam, malè diffitetur. Simile eſt in Euchariſtiæ atque Baptiſmi Sacramentis. Nam quia eorum ſuſceptioni, adiuncta eſt gratiæ collatio ex opere operato ſupra diſpoſitionem operantis; idcirco quamuis meritum operantis, eique reſpondens gratia, poſſit æquè cerni in eo qui reipſa Sacramentis illis initiatur, & in eo qui tantùm deſiderat initiari, tamen externa Sacramenti ſuſceptio, aliquid gratiæ infert ſub ratione muneris, quod ſpirituali Sacramentorũ illorum ſuſceptioni, ſiue eorum ſuſcipiendorum deſiderio, non rependeretur. Sola igitur mors, reipſa, vel in cauſis idoneis homini irrogata, martyrem preſsè & propriè efficit, vt rectè cenſuit Maior in 4. d. 49, q. 24. & paſſim alij, malè reclamante Martino, cuius omnia argumenta tantùm probant, deſiderio illi interno adiungi poſſe par meritum ex opere operantis; & eiuſdem habitus impreſſionem reſpondere poſſe, ac voluntati adiun-

ctam habenti mortis perpessionem, quæ sunt extra causam præsentem.

Quomodo martyres, qui ante admota tormenta, aut in fuga, mortui.

9. Videri posset S. Cyprianus in contraria esse sententia, & velle martyrium in solo efficaci eius subeundi desiderio posse consistere. Sic enim disserit episto. 37. agens de illis qui nondum admotis tor-
« mentis in carcere moriuntur. [Corporibus omnium
« qui etsi torti non sunt in carcere, tamen glorioso
« exitu mortis, excedunt, impertiatur & vigilantia, &
« cura propensior. Neque enim virtus eorum, aut
« honor minor est, quo minus ipsi quoque inter bea-
« tos matyres aggregentur. Quod in illis est, toleraue-
« runt quicquid tolerare parati, & prompti fuerunt.
« Qui se tormentis & morti sub oculis Dei obtulit,
« passus est quidquid pati voluit. Non enim ipse tor-
« mentis, sed tormenta ipsi defuerunt. Qui in me
« confessus fuerit coram hominibus, & ego in illo
« confitebor coram Patre meo, dicit Dominus. Con-
« fessi sunt. Qui tolerauerit vsque ad finem, hic saluus
« erit; dicit Dominus. Tolerauerunt, & ad finem vsque
« incorrupta & immaculata virtutum suarum merita
« pertulerunt. Et iterum scriptum est: esto fidelis vs-
« que ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Vsque
« ad mortem fideles, & stabiles, & inexpugnabiles
« perseuerauerunt. Cum voluntati & confessioni no-
« stræ in carcere & vinculis, accedit & moriendi ter-
« minus, consummata martyrij gloria est.] Videtur vt dicebam S. Cyprianus consummatam martyrij gloriam absque vllis tormentis inflictis agnoscere,

atque

atque adeò admittere aliquos ſolo martyrij deſiderio, conſtitui martyres: non enim aliud præterea occurrit quod eos poſſit conſtituere martyres.

Sed dicendum eſt conſtitui martyres per mortem ex ærumnis in carcere toleratis profectam, quamuis abſque cruciatibus per tormenta. Quod proportione extendendum eſt ad illa eiuſdem Cypriani lib. de exhortat. martyr. c. 12. [Nec ſolos animaduerſos & interfectos, diuinæ pollicitationis manent præmia, ſed etiam ſi ipſa paſſio fidelibus deſit, fides tamen integra, atque inuicta perſtiterit, & contemptis ac relictis ſuis omnibus Chriſtum ſe ſequi Chriſtianus oſtenderit, ipſe quoque à Chriſto inter martyras honoratur; pollicente ipſo & dicente: nemo eſt qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios, propter regnum Dei, & non recipiat ſepties tantùm in iſto tempore, in ſeculo autem venturo vitam æternam. Item in Apocalypſi hoc idem loquitur: Et vidi, inquit, animas occiſorum propter nomen Ieſu, & ſermonem Dei; & cùm primo in loco poſuiſſet occiſos, addidit dicens: & quicunque imaginem beſtiæ non adorauerunt, nec acceperunt inſcriptionem in fronte, aut in manu ſua; quos vniuerſos à ſe in eodem loco ſimul viſos coniungit, & dicit: & vixerunt, & regnauerunt cum Chriſto. Viuere omnes dicit, & regnare cum Chriſto, non tantùm qui occiſi fuerint, ſed & quicunque in fidei ſuæ firmitate, & Dei timore perſtantes, imaginem beſtiæ non adorauerint, neque ad funeſta eius & ſacrilega edicta conſenſerint.] Quod inquam S. Cyprianus ad iſtos ſine cæde vita functos martyrium extendit, ſi de propriè dicto martyrio accipiatur,

exponendum eſt, vt cadat in eos tantùm, qui non quidem impacto gladio, ſed tamen ob ærumnas occaſione Chriſti exceptas, emoriuntur.

10. Facilior etiam eſt enodatio loci in ſpeciem implexi apud Hieronymum lib. 2. in Iouinia. ad 4.
" propoſitionem, cum ait. [In martyre, voluntas ex
" qua ipſa mors naſcitur, coronatur.] Hæc enim verba, tametſi ſeorſim ſumpta, poſſent vtcũque ſonare quod nunc reiicimus, vel potiùs vtcunque trahi ad repobratũ illũ ſenſum; tamen ſi cum antecedentibus & conſequentibus quibus apud Hieronymum nexa aptáque ſunt, accipiantur, ſenſum faciunt ab eo longè diuerſum. Appendo itaque integram ſententiam qua reſpõdet illi propoſitioni Iouiniani ſuperiùs recitatæ in farragine argumentorum eius pro æquali-
" tate meritorum & gratiæ in omnibus iuſtis. [In per-
" ſecutione qui incenditur, qui ſuffocatur, qui decol-
" latur, qui fugerit, qui in carcere incluſus obierit,
" varia quidem luctæ genera, ſed vna corona victo-
" rum eſt.] Hæc Iouiniani verba ſic repellit infra S.
" Hieronymus. [Si in perſecutione qui ſuffocatur, &
" qui decollatur, & qui fugerit, & qui in carcerem
" retruſus obierit, in variis luctæ generibus vna co-
" rona victoriæ eſt; & hoc pro nobis facit. In marty-
" re enim voluntas, ex qua ipſa mors naſcitur, co-
" ronatur. Meum eſt, opponere me gentilium furori,
" & Dominum non negare. Iam in illorum arbitrio
" eſt, aut decollare, aut vrere, aut recludere in car-
" cerem, aut varia adhibere genera pœnarum. Quod
" ſi fugero, & in ſolitudine obiero, nec eadem erit
" corona morientis, quia non eadem cauſa mortis
" eſt Chriſtus.] Vides, Hieronymi locum nullo modo
" incommodare ſententiæ à nobis poſitæ: nec confirmare,

firmare, veritatem martyrij pressè dicti, in nudo desiderio retineri, quod pauca illa verba prout ab aliis diuulsa referebantur, vtcumque sonabant.

Quod verò addebat S. Hieronymus; fugientem, & in solitudine obeuntem, non esse martyrem, (contra quàm asseruerat Iouinianus,) quomodo intelligendum sit, liquet ex postremis illis verbis, *quia non eadem causa mortis, est Christus.* Ex quibus apparet, S. Hieronymum, negare coronam martyrij ei qui inter fugiendum persecutores, alia ex causa occubuerit quam quæ persecutionem attingat. Vt puta si ex quo in locum tutum deuenit valens & incolumis, incidat postea in morbum, indéque mors sequatur, quæ certe ad martyrium satis non foret: idque apertè habet Synodica Concilij Africani ad Cornelium, quæ est apud Cyprianum epistola 54. num. 17. At si ob ærumnas, in fuga illa cum persecutione connexa toleratas, aut ob incommoda exilio & fugæ coniuncta, sequeretur mors; tunc moriendi causa, esset Christus. Nec refragaretur S. Hieronymus, quominus qui ita occumberet, inter martyres numeraretur. Est aperta sententia S. Cypriani epist. 56. verbis illis expensione dignissimis. Vbicunque in illis diebus « vnusquisque fratrum fuerit à grege interim necessitate temporis corpore non spiritu separatus, non « moueatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens « & latens deserti loci solitudine terreatur. Solus « non est, cui Christus in fuga comes est. Solus non « est, qui templum Dei seruans, vbicúnque fuerit, « sine Deo non est. Etsi fugientem in solitudine ac « montibus latro oppresserit, fera inuaserit, fames, « aut sitis aut frigus afflixerit, vel per maria præci- «

" piti nauigatione properantem, tempestas, ac pro-
" cella submerserit, Spectat militem suum Christus
" vbicunque pugnantem; & persecutionis causa pro
" nominis sui honore morienti præmium reddit,
" quod daturum se in persecutione promisit. Nec mi-
" nor est martyrij gloria, non publicè & inter mul-
" tos perisse, cum pereundi causa sit propter Chri-
" stum perire. Sufficit ad testimonium martyris sui,
" testis ille qui probat martyres, & coronat.] Lucu-
lenter quoque S. Athanas. in Apol. de fuga sua
post prolatum exemplum Apostoli & priscorum in
" persecutione fugientium. [Non præ timore ope-
" ram fugæ præbuit; absit: quin potius fugam habe-
" bat pro palæstra & meditatione aduersus mortem.
" Duo hæc pariter obseruabant, & quidem consul-
" tò, ne sese periculis obiicerent, neque cum crimi-
" ne ignauiæ quasi ignaui timidíque exilij ærumnas
" morte grauiores exhorrerent. Qui enim moritur,
" quiescit à miseriis, qui autem in fugam se dat, cum
" in horas inimicorum adortus expectet, mortem
" longè leuiorem quàm fugam existimat. Quapro-
" pter qui in fuga moritur, non inglorius mori-
" tur, nam & hi quoque adoream martyrij conse-
" quuntur.]

Mors à persecutore, inferenda in fidei odium, & quid illud.

11. Alterum quod in persecutore attendendum dicebam, est, vt mortem martyri inferat in fidei odium: quo nomine intelligitur inprimis directa & immediata fidei insectatio ad extorquendam à fidelibus veræ fidei negationem, aut diuinæ

legis

legis violationem; iuxta illud Optati lib. 3. [Nulli dictum est, nega DEVM; nulli dictum est incende Testamentum; nulli dictum est aut thus pone, aut basilicas dirue. Istæ enim res, solent martyria generare.] Similitérque Hippolitus orat. de consummat. mundi, tractans quodnam futurum sit sigillum illud aut character Antichristi, de quo Apocal. 13. sic scribit. [Dicimus fortassè scripturam illius sigilli esse, ἀρνοῦμαι, id est nego. Nam antea quoque hostis ille nobis aduersarius opera ministrorum suorum, hoc est, idololatrarum, Christi martyres hortantium; negato aiebat, Deum tuum crucifixum. Tale erit tempore illius honestatis omnis osoris, sigillum, dicens. Nego creatorem cœli; & terræ, nego baptismа, nego adorationem à me Deo præstari solitam: Tibi adhæresco, in te credo.] Præterea nomine *odij fidei*, intelligitur insectatio alicuius ob opus ex Christi doctrina necessarium. Qua ratione S. Thomas Cantuariensis habetur martyr, quamuis cæsus pro sola tuitione iurium Ecclesiæ, ad quam ex munere Episcopi astringebatur. Quod cum tempore cædis patratæ non censeretur ad martyrium sufficere, & Clerici Missam pro defuncto canere aggressi essent, cohibiti sunt ab obstrepentibus beatorum spirituum choris, qui missam de vno martyre cuius est initium *lætabitur iustus, &c.* occinuerunt, vt refert Turrecr. in qq. Euang. ad eius festum. Denique nomine *odij fidei*, intelligitur quoque insectatio ob exercitium operis ex se boni, & aliquo tandem modo, ad fidem siue propagandam, siue tuendam, siue illustrandam tendentis, lege autem humana iniqua prohibiti. Qua ratione Apostoli, percussi quod non paruissent

legi qua vetabantur in Christi nomine docere, ibant gaudentes quoniam digni habiti essent pro nomine IESV contumeliam pati: Et tamen non fuerant verberibus multati, nisi quia transgressi erant Pontificum præceptum, quo iussi fuerant ne docerent in Christi nomine, vt habetur Acto. 4. & 5. Cum igitur Apostoli intellexerint, se eam ob caussam cæsos, verè nihilominus cæsos esse pro Christi nomine, haud dubiè etiam intellexerunt si castigatio illa ad mortem vsque inferendam pertigisset, veri martyrij decore carituram non fuisse. Enim verò supponimus legem humanam de qua agitur, iniquam esse: Vnde cruciatus irrogatus violanti legem, & mors ad cruciatum consequens, non est verè pœna illius: quia pœna supponit culpam, quæ legis iniquæ violatione non admittitur. Est igitur vexatio, non ob violatam legem, sed ob seruatam, aut propagatam, vel illustratam religionem ac fidem, qui est apertissimè idoneus ad verum martyrium titulus. Et verissimum quidem est, plerunque abstineri absque culpa posse, exercitatione operum, huiusmodi lege vetitorum, siue quia non cadunt sub aliquod Dei aut Ecclesiæ præceptum; siue quia vigor legis affirmatiuæ ex qua mandantur, molliri ac remitti solet in necessitate graui & imminentibus non vulgaribus periculis. Si tamen quis prudenter iudicet, opus illud (voluntariæ licet pietatis,) ad Dei gloriam & fidei decus, vel augmentum, aut tutelam conferens, à se honestè vsurpandum, non obstante iniqua lege, & illi exercendo incumbens occidatur, profectò cum non occidatur vt malefactor, sed vt Christianus, est quod glorificet DEVM in isto nomine, nec dubitetur esse verè

rè martyr, qui ſic confitens Chriſtum,& pro Chriſti cauſa, eſt obtruncatus.

Quotquot in Eccleſia habiti martyres, ex eo fidei odio cæſi.

12. Niſi igitur perſecutor aliquo ex propoſitis Chriſti aut fidei odiis ad inferendam martyri mortem agatur, poterit quidem mors illata ad meriti & virtutis ſegetem pertinere, non tamen ſufficiet ad martyrium. Falſúſque eſt aut fallere voluit Ethnicus ſcriptor Ammianus Marcellinus lib. 27. cum dixit, apud Chriſtianos, quoſuis quacunque ex cauſa iniuſtè necatos, martyrum loco habitos quod Dioclis cuiuſdam & Diodori, confictis aut aliò obtortis exemplis,confirmat. Sed perperam. Nam Eccleſiæ ſenſus, contrarium ſemper tulit. Et ita ex parte ſignificatum eſt vulgari illo effato, *Martyrem non facit pœna, ſed cauſa*, quod ex S. Cypriano laudat S.Gregorius l.2.epiſto.36.ex datis indict. 10. Quatenus enim illud quaſi effatum ſpectat ad inimicum, & vltorem; ad eum inquam, à quo teſti Chriſti, mors impendet, attendere monet qua ex cauſa perſecutor mortem inferre fixum habuerit. Et niſi ex ea quam dixi cauſa odij fidei, impulſus ſit ad cædem,fruſtra cædes decorabitur martyrij nomine, quamuis poſſit ad magnum innocentis eam patienter excipientis, meritum pertinere.Sic S.Eduardus nouercæ artibus cæſus, vt eſt apud Surium 18. Martij, quia non eſt trucidatus ob fidem, ſed vt regnum alteri obtingeret, non habetur martyr, quicquid Angli quandoque ſenſerint. Idem diſertè quoad mortem per Vandalos non ex Chriſti fideíve odio,

odio, ſed ex ſæuitia & rapacitate, fidelibus irrogatam, cenſuit Afer quidam Epiſcopus, vt refert, & quoad hoc approbat D. Auguſtinus epiſtola 180. *ſub initium*. Eadémque ex cauſa, Lanfrancus de S. Elphegi Cantuarenſis Epiſcopi vero martyrio dubitauit, quod tantùm cæſus diceretur, quia noluiſſet appenſo ingenti litro vitam redimere. Hoc enim ad verum martyrium non ſufficere, rectè cenſebat Lanfrancus, vt refert Edinerus l.1.vitæ S. Anſelmi *ſub finem*. Qui addit, idoneam martyrij cauſam in S.Elphego fuiſſe, quod cæſus eſſet, quia paſtorali ſollicitudine oues ſuas contutans, paganos ab Eccleſiæ violatione & multis ſceleribus prohibere, eóſque ad Chriſtum adducere conatus eſſet. Optimè item nodum propoſitum expediuit conſultus à Lantfranco S. Anſelmus, vt refert Edinerus. Dixit enim idcirco verè martyrem haberi debere S. Elphegum, quia pro iuſtitia occubuit, quatenus idcirco negauit immoderatum illud litrum, ne ditandis latronibus, ſuos degluberet. At ſi occiſus fuiſſet, tantùm ne aurum perderet, iuſtiſſima fuiſſet Lantfranci dubitatio, planéque dicendum fuiſſet, S. Elphegum non fuiſſe martyrem, quamuis potuiſſet iniqua eſſe cædes eius, & homini innoxio irrogata. Interdum quidem verum martyrium cenſetur, mors à fidei hoſte illata, dum Chriſtianos vrgens ad redemptionem, videtur ſibi non ſatis opimam prędam nanciſci, expoſtulátque fraudari ſe abſconditis opibus, quibus abundare fideles arbitratur. Tamen in eo euentu, poſtrema ſæuitiæ radix, eſt odium fidei: Hoſtis enim ille, concitatus eſt in Chriſtianos odio fidei. Tum illectus ſpe lucri, obtulit redemptionem: quam non nactus ſatis

pinguem,

pinguem, & qualem expectatione deuorarat, cohibitæ eo veluti fræno ſæuitiæ, habenas laxat, ſinítque eam ex primo illo motiuo ex quo concitata erat effundi. Atque ita qui ſic cæduntur, meritò inter martyres numerantur, cuiuſmodi fuere plurimi in Africa ſub Vandalis; in quibus [dimicaſſe « contra innocentiam, cupiditatem furoris, & aua- « ritiam crudelitatis, vt & animas perderet & ſub- « ſtantiam harpagaret;] ſcribit Victor Vticenſis « lib. 3. extremo, obiter: plenè autem lib. 1. in ipſo ferè principio, referens [præclaros pleróſque Pon- « tifices, & nobiles Sacerdotes, diuerſis pœnarum « generibus extinctos eſſe, vt traderent ſi quid auri « vel argenti proprium vel Eccleſiaſticum haberent. « Et dum hæc quæ erant, vrgentibus pœnis facilius « proderentur, iterum crudelibns tormentis oblato- « res vrgebant, autumantes quandam partem non « totum eſſe oblatum; & quanto plus dabant, tanto « ampliùs quempiam habere credebant; aliis palo- « rum vectibus ora reſerantes, fœtidum cœnum ob « confeſſionem pecuniæ faucibus ingerebant, non « nullos in frontibus & tibiis neruis remugientibus « torquendo cruciabant; pleríſque aquam marinam, « aliis acetum, amurcam, liquaménque, & alia mul- « ta atque crudelia, tanquam vtribus imbutis ori im- « poſitis, ſine miſericordia porrigebant.] Horreo « vel legere, quæ in omnem ſexum & ætatem, ab iiſdem corporatis dæmonibus immaniſſimè admiſſa, ex propoſita cauſa, refert conſequenter Victor. Nam & capulares ſenes, fœdè præcipitatos in mortem, & minuſculam ætatem ſolo illiſam, vel pedibus acceptam, ab ano ad caput vſque diſcerptam, ſcribit. In quibus omnibus, veritas marty-

rij, quæ nutaret si in cupiditate corradendi multam pecuniam sisteretur, ea quam proposui ratione, commodè defenditur.

13. Porrò quia fides, non tantùm cognoscens est, sed etiam operans, idcirco propter fidem quoque, & in eius odium cæsi censentur, qui ob alias virtutes mordicùs retentas cultásue trucidantur, dummodò in virtutes illas ferantur vt fide propositas. Sic sanctæ pleræque virgines, quæ ob amorem castitatis diuinitùs commendatæ, tormentis subiectæ & vita spoliatæ sunt, iure habentur martyres. Similiter Ioannes Baptista cuius caput in salticæ lucar cessit, quia adulteros & incestos argue-
" guebat, [capite truncatus est, (ait S. Gregorius
" ad 6. Augustini interrogat.) & sancto martyrio
" coronatus: Cui non est dictum vt Christum nega-
" ret, nec est pro Christi confessione occisus, sed
" quia idem Dominus noster IESVS CHRI-
" STVS dixerat, ego sum veritas, quia pro verita-
" te occisus est Ioannes, pro Christo sanguinem fu-
" dit.] Eodem reuoluitur, quod aiebam, fidem non modò esse cognoscentem, sed etiam operantem, prælucendo aliis virtutibus vt exerantur, sustollantúrque ad ordinem supernaturalem. Quia enim dictamen illud practicum, prælucens operationi virtutis moralis, est actus fidei, meritò quisquis ob exercitium actus fide dictati, morte multatur, propter fidem cæsus habetur. Et ita rectè in hac re philosophatur Petrus Bergomus in concord. dictorum D. Thomæ dub. 846. colligitúrque ex D. Thoma 2.2.q.124.art.5.in corp. & in 4.d.49.q.5.art.3. quæstiunc. 2. circa 9. 11. & 12. ac in c.8. epist. ad Rom. lect.7.

Quæsiti

Quæsiti à persecutore alij prætextus, nihil martyrio derogant.

14. Quocunque autem ex prædictis modis persecutor sæuiat, hoc est, siue causa persequendi & furendi sit odium fidei in seipsa, siue odium exercitij virtutis per fidem dictatæ, non est curandum quod causa ex qua persecutor mortem infert, subdolè ab eo tegatur, & alia falsa obtendatur. Inde enim nihil apud Deum decedit veritati martyrij. Quo in genere hallucinati turpiter sunt plerique Tyranni, qui siue ad declinandam crudelitatis notam, siue ad emolliendos Chrstianorum animos, obscurato martyrij splendore à quo putabant eos maximè impelli ad subeundam tam alacriter mortem, reuera in fidei odium vexantes plebem Christi, ficta tamen crimina conquirebant, quibus eam onerarent, idque studiose annitebantur vt persuaderent, propositum sibi non esse martyres facere, vel in fidei & Christi causa, cuiquam negotium facessere: Sed aliorum criminum insimulatos sanctos Dei, insectabantur & morte afficiebant. Ita fecisse Arrianos, scribit S. Hilarius l. contra Constantium Augustum, sic eum compellans. [Verum turbator es, profanus nouorum es. Omnia sæuissima, sine inuidia gloriosarum mortuum peragis. Nouo inauditóque ingenij triumpho, de diabolo vincis, & sine martyrio persequeris. Plus crudelitati vestræ Nero, Deci, Maximiane debemus; Diabolum enim per vos vicimus. Sanctus vbique beatorum martyrum sanguis exceptus est, dum in his dæmones mugiunt, dum ægritudines depelluntur,

« luntur, dum admirationum opera cernuntur, ele-
« uari sine laqueis corpora, & suspensis pede fœmi-
« nis vestes non defluere in faciem, vri sine ignibus
« spiritus, confiteri sine interrogantis incremento fi-
« dei. At tu omnium crudelitate crudelissime, damno
« maiore in nos, & venia minore desæuis, subrepis
« nomine blandienti, occidis specie religionis, im-
« pietatem peragis, Christi fidem Christi mendax
« prædicatot extinguis.] *Et mox.* Scelestissime morta-
» lium, omnia persecutionis mala, ita temperas, vt
« excludas & in peccato veniam, & in confessione
« martyrium.] Eundem Constantium Augustum, sic
compellat Lucifer Calarit. l. quod morien. sit pro
« Dei filio. [Nouimus quod sis metuens ne in omni-
« bus his pœnis tua detestabilitate inuentis, in hac
« perseuerantia fidei moriamur; & tamen admoues
« varios durósque cruciatus. Sic nos quos tam infestè
« persequeris, variè excarnificari cupis, & quidem
« momentis omnibus; interficiendos verò non esse,
« statuisti. Tanquam mors tantúmmodò, beatos mi-
« lites Christi faciat, ac non etiam tormenta, quan-
« to fuerint grauiora, tanto maiorem virtutis glo-
« riam pariant.]

15. Proximus Constantio, patruelis eius Iulianus Apostata, eadem calliditate Ecclesiam impetiit. Sic enim de eo scribit Nazianzenus orat. 3.
« quæ est in Iulia. 1. [Cum iam quod parturiebat,
« continere non posset, persecutióque erumperet,
« quiddam animaduertere cæpit, sapienti in vitio,
« atque in impietate excellenti viro dignum: aut cer-
« tè ab iis, qui ipsum ad eam acuebant, ac velut inun-
« gebant edoctus est. Sic enim secum reputauit, si
« bellum apertè susciperet, séque impietatis ducem
profite

profiteretur, præterquàm quòd id nimis temerarium atque imperitum futurum eſſet, huic inſuper ſcopo, ad quem collimabat, omnino contrarium fore. Nos enim, ſi vis inferetur, acriori contentione in victoriam incubituros, ac tyrannidi obnixum pietatis tuendæ ſtudium obiecturos cogitauit. Solent enim fortes, & generoſi animi, ei qui vim afferre parat, contumaciter obſiſtere, non ſecus ac flamma, quæ à vento excitatur, quò ampliùs perflatur, eò vehementiùs accenditur. Idque non cogitatione ſolùm reperiebat, ſed ex priſtinis quoque perſecutionibus cognoſcere poterat, quæ Chriſtianam religionem potiùs illuſtrarant, quàm debilitarant; animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, vt aqua calens ferrum obdurantes. At ſi calidè & artificioſè bellum gereret, ac vim perſuaſione, verborúmque blanditiis illineret, aut tyrannidi clementiam, tanquam hamo eſcam, circumponeret, ita demùm non ſolùm prudentem, ſed validam quoque ſibi concertationem fore. Etenim, vt alia, ita eum quoque, quo martyres affici ſolent, honorem athletis inuidebat; ac proinde id molitur, vt ipſe quidem, & vim afferat, & interim afferre non videatur: Nos contrà, & ſupplicia perferamus, & eo interim honore, qui pro Chriſti nomine patientibus haberi ſolet, careamus.]

Iiſdem poſtea veſtigiis inſtitiſſe Valentem, docent illa eiuſdem Nazianzeni orat. 32. n. 15. [Chriſti nomen ferens (Valens) Pſeudochriſtus erat, Chriſtianíſque probrum ac dedecus, quibus & facere impium, & pati inglorium erat: quod ne iniuriam quidem accipere viderentur, nec illuſtre

« martyrij nomen cruciatibus accederet, verùm hic « quoque fucus veritati fieret, vt qui tanquam Chri- « ſtiani patiebantur, tanquam impij cruciatu affice- « rentur.] Idem cauiſſe Hunericum Vandalum, autor eſt Victor Vtic. l.3. ſcribens, eum ſanctos complures Epiſcopos vexauiſſe eo prætextu quod perduelles eſſent, recuſato iuramento in ſpeciem politico, quod præſcribebat. Sed vt pateret eſſe prætextum merum, veréque illum fidei odio agi, nonnullos qui iuramentum illud præſtiterant, æquè vexauit, cauſatus non fuiſſe illis iurandum, prohibente id Euangelio. De nuperis in Anglia fidei perſecutoribus, multa ſimilia leguntur apud Sanderum l. 2. & 3. de Schiſm. Anglic. Qui rectè demonſtrat aliorum criminum obtendicula, ab hæreticis prætenſa perſecutioni ac cædi Catholicorum, nihil obſcurare eorum martyrij gloriam apud Deum, qui pectorum latebras peruadit, & perſecutionis veram cauſam habet perſpectam. Meritóque Nazianzenus orat. illa 3. ſingularis ſtultitiæ damnat veteratoriam illam alterius cauſæ obductionem, ex inuidia gloriæ martyrum: quos reipſa & Deo conſcio ob fidei odium cæſos, afficta per calumniam ſcelera quæ neci prætendebantur, è martyrum albo non expungebant: quia ad martyrium ſatis ſupérque eſt, vt homo reipſa à perſecutore vexetur & morte mulctetur propter fidem. « [Sufficit enim ad teſtimonium martyris ſui, teſtis « ille qui probat martyras & coronat,] ait S. Cyprianus epiſt. 56.

Priſci

Prisci quoque cæsi in odium fidei, & verè martyres.

16. Quia verò nostra & antiquorum fides est vna & eadem, tantùm explicatiùs vel subobscuriùs proposita, omnésque antiqui in Christum autorem & consummatorem fidei aliqua tandem ratione collimarunt credendo, vt 2.2. fuse exponitur: propterea antiqui, in veræ fidei, & vigentis tunc religionis odium perempti, aut ob reprehensa Tyrannorum in Deum scelera letho dati, inter martyres sunt numerandi. Quinetiam, cæsi in odium Christianæ fidei dici possunt. Frequens enim est apud Patres, vt omnes fideles, etiam qui ante Christum vixerunt, accenseantur Christianis, & eorum fides ac religio Christiana nominetur, quia vt latè prosequitur Medina s. paræn. c. 14. in Typis & vmbris idipsum credebant, quod nos distinctè & explicitè. Explicatissimè ita tradit S. Augustinus serm. 109. de diuers. occasione SS. Machabæorum. [Nec quisquam (inquit) « arbitretur antequam esset Christianus, nullum « fuisse populum Deo. Imo verò vt sic loquar quem- « admodum se veritas habet, non nominum consue- « tudo, Christianus etiam ille tunc populus fuit.] *Et* « *mox.* [Hoc ergo inprimis commendandum est « charitati vestræ ne cum illos martyres admiramini, « putetis non fuisse Christianos. Christiani fuerunt: « sed nomen Christianorum, postea diuulgatum est, « factis antecesserunt. &c. Non confitebantur illi « apertè Christum, quia adhúc velabatur Christi my- « sterium. Testamentum enim vetus, velatio est noui, « & testamentum nouum reuelatio est veteris Testa- « menti.]

menti] Denique infra c. 5. componens priscos martyres cum martyribus nouæ legis.] Mortui sunt isti « pro Christo in Euangelio reuelato; mortui sunt illi « pro Christi nomine in lege relato. Christus habet « vtrosque; Christus pugnantes adiuuit vtrosque; « Christus coronauit. Vtrosque Christus habet in « ministerio suo, tanquàm quidam potentissimus, in- « cedens cum agmine obsequentium, aliis præceden- « tibus, aliis sequentibus. Ipsum ergo potiùs intuere in « carnis vehiculo præsidentem. Et qui præcedunt, illi « obsequuntur; & qui sequuntur, illi deuoti sunt. Nam « vt noueris quia pro lege Moysi morientes, pro « Christo sunt mortui, audi ipsum Christum; si cre- « deretis (inquit,) Moysi, crederetis & mihi: De me « enim ille scripsit. Si de Christo Moyses scripsit, qui « pro lege Moysi veraciter mortuus est, pro Christo « animam posuit. De me (inquit) ille scripsit. Cui serui- « erunt linguæ confitendo, ei seruiuit calamus vera « scribentis.] Vides quorsum Augustinus in superioribus dixerit martyres veteris Testamenti confessos esse in occulto Christum, quem nostri in manifesto confessi sunt. Sicut enim nos Iudæi in abscondito sumus, iuxta Apostolum Rom. 2. Israëlitæ autem in manifesto, Iudæi erant: ita viceuersa, antiqui, erant Christiani in abscondito, & Iudæi in manifesto. Concinnè id expressit Rupertus l. 5. in Genes. c. 33. cum dixit antiquos priusquam baptismate per Christi crucem administrato eluerentur, fuisse tantùm Catechumenos Christianos, & idcirco ad sanctorum contuitionem non fuisse admissos, sed non nisi obductorum oppasso velamine mysteriorum, fuisse participes. Quare prisci Dei testes, qui pro veritatibus diuinis per Mosem propositis ceciderunt,

runt, videri etiam ipſi poſſunt cæſi vt Christiani, & in odium fidei noſtræ. Et quicquid de hoc loquendi modo ſtatuamus, ratum eſſe debet, pleróſque fuiſſe, Chriſto anteriores veros martyres. Apertè ita docet S. Methodius ex quo verba illa refert S. Epiphan. hær. 64. [Duo ſunt chori martyrum qui pulchras « victorias tulerunt: vnus Teſtamenti noui, alter vete- « ris; qui reſonantem hymnum, concinnè ad propug- « natorem Deum & vniuerſorum Regem tranſmit- « tunt; Probaſti nos DEVS, igne examinaſti nos, velut « igne probatur argentum.] Et eſt quidem numerus « martyrum anterioris teſtamenti definitus, cum noſtri præ illis videri poſſint omnem numerum ſuperare, vt ait S. Cyprianus l. de exhortat. marty. c. 11. in fine, tamen inde nullatenus oblæditur priſcorum illorum martyrium. Quod item S. Baſilius homil. in Pſal. 115. ait corpus cæſi olim pro ritu Iudaico fuiſſe abominationi, non derogat verò hominis ſic cæſi martyrio, ſed ruditatem illius legis oſtendit. Et idem eſt de iuſtis anterioribus pro Deo trucidatis.

17. Sanè Abel iuſtus, à pleríſque Patribus diſertè agnoſcitur martyr. [Imitemur (ait S. Cyprianus « epiſt. 56) Abel iuſtum, qui initiauit martyria, dum « propter iuſtitiam, primus occiditur.] Rurſúſque l. « de orat. Domin. Abelem vocat *primum martyrem.* « Tandem lib. de patien. [Abel originem martyrij & « paſſionem iuſti hominis, initians primus & de- « dicans.] Idem ſonant illa Proſperi l. de prædict. p. 1. « c. 6. poſt deſcriptam Abelis cædem. [Præclara hinc « fulſere martyria, dum iuſti occiduntur ab impiis.] « Conſentiunt Auctor mirabilium ſacræ ſcript. l. 1. c. 3. Lyranus in c. 4. Geneſ. Robertus de liteo concio. de S. Stephano c. 3. Fernandius in c. 4. Geneſ.

sect.8. n.7. eritque planè res extra dubium, si admittamus quod admodū verisimiliter habet Thargum Hierosolymitanum; de cæso per Cainum Abele, quia neganti Caino diuinam prouidentiam, & animæ immortalitatem, obstitit Abel, vtramque professus. Machabæorum item martyrium, à grauissimis Patribus celebratum est, vt propterea malè de verò eorum martyrio subdubitarit Alanus Copus Dialo. 6. c. 13. Martyres enim fuisse Machabæos, agnoscunt Nazianzenus orat. de Machab. S. Cypr. l. de exhortat. mart. c. 11. Ambros. 1. offic. c. 41. Augustinus l. 1. contra Gaudent. c. 31. alijque SS. horum fratrum præcones, quos Baro. in notis ad Martyr. Rom. 1. Aug & Henriq. l. 2. c. 36. n. 1. appendunt. In Græcorum Horologio vocantur, *Sapientiæ Dei columnæ septuplices, & diuinæ lucis septiluminariæ lampades, premartyrum maximi martyres.*

Annumerari item priscis martyribus posset S. Ioannes Baptista: quem quod Petrus Damiani serm. 3. de eo, in fine, ait fuisse primum martyrem, interpretor de primo martyre aliquatenus ad nouum Testamentum spectante. Fuit enim Ioannes, velut in crepusculo legis nouæ. Et quanquam absolutè dici possit pertinere ad vetus Testamentum, tamen vtcunque etiam attigit nouum; seditque inter medios terminos, tanquam vtriúsque testamenti mediator, vt loquitur Nazianzenus orat. 21. & 32. ac velut legis & gratiæ fibula, iuxta Chrysologum serm. 91. Itaque fuit in aliquo sensu Ioannes Baptista, primus noui testamenti martyr: ea propè ratione quà à S. Cyrillo Hierosol. catech. 10. dictus est noui testamenti Archidux. Quamuis appellatio *pro-*

tomar

tomartyris, absolutè tribuatur S. Stephano, quia primus fuit qui constituta perfectè per Christum lege noua, subijt martyrium, & primus, explicitè propter Christum passus est. Id enim nulli ante Stephanum, ac ne Ioanni quidem, concessum fuisse, obseruat S. Augustinus in Psal. 140. ad illud, *singulariter sum ego, donec transeam*: obseruans id à Deo ex speciali prouidentia fuisse prouisum, eo quod non deceret vllum esse qui in gloria martyrij pro Christo, ipsi Christo præcurreret. Quæ ratio demonstrat, S. Augustinum, quoad causam necis Zachariæ patris D. Ioannis Baptistæ, non astipulari Græcis plerisque PP. quos magno numero profert & sequitur Delrio in caput 2. Threnorum ad v. 20. sed vel subscribere D. Hieronimo, qui Zachariam patrem Ioannis, longè alium statuit à Zacharia cæso inter templum & altare: vel dato quod fuerit ipse Zacharias, alia ex causa trucidatum sensisse, quàm quia Deiparam, virginum loco mouendam negaret, iam matrem; & natum ex ea puerum, esse Dei verbum, carne indutum contestaretur: quam fuisse causam occisi Zachariæ, patris Baptistæ, Græci prædicti contendunt.

Martyrem non facit pœna, sed causa.

18. Priscorum igitur quorumuis, atque nostrorum, par quoad rem præsentem, ratio fuit; & in vtrisque illud tantum attendi oportuit, vt persecutionem propter fidem, opúsve virtutis à fide dictatum sustinerent. Nam cum eandem persecutionem inferre possit, Tyrannus fidei insecutor, & iudex iustus, restat vt sola causa ex qua alteruter ad

persequendum mouetur, factum discriminet, & vexatum constituat martyrem: iuxta illud, *Martyrem non facit pœna sed causa.* Quod effatum ex D. Cypriano ac Gregorio supra laudaui: habetúrque etiam apud S. Chrysostomum homil. 56. in Matth. circa illud, *tollat crucem suam, & sequatur me.* Sibi enim obiicens quo pacto posset quis crucem tollere, nisi Christum sequeretur, respondet id verò
" fieri posse, [si nihil videlicet propter ipsum pate-
" retur. Quippe latrones, sepulchrorum violatores,
" dæmonum inuocatores, multa plerúmque talia pa-
" tiuntur. Ne igitur credas ipsius passionis naturam
" per se sufficere, causam eius subiecit. Quam ip-
" sam? Vt quæ dicta sunt, vniuersa faciens atque pa-
" tiens, ipsum sequaris: vt scilicet propter ipsum
" omnia sustineas, vtque omnem virtutis numerum habeas.]

19. Frequenter idem tradit Augustinus, sed explicatissime in Psal. 34. ad illud. *Dominus meus in*
" *causam meam.* Quæ verba sic glossat. [Non in pœ-
" nam, sed in causam meam, non in id quod mecum
" habet latro commune, sed in illud quod beati qui
" persecutionem patiuntur propter iustitiam. Hæc
" enim causa discreta est, nam pœna similis est bonis
" & malis. Itaque martyres non facit pœna, sed cau-
" sa. Nam si pœna martyres faceret, omnia metalla
" martyribus plena essent, omnes catenæ martyres
" traherent, omnes qui gladio feriuntur, coronaren-
" tur. Ergo discernatur causa. Nemo dicat, quia pa-
" tior iustus sum, quia ipse qui primò passus est, ideò
" magnam exceptionem addidit. Beati qui persecu-
" tionem patiuntur propter iustitiam. Nam multi
" habentes bonam causam, faciunt persecutionem, &

habentes

habentes malam causam patiuntur persecutionem. «
Si enim persecutio non posset fieri benè, non dice- «
retur in psalmo, detrahentem proximo suo occul- «
tè, hunc persequebar. Deinde fratres, pater bonus, «
& iustus, nónne persequitur filium luxuriosum? «
Persequitur vitia eius, non ipsum, non quod genuit, «
sed quod ille addidit. Medicus nempè qui ad salu- «
tem adhibetur, nónne ferro plerúmque armatur? «
Sed contra vulnus, non contra hominem. Secat vt «
sanet, & tamen cum secat ægrotum, dolet ille, cla- «
mat, resistit, & si fortè febre mentem perdiderit, «
etiam medicum cædit, nec tamen ille desistit «
à salute ægrotantis. Quod nouit, facit. Illum male- «
dicentem & conuiciantem, non curat. Nonne exci- «
tantur cuncti lethargici ne somno graui premantur «
in mortem? Et hoc patiuntur à filiis suis, quos cha- «
rissimos genuerunt. Et non est charus filius, nisi fue- «
rit dormienti patri molestus. Lethargici excitantur, «
phrenetici ligantur, sed tamen vtrique amantur. «
Nemo ergo dicat, persecutionem patior: non ven- «
tilet pœnam, sed probet causam: ne si causam non «
probauerit, numeretur cum iniquis. Ideò quàm vi- «
gilanter, quam optimè hic commendauit, domine «
intende iudicio meo, non pœnis meis. Deus meus, «
& Dominus meus in causam meam.] Similia iterat «
serm. 50. de sanctis, & epist. 50. vbi trahit huc illud Psalmi, *Iudica me DEVS & discerne causam meam.*

20. Et hanc ob causam, ridiculi & detestandi meritò visi sunt Montanistæ, qui cum ob grauissima scelera neci traderentur, iactabant tamen se inde effici martyres; quod in Alexandro quodam ex ea fæce latè reprehendit Apollinaris Hierapolit. apud Eusebium 5. histor. c. 17. Similiter Patroclus Arela-

tensis Ecclesiæ occupator, in scelerum pœnam iussione Felicis magistri militum interfectus, non martyr, (vt eum aliqui perperam aliquando nominarunt,) sed miser mastigia habitus est, vt refert Card. Baronius anno 426. De hæreticis, hæreseos titulo, aut etiam ob veritatem aliquam cæsis, fintné martyres, dicam infra suo loco.

Nec plura de persecutore & illata per eum persecutione quæ æquè ad eum intelligenda est exporrigi, qui per errorem inuincibilem arbitraretur obsequium se præstare Deo mortem inferendo alicui in odium fidei quam non agnosceret esse fidem Christi. Vt si aliquis probè conscius aliquam veritatem inter fidei placita esse numerandam, constanter eam assereret, vel damnare detrectaret, omnino martyr esset si eam ob causam cæderetur & morte afficeretur, ab eo qui nollet sibi persuadere id ad fidem spectare, nec peccaret in ea persuasione ob ignorantiam qua inculpabiliter laboraret. DEVS enim in decernenda homini sic cæso martyrij gloria, haberet rationem motiui ob quod pateretur: & eius quod per se & ex natura rei faceret persecutor, tantum per accidens à peccato excusatus.

CAPVT II.

De passo, altera in vulgari martyrio persona; Ac primùm de infante.

1. ATtestatio, per mortem Deo aliquid reuelanti exhibita, cerni potest in duplici hominum genere; paruulis inquam & adultis: Quare de vtrisque seorsim agendum est, initio ducto à

paruulis,

paruulis, quorum martyrium minoris est impensæ, potéstque faciliùs consummari, vt ex dicendis planum fiet.

Ponitur vt certum, ætatem nondum sui arbitram, esse veri martyrij capacem.

Minusculam ergo ætatem quæ rationis vsu nondum potiatur, veri ac presse accepti martyrij capacem esse, referunt ab Armacano negatum l. 8. de qq. Armeno. c. 37. *in fine*, & ab Adriano in 4. q. vlt. de Baptismo. Verùm Adrianus simpliciter subscripsit Armacano. Hic autem non negauit paruulos posse esse verè martyres; sed tantùm dixit, si in scripturis sistamus, nihil proferri quod adigat ad verum paruulorum martyrium agnoscendum. Quod non est reuera negare martyrium paruulorum, cum pleráque sint apud Catholicos rata, de quibus nihil ex Scripturis habetur. Quicquid autem senserint Armacanus & Adrianus, certum esse debet, mortem paruulis ante rationis vsum in odium fidei illatam, esse formaliter ac pressè martyrium, potiríque prærogatiuis illis quas posteà vero martyrio assignabimus; hoc est gratiæ collatione quasi ex opere operato, & accidentali gloriæ præmio, quod aureolam appellant. Hæc sententia firmissimè euincitur ex sensu Ecclesiæ de infantibus ab Herode in Christi odium cæsis. Eos enim, Ecclesia veritatis columna, iam olim vt martyres veneratur, eósque titulo martyrij verè ac simpliciter dicti, iam ab Apostolorum ætate celebrat. Patres quoque passim, nomen & decus veri martyrij in illis agnoscunt; & absolutè nominant martyres,

martyres, siue interpretantes secundum caput Matthæi, siue in homiliis de Epiphania, aut Innocentum cæde, Herodísque in Christum rabie. Nolo in protritis quibusdam locis tametsi optimis hærere. Eiusmodi est locus Origenis homil. 3. in diuer. & Autoris libri de oper. Christi Cardin. serm. de Stella & Magis. Item Augustini epist. 28. & serm. 8. de Sanctis & l. 3. de lib. arbit. c. 23. ac etiam S. Leonis serm. 1. & 2. de Epiphan.

Verum infantium Bethleemithicorum martyrium, firmatur ex Patribus.

2. Prætermissis his Patrum locis quæ passim prostant apud alios huius argumenti tractatores, produco alia quædam minùs obuia, in quibus Sanctorum Innocentum verum martyrium agnoscitur. Agmen ducat S. Eucher. homil. 1. de Epiph. cuius illa sunt, quæ Augustino malè sunt adscripta ser. 9. « de Sanctis. [Occiduntur pro Christo paruuli; pro « iustitia moritur innocentia. Quàm beata ætas? « Necdum Christum potest eloqui, & iam pro Christo meretur interfici: Nondum opportuna vulneri, & iam idonea passioni. Quam fœliciter nati, « quibus in primo nascendi limine, æterna vita obuiam venit? Incurrunt quidem inter ipsa principia « acceptæ lucis, periculum; & finem salutis: sed de « ipso protinus fine, capiunt principia æternitatis. « Immaturi quidem videntur ad mortem, sed fœliciter moriuntur ad vitam: Vix dum degustauerant « præsentem, statim transeunt ad futuram: nondum « ingressi infantiæ cunas, iam perueniunt ad coronas: « rapiuntur quidem à complexibus matrum, sed redduntur,

duntur gremiis Angelorum. Nihil ergo proficis fe- «
rocissimæ impietatis audacia; potes martyres face- «
re, Christum non potes inuenire.] Idem reipsa «
tradit serm.de S.Blandina. Agnoscit enim candidatam hanc plebem imbellis infantiæ, fructum moriendi habuisse, & sanctos infantes coronatos moriendo, pérque exitum diuina benedictione ditatos. Quod est dicere, eos nactos esse prærogatiuas illas martyrij de quibus infrà. Quod si ibidem componens martyres Lugdunenses adultos cum Innocentibus Bethleemiticis, aït hos non illos in præmium regni sine martyrij conscientia peruenisse; non est sensus, sanctos Innocentes non fuisse verè & formaliter martyres: sed tantùm sensus est, eos non loquendo vel credendo, sed moriendo confessos, nec agnouisse moriendo bonum suum, vel aduertisse se beatam illam mortem pro Christo excipere: quorum nihil ad verum martyrium est necessarium.

Accedat Eucherio Chrysologus serm. 152. qui frequenter inculcat hos paruulos esse martyres. Et post descriptam qua solet venustate infantium carnificinam; cuius non dissimilem expressionem legere licet apud Augustinum serm.8. de Sanctis, & perinsignem apud Origenem hom. 3. in diuersos, ac Nyssenum sub finem orationis de Christi Natinit. subdit Chrysologus, ex hoc martyrio liquere donum martyrij sub meritum non cadere, qua de re infra commodiùs. Rursus serm. 153. [Coorta «
Regi cohors sua, magis præmori, quàm commori «
tota gestit: Christo dicati milites, cœperunt ante «
militare, quàm viuere, ante pugnare, quàm lu- «
dere; fundere ante sanguinem, quàm lactis vbera «

« perpotare. Ardentes animæ corporis moras non « tulerunt. De gremio ad furentes hostium cuneos « peruolantes, anticipant virtutibus blandimenta, « vulneribus oscula, vnguenta ferro, vt cœlum possint « ante inhabitare, quàm terram, præmia spiritus « antè portare quam carnem, antè referre triumphos « Deo, quàm perferre hominum nutrimenta. Verè, « verè fratres, isti sunt gratiæ martyres: confitentur « tacentes, nescientes pugnant, vincunt inscij, mo- « riuntur inconscij, ignari tollunt palmas, coronas « rapiunt ignorantes. Ergo sicut virginitas corru- « ptionis nescia, contulit honorem matri, sic infan- « tia passionis ignara, martyrij palmas rapuit, & co- « ronas. Sed quid dicemus quod rex ipse qui stare « debuit, fugit solus, & fugit mouente patre? Fugere « istud est amoris intimi, non timoris ignaui. Si « stetisset Christus, haberet eos synagoga filios, quos « Ecclesia martyres non haberet.]

5. Martyres quoque eosdem agnoscit S. Ambrosius lib. 2. in Lucam, agens de censu per Augustum indicto, eúmque transferens ad censum « Christi, & professionem animorum. [Nullus (in- « quit,) ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas « munifica Christo est, quem vagientes pueri marty- « rio confitentur, quem intra vterum positi, exulta- « tione testantur.] Subscribit Gregorius Nazianzenus orat. 38. decernens venerandos innocentes, tanquam coætaneam Christo victimam, quæ ante nouam victimam mactata est. Adiungo prædictis Bernardum, cuius illa sunt mellitissima de more, « ex serm. de Innoc. [De innocentium coronis, quis « dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubi- « tet inter martyres coronari, qui regeneratos in Christo

Christo non credit inter adoptionis filios numerari: Alioquin quando coæuos sibi pueros, puer ille, qui natus est nobis, non contra nos, propter se pateretur occidi? Quod vtique solo nutu poterat prohibere, nisi melius aliquid eis prouideret. Vt quemadmodum cæteris infantibus, tunc quidem circuncisio, nunc verò Baptismus sine vllo propriæ voluntatis vsu sufficit ad salutem, sic nihilominus pro eo susceptum martyrium, illis sufficeret ad sanctitatem.]

Luculenter Laurentius Iustinianus serm. de Innocent. [Erat mors hæc crudelis & pia, pœnalis & sancta, quæ sine consensu voluntatis natura renitente donabat cœlum. O Dei nostri stupenda dignatio, quæ nolentes, plorantésque transmittit ad requiem. Sine pugnæ consensu hi coronantur infantes, non interrogati occiduntur, innocentes iugulantur, auferuntur à sæculo, & consecrantur Christo. Nec corde credebant ad iustitiam, neque ore confitebantur ad salutem, & tamen martyrij adepti sunt palmam. Ignorabant equidem Dei legem, cœleste regnum, quid perferebant, & pro quo patiebantur. & nihilominus pœna illa eisdem computabatur ad gloriam. Vnde hoc? Et cur hoc? Nunquid vlla præcesserunt merita? Nunquid vel matrum supplicantium interpellauere suffragia, vt talem infantes hi assequerentur gratiam? prorsus minimè. Commendare voluit Dominus in his pueris misericordiam suam. Gratis (vt sic dicam) perceperunt brauium fœlicitatis æternæ. Alij laborant toto vitæ suæ tempore, alij vsque ad sanguinem certant, nonnulli tentationibus, vigiliis, ieiuniis, pernoctationibúsque crebris seipsos affli-

gent,

« gunt, sicque alij; atque alij sic desudant, & pa-
« tiuntur, vt regni cœlestis mereantur esse partici-
« pes. Isti autem non ita. Breuissima propter Chri-
« stum persecutione ingruente, iugulati pariter &
« coronati sunt. Absque vlla perpessione malorum,
« quorum mundus est plenus, à matrum vberibus in
« æternitates transiere perpetuas. Beata plane paruu-
« lorum horum conceptionis hora, qui pro Christi
« occasione, sine voluntatis consensu pati valuerunt.]

4. Autor Latinus homiliæ 2. Chrysostomo tributæ in varia Matthæi loca, disertissimè idem tra-
« dit sic scribens. [Dum innocentes pro Christo mo-
« riuntur, primi Christi martyres extiterunt. De
« quibus & Dauid significare monstratur, cum dicit:
« Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem
« propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vl-
« torem. In hac enim persecutione infantes adhuc
« paruuli atque lactentes, pro Christo occiduntur,
« & perfectæ laudis martyrium consequuntur. Rex
« iniquus Herodes destruitur, qui aduersus Re-
« gem cœlorum, regnum sibi defendere vsurpabat.
« Vnde non immeritò infantes illi beati per omnia
« extiterunt, qui primi mori pro Christo merue-
« runt.] Ibidem homil. 3. [O beata lactentium glo-
« ria, quibus pro Christo contigit dedicare marty-
« ria. Expugnant tempore vno natiuitatem & mor-
« tem, ingressum & exitum, principium & occa-
« sum, vt ipsis posset tempore vno contingere, &
« nascendo ingredi mundum, & dedicare martyrio
« cœlum. Probat nouos exercitus Christus, rudes
« milites designat, legiones lactentes victoria per-
« petrata coronat. Fiunt pro Christo victores, qui
« ætate fuerunt coæquales: Fiunt inquam infantes
sine

ſine certamine fortes, ſine pugna victores. Norunt vincere qui pugnare non norant, exiſtunt victoriæ compotes, qui fuerant ætate imbelles: merentur pœna martyrium, gloriam ſanguine comparant; æternam vitam temporali morte commutant. Nec timuit ætas illa mortem, nec horruit. Timere enim non potuit, quæ timere non nouit. Tranſmittit infantes infans Chriſtus ad cœlum, noua xenia Patri, primitias fructuum exhibet genitori. Oſtendit futuram fœcundiſſimam meſſem, dum in ſemine tantam exhibet vbertatem. Deriſit ſe, deriſit hoſtilis immanitas, quæ putauit turbare poſſe conſilium Dei, gloriam Chriſti, ſalutem neceſſariam mundi: Sed contulit infantibus multis martyrium, dum infantem quærit occidere Chriſtum. Præſtat hoſtis, dum nocet beneficium. Vitam tribuit cum occidit. Inuideret enim eorum gloriæ ſi amaret. Sed aliæ ſunt terreſtres pugnæ, aliæ cœleſtes victoriæ. In prælio Chriſti, moriendo vincitur, cadendo ſurgitur, victoria per interitum comparatur.] Idem ſenſus fuit S.Leoni ſerm. 1. de Epiph. [Quos Rex impius eximit mundo, Chriſtus inſerit cœlo, & quibus nondum ſanguinis ſui impendit redemptionem, iam martyrij tribuit dignitatem.]

Idem de quibuſuis infantibus pro Chriſto cæſis, concluditur.

5. Hæc teſtimonia apertè ferunt ſanctos Innocentes verè & propriè fuiſſe martyres, & vt rectè addit Martinus de Magiſtris q. 1. de martyrio concluſ. 6. corollar. 2. (malè tamen contrarium affingens Diuo Thomæ,) Innocentes, non modò glo-

ria martyrij donatos diuinitùs fuisse, vt aliqui negantes eorum verum martyrium concedebant, sed etiam verum martyrium subiisse, quod planè sonant prolata Patrum loca, habétque perspicuè sensus Ecclesiæ. Hinc verò quid sequatur pro vero quorumuis infantium in fidei odium iugulatorum martyrio, nemo non videt. Est enim omnium planè infantium, quoad rem præsentem, par ratio. Quanquam non defuerunt qui friuola quædam discrimina excogitarent, vt admisso vero Innocentum ab Herode cæsorum martyrio, quod videbant per Ecclesiam & Patrum traditionem stabiliri, aliorum tamen infantium necem, etiam si in fidei odium illatam, veris martyriis non annumerarent.

Prior disparitas, ex præcoquo in Bethleemiticis rationis vsu.

6. Nonnulli ergo referente D. Thoma 22.q.124. art. 1. ad. 1. affirmarunt paruulos ab Herode cæsos idcirco agnosci ab Ecclesia martyres, quia per acceleratum diuinitùs rationis vsum, acceptarunt mortem pro Christo illatam, passíque sunt tanquam adulti. Quod videri possent ferre illa Auctoris libri de oper. Christi Cardin. serm. de stella & « Magis sub finem. [Paruuli subitò fiunt martyres, & « dum vice Christi, & pro Christo, auulsi à matrum « vberibus detruncantur, testimonium quod non« dum poterant sermone, perhibent passione; & suf« ficit causa testimonio, licet nondum eloquio di« stinguatur. Illico spiritus infantilis vasculi recepta« culum deserens, iam non tenelli corporis, ætatís-

que

que nouitiæ tempore tenetur: sed ab illis infantilibus coagulis anima expedita, adepta rationis & intellectus plenitudinem, in occursum Christi festinat, à quo militiæ suæ quærens stipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia.] Quid apertius, pro pleno intellectus, & rationis vsu, in sanctis hisce infantibus? Non improbat eam præcoquam in SS. Innocentibus rationis vsuram à quibusdam traditam, eámque ad exponendum verum eorum martyrium, non inutilem visus est censuisse Antonius Bitontinus q. 17. in Ecclesiasticas anni totius epistolas. Idem insinuare visus est S. Chrysostomus, verbis illis homiliæ de Innocentibus (est tertia ex variis in Matthæum locis,) quæ in hunc sensum retulit Martinus de Magistris q. 1. de martyrio, in argumento contra. 1. corollarium. [Fiunt pueri sine Magistro diserti, docti sine Doctore, periti sine eruditore. Agnoscunt Christum, prædicant Dominum, non quem persuasio humana docuerat, sed quem diuinitas inspirabat.] Cum igitur quoad alios paruulos ante rationis vsum hostili gladio in odium fidei occumbentes, nihil suppetat ad hunc rationis plenæ præcoquum vsum illis concedendum; sed id de solis Bethleemiticis paruulis ab Herode cæsis, fateri cogamur, ob Ecclesiæ & Patrum auctoritatem, qua verum eorum martyrium ratum habetur; (atque adeò etiam libera mortis acceptatio, quam censent esse de ratione veri cuiuscunque martyrij;) concludebant autores prædicti, saluo vero SS. Innocentum Bethleemiticorum martyrio, alios infantes, si qui pro Christo fortè cædantur, veris martyribus adscribendos nequaquam esse.

Reiicitur.

Sed hoc effugium difficile præclusu non est. Quis enim non videt gratis omnino fingi anticipationem illam vsus rationis in paruulis ab Herode cæsis, tantùm vt perstetur in sententia, & quod de quorumuis infantium similiter cæsorum vero martyrio inferendum vident, labefactetur? At quidni fingere similiter liceat, rationem ocyùs quam ætas ferat, aliis quoque paruulis illucescere, si eos in Christi odium obtruncari contingat? Qua ratione perinde constabit verum eorum martyrium, ac Innocentium Bethleemiticorum. Quod si id in aliis paruulis dicatur esse commentitium, (vt sanè est,) æquè censendum est gratis confictum quoad Bethleemiticos paruulos. Locus porro Auctoris libri de oper. Christi Cardin. aliò planè spectat. Nempè ad euigilationem rationis, sanctis Innocentibus collatam, illico à morte. Quæ auctoris mens cum ex aliis anterioribus apertè colligitur, tum manifestè ex verbis quæ immediatè subiunguntur iis quæ postremò referebantur. Sic enim habet Auctor. [Euigilauerunt sensus quos sopor infantiæ opprimebat, displosísque palpebris intuiti lucem, in momento assecuti sunt, quæ pacificis & mundo corde debetur, beatitudinem: & ascendentes per omnium virtutum gradus sine doctrinæ humanæ exercitio, cumulatam inuenere mensuram: ita vt in ordine sanctorum protomartyres primum habeant locum; & secretorum conscij diuinorum, propinquitate familiarissima, clementiam Dei pro nostris exorent laboribus.] Chrysostomus quoque (si tamen

men Chrysostomus, & non potius Latinus auctor) contra mentem suam proferebatur. Tantum quippe intendebat asserere, Innocentes laudasse Dominum, eiúsque præconium confessos fuisse non loquendo, sed moriendo, & sanguine non lingua locutos, vt inferiùs aliquoties repetit proferens exemplum sanguinis Abel. Hoc autem nihil ad rem facit. Quare facessat incōcinnum figmentum, nullo siue rationis siue auctoritatis idoneæ firmamento subnixum. Simile commentum de rationis vsu in paruulis Baptismum suscipientibus accelerato, nuper à Luthero recusum, & Vvitembergæ in conuiuio eorum pariter potantium confirmatum, derisit iam olim S. Augustinus episto. 23. & 57. & impugnarunt recentiores permulti, Ruardus art. 1. Soto lib. 2. de nat. & grat. c. 10. Canis. l. 1. de S. Ioanne c. 1. Bellarm. l. de Bapt. c. 10.

Altera disparitas, ex præuia infantum Bethleemiticorum circuncisione.

7. Aliud quoddam discrimen infantum qui nunc fortè in fidei odium cæderentur, & innocentum per Herodem trucidatorum, excogitarunt alij, vt saluo Ecclesiæ sensu de vero horum martyrio, ac beatitudine, nihil tale de aliis agnoscerent. Dixerunt ergo, Bethleemiticos infantes cum à bimatu & infra cæsi prodantur, vel omnes vel ferè omnes priusquàm cæderentur, circuncisione aut piaculari legis naturæ remedio, procuratos parentalis culpæ illuuiem deposuisse. Quod si aliqui remediorum illorum exortes, cæsi sunt, non hos esse quos Ecclesia & Patres martyribus accenseat, sed illos

duntaxat quos Tyrannicus Herodis furor, remediis illis iam ablútos & gratiæ radiis collucentes demessuit. Quare nisi qui nunc cæderentur infantes, supponerentur per Baptismum à parẽtali illuuie mundati, æternùm perirent : præsertim cum prostet Regis & legiferi nostrì edictum peremptorium de nemini pandenda via vitæ in lege gratiæ, nisi renatus fuerit ex aqua: & vel reipsa vel in voto, ad fontem domui Iacob patentem accesserit, inibique sordes posuerit. Si ergo ablutio per aquam non sit adhibita, certum exitium maneat infantem necesse est, cui rationis vsu carenti, nullus actus conciliare gratiam queat tanquam vicarius,& vt loquuntur, tanquam votum baptismi reipsa intercIusi per impotentiam. Nam quod martyrium non habeat rationem voti respectu baptismi, est per se euidens. Cum enim quis dicitur gratia donari in voto baptismi quo per impotentiam carere cogitur, votum illud nihil esse aliud potest,quàm illemet actus vel pœnitentiæ perfectæ, vel charitatis, qui accedente baptismi reipsa suscipiendi facultate, vim habet, voluntatem in qua perseueraret excitandi, vt concipiat formalem voluntatem suscipiendi Baptismum : Et idcirco actus ille censetur formalem & actualem volitionem suscipiendi Baptismi continere, & esse votum receptionis illius externæ, ad quam dicit ordinem tanquam eius expetitio atque volitio. Cum igitur mortis perpessio nudè sumpta, cuiusmodi est quam subit paruulus, nullo tali actu Baptismum respiciente sit grauida, apertè infertur eam non esse votum Baptismi.

Explo

Exploditur.

Verùm neque hoc effugium, difficilè præcluditur. Et inprimis, iuxta illud, passio innocentum esset prorsus infructuosa, & sterilis quoad gratiam & gloriam, contra manifestam Patrum sententiam, qui mortem paruulis illis profuisse & gratiæ ac diuinarum benedictionum feracem fuisse, contestantur, vt vidimus. At hoc falsum esset, si salus & felicitas puerorum, non ad passionem quam subierunt, sed ad remedium emundans esset referenda, vt in proposito respondendi modo fingitur: iuxta quem, idcirco paruuli remedio illo inexpiati, periisse dicuntur, nec pertinere ad lectum illum manipulum quem Ecclesia agnoscit beatum. Quorsum verò Ecclesia vt martyres coleret, quibus per inde esset martyres non fuisse, cum non eo titulo salui dicantur, sed beneficio alterius expiationis? Adde quod iuxta responsum propositum, videtur planè negandum, paruulos cæsos, esse martyres. Nam verum martyrium, vt est constans Ecclesiæ doctrina inferiùs confirmanda, sufficit ad salutem conciliandam. Hoc autem non haberet nuda mors paruulorum, iuxta responsi illius auctores. Non igitur essent martyres, nec colendi essent eo nomine ab Ecclesia, in quam tamen quomodocunque incurrere, vt S. Augustinus sapientissimè dixit, insolentissimæ insaniæ est. Quare SS. infantes ab Herode cæsos, siue priùs remedio aliquo purgatos ab originali macula, siue inexpurgatos, admitto vi passionis & mortis in Christi odium illatæ, gratiam & gloriam esse consecutos. Qua in parte Ecclesiæ sen-

ſui adhæreo, quæ abſolutè & nulla circunciſorum vel incircunciſorum diſtinctione appoſita, infantes ab Herode cæſos, pronunciat martyres. Hoc aliter ſtatuunt Patres ſupra adducti, qui indiſcriminatim infantes ab Herode cæſos celebrant, nec laborant de præuia circuncifione quam paruulis Hebręis ante octiduum non adhibitam conſtat;cum tamen pleróſque ante illud tempus cæſos non videatur dubium S. certè Auguſtinus ſerm. 8. de ſanctis apertè agnoſcit; aliquos SS. martyres innocentes, cum tunc recens e maternis viſceribus effuſi eſſent, ſubiiſſe pro Chriſto necem. Nec improbabile eſt, quin aliqui Gentilium filij in Bethleem aut finibus eius nati,patuerint Herodis furori, quos liquet circunciſione non fuiſſe purgatos. Remedium autem legis naturæ, ſiue his Ethnicorum infantibus,ſiue Hebręis ante octiduum fuiſſe tunc adhibitum, nemo niſi diuinans dixerit.Iudæi enim,remedium illud extra circunciſionis adhibendę impotētiam,& pueri immaturè inſtantem obitū octiduo anteriorem,non vſurpabāt,ideóque quoad paruulos ante octiduum à natiuitate cæſos, eo abſtinuiſſent, cum non præſagirent calamitatē qua ſubitò oppreſſi ſunt. Ethnici verò, vel ob infidelitatem nullo tali remedio paruulos ſuos procurabant; vel ſi qui eorum, Bethleēmi, & in omnibus finibus eius fideles erant, non niſi ſtata luſtrica die, ac fortaſſis poſt octiduum, æquè ac Iudæi circunciſionem, ſuum illud remedium adhibebant: Ac proinde etiam ipſi ab irruente ex improuiſo clade præoccupati, paruulos ſuos ſicariorum furore priùs ſucciſos viderunt, quàm poſſent de illis ea ceremonia expiandis cogitationem ſuſcipere. Vltrò autem dandum eſt

quod

quod assumebatur, rectéque confirmabatur, nempe nullum Baptismi votum in huiusmodi paruulis agnosci posse. Sed nimirum martyrio, per se & independenter à quocunque alio, in eo qui dispositionis propriæ incapax est, hoc est in paruulo, adiungitur ex certa Dei promissione gratiæ infusio, & mortiferi peccati absterſio, cuius interuentu omnes æquè paruuli ab Herode in Christi odium trucidati, quantumcunque aliis, remediis inexpiati, salutem consequi valuerunt.

Firmatur conclusio posita, de vero quorumuis infantium pro Christo cæsorum martyrio.

7. Est igitur (vt affirmabam,) omnium planè infantum in odium fidei interfectorum, par ratio, ac Bethleëmiticorum ab Herode cæsorum; quos sensus Ecclesiæ, & Patrum autoritas, verè ac propriè martyres, & salutem per martyrium adeptos statuit. Et sanè decus martyrij in SS. Innocentibus Bethleëmiticis, non personarum, sed causæ priuilegium fuit. Quod perspiciens Ecclesia, nonnullos ante rationis vsum pro Christo trucidatos, accenset martyribus. Sic S. Quiricus puer triennis, matrem Iulittam implacabiliter lugens, ad gradus tribunalis illisus, martyribus annumeratur in Ecclesiasticis tabulis 16. Iunij. Inter illos quatuor millenos qui vno turbine abrepti, & in horridam eremum abducti, martyres sub Hunerico obiere, [recensentur à Victore Vticensi l. 2. infantuli complures, [quorum matres, (Victo- " ris verba sunt, gaudebant se martyres peperisse.] Ad- " ditque luculentum omnino exemplum filiæ Epis-

copi Zuritani, quæ nepotem infantulum robore supra mulierem exaggerato, abducebat ad martyriũ. In actis S. Luciani quæ ex parte descripsit Baronius anno Christi 311.n.15.& 16. narratur perillustre martyrium duorum puerorũ Nicomediensium, fitque mentio templi in eorum honorem consecrati, cui nomen *Martyrium infantium*. In actis S. Aretæ persequente Christianos Homeritas Tyranno Dunaan, pusio quinquẽnis, cum nullis Regis blanditiis, à matris propter Christum conflagrantis inclamatione, abduci potuisset, vlt.ò tandem in ignem insiluit, & cũ ea crematus, martyr est habitus. Videsis Baronium anno 522. Tridenti anno 1475. S. Simeon 24. Martij vt habet Romanum Martyrologium, in Christi odium à Iudæis cruci confixus, martyrio est coronatus, cum menses duntaxat vndetriginta natus esset. In Hispania Ferdinando Rege S. Christophorus puer trimulus, in oppido propè Toletum, cui nomen Guardia, irrogatis per Iudæos omnibus Christi tormentis, glorioso martyrio affectus est, vulgo, Innocens à Guardia nuncupatus. In Sardinia SS. Cesellius & Camerinus pueri bimuli, martyres pro Christo produntur. Cadit in hos omnes illud S. Ambrosij l. 3. de virgin. cum demon-
« strat teneras quoque puellas, velari posse, [Hinc
« quid plura contexam, cùm omnis ætas habilis Deo,
« perfecta sit Christo? Denique non virtutem ætatis
« appendicem dicimus, sed virtutis ætatem. Nec mi-
« rere in adolescentulis professionem, cùm legeris in
« paruulis passionem. Scriptum est enim; ex ore in-
« fantium, & lactentium perfecisti laudem. An dubi-
« tamus, si eum vsque ad continentiam sequatur ado-
« lescentia, quem vsque ad mortem confitetur infan-
tia?

tia? Et quasi incredibile putamus, si puellæ nubiles «
Christum sequantur ad regnum, quem etiam pueri «
sequebantur in desertum? Sicut legimus, quia satu- «
rata sunt de quinque panibus quatuor millia homi- «
num, exceptis, inquit, pueris & mulieribus. Nolite «
ergo à Christo arcere infantes, quia & ipsi pro «
Christi nomine subiere martyrium.] «

Extenditur ad paruulos in aluo materna cæsos, & Christo anteriores.

8. Quia verò paruulus, ex quo vitam accepit, perinde se habet ad perpessionem cædis pro Christo irrogatæ, siue iam sit vtero fusus, siue in maternis adhuc visceribus conclusus lateat; idcirco rectè Richardus in 4. d.4. art.2. q.3. Argent. ibid. d.6.q. vnica artic.4. Scotus in 4. d.4. q.3. versic. *de secundo patet*, approbante Sa V. *Martyrium*, existimarunt infanté pro Christo intra materna viscera cum matre occisum, esse verè martyrem. Quod admitto, etiamsi mater ob voluntarium obicẽ gratiæ, non esset verè martyr: aut si mater per errorem putaretur Christiana, cum esset Ethnica. Nam etiam tunc, fœtus in odiũ fidei necaretur. Item idipsum admitto etiamsi sicarius ignoret grauiditatem matris quam in Christi odium interficit. Nihilominus enim plaga quæ paruulo intra maternorum viscerum septa infertur, in Christi odium infertur, atque adeò paruulum constituit verè martyrem. In quo baptismus sanguinis latè differt à Baptismo aquæ: quo prægnans baptizatur intacto, atque adeò etiam inexpiato paruulo. At gladius persecutoris, ad paruulum vsque peruadit cæsa matre. Itaque ambo martyrium subeunt,

eunt, quia ambo pro Christo trucidantur. Neque verò, quia dico paruulum esse verè martyrem, quia pro Christo cæsus est, exclusos volo paruulos veteris legis, si qui vel iam editi, in veræ religionis odium sint cæsi, aut cum matre, eadẽ ex causa perierint, nondum nati. Quamuis enim paruulos ante Christum pro vera fide cæsos, verorum martyrum albo expungat Gabriel Vasques 3. p. disp. 153. *in ipso fine*: Tamen ratio proximè tacta, nempe quod hoc sit causæ, non personarum priuilegium, æquè in hac parte militat. Et sicut adulti pro vera fide obtruncari, in lege veteri, participes fuerunt eorum veri martyrij fructuum quos adulti in lege noua pro Christo morientes percipiunt, ita de paruulis, idem omnino est sentiendum: quos item pro Christo cæsos licet affirmare, quatenus omnium temporum fides, implicitè fuit Christiana, vt supra tetigimus.

Quale sit paruulorum martyrium, præ martyrio adultorum.

9. Rectè itaque constitutum initio est, minusculam ætatem cui rationis plena dies nondum illuxerit, esse martyrij capacem. Non tamen idcirco contendo, martyrium paruulorum necdum libertate potientium, esse formaliter honestum, vel formaliter actum virtutis. Hoc enim falsum esse, per se notum est ex dependentia moralitatis cuiusuis formalis, à libertate actuali. Quare tantùm dico, martyrium paruulorum esse formaliter ac propriè verum martyrium, quamuis non sit formaliter honestum, sed tantùm obiectiuè, quatenus nitet fundamen

damentali honestate, apta terminare volitionem & acceptationem honestissimam. Ex quo insuper sequitur, martyrium paruulorum esse extensiuè minùs pretiosum, quàm martyrium adultorum, quod & martyrij & formalis honestatis decore splendet. Egregiè de more hoc expressit Eucherius homil. de S. Blandina, Lugdunenses martyres adultos cum paruulis Bethleemiticis componens, sic inducta per prosopopeiam Lugdunensi ciuitate affante Bethleem. [O Bethleem, in martyrum nostrorum titulis tu numero fortasse præcedas, ego » merito. In tuis interfectio fuit, confessio non fuit; » in meis colluctatio passionis, in tuis sola fuit op- » portunitas & occasio fœlicitatis. Te exitus ditauit » benedictione, me virtus: Tu in sanguine paruulo- » rum potuisti videre pereuntes, non potuisti expe- » ctare certantes. Te coronauit innocentia morien- » tium, me gloria triumphantium. Tui, in præmium » regni, sine conscientia peruenere martyrij, mei au- » tem cruciatibus afflicti, suppliciis explorati, sæuis » ignibus sacrificii more decocti, quantas suscepe- » runt in corpore pœnas, tantas in spiritu percepe- » runt coronas: ac sic per tormentorum plagas, & » torquentium moras, priùs consecrati sunt, quàm » perempti. Tu obtulisti annis paruulos, ego etiam » meritis consummatos: ego obtuli qui per tormen- » ta sua vincerent, cùm periclitari in fide potuissent: » tu obtulisti qui fructum moriendi habere possent, » periculum negandi timere non possent.] »

Satis de purrulorum martyrio. Quæ enim ad eius fructus spectant, eadem opera explicabuntur cum fructibus martyrij adultorum. Sunt quippe vtrobique iidem specie, etiam si ad eorum profusionem

nem ex martyrio paruulorum, sola mortis perpessio sufficiat: in adultis autem, aliquæ præterea dispositiones requirantur, quas elucidatum eo.

CAPVT III.

Passum libertatis compos, quibus positiuis dispositionibus ad martyrij gloriam sit aptandum, siue de necessaria & idonea martyrij per adultum acceptatione.

1. Alterum passum, quod dicebam posse martyrium excipere, est homo adultus; in quo martyrium supra nudam passionem in odium Christi illatam, quæ ad paruulorum martyrium satis est, aliquas præterea ipsius adulti dispositiones postulat. Quod non est nouum, Nam etiam Baptismus qui in paruulo per meram receptionem est ferax gratiæ, in adulto postulat dispositiones aliquas quibus adultus ad Baptismum & fructus eius aptetur. Eas ergo dispositiones ad martyrium adultorum, exponere hoc loco necesse est. Possunt autem earum duæ veluti classes distingui. Quædam enim sunt positiuæ, quæ scilicet positiuo aliquo voluntatis actu continentur, quo directè influente, ac disponente, adultus ad fructum martyrij, siue ad gratiam sanctificantem martyrio repositum, aptatur. Aliæ verò dici possunt negatiuæ, quod etiam si non semper in pura negatione consistant, tamen cum exigantur ad remouendum gratiæ obicem, & ad excludenda veri martyrij impedimenta, vel sint negatiuum

gatiuum

gatium quid,vel ſonent negationem.Excluſio enim obicis,negationem aliquatenus ſonat.

Vt autem à poſitiuis diſpoſitionibus auſpicer, video duas in re præſenti ſtatui poſſe, quamuis reipſa ſint vnicus actus. Prima eſt acceptatio mortis.Secunda eſt delectus motiui idonei ex quo mors voluntati ſubeũda obiiciatur. Neque enim ſufficeret ad verum martyrium, velle quacunque ex cauſa mortem pati,ſed exigitur certus volitionis illius finis intrinſecus, ſiue certum motiuum. Hæc duo, vnico realiter actu perfici dixi: quia impoſſibile eſt, vt actus acceptationis, abſque interuentu alicuius motiui formetur. Nam voluntas nullum actum expromere valet, niſi collimando in aliquod formale obiectum, ſiue motiuum. Non malè tamen vnica illa entitas, in duos actus dearticulatur, conſideratis in ea duabus rationibus metaphyſicè ſeparabilibus, quarum vna generalis eſt, dicitúrque acceptatio, altera verò quæ eſt ſpecialis, attenditur penes motiuum præbẽs ſpeciem actui, illúmque vltimò conſtituens talem qualis ad verum martyrium deſideratur. Eſtque, neceſſaria illa duplicis perfectionis in vnico actu diſtinctio; quia per poſitionem alterius ſpeciꝫ actus, cui alterutra illarum perfectionum deeſſet, euerteretur ratio martyrij. Seorſim igitur de martyrij acceptatione, & idonei ad illud motiui vſurpatione dicemus.

Aliquam mortis acceptationem, omnino depoſci in adulto.

2. Quoad acceptationem, dicendum eſt,ad verum ac fructuoſum adulti martyrium, exigi volitionem

tionem mortis irrogandæ, quæ sit plusquàm habitualis, aut interpretatiua tantùm: atque adeò quæ aliquando fuerit actualis, & verè exercita, ac in seipsa, vel aliquo semine suo præsens perstet, saltem moraliter. Hæc est perspicua D. Thomæ sententia 22. q. 124. artic. 1. & ibidem Caietani, subscribúntque Suarez t. 3. 3. p, d. 29. s. 2. Lessius lib. de fortitud. c. 1. n. 24. aliíque communiter, demptis perpaucis. Videtur autem satis stabiliri ex eo veluti effato quod in tractatione de gratia & merito est vulgatissimum. Nempe quæ gratiam conferunt, atque adeò ius ad salutem æternam vel tribuunt primò, vel promouent, debere esse homini adulto libera, ita vt per eius arbitrium diuinitus præuentum & adiutum, admitti liberè vel respui queant. Ita enim planè cernimus accidere in iustificatione ex opere operantis, per dispositionem vltimam in hominis actionibus constitutum. Quod Vega l. 6. in Conc. c. 37. *ad tertiam*, quoad eum qui actualiter peccauit, censet fuisse definitum ab Innocentio c. *maiores* de Baptismo. Idem contingit in iustificatione ex opere operato per Sacramenta, quæ nulli adulto sunt fructuosa, nisi per actum liberum voluerit ea sibi admoueri. Ac ne vrgeam Baptismum, circa quem aliqui tricantur, dicentes idcirco ad eum formalem baptizandi consensum deposci, quia noua in eo obligatio contrahitur, nouúsque status suscipitur, quibus nexibus neminem implicari par est, nisi volentem: vt inquam Baptismum omittam, quis dixerit Eucharistiam, à iusto adulto, in somnis, nulla prorsus volitione præmissa susceptam, esse ei fructuosam? Neque tamen in eo Sacramento vlla contrahitur noua

obligatio, nouúsue vllus ſtatus initur, ſed idcirco acceptari debet eius ſuſceptio per adultum, quia inſtrumenta & media gratiæ parandæ debent adulto eſſe voluntaria; vt hoc pacto, aliquo tandem modo per diſpoſitionem propriam aptetur ad diuinum beneficium. Cum enim ſit propriæ diſpoſitionis capax, æquum eſt vt eam expromat, ne ſegnis inérſque excipiat cœleſtem ſanctificantis gratiæ rorem: quod eſſet præter diuinum vſum, & cum æquitate pugnaret. Ad maiorem quoque hominis dignitatem & honorificentiorem bonorum diuinorum adeptionem ſpectat, vt (quod de virtute dixit Nazianzenus orat. 1. valet autem in quouis huiuſmodi cœleſti munere,) non ſit nudum beneficium, ſed hominis quoque cooperantis ingeſtæ diuinitus gratiæ, fructus ſit, atque adeò non purè doni, ſed mercedis etiam ac præmij, ſaltem aliqualis, & congruè debiti, rationem ſortiatur. Quod igitur in omnibus aliis conciliandæ vel augendæ gratiæ viis deprehendimus, meritò circa hanc quoque decretum à Deo cenſemus. Atque adeò vt martyrium adulti ſit verum, & gratiæ eorúmque fructuum fertile quos martyrium profundere idoneum eſt, exigitur omnino, vt martyr adultus mortem pro Chriſto irrogatam acceptet, aut præſenti aliquo voluntatis actu formaliter vigente, vel moraliter perſtante; aut certè durante virtualiter in effectu aliquo ſuo tanquam in ſemine.

Quæ recens in contrarium tradita.

3. Contrariam ſententiam tradidit Ægidius

Coninc. 3.p.q.66.n.136. cui adhæsit Bonacina q.1. de Baptis. p.1. n.5. Iuxta hos ergo autores iustus qui pro fide obtruncatur, est verè martyr etiamsi nullo positiuo voluntatis actu acceptarit mortem illatam. Arctant se ad iustum, quia de peccatore fatentur aliam esse rationem. Hic enim quia voluntariè auersus est à Deo fonte aquæ viuæ, necesse est vt voluntariè ad eum reueniat, ac proinde æquissimum est, vt maculæ inustæ abstersionem non consequatur, nisi præuio aliquo voluntatis propriæ motu, qui in iusto quia ad Deum reuenire non adigitur, minimè est necessarius. In iusto itaque adulto, nullam esse necessitatem acceptionis martyrij, probat Ægidius, ex eo qui recusata defectione à fide, occideretur inter dormiendum: Itémque ex eo qui cum nihil priùs de confessione fidei cogitasset, tamen prorsus incogitans vel dormiens, ab hoste fidei opprimeretur. Simile est exemplum eius qui fugiens Tyrannum à quo vrgetur ad apostasiam, subitò in fuga configitur. Hic enim non videtur posse expungi martyrum albo, præsertim si iam comprehensus in procinctu subeundorum tormentorum, data dilapsus opportunitate, aufugeret, & inter fugiendum emisso telo confoderetur. Quinetiam S. Cyprianus epist. 56. n. 14. Christianos persecutionem declinantes, si in fuga à latrone opprimantur, vel à fera discerpantur, statuit esse martyres. Quanto ergo magis idem diceret de eo qui ante comprehensus, transfigeretur inter fugiendum, emisso per fidei hostes & in fidei odium iaculo, quamuis de morte inter fugiendum inferenda, nullo modo cogitasset, atque adeò eam nullatènus acceptasset, nisi interpretatiuè & habitualiter.

tualiter : qui modus acceptandi iuxta autorem cum quo agimus, ad quorundam Sacramentorum susceptionem sufficit respectu iustorum adultorum: nimirum ad susceptionem Baptismi, Confirmationis, & Extremæ vnctionis. Itaque multo magis censendus est sufficere ad fructuosam perpessionem martyrij, quod à Patribus prærogatiuis potioribus donatur, quàm Baptismus. Tandem iustus qui non acceptato per positiuum actum martyrio, occiditur in odium fidei, verè perdit animam propter Christum. Hoc autem sufficit ad martyrium, cuius ratio, non in actione sed in perpessione sita est, vt liquet ex vero infantum martyrio. Quidni ergo similis omnino perpessio adulti, ad verum martyrium sit satis?

Et ita ex D.Thoma colligi 3.p.q.87.art.1.ad 2.& ibidem à Caietano expresse tradi, notat autor citatus. Idem videri potest sensisse Thomas de Argentina in 4.d.6.q.vnica art.4. conclus.2. *ad 1 instantiam.* Quamuis enim primùm dicere videatur in adulto requiri actualem voluntatis consensum in mortem pro Christo illatam, tamen hoc intelligit tantùm permissiuè : sensúsque est, quamuis in adultis consensus ille esset necessarius, non esse tamen necessarium in paruulis, quos ibi contendit esse posse verè martyres, quamuis nequeant acceptare martyrium. Postmodùm autem disertè addit, etiam adultum, absque acceptatione posse esse verè martyrem : quod probat ex eo qui dormiens opprimeretur ab infidelibus in odium Christi, aut fidei, quem affirmat esse martyrem, quamuis incogitans atque adeò martyrium non acceptans, sit subitò oppressus. Et rationem reddit, quia vt

quis martyr habeatur, ſpectanda eſt cauſa mortis illatæ, quæ in homine non acceptante poteſt eſſe ad verum martyrium idonea, nempe odium fidei. Sed apertè neceſſitatem acceptationis ab adulti martyrio, excludit Goffridus Vindocinenſis lib. 1. epiſt. 7. Agens enim de prætextu illo, quem Paſchalis Papa ad quem ſcribit, malè conceſſis Henrico in ſacra iuribus obtendebat, dicens timuiſſe ſe trucidationi ſuorum, ſi obfirmatè iura illa Imperatori negaſſet: reſpondet Goffridus, præſtitiſſe negare iura illa, & trucidationem permittere quæ « martyrij ſplẽdore colluxiſſet. Addit verò. [Si obiici- « tur quod inuiti forſitan paterentur, & idcirco eo- « rum paſſio crederetur infructuoſa, quód ſponta- « nea minimè videretur: & iterum pœna martyrem « non facit, ſed cauſa: Cauſa vtique idonea, & « multum idonea erat, quia cauſa fidei, quâ melior « non poterat inueniri. Pro hac etiam, ſi aliter non « poſſent, contra ſuam voluntatem mori debuiſſent: « quia nec ſic martyrij palma fraudari potuiſſent. In- « nocentes etenim ſancti, qui nec voce, nec volun- « tate martyrium quæſiiſſe leguntur, quoniam pro « Domino pertulerunt, coronâ martyrij non priuan- « tur. Hos ſancta Eccleſia non ſolùm martyres eſſe, « verùm etiam martyrum flores confitetur. Vnde fir- « miter credendum eſt, & nullatenus dubitandum, « quòd ſupplicium mortis pro fide Chriſti homini « collatum, etiam ſi pro carnis infirmitate noluerit, « & tamen non negauerit, martyris vindicat, no- « men & præmium.] Non videtur Gaufridus potuiſſe explicatiùs aduerſari neceſſitati acceptationis cui confirmandæ inſiſtimus.

Retundun

Retunduntur.

4. Hæc tamen ſententiæ noſtræ impugnatio & contrariæ ſtabilitio, non difficile retunditur. Ac primùm, diſcrimen quod inter iuſtum & peccatorem ſtatuebatur, quoad neceſſitatem acceptandi martyrij, quæ pro peccatore ſolo agnoſcitur, eſt diſcrimen planè extra rem. Quandoquidem diſcrimen illud non aliter probatur, quàm quia peccator debet propriæ voluntatis motu reuenire ad Deum, vt gratiam martyrij adipiſcatur. At hinc tantùm habetur neceſſitas pœnitentiæ ac diſplicentiæ peccati, quæ longè alius actus eſt ab acceptatione martyrij. Præterquam quod fundamentum illud, cui neceſſitas præuiæ ad martyrium pœnitentiæ in peccatore innititur, æquè valet, ad ſtabiliendam neceſſitatem præuiæ martyrij acceptationis, in eodem adulto peccatore. Tota namque ratio ob quam peccatori ad gratiam comparandam neceſſaria eſt pœnitentia & deteſtatio peccati admiſſi, in eo conſiſtit, quod dignum & iuſtum ſit hominem adultum in ſuæ ſalutis negotio cooperarium à Deo aſciſci, & qui voluntariè deflexit, reuocari voluntariè in viam. Nam quamuis Deus poſſet hominis peccatoris ſordes abſtergere ſecluſo quouis eius actu, tamen conſultius viſum eſt æternæ ſapientiæ, illud ſaltem tenue litrum diſplicentiæ à peccatore exigere vt aliquatenus ad ſalutem ſuam cooperaretur, nec libertatis conceſſæ munus apud ſe iners haberet, in negotio ob quod præſertim facta eſt eius conceſſio. Hoc itaque principio per aduerſarios conuulſo, & negata iuſti cooperatione

quacunque ad illam gratiæ sanctificantis accessionem quæ facienda est per martyrium, constare videtur, non satis cohærenter dici, necessariam esse peccatori displicentiam anteriorum culparum, vt martyrium cum fructu subeat.

5. Quicquid verò statuamus de discrimine in re præsenti proposito, inter iustum & peccatorem, argumenta adducta quibus necessitas acceptationis martyrij à iusto excludebatur, sunt planè imbellia. Negamus enim eum esse verè martyrem qui nihil priùs de cæde pro Christo subeunda suspicatus, inter dormiendum opprimeretur. Et idem statuimus de eo qui fugiens martyrium; illúdque, vel nullo modo suspicans inferendum ob declinatum iam periculum; vel si inferendum suspicetur, nullatenus illationem eius approbans, casu periret, siue confixus ab hoste Christi, siue à grassatore iugulatus, siue à bestia discerptus. Id quod à S. Hieronymo traditum contra Iouinianum, & in Synodo Africana constitutum, monstraui cap. 1. num. 10. Nec refragatur S. Cyprianus, quem pro aduersariis protulimus. Agit enim enim de eo qui mortem acceptauit, actu virtualiter vel saltem moraliter superstite, & terminato ad mortem in fugæ initæ variis casibus probabiliter præuisam; Nam secessio illa à suis ad vitæ securitatem, est genus persecutionis illatæ in fidei odium; nec latet fugientem, quàm facile sit vt mors quam vno itinere declinat, aliis viis obtingat inter fugiendum: & tamen mauult fugere, & vitam discriminibus illis obiicere, excepturus mortem si à Deo permittatur, potiùs quàm perstans extra vitæ discrimina, fidei naufragium patiatur. Igitur qui in fuga illa vel secessione mortem subit, quam

quam si stetisset, & fidem periculo commisisset, euaderet, non caruit necessaria ad martyrium acceptatione. [Certum enim est, (inquit Origenes homil. 9. in Iudices,) quod Christum confitetur ille, qui propterea fugit, ne neget.] Æquè facilè extricantur reliqua propositæ difficultatis capita. Vt quod dicebatur, in quibusdam Sacramentis susceptionem validam & fructuosam, locum habere in eo cui non cogitanti admouentur; nimirum in Baptismo, Confirmatione, & extrema Vnctione. Hoc enim non est admittendum, nisi cum anticipatus aliquis consensus præcessit, qui perstet saltem moraliter. Idem ergo est de martyrio. Negandum præterea est quod addebatur hominem à fidei hostibus confossum inter fugiendum, perdere animam suam propter Christum, etiam si nec mortem præuiderit, nec vllatenus antea acceptarit: Quasi quia animæ perditio in sola passione sita est, sufficiat ad talis hominis martyrium, quòd moriatur, nulla licet volitione mortis in eo præsupposita, sicut in paruulis nulla præsupponitur. Negandum inquam est, huiusmodi hominem perdere animam suam eo modo quem Christus de adulti martyrio agens intellexit, nempe cum assensu & præuia acceptatione. Sicut quamuis Christus dixerit, qui baptizatus fuerit, saluum fore, nemo tamen inde collegerit, Baptismum nudum quauis præuia acceptatione seclusa, posse ad salutem sufficere, aut esse validum Sacramentum. Nimirum quia sensus verborum Christi est, saluum fore baptizatum, si volens fuerit baptizatus. Non aliter igitur philosophandum est de martyrio, quod quamuis non sit in actione sed in perpessione situm, tamen necesse

est perpessionem illam volitioni alicui & acceptationi substare, vt apud Deum in laude sit, nec mera corporis cruentatio habeatur. Quemadmodum autem in pueris quia rationis vsu destituũtur, priuilegium est quod materialis illa externa receptio sufficiat ad Sacramenti susceptionem validam, quacunque ipsorum paruulorum volitione seclusa, ita quod in iisdem irrogatio mortis & nuda perpessio, sufficiat ad veri martyrij decora, priuilegium est, quod ad ætatem adultam, rationis luce potientem, & sui arbitram, non est extendendum.

6. Itaque omnia argumenta quibus necessitas acceptationis martyrij in iusto adulto impetebatur, pessum eunt: Statuendúmque est vt omnino verum, aliquam martyrij acceptationem in quouis adulto exigi eiúsque acceptationis defectu, hominem Catholicum qui nullam martyrij subeundi volitionem prælicuisset, si per fidei hostes incogitans occidatur, non esse martyrem. Nec S. Thomas eo loco qui in contrarium proferebatur, reuera dissensit. Ibi enim non quærit an martyrium possit esse absque acceptatione, sed an martyrium in adulto peccatore sic confosso, absque pœnitentia, eluat labem præiacentem. Respondétque eluere, dummodò voluntas, cum cædes est illata, nulli culpæ de facto adhæresceret, eo quod martyrium habeat vim Baptismi. Quicquid autem sit de modo quo Baptismus ab adulto peccatis sordente susceptus, eam fuliginem abstergit, nobis nunc satis est, quod aliquam eius acceptationem vbiuis exigi, non neget eo loco D. Thomas, eámque proinde agnoscat necessariam item esse ad martyrium, de quo philosophatur eodem prorsus modo.

modo. Sancto Doctori subscribit ibidem Caietanus, nihílque præterea addit quod ad præsentem causam referat. Quare non plus pro sententia quam impugnauimus allegari potest, quàm D. Thomas, quem malè pro ea adduci vidimus. Nec rectè etiam adducitur Argentina, qui non nisi eam acceptationem repudiat, quam elicere oporteat cum martyrium actu subitur. Goffridus, qui non modo acceptationem martyrij non exigit, sed etiam putat renisum subeundi martyrij, veritati eius non officere, audiendus non est.

Cuiusmodi esse debeat ea acceptatio: Ostenditur sufficere habitualem.

Est igitur acceptatio aliqua ad verum martyrium necessaria. Sed cum variè ad martyrium comparari possit accceptatio, (potest enim esse actualis, aut habitualis; rursúsque actualis in formalem & virtualem potest subdiuidi:) controuersia est, quænam ex eis ad martyrium sufficiat. De vtraque actuali, nullum est dubium. Siue enim actus acceptandi perstet formaliter in seipso, siue in aliquo tanquam semine, quod ratione connexionis acceptationem anteriùs formatam exhibeat, perspicuum est, passum rationis compos disponi sufficienter & humano modo, ad fructum gratiæ. Nam etiam ad sacramentorum per adultos receptionem, vtraque illa acceptatio agnoscitur sufficiens. Et specialiter virtualem intentionem optimè explicat, & ad martyrium acceptandum sufficere, docet Scotus in 4.d.6. q.6. *littera B.* Dubitari ergo duntaxat potest de acceptatione habituali, quæ

ſcilicet aliquando fuit formalis & actualis, nunc autem neque in ſe, neque in vllo ſecum connexo perſeuerat; quia tamen retractata non eſt, cenſetur durare moraliter. Nam de illa acceptatione quæ diceretur habitualis, quia nunquam quidem actu fuit, elicita tamen fuiſſet, ſi homo aduertiſſet, quæ aliter dicitur acceptatio interpretatiua, iam monſtratum eſt eam non ſufficere: Quia verè nullum ponit voluntatis motum qui aliquando realis fuerit.

7. De ſola ergo habituali acceptatione, eo quem propoſui ſenſu accepta, poteſt eſſe controuerſia: In qua ſtatuendum eſt, eum eſſe verè martyrem, qui ex tali aliqua intentione martyrium aliquando acceptarit. Hoc mihi ſufficienter confirmari videtur exemplo Sacramentorum, quæ in adultis quia ætatem habent, & pro ſe loqui poſſunt, vt D. Auguſtinus l. 4. de Baptiſ. c. 24. ratiocinatur, ſine proprio conſenſu & acceptatione non valens, propter generale illud principium, quòd dedeceat gratiæ fontes vlli adulto recludi, ſine proprio conſenſu; & quemquam per ætatem ſui arbitrium, ad iuſtificationem abſque acceptatione aliqua peruenire. Cum ergo ex hoc duntaxat principio, acceptatio martyrij in adulto exigatur, ea ipſa acceptatio quæ ad validam Sacramenti per adultum ſuſceptionem idonea erit, poterit quoque ad martyrij acceptationem cenſeri idonea. Atqui Sacramenta validè ab adulto ſuſcipiuntur, dummodò anticipatus aliquis conſenſus præceſſerit, qui moraliter maneat, eo quod reuocatus non ſit. Ita enim paſſim concedunt de Baptiſmo, Confirmatione, & Vnctione extrema. Imo ad hæc Sacramenta, implicitam

plicitam petitionem quæ aliquando præcesserit, nec reuocata sit, sufficientem esse, concedit. Ægid. 3. §. q. 64. n. 103. Nec fuit cur Sacramentum Pœnitentiæ illis aggregandum negaret, eo ductus fundamento, quod ad hoc Sacramentum exigatur explicita aliqua eius petitio, saltem qua pœnitens admissa à se peccata generaliter confiteatur: quandoquidem talis actus, aut alius expressior atque distinctior, est Sacramenti pœnitentiæ materia proxima, sine qua Sacramentum illud confici nequit. Hanc exceptionem non admitto, quia ea confessio, siue dolor de peccatis exteriùs proditus, non est reuera Sacramenti pœnitentiæ petitio. Is enim qui de peccatis dolorem concepit, potuit inter dolendum nullo modo cogitare de Sacramenti susceptione: Et tamen sufficientem habet conficiendi Sacramenti materiam, eo quod doluit, eúmque dolorem exteriùs prodidit nec retractauit. Petitio ergo Sacramenti, seu veriùs intentio illud suscipiendi, eadem esse potest respectu Sacramenti pœnitentiæ, ac respectu reliquorum Sacramentorum enumeratorum. Vt proinde non dubitarim absoluendum ægrum, quem constat signa aliqua doloris peccatorum exteriùs edidisse, quamuis Sacramentum pœnitentiæ non expetierit in actu signato, nec rogarit aduocari Confessarium, eo quod vi morbi subitò sit oppressus, vóxque ei interclusa. Talis námque suscipiens, idoneam materiam ad Sacramenti confectionem adhibuit. Intentio verò suscipiendi quæ præterea ex parte eius exigitur ad Sacramenti confectionem, sufficienter censebitur interuenisse ratione alicuius præcedentis actus, quo homo voluerit Christianis Sacramẽtis expiari cum

æger erit, & de salute periclitabitur: aut quo voluerit media ad salutem necessaria, vel admodùm vtilia vsurpare suo tempore. Quem actum Ecclesia, in quibusuis baptizatis de quorum malo statu non constet, solet præsumere quoad extremam vnctionem: & idcirco eam impertit ægro Catholico ad extrema deducto, si sensibus destitutus, nequeat illud Sacramentum explicitè petere. Quidni verò similem actum, pro Sacramento peccatoribus non iam vtili, sed planè necessario, præsumere congruum sit ad illud eis administrandum, dummodò dolorem aliquem peccatorum exteriùs prodiderint, qui possit esse sacramenti materia, quali contentus esset aduersarius si sacramenti petitio interuenisset? Sed hæc obiter. Neque enim similem martyrij acceptationem præsumi velim, in Catholico qui ab hostibus fidei confoderetur: quia actus acceptandi martyrij adeò sublimis est, & communem virtutem superans, vt non sit dubium quin plerique Catholici à tam carò mercanda æterna salute procul absint. Vnde nisi positiuè constet, acceptationem formalem martyrij aliquando præcessisse, nec esse actu contrario reuocatam, non est censenda interuenisse. Tantùm itaque protuli hæc, de implicita acceptatione præuia, in prædictis Sacramentis per adultos suscipiendis sufficiente, vt constaret, præiacentem & dumtaxat moraliter superstitem acceptationem explicitam, multò magis ad ea suffecturam. Igitur, qui est hoc loco scopus noster, debet quoque censeri idonea ad verum adulti martyrium, ita vt dummodò aliquando illud formaliter acceptarit, nec eam acceptationem posteà reuocarit per actum contrarium, censendus sit adhibuisse

hibuisse acceptationem martyrij sufficientem, nec per eam stare, quominus verus martyr habendus sit, si in odium fidei subitò & incogitans confodiatur, nec cætera ad veritatem martyrij requisita desiderentur.

Motiuum ex quo fit acceptatio, maximè attendendum.

8. Venio ad delectum motiui ex quo martyrium ab adulto acceptandum est. Quod quanti sit momenti in vniuerso hoc negotio, intelligitur ex illis quæ S. Chrysostomus orat. 1. contra Iudæos, disputat circa Iudæorum ieiunia & corporis macerationes; æquè enim militant contra martyria, seu veriùs inanes corporum vastationes, ex illegitimo fine exceptas. [Semper apud te (inquit) potior sit ratio, quid Deus præcipiat, quàm quæ sit negotiorum natura. Quòd si quid compereris illo comprobante geri, illud solum amplectere. Atque hac vtentes regula, & ieiunium hoc Iudæorum expendamus. Etenim ni id fecerimus, sed actiones nudas per se tantùm in medium prolatas consideremus, ingens erit confusio, magnáque iudicij perturbatio. Nam prædonibus raduntur latera, & monumentorum persossoribus, maleficísque: Verùm idem patiuntur & martyres. Facta quidem sunt eadem, cæterùm animus & causa cur hæc fiant, non est eadem, eóque plurimum est discriminis inter hos & illos. Quemadmodum igitur in illis, non tormentum tantùm expendimus, sed priùs animum & causam ob quàm cruciatus inferuntur consideramus; & ob id martyres amamus, non quòd cruciantur,

« ciantur, sed quòd ob Christum cruciatus ferunt;
« contrà, latrones detestamur, non quia puniuntur,
« sed quod ob malefacta puniuntur: ad consimilem
« regulam, & in hoc negotio Iudæorum, rationem
« eorum quæ fiunt subducito.] Hinc dico perspicuè demonstrari, quanti sit in perpessione martyrum, quod ex tali motiuo sint passi; quandoquidem nisi ad id attenderemus, æquè latronum, atque Iudæorum vexationes in laude ponendæ ac celebrandæ forent. Hanc ob causam meritò S. Augustinus lib. 2. contra episto. Gaud. c. 12. ridet Gaudentium Donatistam, qui suos persecutionem patientes propter impietatem suam ac scelera, vocabat martyres, & beatos prædicabat, quod scriptum sit, *Beati eritis cum vos persecuti fuerint homines.* Ad hæc re-
« ponit Augustinus. [Rectè ista dicerentur à vobis
« quærentibus martyrum gloriam, si haberetis mar-
« tyrum causam. Non enim fœlices ait Dominus qui
« mala ista patiuntur, sed qui propter filium hominis
« patiuntur, qui est Christus Iesus: vos autem non
« propter ipsum patimini: sed contra ipsum. Patimi-
« ni quippe ideò, quia non ei creditis, & toleratis
« ideò, ne credatis.] Est ergo maxima motiui ratio habenda.

Nimirum motiuum dat speciem & formam actui. Quale ergo fuerit motiuum, talis erit & acceptatio. Ac proinde cum martyrium adulti non placeat Deo, nec veri martyrij rationem habeat, nisi prout subest liberæ acceptationi, attendendum diligenter est ex quo motiuo quis mortem acceptet; nec tam intendendum in mortem quæ est materiale acceptationis obiectum, quàm in formale quod in motiuo consistit, ac penes quod definienda

da est acceptationis honestas, vel turpitudo. Cum autem motiuum acceptationis explicatæ, vel sit vitiosum, vel indifferens, vel moraliter duntaxat, ac philosophicè, aut etiam supernaturaliter bonum; dicendum est, inprimis acceptationem mortis in Christi odium illatæ, factam ex motiuo turpi aut moraliter indifferente, esse ineptam ad rem præsentem. Talis quippe acceptatio nullam habet proportionem cum gratia vero martyrio rependenda; estque inepta ad illud veluti formandum ex parte hominis subeuntis mortem pro Christo, qui nihili æstimat quascunque siue actiones, siue passiones, ex germine motiui vel vitiosi vel indifferentis procreatas.

Mors ad aucupandam gloriam, quàm absit à martyrio.

9. Quare omnium consensu, si quis morti in fidei odium inferendæ se obiiceret, eámque fortiter exciperet, idcirco tantùm, vt laudem apud homines consequeretur, eiúsque memoria in tabulis Ecclesiasticis publicísque monumentis æternùm perstaret, nequaquam esset martyr, quia ex malo motiuo acceptaret mortem. Malum quippe est, vitam inter humana bona pretiosissimam, pro bono longè despicatiore prodigere. Ita apertè S. Hieronymus in c.5. ad Gal. verbis illis. [Martyrium ipsum « si ideò fiat vt admirationi & laudi habeatur, frustra « sanguis effusus est. Loquatur Apostolus, loquatur « vas electionis: si tradidero corpus meum vt glorier, « charitatem autem non habeam nihil mihi prodest.] « Similitudine Græcorum verborum, vno duntaxat elemento

seque ad meliorem sedem transmisisset, chatissimo calceo, ignis æstu eiecto, proditus est: atque ita non Deus post hominem ostensus est, verùm inanis gloriæ studiosus, philosophiæque post mortem expers, ac nec communi sensu præditus. Hi autem, cùm eodem morbo gloriæque amore affecti, in penitissimos quosdam terræ recessus sese abdidissent, deprehensa postea fraude, non plus honoris ex huiusmodi furtiuo secessu adepti sunt, quàm contumeliæ ob compertam fraudem. At Christianis iucundius est pietatis causa pati, etiamsi nemo id resciturus sit, quàm aliis cum impietate florere, atque in gloria versari. Hominibus quippe placere, parum admodum curamus; id vnum expetentes, vt honorem à Deo consequamur: imo sublimiùs etiam assurgimus: (de iis loquor, qui verè philosophi, veróque Dei amore præditi sunt:) quippe summo bono coniungi, propter ipsum summum bonum exoptantes, non autem propter honores in altero æuo reconditos. Secundus enim hic honestorum, & laudabilium virorum gradus est, pretio ac mercede aliquid facere: quemadmodum in tertia classe collocandi sunt, qui pœnæ metu, à scelere & maleficio deterrentur.] Præiuerat Gregorio Tertullianus, qui l. ad Martyr. c. 4. & c. 5. Apolog. latè demonstrat subiectis plerisque singularibus exemplis, Ethnicos vana cupiditate gloriæ actos, tormenta immania & mortem excepisse: Christianos, gloria quæ ex Deo est contentos, martyrium subiisse.

Motiuum philosophicè duntaxat bonum, ineptum ad martyrium.

10. Necesse igitur est, motiuum martyrij acceptandi,

ptandi, neque malum esse neque indifferens. Sed neque sufficeret motiuum honestum, si ea honestas naturæ finibus concluderetur nec assurgeret superiús. Deus enim opera merè moraliter bona, aut perpessiones ex philosophica duntaxat honestate exceptas, non tanti æstimat, vt eis velit gratiam sanctificantem rependere; sed quæcunque aliqua vt ita dicam fidei aspergine perlita non sunt, & omni prorsus ad eam ordine ac subiectione vacant, habet pro inutilibus ad gratiæ consecutionem. Nam ne mica quidem gratiæ, aliter obtingit vlli adulto, quàm per fidei interpositionem, sine qua impossibile est placere Deo. Quia ergo volitio acceptans martyrium, accedente mortis irrogatione conciliat adulto gratiam, necesse est acceptationem illam in aliquid fide propositum collimare: quod proinde etiam pertinebit ad fidem. Neque enim proponeretur per fidem, cui omnis cum gratia connexio est illigata, nisi aliquo tandem modo ad fidem pertineret. Motiuum itaque, merè naturaliter ac moraliter, siue philosophicè honestum, nisi substernatur altiori motiuo quod supernaturale sit, & per fidem proponatur, inidoneum est ad veri martyrij acceptationem terminandam. Quod perspicuè tradidit Victor Vticensis lib. 3. persecut. Vandal. agens de cruciatibus Serui nobilis Tuburbitani pro seruando amici secreto exceptis. Quod enim Tuburbitanus ille, sola ciuili honestate quæ in ea tenaci arcanorum amici custodia cerni potest, ductus fuisset ad cruciatus illos excipiendos, negat Victor eos ad martyrium pertinuisse: Necessarium quippe ad id fuisset, vt exciperentur ex motiuo Christiano, ita vt honestas merè naturalis in ea ad amicum fidelitate splendens,

dens, affuso aliquo fidei diuinæ honestatem illam approbantis radio collustrata, non iam vt merè humana & philosophica, sed vt Christiana obiiceretur. Motiuum enim acceptationis ad gratiam sanctificantem disponētis, cuiusmodi est motiuum acceptationis martyrij, necesse est esse supernaturale.

Sufficiet prælucente fide, etiamsi minutum.

11. Sunt verò quibus visum est, non omne motiuum moraliter honestum, aptum esse quod vel prælucente fide collustratum, ad formandam veri martyrij acceptationem adhibeatur. Imo neque omne motiuum supernaturali honestate fœtum, agnoscunt ad martyrium sufficere. Nam Martinus de Magistris q. 5. de martyrio conclus. 7. & 9. & Angestus l. 2. de virtut. c. 2. docum. 9. honestates minutas, cuiusmodi sunt, vt eorum exemplis vtar, honestates affabilitatis & eutrapeliæ, negant posse ad martyrium sufficere; quamuis fide superfusas; sed eorum duntaxat operum honestatem formandæ veri martyrij acceptationi sufficere censent, quæ eiusmodi sint, vt iis prætermissis, vel contrario opere exclusis, dissoluenda foret hominis amicitia cum Deo: siue ex se cadant sub præceptum, vt sunt abstinentia à re, fama, vel coniuge aliena; siue tantùm ex consilio suggerantur, vt sunt secessio à seculi fluctibus, ac subitio religiosi portus, obseruatio perpetuæ castitatis, aliaque huiusmodi. Erit qui his Doctoribus suffragatum putet Mensurium Carthaginensem Episcopum, qui vt est apud S. Augustinum in breuiculo collationis diei tertiæ c. 13. non modò reprobauit martyrij acceptationem ex fine minus

ſyncero, cuiuſmodi eſt excutiendi creditores & ponendi oneroſam multis debitis vitam, vel acquirendi pecuniam, & perfruendi deliciis de obſequio fidelium durante cuſtodia; ſed etiam purgandi ſe à peccatis, & quaſi abluendi facinora ſua. Hoc enim poſtremum motiuum acceptandi martyrij, non videtur potuiſſe à Menſurio reprobari cum ſit apertè honeſtum, niſi quia videbatur illi honeſtas prædicta minor eſſe quàm vt ad formandam martyrij acceptationem ſatis eſſet. Ac proinde videri poteſt minutam quampiam honeſtatem, tametſi ſupernaturalem, non cenſuiſſe idoneam vt in motiuum acceptandi martyrij aſſumeretur.

12. Verùm Menſurius non eſt illis aliis Doctoribus adiungendus, nec eſt vnde aſſirmemus, viſum illi eſſe, honeſtatem aliquam ſupernaturalem eo quod tenuior vel minutior ſit, non ſufficere ad terminandam & formandam martyrij acceptationem. Agebat enim Menſurius, contra eos qui temerè ingerebant ſe ad martyrium: quod ne pro honeſtiſſimo quidem motiuo faciendum eſt, vt infra dicam. Eos autem qui prudenter ac vt par eſt, martyrium acceptarent, vt culpas anteriores eo veluti lixiuio abluerent, non improbaſſet Menſurius. Quare ſiſtendum eſt in aliorum illorum Doctorum opinatione, quæ certè lubrica eſt, nec niſi adhibito conuenienti temperamento admittenda. Nempe ſubſcribendum erit, ſi tantùm affirment, ſtultum fore vitam abiicere pro minuto virtutis opere cuius exercitatio nulla tunc lege præſcribatur, & abſque diſpendio omitti poſſit, ac denique ſit tale vt prudentia dictet conſultius eſſe in eo rerum ſtatu tale opus prætermittere. Qui enim imprudenter ac temerè

mere discrimen mortis vltro adiret, vt tali operi intempestiuè daret operam, improbandus esset, nec esset martyr, si ex ea inconsulta atque adeò iam vitiosa exilis honestatis captatione moreretur. Si autem affirment, nefas esse pro exili honestate non violanda, aut honestè captanda, mortem oppetere, & mortem pro ea honestatis indemnitate, vel honesti studio oppetitam, martyrij decore vacare, non sunt audiendi. Sanctum enim & laudabile est, imo perfectæ charitatis cumulus, malle vita excedere, quàm Deum quoquomodo violare. Et iuxta S. Anselmi doctrinam l. 1. cur Deus homo c. 21. præstaret non nostri duntaxat corporei exitij neglectu, sed permissa quoque orbis vniuersi euersione, & mortalium omnium clade, vnius venialis labeculæ amolitionem emercari. Quo autem quis tenacior est honestatis minutioris, ita vt vel mortem oppetere malit quàm tenuem licet honestatem violare, perspicuè demonstrat quo animo ferretur ad retinendam honestatem pretiosiorem, si eam quoque periclitari contingeret. Quæ est egregia eiusdem S. Anselmi doctrina, relata ab Edinero sub finem libri primi de eius vita. Cum enim S. Elphegus Archiepiscopus Cantuariensis eo nomine ab Anglis martyr audiret, quod elegisset vitam perdere, quàm custodire persoluto immenso litro, quod non nisi exsugendis ac deglubendis suis posset persoluere; dubitauit Lantfrancus, an hoc acceptandæ mortis motiuum, esset ad formandam martyrij voluntatem idoneum: cui ea de re sententiam suam exquirenti, sic respondisse S. Anselmum refert Edinerus. [Palam est quod is qui ne leue " quidem contra Deum peccatum admittat, mori "

 non

« non dubitaret, multo maximè mori non dubi-
« taret, priusquàm aliquo graui peccato Deum exa-
« cerbaret. Et reuera grauius peccatum videtur esse
« Christum negare, quàm quemlibet terrenum Do-
« minum pro redemptione vitæ suæ homines suos
« per ablationem pecuniæ illorum ad modicum gra-
« uare. Sed hoc quod minus est, Elfegus noluit fa-
« cere. Multo igitur minus Christum negaret, si ve-
« sana manus eum ad hoc mortem intendendo con-
« stringeret. Vnde datur intelligi, miram pectus eius
« iustitiam possedisse, quando vitam suam maluit
« dare, quàm spreta charitate proximos suos scan-
« dalizare. Quamobrem longè fuit ab eo illud væ,
« quod Dominus minatur ei per quem scandalum
« venit. Nec immeritò vt reor, inter martyres com-
« putatur, qui pro tanta iustitia mortem sponte su-
« stinuisse veraciter prædicatur.]

Debet tamen esse motiuum inferendi mortem æquè ac excipiendi.

13. Omnis itaque supernaturalis honestas, quantumuis minuta, imo quæuis honestas moralis prout supernaturali honestate conuestita, & per fidem proposita, si vel mors obeunda, vel honestatis illius dispendium incurrendum cum vitio sit, potest idoneum motiuum ad veri martyrij acceptationem subministrare; & qui eam ob causam mortem excipiet, censebitur verus martyr, quantum est ex hoc capite. Quod addo, quia mors acceptata ex idoneo martyrij motiuo, quale proposuimus, posset aliunde non spectare ad martyrium. Quantumcúnque enim latro in patibulo suffigendus, velit

lit mortem acceptare propter Christum, non erit martyr: quia quamuis adsint quæ ex parte patientis interuenire debent, vt verum martyrium perficiatur, tamen ad completum martyrium interuenire præterea debet aliquid ex parte persecutoris mortem inferentis, quem necesse est Christi aut fidei odio duci in irroganda morte, quod in eo euentu non cernitur. Imo ob eandem causam, non esset verus martyr is qui damnatus ad mortem ob admissa crimina, cum posset mentiendo declinare corporis exitium, mallet tamen iustis suppliciis mulctari & vita excedere, quam ea ratione Christianis legibus interdicta euadere. Quamuis enim Tabienna *v. Martyres n. 3.* hominem sic morientem, martyrem esse contendat, tamen contrarium est omnino verum. Non enim ob euitatum mendacium morte afficitur qui eiusmodi est, sed ob perpetratum crimen: V. G. ob cædem innoxij, vel ob damnum rebus alienis illatum. Euitatio autem mendacij, est extra causam ob quam mors infertur: tantúmque est remotio obicis, quo iusta mors declinari potuisset. Quem obicem (quippe vitiosum,) apponere noluisse, laudabile est: mors tamen quæ infertur eo non apposito, non est vexatio repensa propter hunc laudabilem actum, sed propter scelus antecedens cui obex ille malè & cum nouo peccato obtendi potuisset: ac proinde talis mors, ad martyrium non sufficit.

Quid de motiuo, existimato tantùm aut dubio.

14. Duo hoc loco supersunt dubia. Alterum an

honestas supernaturalis falsò existimata, possit esse idoneum motiuum acceptationis martyrij: alterum an idem possit honestas dubia. Potest enim contingere, vt propositio aliqua falsò existimetur Catholica, ac pertinens ad fidem, quamuis eiusmodi non sit: & tamen mors intentetur per tyrannum fidei hostem, nisi eius professio abiiciatur. Si ergo aliquis rerum Christianarum non admodùm peritus, sed spiritu feruens, mori mallet quàm damnare propositionem, quam per errorem inuincibilem existimaret ad fidei scita pertinere, essétne numero martyrum eximendus, subsecuta idcirco mortis irrogatione? Item posset contingere vt propositio aliqua non esset apertè de fide: dubium tamen esset alicui, an reipsa talis propositio definita sit, quamuis definitio non sit explorata. Vel certè dubium esset, an propositio nondum definita per Ecclesiam, contineatur inter reuelata à Christo, tantúmque non numeretur inter fidei dogmata, quia defuit propositio Ecclesiæ, sine qua nihil apud Catholicos censetur vniuersaliter credendum. Qui ergo sic affectus esset circa alicuius propositionis veritatem, si subueritus in reuelationem quamuis authenticè non propositam impingere, mallet mortem idcirco intentatam excipere, quàm damnare propositionem de qua anceps est an ad fidem pertineat, essétne martyribus annumerandus? In vtroque enim euentu deesse videtur idoneum motiuum acceptationis martyrij. Nam in priore mors reipsa non excipitur propter fidem, quamuis falsò ita existimetur, ob falsam & tyranni persequentis & hominis fidelis patientis, persuasionem. At monstrauimus, acceptationem veri

rij martyrij, terminandam esse ad fidem diuinam, quæ sanè non cadit in aliquod obiectum propter existimationem nostram falsò sic persuasam, sed quia reipsa obiectum illud diuinæ reuelationi substernitur, éstque ea quasi perfusum. In posteriore autem euentu, non est exploratum quid fides ferat. Improuidè igitur certa mors pro incerta fidei veritate, videtur oppetenda, esséque proinde ad martyrij decora insufficiens.

Cur motiuo existimato nixus, non sit martyr, causæ illegitimæ ab aliis prolatæ.

15. Priori dubio satisfaciendum est, admittendo, posse aliquem inuincibiliter labi existimando propositionem aliquam spectare ad fidē, ad quam reuera non spectat: Quod negat Altissiodorensis, meritò improbatus à Maiore in 3. d. 23. q. 10. Improbandus etiam ipse, quatenus existimat, hominem posse diuina fide ferri in propositionem falsam, quæ prudenter censeatur subiacere diuinæ reuelationi: quasi sicut in humanis prudens existimatio sustollit opus ad honestatem in eo per errorem apprehensam, vt constat ex eleemosyna collata pauperi existimato, reipsa diuiti; ita ad fidem censenda sit sufficere prudens existimatio quod aliquid ad fidem spectet, qualis esset quam rusticus formaret, si à Prælato vel à cœtu Episcoporum totius regni, aliqua propositio venditaretur tanquam articulus fidei, quæ tamen à perito Theologo reuinci posset erroris. Hoc improbandum dico. Falsum enim est, esse paritatem inter fidem, & prudentiam, vel virtutes morales prudentiæ subordi-

 natas,

natas, & per eam dirigendas. Aliæ quippe virtutes cum ſint in voluntate, non debent excludere falſum, quod eſt malum intellectus. Item prudentia eis prælucens debet tantùm excludere errorem practicum: id eſt debet ita iudicare de agendis, vt ſpectatis adiunctis operanti notis, verum ſit iudicium quod ab eo fertur: quamuis falſa inuincibiliter ſit minor quæ in ſyllogiſmo prudentiali ſubſumitur, nec eſt proxima vel remota regula operandi, ſed tantùm eſt notitia ſpeculatiua, quæ per modum conditionis admiſcetur ad applicationem materiæ, de qua vniuerſale dictamen ſyntereſeos remoté, proximè autem & immediatè prudentia in ſyllogiſmi propoſiti concluſione pronunciat. Vt proinde ea falſitas inuincibiliter irrepens in minorem ſyllogiſmi prudentialis, nihil incommodet veritati practicæ quam prudentia conſectatur, & quam virtutes purè morales ex prudentiæ ductu ſequuntur. Id quod etiam proportione ſeruata locum habet in arte, quoad errorem ſpeculatiuum de conditionibus materiæ, quas ars aliunde veſtigatas & rectè conſtitutas ſupponit. At fidei longè alia eſt ratio. Prout enim ad aſſentiendum alicui vero diuinitus reuelato fertur, eſt in intellectu ſpeculatiuo qui debet prorſus falſum excludere: quia ſpectat verum ſimpliciter dictum, id eſt verum ſpeculatiuum; nec pronunciat de eo quod verè faciendum eſt poſita hac aut illa cognitione adiunctorum, ſed abſolutè attingit quod reipſa eſt in obiecto: atque ita niſi actus obiecto conformetur, elicietur aſſenſus falſus, qui non poterit eſſe virtutis intellectum ſpeculatiuum perficientis, cuiuſmodi eſt ſcientia & fides diuina. Sicut ergo qui ex præmiſſis falſis

quas

quas veras inuincibiliter existimaret, eliceret conclusionem, non excuderet verum scientiæ assensum, vt rectè notauit Caietanus 2. 2. q. 1. art. 5. *in fine*; ita neque qui assensum falsum ex inuincibiliter falsa persuasione conciperet, circa rem quam ille spectare ad fidem censeret, liber quidem esset à culpa propter erroris inuincibilitatem; non tamen eliceret actum fidei.

16. Ac proinde aliter satisfaciendum est dubio proposito, quàm supponendo fidem posse esse de re falsa, quæ vera existimetur per errorem inuincibilem, qui erat modus quo Maior dubio prædicto respondebat & præiuerat Holkot in 1. q. 1. *littera R.* ad 5. principale, vbi disertè admittit, hominem pro eo falso articulo cæsum, verè fore martyrem. Id quod etiam ex notabili quodam Doctore refert Nider 3. p. consolatorij c. 30. *ad 2. dubium*, qui tamen sentit contrarium, nec satis enodat difficultatem cum ait, idcirco mortem pro falso articulo oppetitam non fore martyrium, quia ignorantia circa illum articulum non erit inuincibilis. Fore autem vincibilem, quia habitus fidei inclinat hominem ad assensum falso illi contrarium, cúmque vnctio docet de omnibus. Hoc nego satisfacere; quia inclinatio facta per habitum, non est aliquid sensibile, aut quasi depressio vel degrauatio potentiæ ad actum suum, cum auersione à contrario, vt Nider videtur imaginari; sed tantùm est potestas connaturalis efficiendi verum fidei actum: vnde nihil habetur ad astruendam vincibilitatem erroris in assensu falso intercedentis, de cuius falsitate intellectus, nulla aliunde cogitatione pulsetur.

Non item satisfaciunt quæ alij ad eandem vincibilita

cibilitatem in euentu proposito stabiliendam addu-cunt;dicentes, deesse ibi sufficientem & legitimam propositionem, eo quod priuata propositio, cuiusmodi esset qua Episcopus rustico imponeret, obtrudens illi falsum articulum, non sit censenda sufficiens, nisi certò & indubiè constare queat, eam esse conformem doctrinæ Ecclesiæ vniuersalis: itaque rusticus pro falsitate illa cadens, martyr non foret, quia culpabiliter existimaret propositionem pro qua moritur ad fidem pertinere, cum deberet assensum circa eam suspendere, quoúsque illi constaret, eum esse sensum vniuersalis Ecclesiæ. Ita Scotus in 3.d.25.q.1. *litera E*. Eóque planè recidunt recentiores, qui defectum legitimæ propositionis causantur, quod facit Suares disp. 3. de fide s. 13. n.9. & Lorca ibid disp.10. à num.10. Hæc inquam non satisfaciunt. Nec enim aliter constat rustico de sensu totius Ecclesiæ quoad articulos veros, quàm quoad falsum illum qui obtruditur: quod euidentius erit, si supponamus, Episcopum illum qui rustico imponit, falsum aliquem articulum proponendo, simul proponere aliquem articulum verum, pro quo illamet propositio sufficiat. Rustico enim, sufficientissima esse videtur propositio facta per Episcopum cui subest: non enim aliter nouit quæ sit vniuersalis Ecclesiæ doctrina, debétque vt certum habere, quod ab Episcopo suo, vt certum, & ad fidem pertinens accipit. Quod si vnus Episcopus non sufficit ad legitimè proponendum rustico res fidei, & iniiciendam ei obligationem credendi, ponamus omnes totius regni Episcopos falsum illum articulum exhibere rustico, inuincibiliter ignoranti esse alios præterea Episcopos qui refragen

refragentur. An etiam tunc, rusticus cui ne tenuissima quidem in contrarium afflatur cogitatio, dicendus erit vincibiliter assensum præstitisse, ideóque martyr non esse, si moriatur pro eiusmodi articulo, quem sic propositum existimat ad fidem pertinere?

Potest esse martyr, & quare.

17. Itaque ego quidem facilè admitto, in prædicto euentu, hominem quamuis non possit fide Diuina ferri in obiectum falsum, siue in articulum qui perperam existimatur verus, eo quod desit ratio fidei motiua; tamen quamdiu diuinum lumen liquidiùs & vberius non affulget, teneri eodem prorsus modo se gerere circa falsum illum articulum tam authenticè exhibitum, ac si reipsa verus esset. Proindéque prudenter iudicaturum, bonum esse credere fide diuina articulum sic propositum, & ex eiusdem iudicij ductu, voliturum credere. Tale námque iudicium, quamuis esset speculatiuè falsum, practicè tamen esset verissimum: vnde non repugnaret Deum specialiter mouere ad illud, sicut mouet specialiter ad simile iudicium prudentiæ infusæ, de danda propter Christum eleemosinæ pauperi ficto, quem homo falsò egentem existimet. Consequenter verò præterea admitto, posse hominem pro articulo falso, de quo inuincibiliter prædictum iudicium tulerit, velle mortem oppetere; eámque si oppetat, fore verum martyrem, quia morietur ne mutet affectum respectu articuli quem prudenter existimat reuelatum; atque adeò ne contra diuinum mandatum, aliquid aduersus conscien-

tiam

tiam admittat: quod liquet esse honestissimum, ac prælucente fide suscipi, & sufficere ad martyrium. Nec difficile etiam est demonstrare, hominem sic morientem vero martyrio defungi, non tantùm ratione virtutis in tuendo falso articulo proditæ, sed etiam ratione veræ fidei: quia regulariter qui mortem pro Christo oppetit, idcirco mortem deligit, quia fixum habet, fidem suam retinere illibatam, nec arctat se ad vnum peculiare obiectum materiale, cuiusmodi esset falsus articulus in euentu proposito, sed vno veluti impetu fertur in omnia, quia apprehendit omnia tanquam connexa & æquè à Deo dicta; ita vt indubiè sentiat, si eum articulum expungat, assensum quem reliquis præstabit, non fore vlteriùs veram fidem. Itaque quantum est ex parte sua, non pro solo falso articulo moritur, sed etiam pro fide vera, quæ vno secundùm prudentem existimationem conuulso, circa nullum ex aliis firma perstat. Propterea enim, qui in euentu proposito, refugeret se habere eodem planè modo quo si crederet, fieret hæreticus, vt Valentia rectè vidit 2.2. disp. 1. q. 2. p. 5. *in fine*. Cæterùm quamuis Catholicus, pro veritate fidei tantùm existimata cæsus, posset ad modum prædictum esse verus martyr, tamen hæreticus aliúsve infidelis, qui per errorem inuincibilem putaret se veram religionem tueri, & ea ex causa mortem acceptaret, & oppeteret, non esset habendus verus martyr ob defectum omnimodum fidei, sine qua impossibile est placere Deo. Et ita luculenter S. Augustinus lib. 1. contra Parmen. c.7.

Quid de motiuo non apertè idoneo, aut dubio.

18. In posteriore dubio statuendum est, vitam temerè nec absque scelere, atque adeò sine martyrij fructibus abiiciendam pro assertione alicuius propositionis, cuius veritas non sit in Ecclesia prorsus rata, ita vt non sit exploratum quod eius assensus à fide edicatur. Optimè tamen faceret, qui sanguinem profundere decerneret potiùs, quàm in animum induceret, damnare propositionem de qua ambigeret sítne ex fide tenenda: Et mors eam ob causam acceptata, verum ac proprium martyrium censenda esset. Imo quamuis certum esset, propositionem aliquam non esse Ecclesiæ suffragio firmatam, eum tamen ego pro martyre haberem, qui renueret talem propositionem suffigere: ne vel contra conscientiam ageret, qua censeret propositionem illam veritate subniti; vel pietati quam assertione illius propositionis promouendam arbitraretur, quoquo modo incommodaret; & sic renuens, mortem ea ex causa exciperet, malens de vita quàm de ea pietate periclitari. V.G. Ecclesia nihil liquidò edixit circa nitelam conceptionis Deiparæ; imo sæpè contestata est, nihil in eo negotio fide sanctum esse, quamuis in confesso sit, admodum piam esse sententiam, quæ nitelæ illi astipulatur: nec dubitare liceat quin sit pietati Catholicæ multò congruentior, quàm sententia opposita, quæ parentalem illuuiem Virgíni affricat. Si igitur alicui mors intentaretur ni piam illam sententiam improbaret, isque mallet mortem potiùs acceptare eam ob causam, & reipsa eam exciperet, martyr esset

esset verè ac propriè:etiamsi tantum spectaret quod auctior pietas fert, & lex priuata conscientiæ, Christo quoque probata, mandat. Nam si spectaret legem Ecclesiasticam qua sententiæ illius suffixione interdicitur, mallétque mori quàm in legem illam delinquere, multo apertior esset martyrij veritas, morte irrogata eam ob causam.

Perspicuè igitur monstratum manet, in omni idonea causa acceptationis martyrij inuolui ordinem ad fidem; & omnem honestatem pro cuius assertione vel indemnitate mors subeatur quæ ad martyrium sufficiat, debere per fidem proponi. Nam id in his quoque obiectis quæ proximè discussimus, eatenus cernitur, quatenus fides præscribit honestum esse occumbere, ne impetas veritatem illam quam existimes fide certam:& honestum esse malle mortem oppetere, quàm aduersari veritati quæ fortassis fide sanciatur; aut quàm incommodare pietati auctiori. Cum ergo in his obiectis de quibus res videri poterat minùs explorata, cernatur nihilominus ea quam dixi subordinatio ad fidem, perspicuum est idem multo magis de quibusuis aliis obiectis esse affirmandum, ob quæ possit homo mortem irrogatam acceptare cum fructu & decoribus martyrij.

Martyrij acceptatio, debet supernaturalis esse.

19. Insuper verò ex dictis perspicitur, martyrij acceptationem in qua formanda versamur, supernaturalem esse oportere, & virtutis alicuius infusæ partum. De supernaturalitate res est explorata, ex eo quod acceptatio de qua agimus, subiungitur no-

titiæ

titiæ fidei. Volitio enim proportionem ſeruat cum notitia per quam dirigitur, ac cum motiuo quod per notitiam illam obiicitur. Quia ergo in re præſenti, notitia fidei prælucens, & motiuum quo fidei acceptatio nititur, naturæ fines tranſcendunt, neceſſarium eſt vt acceptatio quoque ſupra naturam attollatur. Et verò tanta eſt martyrij arduitas, tantáque vitæ per martyrium profligatæ cupiditas in omnibus mortalibus, vt cæcus videri poſſit qui non agnoſcat, hominem naturæ viribus relictum, in bona quæ oculis non ſunt conſpicua, animo intentum, nequaquam delecturum è vita excedere per immanes cruciatus;ac proinde qui non perſpiciat neceſſariam ei eſſe gratiam ad rectè & ſicut oportet,expetendã,pulchram per vulnera mortem; quod eſt aſſerere ſupernaturalitatém acceptationis de qua agimus.Agnouit eam gratię neceſſitatem ad martyrij acceptationẽ,S.Auguſtinus hom.14.ex 50. obſeruans, eſſe quidem illam in pſalmo martyris vocem, *paratum cor meum*, id eſt, *parata voluntas mea*, ſed eam voluntatem martyrij acceptandi, præparari à Domino, de quo alibi in perſona martyris conteſtatur Dauid, *quoniam ab ipſo patientia mea.* Pſal.61. Subditque fortes quidem eſſe martyres ac firmos, tamen panem qui Chriſtus eſt, & gratiam Chriſti quam in dies tanquam panem quotidianum mendicare cogimur, confirmare cor hominis. Pereleganter quoque in pſal. 118. conc. 23.ait,teſtimonia Dei acquiri hæreditate;non enim parari à quoquam,& à multis quærentibus non obtineri; ſed obtingere à Patre, voluntatem præparante & ad id roborante per gratiam. S.Proſper 2. p.de promiſſ. c. 18. huc aptat illud Apoſtoli de the-

ſauro in vaſis fictilibus vt ſublimitas ſit virtutis Dei & non ex nobis:confértque SS. martyres cum militibus Gedeonis, quorum virtus ex Deo & gratia fuit. Affine eſt, quod S. Auguſtinus in c. 39. Iob, martyres expreſſos cenſet equo illo apud Iobum, qui prodit in prælium,& exultat ad pugnam, ſed munitus virtute ex alto. Egregia eſt eius ecphraſis verborum Iobi. *An tu circundediſti equo &c.*

20. Idipſum ferunt illa Luciferi Calaritani lib. quod moriendum ſit pro Dei filio, conteſtantis Ariano Imperatori, inde maximè animatos Catholicos quum ad ſupplicium orthodoxæ fidei cauſa raperentur, quod Deum haberent per ſpiritum gratiæ ſuæ, coadiutorem in acceptanda,& cooperarium in generosè excipienda propter Chriſtum morte irrogata [Id nobis qui eum propter quem patimur, eſſe nobiſcum credimus, in augmentum virtutis adſumimus, quod tu cruciatui ſperaſti prodeſſe punitor. Hinc eſt quod malis tuis quatientibus non frangamur, quantóque variè continua crudelitate vexamur, tantò firmiter roboremur. Eſt enim nobiſcum ille qui adoleſcentes Hæbræos credentes in ſe, in camino ignis tutatus eſt, ipſe firmat noſtras mentes, ipſe ſenſum regit noſtrum, ipſe diuino incendit amore ſuo noſtra corda, & ad tolerantiam ſanctæ paſſionis animat.]

« Et inferiùs. [Sentire pœnarum cruciatus non « poſſumus, in quibus Chriſtus patitur, in quibus « Chriſtus æternam ſalutem operatur.] Rurſus infra. « [Poſſint vel gladio inuadere, vel crucifigere, vel « igni torrere, vel quolibet inaudito genere pœnarum viſcera noſtra ac membra laniare, at ſtamus « nunc vſque per Dominum immobiles, ſtaturi ſemper.

ſemper. Si quidem non nos ſimus, qui tuos frendo- "
res vincamus, ſed ipſe in nobis, cuius auxilio regi- "
mur, cuius virtute ſeruamur. Quantus enim tu es, "
aut qualis, qui poſſis ſpoliare nos his bonis quæ "
ſunt in nos collata diuinitùs] Et infra paucas lineas. "
[Nouimus quod ſit martyrium dominicæ fortitu- "
dinis ſingularis imitatio: laboris quidem & difficul- "
tatis plena ſatis, & ardua martyrium adeò via eſt, "
vt non quis humanis implere valeat viribus; ſed "
nos qui auxilio diuinæ ſuffragationis iuuamur, "
calcemus te ſemper, vt nunc calcamus neceſſe "
eſt.]

Deus in martyribus pugnans, & patiens.

21. Quod aliquoties Lucifer cum locis allegatis, tum alibi, Chriſtum in martyribus pugnare aſſerit, expreſſit ex Tertulliano l. ad marty. c. 1. vbi martyres hortatur, caueant ne contriſtent Spiritum ſanctum qui cum eis in carcerem introierat. [Si enim " (inquit) non vobiſcum nunc introiſſet, nec vos " illhic hodie fuiſſetis.] Ex neceſſaria autem Spiritus " ſancti præſentia, apertè liquet de neceſſitate gratiæ, ad perpeſſionem, atque adeò etiam ad acceptationem martyrij. Eandem Dei intra martyres præſentiam, pulchrè ſignificauit Nyſſenus orat. de S. Stephano, quærens cur in eo certamine protomartyris, Patris ac Filij in cœlo ſpecies, non item Spiritus ſancti ſit obiecta; reſpondétque, rationem fuiſſe quod ſpiritus ſanctus Stephani pectus inhabitaret, & ad agonis conſummationem roboraret, ideóque in cœlo viſum non fuiſſe. Pati item ac pugnare in martyribus Chriſtum, iuuando ſcilicet & roboran-

do athletas suos per supernaturalia subsidia & cœlestes suppetias, tradit S. Augustinus serm. 49. de sanctis. Imo Hilarius Diaconus apud Ambrosium in illud 2.Cor.4. *semper mortificationem IESV*, ait, Christum occidi in martyribus. Et Origenes hom. 11. in Ieremiam, ait Christum in singulis martyribus condemnari. Quod si Deus cum omnibus iustis est in tribulatione, vt Psaltes ait, & pulchrè expendit S. Bernardus serm. 16. in psalm. *qui habitat*, & Ambr. l. de Ioseph. c. 5. alludens ad illud de Iosepho, *descenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum*: vt etiam eam ob causam dixerit Dauid 2. Reg. 7. *redemisti tibi ex Ægypto gentem & Deum eius*, quippe cum gente quodammodo captiuum: & species quarti cum pueris intra fornacem constituta, visa sit similis filio Dei: Quanto magis de SS. Martyribus, qui prælia Domini præliantur, & quibus rectè dicatur, *non est pugna vestra sed Domini*, existimandum est valere, quod Dominus cum illis in foueam descendat, cum illis certet per gratiam, & de satana triumphet? Fuit hic sensus Sanctæ martyris Felicitatis, cum S. Perpetua passæ in Africa, de qua lectionarium antiquum exscriptum à Baronio anno 205 num. 26. prodit, cum parturiens doleret & vociferaretur, eique insultaret commentariensis, verbis illis; [quomodò cras libens mortem suscipies, quæ pariens adeò perturbaris respondisse sapientissimè Naturæ debitas pœnas, naturali tantùm virtute persoluo, supplicia autem quæ subministrat impietas, diuina gratia superabit.] S. quoque Cyprianus initio libri de laude martyrij describens martyrem pœnis suis fortiorem, hoc solùm ab eo conuolui ait, quod in eo plus pro quo patitur Christus,

ſtus,quàm ipſe,patiatur, Idque ex eo probat, quod Chriſto laus victoriæ & conſtantis perpeſſionis debeatur. Eius ergo fuit perpeſſio. Idem breuiter attigit commentarius Hyeronimo tributus in Pſal. 115 ad illud, *& nomē domini inuocabo.* Ex neceſſitate enim inuocationis diuini nominis præmiſſa acceptioni calicis ſiue martyrio, colligit acceptationem martyrij eſſe opus gratiæ, & IESVM eſſe qui vincit in ſuo martyre, & in eodem coronatur. S. Chryſoſtomus optimè homil. de Machab. *initio*, martyres vocat arma Chriſti quibus induitur & pugnat, probátque ex Paulo quem ita allegat. Si experimentum quæritis, præliantis, in me Chriſti.

22. Iuuat illuſtriſſimum Sancti Irenæi locum, de ſpiritus ſancti cum martyribus conſertione ad pugnandum, non præterire, eoque lubentiùs illum adſcribo, quod tanti Patris mentem, minùs introſpexiſſe, qui eum exponendum ſuſceperant, deprehendo. Sic igitur de ſpiritu ſancto martyribus ad pugnándum & patiendum cooperario, eiſque quadantenus conſerto, philoſophatur S. Irenæus lib. 5. c. 9. [Tria ſunt ex quibus (quemadmodum oſtendimus) « perfectus homo conſtat carne, anima, & ſpiri- « tu. Et altero quidem ſaluante & figurante, qui « eſt ſpiritus; altero quod vnitur, & formatur, quod « eſt caro Id verò quod inter hæc eſt duo, eſt anima, « quæ aliquando quidem ſubſequens ſpiritum eleua- « tur ab eo, aliquando autem conſentiens carni, deci- « dit in terreas concupiſcentias. Quotquot ergo id « quod ſaluat, & format in vitam non habent, hi con- « ſequenter erunt & vocabuntur caro & ſanguis, « quippe qui non habent ſpiritum Dei in ſe. Propter « hoc autem & mortui tales dicti ſunt à Domino; «

" (sinite enim)inquit) mortuos sepelire mortuos suos:
" quoniam non habent spiritum viuificantem homi-
" nem. Quotquot autem timent Deum, & credunt
" in aduentum filij eius, & per fidem constituunt in
" cordibus suis spiritum Dei, hi tales iustè homines
" dicentur, & mundi, & spirituales, & viuentes Deo,
" quia habent spiritum patris, qui emundat homi-
" nem, & subleuat in vitam Dei. Scut enim caro in-
" firma, sic & spiritus promptus à Domino testimo-
" nium accepit. Hic est potens perficere, quæcunque
" in promptu habet. Si igitur hoc quod est promptũ
" spiritus, admisceat aliquis velut stimulum infirmi-
" tati carnis, necesse est omnimodo, vt id quod est
" forte, superet infirmum, ita vt absorbeatur, infir-
" mitas carnis à fortitudine spiritus: & esse eum qui
" sit talis, non iam carnalem, sed spiritualem, propter
" spiritus communionem. Sic igitut martyres testan-
" tur, & contemnunt mortem, non secundùm infirmi-
" tatem carnis, sed secundùm quod promptus est
" spiritus. Infirmitas enim carnis absorpta, potentem
" ostendit spiritum. Spiritus autem rursus absorbens
" infirmitatem, hæreditate possidet carnem in se, &
" ex vtrisque factus est viuens homo. Viuens quidem
" propter participationem spiritus, homo autem
" propter substantiam carnis. Igitur caro sine spiritu
" Dei mortua est, non habens vitam: regnum Dei
" possidere non potest, sanguis irrationalis, velut
" aqua effusa in terram. Et propter hoc ait, qualis ter-
" renus, tales & terreni. Vbi autem spiritus patris, ibi
" homo viuens, sanguis rationalis ad vltionem à Deo
" custoditus, caro à spiritu possessa; oblita quidem sui,
" qualitatem autem spiritus assumens, conformis
" facta est verbo Dei.]

Hæc

Hæc eo loco Irenæus, qui acceptus de Spiritu S. hominem perfectum, idest spiritualem, sed maximè martyrem quasi compingente, eo quod sit ei principium supernaturalium operum, difficultatibus illis & implexitatibus vacat, quibus implicentur necesse est, qui tria illa ab Apostolo item distincta 1. Thessalo. 5. Spiritum, animam, & corpus, de triplici physico hominis constitutiuo, accipienda censuerunt: Quam expositionem non approbo, cum expeditissima & planissima sit, quæ tradita hìc est ab Irenæo, & superius c. 6. quo se ipse refert; & probata item est Chrysostomo, ac ferè Græcis, & Hyeronimo q. vltima ad Hedibiam; nempe de spiritu sancto, animæ corpus viuificante & hominem constituente, ad modum animæ supernaturalis, & principalis spiritus facto: qui suas supernaturalis vitæ operationes, cum in aliis iustis quos ad prædictum modum omnes inhabitat, tum maximè in martyribus prodat, roborans & animans eos in pugna, & ad acceptandum excipiendámque intrepidè mortem per quosuis cruciatuum horrores irrogatam, indebita naturæ virtute communiat, gratiæ plurimæ & lectissimæ, cum ad acceptandam, tum ad subeundam mortem necessariæ, affusione. Hoc S. Hilarius non negauit l. 10. de Trinit. cum dixit, naturale esse in martyribus, vt per fidei calorem, calcent tormenta. Ibi enim naturale accipit pro creato. Agit enim contra Arianos, verbo Dei ignauum timorem & dolorem ex impendente morte tribuentes. Hoc inde refellit S. Hilarius, quod martyribus, per fidei calorem, (atque adeò non vi naturali de qua hic agimus, hoc est virtute naturæ finibus conclusa,) tormenta des-

puere, naturale ſit, hoc eſt vi creata, ſed diuinitùs adiuta, perfectum. Sanè apud Scotum in 4.d.43.q.4 *litera. A.* & Antonium Andream q.4.de Sex principiis, inter alias *naturalis* acceptiones, vna proponitur, qua naturale dicitur quicquid non eſt violentum, ſed prodit à principio interno, ſaltem adiuto.

An martyrium poßit ſub meritum cadere, pugnantes ſententiæ.

23. Eſſe porrò hanc gratiam purè ac ſimpliciter gratiam, in quibuſuis eam nactis, neque vnquam ſub hominis meritum cadere, docere videtur Petrus Chryſologus ſerm. 152. argumento ex " Innocentibus ducto, hunc in modum. [Attendat " auditor, attendat vt intelligat, martyrium non " conſtare per meritum; ſed venire per gratiam. In " paruulis quæ voluntas, quod arbitrium, vbi ca- " ptiua fuit & ipſa natura? De martyrio ergo debe- " mus totum Deo, nihil nobis. Vincere diabolum, " corpus tradere, contemnere viſcera, tormenta ex- " pendere, laſſare tortorem, capere de iniüriis glo- " riam, de morte vitam, non eſt virtutis humanæ, " muneris eſt diuini. Ad martyrium qui ſua virtute " currit non per Chriſtum, non peruenit ad coro- " nam.] Sic ille, omne vt videtur, martyrij meritum, abrogans, puréque ad gratiam referens quod quis martyrium ſubeat. E contra verò S.Cyprianus l.de laude martyrij *ſub finem*, agnoſcit martyrium & gratiam quæ ei acceptando & excipiendo confertur, quandoque eſſe præmium meriti antecedentis, per auxilia anterius collata comparati. Sic enim

aic

ait. [Deus omnium cultor velut quoddam marty- «
rio remedium vitæ dedit, quando aliis illud pro «
merito eorum tribuit; aliis pro misericordia sua «
tradidit. Vidimus quippe ad hunc nominis titu- «
lum, fide nobiles venisse pleró sque, vt deuotionis «
obsequium mors honestaret. Sed & alios frequen- «
ter aspeximus, interritos stetisse; vt admissa pec- «
cata redimentes, cruore suo loti haberentur in san- «
guine, & reuiuiscerent interempti, qui viuentes «
computabantur occisi. Mors quippe integriorem «
facit vitam, mors amissam inuenit gloriam. Nam «
hoc spes iam amissa percipitur, hoc salus cuncta «
reparatur. Sic cum arentibus campis sementa defe- «
cerunt, & herbis terra morientibus æstuarit, supi- «
nis è collibus fluuium iuuit elicere, & scaturienti- «
bus riuis arua sitientia temperare: quo se in vberes «
culmos victa agri ieiunitas funderet, & pluuiali «
imbre mentito, seges densior inhorreret.] Hi ita- «
que quanuis ob antecedentia peccata exsucci, & ad martyrij frugem fundendam inidonei viderentur, tamen accedente labore ac veluti cultura pœnitentiæ, ac rigatione lacrymarum, idonei euaserunt vt promererentur martyrium. Tandem Martinus de Magistris q.6. de fortitudine, ait vtrumque verum esse, & nunc martyrium cadere sub meritum, nunc non cadere.

Resolutio.

24. Dicendum videtur, Chrysologum excludere duntaxat quodcunque meritum naturale martyrij, itémque meritum supernaturale condignum. Nullum quippe est pactum ex quo Deus se astrin-

xerit ad sic compensanda alicuius anteriora merita, vt propter ea prouideat illi martyrium. Et plerique viri sanctissimi, martyrij cupiditate flagrantissimi, & ad illud se iugibus precationibus & vitæ sanctitate aptantes, nunquam exorarunt vt martyres essent. Res est vulgatissima de SS. Francisco, Romualdo, Xauerio, aliisque. S. autem Cyprianus, admittit duntaxat supernaturale meritum congruum, quale est in plerisque qui martyrij incruenti longo vsu, proludunt cruento, iuxta illud S. Eucherij sub initium homiliæ de S. Romano.
« [Magnum quidem charissimi, atque laudabile est,
« si quando sæua tempestas persecutionis ingruerit,
« subitò quemcunque de populo pro Christo mori,
« & in sacrificium pietatis assumi. Et ideò inspirata
« deuotione, de communis vitæ statu & conuersa-
« tione sæculi, ad compendiosi martyrij gladio per-
« uenire victoriam, sine bello; consummatione
« iuncta principio, compendiosa beatitudo est. At
« verò per diutinam seruitutem, veteréinque mili-
« tiam, & emeritam deuotionem, gratiam labori-
« bus comitari, & cooperante retributore, munifi-
« centiam virtutibus præuenire, ac meritis inuitare,
« quàm ardua difficultas, tam gloriosa fœlicitas est.]
Luculenter item in eam rem S. Augustinus ser. 32. de Sanctis, qui est tertius de S. Laurentio, cuius nitentissimam ante martyrium vitam describit.
« [Sufficere (ait) nobis debent ad profectum salutis
« nostræ, martyrum exempla Sanctorum; qui propter
« adipiscendam cœlestem coronam omnibus se man-
« datis dominicis subdiderunt, & ita cunctis deuin-
« xerunt se legibus saluatoris, vt propter anteactam
« vitam mererentur ad hanc martyrij gloriam perue-

nire,

nire. Non enim illo in tempore tantùm, persecu- «
tunt præceptum Domini, quo confeßionis sup- «
plicium pertulerunt : ſed neceſſe fuit illis priùs ſe- «
cundùm Euangelium vixiſſe, vt Chriſti paßioni- «
bus participarentur. Neceſſe eſt, inquam, vt ini- «
tia bona fiereut, quorum finis eſt optimus ſubſe- «
cutus; & martyres eos non ſolùm fuiſſe cùm paſſi «
ſunt, ſed etiam tunc martyres Chriſti eſſe, cùm «
viuerent.] «

Cuius virtutis infuſæ ſit martyrij acceptatio, variæ ſententiæ.

25. Iam quod cum ſupernaturalitate hactenus tractata; complicatum eſſe dicebam; eſſe ſcilicet veri martyrij acceptationem, virtutis alicuius infuſæ partum, extra controuerſiam eſt, ſuppoſita actus illius ſupernaturalitate. Cuius verò infuſæ virtutis ſit hæc ſupernaturalis acceptatio, non eſt vſquequaque exploratum. Ambiguum enim eſſe poteſt, ſitne actus obedientiæ, quandoquidem poteſt aliquis mortem acceptare præ diuinæ legis tranſgreſſione : an religionis, vt ſi velit mortem ſubire ne gloriam ſuam mutet in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum : an Chriſtianæ fortitudinis, vt ſi velit mortem excipere quia conſentaneum eſt Chriſtiano non frangi difficultatibus, aut malis cedere, ſed contra audentiorem pro Deo ire: an fidei Chriſtianæ, quam teſtatam vel fuſo ſanguine, & morte ſua obſignatam velit : an charitatis in Deum, cui placere vel per extrema quæque, fixum habeat. Poſſunt ſimilia alia motiua, martyrij acceptationi præfigi. Et idcirco Doctores hic in va-

ria abierunt. Martinus de Magiſtris q. 3. de martyr. concluſ. 3. contendit martyrium eſſe actum illius virtutis cui perſecutio infeſta eſt. Quælibet enim virtus, in gradu ſuo idonea eſt, vt voluntas per eam firmata, mortem contemnat præ amore honeſtatis quam ea virtus conſectatur: alioqui non eſſet eiuſdem honeſtatis atque virtutis, ferri in finem ac media ad eius conſecutionem vel conſeruationem neceſſaria: cum tamen perſpicuè cõſtet, omnem honeſtatē medij qua medium eſt, ad honeſtatem finis eſſe admetiendam, nec niſi eius bonitate perfundi. Cum Martino confligit latè Caietanus 2.2.q.124. art.2. contendens martyrium eſſe actum elicitum fortitudinis, & imperatum charitatis, eo quod is qui vitam pro Chriſto abiicit, ipſo facto præponat Chriſtum vitæ ſuæ, & multo magis omnibus bonis deſpicatioribus, qui eſt actus charitatis & dilectionis Dei ſuper omnia. Hanc ſententiam, de martyrij acceptatione elicita per fortitudinem, imperata autem per charitatem, tradidit ante Caietanum Turrecrem. in qq. Euang. ad feſtum S. Laurentij q. 2. & ante vtrumque D. Thomas 2.2.q.124. art.2. Eandem probat Richardus in 3. d. 33. art. 4. q. 6. quia martyrium eſt perpeſſio mortis ob teſtimonium iuſtitiæ, quæ eſt per fidem: cuius perpeſſionis volitio, à charitate imperatur, elicitur autem à fortitudine, quatenus idcirco ſubitur perpeſſio illa, ne homo eam refugiens recedat à bono fortitudinis, quod eſt ſeruare bonum rationis, reſpectu mali omnium maximè ardui. Addit verò Richardus, interdum quoque eam volitionem mortis, non elici tantùm à fortitudine, ſed etiam à iuſtitia, cum ſcilicet mortis ſubitio ex diuinæ legis

gis obligatione mandatur, ne veritas iuſtitiæ quæ eſt per fidem, diſpendium ſubeat. Tunc enim volitio illa elicitur quoque à iuſtitia, hoc eſt ab omni vera virtute, cuius exercitatio iuſtum hominem conſtituit prælucente fide. At Vaſquez 1.2.d. 51. n. 14. omnem hunc ordinem acceptationis martyrij ad duas pluréſve virtutes, quarum aliquæ eam eliciant, aliæ imperent, cenſet eſſe commentitium.

Excutiuntur.

26. Verùm vt ab hoc poſtremo ordiar, formatio vnius & eiuſdem actus per duas virtutes, quarum vna eum imperet, alia eliciat & exequatur, alibi latè ſtabilita eſt: vt non ſit neceſſe, de ea re hoc loco extra locum cum Vaſque altercari. Quare de aliis duntaxat ſententiis ferendum eſt iudicium. Et Martinus quidem non rectè martyrij acceptationem adſcribit ei virtuti quæ ob imminēs ſuppliciū videtur periclitari, aut cuius odio flagrat Tyrannus qui martyrium infert. Nam virtus quæ periclitatur, aut in quam ferocit Tyrannus, poteſt eſſe caſtitas: Hanc autem martyr poterit velle illibatam & indemnem, ductus amore honeſtatis alicuius ſublimioris. V.G. vt placeat Deo cui nouit gratam accidere caſtitatem: vel certè vt Chriſto virginum principi conformetur: Aut vt præmiis quæ virginibus in æterna vita reponuntur, potiri liceat. Quæ honeſtates, aliarum ſunt virtutum quàm Caſtitatis; & tamen firmare poſſunt martyrem in propoſito retinendæ caſtitatis, quantumlibet intentata ob eam morte. Viceuerſa rationes Martini conficere mihi videntur, martyrium non ſemper elici à fortitudine;

titudine: cum martyr poſſit vnicam religionis, aut caſtitatis, vel alterius alicuius virtutis honeſtatem habere propoſitam, eique ita adhæreſcere, vt malit vita excedere, quàm honeſtatem illam abiicere. In quo euentu, acceptatio martyrij, neque eſt actus elicitus fortitudinis, neque iuſtitiæ. Niſi iuſtitiam quis ſumat in ea amplitudine qua omnem planè virtutem deſignat, vt in illis Chriſti verbis. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Quo pacto iuſtitiam videretur accepiſſe Richardus, cuius ſententia ſuperiùs relata eſt, niſi mox in reſponſione ad 4. ſuam illam iuſtitiam fidei, contra poneret fortitudini, atque præponeret. Idem porrò argumentum apertè euincit acceptationem martyrij non ſemper imperari à charitate, cum non ſemper contingat hominem duplici illa honeſtate ſubordinata, moueri ad acceptandam mortem. Quin etiam ſiue ea acceptatio ex charitate, eliciatur, ſiue imperetur, nihil eſt neceſſe acceptationem illam eſſe ſupremum charitatis actum & ſuper omnia, vt Caietanus comminiſcitur, traditque etiam Maior in 4.d.49. q.26. *ad argumenta contra tertiam*: quandoquidem acceptatio mortis, ne diuellaris ab aliqua honeſtate per Chriſtum approbata, aut ab aliqua per eum tradita veritate, non eſt volitio in cuius homo aſtringat ſeſe ad omnium mandatorum impletionem: quæ tamen eſt notio dilectionis ſuper omnia. Multi certè mallent ſanguinem profundere, quàm Turciſmum profiteri abiecto Chriſto; neque tamen vi illius voluntatis, abſtrahuntur à pleriſque ſceleribus infidelitate minoribus, ſed in illam vnam honeſtatem intenti, ac in ea obſtinati, languent plerúnque vel

etiam

etiam peſſimè afficiuntur erga aliarum virtutum honeſtatem: & præponunt quidem Chriſtum negandum, retentioni vitæ cum negatione coniunctæ; malunt ſiquidem è vita excedere quàm Chriſtum eiurare: Tamen non idcirco amori minutiorum bonorum præponunt Chriſtum ſimpliciter ſpectatum vt amandum, & dignum cui in omnibus placeant, quæ eſt plenæ charitatis functio. Poteſt enim exilium illorum bonorum amor, & excluſio motiui prædicti, quo in Chriſtum ex plena & ſyncera beneuolentia tenditur, cum tenaci ad Chriſtum non negandum adhæſione, vitam potiùs abiectura, cohærere.

Noſtra ſententia.

27. Mihi igitur ſtatuendum videtur, motiuum ex quo martyr mortem acceptat, eſſe illi arbitrarium intra genus honeſti ſupernaturalis; Ita vt ex quocunque tandem motiuo voluerit, ſiue charitatis, ſiue religionis, ſiue fortitudinis, alteriúſve cuiuſcunque virtutis, poſſit & elicere, & imperare, vel duntaxat elicere acceptationem martyrij. Quæ videtur ſententia Maioris in 4. d. 49. q. 27. Et ratio ſuffragatur. Quis enim martyrem aſtrinxerit ad certi alicuius motiui honeſti vſurpationem, cum neque eam Chriſtus indixerit, neque ex natura rei, vnum potiùs quàm alterum exigatur? Sufficit ergo motiuum acceptandi martyrij eſſe ſupernaturale, & cum fide vera aliquatenus complicatum, ac proinde pertinens ad virtutem aliquam infuſam, ſiue Theologicam ſiue moralem. Solent tamen Patres & Doctores, martyrij acceptationem fortitudini adſcri

lectio; idcirco plerúnque acceptatio martyrij tribuitur charitati, siue vt elicienti, siue vt imperanti. [Nihil enim est tam durum ait D. Augustinus l. de mor. Eccles. c. 22. atque ferreum, quod non amoris igne vincatur: quo cum se anima rapit in Deum, super omnem carnificinam libera & admiranda volitabit, pennis pulcherrimis & integerrimis, quibus ad Dei complexum amor castus innititur. Nisi verò amatores auri, amatores laudis, amatores fœminarum, amatoribus suis Deus sinat esse fortiores, cùm ille non amor, sed congruentiùs cupiditas vel libido nominetur. In qua tamen apparet, quantus sit impetus animi ad ea quæ diliguntur indeflexo cursu per immania quæque tendentis; argumentóque nobis est, quàm sint omnia perferenda ne deseramus Deum, si tanta illi vt deserant, perferunt.] E contrario iuxta D. Augustinum Sancti martyres, mortem alacriter perferendo testatum faciunt, quàm feruet in eis amor Dei, ex quo elici acceptationem perpessionis illius, est propensissimum. Nec plus voluit S. Cyprianus l. de bono patientiæ num. 18. cum dixit. [Charitas fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas vnitatis, quæ & spe & fide maior est, quæ & opera & martyria præcedit.] Hoc est, procliuissimum est vt præcedat, agendo de charitate actuali. Quanquam posset etiam S. Cyprianus accipi de charitate habituali: quæ vtique præcedit martyrium morte consummatum, vt infrà liquebit.

Hæc igitur est causa, cur apud Patres, martyrij acceptatio, fortitudini præsertim aut charitati tribuatur. Præterquàm quod Patres cum non so-

leant solliciti esse de seuerè tuenda Metaphysica virtutum distinctione, omnem planè firmitatem in bono honesto, præsertim si tanta sit vt ad vitæ præ ea contemptum pertingat, vocant fortitudinem; & omnem incommodorum pro Deo perpessionem, donant nomine charitatis in Deum, vt videre est, cum apud alios passim, tum latè apud Augustinum, libro illo de moribus Ecclesiæ, quo functiones virtutum omnium, reuocat ad amorem & charitatem in Deum.

CAPVT IV.

Corollaria de quibusdam passis è martyrum albo expungendis, siue de falso Ethnicorum, Hæreticorum, Schismaticorúmque martyrio.

1. PRiusquàm ad alium ordinem dispositionum passi adulti martyrium subeuntis, progrediamur, operæpretium est ex proximè tractatis eruere, quid statuendum sit de morte quibusdam personis irrogata, ob veritatis per eas assertionem, vel honestatis tenacitatem.

Nullus in Ethnicismo, verus martyr.

Liquet ergo inprimis ex dictis, Ethnicum hominem qui pro veritate naturaliter duntaxat percepta, obtruncetur, verum martyrium non subire. Acceptatio enim mortis ex tali motiuo, nullam habet proportionem cum gratia per martyrium

confe

conferenda, cum fuerit merè naturalis, nec fide prælucente sit cusa, nullúmque cum Christo, aut vera fide nexum habuerit. Itaque Socrates, si verum est quod Iustinus martyr & alij produnt, de propinata ei cicuta ob assertam numinis vnitatem, nihilominus martyr non fuit, quia eam veritatem quæ erat materialiter veritas fidei, sola naturali ratione ac cognitione peruasit. Vnde non posuit vitam pro veritate diuinitùs patefacta, ac Deo eam reuelanti testimonium perhibens, sed pro veritate tantùm naturaliter percepta, ac proinde naturæ fines non transcendente & nullam habẽte ad Christum habitudinem, aut cum vera fide cõnexionem; atque adeò neque vllã proportionem cũ gratia per verum martyrium obuentura. At è contra S. Iustinus Philosophus, quamuis eius per Crescentem cynicum insectatio, & mortis irrogatio, primùm manarit ex improbatione turpissimi sceleris quod naturæ lumine apparet detestandum, & quia Ethnicam mulierem ad Christum traductam, dedocuit fœdam cum viro consuetudinem naturæ legibus aduersantem: Tamen his ipsis de causis irrogatam mortem acceptans, verè martyr fuit: quia aciem mentis, in eas naturaliter conspicuas veritates, non absque aliquo ad Christum ordine intendit: firmitérque ad mortem vsque iisdem inhæsit, non præcisè vt sunt veritates naturali lumine peruiæ, sed quatenus sunt à Christo traditæ, & approbationem nactæ in religione Christiana. Pleró sque Ethnicos per tempora persecutionum, multa vt Christianis gratificarentur perpessos, sæpè legimus, nec fortè defuerunt qui morti ea ex causa traderentur. S. Athanasius in epist. ad solitariã vitam

« agêtes, hæc ſcribit. [Ego è patribus audiui, & verum « arbitror, cum perſecutio eſſet nata ſub Maximiano « Conſtantij auo, Ethnicos homines, fratres noſtros « Chriſtianos, cum quærerentur, latebris abdidiſſe, « eóſque ſæpè pecunia multatos, carcere mancipatos « fuiſſe, non ob aliud, quam quod profugientes ad « ſe prodere nollent, eóſque eadem fide qua ſeipſos « tuendos putarent, non veriti ob id ſeſe periculis « obiicere] Hæc quæ ad aliquod martyrij rudimentum in Chriſtiano ſpectarent, & morte accedente conſummatum martyrium conſtituerent, in Ethnicis illis nulla ratione ſpectabant ad martyrium, quamuis ex naturali charitate, verè laudabili & moraliter honeſta, efficerentur. Nimirum in Ethnicis perpeſſiones illæ acceptabantur ex motiuo merè naturali, atque adeò nulla inde ad gratiam martyrio repoſitam conſequi poterat aptatio.

Sed neque in hæreſi.

2. Indidem liquet Hæreticum non modò ſi pro hæreſi ſua & errore moriatur, (quod eſt manifeſtiſſimum,) ſed etiam ſi pro veritate aliqua ad fidem materialiter pertinente vitam profundat, martyrem non eſſe: quia cum hæreticus ſit, circa fidem veram, quæ vnica eſt, naufragauit, vnde non poteſt pro veritate per fidem percepta vitam ponere: & illam materialem fidei veritatem pro qua tuenda occumbit, non idcirco credit, quia à Deo reuelatur, ſed quia ita placet, ac proprio iudicio congruit. Accedit quod hæreticus cum ſit rebellis lumini, & ab Eccleſiaſtici corporis compage abiunctus cui adhærere iubebatur, indiſpoſitus eſt ad martyrij

martyrij gratiam. Vnde quantumuis laudandum ſit quod renuat veritati materialiter ad fidem ſpectanti refragari, eámque negare, ſítque illi longè ſatius eam ob cauſam occumbere, quàm ob hæreſim qua ſordet: Tamen ſpondere ſibi inde martyrij gloriam non debet, quia peccans in vno, factus eſt omnium reus: & qui charitate conculcata putat ſe propter Chriſtum ardere, cruciatur fruſtra, non coronatur. Iudicium eſt S. Auguſtini l. de patientia c.26. [Si quis non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem ſpiritus, & vinculum pacis, quo Catholica Eccleſia congregata connectitur, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, nuditatem, perſecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem timore gehennarum & ignis æterni; nullo modo iſta culpanda ſunt; imo verò & hæc laudanda patientia eſt. Non enim dicere poterimus, melius ei fuiſſet, vt Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo. Sed exiſtimandum, fortaſsè tolerabilius ei futurum iudicium, quàm ſi Chriſtum negando, cuncta illa vitaret: Vt illud quod ait Apoſtolus, ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt, nihil prodeſſe intelligatur ad regnum cœlorum obtinendum, non ad extremi iudicij tolerabilius ſupplicium ſubeundum.] Hæc Auguſtinus de patiente in ſchiſmate. Quæ non de ſchiſmatico preſsè dicto, cui ſalua ſit fides ſparſo tantùm vnitatis coagulo, (qua ratione ſchiſmaticum propriè dictum ab hæretico benè ſecernit S. Optatus lib. 1. non multum à principio.)

sed de hæretico propter errorem ab Ecclesia seiuncto, prolata esse ab Augustino, verba consequentia docent, quibus se, de profitente errorem, atque adeò de Schismatico qui simul sit hæreticus, egisse testatur.

3. Idque alibi frequenter confirmat, vniuersè tradens, hæreticum non posse martyrem haberi: quia si pro hæresi cadat, apertè est filius perditionis; si autem pro veritate occumbat, non occumbit tamen pro veritate per fidem proposita; cum fide vera penitus careat, & in diuinas leges vnitatem mandantes, rebellis sit. Pulchrè in concione de gestis cum Emerito. [Putat quia magnus erit apud suos si non consenserit, & dictus fuerit martyr partis Donati. Absit, tollatur in nomine Domini de corde eius iste typhus. Nouit & ipse, legit & ipse, si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ego non dico, si aliquas iniurias quasi iactet se passum esse pro parte Donati, aut aliqua damna terrena, nihil ei prodest: ego plus dico; si patiatur foris inimicum Christi, non Catholicum, fratrem suum quærentem salutem eius, sed inimicum Christi; si foris patiatur, & dicat ei foras ab Ecclesia Christi, inimicus Christi, pone thus idolis, adora deos meos, & non adorans occidatur ab inimico Christi, sanguinem fundere potest, coronam accipere non potest.] Serm. item 117. de diuers. c. 4. [Nemo se extollat & glorietur de passione, sed priùs ostendat linguæ suæ veritatem. Tu ostendis pœnam, ego quæro causam. Tu dicis sum passus: Ego dico, quare sis passus. Nam si attendamus solas passiones coronantur & latrones. Nunquid audet dicere ille,

tanta & tanta passus sum? Quia dicitur illi, pro- "
pter facta tua mala; Ideò malam habuisti pœnam, "
quia priùs malam habuisti causam. Si de passione "
gloriandum est, potest & ipse Diabolus gloriari. "
Videte quanta patitur, cuius vbique templa euer- "
tuntur, cuius vbique idola franguntur, cuius vbi- "
que Sacerdotes & arreptitij cæduntur. Nunquid "
potest dicere, & ego martyr sum qui tanta patior. "
Ergo homo Dei, priùs sibi eligat causam, & secu- "
rus accedat ad pœnam. Quia si in bona causa acce- "
dit ad pœnam, post pœnam, accipiet & coronam.] "
Et lib. 1. de serm. Domini in monte c. 9. propositis
piorum vexationibus, subdit. [Non ista perpeti "
fructuosum est, sed ista pro Christi nomine, non "
solùm æquo animo, sed etiam cum exultatione to- "
lerare. Nam multi hæretici, nomine Christiano "
animas decipientes, multa talia patiuntur: sed ideò "
excluduntur ab ista mercede, quia non dictum est "
tantùm, beati qui persecutionem patiuntur: sed "
additum est, propter iustitiam. Vbi autem sana fi- "
des non est, non potest esse iustitia, quia iustus ex "
fide viuit.] Denique optimè in Psal. 59. ad illud, "
meus est Galaad, sic philosophatur. [Galaad inter- "
pretatur aceruus testimonij. Quantus aceruus testi- "
monij in martyribus? Meus est Galaad, meus est "
aceruus testimonij, mei sunt martyres veri. Mo- "
riantur mali pro vetusta vanitate sua sine sale, "
nunquid pertinent ad aceruum testimonij? Quia & "
si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charita- "
tem autem non habeam, nihil mihi prodest. Cùm "
autem quodam moneret Dominus de pace reti- "
nenda, præmisit salem: Habete, inquit, in vobis "
saltem, & pacem habete inter vos. Ergo meus est "

« Galaad; ſed Galaad, id eſt aceruus teſtimonij, in
« magna tribulatione euidenter factus eſt.]

4. Conſtanter & vnanimiter, eandem doctri-ctrinam tradunt Patres reliqui. Paucos attexo. S.
« Irenæus l.4. c.64. [Eccleſia omni in loco, ob eam
« quam habet erga Deum dilectionem, multitudi-
« nem martyrum in omni tempore præmittit ad pa-
« trem: reliquis autem omnibus, non tantùm non
« habentibus hanc rem oſtendere apud ſe, ſed ne-
« que quidem neceſſarium eſſe dicentibus tale mar-
« tyrium eſſe eorum, martyrium verum ſecundùm
« ſententiam eorum: niſi ſi vnus aut duo aliquando
« per omne tempus ex quo Dominus apparuit in
« terris, cum martyribus noſtris, quaſi & ipſe miſe-
« ricordiam conſecutus, opprobrium ſimul baiula-
« uit nominis, & cum eis ductus eſt, velut adiectio
« quædam donata eis. Opprobrium enim eorum qui
« perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, & om-
« nes pœnas ſuſtinent, & mortificantur propter eam
« quæ eſt erga Deum dilectionem, & confeſſionem
« filij eius, ſola Eccleſia purè ſuſtinet, ſæpè debilita-
« ta, & ſtatim augens membra, & integra fiens.] S.
Cyprianus epiſt.52. n.49. eo præter cætera argu-
mento confirmat, concedendum eſſe lapſis regreſ-
ſum in Eccleſiam, quod timendum ſit ne lapſus
« [deſperatione deficiat, ſi ab Eccleſia durè & crude-
« liter ſegregatus, ad Gentiles ſe vias & ſecularia
« opera conuertat: vel ad hæreticos; & ſchiſmaticos,
« reiectus ab Eccleſia tranſeat: vbi etſi occiſus pro-
« pter nomen poſtmodum fuerit, extra Eccleſiam
« conſtitutus, & ab vnitate atque à charitate diuiſus,
« coronari in morte non poterit.] Et epiſt.57. agens
de Nouatianis, & quibuſuis alienatis ab Eccleſia,
&

& extra eam patientibus, ait. [Si aliquis ex talibus " fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in con- " fessione nominis blandiatur, cùm constet, si occisi " eiusmodi extra Ecclesiam fuerint, fidei coronam " non esse, sed pœnam potiùs esse perfidiæ, nec in " domo Dei inter vnanimes habitaturos esse, quos " videmus de pacifica & diuina domo, furore discor- " diæ recessisse.] Alium D. Cypriani locum in hanc " rem, profert D. Augustinus l. 4. de Baptis. contra Donat. c. 17.

Subscribit S. Fulgentius l. de fide ad Petrum c. 39. [firmissimè tene, & nullatenus dubites, quemlibet " hæreticum, siue schismaticum, in nomine patris " & filij & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ " Catholicæ non fuerit aggregatus, quantascúnque " eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam " sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari: Om- " ni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non te- " net vnitatem; neque Baptismus, neque eleemosy- " na quamlibet copiosa, neque mors pro nomine " Christi suscepta, proficere poterit ad salutem, " quandiu in eo hæretica vel schismatica prauitas " perseuerat, quæ ducit ad mortem.] "

5. Idem tradit & quidem splendidè S. Gregorius 18. mor. c. 14. ratum habens anteriorum Patrum hactenus prolatorum hac de re placitum. [Auro " locus est in quo conflatur. Ac si apertè dicat: Vera " fidelium sapientia, cui vniuersalis Ecclesia locus est, " tribulationem vobis persequentibus patitur, sed à " cunctis peccatorum sordibus, persecutionis vestræ " igne purgatur. Vnde scriptum est; in igne proba- " tur aurum & argentum, homines verò recepti- " biles in camino humiliationis. Quo in loco potest "

" hoc quoque conuenienter intelligi, vt de sua hære-
" tici increpari stulta passione videantur. Nam sæpè
" pro Iesu Christi, Domini ac redemptoris nostri
" nomine multa patiuntur; seséque eisdem passio-
" nibus, eius fieri martyres sperant. Quibus sancti
" viri voce nunc dicitur: Auro locus est in quo con-
" flatur. Nam iuxta hoc quod iam, & ante nos dictum
" est, quisquis extra vnitatem Ecclesiæ patitur, pœnas
" pati potest, martyr fieri non potest, quia auro locus
" est in quo conflatur. Quid itaque ad hæc hæretici
" dicitis? Conflari per afflictionem carnis, vel etiam
" per martyrium vultis, sed locum in quo debeatis
" conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris
" voce dicitur; auro locus est in quo conflatur. Hunc
" ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem
" qua aurum aptè purgari valeat, inuenite. Vna
" est Ecclesia, in qua qui conflari voluerit, ab omni
" etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid
" pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra
" hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodò
" non purgari. Dicat Hieremias, dicat quomodò con-
" flationis vestræ ignis omni virtute sit vacuus: frustra
" conflauit conflator, malitiæ enim eorum non sunt
" consumptæ. Ecce ignis exterius conflans, & duræ
" passionis admouet pœnam, & tamẽ erroris non ex-
" coquit culpam: & tormenta crudelium dat pœnarũ,
" & bonorum non facit incrementa meritorum.]
" Alia in hanc rem Patrum testimonia annotauit
" Pamelius ad Epistolam 52. S. Cypriani num. 50.

Stupor Sectariorum, in suorum pseudomartyrum recensione.

6. Possunt igitur hæretici cruciari, & ardere;

purgari,

purgari, & martyres esse non possunt. Ac proinde stultè sectarij nostrates spissos indices suorum martyrum emiserunt. Quod item ab Anglicanis & Germanis nouatoribus præstitum, latè refert Alanus Copus dialo. 5. à c. 22. & toto propè dialo. 6. præsertim c. 16. Videndus præterea Molanus tract. de Martyrol. c. 10. & 11. & Baronius in prælud. ad Rom. Martyrol. c. 10. Vanam hanc & insanam falsi martyrij iactationem, hausere huius æui sectarij à proauis suis. Vix enim fuit hæresis vlla, quantumuis spurca & infamis, quæ suos aliquos martyres non proferret, & inde veritatis à se stantis argumentum non peteret. Manichæos sanè id iactasse, refert S. Augustinus l. 5. contra Faustum c. 8. idem de Donatistis scribens epistol. 50. & in breuiculo collat. diei tertiæ, post S. Optatum lib. 3. contra Parmenia. Sed & anteriùs Marcionitæ, in hac inanitate gloriæ, strenui fuerunt: vt discimus ex hoc fragmento libri tertij aduersus eos conscripti ab Apollinare, Episcopo Hierapolitano, quod exscripsit Eusebius l. 5. histor. c. 15. Ait enim Apollinaris. [Ad « matyres confugiunt, séque affirmant complures « habere martyres, atque hoc certum argumentum « esse virtutis & potentiæ quæ est in prophetiæ illo- « rum spiritu audita. Cæterùm istud, vt videtur, om- « nino à veritate alienissimum est. Etenim non « pauci aliarum hæresum propugnatores, permultos « venditant se habere martyres, non tamen propte- « rea cum illis consentiemus, neque illos veritatem « penes se tenere fatebimur. Qui primi ex Marcionis « hæresi Marcionistæ vocati sunt, permultis se Chri- « sti martyribus abundare prædicant: sed tamen Chri- « stum ipsum (vti veritas postulat) minimè confi- « tentur.]

« tentur.] Nominatim quosdam hæreticos in magnis flagitiis ob quæ comprehensi erant, pœnæ addictos, martyrium pro Christo suum impudenter iactasse, autor est idem Apollinaris libro Eusebij citato c.17.

Stuporatam hanc gloriam, eo quo DEVS ipse loco, habuit Ecclesia, dedignans illustrissimum & sanctissimum martyrij nomen his hominum emissitiis committere, siue ob alia scelera, siue ob infidelitatem quam profitebantur, plexos constaret. Quinetiam qui ab Ethnicis ob aliquam materialem fidei veritatem trucidati essent, si in hæresi ad obitum vsque perstitissent, nunquam. Catholica Ecclesia agnouit martyres. Sic Euphemitæ Messalianorum ramus, & ab iisdem martyres habiti, quod à Luppiciano prætore cæsi essent, ob decantatas vni Deo laudes in suis adoratoriis, apud Catholicos æstimati sunt argentum reprobum, in tribulationis fornace non excoctum & purgatum, sed consumptum. Nouatianus, iuxta Socratem eius partiarium l.4.c.23. ac Nicephorum ea item labe sordentem, martyr à suis iactatus est, ob irrogatam ab Ethnicis mortem, pro cultu vnius numinis. Idque etiam magnificat Simpronianus Nouatianus apud Pacianum epist. 2. de Cathol.nom. A Catholicis tamen omni semper detestatione proscissa est eius memoria: & martyrem habendum fuisse, etiam si reuera sic cæsus fuisset, negat Pacianus: qui tamen latè suffragante S.Eulogio lib. 6. contra Nouatianos apud Photium Codice 280. addit, commentitium esse quod de eo per Christianæ fidei hostes cæso, iactatum fuerat. Præterea Metrodorus presbyter Marcionita, Smyrnæ quo tempore S.Polycarpus

lycarpus passus est,& ipse quoque ignibus addictus vt est apud Eusebium lib.4. hist. c. 14. in album martyrum non est relatus. Ad hæc Patrophilum Scythopolitanum, sub Iuliano Apostata cæsum, quod ad extremum vsque spiritum Arrianismo sorduisset, martyrem non agnouit, sed tanquam in peccatis suis mortuum,abominata est Ecclesia, vt scribit Nicepho.l. 10. c. 13. Eodem loco Marcum Episcopum Arethusium, item Arrianum, horrendis suppliciis sub eodem Iuliano excarnificatum, habuit Baronius ad Rom. martyrol. 29. martij. Verùm longè magis placet quod anno Christi 362. affirmat: Nempe eum aliquando quidem fuisse Arrianum; priusquàm tamen è vita excederet, hæresim detestatum, prodidisse se Catholicum: ideóque & à Græcis menologio adscriptum fuisse, & iam vita functum, fuisse insigniter celebratum à Gregorio Nazianzeno orat.1.in Iulia.& à Theodoreto 5.hist.c. 7. Quare secernendus est Marcus, ab illa infelicium colluuie, qui quamuis ob materialem fidei veritatem obtruncati, quod tamen extra Ecclesiam essent, cruciari tantùm, non coronari potuerunt.

An patientia hæretici pro vero articulo, sit donum Dei,& ex gratia.

7. Quærit porro S. Augustinus l. de patientia c. 27. an hæc patientia hæretici pro articulo ad fidem materialiter spectante morientis, sit donum Dei, & ex gratia, vel ex naturæ viribus proficiscatur; respondetque esse ex gratiæ auxilio: quamuis quia non perducit ad salutem, dicat hoc esse vnum

ex

ex muneribus quod filiis concubinarum donatur à parte Abraham; *ne relinquerentur omnino inanes, non vt tenerentur hæredes.* Quam hæreticorum cum filiis Ceturæ comparationem, pleniùs prosequitur in c. 4. ad Galat. *in fine.* Nimirum quod vidit etiam Suares l.1.de grat.c.24.n 40. & c. 27. n. 26. nihil est quod vetet asserere, etiam infideli stillam aliquam supernaturalis roris affundi, ex qua supra naturæ vires aliquid efficiat infra condignitatem iustificationis. Quanquam nihil etiam est quod adigat, ad agnoscendum aliquid in eo euentu patratum, supra vires nudæ naturæ: cum interdum contigerit, personas nequissimas, ex vitioso aut inani motiuo, perstitisse indomabiles admotis immanissimis tormentis. Gratia autem, est tantùm necessaria ad fortem sustinentiam quæ sit partus virtutis. Itaque facilè dici potest, idem his pro materiali fidei veritate laborantibus & morientibus contigisse, quod plerisque latronibus ex nuda duritie indomabilibus, iuxta illud S. Augustini serm. 15. de verb. « Apost. [Nonne inueniuntur torti latrones in tanta « fortitudine corporum, vt quidam eorum non solúm « conscios prodere noluerint, sed nec omnia sua con- « fiteri dignati sint? Inter cruciatus, inter tormenta « effossis lateribus, & penè perditis membris, man- « serit animus in obstinatione nequissima? Vide ergo « quid amabant. Facere tamen ista sine magno amore « non poterant. Sed non sic amator Dei. Deus non « amatur nisi de Deo. Amauit ille nescio quid aliud « de carne, sicut homo: quodlibet amauit, socios « suos amauerit, conscientiam scelerum ama- « uerit, gloriam in facinoribus amauerit, quod- « libet amauerit, multum amauit, qui torqueri potuit,

potuit, dencere non potuit.] Ostendit consequen- "
ter, non fuisse ex charitate amorem illum: atque adeò non tam fuisse patientiam quæ in illa perpessione prodita est, quàm duritiam. Id quod pulcherrimè tradit idem August. serm. 42. de diuers. c. 5.

8 Et ita planè philosophandum est, de multorum obfirmatione in exquisitissimis suppliciis, iustè repensis pro scelere, quæ resipiscentes declinare, vel lenire potuissent: Itémque de saxea multorum patientiæ vi, ob vanitatem aut peruersos fines: eiusmodi nonnullos profert Tertullianus l. ad martyres c. 4. & 5. & pulchrè idem tradit S Chrysostomus hom. 4. in 1. ad Cor. componens Christianos martyres cum Ethnicis atrocia passis. Habemus etiam hæreticorum multorum pro suis erroribus patientium obfirmationem, quam nemo ad gratiam referre queat, tametsi fuerit plerunque in patiendi ementita specie planè mirabilis, iuxta rudium sensum. S. Bernardus ser. 66. in Cant. agens de quibusdam *perfidiæ* vt vocat *martyribus*, populi subito impetu trucidatis, ad dæmonem eiusmodi animos possidentem, refert eam tolerantiam. Sic enim disserit. [Mirabantur aliqui, quod "
non modò patienter, sed & læti, vt videbantur, "
ducerentur ad mortem. Sed qui minùs aduertunt "
quanta sit potestas Diaboli non modò in corpora "
hominum, sed etiam in corda quæ semel permis- "
sus possederit. Nónne plus est sibimet hominem "
iniicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere? "
Hoc autem in multis potuisse Diabolum, frequen- "
ter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut "
suspenderunt. Denique Iudas suspendit seipsum, "
Diabolo sine dubio immittente. Ego tamen maius "
existimo,

« existimo, magísque admiror, quòd potuit immisis-
« se in cor eius vt traderet Dominum, quàm vt se-
« ipsum suspenderet. Nihil ergo simile habent, con-
« stantia martyrum, & pertinacia horum, quia mor-
« tis contemptum in illis pietas, in istis cordis duri-
« tia operatur. Et ideò Propheta martyris forsitan vo-
« ce dicebat: coagulatum est sicut lac cor meum, ego
« verò legem tuam meditatus sum: pro eo videlicet
« quòd etsi pœna eadem videretur, longè diuersa
« esset intentio; illo vtique durante cor contra Do-
« minum, isto in lege Domini meditante.] Quod de gaudio & exultatione erronum illorum in misera morte scribit Bernardus, posteriora quoque plerá-que exempla comprobant. Inter alia verò Satanæ mancipia in ignibus exultantia, saltem in speciem; Adamitæ vt scribit Æneas Syluius in histor. Bohe-mo. c. 41. cantantes ac alacres cum vxoribus rogum subibant. Spurcus item hæreticus Hieronymus de Praga, qua frontis serenitate & constantiæ larua, horrendam ex viuicomburio mortem, palinodiæ tot errorum prælegerit, latè suspicit qui aderat, & rem totam descripsit Pogius. Est 425. inter Pij secundi epistolas. Scatent similibus narrationibus pseudomartyrologia Nouatorum. Vnde discimus, quid de hæreticorum, pro materiali veræ fidei articulo morientium, patientia statuere liceat, cum quæritur an fuerit ex gratiæ auxilio.

Passio martyris, quantum veræ fidei argumentum.

9. Potest verò hinc præterea diiudicari, quod à Michaële Medina tractatum video l. 5. paræn. c. 6. an

an patiens perpessio tormentorum pro veritate quapiam, sit certum eius à Deo traditæ argumentum. Hoc meritò negat Medina, & perspicuum est ex proximè dictis: cum monstratum sit, posse hæreticos, & pro vero articulo, & pro suis falsitatibus grauissima tormenta patienter excipere; nec tamen inde possit idoneum argumentum peti, vel pro veritate falsorum dogmatum, vel pro credibilitate veritatis fidei materialis, per hæreticum confirmatæ. Quinetiam patiens Catholici perpessio pro veritatibus fidei, non est adeò ineluctabile argumentum quod eæ veritates sint à Deo reuelatæ, quin adhuc posset effugium patere; cum ea perpessio quantumcunque exteriùs patientissima, posset ad contumaciam & obfirmationem in proposito semel inito reuocari: vel certè ad gloriæ ex ea perpessione captationem: quo pacto non esset ex gratiæ munere, nec suppeditaret argumentum validum traditæ diuinitùs veritatis. Vnde cum exploratum vsquequaque non sit, quo fine quis patiatur, suffringitur vis argumenti pro fide Catholica ducti ex alicuius perpessione ad fidei confirmationem. Præclarè huc facit quod à S. Augustino scriptum est in Psal. 43. ad illud. *Ipse enim nouit abscondita cordis*, vel vt ipse legit, *occulta*. Sic autem scribit.
« [Quid est nouit occulta? Quæ occulta? Quoniam propter te mortificamur tota die, deputati sumus velut oues occisionis. Potes enim videre mortificari hominem, quare mortificetur nescis. Deus hoc nouit, res in occulto est. Sed dicit mihi aliquis Ecce pro nomine Christi detinetur, nomen Christi confitetur. Quare hæretici nomen Christi confitentur, & non tamen iam propter ipsum morientur-

« tur? Prorſus in ipſa Eccleſia dicam Catholica, puta-
« tis Catholicos defuiſſe, aut deeſſe poſſe qui cauſa
« humanæ gloriæ paterentur. Si non eſſent huiuſmo-
« di homines non diceret Apoſtolus. Si tradidero cor-
« pus meum vt ardeam, charitatem autem non ha-
« beam, nihil mihi prodeſt. Sciebat ergo eſſe poſſe
« quoſdam qui hoc iactatione facerent, non dile-
« ctione. Ideò obſcurum eſt. Deus hoc ſolus videt,
« nos non poſſumus. Ipſe ſolus poteſt iudicare, qui
« nouit occulta cordis.}

Non nego tamen, quin argumentum pro fide Catholica, ex tot martyrum conſtantia ductum, ſit admodum potens, ſi penſentur tam multi cuiuſuis ſexus & ætatis tam variis locis & temporibus, tam æquanimiter ac iucundè nullo alio (quantum humanæ diligentiæ liquere potuit,) propoſito fine, paſſi, quàm non recedendi à tradita diuinitus veritate. Hoc enim argumentum, adiunctis præſertim aliis veræ fidei motiuis extrinſecis quæ Catholica martyria aſſectabantur, fuiſſe ſemper habitum admodùm efficax, diſcimus ex Tertulliano in Apolog. & l. ad Scapulam, vtrobique in ipſa meta; vbi docet, conſtantiam martyrum fuiſſe Ethnicis illecebram ſectæ noſtræ. Idem de ſeipſo profitetur S. Iuſtinus, paulo ante finem primæ Apologiæ, & de pleriſque Ethnicis Philoſophis S. Ephrem ſub finem encomii SS. Martyrum; Vrgent optimè illud pro veritate Chriſtianæ fidei argumentum, S. Hieronymus q. 11. ad Hedibiam, & Lactantius l. 5. inſtit. c. 13. & 23. cum quo præſertim penſari velim, auctam ſemper & amplificatam, penitiùſque infixam per ſuorum ruinas Eccleſiam Catholicam; cum è contra quod optimè & frequenter expendit S.

Chryſo

Chrysostomus, & nominatim orat. de S. Eustachio & t. 6. serm. in illud, *sufficit tibi gratia mea*, hæreses & falsæ quæuis sectæ, vel applaudentibus & itabilire eas tentantibus omnibus humanis viribus, quia Dei opera non sunt, breui dissoluantur. Expendit quoque S. Cyprianus infractam martyrum vim adversus arietem pietatis in suos. Idque se de Ethnicis stupentibus comperisse profitetur l. de laude martyrij n. 40. verbis illis. [Sensi equidem, nec me " veritas fallit, cum sæuè incumbentium manus, " membra diuellerent, artúsque laniatos tortor sæ- " uiens exararet, nec tamen vinceret; circumstantium " verbis, magnum istud est dici profectò, non dolo- " ribus subigi, non pœnis angentibus frangi. Sed " erant aliæ dicentium voces, & puto liberos habet. " Nam est illi socia in penatibus coniux, & tamen " nec vinculo pignorum cedit, nec obsequio pieta- " tis abductus, à proposito suo deficit. Noscenda res " est, & virtus penitus scrutanda visceribus. Nec enim " leuis est ista quæcunque confessio propter quam " homo patitur, & mori potest. Etenim charissimi " fratres, virtus est tanta martyrij, vt per illam cre- " dere etiam ille cogatur, qui te voluit occidere.] Sic " igitur pensatis variis adiunctis constantiæ martyrum, vnáque aliis fidei motiuis extrinsecis quæ in eis splendebant, seriò perspectis, admitto argumentum inde petitum pro veritate fidei quam sanguine suo obsignarunt, esse fortissimum: quamuis argumentum ex vnius aut alterius passione petitum, præsertim nude spectando patientem exteriùs perpessionem, non sit indeclinabile, aut ineluctabile. Quod de aliis quoque plerísque motiuis fidei extrinsecis, solitarie acceptis, non grauate concedi-

tur, in tractatione de fidei credibilitate, & manuductionibus ad assensum firmum, Dei reuelantis autoritati commensum.

Schismatici martyrium, vanum.

10. Hæresi affine est schisma. Imo inueteratum quoduis schisma, in hæresim degenerat, vt autor est S. Hieronymus in c. 3. ad Titum, & S. Augustinus l. 2. contra Crescon. c. 7. & episto. 164. et que in Græcia & Anglia, experimento firmatum. Itaque quamuis absolutè loquendo, hæresis à schismate differat, vt notat S. Augustinus l. de fide & symbo. cap. 10. atque adeò quamuis an puri schismatici, seu schismate adnata hæresi nondum corrupto, laborantes, possint verum martyrium subire, pendeat ex illis quæ infra dicemus de plena obseruatione mandatorum curanda martyri: quia tamen rarò schismaticus in hoc hæreseos præludio sistit, nihilque procliuius est, quàm vt ab ea inclinatione parietis, & maceriæ depulsione, prostratio omnimoda consequatur, commodè hoc loco post hæreticos de schismaticis pronunciabimus.

Passim ergo SS. Patres, e martyrum serie excludunt schismaticos, quantumuis mortem à fidei hostibus & in fidei odium dicantur perpessi. Egregiè & crebrò hoc tradit Optatus l. 3. contra Parmen. Ait enim, in pace cum fratribus, esse prima fundamenta martyrij, & sine pace quam schisma discindit, nec esse, nec nominari posse martyrium. Quod probat ex Apostolo 1. Cor. 13. & inde subsannat Donatistas qui sua in schismate martyria iactabant. Consentit S. Augustinus l. 1. de serm. dom.

in monte c. 9. vbi cum affirmasset, hæreticos occidi posse, martyres esse non posse, iisdem adiungens schismaticos, addit; [Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter vbi charitas non est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi, malum non operatur: quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia.]

Sed nemo de cassis schismaticorum martyriis, luculentiùs Cypriano, qui magnus vbique vnitatis buccinator, & schismatis insectator videri voluit. Libro igitur de vnit. Ecclesiæ, impugnans schisma Nouatiani tunc enatum; [An (*inquit*) secum esse Christum cùm collecti fuerint, opinantur; qui extra Ecclesiam Christi colliguntur? Tales, etiamsi occisi in confessione nominis fuerint; macula ista nec sanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est: ad regnum peruenire non poterit, qui eam, quæ regnatura est, derelinquit. Pacem nobis Christus dedit: concordes atque vnanimes esse præcepit: dilectionis & charitatis fœdera, incorrupta atque inuiolata mandauit seruari: Exhibere se non potest martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Docet hoc & contestatur Paulus Apostolus dicens: & si habuero fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam; nihil sum. Et si in cibos pauperum distribuero omnia mea, & si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil proficio.] Et paulo post. [Cum Deo manere non possunt, quia esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt; ardeant licet flammis, & ignibus tradi-

« ti, vel obiecti bestiis, animas suas ponant, non erit « illa fidei corona, sed pœna perfidiæ; nec religiosæ « virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interi- « tus. Occidi talis potest, coronari non potest. Sic « se Christianum esse profitetur, quomodo & Chri- « stum Diabolus sæpe mentitur, ipso Domino præ- « monente & dicente: multi venient in nomine meo « dicentes; ego sum Christus, & multos fallent. Si- « cut ille Christus non est, quamuis fallat in nomine « illius; ita nec Christianus videri potest, qui non « permanet in Euangelij eius & fidei veritate.]

11. Priorem locum ex Cypriano prolatum, allegauit & egregiè pro more amplificauit S. Chrysostomus homil. 11. in ad Ephes. in morali parte, « his præter cætera. [Nihil ita Deum irritat, sicut « Ecclesiæ diuisio, & si innumera bona operati fue- « rimus, non minores tamen pœnas dabimus, quàm « qui corpus ipsius prosciderunt, si plenitudinem & « integritatem Ecclesiasticam discerpserimus. Illud « enim lucro quidem factum est totius orbis, tamet- « si non eo animo, si reprobos illos respexeris: istud « verò, nihil vspiam commodi habet, sed plurimum « nocumenti. Ista mihi non ad Ecclesiæ primores « duntaxat dicuntur, sed & ad subditos. Vir quidam « Sanctus quidpiam dixit, quod audaciam sapere vi- « detur, attamen dixit. Quid est autem istud? Pecca- « tum videlicet istud, ne martyrij quidem sanguine « deleri. Dic enim quæso, quam ob causam marty- « rium subis? An non propter Christi gloriam? Quo « itaque pacto, qui animam pro Christo exponis, « Ecclesiam oppugnas, pro qua animam suam tradi- « dit Christus?] Subdit, schismaticorum plagam in Ecclesia, hæresi damnosiorem, & Catholicis mul-

to magis deuitandam esse: nec minus pro conseruanda Ecclesiæ concordia & subiectione ad legitimum præsulem, quam pro fide Christi pugnandum, ac si res ferat moriendum esse. Id quod etiam grauissimè confirmat Dyonisius Alexandrinus apud Euseb. 6. histor. c. 37.

12. Laudato denique Cypriani dicto, de inani hæreticorum martyrio, S. Gregorius 18. mor. cap. 14. subdit quoad schismaticos. [Huius etiam conflationis ignis qui extra Catholicam toleratur Ecclesiam, quam nullius omninò virtutis sit, Paulus Apostolus insinuat dicens. Si tradidero corpus meũ, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Alij quippe praua de Deo sentiunt, alij recta de auctore tenent; sed vnitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti verò schismatis perpetratione diuisi sunt. Vnde & in ipsa prima parte decalogi, vtrarunque partium culpæ reprimuntur, cùm diuina voce dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Atque mox subditur: diliges proximum tuum sicut teipsum. Qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profectò, quia Deum non diligit. Qui verò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ vnitate diuisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac vnitate matris Ecclesiæ, siue per hæresim, de Deo peruersa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo, diuiditur; charitatis huius gratia priuatur de qua hoc quod præmisimus, Paulus dicit: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ac si aperta voce dice-

« ret. Extra locum ſuũ, conflationis mihi ignis adhibi-
« tus, tormento me cruciat, mundatione non purgat.]
« Et mox concludit. [Quia ergo non niſi in catholi-
« ca Eccleſia veri martyres fiũt, dicitur recte: Au-
« ro locus eſt in quo conflatur: Quia non clarſcet
« anima in fulgore æternæ pulchritudinis, niſi, vt ita
« dicam, priùs hic arſerit in officina charitatis.] Sic pulchrè nominat Eccleſiam. Plenè de vano ſchiſmaticorum martyrio, Giouanus lib. de ſchiſmate c. 9.

CAPVT V.

Alia paſſi adulti ad martyrium aptatio, per impedimentorum remotionem, & defectuum gratiæ diſſentaneorum excluſionem.

1. SEquitur agendum de illis diſpoſitionibus ad martyrium adulti, quas initio capitis tertij, aiebam vocari poſſe negatiuas: quod etſi non ſint ſemper negationes, ſe tamen habeant ad modum negationum, & eas aliquatenus ſonent, quatenus ſunt remotiones obicum gratiæ martyrij, vel impedimentorum acceptationis de qua hactenus. Itaque pertinet huc inprimis non repugnantia adulti cum propter Chriſtum occiditur, ſiue excluſio contranitentiæ & pugnæ aduerſus fidei hoſtem, mortem propter fidem quam in martyre odit, inferre paratum. Item ſpectat ad hunc locum, remotio violationis cuiuſuis mandati tunc vrgentis. Quo reducenda eſt applicatio cuiuſuis ex neceſſitate medij ad ſalutem adhibendi: Cuiuſmodi eſt pœnitentia aliqua

aliqua in peccatore, quam non modò ex præcepto plerunque non obligante ob ignorantiam inuincibilem, ſed etiam citra omne præceptum, & ex ipſa rei natura, interuenire neceſſe eſt, vt macula per adultum contracta obliteretur. Remotio igitur repugnantiæ tanquam impedimenti acceptationis, & excluſio violationis mandatorum quorumcunque tunc vigentium, itémque negligentiæ in admotione mediorum abſolutè neceſſariorum, conficit illum alium ordinem diſpoſitionum nunc explicandarum, quibus adultus ad verum martyrium eſt aptandus.

Contrapugnatio, martyrio aduerſatur.

2. Non eſſe martyri nitendum aduerſus eum à quo patitur, & abſtinendum ei eſſe recruciatione cruciantis, ea ratio apertè conficit, quod martyrium acceptari debeat ab eo cui infertur. Quomodò enim mortem imminentem acceptare, & patienter propter Deum excipere vellet, ſi conaretur repellere eum qui mortem infert, & malum pro malo reponere? Itaque S. Bonauentura in Pſal. 33. *ad finem*, è tribus quæ ad verum martyrium deposcit, nempe fine idoneo, perſeuerentia ad mortem vſque, & voluntaria perpeſſione: hoc tertium, ait eſſe veluti formale in martyrio: ſicque interpretatur voluntariam illam perpeſſionem, vt martyr non modò non recalcitret aduerſus imminentem vitæ ſuæ, ſed ne murmuret quidem: *Ne ſit martyr ſicut rota carri, quæ fœnum geſtat, ſed murmurando.* Quod non obſtat, quominus fas ſit martyri ſalua martyrij veritate, remurmurantem inferiorem partem ſen-

tire: aut etiam deliberatè dolere de posita per ipsum mortis causa, quam declinare fortè potuerat. Nihilominus enim dummodo malit vita excedere, quàm ob imminentem cædem à veritatis Christianæ testificatione resilire, martyr est habendus; quandoquidem verè perdit animam suam propter Christum: nec propriè murmurare dicendus est, quia simpliciter loquendo, mortem patienter acceptat, tantúmque ita affectus est, vt si integrum foret non præbere mortis causam quam præbuit, non esset eam præbiturus Hoc tamen rerum statu, liberè mauult irrogatam mortem excipere, quàm Deo & fidei terga vertere. Quare longè differret ab eo qui excussa planè patientia mortem exciperet, eámque si posset peremptis autoribus vlcisceretur, tantúmque inultus cadit, quia facultas deest. Ac etiam ab eo, qui reipsa expromit quantum potest virium, vt dolorem de morte imminente, damno prout vires ferent, cæde aut truncatione hostium leniat. Hic verè contranititur, & murmurat, estque ineptus ad martyrium, quia illud non acceptat.

Non ita Christus Rex martyrum gloriosus, cui omnes verè martyres tanquam archetypo sunt conformandi. Cum enim pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè. Omnes item Dei pugiles qui Christo succenturiati, & ei traditæ fidei supercertantes, fortitudinem suam & vegetam fidem fortiter moriendo probarunt, cruciatus ac necem patientissime exceperunt, non obsistentes. Testatur id de æui sui martyribus S. Cyprianus, fortem eorum cum satana congressum hic describens episto. 57. [Intellexit milites Christi vigi-
" lare iam sobrios; & armatos ad prælium stare, vinci
" non

non posse, mori posse; & hoc ipso inuictos esse, «
quia mori non timent. Nec repugnare contra im- «
pugnantes, cum occidere innocentibus nec nocen- «
tem liceat; sed promptè & animas, & sanguinem «
tradere: vt cum tanta in seculo malitia & sæui- «
tia grassetur, à malis & sæuis velociùs recedatur.] «

3. Hac ex causa SS. martyres Zach. 9. *oues* dici, obseruat Tertullianus l. 4. contra Marcio. c. 39. Ait enim oues dictos, quia nemo oues appellat eos qui in bello armati & ipsi ex eadẽ feritate certantes cadunt, sed qui in sua proprietate atque patientia, dedentes potius semeptipsos, quam vindicantes trucidantur.] Similiterque ea ipsa ex causa SS. martyres apud Psaltem interprete Apostolo, dicuntur oues occisionis, quia coram tondente, imo deglubente se, non aperiebant os suum, memores diuini hac in parte consilij quod aperio verbis S. Augustini 22. contra Faustum c. 76. [Martyres appellantur «
qui latinè testes interpretantur: quorum numerus «
tantus effloruit, vt si eos Christus, qui de cœlo «
Saulum vocauit, & factum ouem ex lupo, in me- «
dium luporum misit, congregatos vellet armare, «
atque adiuuare pugnantes, sicut Hæbræos patres «
adiuuit, quæ gentes resisterent? quæ regna non ce- «
derent? sed vt præclarissimum testimonium veri- «
tati perhiberetur, qua iam docendum erat, non «
propter temporalem in hac vita, sed propter æter- «
nam, post hanc vitam, fœlicitatem Deo esse serui- «
endum, ea quæ vulgo infœlicitas dicitur, pro illa «
fœlicitate subeunda fuerat & ferenda. Itaque in ple- «
nitudine temporum filius Dei factus ex muliere, «
factus sub lege, vt eos qui sub lege erãt redimeret, «
factus ex semine Dauid secundùm carnem: mittit «
discipu

" discipulos velut oues in medium luporum, & mo-
" net ne timeant eos qui corpus occidunt, animam
" autem non possunt occidere.] Vides Sanctorum in excipienda propter Christum nece ouinam placiditatem.

Quomodò vitæ tutela, martyri abiicienda.

Quam tamen nolim ita accipi, vt cum cuique commissa vitæ suæ custodia pugnet. Non enim si aggrediatur me Turca, aut Hæreticus, cui non sim viribus impar, & mortem intentet nisi fidem ejurem, debeo nullo modo obsistere, & collum lanij illius cultro subijcere. Hanc quis non videt fore indebitam vitæ prodigalitatem, pugnantem cum ea moderata vitæ cura, cuius vnicuique, iure naturæ obligatio iniecta est? Planè itaque in eiusmodi euentu obsistendum esset secluso scandalo & aliis, quæ per accidens possent obsistentia illa interdicere. Obsistendum inquam ex obligatione esset: Tametsi non omnibus modis licitis, V. G. importunum illum fidei interpellatorem, vitæ nostræ imminentem; obtruncando, vel mutilando; sed alio leniore modo ad nostram tutelam sufficiente, aduersario illæso. Nec placet quod Victor. relect. de homic.n. 24. & Aragon 22. q.64. artic. 5 ad 3. tanquam certum, & à nemine negandum statuant, Christianum à Pagano, in solitudine inuasum, quamuis licitè & sine scandalo fidei, posset se tueri, posse tamen mortem excipere nullatenus eam declinando, idque ei ad martyrium satis esse. Hoc ego non video, quomodò cum necessaria culpis vitæ tutela cohæreat, nullo nouo affulgente fructu

ctu vitæ sic prodigendæ. Quare in eo euentu, existimarem, per se loquendo, & peculiari inspiratione seclusa, eam sui abiectionem à vero martyrio abesse, & declinandam esse mortem, obsistendo leni illo modo quem proponebam. Tunc igitur negatur obsistendum esse hosti, vt verum sit martyrium, cum moriendi necessitas certa est, nec licet vitam retinere, nisi vel fide violata, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum, vel vi per vim repulsa, & hoste vel mutilato, vel cæso; ita vt quamuis certa oppressio non dubitetur consecutura, tamen vltio aliqua præcedat, quæ imminentem cladem nonnullo hostis damno ac violatione leniat. Hic est patientia & fides Sanctorum. Hic inquam tolerantia & non obsistentia opus est, exemplo SS. Martyrũ Thebæorum, qui quamuis ob multitudinem & bellicam peritiam potuissent non inulti perire, nec damno modico afficere eos à quibus trucidabantur, tamen vt martyres occumberent, arma abiecerunt, & veluti agni lanienam non obsistentes exceperunt. Nec ita multo post anno Christi 301. S. Andreas in bello Persico ducem agens, cum multis suorum, non resistens, nec contra pugnans cæsus est pro Christo, vt habent eius Acta, & tabulæ Ecclesiasticæ 19. Augusti.

Sensus Ecclesiæ, de necessaria martyri non obsistentia.

4. Nolo morti in iusto prælio fortiter pugnando obitæ, quicquam decedere de ea gloria quam alibi in huiusmodi actu celebro. Multo minus derogatum

rogatum velim honori eorum ac meritis, qui in pugna contra fidei hostes occumbunt, & mortem nostrorum ac effusionem Christiani sanguinis, caro vendunt hostibus fidei. Horum ego decora prorsus non minuta volo. Aio tamen, martyrium Christianum eam mali repensionem excludere. Et idcirco non placet quod S. Antoninus 3. p. summæ tit. 30. cap. 8. §. 1. *in fine*, cruce signatos qui in bellum sacrum dederunt nomina, accedúntque aduersus hostes pugnaturi, si in huiusmodi expeditionibus moriantur, annumerat martyribus. Quod item apud S. Bernardum serm. ad milites templi c. 1. iidem in bello pro fide cæsi, martyres nominantur, in rigore loquendo probari non debet, quamuis possit de martyrio late dicto accipi. Sane iam olim Polyeuctus Constantinopolitanus Patriarcha, aliíque Græci Antistites, Nicephoro Imperatori Constantinopolitano sunt obluctati, qui legem tulerat vt milites in bello cæsi, martyres haberentur, vt scribit Zonaras t. 3. Curopalates, Glycas, & alij apud Baronium anno Christi 964. Qui idem à Phoca Mauritij successore tentatum scribit anno 620. allegato Balsamone in Canonem 13. epistolæ S. Basilij ad Amphilochium. Verùm Balsamon tantùm ait tentanti Phocæ martyrum honores militibus impertiri, obluctatos esse Græcos Antistites autoritate canonis illius S. Basilij. Quod facile accipitur de Nicephoro qui Phocas cognominatus est, & fœlicior plerumque quàm iustior, ad cætera infamiæ capita quibus apud historicos flagrat, hoc quoque adiecit, vt sacros honores profanatos vellet; æmulatus non antiquum in Christiana Ecclesia vsum, sed priscos Ethnicos,

ornandorum militum qui fortiter in pugna cecidissent, studiosissimos, vt est apud Theodoretum l. 9. aduersus Græcos; nominatímque Traianum, qui aris constitutis & decretis annuis parentalibus, celebrari sanxit omnes qui in prælio aduersus Dicebalum occubuissent.

Quæ in contrarium non ita pridem opposita.

5. Hæc cum iampridem rata sint in Ecclesia, mirãdum est contrarium annis superioribus excidisse Iodoco Damboudério in Christianis Parænesibus, admonitione 7. n. 16. vbi late contendit, attentis tot militum laboribus, quotquot pro fide & Ecclesia certant, verè ac propriè martyres esse habendos. At hoc planè futile est, eáque doctrina non vna ex parte rimas agit. Nam quamuis labores militum sint longè asperrimi & eorum vita longè sit durior quacunque asperitate monastica, vt latè traditur apud S. Brigittam l. 3. reuelat. c. 27. tamen hoc ad martyrium presse dictum non sufficit: Non enim certare, & pati labores, sed morte defungi martyrem facit. Nec mortem bellando oppetere, sed patienter excipere necesse est, eum qui martyr renunciatur. Argumentum subdit idem autor planè enerue. Ait enim martyrium esse actum fidei vt finis, charitatis vt imperantis; fortitudinis vt principaliter elicientis; patientiæ denique vt elicientis consequenter. Hæc autem elucere in militum pro fide pugnantium militia atque laboribus. Esse igitur vere martyres. Sed & consecutio nulla est, & antecedens multipliciter nutat. Male enim fides statuitur finis martyrij; malè fortitudo a patientia

seiungitur; nec benè imperium martyrij, assignatur soli charitati. Itaque omnis ea argumentatio labat, negandúmque est, militem siue pro fide bellantem, siue etiam bellando morientem, esse verè martyrem. Nulla certè iustior fuisset martyrij occasio quàm ea qua in summis Ecclesiæ temporibus aduersus Turcam Europæ vniuersæ, nominatímque Italiæ imminentem, pugna à Pio II. denunciata est Christianis omnibus, ea verborum & rationum vi, vt quantumuis durum lectorem, planè emolliat, & tamen nusquam mentio fit in ea Bulla, subeundi sic pugnando martyrij, quod maximè fuisset vrgendum.

Martyrium non exsoluit obligatione multorum præceptorum.

6. Alius martyrij obex excludendus à martyre adulto, est violatio præcepti cuiusuis tunc vigentis cum subeundum est martyrium. Siue enim martyrium, vt plerunque accidit, sit opus duntaxat supererogationis, siue subeatur ex morali necessitate, quod aliquando vsu venit, non est vnde homo se exsolutum putet obseruatione præcepti quod tunc quoque perstare & vigere supponatur. Itaque eius violatio charitatem & gratiam extruderet: sermo enim est de graui præcepto, cuius violatio lethali noxa hominem contaminet. At sine charitate habituali, quæ gratiæ satellitium est, eíque insociabiliter adhæret, etiam si tradiderit quis corpus suum ita vt ardeat, nihil ei prodest vt fert Apostolicum oraculum. S. Chrysostomus hom. 56. in Matth. hanc necessitatem obseruandi præcepta in

marty

martyribus quoque locum habere, probat ex illis Christi verbis. *Tollat crucem ∫uam, & ∫equatur me:* Ait enim hoc esse ∫equi Christum, (quod ∫upra crucis ∫ublationem & passionem à martyre expo∫citur,) omnes virtutis numeros perfectè adimplere; nec duntaxat adhibere fortitudinem, ∫ed omne virtutis genus omní∫que iustæ legis ob∫eruationem complecti. [Id enim est rectè Dominum ∫equi, vt « & propter ip∫um cuncta ∫ufferas, & aliquas virtu- « tes non negligas.] Latè idem confirmat autor libri « de ∫ingularit. Clericorum apud Cyprianum, nominatímque num. 124. ait, [Credamus ∫uper illos « martyrium iam iámque pendere; interim priu∫- « quàm martyres fiant, legibus ∫ubiacent.] Indubi- « tatus item Cyprianus epist. 25. Moy∫em & Maximum Presbyteros, cæteró∫que Confessores, celebrat quod de Christianæ di∫ciplinæ tenore ∫olliciti, datis literis hortati essent collegas, [vt Euan- « gelij ∫ancta præcepta, & tradita nobis ∫emel man- « data vitalia, forti & stabili ob∫eruatione tenerent. « Id quod S. Cyprianus optimè factum confirmat, cum ex c. 28. Matthæi vbi Apostoli iubentur docere baptizatos vt ∫eruent mandata; Tum ex 1. Ioan. 2. vbi dicitur [in hoc intelligimus quia cognoui- « mus eum, ∫i præcepta eius custodiamus. Qui dicit « quoniam cognouit eum, & mandata eius non ∫er- « uat, mendax est, & veritas in illo non est. Hæc « præcepta cùm custodienda ∫uggeritis, diuina & « cœlestia mandata ∫eruatis. Hoc est esse confesso- « rem Domini; hoc est esse martyrem Christi, ∫er- « uare vocis ∫uæ inuiolatam circa omnia & ∫olidam « firmitatem; nec propter Dominum martyrem fie- « ri, & præcepta Domini, destruere conari; vti ad- «

« uersus illum dignatione, quam tibi dederit; armis
« ab illo acceptis, rebellem quodammodo fieri;
« Christum confiteri velle, & Euangelium Christi
« negare.] Eandem ob causam epist. 21. martyres
« designatos grauissimè admonet, vt [à quibus tam
« deuotè & fortiter seruatur fides Domino, ab iis-
« dem lex quoque & disciplina Domini reseruetur.
« Nam cùm omnes milites Christi custodire opor-
« teat præcepta Imperatoris sui, tum vos magis præ-
« ceptis eius obtemperare plus conuenit, qui exem-
« plum cæteris facti estis, & virtutis, & timoris
« Dei.] Apertè eandem obseruantiæ præceptorum necessitatem, martyri iniicit, scribens ad Cornelium epist. 54.n.16. tametsi eius ibi mentem Scholiastes aliò detorquet. Vt autem quod alios monebat hoc ipse præstaret, probarétque se non esse ex eorum numero qui dicunt & non faciunt, quo ex capite laudatur ab Augustino serm 116. de diuers. c.6. cum esset in procinctu ad martyrium, satégit omnia ad quæ ex Episcopi munere tenebatur omnibus numeris implere, & omnibus legibus quibus tunc vrgebatur, exolui: vt testatur S. Augu-
« stinus serm.12. in append.Paris. [Sic enim (inquit
« Augustinus) se meminerat fore martyrem, vt se
« esse non obliuisceretur Episcopum.] Similiter ergo Christiano cuicunque, mortem pro causa Christi subituro memoria repetendum est, sic mox se fore martyrem, vt nunc meminerit se esse Christianum: ac proinde statuat necesse est, omni sibi Christiano munere ritè esse defungendum. Idque peruidentes SS. Martyres Nicomedienses, Maximiani edicto intra templum comburendi 25. Decemb. tametsi baptismus cruentus instabat, & qui-
dem

dem perfectissimus; tamen non idcirco baptismi aquæ suscipiendi lege exsolutos qui aderant catechumenos censuerunt. Itaque confestim eos lustrarunt expiatricibus aquis, vt eorum acta quæ Baronius t. 2. exhibet, testatum faciunt.

Colligitur necessitas Confessionis Sacramentalis, respectu peccatoris ante martyrium.

7. Hæc generatim de necessaria martyri obseruatione præceptorum tunc vigentium. Vt autem in particulari, adhibito vno aut altero exemplo doctrinam propositam illustrem, ex ea apertè concluditur, peccatorem cui sit confessarij copia, si peccata confiteri renuat, non esse verum martyrem, quamuis mortem pro Christo excipiat: quia Deus non habet acceptum testimonium peccatoris, consultò violantis legem diuinam de grauium peccatorum confessione, quam suppponitur obire posse in eo articulo. Posset tamen bona fides peccatori suffragari. Nam si inuincibiliter exstimaret se confessionis lege exsolutum, posset nihilominus martyrij fructibus gaudere: quia ratione bonæ fidei qua duceretur, existimans se non teneri lege, non violaret legem. Itaque, dummodò vel contritione perfecta, vel qualicunque dolore, adiuncto passioni pro Christo, ad gratiæ susceptionem disponeretur, posset mors illius, cum eo saltem, aliàs diminutæ dispositionis rudimento coniuncta ad martyrium satis esse, vt infra dicam, & exemplo Sacramentorum bona fide susceptorum confirmabo. Nunc enim duntaxat attendo exsolutionem à præcepto & lege; qualis est lex de

confessione grauium peccatorum ante mortem præmittenda, cum facultas suppetit. Ea igitur lex accedente bona fide, poterit non esse fraudi violata, dummodò nullum medium ad salutem absolutè necessarium desideretur, cuiusmodi esse respectu peccatoris aliquem dolorem, infra monstrabo.

Item quàm sit prouocatione hostium abstinendum, extra grauem causam.

8. Præterea ex doctrina proposita infertur, prouocationem infidelis ad mortem inferendam, seclusa idonea & graui causa, continere graue peccatum, ac proinde vero martyrio obstare. Sanchez lib. 2. in decalog. c. 34. num. 15. affirmat, culpam huiusmodi prouocatoris, esse tentationem Dei: nempe interpretatiuam, quæ præter alios modos tunc accidere censetur, cum quis absque necessitate in apertum vitæ discrimen se coniicit. Plerique sanè Patres, prouocationem de qua agimus, tentationem Dei appellant, vt mox videbimus prolatis eorum locis. Et quanquam in aliis plerisque materiis ægrè ostendatur, quomodo modus ille Deum interpretatiuè tantùm, tentandi, aduersetur religioni: Tamen in præsenti negotio, non est obscurum qua ratione qui sic se exponunt cædis periculo, peccent in religionem. Blasphematur enim per eos nomen Dei inter infideles: & religio, cum ab iis qui mortem irrogant, tum ab astantibus, aliisque ad quos fama manat, laceratur atque proscinditur. Insuper verò ea sui inconsulta coniectio in discrimen, & Ethnici prouocatio ad mortem inferendam,

rendam, non vna alia labe sordet. Nam & malitiam temeritatis continet contra fortitudinem. & malitiam iniustitiæ ad quam prouocator inducitur, suggerendo illi causam qua iustitiam violet. Quamuis enim ipse homo non possit sibi esse vere iniurius, & cum directè alium hortatur ad crimen ex quo videt inferendam iuri suo plagam, censeatúr ex parte sua iuri illi nuncium remittere: Tamen quia vniuersa Respublica iniuriam patitur in cæde iniusta hominis annuentis, quam amoliri interest communitatis humanæ; idcirco illi ad cædem propriam prouocationi, labes iniustitiæ inexpurgabiliter admiscetur. Sicut cum maritus vxori suæ lenocinatur, quamuis in eum non admittatur iniuria, vt hæc persona est, ob interpositam iuris sui cessionem per lenocinium, tamen qui eam fœdat, in statum coniugalem iniurius est, veréque adulter. Denique perspicua etiam est in ea prouocatione labes contra charitatem propriam, & legitimum illum amorem quo quisque carnem suam nutrire & fouere debet.

Tot igitur maculis & turpitudinibus sordentem, temerariam prouocationem, mirum non est veri martyrij decora præcludere. Et idcirco à grauissimis Patribus improbatur, quorum aliquos iuuerit audire. Clemens Romanus 5. Constitut. c. item 5. grauiter admonet, ne prompti simus ad obiiciendum nos periculis, eo quod iussi simus orare ne intremus in tentationem. Si tamen tentatio inciderit, perstandum esse animosè atque constanter.

9. Clemens Alexandrinus 4. strom. c. 2. expendens sophismata hæreticorum, (puto Marcionitarum,) contra martyrij honestatem, sic scribit. [Di-

« cimus nos quoque, eos qui de industria mortem « quærunt (sunt enim quidam non nostri, sed tantùm « nominis participes, qui quidem seipsos magno « studio contendunt tradere, propter odium in crea- « torem miseri, mortem cupientes:) eos, inquam, « dicimus seipsos producere absque vllo martyrio ac « testificatione, etsi publicè puniantur. Fidelis enim « testimonij non seruant characterem, qui eum, qui « verè Deus est, non cognouere. Vanæ autem morti « seipsos tradunt, sicut se temere in ignem coniiciunt « Indorum Gymnosophistæ.] Et infra cap. 5. tractans « Christi de capessenda fuga oraculum. [Non suadet « fugere, tanquam malum sit pati persecutionem: nec « vt mortẽ extimescẽtes, iubet nos eam fuga declina- « re. Vult autem nos nulli esse auctores, neque alicuius « mali causæ adiutores, nec nobis ipsis, nec ei qui per- « sequitur, nec ei qui interimit. Denunciat enim quo- « dammodò vt caueat. Qui autem non obedit, est « audax, & temerarius, & inconsultè se in manife- « sta pericula coniiciens. Si autem qui hominem Dei « interimit, in Deum peccat, is quoque eius cædis « reus tenetur, qui se offert iudicio. Is autem fuerit « qui non vitat persecutionem, se capiendum præ- « bens per audaciam. Is est, qui quantum in se est, « adiuuat improbitatem eius qui persequitur. Quod « si ipse etiam causam præbens, feram planè irritet, « similiter etiam si præbeat aliquam pugnæ causam, « vel damni, vel iudicij, vel inimicitiarum, is occa- « sionem peperit persecutionis. Et ideò iussi sumus « nihil retinere ex iis quæ ad hanc vitam pertinent: « sed ei qui tollit pallium, præterea etiam dare tuni- « cam: non solùm vt permaneamus obnoxij nullis « animi perturbationibus, sed ne ea vendicantes, eos

qui in iudicio contendunt, in nos reddamus efferatos, & per nos eos commoueamus, vt nomen maledictis appetant.]

10. Creber ac diligens in hanc rem est, Clementis olim auditor Origenes. Sed perpulchrę tomo 31. in Ioan. ad illud *IESVS ergo iam non palam ambulabat apud Iudaeos.* Eius enim secessionis caussam reddens, sic scribit. [Hæc & his similia scripta fuisse censeo, volente Iesu nos aduertere ne iracundiùs ac inconsideratiùs insiliamus in certamen mortis, pro veritate testimonium præbituri. Etenim honestum quidem est, si inciderit certamen pro confitendo Iesum, confessionem non differre, neque tardare mortem pro veritate oppetere. At non minùs quàm hoc honestum est, tali tantæque tentationi occasionem non dare, sed omnimodo vitare eam: non solùm quia tantæ rei exitus incertus sit nobis, verùm etiam ne nos occasio simus, vt magis peccatores, magísque impij euadant illi, qui nondum sanguinem nostrum reipsa effudisse, rei sunt facti, si quæ in nobis sunt facientes, declinauerimus eos, qui insidias nobis vel ad mortem vsque moliuntur; sed puniendi alioqui maiori, grauiorique pœna nostri causa, si nostri amantes rebus illorum post habitis, exposuerimus nos ipsos interficiendos, nulla nos necessitate vrgente. Nam si etiam qui alicui occasio peccati factus fuerit, is pœnas dabit ob ea quæ sui causa peccauerint aliqui homines, quomodò non etiam pœnas daturus est, qui cum declinandi facultatem habeat, ne proditor ille Christiani sit hominis, & insidiator cultus diuini erga Iesum, non declinauerit; imo potiùs concitauerit? Etiamsi quòd ad promptitudinem at-

« tinet, fortitudinêmque, hac in re honore ac lau-
« de sit dignus, apud Deum, quem piè colit, apúd-
« que seruatorem quem confessus fuerit.]

De Gregorio Neocæsariensi, Origenis quondam discipulo, sic scribit S. Gregorius Nyssenus in eius vita, post descriptam horrendam persecutionem
« in Christianos. [Tunc magnus ille vir, considera-
« ta imbecillitate ac fragilitate humanæ naturæ, vt
« potè quod multi non possent vsque ad mortem pro
« pietate decertare, consuluit Ecclesiæ vt parumper
« horribilem illum impetum, atque irruptionem de-
« clinaret, satius esse ducens per fugam animas ipso-
« rum seruari, quàm in acie certaminum stantes, fi-
« dei fieri desertores. Et vt maximè hominibus per-
« suaderetur, nullum animæ periculum afferre si vel
« fuga fidem seruarent, suo exemplo auctor ipsis se-
« cedendi fit, ipse ante alios secedendo, periculi im-
« petum deuitans.] Tantum ergo abest, vt S. Gregorius prouocationem hostium fidei approbaret, vt potiùs fugæ auctor & magister efficeretur, veritus suorum imbecillitatem, & quia satis agnoscebat secessionem suam non fore Ecclesiæ inutilem, imo maximè commodaturam si se ad meliora tempora seruatum vellet: id quod euentum postea comprobasse, obseruat Nyssenus.

11. Mensurius Carthaginensis Episcopus, grauissimè idem tradidit, vt est apud S. Augustinum in breuic. collat. diei tertiæ cap. 13. Refert enim D. Augustinus, in prolatis per Donatistas Mensurij literis
« lectum fuisse, [eos qui se offerrent persecutionibus,
« non comprehensi; & vltrò dicerent se habere scrip-
« turas quas non traderent, à quibus hoc nemo quæ-
« sierat, displicuisse Mensurio, & ab eis honorandis,

cum

eum prohibuisse Christianos.] Id est vetuisse, ne martyrem albo adscriberentur, quod pro potestate summi in vniuersa Africa sub Romano Pontifice Primatis, prohibere facilè poterat.

S.Petrus Alexandrinus, in Canonibus de restitutione lapsorum, cum ad eos deuenit qui martyrio se obtruserant, sic sanxit [Ii quoque qui tanquam ex somno, ad certamen, quod est consideratione parturiendum, & maturo consilio differendum, prosiliunt, pugnæque maritimæ & multæ fluxuum inundationis tentationem attrahunt, vel potiùs fratribus peccatorum carbones accendunt; ipsis quoque communicandum est, vt qui in nomine Christi ad id veniant: Et si verba eius non animaduertebant, qui docet, non esse ingrediendum in tentationem, & eum rursus in oratione Patri dicere: & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Fortassè autem etiam ignorant nostrum patremfamiliàs, & Dominum nostrum, sæpè abiis, qui illi insidiari volebant, secessisse: Et quandoque etiam liberè apud eos non incedebat: Et quòd etiam, quando passionis tempus appropinquauit, non seipsum tradidit, sed expectauit donec ad eum venissent gladiis & fustibus. Dicit ergo eis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me. Qui etiam tradiderunt ipsum Pilato. Ad eius quoque similitudinem iis accidit, qui eius scopum sibi proponentes incedunt, nec diuinorum eius verborum recordati, per quæ nos confirmans, de persecutoribus dicit: videte autem vos metipsos: tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis. (Tradent enim, dixit; non vos ipsos tradetis:) Et ad principes & Reges ducemini propter nomen

" meum; (non vos ipsos ducetis.) Nam nos quoque
" vult à loco in locum transire, dum sunt qui nos
" persequuntur propter nomen eius. Sicut eum rur-
" sum dicentem audiuimus: cùm vos persecuti fue-
" rint in vna ciuitate, fugite in aliam, Non enim vult
" ad Diaboli stipatores satellitésque confugere, ne
" ipsis queque multifariæ mortis causa simus, vt qui
" ipsos & asperiores esse cogamus, & opera morti-
" fera peragere; sed expectare & nobis cauere, vigila-
" réque & orare ne intremus in tentationem.]

12. Ex S. Athanasio, eiusdem cum Petro, Alexandrinæ sedis Antistite, plurima suppeterent, si res ferret, cum iusta extet apud eum de hoc argumento tractatio, qua secessum suum excusat, & iustitiæ ac æquitatis plenissimam, prudentem fugam; scatentem autem multiplici sorde, hostium fidei prouocationem, aperit eadem opera. Breuiter itaque vnum
" aut alterum Apologiæ illius locum delibo. [Non
" formidine mortis me in fugam dedi, ne quis me ti-
" miditatis accuset, sed vt Saluatoris præcepto ob-
" temperarem, cuius mandatum est, vt contra perse-
" cutores fuga, contra indagatores latebris vtamur, ne
" si nos in apertum periculum offeramus, acriùs pro-
" uocemus persequentium furorem. Siquidem in
" æquilibrio est, & seipsum occidere, & se inimicis ad
" occidendum propinare. Qui autem fugit vt Domi-
" nus præcepit, is temporum articulos nouit, & verè
" suis persecutoribus cauet ne vsque ad sanguinem
" fundendum euecti, rei fiant eius præcepti quod ho-
" micidium vetat:] Et inferius sub Apologiæ finem.
" [In vniuersum omnibus, ea lex proposita est, vt fu-
" giant dum in persecutionibus appetuntur, & occul-
" tent sese dum quæruntur; neque præcipites temera-
riíque

riique sint in tentando Domino, sed expectent « donec definitum moriendi tempus aduenerit, aut « iudex ille aliquid ex iis quod sibi rectum videatur « constituerit. Sed tamen nos semper paratos esse vo- « luit, vt vel vocante tempore, vel apprehensi pro « Ecclesia, vsque ad mortem dimicemus. Hæc & beati « martyres temporibus persecutionum, obseruaue- « runt, iidémque quãdiu in latebris erant, sese occul- « tabant. Vbi autem inuenti essent, martyrium obibãt. « Quod si quidam ex iis, se persecutoribus dedidere, nõ « temeritate eò rapiebantur, sed passim apud omnes « profitebantur à Spiritu sancto hãc promptitudinem « suique oblationem, profectam esse.] Tandẽ ferè in « fine Apologiæ. [Neque Dauid in spelunca exhibuit « se Saüli, neque filij prophetarũ ingesserunt se Acha- « bo. Id enim erat facere contra Dei præceptum, cum « in scripturis habeatur non tentabis Dominũ Deum « tuum.] Non est omittenda praxis ipsius Christi quam vrget paulo ante, & nonnulla disparitas inter eum & sanctos alios hac in parte. Monstrat enim diligenter Christum, priusquàm aduenisset hora eius, occultasse sese & subduxisse multotiès. Tempore autem præfinito, adueniente, vltrò se obtulisse. Quod sancti seclusa diuina peculiari inspiratione, nunquam faciunt, quia nunquam sciunt aduenisse horam suam. Comprehensi tamen, generosè perstant in fide, nec vel cruciatibus, vel promissis caducis ab ea se abduci patiuntur.

Vno aut altero Nazianzeni loco prolato, receptui cano. Orat. 10. quæ est Cæsarij fratris laudatio [Malis temporibus cedit, (*Cæsarius*) in eóque legi « nostræ obtemperat, quæ hoc sancit, vt vrgente qui- « dem tempore, pro veritate periculum adeamus, «

nec

« nec pietatem per ignauiam prodamus: Quandiu « autem licet, pericula ipsa ne prouocemus: siue ani- « marum nostrarum metu, siue vt iis consulatur, qui « periculum nobis inferunt.] Metum animarum nostrarum, vocat timorem pereundi in periculo adamato. Et orat. 20. qua S. Basilium celebrat, num. 13. « agens de secessione maiorum. S. Basilij. [Illi qui- « dem animo ita constituti & comparati erant, vt ea « omnia facilè perpessuri, ob quæ Christus eos, qui « ipsius certamen nostra causa susceptum imitantur, « corona donat. Verùm quoniam certamen quoque « legitimum ipsis esse oportebat, (lex autem marty- « rij hæc est, vt nec nos vltrò ad certamen accedamus, hac nimirum ratione tum persecutoribus, tum « imbecillioribus athletis consulentes: nec, cùm præ- « sentes sumus, certamen detrectemus; Illud quippe « temerarij ac præcipitis est animi, hoc timidi & « ignaui:) in hac quoque re legislatorem honore affi- « cientes.] &c. Pergit eorum secessionem describere, quam astruens, simul vt vidisti prouocationem damnat, & veri martyrij legibus aduersantem statuit, quod in Concilio quodam Cordubensi constitutum esse, refert S. Eulogius lib. 2. memorialis SS. cap. 15.

Facta quædam Sanctorum in contrarium.

13. Videbimur, nonnullos, imo nationem filiorum Dei reprobasse, prouocationem persecutorum damnantes. Innumeri enim SS. Martyres, hostes fidei lacessiuerunt, & sopitorum (vt ita dicam,) canum auriculas vellentes, non extimuerunt martyrij gloria excidere. Paucos qui nunc occurrunt an-

noto-

noto. Apud Tertullianum, l. ad Scapulam c. 5. omnes cuiusdam Asianæ ciuitatis Christiani Arrio Antonino præsidi se obtulerunt, morituri pro Christo, & aliqui facti sunt voti compotes. S. Gordium celebrat S. Basilius luculenta de eo oratione, sed præsertim ex summa fortitudine quam prodidit descendens vltrò in arenam, ac è solitudine in quam secesserat fugiens vrbanos tumultus, & ea pietatis interturbamenta, quæ magna & multa vrbes tanquam magnæ naues alligatas puppibus cymbas per æquora trahunt; prosiliens in stadium, fidem ibi suam professus prouocauit in se hostem. Nam in stadio, tunc temporis, turba confertissima Ethnicorum, ipséque cum toto satellitio præses equestri spectaculo pascebatur. [Plenum erat stadium, (inquit S. Basilius) & omnis iam turba consederat, « equestre certamen videre intenta. Tunc magnanimus ac fortis heros per montis cliuum in theatrum « properans, non populum horruit, non quàm ho- « stilibus se manibus traderet, pensitauit, sed corde « intrepido & animo excelso quasi quædam continua « saxa, aut arbores multas, eos qui circa stadium « sedebant prætercurrens, in medio constitit stadio, « complens dictum illud, iustus vt leo confidenter « agit. Quid plura? Adeò intrepido excelsóque ani- « mo fuit, vt cùm in eminentiore theatri parte staret, « ingenti voce, quam qui audierunt extant adhuc ali- « qui, exclamauerit, & clarè illud Apostoli ad Ro- « manos dixerit. Ecce inuentus sum ab iis qui me « non quærunt: his qui me non interrogabant, pa- « làm apparui. Quibus sanè verbis se in eum venisse « locum significauit, minimè coactum, sed vltrò se « ad certamen exhibuisse, seruatoris exemplum secu- «

tum,

" tum, qui cùm per atram noctem minimè videre-
" tur, se Iudæis manifestauit.] Et mox post descri-
" tam eius intrepiditatem coram Præside. [Tantum
" abest, vt intentas horreret pœnas, vt eas vltrò in
" se prouocaret, suppliciíque moras vehementer
" increparet. Quid, inquit, tardatis? Quid statis? cor-
" ripite corpus, membra frustatim cædantur; deni-
" que quodcunque de me supplicium volueritis, su-
" mite. Nolite mihi beatam spem inuidere. Quanto
" enim mihi plus tormentorum accesserit, tantò plus
" referam præmiorum.]

14. Apud Eusebium 8. histor. c. 19. tres SS. athletæ, Antonius Presbyter, Zebinas Eleutheropolitanus, & Germanus, excitata dira persecutione per Maximinum, quam ipsi etiam Gentiles nimiæ crudelitatis & inhumanitatis damnabant, alacres prodierunt in arenam, hostem fidei prouocantes.
" Sic enim ait Eusebius. [Diuina seruatoris nostri vir-
" tus, his athletis tantam denuò animi iniecit fiden-
" tiam, & quasi cœlitus inspirauit, vt cùm nemo il-
" los vi impelleret, raperétque ad fidei suæ confes-
" sionem, vltrò offerrent sese, & omnes eiusmodi
" terrores ac minas, strenuè protererent, & tan-
" quam pedibus conculcarent. Idcirco tres ex fideli-
" bus simul, vno animorum consensu; contra præsi-
" dem immolantem insiliunt, & alta voce, tali errore
" atque amentia desistere hortantur. Nam non alium
" esse Deum, præter eum qui omnium rerum effe-
" ctor, & architectus est, asserũt. Rogati ergo, quinam
" essent, Christianos se audacter confitentur. Qua de
" causa Firmilianus acriùs & vehementiùs concita-
" tus, absque vllo alio supplicij genere, capite mul-
" ctandos tradidit.] S. Abibus Diaconus Edessenus, vt

est

eſt in eius Actis quæ exhibet Metaphraſtes 15 Nouembris, mota per licinium perſecutione, alacer aduolauit; & volenti eum dimittere tribuno Theoterone,negauit ſe abſceſſurum,ſed obſirmatè voluit præſidem adire,& apud eum fidei confeſſionem expromere, eámque maximè ob cauſam diriſſimè tortus eſt, Præſide eam generoſitatem contemptum legum & publicæ poteſtatis interpretato. S.Paphnutius Monachus, non ille cuius apud Caſſianum frequens cum laude mentio, ſed alius ſub Diocletiano martyr, cuius acta ex Metaphraſte exhibuit Surius 28. Aprilis, vltrò ſe iudici ſiſtit,non quæſitus. Apud Euſebium 6. hiſtor. c. 34. S. Beſas non diſſimiliter Chriſtianam fidem nemine vrgente profeſſus, ſuppliciorum atrocitatem in caput ſuum deuocauit. Martyres Cordubenſes qui vltro ad prouocandos Mahumetanos accurrerant, ſummis laudibus effert S.Eulogius l. 1. memor. Sanctor. & alios præterea profert cap.16. vt S.Sebaſtianum, S.Babylam, S. Eulaliam. Quid igitur his aliiſque permultis faciendum, ſi procuratione hoſtium fidei interdicitur, indéque martyrij gloria non obſcuratur modò, ſed etiam extinguitur?

Pura prorſus & ſancta, demonſtrantur.

15. Hanc difficultatem vt eliderem, non damnaui abſolutè ac ſimpliciter prouocationem, ſed tantùm ſi deſit grauis & proportionata cauſa. Poſſe enim per eam honeſtari coniectionem vitæ in diſcrimen ex prouocatione, dubitare non licet. Eiuſmodi cauſa eſt iuxta S. Eulogium l. 1. memor. Sanctor. n. 20. periclitans ex ſilentio fides, eiúſque de-

preſſio

pressio consecutura, ni veritatis testes vltrò accurrant, & fidei suæ professionem, hostibus vel nolentibus ingerant. In quo euentu necessarium esse vltrò procedere, & hostes generosa confessione prouocare, confirmat S. Eulogius eo loco; cum prolatis variis Sanctorum exemplis, tum etiam nonnullis scripturis adductis: cuiusmodi est locus ille de Christo apud S. Lucam c. 9. *obfirmauit faciem suam vt iret in Hierusalem*: quod de exemplo sponte properandi ad martyrium interpretatur allegato B. Hieronymo: ex quo etiam illa in hanc rem illustria verba profert, quæ in prædicto euentu locum habent. [Non est delicata in Deum & secura confessio; qui in me credit, debet suum sanguinem fundere.] Quasi diceret, vt Eulogius interpretatur, non esse semper vmbratili & secura fidei confessione vtendum; sed aliquando, etiam si sanguis fundendus sit, intrepidè ac generosè lacessendam esse perfidiam, vltro aditis propter Deum discriminibus mortis: vt factum est ab Apostolo, quem consequenter allegat S. Eulogius; Nam prænunciante Agabo, vincula & tribulationes, & precantibus enixè fidelibus, ne ascenderet Hierosolymam, séque Iudæorum rabiei exponeret, digna Paulo voce respondit: *Ego non tantùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum, propter nomen Domini IESV.* Tandem prolatis variis SS. exempl[is] qui vltrò prodiderant in certamen, concludit S. Eulogius. [Multi alij sponte se obtulerunt, & coronati sunt. Et idcircò, vt quidam sapientium meminit, inter primas dignitates regnorum cœlestium sunt ponendi, qui ad passionem venerunt non quæsiti: & excellentis voti est, inter tormenta prosili

profilire, vbi nõ eſt criminis latuiſſe. Sed in veritate «
crimen eſſe fatendum eſt, latitare, ſi virtus excellẽtis «
meriti eſt, vltrò procedere; quando fidei noſtræ con- «
feſſio prędicationẽ exigit, & teſtimonium poſtulat.] «

16. En quam ille duxerit cauſam idoneam, imo «
& neceſſariam, prouocandi aduerſarios, nec tam
excipiendi patienter illatum, quàm ex ſe ruendi
animosè in martyrium vltrò quæſitum. Quod cum
præſtitiſſent SS. Martyres Cordubenſes, Emeterius
& Celedonius, quia per Mahumetanam inibi potentiam
obſoleſcere Chriſtianitatem videbant, hoc
eos elogio exornat ibi ſanctus Eulogius n. 14. præter
ſerta perpetuarum laudationum in alios ſimilia
auſos, toto operi intermiſtarum. [Cum tradere
pro Domino animas anhelarent, tali ſeſe ad «
paſſionem aſtantes hortatu impellunt: Feriat vbi- «
que hoſtem miſſilibus ſuis vibrata confeſſio, & la- «
tentem fidei inimicum, vbicumque fuerit, inqui- «
ramus. O incomparabilis magnanimitas, & forti- «
tudo admiranda, laudanda, atque imitanda San- «
ctorum. Qua etiam ſi torpeat inimicus, ac perſe- «
qui Eccleſiam Dei deſinat, irrumpere tamen late- «
bram eius, & incitare ipſum ad bellum iubemur, «
vt hoſtem frigidum ſtrenuus agonotheta accendat, «
proferat latentem, erigátque ad conferenda certa- «
mina deſidem. Et quanquam effuſo cruore conſter- «
natis membris ſuccumbat, fieret tamen ad ſedem «
patris captum ex hoſte triumphum, ſpiritus belli- «
ger victoriæ laurea potiturus: quia in eo vires mi- «
litis comprobantur egregiæ, quod non requiſitus, «
vltrò ſe obtulerit paleſtræ martyrij, ſancta ſcriptu- «
ra teſtante: qui propria voluntate obtuliſtis vos «
diſcrimini, benedicite Dominum. Si ergo qui zelo «

« charitatis nostræ aduersariis nostris fidelis expugna-
« tor, occurreret, arma sumeret, ensibus desæui-
« ret, animam ponere contenderet, nequaquam
« eum immunem condignis pateremur donariis,
« eiúsque liberalitatem largo munificandam benefi-
« cio censeremus. Quanto potioris gloriæ honore
« ferendi sunt, qui obtentu capessendi gratiam Re-
« gis æterni, vigore aucti iustitiæ, ad obitum quoque
« resistentes infensis, crudeli morte perempti sunt?]

Quæ in laudem Marci Episcopi Arethusij *athleta* vt vocat *voluntarij*, scripta sunt à Nazianzeno orat. 5. dignissima sunt quæ hic attexantur. Mi-
« rificè quippe ad rem faciunt. [Cùm populum,
« aduersum se incitatum, nec moderati quicquam
« vel cogitantem vel comminantem cerneret; pri-
« mùm consciscendæ fugæ consilium init: non tam
« ignauia fractus, quàm præcepto illo permotus, quo
« è ciuitate fugere, & persecutoribus cedere iube-
« mur. Neque enim Christianos quantumuis fortes
« ac singulari tolerantia præditos, sui tantùm ratio-
« nem habere oportet, sed persecutoribus quoque
« consulere, vt ne quantum in ipsis est, ad hostile
« periculum ex seipsis aliquid conferant. At post-
« quàm multos sua causa duci atque abstrahi, multos
« etiam ob persequentium crudelitatem in animæ
« periculo versari intellexit, tum verò alios ob cau-
« tionem suam periclitantes, negligere minimè su-
« stinuit. Ac proinde præstantissimum, maximéque
« philosophicum consilium capit. Ex fuga enim redit,
« seséque vltrò plebis arbitrio tradit, atque aduersus
« temporis difficultatem, velut aciem instruit.] Subiicit quàm is reditus Arethusios exacerbarit, interpretantes regressum illum non fortitudinis esse sed

contem

contemptus. Itaque conceptam pridem in eum rabiem Chriſtianorum Imperatorum autoritate veluti frœnatam, ruptis per Iuliani defectionem obicibus, omnem in eum exprompſerunt, ſancto athleta, incredibili hilaritate ac robore, ad immaniſſimos cruciatus durante, quamuis ætatis fæces hauriret. Quem voluntarium in arenam deſcenſum, ex cauſis propoſitis ſuſceptum, ſummoperè celebrat Nazianzenus.

17. Dignè planè exornandi ſimiliter ſunt, quotquot tantæ virtutis decora æmulati, ſimili cauſa idonea poſtulante, non extimeſcentes hoſtium fidei immanitatem, vltrò apparuerunt iis qui illos non interrogabant; & iiſdem generoſa fidei profeſſione prouocatis, corporum ſibi exitium accerſiuerunt. Et quamuis plerumque ingens ille prouentus diuinæ gloriæ, ſpicula mortalium lumina & hebetes obtutus effugiat, tamen cum conſtat de Spiritu ſancto ad huiuſmodi facinora impellente, non eſt quod de ea aliáve quapiam idonea cauſa prouocationem honeſtante, ambigatur. Atque ita quia Eccleſia, omnes quos recenſuimus hoſtium fidei prouocatores, agnoſcit pro Sanctis, ac proinde Spiritu ſancto actos in certamine extremo profitetur, dubitandum non eſt, quin legitima prouocandi cauſa interuenerit: cuius defectu, prouocatio in ruinam perſecutoris & Dei offenſam cedens, omnis boni ſterilis, & malorum feraciſſima, *profanum martyrium* non verum & Deo gratum infert, vt loquuntur aliqui apud S. Eulogium lib. illo 1. num. 9. improbantes martyrium eorum [quos nulla violentia præſidalis fidem ſuam negare compulit, nec à cultu ſanctæ piæque religionis

« amouit : ſed propria ſe voluntate diſcrimini ſe of-
« ferentes, ob ſuperbiam ſuam), ita dicebant,)
« ſuarum parricidæ effecti erant animarum.] Hoc tamen illos malè intorſiſſe in SS. illos martyres de quibus eo opere diſputatur, rectè in conſequētibus demonſtrat S. Eulogius, quod impellente Spiritu Sācto, & ob eam quam ex ipſo retulimus idoneam cauſam, Mahumeti probra coram Saracenis protuliſſent, & compoſitam Mahumetiſmo, Chriſtianæ fidei ſanctitatem frendentibus Dei hoſtibus profeſſi eſſent. Id enim multis terrenam duntaxat pacem in diebus ſuis pro more quærentibus diſplicuiſſe, non diſſimulat Sanctus Pontifex, illa ſe quoque exprobratione tactum referens, quod ſanctos hoſce prouocatores approbaret, tanquam chriſtianè, & dignè Deo, ac fide noſtra operatos: *Videat Dominus & iudicet, quoniam fœtere feciſtis nomen noſtrum coram hoc tyranno, & ſeruis eius, & prebuiſtis eis gladium vt occiderent nos.* Quod ſicut interpellante Moſe exarſerat Pharaonis in Dei populum furor, ita ex quo ſancti illi fidem ſuam vltrò profeſſi, & Mahumetem abominati eſſent, grandis procella ſuper vniuerſum Chriſtianum nomen increuiſſet. Quam ſopitam volens Rex ipſe Cordubenſis, Saracenus, & perſecutor Chriſtianorum Habdarrahaman, conuocatis Cordubam Chriſtianis regni ſui Præſulibus, edici curauit, *illicitum eſſe ad palæſtram profeſſionis diſcurrere.* In quæ verba conceptum fuiſſe ab Epiſcopis decretum, obſeruat S. Eulogius l. 2. c. 15. vt Tyranno vtcunque ſatisfieret, nec veritas læderetur. Reuera enim, in bono ſenſu, id eſt ſecluſa cauſa idonea & peculiari impulſu Spiritus ſancti, illici-

tūm

tum eſt hoſtes fidei ſic prouocare, & vitam fruſtra prodigere.

Profanorum Templorum, ararum, idolorum deiectio, aut deſtructio ferè improbata.

18. In eundem cum prædictis damnatis prouocatoribus ordinem, relati olim in Eccleſia leguntur, idolorum deiectores aut confractores, iiſque affines templorum euerſores, & ararum, ſi eos ob talem cauſam morte mulctari contingeret. Sic enim in Concilio Eliberitato canon his verbis eſt editus. [Non referatur in numerum martyrum, qui inuentus frangens idola, ibi occiditur.] Quanquam autem inconſulta idolorum confractio à quocunque facta, cum turbanda inde eſſet Eccleſia, & malorum ſeges nullo fructu aduocanda, meritò damnaretur: Tamen multo magis damnanda fuit plena rabiei Circumcellionum audacia, in quam intortum fuiſſe Eliberitanum illum canonem demonſtrat Ferdinandus Mendoza l. 3. pro eo Concilio à c. 45. Teſtatur certè S. Auguſtinus ſerm 6. de verb. Apoſt. Circumcelliones concitaſſe Ethnicos in ſuum exitium, frangendo eorum idola, aráſque euertendo, vt per exceptam ea occaſione, nullo iure aut fructu cædem, martyres haberentur. Nec repugnat alibi idem Auguſtinus cum ait de Circumcellionibus. [Quando adhuc cultus fuerat idolorum, ad paganorum celeberrimas ſolemnitates ingentia turbarum agmina veniebant, non vt idola frangerent, ſed vt interficerentur à cultoribus idolorum. Nam illud ſi accepta legitima poteſtate facere vellent, ſi quid eis accidiſſet, poſſent habe-

„ re qualemcunque vmbram nominis martyrum;sed „ ad hoc solùm veniebant, vt integris idolis ipsi pe- „ rimerentur.] Ita Augustinus epistol. 50. non negans venisse plerunque Circumcelliones ad confringenda idola, & captandam inde mortem, ac gloriam ementiti martyrij; sed rem ex fine pensans, illos cædis suæ, non confractionis idolorum reos egit, eo quod in idolorum confractione cladem suam quærerent, & ad idolorum confractionem vltra progredi non niterentur, dummodò optata mala morte defungi daretur. Seposita verò ea maniaca & rabiosa mortis propriæ captatione in eo opere, tamen inconsulta illa & temeraria idolorum alienorum confractio, nullo iure subnixa, fuisset improbanda. Et quilibet prudens æstimator non difficilè perspexisset, Ethnicis tunc rerum potientibus, insilire in eorum simulachra eáque conterere, nihil esse aliud quàm sibi certam mortem asciscere, & vniuersæ Christianæ rei, periculum creare nullo fructu aut commodo, siue alieno siue proprio. Iure igitur tale scandalorum & malorum grauissimorum seminarium, infertile fuisse bonorum martyrij, sanxit Concilium Eliberitanum, agnoúitque locis allegatis S. Augustinus.

Quando labis sit expers.

19. Verùm hîc quoque, temperatio aliqua est necessaria. Martyr enim reuera esset, qui iubente Christiano Principe, iis in locis quæ imperio eius sunt obnoxia, confringens idola, vel templum aut aram euertens, aliúdve quidpiam profani illius cultûs instrumentum vastans, trucidaretur eo no-

mine

mine à fidei hoſtibus; quia hic iuſtè operans caderet, in odium fidei cæſus. Nec refragatur D. Auguſtinus epiſtol. illa 50. vbi qualemcunque duntaxat martyrij vmbram in ea morte videtur agnoſcere. Non enim ad extenuandam martyrij illius gloriam locutus eſt eo modo S. Auguſtinus: ſed cum Circumcellionum furorem redargueret, ea laudis parcitate proſecutus eſt factum vtcunque affine materialiter, ſed forma ac modo longè diſpar, quod tunc non intererat diſcutere. Item martyr quoque reuera eſſet, qui trucidaretur ob confractionem vel euerſionem prædictam, ſub Ethnicis, ex peculiari diuina inſpiratione & numinis afflatu patratam. Sic S. Eupſychius quod ſub Iuliano Apoſtata fanum euertiſſet, martyrij gloria celebratur in tabulis Eccleſiaſticis 9. Aprilis, & apud Sozomenum 5. hiſtor. c. 10. & Nicephorum l. 10. c. 10. Alium (ſi tamen alium) ſub eodem Iuliano martyrem ob aram deiectam, & turbatum ſacrificium, memorat S. Ambroſius epiſtol. 29. aliàs 17. quæ eſt ad Theodoſium Imperatorem in cauſa ſuccenſæ Iudæorum Synagogæ. Et quanquam aliqui inde S. Eupſychio patrocinentur, quod ex præſcripto legum Conſtantini magni, atque Conſtantij Imperatorum, templum illud euerterit, ac proinde iuxta D. Auguſtini doctrinam proximè propoſitam, legitima poteſtate fultus diruerit officinam impietatis; ac idcirco cæſus inter martyres ſit numerandus: Tamen quod poſteriores Iuliani leges obſtarent, ſatius eſt ad diuini ſpiritus æſtum ſancto in pectore concitatum confugere. Id quod etiam ſtatuendum eſt circa S. Valentinam virginem Cæſarienſem, apud Euſebium 8. hiſt. cap. 18. & S. Eula-

liam à Prudentio celebratam hymno 3. peristeph. aliásque non paucas sacras virgines, quæ cum ad idola adducerentur vt venerationem eis impenderent, calcibus illisis, confracta abiiciebant. Generatim confractores Idolorum SS. martyres, celebrat magnificentissimè S. Ephrem in priore SS. martyrum laudatione, eodem modo accipiendus.

20. Erit cui idem statuendum videatur de S. Theodoro, quem Ecclesia 9. Nouembris martyrem agnoscit: cum tamen eam irrogatæ illi necis causam prodat S. Gregorius Nyssenus in eiusdem Theodori encomio, quod ignes immisisset in fanum quoddam Amasenum. Itémque de S. Auda vel Abda, Episcopo Persa, cuius martyrium tabulæ Ecclesiasticæ consignant 16. Maij: Nam Theodoretus l 5. histor. c. 39. cæsum scribit S. Audam ob subuersum Pyræum, quod erat apud Persas ignis templum. Verùm quamuis causæ trucidatorum prædictorum sanctorum, remotæ ac mediatæ, fuerint quæ propositæ sunt, tamen si proximas & immediatas causas attendamus, non erit quod ad diuini spiritus impetum confugiamus, vt salua sit veritas martyrij eorum, quasi ceciderint ob causam alioqui ambiguam, & audaces ausus quos sola diuini afflatus occupatio honestare possit. Nam Theodorus quidem idcirco occubuit, quod non admitteret impiam illam incensi fani expiationem quæ ab Ethnicis indicebatur; nempe fidei Christianæ eiurationem. Audas verò, eam ob causam Isdegerdis in se furorem deuocauit, quod dirutum Pyræum nollet suis sumptibus excitare, sicque idololatriæ velificari reædificato fano. Quod facinus Theodoretus meritò vocat *admirabile ac coronis dignum*,

gnum. Et à S. Ambrosio in laudata ad Theodosium epistola, proponitur tanquam idoneum martyrij Christiani argumétum. Nazianzenus quoque orat. 3. quæ est 1. in Iulia. ea ex causa passum immania Marcum Arethusium, splendidissimo ornat elogio.

Quatenus non fugere, sit prouocare, & culpam contineat, eáve vacet.

21. Tandem in eundem ordinem cum damnatis martyrij prouocatoribus, S. Petrus Chrysologus referre videtur, omnes illos, qui præscij securæ (si perstent) comprehensionis, non dant se in fugam priusquàm ab ingruente aduersario opprimantur. Sic enim disserit serm. 151. [Christus fugit vt nostras fugas in persecutionibus temperaret. Martyr comprehensus debet tenere constantiam, non comprehensus debet fugere persequentem: vt & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi, dicente Domino: si vos persecuti fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Persecutorem qui prouocat, facit; corrigit qui declinat. Fugere debemus ergo, prouocare non debemus, si saluari persecutores nostros volumus, pro quibus præceptum est nos orare. Orate, inquit, pro persequentibus vos. Orandum est, fugiendum est, vt & ille qui per ignorantiam furit, sanetur, & ille qui patitur, de patientia palmam subeat, non subeat de temeritate discrimen. Fratres, si Paulùm martyres non fugissent, Paulum non fecissent. Hoc faciendum docuit Christus: hoc nobis reliquit exemplum, vt fugiente Domino, fugere indignum non putet seruus.]

Hoc tamen accipiendum eſt cum ea temperatione quam verba illa innuunt, *non ſubeat de temeritate diſcrimen*. Reuera enim velle inconſultè perſtare, & fugam ſemper auerſari, ad temerariam prouocationem vitio vertendam pertinere poteſt. Cœteróqui enim ſicut improbatur Tertullianus iam hæreticus, omnem in perſecutione fugam damnans, (nam Catholicus eam admiſerat l.de patient.c.13.) ita etiam improbantur, qui omnem receſſum à turbine, damnant ignauiæ, alitérue vitio vertunt; ſiue capitibus populorum & animarum præfectis, ſiue reliquis, vt S. Athanaſius in Apologia de fuga ſua latè confirmat. Præfectis tamen animarum, præſertim ſi non ipſi ſoli, & perſonaliter vt ſic dicam impetantur, laudabiliſſimum eſt, perſtare, & vt permanendi neceſſitas eis iniiciatur facilius eſt; hóſque potiſſimum impetit Tertullianus vt paradoxo 20. notauit Pamelius: Eſt item facile vt laudetur perſeuerantia in cœteris, qui cum non ſint perſonæ, quas ſeruari plurimum interſit Reipublicæ, nec nominatim, & quaſi perſonaliter impetantur, bene interim animati, & conſtantiæ in ſe reſponſum habentes à ſpiritu; incendi ſe ac impelli ad glorioſam perſeuerantiam ſentiunt.

22. Qua ratione S. Caius Papa vt in S. Sebaſtiani & ſociorum actis proditur, duos Chriſtianis gradus conſtitutos affirmauit, ea concione quam recrudeſcente perſecutione habuit; vnum martyrij, alterum confeſſionis ſiue ſeceſſionis ob fidei confeſſionem. Sic enim accipiendam eo loco *confeſſionis* vocem, ſcopus Pontificis declarat, & ex orationis contextu, eſt perſpicuum. Ait enim S. " Caius.[Dominus noſter IESVS CHRISTVS,

præſcius

præſcius fragilitatis humanæ, duos credentium in ſe gradus conſtituit; confeſſionis ſcilicet & martyrij: vt qui martyrij pondus ſe non poſſe ferre viderent, confeſſionis gratiam teneant, & concedentes laudem bellaturis Chriſti militibus, & pro eius nomine pugnaturis, illorum ſolicitè curam gerant. Pergant itaque qui volunt, vnà cum filiis noſtris Chromatio, & Tiburtio; & mecum in hac vrbe, qui voluerint, remaneant.] En *qui voluerint remaneant*. Hoc eſt, quos ritè ſubductis rationibus ſuis, & non fallaciter æſtimato interno cenſu, bene à conſtantia & firmitate, in tanta procella excipienda, conſtitutos eſſe Spiritus ſanctus docuerit, iis perſtare liberum eſt: cæteris liberum eſto ſecedere, & nec iſtis vitio fuga, nec illis perſeuerantia vertatur. Noluere ſanè nonnulli, quibus generoſo incocta honeſto pectora, datam ſecedendi facultatem, apud ſe locum habere: quos inter Tiburtius, licet neophytus, & genere ac opibus clariſſimus, ætate autem iuuenis, quo eſſet fidei vigore teſtatum fecit, ea exclamatione quam conſequenter referunt acta. Pergunt enim. [Hæc & his ſimilia dicente Papa Caio; exclamauit Tiburtius (filius hic erat Chromatij, nuper cum patre factus Chriſtianus,) voce magna dicens: Obſecro te pater & Epiſcoporum Epiſcope, ne me patiaris terga perſequentibus dare. Mihi enim valdè iucundum eſt & optabile, pro Deo vero, millies, ſi poſſim, occidi: Tantùm vt illius vitæ dignitatem apprehendam, quam nullus mihi ſucceſſor eripiat, & cui nulla tempora finem imponant.]

23. Similiter S. Antonius vt in eius vita ſcriptum eſt à S. Athanaſio c. 23. quamuis animo iam

martyr,

martyr, tamen *quod se tradere vltrò non valeret*, ait S. Athanasius, id est quod per Christianam martyrij legem nefas esset persecutorem prouocare, seclusa causa extraordinaria & afflatu peculiari Spiritus sancti; firmitatem animi sui probabat in stabiliendis iis qui comprehensi erant: & edicente iudice vt monachi omnes vrbe excederent, hæsit ni-
« hilominus. [Et alia die stans in quodam eminenti
« loco, candente præcinctus veste, procedentem
« iudicem suo prouocabat aspectu.] Non voce aut professione inconsulta, sed *aspectu* duntaxat & obiectu sui, neglecta secessione, quod prouentum non vulgarem diuinæ gloriæ & boni proximorum, secuturum præciperet, si perstaret, in magno licet discrimine. Itaque martyrij perpessio ex se sancta, potest interdum sine labe temerarię prouocationis, imo cum laude captari, persistendo: siue ob fidem periclitaturam si abscedas, siue ob affulgentem spem luculentam promouendæ diuinæ gloriæ, si persistas.

Quando necessarium perstare.

24. Imo interdum ob has similésue causas, non modò laudabile est perstare, sed etiam necessarium, quamuis mors non dubitetur inferenda, & consummandum martyrium. Et plerùnque quidem martyrium non proponitur vt ex obligatione subeundum, sed tanquam oblatio gratuitæ operæ & voluntariæ: vnde tunc culpa vacat, vel subducere se martyrio per secessionem, vel si lex affirmatiua indicens opus ob quod inferenda est mors, in tanti damni discrimine ęuigescat, tali opere absti-

nere

nere & martyrium declinare : quamuis posset etiam honestè captari excipíque martyrium, ob spem fructus ostentatam, quod pertinet ad voluntarium sacrificium. Aliquando tamen martyrium cadit sub præceptum; siue quia præcepti affirmatiui vigor, non obstante damni grauissimi intentatione, non laxatur : ita enim interdum contingit. Siue quia intentatur mors nisi violetur præceptum negatiuum, cuius firmitas est tanta, vt conuelli aut fiscenti nequeat per circunstantiarum mutationem. Tunc siquidem, etiam si præceptum seruanti mors intentetur, parẽdum est nihilominùs, & mors oppetenda: nec fas est fugiendo, aut (quod Hugo Victorinus epistola ad Præsulem Apostatam fusè exagitat,) implexè ac vafrè negotiando, subducere se martyrio, si aperta præcepti executio deposcatur, sítque ad eam necessarium perstare, nec gradu moueri. Ita rectè de necessitate martyrij statuit Turrecremata q. 2. Euangelica ad festum S. Barnabæ; & Martinus de Magistris q. vltima de martyrio dubio 1. annexo. Specialiter autem de fugæ necessitate aut libertate, videndus S. Augustinus epist. 180. Maior in 4. d.49. q. 25. conclus.7. Suarez disp.14. de fide sect.3. à n.8. & Malderus 2. 2.q. 3. art. 2. membro 2. Ipse quidem Dominus nunc secedendo, nunc perstando, exemplum præbuit & intrepiditatis cum res fert, & prudentis subductionis cum est operæpretium ad maiorem Dei gloriam. Et ita prouocat ad Christum in hac parte S.Cyprianus l.de lapsis, sic scribens.[Dominus " in persecutione secedere & fugere mandauit, atque " vt id fieret, & docuit & fecit. Nam cum corona de " Dei dignatione descẽdat, nec possit accipi nisi fuerit "

hora

" hora sumẽdi, quisquis in Christo manẽs interim ce-
" dit, nõ fidem denegat sed tempus expectat. Qui au-
" tem cum nõ secederet, cecidit, negaturus remansit.]

Quod autem eiusmodi subductio nihil fortitudini deroget, monstratum est cum de fortitudine, & rectè asseritur ab Origene lib 1, contra Celsum, retundente cauillos Epicuræi illius blateronis con-
" tra Christum secedentem. *Non est ingenerosum* (ait
" è contra Origenes) *pro tempore* cauisse pericula,
" non mortis metu, sed vt vitæ esset vtilis, degendo
" inter homines, & iuuando alios dum tempus op-
" portunum veniat, quo mortem subiret homini-
" bus vtilem, qui humanam naturam sumpserat.]
" Et non ita multo post. [Huic IESV discipulorúm-
" que calumniosæ insectationi simile est quod refer-
" tur de Aristotele. Is enim cum intellexisset parari
" sibi iudicium, vt impio, propter quædam dogma-
" ta ipsius suspecta impietatis Atheniẽsibus, digressus
" Athenis apud Chalcidem scholam habuit, sic ratio-
" nẽ reddens familiaribus: Abeamus Athenis, ne præ-
" beamus Atheniensibus secundam occasionem sce-
" leris quale priùs perpetrauerunt in Socratem, néue
" iterum per impietatem violent philosophiam.]
Non est difficile in hoc responso Philosophi recognoscere germanam causam superiùs assignatam, cur prouocatio hostium fidei, & inconsulta fugæ auersio, siue temeraria persistentia, vitio vertatur.

Nullum salutis medium martyri futuro dimittendum; atque adeò neque pœnitentia peccatori.

25. Tertium martyrij obicem adulto excludendum,

dendum, preponebam, prætermiſſionem omnimodam medij abſolutè neceſſarij, etiam ſi innoxiam, & ratione ignorantiæ inuincibilis, ſiue bonæ fidei contrariæ culpa vacantem. Hoc pacto, fructu vacua & veri martyrij prærogatiuis deſtituta, habenda eſſet cædes adulti peccatoris, qui lethiferæ ſibi noxæ conſcius, omnem de ea dolorem ſciens ac volens bona fide miſſum faceret, ratus eam eſſe fructuum martyrij vbertatem, eámque tam heroici operis prærogatiuam, vt nulla pœnitentiæ amaritudine ſit inſpergenda eius ſuauitas. Nec aliter ſtatuendum eſſet de adulto, qui nullius quidem grauis culpæ ſibi conſcius eſſet; reipſa tamen aliquã in pectore abditam & inexpiatam retineret, ac bona fide ob omnimodam perſtantis maculæ ignorationem, omnem de anteacto ſcelere dolorem omitteret. Hi adulti eſſent ad verum martyrium inidonei, nec excepta ad eum modum nece in fidei odium, denominandi eſſent veri martyres. Omnibus enim qui propria voluntate à Deo receſſerunt, pœnitentia aliqua ei úſve votum, eſt medium ad ſalutem abſolutè neceſſarium, ita vt eo ſecluſo pereundum ſit peccatori, non ob violationem alicuius præcepti, quam bona fides excuſare poſſet, ſed ob talem diuinam inſtitutionem, quæ à ſalute peccatorem impœnitentem excludit, quæcunque demum conditiones ex parte eius ſupponãtur: id eſt ſiue aduertat, ſiue inculpabiliter non aduertat.

Poſſet tamen pœnitentia imperfecta ſufficere aliquando.

Dixi autem, hanc tantam neceſſitatem cadere duntaxat in pœnitentiam aliquam vel votum eius,

quia

quia pœnitentia formalis multiplex eſt,nempe contritio & attritio. Et quamuis contritio ſit indubitatius ac certius ſalutis medium, tamen attritionem iunctam martyrio & externæ perpeſſioni mortis, accedente bona fide, æquè exiſtimo ſufficere ad expiandum peccatorem, ac Sacramentum in ſimili ſtatu & pari diſpoſitione ſuſceptum à peccatore; quem fructibus ſacramenti exquiſitiorem cæteróqui diſpoſitionem exigentis, non cariturum, probabiliſſima ſententia fert cui ſuo loco ſubſcripſimus. Parem enim eſſe, martyrij hac in parte, & Sacramenti efficaciam, atque adeò vtrique ſuppoſita bona fide, idem diſpoſitionis aliàs diminutæ rudimentum ſufficere poſſe, ex infra dicendis perſpicuum euadet. Itaque quamuis peccator qui negata Confeſſarij copia, perfectam contritionem (quæ confeſſioni in eo euentu ſufficienda eſt,) concipere nollet, habendus eſſet ad martyrium indiſpoſitus per ſe loquendo; poſſet tamen martyrij decore & fructibus gaudere, ſi bona fide perſuaderetur,ſe peccatorum quæ confiteri non poſſit, perfectam contritionem aut elicuiſſe, aut non teneri elicere, ſed poſſe attritione cognita eſſe contentum. Quia ratione bonæ fidei qua duceretur, exiſtimans ſe ad hoc tantùm teneri, non violaret præceptum de adhibenda contritione perfecta, cum Confeſſionis facultas non ſuppetit. Aliunde verò qualiſcúnque dolor quem adhibet,martyrio adiunctus, poteſt ad conciliationem gratiæ valere, vt oſtendi ex proportione ad Sacramentum viuorum: V. G. Euchariſtiam in ſimili ſtatu & pari diſpoſitione ſuſceptam à peccatore. Et poteſt dolor ille martyrio concomitans, neceſsitati medij qua peccator ad pœnitendum

dum adigitur, ſatisfacere. Quare non malè ageretur cum tali peccatore, nec fructibus martyrij excluderetur, vt rectè cenſuit Soto in 4. d. 15. q. 2. art. 1. dub. 2. ad 2. Leſſ. 3. de virt. c. 1. n. 45. Suar. t. 3. 3. p. d. 29. ſ. 3.

26. Contrarium habet Canus relect. de pœnit. p. 3. quatenus affirmat, martyrium debere eſſe à charitate. Idem tradit Bannes 22. q. 24. art. 6. dub, 5. ad 7. vbi contendit hanc eſſe expreſſam D. Thomæ ſententiam 2.2. q. 124. art. 2. ad 2. vbi ait, quod martyrium niſi à charitate exiſtat, non valet ad culpæ mortalis remiſsionem. Et 3. p. q. 66. art. 12. ad 2. ait, quod effuſio ſanguinis, non habet rationem baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Confirmatur ex 1. Cor. 13. vbi Apoſtolus diſertè conteſtatur, ſine charitate, ne viuicomburium quidem pro Deo exceptum, eſſe fructuoſum. At charitas non remittit mortale peccatum, niſi interueniat pluſquàm attritio, vt ait D. Thomas 3. p. q 84. art. 5. ad 2. Ergo neque martyrium. Addit Bannes rationem, quia ex oppoſita ſententia, ſequeretur aliquem ad mortem vſque labe mortali oblitum, ſaluari, etiam abſque purgatorio. Petrus enim peccator, ſi cum ſola attritione martyrium ſubéat, erit in malo ſtatu quamdiu vita durabit, & tamen ſaluus erit, nec quaſi per ignem.

Verùm hæc me de ſententia non dimouent. Et inprimis D. Thomas primo loco prolato, tantùm ait, martyrium ſine charitate nihil valere: quod eſt longè diuerſum ab eo quod ex S. Doctore referebatur, & inferebatur. Verè enim dicitur, martyrium nihil valere ſine charitate, quamuis id valeat tantùm de charitate habituali, ſubſequente gra-

X tiam

tiam per martyrium collatam. Quo eodem modo accipiendus est locus adductus ex Apostolo. In alio autem testimonio quod ex D. Thoma opponebatur, considerandus est scopus S. Doctoris; qui erat conferre baptismum flaminis, cum baptismo sanguinis: Affirmat autem baptismum sanguinis esse perfectiorem, quia includit baptismum flaminis, & non viceuersa. Hæc autem quamuis sonare videantur, quod martyrium semper adiunctum habeat perfectum actum charitatis, tamen sufficienter veritatem retinent, dummodò vt plurimùm verum sit, includi in martyrio charitatem actualem imperantem; quamuis extra martyrium, charitas perfecta quæ est baptismus flaminis, nunquam includat effusionem sanguinis. Id enim sufficit ad præponendum baptismum sanguinis, baptismo flaminis: quia præcellentia maior sufficienter desumitur ex iis quæ vt plurimum ac ferè semper accidunt: etiamsi spectando baptismum sanguinis, prout absolutè potest elici absque baptismo flaminis, seu charitate perfecta antecedente, quod raro videtur contingere, deficeret argumentum illud præcellentiæ baptismi sanguinis supra baptismum flaminis, ob huius in illo inclusionem, & non viceuersa. Quod si D. Thomas non accipiatur eo modo quo diximus, collidetur planè cum seipso: quandoquidem alibi tam disertè agnoscit, martyrium purgare à peccato quocunque, & esse gratiæ fertile supra meritum operantis, vt videre est in 4.d.4.q.3. art. 3. quæstiunc. 2. & 3. & d. 16. q. 2.art.2. quæstiunc.2.ad 3.& 3.p.q.87.art.1.ad 2. quæ planè pugnant cum necessaria illa charitatis perfectæ antecessione ad martyrium. Ratio denique à Banne adhibita

hibita, eſt manifeſtè nulla iuxta ſententiam infra ponendam de tempore quo datur gratia martyrij: Dicemus enim gratiam martyrij, dari aliquo breui tempore ante mortem: atque ita falſum eſt, iuxta nos hominem ad mortem vſque peccato mortali ſordentem ſaluari, & quidem ſine Purgatorio. Quid quod vt aduerſarius etiam falſus eſt, ea ratio, dato etiam quod gratia martyrij daretur in ſola morte, eſſet tamen inanis, quandoquidem innocentes antea non expiati, ſalui facti ſunt per martyrium, & iuxta ſuppoſitionem prædictam, fuerunt in peccato vſque ad mortem.

Itémque pœnitentia æquiualens.

27. Ratum ergo ſit pœnitentiam quidem martyri futuro eſſe neceſſariam ſi ſit peccator, ſufficere tamen imperfectam; ſiue attritionem, cum is eſt ſtatus rerum quem propoſuimus. Quin etiam admittebam martyrium forè peccatori fructuoſum, ſi is nulla concepta formali pœnitentia, eius tamen voto non careret: quo nomine intelligitur alia ipſius hominis operatio quæ meritò iudicari poſſit fœta actu formalis pœnitentiæ: Nempe plena & perfecta Dei dilectio, quæ dici poteſt pœnitentia æquiualens: quandoquidem huiuſmodi actus ſuppoſita peccatoris bona fide, cenſetur poſſe pœnitentiæ cuiuſuis formalis defectum ſupplere extra martyrium. Multo ergo magis idem poterit in pari ſtatu, accedente martyrio: ac proinde peccator qui ſic affectus trucidaretur in odium fidei, eſſet verè martyr: Quod negabam affirmari poſſe de peccatore, mortē in odium fidei illatam excipiente, ſi nul-

lam prorſus ſiue formalem ſiue æquiualentem pœnitentiam, ſupra mortis perpeſſionem adhiberet, quia deſtitueretur abſolutè neceſſario medio ſalutis, quod nulla bona fides ſupplere poteſt.

Qui peccatorem pròrſus pœnitentiæ exſortem, fructuum martyrij participem voluerint.

Non me latet, graues recentiores liberiùs hac in parte philoſophatos. Nam Sotus lib. 2. de nat: & grat. c. 16. (aliter tamen ſentiens in 4. d. 15. q. 2. art. 1. ad 2.) & Vega lib. 6. in Trid. c. 36. & alij quos refert & latè impugnat Canus releċt. de pœnit. p. 3. peccatorem in procinċtu excipiendæ pro Chriſto mortis conſtitutum, exoluunt omni cura recogitandi peccata, & dolorem de eis concipiendi; & quamuis non ignoret ſe peccatum graue inexpiatum habere, quod poſſit, per confeſſionem, aut ea negata per contritionem eluere, aiunt tamen heroicum aċtum acceptandæ pro Chriſto mortis, abundè illi eſſe ad peccatorum abſterſionem & gratiæ conciliationem. Alij verò ſaltem cum graue peccatum omnino latet, & interuenit bona fides excuſans à præcepti violatione, ſalutem adulto peccatori ſpondent acceſſu mortis pro Chriſto, quamuis excludatur quæuis à peccato inuincibiliter latente retroceſſio, per formalem aut æquiualentem pœnitentiam explicatam. Ita Suarez t. 3. 3. p. d. 29. ſ. 3. concluſ. 3. Henriq. l. 2. c. 26. n. 2. Bonac. q. 1, de baptiſm. p. 1. n. 9. Inſuper alij in eo euentu contenti ſunt ea martyrij acceptatione, quæ ſit virtualiter dolor de peccato, cuiuſmodi aiunt eſſe eam, qua peccator ita afficitur, vt ſi peccata occurrerent,

rent,

rent, ea detestaretur. Sic Lessius lib. de fortitud. c. 1. num. 50. Tandem alij eam pœnitentiam in tali euentu sufficere censuerunt, quæ intacto prorsus peccato latente, attingat aliud aliquod peccatum: sed ob particularem eius fœditatem, & ob motiuum quod ad peccatum latens non porrigatur.

Reiiciuntur.

28. Nullum tamen horum placet. Nam qui peccatorem, conspicuo vel abdito peccato sordentem, propter bonam fidem, liberant necessitate cuiusuis pœnitentiæ, apertè elidunt necessitatem medij, ex cuius institutione, pœnitentia est peccatori ad salutem necessaria insupplebiliter. Si enim pœnitentia, neque in se neque in actu aliquo vicario interuenit, quomodò est medium necessarium ad salutem? Neque enim bona fides necessitatem medij supplere potest, quamuis vsum suum habeat ad laxandam necessitatem præcepti, quam nunc non attendimus. Æquè inane est, quod addebatur de duplici acceptatione. Nulla quippe acceptatio, præcisè ex eo quod sit acceptatio, aliud est quàm acceptatio: ac proinde perperam dicitur aliquam acceptationem esse virtualem peccatorum detestationem. Quod si acceptatio non sumatur est mortis inferendæ volitio, (qua vna ratione fungitur acceptationis munere,) sed vt volitio mortis concepta ex motiuo perfectæ charitatis, aut contritionis, sic mutatur controuersiæ status, tollitúrque obex martyrij in quo versamur, quia adhibetur medium ad salutem necessarium. Postremum placitum, eodem modo euertitur quo primum. Æquè enim ex-

cindit necessitatem medij quæ peccatorem premere supponitur ad pœnitentiam adhibendam, qua à bono finito quod malè concupiscens à Deo exerrauerat, saniori mente suscepta, auertatur, & regrediatur ad DEVM. At quamuis posito recessu ab vno peccato contracto, potest perstare adhæsio ad aliud, cum motiuum recessus est peculiare illi vni à quo receditur. Tunc ergo, respectu alterius maculæ superstitis, perinde res se habet, ac si nulla fuisset adhibita pœnitentia: atque adeò vel pœnitentia non est peccatori medium ad salutem necessarium, vel neganda est peccatori salus in eo euentu.

29. Itaque statuendum est, vt adultus peccator possit vero martyrio defungi, excludendum ei esse obicèm in quo versamur: hoc est, reueniendum illi esse ad DEVM, detestando peccatum commissum, séque ab eo auertendo: vel recessu formali, in omnia aut singula peccata cadente, vel recessu virtuali, quo perfectus in DEVM amor fœtus est, & per accidens potest sufficere absque formali pœnitentia, iuxta probabile placitum alibi stabilitum. Horum alterutrum si desit, quanticunque cruciatus pro Christo irrogati, & mors patientissimè excepta, ad martyrium satis non erunt. Quanquam nulla ratione dubitandum est, quin is qui per actum adeò superantem naturæ fines, vitæ amore conculcato, ad mortem pro Christo se accingit, & tanto diuinæ erga se beneficentiæ munere fruitur, cœlesti impulsu ad concipiendum de peccatis idoneum dolorem percellatur. Ideóque Ecclesia, dummodò constet, Catholicum hominem, morte pro Christo irrogata esse consummatum, non solet es-

se

ſe ſollicita de ſtatu eius anteriore, & an concepto peccatorum dolore è vita exceſſerit. Re tamen ad eum quem diximus ſtatum deducta, & metaphyſicè agendo, ſtatuendum foret vt fecimus.

CAPVT VI.

De pretioſiſſimis martyrij fructibus in via, & in patria: hoc eſt de gratia, & ſubita gloria veris martyribus conſtituta.

1. MOrtem, paſſis de quibus hactenus irrogatam, iis adhibitis quæ præſcripſimus, verus martyrij titulus, eiuſque fructus conſequuntur. Fructus illos, poſſumus in duos ordines tribuere: aliqui enim ad gratiam, alij ad gloriam pertinent; priores in via, poſteriores in patria conceduntur. Vtri autem ordini inferenda ſit, plena reatus fortè præiacentis abſterſio, quàm certum eſt martyri conferri, (vt inſinuaui, gloriam eius vocans *ſubitam*, quia nullus eam reatus flammis expiatricibus abſtergendus remoratur;) ad rem præſentem parum refert; & mox diſcutietur. Alios præterea effectus non agnoſco. Hallucinatus enim eſt Aureolus in 4. d.4.q.2.artic.1.qui cenſuit, imprimendum vi martyrij characterem, ſi martyr nondum baptizatus obiret. Fundamentum eſt, quia martyrium eſt baptiſmus ſanguinis: debet ergo, ſicut alios baptiſmi aquæ effectus, ita & characterem ſupplere. Verùm vt rectè notat Durandus in 4.d.4.q.8.num.11. martyrium non dicitur baptiſmus, quod omnes bap-

tiſmi effectus conferat, eúmve quoad omnia ſuppleat, ſed ex eo tantùm quod peccati maculam & reatum extergat, vt facit baptiſmus: alioqui contritio quæ æquè dicitur baptiſmus, deberet catechumenum nondum expiatum, & cum ſola contritione obeuntem, charactere conſignare, quod eſt contra communem ſenſum, qui fert, characteris impreſſionem, ſacramenti ſolius propriam eſſe, non ſupplementorum eius quoad gratiam, atque adeò neque martyrij. Rectè itaque Guido Brianſonis in 4.q.4.concluſ.3.document.1.litera N. & Soto 2. de natura & gratia cap.16.affirmant, ſi homo nondum Eccleſiæ per baptiſmum illatus martyrio afficeretur, móxque diuina vi reuocaretur ad vitam, baptizandum omnino fore; quod non liceret, ſi per martyrium character fuiſſet impreſſu.. Eo igitur ſpurio martyrij effectu dimiſſo, in prioribus qui legitimi ſunt, hæreamus.

In martyrio, confertur ſanctitas & plena reatus abſterſio.

2. Gratiam ſanctificantem conferri in martyrio, ac proinde & peccatum originis in infante martyre obliterari, & omnia planè peccata, in adulto ad modum ſupra propoſitum diſpoſito, extergi, clara videtur Patrum ſententia. Agnoſcunt enim, martyrium vice baptiſmi fungi poſſe; & qui martyr exceſſerit, illico certum gloriæ ac æternæ ſalutis habendum, nec nocere martyribus quæcunque peccata præterita: Quæ omnia valent ob gratiam in martyrio collatam, qua omnis peccati rubigo quoad maculam eraditur, vniuerſúſque reatus fortè

ſuper

superstes, aboletur per diuinam condonationem, ac indulgentiam verè plenariam, collationi gratiæ adiunctam: siue martyr diu cruciatus ac tortus sit, siue breui fuerit consummatus: contra friuolam & planè falsam distinctionem nonnullorum, qui vt refert & latè refellit S. Eulogius in Apologetico, aiebant, martyribus breui consummatis, sola anteriora peccata remitti, reliquas verò martyrij prærogatiuas iis tantùm obuenire, qui longiore martyrio essent perfuncti. Quasi verò promissiones Christi quibus prærogatiuarum illarum collatio nititur, arctentur ad longam carnificinam, nec ad quamcunque vitæ pro Christo abiectionem, porrigantur. Hoc igitur commento exploso, tria illa quæ apud Patres rata esse diximus, excutiamus.

Suffragia Patrum, quibus martyrium est baptismus quidam.

5. Inprimis, posse martyrium fungi vicè baptismi, & esse baptismum quendam, tradit S. Basilius orat. in SS. 40. martyres, agens de carcerario adaucto. Astipulantúrque acta S. Agnetis apud Ambrosium serm. 90. cum de B. Emerentiana, itémque Clemens Romanus l. 5. constit. c. item 5. cum de martyre catechumeno, pro quo fide iubet aureis illis verbis. [Qui martyrio habitus est dignus, is « lætitiam animo percipiat quod tantam coronam « adeptus sit, & quod propter confessionem, ex hac « vita exeat. Et si catechumenus sit, recedat ad Deum « lætus. Cruciatus enim quo est propter Deum affe- « ctus, erit ei verior baptismus, quod is quidem expe- « rientia ipsa mortis commoritur Christo, reliqui «

" verò mystica repræsentatione.] S. Hieronimus in
" Psal. 115. [Verè magnæ fœlicitatis est ire ad Dominum, vt non habeat conscientiam inquinatam.
" Quicunque sanctus moritur sua morte, licet sit
" sanctus qui misericordias operatus sit, fecerit signa,
" dæmones eiecerit, non vadit ad Dominum securus;
" horrescit eius conscientia quando videt Dominum.
" Martyr autem si & post baptismum peccauerit,
" tamen secundo baptismate martyrij ablutus, securus vadit ad Dominum.]

Non dissimiliter S. Augustinus l. 13. ciuit. c. 7.
" verbis illis. [Quicunque, etiam non percepto regenerationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur; tantum eis valet ad dimittenda peccata,
" quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis.
" Qui enim dixit; nisi quis renatus fuerit ex aqua &
" spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum;
" alia sententia istos fecit exceptos; vbi non minùs
" generaliter dixit: Qui me confessus fuerit coram
" hominibus, confitebor & ego eum coram patre
" meo qui in cœlis est. Et alio loco: qui perdiderit
" animam suam propter me, inueniet eam. Hinc
" est quod scriptum est: preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Quid enim preciosius
" quàm mors, per quam fit, vt etiam delicta omnia
" dimittantur, & merita cumulatiùs augeantur?]
Adhæsit de more Augustino Prosper epigram. 87.

[*Si mundo moritur diuino fonte renascens,*
Fitque nouus vita, qui sepelitur aqua.
Fraudati non sunt sacro baptismate Christi,
Fons quibus, ipsa sui sanguinis vnda fuit.
Et quicquid sacri fert mystica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrij.]

4. S. Pa

4. S.Patiens, aut vt alij malunt, S. Paulinus, in martyrio S. Geneſij, luculenter idem tradit; imo ſupra quàm expoſcimus, affirmare videri poterit, niſi temperatio debita accedat. Ait enim de S. Geneſio adhuc catechumeno. [Diuerſa latendi loca, vt exitus docet, non infirmitate ſpiritus, ſed carnis trepidatione, mutauit. Atque interim, licet ſuperfluò, de præſumptæ fidei confirmatione ſolicitus, quoniam nondum erat ex aqua & ſpiritu ſancto renatus, per fidos internuncios, à Catholicæ religionis antiſtite donum baptiſmatis poſtulauit. Sed ille vel temporis anguſtiis impeditus, vel iuuenili ætati diffidens, ardentia vota diſtulit; ac fideliter indicauit, quòd plenam conſummationem etiam huius muneris, daret prompta pro Chriſto cruoris effuſio. Et hæc quidem cunctatio ſacerdotis, diuino, vt æſtimo, prompta nutu, atque iudicio, procurata diſpoſitáque eſt: vt circa eius ſolemnem conſecrationem, officia humana ceſſarent, cui vnius baptiſmatis duplex gratia, ex vtroque ſcilicet Chriſti latere, & aqua & ſanguis, parabatur.]

Quod dixit, S. Geneſium, ſuperfluò baptiſmum aquæ petiiſſe, non ita accipiendum eſt, quaſi catechumenus nondum baptiſmo expiatus, liber ſit ad non ſuſcipiendum baptiſmum aquæ, ſi eius reipſa ſuſcipiendi facultas ſuppetat. Hoc enim falsò aſſereretur; quandoquidem mortis pro Chriſto perpeſſio vt ſupra monſtrauimus, non exoluit hominem aliis diuinis legibus tunc vrgentibus, quarum vna quoad Catechumenum eſt ſuſceptio baptiſmi aquæ, ſi per circunſtantias liceat. Id quod etiam ſupra confirmatum eſt exemplo SS. Martyrum Nicomedienſium, qui ſubitò intercepti, móxque omnes

bere calicem, quem ego bibam, & Baptiſmo, «
quo ego baptizor, baptizari?] Rurſus catecheſi «
13. poſt propoſitas alias cauſas fuſi ex eodem Chriſti latere ſanguinis cum aqua; [Aſſignarunt enar- «
ratores patres noſtri, & aliam quoque eius rei «
cauſam. Cùm enim duplex ſit Baptiſmi ſalutaris «
virtus, vt eſt in Euangeliis; vna quidem, quæ ba- «
ptizatis donatur per aquam; altera verò ſancto- «
rum martyrum in perſecutionibus, per proprium «
ſanguinem: exiuit de altari ſalutari ſanguis & aqua, «
propter eam quæ eſſet futura Chriſti confeſſio- «
nem, & in Baptiſmo; & in temporibus martyrij «
confirmans gratiam.] «

6. Sed ea duplicis baptiſmi ex Chriſti latere fluentis expreſſione dimiſſa, pauca adhuc teſtimonia in rem propoſitam proferamus. Ruperti locus ex l.7. de diuin offic. c.5. planè inſignis eſt, & adſcriptione digniſſimus. [Multi perſecutionis arti- «
culo præoccupati, ſine aquæ baptiſmo ſuppliciis «
affecti, pro Chriſto conſummati ſunt. Quid ergo? «
Nunquid hi baptizati ſunt? Imò tanto maiorem «
gratiam præ illis, qui in pace Eccleſiæ moriuntur, «
aſſecuti ſunt, quanto grauiori diſpendio morti, & «
Sanguini Chriſti communicauerunt? Nam in ba- «
ptiſmo communi, tantùm ſimilitudo mortis eſt, «
ſicut ait Apoſtolus: Si enim complantati facti ſu- «
mus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectio- «
nis erimus. In martyrio autem ipſa mors. Quòd ſi «
martyrium Baptiſmus non eſſet, nunquam Domi- «
nus de paſſione ſua dixiſſet, quod iam ſuprà com- «
memoratum eſt: baptiſmo habeo baptizari, & «
quomodo coarctor, vſque, dum perficiatur? Ve- «
rùm exceptis his quos eiuſmodi articulus non in- «
tercipit,

« tercipit, nulli Spiritus ſanctus extra fontem occur-« rit, totámque remiſſionem peccatorum intra « aquas continet, nec vltrà extendit.] Addo & Origenem tract. 12. in Matthæum, vbi & veritatem propoſitam tradit diſertiſſimè, & rationem appellationis in qua verſamur, confert cum alia martyrij appellatione, quam aliò ipſe trahit. Vocatur enim martyrium, & baptiſmus, & calix. Vtra-« que ergo appellatio quo pertineat ſic aperit. [Quæ-« rere oportet in loco quid eſt calix, & quid eſt ba-« ptiſmum. Quaſi diſtent enim ab inuicem, ſic « vtrumque eſt nominatum. Multi enim vtrumque « dicunt ad paſſionem martyrij pertinere: non atten-« dentes quoniam niſi duos & diuerſos intellectus « oſtenderet calix & baptiſmum, nunquam vtrum-« que nominaretur. Nos autem & iſtam quidem tra-« ditionem non reprobamus, alteram autē ſtatuimus: « quoniam calix quidem ipſa paſſio intelligitur eſſe « dolorum. Quod confirmatur non ſolùm exemplo « quod dicit: pater ſi poſſibile eſt transfer calicem « hūc à me: quia cum doloribus bibitur ab eo qui ſuſ-« cepit certamen martyrij, donec biberit eum, ſuſti-« nēs in tentatione martyrij vniuerſa quæ inferuntur. « Sed etiam eo quòd in alio loco dicitur. Quid retri-« buam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? « Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini in-« uocabo. Vota mea Domino reddam in conſpectu « omnis populi eius: Pretioſa in conſpectu Domini « mors Sanctorum eius. Nihil enim dignum reddere « poſſumus Deo pro omnibus bonis quæ fecit in no-« bis, niſi vt calicem ſalutarem promptè accipia-« mus, & nomen Domini inuocemus, vt poſſimus « magnanimiter bibere eum: in quo bibendo vota

noſtra

nostra reddimus Domino in conspectu omnis po- «
puli eius. Manifestè autem ostendit in his, quo- «
niam calix martyrium est, ex eo quod statim pro- «
pter bibitum calicem addidit, sic: Pretiosa in con- «
spectu Domini, mors Sanctorum eius. Intellectu «
autem omne martyrium duplex est, quorum vnum «
vocatur calix salutaris, reliquum autem baptisma. «
Et hoc quidem, quo quis perfert dolores, calix «
est; quem bibit omnis qui sustinet omnia sibi illa- «
ta, nec reiicit, nec euomit aliquid eorum. Quod «
autem quis in passione remissionem accipit pecca- «
torum, baptismum est. Si enim baptismum indul- «
gentiam peccatorum promittit, sicut accepimus «
de baptismo aquæ & spiritus; remissionem autem «
accipit peccatorum, & qui martyrij suscipit ba- «
ptismum: sine dubio ipsum martyrium rationabi- «
liter baptismum appellatur. Quoniam autem re- «
missio fit peccatorum omni martyrium sustinenti, «
manifestum est ex eo quod ait: omnis qui confes- «
sus fuerit in me coram hominibus, & ego confite- «
bor in illo coram patre meo qui est in cœlis. Confi- «
tetur ergo coram patre suo Saluator omnem homi- «
nem qui confessus fuerit eum coram hominibus, «
etsi fuit ante confessionem aliqua habens peccata. «
Si enim eos qui aliqua habentes peccata confessi «
sunt, non confitetur & Christus coram patre suo; «
iam non erit verum quod dixit: omnis qui me con- «
fessus fuerit, &c. Aliâs autem peccatorem nescio «
si confitetur Christus coram patre suo. Confessio «
enim filij, est gloriantis in conspectu paterno, super «
eo quem confitetur, quasi digno confessione Chri- «
sti ad Patrem.] Vocem *calicis* martyrio aptatam in «
Scripturis, quam vides ab Origene aliorsum fle-

xam,

xam, quàm quo pertinere dixit vocem *baptismi* martyrio tributam; S.Maximus homil.1. de S.Cypriano, ita interpretatus est, vt eundem sensum faciat quem appellatio baptismi. Verba eius sunt.
" [Rectè calix martyrio comparatur, quia sicut calix
" cùm bibitur, omnis humor noxius vini calore de-
" coquitur; ita & martyrij poculum cum hauritur,
" omnes peccatoris fæces passionis gloria temperan-
" tur. Vinum ergo quoddam salutare martyrij est;
" quod cordi lætitiam præstat, calorem fidei, animæ
" puritatem.] Mysticè easdem voces exponit & ad tribulationis ac mortificationis martyrium aptat alter S. Maximus centur.1. ex variis c.98. 99.100. & centur.2. c.1.

7. Religio sit missum facere illustrem locum S. Cypriani in epist. ad Iubaianum quæ est 73. à n.71. vbi & hanc veritatem perspicuè tradit & difficultatem quæ ex Christi verbis moueri in contrarium poterat, rectè elidit. Sic igitur ait post adductum generale Christi edictum de baptismo *nisi quis re-*
« *natus*, &c. vt habetur Ioan. 3. [Quidam quasi
« euacuare possint humana argumenratione, prædi-
« cationis Euangelicæ veritatem, catechumenos no-
« bis opponunt, siquis ex his antequam in Ecclesia
« baptizetur, in confessione nominis apprehensus
« fuerit & occisus, an spem salutis & præmium con-
« fessionis amittat, eo quod ex aqua priùs non sit
« renatus. Sciant igitur huiusmodi homines suffraga-
« tores & fautores hæreticorum, catechumenos il-
« los primò integram fidem & Ecclesiæ vnitatem te-
« nere, & ad debellandum diabolum de diuinis ca-
« stris cum plena & syncera Dei Patris, & Christi,
« & Spiritus sancti cognitione procedere: Deinde
nec

nec priuari baptismi Sacramento: vtpotè qui baptizentur gloriosissimo & maximo sanguinis baptismo, de quo & Dominus dicebat, habere se aliud baptisma, quo deberet baptizari. Sanguine autem suo baptizatos, & passione sanctificatos consummari, & diuinæ pollicitationis gratiam consequi; declarat in Euangelio idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem & confitentem loquitur, & quod secum futurus sit in paradiso, pollicetur.] Significat latronem Christo confixum & hora vndecima conuersum, martyrio excessisse. Quo eodem modo loquuntur nonnulli alij Patres, adducti & expensi in tractatione nostra de S. Latrone cap. 11. vbi pleniùs quomodo hæc Cypriani verba à D. Augustino variis locis ibidem signatis approbata, sint ad verum sensum trahenda, negato, (vt verè negandum est,) martyrio S. Latronis. Tandem martyrium esse baptismum quendam, & idcirco posse martyrem, negata baptismi copia, saluum esse, oppetita ob Christum morte, latè confirmat Petrus Cluniacensis epist. contra Petrobusianos, & idem tradit S. Bernardus epist. 77. quæ est ad Hugonem Victorinum.

Vtrius baptismi gratia vberior.

8. Est itaque martyrium baptismus quidam: quod sicut Baptismus animam baptizati à peccati sordibus emundat, & omnem reatum in adulto præiacentem ex peccatis actualibus, perfectè abstergit; sic etiam martyrium. Imo vberiorem gratiam sanctificantem, concedi per martyrium, quàm per baptismum aquæ, eadem ratio qua martyrium gratiam conferre confirmant Scholastici, apertè con-

 ficit.

ficit. Sic enim argumentantur, vt probent baptiſmo ſanguinis conferri gratiam. Non minus operatur Chriſti paſſio ad ſalutem eius qui Chriſto paſſo cóformatur ſecundùm realem perpeſſionem paſſionis, quàm is qui Chriſto tãtùm conformatur quoad typicam perpeſſioné. Atqui martyr Chriſto paſſo cóformatur quoad realem paſſionis ſuſceptionem: qui verò baptizatur non conformatur Chriſto niſi in adumbratione quadam & typo ſacraméti, quo Chriſto intra aquas commoritur & cóſepelitur, vt Apoſtolus ſæpè loquitur. Ergo martyrium non minùs conducit ad ſalutem martyris baptiſmo non tincti, quàm baptiſmus aquæ ad ſalutem eius cui admouetur. Hanc rationem adhibet ad rem propoſitam Durandus in 4. d. 4. q. 8. n. 6. eáque paſſim vtuntur Scholaſtici, & in ſuperioribus relata eſt ex Cleméte Romano, atque Ruperto. Non eſt autem obſcurum, quomodò ea ipſa ratio rectè applicata confirmet etiam maiorem gratiam tribui per martyrium quàm per baptiſmum aquæ. Nam vt ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis. Sicut ergo martyrium & baptiſmus aquæ, quia ſunt expreſſiones mortis Chriſti, acceperunt vt in eis conferretur gratia; ita martyrium quia eſt luculentior expreſſio, maioris gratiæ ferax eſſe, eſt conſentaneum. Et ita agnoſcit ſupra Durandus num. 10. & 14. Sed ratione ductus quæ ad rem non facit. Eam enim maiorem gratiæ vbertatem in martyrio quàm in baptiſmo aquæ, ex eo probat, quod DEVS non deficiat in neceſſariis: vberior autem gratia ſit neceſſaria ad actum difficiliorem, cuiuſmodi perſpicuè eſt martyrij exceptio præ baptiſmi ſuſceptione. Hanc rationem aio eſſe extra rem, quia à gratia

tia sanctificante de qua agimus, salit ad gratiam actualem, quæ sola prærequiritur ad operandum, & vberior maiórque affundi debet pro difficiliore actu.

9. Itaque sistendum est in ratione proposita, qua non incongruè stabilitur quod S. Cyprianus episto. 73. quæ est ad Iubaianum num. 68. tradit: nempe vim potiorem agnoscendam esse baptismi sanguinis, quàm baptismi aquæ. Et magnificentiùs in præfatione ad librum de exhortat. martyrij. [Nos qui Domino permittente primum baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoque singulos præparemus, insinuantes & docentes, hoc esse baptisma in gratia maius, in potestate sublimius, in honore pretiosius. Baptisma in quo angeli baptizant; baptisma in quo Deus, & Christus eius, exultant; baptisma post quod nemo iam peccat; baptisma quod fidei nostræ incrementa consummat; baptisma quod nos de mundo recedentes statim Deo copulat. In aquæ baptismo accipitur peccatorum remissa; in sanguinis, corona virtutum. Amplectenda res est, & optanda, & omnibus postulationum nostrarum precibus expetenda, vt qui serui Dei sumus simus & amici.] Firmat hic locus Barthij coniecturam, aduersariorum libro 45. cap. 21. notantis, martyres, sigillatim dictos, *amicos Dei*, in quam sententiam laudat Eucherium homil. de S. Romano, & Martiali adscriptarum epistolarum loca quædam. Nempe per baptismum aquæ facti domestici Dei, ac serui, in eius familiam transcribimur: per baptismum verò sanguinis, multo sumus apud DEUM gratiosiores, ita vt etiam amici nominemur & simus. Itaque eadem opera, & baptismi nomen ac

prærogatiuas quoad gratiæ infusionem, & reatus abstersionem in vtroque, confirmatas dedimus, & veluti superpondium quoddam, adiecimus, quo vberiorem esse martyrij quàm baptismi gratiam monstratum est. Æquè autem in paruulis, ac in adultis, vberiorem esse martyrij quàm baptismi gratiam, suadetur ex vniuersalibus Patrum locutionibus de maiore martyrij quàm baptismi fructu. Vt propterea non placeat quod Gabriel in 4.d.4. q. 2. *Litera* I. in dubium reuocat, an prædictum gratiæ superpondium, paruulis ex martyrio accedat, supra id quod ex baptismo aquæ essent accepturi.

Martyrium statim à morte cælo infert; confertur igitur in eo gratia & plena nitela.

10. Quod secundo loco affirmabam, nempe martyrem à piacularibus flammis planè securum, cœlo inferri illico à morte, insinuatur à S. Irenæo l. 1.c. 2. agnoscente aliquos ex perseuerantia dilectionis cum Deo, à primo è vita excessu, cœlo inferri, quod in martyres maximè cadere, non videtur dubium, cum nemo maiorem habeat charitatem, quàm qui pro amico animam ponit. Clariùs idem docuit Tertulianus lib. de resurr. carnis c. 43. cum « dixit [Nemo peregrinatus à corpore, statim im« moratur penes Dominum nisi ex martyrij præro« gatiua, scilicet paradiso non inferis deuersurus. Et idcirco lib. de patient. c. 13. martyrium vocat, secundam intinctionem, ipsum diuinæ sedis ascensum.] Nam quamuis aliorum SS. animas statim à morte cœlo inferri, negare videatur Tertullianus, sed etiamsi culpæ macula & reatu liberas, solùm in

A brahæ

Abrahæ ſinum induci dicat; vt videre eſt apud Pamelium parado. 9. Tamen animas martyrum admitti in cœlum illico à morte, aliis mundi finem in ſinu Abrahæ præſtolantibus, diſertè habet lib. de anima c. ss. Item in calce Apologetici, inde laudat martyrium, quod omnia hu c operi delicta donentur, quod totam Dei gratiam redimat, quod omnem veniam ab eo, compenſatione ſanguinis ſui, homo expediat per martyrium. Quod perinde eſſe videtur, ac ſi martyrem illico à morte, ad cœlum deduci, diceret. ſic enim verè tota Dei gratia redimitur, & tota venia expeditur.

Sed magnificè, vt omnia alia ad martyrium ſpectantia, ita hoc quoque non poſtremum inter martyrij decora, expreſſit S. Cyprianus lib. de laude martyrij verbis illis, quæ vt alia pleraque ex eo imitatus eſt Lucifer Calarita. lib. quod moriẽdum ſit pro Dei filio. *Sanguini noſtro patet cœlum; ſanguini, gehennæ cedit habitaculum.* Eundem ſenſum faciunt illa ex eiuſdem libri principio. [Conſiderare vtique " debetis quantæ ſit gloriæ, vitæ quamlibet macu- " lam, & ſordes polluti corporis, & longa vitiorum " tabe concreta contagia, tantóque temporis tractu " mundi crimen exceptum, vnius ictus remediis ex " piare: quo & augeri merces, & crimen poſſit exclu- " di. Vnde omnis conſummatio & ſtatus vitæ, in mar " tyrio eſt collocatus. Hoc fundamentum vitæ & " fidei; hoc præſidium ſalutis; hoc vinculum libertatis " & honoris. Et quamuis ſint & alia per quæ adipiſci " lux poſſit, tamen ad proximitatem muneris repro- " miſſi; pœnis meliùs patrocinantibus peruenitur.] " Alium perlegantem locum ex præfatione libri de exhortat. martyrij, non ita multo ante retuli, vbi

 diſertè

disertè profitetur, martyrem è mundo recedentem, statim Deo copulari. Explicatissimè episto. 52. quæ
« est ad Antonianum num. 59. [Aliud est ad veniam
« stare, aliud ad gloriam peruenire, Aliud missum in
« carcerem, non exire inde, donec soluat nouissimum
« quadrantem; aliud statim fidei & virtutis accipere
« mercedem. Aliud pro peccatis longo dolore cru-
« ciatum emundari, & purgari diu igne; aliud peccata
« omnia passione purgasse: Aliud denique pendere
« in die iudicij ad sententiam Domini, aliud statim à
« Domino coronari.] Omnino eam martyris expurgationem plenam, & subitam gloriam, ferunt illa S. Basilij in psal. 115. ad illud, *pretiosa in conspectu Do-*
« *mini*, [lapilli quidam, floridis interspersi, & sublu-
« centes coloribus, nominari solent pretiosi ab istis
« diuitiarum helluonibus; Re autem vera, pretiosa
« est mors sanctorum eius, cum videlicet anima per
« vitæ istius curriculum expurgata ab omni eluuiè &
« inquinamento carnis, emancipata & libertati red-
« dita, nullam in se retinens maculam aut rugam,
« duris pro pietate agonibus iam exantlatis probata,
« insignita corona iustitiæ, perque hæc omnia admi-
« rabili decore virtutis interlucens, Domino, suo at-
« que omnium iudici se præsentarit, lapide omni pre-
« tioso longè rutilantior, Dei munere eam indepta
« claritatem.] At ea ad iudicem præsentatio priuata, fit in ipso mortis puncto.

Idem colligitur, ex eo quod nulla peccata martyri noceant.

11. Non nocere martyri, (quod tertio loco addebam,) anteriora quæcunque peccata, tradit Antoninus

tonius Episcopus in protrepr. ad Arcadium pro fide exulem,in fine. (Habetur t. 5.Bibl.Colon.p.3.) Præiuerat Tertullianus locis ex eo paulo ante notatis,quibus martyrio donari omnia delicta, omnémque per illud veniam expediri dixit,esséque martyrium , intinctionem secundam. At baptizati peccata omnia, ita merguntur , vt ei vltra nocere nequeant quod repetens l.de patient.c. 13. vocat insuper martyrium,*ipsum diuina sedis ascensum*. Quia illico à martyrio , Deus aditur. Ad eundem sensum , accommodandum est egregium martyrij elogium, quod ei pangunt idem Tertullianus in scorpiaco c. 5. & qui ex Tertulliano aperte profecit Lucifer Calarit.l.quod moriendum sit pro Dei filio.Indè enim martyrium celebrant hi Patres , quod sit velut quædam Dei medicina , qua Deus hominem suis vlceribus ac morbis perfectè eximit , sed adhibito passionis cauterio , gladio , potionibus amarissimis.Itaque cum Gnosticus martyrij osor,Deum crudelitatis in suos insimularet , quos martyriis demeti sineret. [Est planè quasi sæuitia, (inquit Tertullianus ,) medicina de scalpello , déque cauterio de sinapis incendio : non tamen secari , inuri , & extendi , morderíque idcirco malum , quia dolores vtiles adfert. Nec quia tantum modò contristat,recusabitur , sed quia necessariò contristat , adhibebitur. Horrorem operis , fructus excusat. Vlulans denique ille , & gemens & mugiens inter manus medici , postmodum easdem mercede cumulabit , & artifices optimas prædicabit, & sæuas iam negabit. Et si martyria desæuiunt , sed in salutem. Licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare. Sed medicum quoque mirabe-

" tis etiam in illo, quod fermè pares adhibet quali-
" tates medelarum, aduersus qualitates querelarum,
" quum quasi de peruerso auxiliatur, per ea subue-
" niens per quæ laboratur. Nam & calores caloribus
" ampliùs onerando compescit, & ardores siti potiùs
" macerando restinguit, & fellis excessus amaris qui-
" búsque potionibus colligit, & sanguinis fluxus de-
" fusa insuper venula reuocat. Deum verò (& quidem
" zelotem) culpandum existimabis, si voluit certasse
" cum causa, & iniuriæ æmulando prodesse, mor-
" tem morte dissoluere, occisionem occisione disper-
" gere, tormentis tormenta discutere, supplicia sup-
" pliciis euaporare. Vitam auferendo conferre, car-
" nem lædendo iuuare, animam eripiendo seruare.
" Peruersitas quam putas, ratio est; quod sæuitiam
" existimas, gratia est.] Vides perfectam vulnerum spiritualium martyris obductionem, per exceptionem mortis pro Christo. Quare martyrium, tanquam nouacula, vt Augustinus quoque est interpretatus, in psalm. 51. & serm. 6. de verb. dom. sola superflua capillorum, vel putredines vlcerum tollit; & perfectæ sanitatis beneficio impenso, ne vltra nocere queant, efficit.

12. Hanc ob causam Clemens Alexandrinus 4. strom. c. 5. reprehendit Heracleonem Valentinianum, qui dixisse videbatur confessionem vocis à martyre coram iudicibus, fidei hostibus editam, inanem esse, nisi confessio, per vitæ confessionem Christiano dignam, antecessisset. Negat Clemens, eum satis perpexisse, id falsitatis redargui ex plerísque antea impiis, & subitò per martyrium Deo ac-
" ceptis. [Quod etsi non actione aliqua & vita con-
" fessi sunt Christum coram hominibus, eo tamen

quod

quod voce confiteantur in iudiciis, & vsque ad " mortem cruciati non negent, ex affectione credidisse cernuntur. Confitens autem affectio, & maximè quæ ne morte quidem mutatur, omnia vitia, quæ gignebantur per cupiditatem corporis, omnino rescindit. Est enim, (vt semel dicam, repentè accumulata per actionem pœnitentia, & vera in Christum confessio, voce testificante.] Nec sanè negari potest, plerunque martyrij gratiam, hominibus illuc vsque oblæsæ, nec adeò exquisitæ virtutis fuisse concessam, quales aliquos sibi notos fuisse, testatur S. Epiphan. hæresi 70. Imo auctor libri de singularit. clerico. apud Cyprianum num. 117. pleró sque multis flagitiis coopertos, per martyrium coronatos, & subitò honestatos fatetur. [Sæpius & mœchi (inquit,) & sanguinarij, & ebriosi, & omnium scelerum rei, reperta pugnæ occasione conuersi, meruerunt ad martyrij veniam peruenire. Ideò enim martyrium, appellatur tam corona, quàm baptisma; quia baptisat pariter & coronat.] S. item Hieronymus epistol. 65. agens de Pamphylo martyre, Origenis laudatore, ait id ab eo factum, (si verè factum,) priusquam martyr esset [Et quomodò inquies, martyrio dignus fuit? Scilicet vt martyrio deleret errorem, vt vnam culpam sanguinis sui effusione purgaret. Quanti in toto orbe martyres, antequam cæderentur, variis subiacuere peccatis?]

Verùm inquit S. Eulogius in Apolog. SS. Martyrum Cordubensium, [etsi culpis obnoxij maneant, & ex qualibet sorde vitiorum infecti ad martyrium veniant, nihil impedit, cum omnibus martyriali trophæo deletis, ad Christum coronandi accedant.]

« cedant.] Pulchrè in documentis ad SS. Virgines « carcere conclusas. [Qui sectando iustitiam, pro iu« stitia mori eligit, celerem instantibus bellis defe« ctum imponit, æternúmque indubius ad regnum « ascendit. Sit qualis vult & ex quibuslibet vitiorum « laqueis seu peccatorum sordibus venerit, etiam si « illotus baptismate ad martyrium conuolauerit, ni« hilominùs coronatur.]

Infertur non esse pro martyre orandum, aut sacrificandum.

13. Ex hactenus constitutis, perspicuè sequitur, non esse pro martyre orandum, vt rectè tradidit S. Augustinus serm. 17. de verb. Apost. verbis illis. « [Perfectio in hac vita nonnulla est, ad quam sancti « martyres peruenerunt. Ideóque habet Ecclesiastica « disciplina quod fideles nouerunt, cùm martyres eo « loco recitantur ad altare Dei, vbi non pro ipsis ore« tur, pro cæteris autem commemoratis defunctis « oretur. Iniuria est enim martyris, pro martyre ora« re, cuius nos debemus orationibus commendari: « certauit enim contra peccatum vsque ad sangui« nem.] Idem serm. 107. de diuer. c.2. [Vnde mar« tyres magni, vnde excelsi, vnde cæteris homini« bus multò florentiùs coronati? Vnde quod norunt « fideles, distincti à defunctis loco suo martyres re« citantur, nec pro eis oratur, sed eorum orationibus « Ecclesia commendatur? Vnde hoc nisi quia mors « quam pro Dominica confessione elegerunt susci« pere, quàm Christum negare, vtique amara est?] Vsurpauit hoc de martyre suffragiorum incapace, Innocentius 3. cap. *cum Martha* de celebr. Missa.

Sed

Sed quod hoc quasi effatum, *Iniuriam facit martyrij qui orat pro martyre*, ex Scriptura petitum dicit; non est accipiendum de illorum verborum cortice: (Nullibi enim in Scriptura comparent voces illæ:) sed accipiendum est de sensu quo voces illæ grauidantur, qui verè continetur iis scripturis quibus martyrij priuilegia astruuntur. Quo ferè modo plerique, allegatum ex scripturis interpretantur illud Christi Ioan.7. *Sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent.* Quorum verborum cortex in nulla Scriptura reperitur.

Prior nodus ex Patrum locis in contrarium.

14. Hoc tamen consectarium, non vnius autoritatis machina, & firmæ rationis impetu quati videtur. Nam imprimis erit qui censeat S. Cyprianum, laudum martyrij cæteróqui prodigum, orationem pro martyribus iam cæsis approbasse, cum scribat epistol. 34. num. 11. [Veri & spirituales " Dei milites; dum Diabolum Christi confessione " prosternunt, palmas à Domino & coronas illustri " passione meruerunt. Sacrificia pro eis semper, vt " meministis, offerimus, quoties martyrum passio- " nes, & dies anniuersaria commemoratione cele- " bramus.] S. item Chrysostomus hom. 21. in Acta, " sacrificium Missæ pro martyribus offerri, in hunc modum docet. [Quid dicis? In manibus est hostia, " & omnia proposita, sunt benè ordinata; ad sunt " angeli, adsunt archangeli, adest filius Dei, cum " tanto horrore astant omnes, astant illi clamantes " omnibus silentibus, & putas temerè hæc fieri? Igi- " tur & alia temerè, & quæ pro Ecclesia, & quæ " pro

« pro sacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudi-
« ne ac vniuersalitate? Absit. Sed omnia cum fide sunt.
« Quid tibi videtur, quod pro martyribus offertur?
Tandem Clemens Romanus 6. constit. cap. vltimo
« [Conuenite in cœmeteriis ad legendum sacros li-
« bros, & canendum Psalmos pro mortuis martyri-
« bus, & Sanctis omnibus, qui sunt à sæculo defun-
« cti; ac pro fratribus vestris, qui in Domino mor-
« tui sunt; & Eucharistiam Deo acceptam antity-
« pon, id est, Sacramentum regalis Corporis Chri-
« sti, offerte in Ecclesiis vestris, & in cœmeteriis,
« atque etiam cùm excedunt è vita prosequimini
« cantu Psalmorum, si fuerint fideles; pretiosa enim
« in conspectu Domini mors Sanctorum eius.]

Explicantur.

15. Cæterum longè alia prædictis Patribus mens fuit. Quod enim ex S. Cypriani epistola 37. apertè habetur, hæc apud eum oblatio sacrificiorum pro martyribus, aliud non fuit quàm martyrum commemoratio super sacrificium; vt pluribus cum Rhenano expendit Pamelius ad librum Tertulliani ad martyr. n. 22. Idipsum duntaxat voluit S. Chrysostomus loco allegato, vbi egregiè tradit quàm sit SS. martyribus honorificum, nominari super sacrificium, & satis innuit sic accipiendum esse quod dixit de oblatione pro martyribus. Aic
« enim. [Licet martyres sint, etiam pro martyribus
« offertur. Magnus honor nominari Domino præsen-
« te dum mors illa celebratur, & horrendum sacrifi-
« cium, & ineffabilia sacramenta. Sicut enim seden-
« te rege quæcunque quis voluerit perficit; vbi au-

tem

tem surrexerit, quæcunque dicit, frustra dicit: ita «
& tunc quandiu proposita fuerint mysteria, omni- «
bus honor maximus in memoria haberi. Vnde «
enim annunciatur tunc sacramentum horrendum, «
quod pro mundo dedit seipsum Deus, cum illo mi- «
raculo tempestiue memor est ille eorum qui pec- «
carunt. Sicut enim quando regum trophæa statuun- «
tur, tunc celebrantur quidem & quicunque victo- «
riæ socij fuerunt; dimittuntur autem qui sunt in «
vinculis per illud tempus; vbi autem transierit hoc «
tempus, qui nihil assecutus est, nihil obtinet, ita sanè «
& hic.] Subdit & alteram causam illius, martyrum «
memoriæ in sacrificij oblatione. Nempe vt conte-
stemur Christum viuere, deuicta & per eius mor-
tem mortua morte, quæ causa longè alia est à fru-
ctu martyribus quæsito per sacrificium, aut preces
nostras. Quod æquè dicendum est de alia eiusdem
memoriæ causa, adducta à S. Cyrillo catech. 5.
mystago. dicente vsurpari eam martyrum comme-
morationem in Missa. *Vt Deus orationibus illorum & deprecationibus, suscipiat preces nostras.* Ac etiam
de ea quam proponit Simeon Thessalo. c. *de missa fidelium*; nempe quod Sancti in sacrificio memo-
rentur, vt contestemur nostram cum eis societa-
tem. Itaque cum hæ causæ sint alienissimæ ab ea
quæ inter obiiciendum assumitur, & tamen pri-
mo loco adhibenda fuisset si verè locum haberet,
fatendum est nullum fructum martyribus parari,
ex eorum memoria in incruento sacrificio, & qui-
busuis nostris precibus. Et disertè ita tradit Euge-
nius IV. in Bulla Canonizationis S. Nicolai To-
lentinatis *initio*, & iam olim S. August. tract. 84.
in Ioan. vbi sic loquitur de martyribus. [Ideò ad «
ipsam

« ipſam menſam , non ſic eos commemoramus,
« quemadmodùm alios qui in pace requieſcunt , vt
« etiam pro eis oremus , ſed magis vt orent ipſi pro
« nobis , vt eorum veſtigiis adhæreamus , quia im-
« pleuerunt ipſi charitatem, qua Dominus dixit non
« poſſe eſſe maiorem.]

16. Non deſunt tamen aliquales fructus extrinſeci , quos dicere liceat SS. martyribus per orationem noſtram aut ſacrificij oblationem præſtari. Cedit enim in aliquod eorum bonum , quod Deum rogemus vt eos honorari in dies magis , ac illuſtrari velit. Qua interpretatione Innoc. 3. cap. *cum Martha* de celebr. Miſſa. molliri vult petitiones quaſdam ſacris collectis inſertas , quibus Deum rogamus, vt velit oblationem ſancto prodeſſe. Approbátque hanc ſententiam Bellarm. l. 2. de purgat. c. 18. & Suarez lib. 1. de orat. c. 14. à num. 4. Nec etiam iiſdem martyribus inutile eſt , quod per ſacrificium agamus Deo gratias propter beneficia illis conceſſa , & quadantenus iuuemus illos in diſſoluendis nominibus quibus Deo pro tot donis indiſſolubiliter aſtringuntur. Ita nodum propoſitum extricant Carolus Bouius ad l. 8. conſtit. Clemen. c. 18. & Simeon Theſſalon. l. de myſterio Miſſæ c. 45. ac Cabaſilas in expoſitione liturgiæ c. 48. Eſt etiam qui exiſtimet orationes & ſacrificia noſtra poſſe SS. martyribus prodeſſe , ad accelerandam reſurrectionis gloriam. Ita Henriquez l. 9. c. 14. n. 2. Nec Innocentius III. reprobat quorundam ſententiam quam refert , quod acceſſio quædam ad SS. gloriam facienda ſit , donec finiantur lux & tenebræ: proindéque non improbaretur qui diceret eam gloriæ acceſſionem SS. martyribus per

orationes

orationes nostras & sacrificia postulari: præsertímque si id acciperet de augmento illo gloriæ accidentalis quod enasci diceret ex fructu mortalium, proficientium exemplo SS. martyrum, & illustres eorum actus imitatione exprimentium. Ex tam multiplici interpretatione, quam prolatis contra veritatem propositam testimoniis dedimus, liquet nihil ei ab autoritate incommodari.

Nodus alter ex ratione, extricatur.

17. Sed neque à ratione, quæ admoueri aduersus eandem videtur posse, ex eo quod nihil vetet martyrem è vita excedere cum affectu ad veniale peccatum; ac proinde reatum aliquem hinc exportare fidelium suffragiis obliterandum. Certè S. Ambrosius non obscurè id insinuat epist. 27. agens de Episcopo qui Iudæorum synagogam incenderat, & à Theodosio ad excitationem synagogæ de sua pecunia, adigebatur. Vrget ergo imperatorem S. Ambrosius; videat etiam atque etiam, ne cogat Episcopum mentiri leuiter, & sibi falsò impingere factum, ob quod si morte plectatur, martyr euadat. Vbi apertè supponitur ab Ambrosio, eiusmodi Episcopum posse martyrium subire, contracta, nec ante mortem expiata, leuis mendacij labe. Præterea non videtur dubium, quin leuicula aliqua culpa ex vsu saltem semipleno libertatis, sufficiente ad tenuem maculam, possit obrepere homini dum ad martyrium abripitur, & perstare in eo ad instans vsque excedentis à corpore animæ: si nimirum prætermittatur quiuis bonus actus, cum perseuerantia illius culpæ incompossibilitatem ha-

bens.

bens. Igitur reatus ex huiusmodi culparum minutiis residuus in martyre, poterit viuorum suffragiis, præsertímque incruenti sacrificij applicatione eradi.

His rationibus nego conuelli sententiam propositam, qua suffragiorum fructus vllus existere à nobis in martyres negatur. Et non video quidem, quàm commodè negari possit, ea leuis culpæ per martyrem admissæ, exportatio ex hac vita in euentibus propositis. Perperam tamen inde concluditur, martyrem bonorum nostrorum egere, & posse per orationes ac suffragia nostra, semoueri remoras, quas reatus ex labeculis illis exportatus martyris beatitudini iniiceret. Quod enim de cuiuscunque iusti leuibus culpis hinc exportatis passim traditur quoad maculam; nempe eam in excessu è vita confestim tolli interueniente flagrantissimo actu charitatis in quem anima abiecto carnis ostreo propensissimè fertur; superstitem autem durare solum reatum, ignibus expurgatoriis consumendum: hoc ipsum de macula simul & vniuerso reatu ei respondente, dicendum est in re proposita. Nimirum in excessu è vita, omnem hanc minutiarum peccati rubiginem, incensissimo charitatis camino in anima martyris nunc flagrante, excoqui omnino; Deo per condonationem extrinsecam martyri suo citra quodcunque eius meritum, (quippe iam extra viam positi,) nostráque suffragia id concedente, per priuilegium martyrio annexum. Quod videri possit expressum à Saluiano l. 3. cum de martyribus ait. [Ad cœlestis regiæ ianuam, gradibus pœnarum suarum ascendentes, scalas sibi quodammodò de equuleis catastísque fece

fecerunt.] Non igitur egent suffragiorum nostro- «
rum scandulis.

Martyrium esse gratiæ ferax supra opus operantis, qui negarint.

18. Superest exponendus modus quo datur gratia, quam conferri martyri diximus, & modus item quo confertur reatus fortè præiacentis absterſio, qua martyrem cumulari ostenſum est: Tempus item collationis beneficiorum illorum, non est exploratum. Quare de vtroque illo puncto agendum ſequitur. Et quoad modum quidem quo gratia confertur martyri, non pauci negarunt quicquam gratiæ martyri adulto conferri ſupra id quod emercatur vi diſpoſitionum quatenus meritoriarum, ita vt nihil accipiat ex opere quaſi operato, ſed tantùm ex opere operantis. Ita Sotus in 4.d.3.q.vnica, concl.4. Martinus Ledesma 1. p. quarti q. 7. artic. 11. dub. 4. Bannes 22.q. 24. artic. 6. dub. 5. ad 7. Vaſq. 3. p.d. 153. c. 3. quibus non obſcurè fauet Petrus Cluniac. epiſto. contra Petrobuſianos, ſæpè inculcans, martyrem ſalutem ſuam in martyrio conſequi per fidem quam adhibet; vtique viuam, hoc est per eximium illum charitatis actum, ex quo ceruicem gladio metendam pro Deo obiicit. Quo eodem modo loquitur Petri æqualis S. Bernardus epiſto. 77, & apertè ad modum prædictum interpretatur fidem ex qua ſalus martyri accidit. Ait enim præter cætera. [Etſi martyrium vicem baptiſmi implere poſſe conceditur, non planè hoc facit «
pœna, ſed ipſa fides. Nam abſque ipſa; quid est «
martyrium, niſi pœna?] Fidem autem ait eſſe, «

" tis etiam in illo, quod fermè pares adhibet quali-
" tates medelarum, aduersus qualitates querelarum,
" quum quasi de peruerso auxiliatur, per ea subue-
" niens per quæ laboratur. Nam & calores caloribus
" ampliùs onerando compescit, & ardores siti potiùs
" macerando restinguit, & fellis excessus amaris qui-
" búsque potionibus colligit, & sanguinis fluxus de-
" fusa insuper venula reuocat. Deum verò (& quidem
" zelotem) culpandum existimabis, si voluit certasse
" cum causa, & iniuriæ æmulando prodesse, mor-
" tem morte dissoluere, occisionem occisione disper-
" gere, tormentis tormenta discutere, supplicia sup-
" pliciis euaporare. Vitam auferendo conferre, car-
" nem lædendo iuuare, animam eripiendo seruare.
" Peruersitas quam putas, ratio est; quod sæuitiam
" existimas, gratia est.] Vides perfectam vulnerum spiritualium martyris obductionem, per exceptionem mortis pro Christo. Quare martyrium, tanquam nouacula, vt Augustinus quoque est interpretatus, in psalm. 51. & serm. 6. de verb. dom. sola superflua capillorum, vel putredines vlcerum tollit; & perfectæ sanitatis beneficio impenso, ne vltra nocere queant, efficit.

12. Hanc ob causam Clemens Alexandrinus 4. strom. c. 5. reprehendit Heracleonem Valentinianum, qui dixisse videbatur confessionem vocis à martyre coram iudicibus, fidei hostibus editam, inanem esse, nisi confessio, per vitæ confessionem Christiano dignam, antecessisset. Negat Clemens, eum satis perpexisse, id falsitatis redargui ex pleríque antea impiis, & subitò per martyrium Deo ac-
" ceptis. [Quod etsi non actione aliqua & vita con-
" fessi sunt Christum coram hominibus, eo tamen

quod

quod voce confiteantur in iudiciis, & vsque ad mortem cruciati non negent, ex affectione credidisse cernuntur. Confitens autem affectio, & maximè quæ ne morte quidem mutatur, omnia vitia, quæ gignebantur per cupiditatem corporis, omnino rescindit. Est enim, (vt semel dicam, repentè accumulata per actionem pœnitentia, & vera in Christum confessio, voce testificante.] Nec sanè negari potest, plerunque martyrij gratiam, hominibus illuc vsque oblæsæ, nec adeò exquisitæ virtutis fuisse concessam, quales aliquos sibi notos fuisse, testatur S. Epiphan. hæresi 70. Imo auctor libri de singularit. clerico. apud Cyprianum num. 117. pleròsque multis flagitiis coopertos, per martyrium coronatos, & subitò honestatos fatetur. [Sæpius & mœchi(inquit,)& sanguinarij,& ebriosi, & omnium scelerum rei, reperta pugnæ occasione conuersi, meruerunt ad martyrij veniam peruenire. Ideò enim martyrium, appellatur tam corona, quàm baptisma; quia baptisat pariter & coronat.] S. item Hieronymus epistol. 65. agens de Pamphylo martyre, Origenis laudatore, ait id ab eo factum, (si verè factum,) priusquam martyr esset [Et quomodò inquies, martyrio dignus fuit? Scilicet vt martyrio deleret errorem, vt vnam culpam sanguinis sui effusione purgaret. Quanti in toto orbe martyres, antequam cæderentur, variis subiacuere peccatis?]

Verùm inquit S. Eulogius in Apolog. SS. Martyrum Cordubensium, [etsi culpis obnoxij maneant,& ex qualibet sorde vitiorum infecti ad martyrium veniant, nihil impedit, cum omnibus martyriali trophæo deletis, ad Christum coronandi accedant.]

« cedant.] Pulchrè in documentis ad SS. Virgines
« carcere conclusas. [Qui sectando iustitiam, pro iu-
« stitia mori eligit, celerem instantibus bellis defe-
« ctum imponit, æternúmque indubius ad regnum
« ascendit. Sit qualis vult & ex quibuslibet vitiorum
« laqueis seu peccatorum sordibus venerit, etiam si
« illotus baptismate ad martyrium conuolauerit, ni-
« hilominùs coronatur.]

Infertur non esse pro martyre orandum, aut sacrificandum.

13. Ex hactenus constitutis, perspicuè sequitur, non esse pro martyre orandum, vt rectè tradidit S. Augustinus serm. 17. de verb. Apost. verbis illis.
« [Perfectio in hac vita nonnulla est, ad quam sancti
« martyres peruenerunt. Ideóque habet Ecclesiastica
« disciplina quod fideles nouerunt, cùm martyres eo
« loco recitantur ad altare Dei, vbi non pro ipsis ore-
« tur, pro cæteris autem commemoratis defunctis
« oretur. Iniuria est enim martyris, pro martyre ora-
« re, cuius nos debemus orationibus commendari:
« certauit enim contra peccatum vsque ad sangui-
« nem.] Idem serm. 107. de diuer. c. 2. [Vnde mar-
« tyres magni, vnde excelsi, vnde cæteris homini-
« bus multò florentiùs coronati? Vnde quod norunt
« fideles, distincti à defunctis loco suo martyres re-
« citantur, nec pro eis oratur, sed eorum orationibus
« Ecclesia commendatur? Vnde hoc nisi quia mors
« quam pro Dominica confessione elegerunt susci-
« pere, quàm Christum negare, vtique amara est?]
Vsurpauit hoc de martyre suffragiorum incapace, Innocentius 3. cap. *cum Marthæ* de celebr. Missa.
Sed

Sed quod hoc quasi effatum, *Iniuriam facit martyrij qui orat pro martyre*, ex Scriptura petitum dicit; non est accipiendum de illorum verborum cortice: (Nullibi enim in Scriptura comparent voces illæ:) sed accipiendum est de sensu quo voces illæ grauidantur, qui verè continetur iis scripturis quibus martyrij priuilegia astruuntur. Quo ferè modo plerique, allegatum ex scripturis interpretantur illud Christi Ioan.7. *Sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent.* Quorum verborum cortex in nulla Scriptura reperitur.

Prior nodus ex Patrum locis in contrarium.

14. Hoc tamen consectarium, non vnius autoritatis machina, & firmæ rationis impetu quati videtur. Nam imprimis erit qui censeat S. Cyprianum, laudum martyrij cæteróqui prodigum, orationem pro martyribus iam cæsis approbasse, cum scribat epistol. 34. num. 11. [Veri & spirituales « Dei milites; dum Diabolum Christi confessione « prosternunt, palmas à Domino & coronas illustri « passione meruerunt. Sacrificia pro eis semper, vt « meministis, offerimus, quoties martyrum passiones « nes, & dies anniuersaria commemoratione cele- « bramus.] S. item Chrysostomus hom. 21. in Acta, « sacrificium Missæ pro martyribus offerri, in hunc modum docet. [Quid dicis? In manibus est hostia, « & omnia proposita, sunt benè ordinata; ad sunt « angeli, adsunt archangeli; adest filius Dei, cum « tanto horrore astant omnes, astant illi clamantes « omnibus silentibus, & putas temerè hæc fieri? Igi- « tur & alia temerè, & quæ pro Ecclesia, & quæ «
pro

« pro sacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudi-
« ne ac vniuersalitate? Absit. Sed omnia cum fide sunt.
« Quid tibi videtur, quod pro martyribus offertur?
Tandem Clemens Romanus 6. constit. cap. vltimo
« [Conuenite in cœmeteriis ad legendum sacros li-
« bros, & canendum Psalmos pro mortuis martyri-
« bus, & Sanctis omnibus, qui sunt à sæculo defun-
« cti; ac pro fratribus vestris, qui in Domino mor-
« tui sunt; & Eucharistiam Deo acceptam antity-
« pon, id est, Sacramentum regalis Corporis Chri-
« sti, offerte in Ecclesiis vestris, & in cœmeteriis,
« atque etiam cùm excedunt è vita prosequimini
« cantu Psalmorum, si fuerint fideles; pretiosa enim
« in conspectu Domini mors Sanctorum eius.]

Explicantur.

15. Cæterum longè alia prædictis Patribus mens fuit. Quod enim ex S. Cypriani epistola 37. apertè habetur, hæc apud eum oblatio sacrificiorum pro martyribus, aliud non fuit quàm martyrum commemoratio super sacrificium; vt pluribus cum Rhenano expendit Pamelius ad librum Tertulliani ad martyr. n. 22. Idipsum duntaxat voluit S. Chrysostomus loco allegato, vbi egregiè tradit quàm sit SS. martyribus honorificum, nominari super sacrificium, & satis innuit sic accipiendum esse quod dixit de oblatione pro martyribus. Ait
« enim. [Licet martyres sint, etiam pro martyribus
« offertur. Magnus honor nominari Domino præsen-
« te dum mors illa celebratur, & horrendum sacrifi-
« cium, & ineffabilia sacramenta. Sicut enim seden-
« te rege quæcunque quis voluerit perficit; vbi au-
tem

tem ſurrexerit, quæcunque dicit, fruſtra dicit: ita «
& tunc quandiu propoſita fuerint myſteria, omni- «
bus honor maximus in memoria haberi. Vnde «
enim annunciatur tunc ſacramentum horrendum, «
quod pro mundo dedit ſeipſum Deus, cum illo mi- «
raculo tempeſtiuè memor eſt ille eorum qui pec- «
carunt. Sicut enim quando regum trophæa ſtatuun- «
tur, tunc celebrantur quidem & quicunque victo- «
riæ ſocij fuerunt; dimittuntur autem qui ſunt in «
vinculis per illud tempus; vbi autem tranſierit hoc «
tempus, qui nihil aſſecutus eſt, nihil obtinet, ita ſanè «
& hic.] Subdit & alteram cauſam illius, martyrum «
memoriæ in ſacrificij oblatione. Nempe vt conteſtemur Chriſtum viuere, deuicta & per eius mortem mortua morte, quæ cauſa longè alia eſt à fructu martyribus quæſito per ſacrificium, aut preces noſtras. Quod æquè dicendum eſt de alia eiuſdem memoriæ cauſa, adducta à S. Cyrillo catech. 5. myſtago. dicente vſurpari eam martyrum commemorationem in Miſſa. *Vt Deus orationibus illorum & deprecationibus, ſuſcipiat preces noſtras.* Ac etiam de ea quam proponit Simeon Theſſalo. c. *de miſſa fidelium*; nempe quod Sancti in ſacrificio memorentur, vt conteſtemur noſtram cum eis ſocietatem. Itaque cum hæ cauſæ ſint alieniſſimæ ab ea quæ inter obiiciendum aſſumitur, & tamen primo loco adhibenda fuiſſet ſi verè locum haberet, fatendum eſt nullum fructum martyribus parari, ex eorum memoria in incruento ſacrificio, & quibuſuis noſtris precibus. Et diſertè ita tradit Eugenius IV. in Bulla Canonizationis S. Nicolai Tolentinatis *initio*, & iam olim S. Auguſt. tract. 84. in Ioan. vbi ſic loquitur de martyribus. [Ideò ad «
ipſam

« ipſam menſam, non ſic eos commemoramus,
« quemadmodùm alios qui in pace requieſcunt, vt
« etiam pro eis oremus, ſed magis vt orent ipſi pro
« nobis, vt eorum veſtigiis adhæreamus, quia im-
« pleuerunt ipſi charitatem, qua Dominus dixit non
« poſſe eſſe maiorem.]

16. Non deſunt tamen aliquales fructus extrinſeci, quos dicere liceat SS.martyribus per orationem noſtram aut ſacrificij oblationem præſtari. Cedit enim in aliquod eorum bonum, quod Deum rogemus vt eos honorari in dies magis, ac illuſtrari velit. Qua interpretatione Innoc. 3. cap. *cum Martha* de celebr. Miſſa. molliri vult petitiones quaſdam ſacris collectis inſertas, quibus Deum rogamus, vt velit oblationem ſancto prodeſſe. Approbátque hanc ſententiam Bellarm.l.2. de purgat. c.18. & Suarez lib.1. de orat. c.14. à num.4. Nec etiam iiſdem martyribus inutile eſt, quod per ſacrificium agamus Deo gratias propter beneficia illis conceſſa, & quadantenus iuuemus illos in diſſoluendis nominibus quibus Deo pro tot donis indiſſolubiliter aſtringuntur. Ita nodum propoſitum extricant Carolus Bouius ad l. 8. conſtit. Clemen. c.18. & Simeon Theſſalon. l. de myſterio Miſſæ c.45. ac Cabaſilas in expoſitione liturgiæ c.48. Eſt etiam qui exiſtimet orationes & ſacrificia noſtra poſſe SS. martyribus prodeſſe, ad accelerandam reſurrectionis gloriam. Ita Henriquez l. 9. c. 14. n.2. Nec Innocentius III. reprobat quorundam ſententiam quam refert, quod acceſſio quædam ad SS.gloriam facienda fit, donec finiantur lux & tenebræ: proindéque non improbaretur qui diceret eam gloriæ acceſſionem SS. martyribus per

orationes

orationes noſtras & ſacrificia poſtulari: præſertimque ſi id acciperet de augmento illo gloriæ accidentalis quod enaſci diceret ex fructu mortalium, proficientium exemplo SS. martyrum, & illuſtres eorum actus imitatione exprimentium. Ex tam multiplici interpretatione, quam prolatis contra veritatem propoſitam teſtimoniis dedimus, liquet nihil ei ab autoritate incommodari.

Nodus alter ex ratione, extricatur.

17. Sed neque à ratione, quæ admoueri aduerſus eandem videtur poſſe, ex eo quod nihil vetet martyrem è vita excedere cum affectu ad veniale peccatum; ac proinde reatum aliquem hinc exportare fidelium ſuffragiis obliterandum. Certè S. Ambroſius non obſcurè id inſinuat epiſt. 27. agens de Epiſcopo qui Iudæorum ſynagogam incenderat, & à Theodoſio ad excitationem ſynagogæ de ſua pecunia, adigebatur. Vrget ergo imperatorem S. Ambroſius; videat etiam atque etiam, ne cogat Epiſcopum mentiri leuiter, & ſibi falsò impingere factum, ob quod ſi morte plectatur, martyr euadat. Vbi apertè ſupponitur ab Ambroſio, eiuſmodi Epiſcopum poſſe martyrium ſubire, contracta, nec ante mortem expiata, leuis mendacij labe. Præterea non videtur dubium, quin leuicula aliqua culpa ex vſu ſaltem ſemipleno libertatis, ſufficiente ad tenuem maculam, poſſit obrepere homini dum ad martyrium abripitur, & perſtare in eo ad inſtans vſque excedentis à corpore animæ: ſi nimirum prætermittatur quiuis bonus actus, cum perſeuerantia illius culpæ incompoſſibilitatem habens.

fecerunt.] Non igitur egent suffragiorum nostro- «
rum scandulis.

Martyrium esse gratiæ ferax supra opus operantis, qui negarint.

18. Superest exponendus modus quo datur gratia, quam conferri martyri diximus, & modus item quo confertur reatus fortè præiacentis abstersio, qua martyrem cumulari ostensum est: Tempus item collationis beneficiorum illorum, non est exploratum. Quare de vtroque illo puncto agendum sequitur. Et quoad modum quidem quo gratia confertur martyri, non pauci negarunt quicquam gratiæ martyri adulto conferri supra id quod emercatur vi dispositionum quatenus meritoriarum, ita vt nihil accipiat ex opere quasi operato, sed tantùm ex opere operantis. Ita Sotus in 4. d. 3. q. vnica, concl. 4. Martinus Ledesma 1. p. quarti q. 7. artic. 11. dub. 4. Bannes 22. q. 24. artic. 6. dub. 5. ad 7. Vasq. 3. p. d. 153. c. 3. quibus non obscurè fauet Petrus Cluniac. episto. contra Petrobusianos, sæpè inculcans, martyrem salutem suam in martyrio consequi per fidem quam adhibet; vtique viuam, hoc est per eximium illum charitatis actum, ex quo ceruicem gladio metendam pro Deo obiicit. Quo eodem modo loquitur Petri æqualis S. Bernardus episto. 77, & apertè ad modum prædictum interpretatur fidem ex qua salus martyri accidit. Ait enim præter cœtera. [Etsi martyrium vicem baptismi implere posse conceditur, non planè hoc facit «
pœna, sed ipsa fides. Nam absque ipsa; quid est «
martyrium, nisi pœna?] Fidem autem ait esse, «

perfectam cordis conuerſionem ad DEVM, vniuerſis præceptis ſeruandis intentam. Annuere videtur Tertullianus c. 6. Scorpiaci. Nam præfatus *nihil iam martyribus imputari poſſe quibus in lauacro* (nimirum cruento,ſiue baptiſmo ſanguinis,) *vita ipſa deponitur*; ſubdit : *ſic dilectio operit multitudinem peccatorum*. Quæ verba ſonare videntur, fructum gratiæ & remiſſionis peccatorum,ac reatus abſterſionem, debere ad opus operantis, ad martyris inquam dilectionem reuocari. Et ſanè actus humilitatis eſt apud Deum longè potior,primíſque honoribus dignior quàm martyrium vt S.Chryſoſtomus homil. de petit. filiorum Zebed. quæ eſt 33. tomi primi Græc. infert ex Chriſti reſponſo ad fratres ſupremum ſibi locum interpoſitu matris depoſcentes,ſéque ea ex cauſa promptos exhibentes ad bibendum martyrij calicem. Repoſuit enim nihilominus Chriſtus qu'amuis bibituri eſſent calicem,locum tamẽ regni ſupremum,à Patre humilibus non aliis fuiſſe addictum. Quod eſt dicere, ait S. Chryſoſtomus,plus humilitati quam martyrio deberi.

Contrarium placet.

19. Hæc ſententia mihi non probatur nec probata ſanè eſt Sancto Thomæ in 4. d. 4. q. 3. art. 3. ad. 1. & tota q. 4. quem ſecuti ſunt Bellarm. l. de baptiſ. c. 6. Henriq. l. de baptiſ. c. 36. Leſſ. l. de fortitud. c. 1. à n. 45. Valent. t. 3. d. 8. q. 2. p. 2. Suares t. 3. 3. p. d. 29. ſ. 2. aliiq́ue non pauci cum quibus planè ſentio,per martyrium,aliquam gratiæ menſuram ſupra eam quæ operi operantis rependitur,ſiue ſupra meritum diſpoſitionum, conferri. In

quam

quam rem vrgeri inprimis ſolet exemplum infanti m, qui non ſunt capaces operis operantis, & tamen gratiam in martyrio recipiunt, cum poſſint per illud ſalutem conſequi, vt ſupra eſt demonſtratum. Inde ergo perſpicuum videtur aliquem gratiæ fructum martyrio adultorum reſpondere, ſupra opus operantis, cum vel iam iuſti ſunt, vel ex actu admodum perfecto, & aliàs gratiæ conciliatiuo, martyrium ſubeunt. Neque enim adiunctio operis operantis in adulto, hebetare poteſt vim quam ex ſe habet martyrium, vt ex infantibus eſt perſpicuum. Hanc rationem non aliter conuellit Sotus, quàm admittendo quod de infantibus aſſumitur, negãdo autem quod de adultis infertur. Hæc tamen eſt aperta argumenti eluſio. Si enim ea eſt martyrij efficacia erga infantes, quidni par ſit erga adultos, qui longè perfectiùs Deo atteſtantur? Omnia item Scripturæ loca quæ ad priuilegium de quo agimus, martyribus infantibus arrogandum, proferri poſſunt, æquè pro adultis militant, aut etiam in eos clariús cadunt; & denſa æquè ac luculenta ſuppetunt Patrum teſtimonia, quibus hæc martyrij prærogatiua firmatur, indiſtinctè, & quoad omnes martyrium ſubeuntes. Itaque adultorum & infantum martyrum analogia, videtur explorata: & quandoquidem aduerſarij negare nec audent nec poſſunt, quin infantibus martyribus gratia ſanctificans per martyrium tribuatur: neceſſe etiam eſt vt concedant, martyri adulto concedi gratiam per martyrium; hoc eſt ſupra id quod diſpoſitiones liberæ, ab eo ad martyrium adhibitæ ferũt. Quia verò de gratia infantibus per martyrium conceſſa non eſt controuerſia, idem ſeorſim euincamus de gratia adultis

martyribus per ipſummet martyrium ritè obitum concedenda.

20. Imprimis Patres quos ſupra longo agmine adduximus, martyrium baptiſmo non æquant modò, ſed & præferunt, quoad vim conferendi ſalutem primam. At hoc falſò aſſereretur, ſi adultus peccator non poſſet vi ſolius martyrij recipere gratiam, niſi ex parte hominis diſpoſitio accommodata proliciendæ gratiæ adhiberetur. Conſtat enim baptiſmum adulti non exigere niſi imperfectam illam pœnitentiam actualium peccatorum ante admiſſorum, quæ ad gratiam ex opere operantis inferendam, eſſet inidonea. Igitur ſi martyrium, vt Patres ſupra adducti confirmant, plus aliquid virium à Deo hac in parte accepit quam ſacramentum baptiſmi, neceſſe eſt fateamur, adultos per martyrium accipere portionem gratiæ aliquam, ſupra menſuram quæ operi operantis reſpondere poteſt; quæ menſura nulla eſt ſi diſpoſitio per martyrem illhuc vſque peccatorem adhibita, talis ſit bona fide, vt ad conciliandam ex ſe gratiam ſit inepta. V.G. ſi ſit tantùm attritio, & martyr peccator bona fide cenſeat ſe ob martyrium exolui neceſſitate vlterioris ac perfectioris conuerſionis adhibendæ, vel inuincibiliter putet eſſe contritionem perfectam quæ reuera non eſt niſi attritio.

Potiri etiam videmur Eccleſiæ ſuffragio. Nam Eccleſiæ ſenſus planè fert, aboleri in martyrio vniuerſum reatum peccatorum ante admiſſorum, quantacunque demum eſſent, & quantumlibet lenis miniméque acerba mors irrogetur. Idcirco enim Eccleſia interdicit oratione & oblatione ſacrificij pro compertis martyribus. Conſtat autem hu-

iuſmodi

iusmodi plenariam indulgentiam à supremo Pontifice concessam, non rependi martyris perpessionibus, quæ sæpè etiam adiuncta morte, non æquarent reatum tot tantorúmque peccatorum. Non rarò namque, ad martyrium rapti subitò sunt nonnulli omnibus flagitiis cooperti, quibus satis remissè dispositis, demessa vno ictu ceruix, nequaquam sufficeret ad expiationem, & tanti reatus quanto obstringuntur expunctionem. Plerisque sanè longè auctiore charitate in Deum, & aduersus leuiora peccata admissa animatis, nec pauciora perpessis, reatus aliquæ reliquiæ post mortem supersunt, quia martyres non excesserunt. Non enim Purgatorij expertes euadunt iusti omnes, qui patienter conflictati sunt cum diuturno morbo, cuius acerbitas multorum martyrum dolores superaret. [Dabo " tibi multos, (ait Lucifer Calaritanus lib. quod mo- " riendum sit pro Dei filio,) qui in lectulis crudeliùs " pereant, quos interior aliqua suppuratio inflauit, " & neruorum secum luctantium dolore contraxit.] " Et tamen vt præmittebam, non omnibus eo modo morientibus, Purgatorij indemnitas præstatur. Igitur vt D. Thomas rectè intulit, necesse est fateamur Ecclesiam à Spiritu sancto doctam, perspexisse, eam reatus abolitionem martyri indultam, non respondere operi operantis, sed esse priuilegium martyrio repensum supra quamcunque dispositionum martyris exigentiam.

Quod si remissio pœnæ debitæ, confertur martyri per martyrium, quanto magis remissio culpæ, quam constat oportere priùs succidi & exarescere; cum sit radix ex qua reatus progerminat; nec vllæ scripturæ, vel vlla Patrum testimonia emundatio-

nem reatus confirment, quibus non multo magis ſtabiliatur culpæ ablatio? Nam ſcripturæ quidem quibus martyrij prærogatiuæ firmari poſſunt & ſolent, illæ ſunt præcipuæ præter alias minutiores à S. Cypriano accumulatas l. de exhortatione martyrij. Matth. 10. & 16. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.* Marci 8. & Lucæ. 9. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet eam.* Matth. 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus confitebor & ego eum coram Patre meo.* Hæc loca, conſtat æquè in gratiæ collationem ac in reatus abſterſionem cadere; Imo principaliùs ſonare emundationem à peccato, & gratiæ infuſionem. Eodem modo vrgeri poſſunt loca Patrum, quibus apertè traditur ſalutem & peccata omnia per martyrium donari, qualia quàm plurima in ſuperioribus protulimus.

Pauci verò illi Patres quos initio huius puncti pro contraria ſententia adduximus, ita accipi benignè poſſunt, vt non dicant, fidem viuam vel conuerſionem aut dilectionem quam martyr martyrio adiungit, eſſe ſolam cauſam fructuum martyrij; ſed tantùm dicant, ex eo quoque capite aliquid gratiæ ex opere operantis connehi martyri, & illud ipſum opus operantis ex ſe gratiæ fertile, aptare hominem vt ex eius perpeſſione aliud gratiæ ſuperpondium extundatur, quod diſpoſitioni illi non reſpondeat vt cauſæ, ſed ad eam vt ad meram diſpoſitionem conſequatur: ſicut etiam conſequi poſſet ad aliam leuiorem diſpoſitionem, gratiæ ex ſe ſterilem, ſi bona fide à martyre peccatore adhiberetur. Quæ omnia perſpicua erunt, attendenti ad Sacramentorum nouæ legis & martyrij proportionem.

S. De

S.Denique Chrysostomus, longè abest à deneganda martyrio prærogatiua conferendæ gratiæ vltra meritum martyris. Tantùm quippe negat, martyrium absque humilitate, sufficere ad consequendos in regno Dei primos honores; idque acutè infert ex Christi Domini ad duos fratres responso. Aliud autem est, martyrium humilitate destitutum non sufficere ad summam gloriam: aliud, non posse per martyrium, gratiam conferri vltra mensuram patientis merito debitam. Potest enim alicuius perfectionis exclusio, & oppositi defectus immissio, plus obesse, quàm prodesset perfectionis illius nuda positio. Sic minimum peccatum mortale, prorsus excludit à gloria & mediocri & summa; quamuis actus virtutis ei peccato contrarius, non is necessariò sit, cui summa gloria sit reponenda. Cæterum quicunque tandem statuendus sit humilitatis fructus, hoc nihil ad rem præsentem refert. Quia gratiæ collatio vltra meritum operantis, non desumitur ex operationis nobilitate: quasi si actio aliqua annexam habet eam prærogatiuam, necesse sit eandem concedere actioni nobiliori, aut maiore merito præditæ. Hoc enim falsum esse, patet ex attritione, quæ longè ignobilior est amore Dei super omnia: Et tamen attritio in sacramento pœnitentiæ, est ferax gratiæ supra meritum operantis, quod non habet dilectio perfecta. Igitur ad prærogatiuam illam de qua agimus, actioni alicui aut perpessioni vendicandam, attendenda duntaxat est Christi voluntas, qui gratiam nexuit cum actione aut passione aliqua. De ea autem Christi voluntate pro martyrio, constat ex Scripturis propositis.

Quantitas gratiæ, martyrio respondens supra eam quæ operi operanti respondet.

22. Itaque ratum esto, martyrium cuiuis martyri, atque adeò non infanti tantum, sed etiam adulto debitè dispoſito, primam gratiam ſanctificantem conferre; eiúſve, ſi iam in homine præiacebat, augmentum aliquod conciliare, vltra menſuram diſpoſitioni & actibus martyris debitam. Quæ porrò & qualis ſit ea gratiæ menſura martyrio repenſa, ſtatuere definitè non poſſumus. Eſſe tamen admodum inſignem, eſt extra dubium. Sanctus certè Auguſtinus l. de ſancta virginit. c. 45. agens de fructu quinquageno, ſexageno, atque centeno, quibus gradibus Chriſtus Dominus gratiarum portiones diſtinxit; ſummam, hoc eſt centenam menſuram, martyri à quibuſdam anterioribus ſacris tractatoribus, adſcriptam docet.

Illud item ex proportione ad Sacramenta conſtitui generatim poteſt, pro meliori diſpoſitione paſſi, eiúſque per meliores actus meliori aptatione, vberiorem martyri gratiam tribui, non tantùm ex opere operantis, ſed etiam vi ſolius martyrij, quod æquè ac Sacramenta agit per modum cauſæ naturalis: ac proinde poſita meliorí diſpoſitione ſubiecti, plus agit, vt circa Sacramentorum cauſalitatem tractatum eſt; & ex ibi dictis, (quæ hîc æquè locum habent,) vt ratum pono. Quare adultus martyr, maiorem gratiam ex martyrio ferè ſemper percipit quàm infans: Quod hic nulla actuali diſpoſitione ad martyrij fructus aptetur, ſicut adultus. Quem tamen non ſemper, ſed ferè ſemper, paruulo

lo antepono hac in parte, quia aliquando adultus quoque nulla actuali dispositione interueniente martyrium subit. Vt cum præmissa iampridem acceptatione, dormiens obtruncatur in odium fidei. Nulla enim ibi actualis dispositio adhibetur. Aliquando item, habitualis dispositio infantis, sita in gratia ante parta per baptismum, potest censeri melior & dignior actuali dispositione per adultum adhibita. Vt si adultus peccator inuincibiliter subeat martyrium cum sola attritione. Talis námque dispositio actualis, non æquat habitualem dispositionem paruuli antea baptizati, qui ab hoste fidei interficitur, & propter digniorem illam dispositionem, vberiori gratia ex martyrio potiri debet. Extra hos infrequentes euentus, sicut adultus qui sui compos ad mortem rapitur, pretiosissimis dispositionibus actualibus ad martyrij fructus aptatur, ita eosdem legit vberiores, vt affirmabam. Portio igitur gratiæ per martyrium obtingens paruulis, per se loquendo ac cæteris paribus, minima est; & quoad omnes paruulos æqualis. Nam si martyrem infantem ante baptizatum, atque adeò habitualiter dispositum, cum non baptizato solam non repugnantiam ad gratiam afferente, componas; non statues omnia paria: ideóque mirum non erit, inæqualem gratiā paruulis ex martyrio obuenire. Gratia verò adultis ex martyrio parta, quamuis per se loquendo, id est seclusis infrequentibus euentibus paulo ante tactis, sit maior quàm gratia paruulis martyribus repensa, tamen pro meliori dispositione per martyrem adultum adhibita, auctior efficitur. Vnde quo pertingat gratiæ quantitas siue in paruulis siue in adultis martyribus, definire certè

non possumus : quia in paruulis mensura illa quæ vt plurimum vbique æqualis est, quamuis sit stata, soli tamen Deo est comperta. In adultis autem tanta est dispositionum inæqualitas, vt necesse omnino sit quantitatem fructuum martyrij, respectu eorum, multo nobis esse incertiorem. Quare in præsentia satis est, si illud fixum habeatur, ex martyrio insignem fructum gratiæ percipi, distinctum ab eo qui bonæ dispositioni actuali rependitur tanquam præmium eius, prout actio quædam est præmio & laude digna.

Conferátne martyrium gratiam ex opere operato; lis de nomine.

23. An verò modus hic gratiam aduocandi, quem liquet non esse ex opere operantis, dicendus sit ex opere operato, lis est de vocibus. Affinis certè est ei modo gratiam conferendi, quem in Sacramentis vocamus ex opere operato: id est ex vi ipsius actionis sacramentalis à Deo institutæ, & per ministrum operatæ siue exercitæ: ita vt eo ipso quod actio illa operatur, (passiuè, vt apud Apostolum, *fides quæ per dilectionem operatur*, id est *exercetur*, Græcè ἐνεργουμένη :) eo ipso inquam quod talis operatio elicitur, fiat per eam gratia: etiamsi ea actio spectetur ratione sui tantùm, neglecto operantis vel recipientis statu proportionato, iustam proportionem habente cum effectu qui procreatur; non tamen exclusis dispositionibus subiecti ratione vtentis, quæ interueniunt vt remotiones obicis, & passi aptationes. Similiter ergo martyrium, meritò videri posset ex opere operato conferre gratiam, quia

quia quamuis non ſit Sacramentum, vt contra Maiorem id inſinuantem in 4. d. 4. q. 3. ſub finem, latè probat Soto in 4.d. 3. q. vnica art. 11. concl.4. tamen infert aliquam gratiæ quantitatem, vltra menſuram actui ad illud diſponenti rependendam, ac plerunque etiam nullatenus debitam. In eo tamen diſcrepat martyrium à Sacramento, in hac vi gratiam cauſandi citra opus ſubiecti, quòd ſacramentum actio ſancta eſt, Chriſti meritis veluti fœta, & ad gratiæ ſignificationem diuinitus deputata. At martyrium eſt aliquid abominandum, cum grauiſſimam iniuſtitiam in proximum, & tetram numinis violationem contineat. Vt idcirco Ægidius quodl. 2. q.15. ex Hugone contendat Eccleſiam in qua martyr cæſus eſt, eſſe reconciliandam tanquam pollutam. Imo quod iidem negant, locus quoque cædis immediatus, expiandus eſt. Non enim propter aſperſionem ſanguinis innoxij & ſancti quæ Eccleſiam polluere admittitur, locus ipſe qui atrocitatem iniuriæ in ſanctum admiſſæ excepit, negandus eſt inquinari: quamuis veriſſimum ſit, eidem loco venerationem peculiarem eſſe exhibendam, non ratione actionis in illo patratæ, quæ expiationem depoſcit, ſed ratione virtutum heroicarum, quas martyr ibidem elicuit patiendo, & ratione contactus, ac inſperſionis ſacri ſanguinis. An ergo propter materialem illam & concomitantem diſcrepantiam, ſacramenti & martyrij, in eodem modo cauſandi gratiam, vtrunque dicendum non ſit cauſare gratiam ex opere operato, lis eſt de vocibus, circa quas tricari non libet.

Quando

Quando conferatur martyri gratia, & reatus absterſio, aliorum placita.

24. Iam quoad tempus collatæ martyri gratiæ, & absterſionis reatus fortè præiacentis, de quo agendum conſequenter receperam; reiiciendus imprimis eſt Salas 1.2.tract.2.d.2.n.14. affirmans effectus illos conferri martyri, tantùm poſt obitum. At hoc quoad gratiam, eſt planè alienum à ſtatu comprehenſoris. Nam ex quo arbor cecidit, ibi ſtat vbi cadens inuenitur. Id eſt, nulla in hominis ſanctitate mutatio efficitur poſt mortem, ſed eam ſolùm gratiam retinet, quam hinc exportat: & idcirco ſemper in eodem ſtatu permanet, niſi ſi occaſione reatus alicuius abſtergendi, neceſſaria ſit breuis remora in ignibus emendatoriis. Quoad abſterſionem verò reatus, quamuis poſſet martyri poſt obitum concedi; Tamen æquum fuit illam ſimul cum gratia tribui: quandoquidem & gratia, & condonatio reatus, rependuntur generoſæ illi mortis contemptioni, quam martyr ſuperſtes prodit.

Ea igitur opinione abiecta, viſum eſt non paucis, prædictos effectus tunc conferri martyri, cum primùm deuenit ad ſtatum in quo vi eorum quæ paſſus eſt, indeclinabiliter morti ſubiacet. Ita Vega lib.6. in Trident. c.37. & l.9 c.43. Suarez t.3.3. p.d.29.ſ.3. *ſub finem*; & Leſſius l.3 de virtut.n.59. Sed neque hoc placet. Sic enim frequenter, effectus propoſiti longè ante mortem conferrentur. Nam vulnera lethalia, aut propinatio veneni lethiferi & immedicabilis, multis plerunque menſibus morti præcurrunt: quo tempore interlabente, facilè.

facilè posset contingere, vt martyr gratia excideret, ac proinde damnaretur. Multos enim pro Christo grauissima passos, posteà fœdissimè lapsos S.Cyprianus epist. 7. admodùm flebiliter deplorat. Et Cappadocem illum Apostatam, cui carcerarius Sebastenus suffectus est, post lethalia vulnera defecisse à fide, mox consecutus infaustus obitus monstrauit. At hominem verè ac plenè martyrio perfunctum, eóque titulo gratia martyrij iam potientem, tot Christi promissiones securum faciunt beatitudinis, vt dixerit Maior in 4.d.49.q.24.à placito dubitante de talis hominis æterna salute, æquè recedendum esse, *ac recedimus repentè, inopinatò pede prementes colubrum.* Deinde tempus illud censeri debet maximè idoneum ad collationem effectuum prædictorum, quòd quàm maximè accedit ad vitæ finem: Nam tempus consequens excessum martyris è vita, iam exclusum est tanquam dissentaneum à diuinis legibus circa gratiæ concessionem. Initium verò martyrij, quamuis morte certò secutura, non est accommodatum exprom-ptioni diuinæ huius largitatis, ne merces tribuatur per solutionem nimiùm anticipatam, & quo tempore ob superstitem libertatis vsum, adhuc potest resilire, & impendentem mortem auersari. Quærendum ergo est tempus aut momentum aliquod, quo homo & adhuc sit viator, ideóque nouæ gratiæ capax, & minimum absit à morte, quæ vltimò martyrium consummat: ita vt ad eam videri possit deuectum, eo quod homo ita sit affectus, vt nequeat vltra resilire, & martyrium voluntate defugere. At nihil horum cadit in tempus quo lethale vulnus homini infligitur, sed plerúnque multò posteriùs.

Quid

Quid probabilius videatur.

25. Longè itaque commodius videtur, tempus illud adſcribere collationi prædictorum martyrij effectuum, quo vi vulnerum illatorum eo deuenitur, vt excisa temperie quæ ad vſum ſenſuum internorum neceſſaria eſt, vsúque libertatis iam intercluſo, homo obſtipus planè iaceat, videatúrque præmortuus: quod contingit per tempus aliquod ante mortem, ſaltem breuiſſimum & imperceptibile. Sicut enim anima rationalis quoad omnes gradus ſuos ſimul inducta, expromit primùm functiones gradui imperfectiori reſpondentes, ſícque pro meliori in dies aptatione materiæ, progreditur ad gradus altioris operationis, quod ex nutritione quæ partialis quædam generatio eſt, videtur perſpicuum: Ita in receſſu animæ rationalis à corpore, ob contrariam cauſam proportionalem, contrarium accidit. Hoc eſt quamuis anima rationalis quoad omnes gradus ſuos ſubſtantialiter ſpectatos, ſimul ac ſemel ab vna aliqua corporis parte abiungatur, tamen priuſquàm functiones vitæ omnes, in ea parte ceſſet elicere, inepta primùm euadit ad operationes ſublimiores, (nempe rationales,) ibi formandas; tum ad deſpicatiores ſiue ſenſitiuas, tandémque ad vegetatiuas, atque adeò ad omnes. Tametſi aliquando perexiguum víxque perceptibile interuallum decurrit, inter abiectionem aptitudinis ad altiores functiones, & aptitudinis ad viliores, vt deprehenditur in iis qui diſſerentes ſubitò exanimantur, aut quibus ceruix præpropero ictu demetitur. Hoc igitur tempus,

pus, quo homo vi inflictorum vulnerum,& abactæ temperiei necessariæ ad rationis ac libertatis vsum, humanæ vitæ quasi præmoritur; aio esse tempus illud, quo homo breui ante mortem, iam sui impos, non vltra de mutatione periclitatur, ob libertatis vertiginem intercluso rationis vsu prohibitam. In illius inquam temporis primo momento, quo verum est hominem tunc primùm incipere esse sui impotem; vel si datur instans vltimum quo est sui compos, (iuxta varias philosophicas sententias quas hìc non moror,) immediatè post illud momentum, atque adeò extrinsecè in eo momento, incipit gratiæ infusio & reatus abstersio. Id quod locum etiam habiturum existimo circa eum, qui ad prædictum iam deductus statum, eximeretur à morte per miraculum, quicquid è contra statuat Maior in 4.d.49. q.24. Neque enim verisimile duco, diuinam largitatem, propter temporalem benignitatem, & aliquorum dierum vlteriorem vsuram,quàm supra naturæ ordinem vult concedere, parcam esse velle meliorum charismatum, quibus pugilem suum exornatura fuisset, si cursum naturæ siuisset sibi, nec miraculo inhibendam vulnerum efficientiam decreuisset. Probabilissimum item censeo,benignam Dei manum affuturam,ne qui iam Cœlum propè prehēdens, inde diuinitùs reductus est,ab ea spe auertatur:& curaturam vt dilata fœlicitate tandem aliquando potiatur.

Catharini argumentum pro certitudine gratiæ, ex dictis disiicitur.

26. Porrò ex constitutis de tempore quo gratia confertur

confertur martyri, euertitur longa & frequens apud Catharinum argumentatio pro certitudine gratiæ iustorum, ex eo ducta, quod martyres certò agnoſcant ſe gratia Dei ſanctificante potiri: vnde idem de cœteris iuſtis colligi videtur, cum loca quæ aduerſus gratiæ certitudinem in communibus iuſtis vrgentur, ſint vniuerſalia, ac proinde æquè circa martyres valitura, ſi reuera valerent circa alios. Ita habet Catharinus diſceptatione 1. contra Sotum, & latè in aſſertione 12. articuli de certitudine gratiæ. Sed rectè Catharino obſtitit Sotus, cùm aliis locis quæ Catharinus diſceptatione illa 1. annotauit, tum l. 3. de nat. & gratia, in ipſa meta libri. Obſtitit item Vega lib. 9. in Trident. c. 43. Præter communia verò argumenta quibus omnium viatorum incerta ſors & gratia ſtabilitur, illud occurrit in hac materia peculiare & proprium, quod peti dicebam ex tempore quo gratia martyri confertur. Hanc enim gratiam, Catharinus martyri certam & indubitatam eſſe contendit, quod ex diuina promiſſione infallibili debeatur morienti pro cauſa fidei. Atqui tempus quo gratia ex ea promiſſione martyri rependitur, tale eſt, vt per illud martyr rationis vſu non potiatur, & vt ita dicam, non niſi vitæ fœces hauriat: hoc eſt idoneus tantùm perſtet, deſpicatiſſimis vitalibus functionibus exercendis: quaod functiones autem intellectus ac voluntatis, perinde ſe habeat ac truncus aut ſtipes. Tunc ergo martyr, non poteſt de gratia vi martyrij accepta certum iudicium efformare. In tempore autē anteriore, cum martyr adhuc eſt ſui compos, nondum adeſt gratia martyrio repēſa, nec quod rependenda ſit, poteſt certò ſtatui: quia fortaſſis

tassis deerit perseuerantia, quæ in quibusdam mollito animi robore deficit post lethalia vulnera, vt in illo Cappadoce qui cum Sanctis vndequadraginta martyribus fuisset annumeratus, & cum eis passus dirissima, in portu naufragauit. Itaque concidit vniuersa illa Catharini substructio, ad firmandam gratiæ certitudinem in communibus iustis, ex ea certitudine gratiæ qua potiri martyres contendebat. Quanquam si sermo esset de sola morali certitudine, actualem formidinem, præsertímque anxietatem excludente, vt sanè ferunt nonnulla quæ Catharinus disceptatione illa 1. pag. 22. ex Vegâ refert & approbat, non refragarer. Nihil quippe est quod obstet, quominus martyr ante moraliter consummatum martyrium, & acceptam ex opere quasi operato gratiam, certitudine morali, de sua gratia ac etiam de salute æterna, persuadeatur. Idque vnum confirmant quæcunque à Catharino proferuntur; ac præsertim illa tanta alacritas, & sancta in tormentis expetendis & calcanda morte generositas.

Gloria martyris in cælo multiplex.

27. Gratiam finalem, & plenam reatus pœnæ abstersionem, pretiosissimos fructus martyrij in via de quibus hactenus, excipit confestim gloria quæ duplex in martyre distinguenda est; nempe essentialis, & accidentalis. Accidentalem hìc intelligo, stabile adiunctum gloriæ primariæ, quod non raptim diffluat, vt quædam transitoria gaudia per modum accidentis communis aduenientia, quale Christus ex peccatoris conuersione

concipi in cœlo testatur; sed perenne perstet,ac ex sublimis alicuius actionis vel passionis prerogatiua debeatur, & in quibusdam subiectis velut proprietas beatitudinem primariam affectetur. Hanc beatitudinis primariæ accessionem, tribus hominum generibus vendicant, pro numero operum heroicorum & victoriarum ab eis reportatarum de hostibus inaspectabilibus & eorundem partiariis cum quibus est nobis hic colluctatio. Nempe Martyribus, Virginibus, Doctoribus, quorum primi de fidei hostibus, alteri de carne, postremi de errore & ignorantia triumpharunt. Passim aureola vocatur, denominatione ducta à coronula ex auro quæ erat supremus arcæ limbus, superstabátque alteri coronæ item ex auro, quæ quod grandior esset, simpliciter dicebatur corona aurea, vt habetur Exodi 25. Inde enim quod Ribera obseruauit l.2.de templo c. 3. n. 5. veteres scholastici, gloriam essentialem simpliciter dixere *auream*; eam verò accessionem de qua agimus,vocarunt *aureolam*. Vtramque circa martyrem attingo.

Essentialis aliqua, gratiæ per merita partæ respondet.

28. *Aurea* nomine, vniuersa gloria essentialis SS. martyrum intelligitur: nempe & quæ meritis rependenda est, & quæ speciali titulo supra sortem meritis debitam tribuetur. Prior est extra controuersiam. Nec dubium est quin sit futura eximia, pro tot támque luculentis martyrum meritis. Est de hac gloria locus illustris apud Augustinum in psal. 67. ad illud *Principes Iuda* &c. Prolata enim priore il-
lius

lius versiculi expositione ab hoc loco aliena, secundam in hæc verba subiicit. [Plus me delectat quod “ ex istorum nominum interpretatione clarescit. He- “ bræa quippe sunt nomina, quorum Iuda confessio “ interpretari dicitur: Zabulon habitaculum fortitu- “ dinis: Nephtalim dilatatio mea. Quæ omnia veris- “ simos nobis insinuant principes Ecclesiarum, di- “ gnos ducatu, dignos imitatione, dignos honori- “ bus. Martyres namque in Ecclesiis locum summum “ tenent, atque apice sanctæ dignitatis excellunt. Iam “ verò in martyrio, primò confessio est, & pro illa “ quicquid acciderit tolerandi, sequens assumitur for- “ titudo: Deinde post omnia tolerata, finitis angu- “ stiis, latitudo consequitur in præmio.] “

Eodem retulerim illud Prudentij hymno 1. peristeph.

[*Nil suis bonus negauit*
Christus vnquam testibus;
Testibus quos nec catenæ,
Dira nec mors terruit.
Vnicum Deum fateri,
Sanguinis dispendio.
Sanguinis sed tale damnum
Lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum est;
Hoc probis dignum viris.
Membra morbis exedenda
Texta venis languidis.
Hostiæ donare ferro,
Morte & hostem vincere.
Pulchra res ictum sub ense
Persecutoris pati.
Nobilis per vulnus amplum

Porta iustis panditur.
Lota mens in fonte rubro
Sede cordis exilit,
Nec rudem crudi laboris
Ante viam duxerant,
Milites quos ad perenne
Cingulum Christus vocat.
Sueta virtus bello & armis
Militat sacrariis.]

Pergit labores eorum castrenses, cum laboribus in spirituali militia exantlatis, componere: atque adeò agit de eorum meritis martyrio anterioribus, & gloria eis respondente, ad quam per nobilem illam meritorum portam pertigerint.

Aliqua, gratiæ debitæ martyrio vltra opus operantis.

29. Præter hanc gloriam essentialem meritis repensam, alia in martyribus agnoscenda est, item essentialis, sed diuerso titulo debita. Cum enim gloria sit fructus gratiæ veluti seminis, & gratia sanctificans debeatur martyri ex opere operato martyrij, supra mensuram operibus martyris tanquam causis meritoriis rependendam, vt supra demonstratum est; perspicue infertur, vltrà gloriam essentialem meritis martyris assignandam in præmium, aliam gloriæ essentialis portionem, martyri obuenturam, quæ gratiæ illi ex opere operato datæ respondeat.

Videri posset hanc specialem martyrum gloriam signasse S. Cyprianus l. de laude martyrij, exhibens primùm, communem beatorum omnium gloriam illo

illo picturatæ dictionis vere. [Quibus inquisitus « fuit semper DEVS, aut notus, nunquam excidit « Christi locus: vbi iacet gratia, vbi virentibus cam- « pis terra luxurians alumno se induit gramine, & re- « dolente pascitur flore; vbi altum nemora tolluntur « in verticem:& vbi arbor densiore coma vestit, quid- « quid curuantibus ramis scena deiacens inumbrarit. « Omnia illic non frigoris, nec ardoris: nec vt in au- « tumno arua requiscant, aut vt iterum vere nouo « tellus fœcunda parturiat. Vnius coniuncta sunt tem- « poris: vnius poma feruntur æstatis. Quippe cùm « nec mensibus suis tunc luna deseruiat, nec per ho- « rarum Sol momenta decurrat, aut in noctem lux « fugata concedat. Habet populos quies læta, sedes « tenet placida, vbi fons scaturiens medius, sinu aluei « prorumpentis emergit, & rauco per interualla cir- « cuitu, sinuosis flexibus labitur, vt in ora nascen- « tium sibi fluminum diuidatur.] Hæc, florulenta de « more amœnitate dictionis Cyprianus de communi beatorum quorumcunque sede, ac gloria. Tum subdit. [Hinc ergo magna laus martyrum, hinc no- « bilis corona victorum, quibus maiora his repromis- « sa sunt, quibus auctiora sunt præmia.] Videri in- « quam his postremis verbis posset S. Cyprianus, tradidisse speciale gloriæ auctarium pro martyribus, cum in prioribus verbis prolatis, communem omnibus beatis gloriam expressisset.

Facilè tamen possunt postrema illa S. Cypriani verba aliter accipi; nempe ita vt non contineant comparationem gloriæ martyrum cum gloria reliquorum beatorum, quæ dicatur auctior cæteris paribus, ac positis iisdem martyris & non martyris operibus meritoriis; sed contineant tantùm com-

parationem gloriæ, prout descriptæ verbis priore loco allegatis, cum gloria qualis reipsa erit. Vt sensus sit; multa dixisse videor, sed non assequuntur, mea siue verba, siue cogitata, futuram gloriæ illius perfectionem, eximiamque dignitatem. Multo reipsa erunt præclariora quæ Deús martyribus reponet, quàm qualia descripsi. *Sic acceptus locus ille* S. Cypriani, (vt sanè accipi potest, aut etiam debet,) nihil continet quod sententiæ positæ suffragetur. Quam proinde satis est confirmatam dedisse optima ratione, ducta ex seminio gratiæ, facto vi martyrij. prout ex priuilegio potitur vi gratiæ causatiua, distincta ab ea quam martyris merita obtinent, prout bonæ sunt & meritoriæ actiones. Inde enim liquidò sequitur, ea gloriæ specialis repensio, speciali gratiæ necessariò respondens.

Aurea martyrum, ex vtraque illa gloria.

30. Ex vtraque porro gloria essentiali, vel veriùs vnius & eiusdem, diuersis titulis respondente duplici portione, existit corona illa aurea, qua martyrem à Deo coronari de communi scholasticorum loquendi vsu præmisimus. Imo effici ipsummet Deum martyrum coronam, quod non semel apud Patres legimus, Scriptura non obscurè insinuat, vocans gloriam essentialem beatorum martyrum, *coronam vitæ*. De SS. enim martyribus accipit Ioachimus Abbas illud Apocal. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*. Verba Ioachimi sunt elegantissima. [Corona vitæ promittitur, quia ij qui donant vitam Deo cum triumpho pretiosæ mortis, perueniunt ad veram vitam: quoniam vt eam

eam seruare possent in regno, eam in exilio perdi- "
derunt, iuxta illud Ioannis 12. Qui amat animam "
suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc "
mundo, in vitam æternam custodit eam.] Perspicua "
est Dei nostri munificentia planè diuina, quando iis qui fragilem & luteam vitam in eius gratiam prodegerunt, substantialem & increatam vitam, seipsum inquam, in mercedem magnam nimis, liberalissimè donat. Vt possit iam martyr verus Christi miles, multo potiore iure de Deo suo profiteri, quod ille martyrij mimus, de falso numine. De Deo inquam suo Mithræ miles, [qui cum initiatur, (ait "
Tertullianus l. de corona militis c. 15.) in spelæo, in "
castris verè tenebrarum, coronam interposito gla- "
dio sibi oblatam, quasi mimum martyrij, dehinc "
capiti suo accommodatam, monetur obuia manu "
capite depellere, & in humerum si fortè transferre, "
dicens, mithram esse coronam suam. Atque exinde "
nunquam coronatur: Id quod in signum habet, ad "
probationem sui, sicubi tentatus fuerit de sacra- "
mento: statímque creditur Mithræ miles, si deiece- "
rit coronam, si eam in Deo suo esse dixerit.] Multo "
inquam potiori iure miles Christi, coronam suam in Deo suo esse, imo Deum suum esse, possit profiteri, quæ ab eodemmet Agonotheta Deo viuo, post omnem imbonitatem rependitur, vt idem ad martyres præclarè disserit. c. 5.

Accidentalis gloria martyrum stabilis, siue aureola.

31. Gloriæ essentialis corollarium, erit aureola, siue speciale illud decus SS. Martyrum quod supra

attigi, nec eſt omiſſum à S. Cypriano l. de laude
« martyrij, vt illa eius verba docent. [Beneficiorum
« diuinorum, vltra rerum ordinem tanta eſt merces,
« quantum in dicendo humana mediocritas vix
« poſſit implere. Sanguini noſtro patet cœlum; ſan-
« guini, gehennæ cedit habitaculum. Et inferiorum
« omnium gloria pulchrior ſanguinis titulus,& inte-
« grior corona ſignatur. Sic quotiens de hoſte trium-
« phalibus ſpoliis onuſtus miles ingreditur, vulneri-
« bus ſuis gaudet. Sic quotiens tempeſtatibus diu
« nauta fatigatus, littora tuta contigerit, fœlicitatem
« ſuam de perpeſſo periculo ducit. Eſt enim profectò,
« niſi fallor, labor lætus, per quem ſecuritas inue-
« nitur.] Et non ita multo poſt. [Adhuc accedunt ad
« gloriæ cumulum ornamenta virtutum: Ait enim:
« Fulgebunt iuſti, tanquam ſcintillæ in arundineto
« diſcurrentes: iudicabunt nationes, & dominabun-
« tur populis. Magna eſt enim, fratres chariſſimi, cla-
« ritas, vitam ſalutis æternæ honeſtate paſſionis orna-
« re.] Expreſſit apertè hunc Cypriani locum Lucifer
Calaritanus l. quod moriendum ſit pro Dei filio.
Iuſtos porrò in loco allegato ex Sap. 3. intelligi mar-
tyres, notauit etiam in eum locum S. Bonauentura,
rationem reddens illius appellationis, quod marty-
res damnum ſuum negligant propter Deum, quæ
eſt ſumma iuſtitia: quippe conſona ſummo illi iuri,
quod penes D E V M eſt in omnia. Præiuiſſe videtur
S. Eulogius Alexandrinus lib. 5. contra Nouatianos
apud Photium Cod. 280. vbi illud Pſal. 30. *muta
fiant labia doloſa quæ loquuntur aduerſus iuſtum.* ex-
ponit de Nouatianis blaterantibus contra Chriſti
martyres, quos iuſtorum appellatione ait expreſſos.
Nec incommodè in præmij de quo agimus deſigna-
tionem,

tionem, acceperit quis varias Scripturas de peculiari martyrum præmio, quas cōgeſſit Tertullianus in Scorpia. c.12.cum cum ait.[Victori cuique promittit nunc arborem vitæ,& mortis veniam ſecundæ:nunc latens manna cum calculo candido, & nomine ignoto: nunc ferreæ virgæ poteſtatem, & ſtellæ matutinæ claritatem; nunc albam veſtiri,nec deleri de libro vitæ, & columnam fieri in Dei templo,in nomine Dei & Domini, & Hieruſalem cœleſtis inſcriptam; nunc reſidere cum Domino in throno eius,quod aliquando Zebedæi filiis negabatur. Quinam iſti tam beati victores, niſi propriè martyres:Illorum etenim victoriæ, quorum & pugnæ:eorum verò pugnæ,quorum & ſanguis.]

32. Sunt qui eodem referant ſpecialia illa martyrum gaudia, quæ illis pro anteriore mœrore reponenda, toties conteſtatur Spiritus ſanctus. Nam Turrecremata q.2.Euangel.ad feſtum S. Vincentij, pro ſe adducens S.Thomam & Eſpencæus in 2. ad Timoth.digreſſ.23.vbi latè de aureola agit, martyrum aureolam cenſent eſſe ſingulare illud gaudium quo potientur ob partam victoriam, & inconcuſſam in cruciatibus firmitatem. Ego tamen aliter de aureola ſentio. Nam gaudium de huiuſmodi conſtantia & victoria, erit appendix ita connexa cum beatitudine inde comparata, vt nōn ſit habiturum rationem præmij ſpecialis, quale eſt aureola, quæ proinde aliter exponenda eſt: vno ſcilicet duorum modorum quos à diuerſis initos video.Prior eſt, vt aureola explicetur per æſtimationem moralem abſque phyſicæ vllius formæ impreſſione, eo modo quo dignitas & Iuriſdictio, perſeuerare & ſpecialiter honeſtare intelligitur, eum, qui ad munus

 aliquod

aliquod delectus est, vel grande aliquod & illustre opus exercuit. Quæ videtur admodum probabilis sententia quoad animam martyris. Posterior est, vt aureola explicetur per impressionem formæ physicæ, eo modo quo fides, docet consignari Christi milites, in Baptismo, Confirmatione, & Ordine. Vel etiam eo modo quo in humanis, torquis à Principe tributus, est nota certorum meritorum, gloriæque ac dignitatis eis repositæ. Similem enim physicam notam, cuius significatio neminem beatum latebit, Doctores non ignobiles, arbitrantur martyribus, æquè ac virginibus, & Doctoribus communicandam, ad internotionem illustrium operum, & autorum à quibus prodierint. Et idcirco aureolam virginum appellari nomen, Isaiæ 56. obseruauit S. Augustinus lib. de sancta virginitat. cap. 25. Quia verò aureola respondet operibus idcirco sicut paruuli immaturè obeuntes non habent aureolam virginitatis, quia integritas carnis in eis non fuit illustre opus, & ex virtute, vt rectè statuit Viguerius c. 14. §. 3. v. 1. ita martyribus innocentibus, quia eorum martyrium non est nisi obiectiuè martyrium, nec est opus virtutis, non rependetur aureola, vt notat Pelbartus in rosario 4. sent. V. Aureola §. 6.

32. Vt vt verò res se habeat, quoad martyris animam, eiusque spirituales facultates, & siue per moralem solam æstimationem, siue per physicæ formæ impressionem, speciale martyrij decus ei reponendum explicemus, quoad corpora tamen martyrum, multo magis propendeo in sententiam Carthusiani in 4. d. 49. q. 8. quæ fert, corpora martyrum post resurrectionem, peculiari aliquo decore & insigni externo

terno collustranda : cásque præsertim partes in quas grassatus fuerit Tyranni furor, micaturas supra pyropos, & quasuis gemmas, extra dubium pono: & idem satis apertè docet S. Augustinus 22. Ciuit. c. 20. verbis illis. [Nescio quo modo sic afficimur « amore martyrum beatorum, vt velimus in illo « regno in eorum corporibus vidére vulnerum cica- « trices, quæ pro Christi nomine pertulerunt : & for- « tassè videbimus. Non enim deformitas in eis, sed di- « gnitas erit; & quædam quamuis in corpore, non cor- « poris, sed virtutis pulchritudo fulgebit : Nec ideò « tamen si aliqua martyribus amputata & ablata sunt « membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione « mortuorum quibus dictum est; capillus capitis ve- « stri non peribit, Sed si hoc decebit in illo nouo sæ- « culo, vt indicia gloriosorum vulnerũ in illa immor- « tali carne carne cernantur, vbi membra, vt præci- « derentur, percussa vel secta, ibi cicatrices, sed tamen « eiusdem membris redditis non perditis, apparebũt. « Quamuis itaque omnia quæ acciderunt corpori « vitia, tunc non erunt, non sunt tamen deputanda « vel appellanda vitia, virtutis indicia.] Pulchrè serm. « 105. de diuer. c. 5. agens de gloria corporum. [An- « gelis æquabitur resurgentium multitudo fidelium, « in qua gloriosissima, martyres præcipua sui honoris « luce fulgebunt, ipsáque corpora in quibus indigna « tormenta perpessi sunt, eis digna in ornamenta ver- « tentur.] Rursúsque serm. 116. in fine. [Martyres « corpora ipsa sua habebunt magna ornamenta, in « quibus passi sunt magna tormenta.] «

Quinetiam ita restituendas esse partes principa- les abscissas, vt tamen cum duntaxat foratæ sunt, maneat hiatus & vacuitas ex perfossione vel vul- neratione,

neratione, non improbabile argumentum ducitur ex Christi vulneribus in quibus verè perstare foramina & fixuras, communis sententia fert, latè stabilita a Suare t. 2. 3.p.d.53.s.2. Qui contrarium quoad martyres tribuit Dominico Soto in 4. d.44. q.vnica art. 3. Sed reuera Sotus, non satis aperit se in ea esse sententia. Tantùm enim ait reddenda martyribus mẽbra præcisa, V.G. caput aut brachia, & eo loco quo gladius membrum truncans immissus fuerit, micaturum insignem splendorem. An verò vacuitas aliqua in vulnerum loco sit futura, non discutit Soto. Futuram autem, dico esse non improbabile, argumento ducto ex Christi vulneribus. Quanquam Euthymius Lucæ 24. ait nullum Sanctorum præter Christum, post resurrectionem habiturum in corpore vulnerum cicatrices, id est vulnera perfossa, qualia in Christo perstiterunt. Sed nihil profert ad persuadendum, peculiare Christo esse oportere, vt in eius sacro corpore rediuiuo, vulnerum hiatus permaneant. Nec videtur dubitandum, quin proportione debita semper seruata, Christi Domini & eorum qui similitudini mortis eius eius sunt complantati, par sit ratio, quoad statum corporis, & animæ decora: vt propterea non placeant qui Christo martyrum primicerio aureolam martyrij abrogant. Quamuis rectè Richardus quodl. 1. art. 1.q. 6. admoneat, Christum in modo accipiendi aureolam martyrij ab aliis martyribus discrepare, quod alij martyres iaciant coronas suas ante thronum agni; hoc est à Christo saltem moraliter & meritoriè sua illa ornamenta accipiant, adhibita confessione eorum coram patre, hoc est luculento præconio in cœtu

totius

totius cœlestis aulæ vt S. Chrysostomus interpretatur, magnificentiam commendationis illius meritò extollens: Christus autem non ab alio exornetur, quàm à seipso prout Deo.

Martyres ad certamen animati, vtriusque gloriæ propositæ, obiectu.

34. Vtriusque propositæ æternæ gloriæ ostentatione, martyres designatos ad constantiam & cruciatuum despectionem inuitare, familiare ac propè perpetuum est Patribus, qui turbidis Ecclesiæ temporibus & feruentibus persecutionibus scripserunt. Præter cæteros, S. Cyprianus in hoc argumento exultat, cum alibi non semel, tum optimè l. de exhortat. martyrij c. 12. vbi longam confirmationem gloriæ martyribus repositæ, obsignat hac clausula. [Quis ergo non omnibus viribus elaboret, ad tantam claritatem peruenire, vt amicus Dei fiat, vt cum Christo statim gaudeat? vt post tormenta & supplicia terrena, præmia diuina percipiat? Si militibus sæcularibus gloriosum est, vt hoste deuicto redeant in patriam triumphantes; quanto potior & maior est gloria, victo diabolo ad paradisum triumphantem redire, & vnde Adam peccator eiectus est, illuc prostrato eo qui ante deiecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem deuotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus; lateri eius assistere, cùm sederit iudicaturus? cohæredem Christi fieri? Angelis adæquari? cum Patriarchis, cum Apostolis,

« lis, cum Prophetis, cœlestis regni possessione læ-
« tari? Has cogitationes quæ persecutio potest vin-
« cere, quæ possunt tormenta superare? Durat for-
« tis & stabilis religiosis meditationibus fundata
« mens; & aduersus omnes Diaboli terrores & mi-
« nas mundi, animus immobilis perstat, quem fu-
« turorum fides certa & solida corroborat. Claudun-
« tur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cœlum:
« Minatur Antichristus, sed Christus tuetur: mors
« infertur, sed immortalitas sequitur: occiso mun-
« dus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur: vi-
« ta temporalis extinguitur, sed æterna reparatur.
« Quanta est dignitas, & quanta securitas, exire
« hinc lætum, exire inter pressuras & angustias glo-
« riosum, claudere in momento oculos, quibus ho-
« mines videbantur & mundus, & aperire eosdem
« statim, vt Deus videatur & Christus? Tam felici-
« ter migrandi, quanta velocitas? Terris repentè
« subtraheris, vt in regnis cœlestibus reponaris.]

35. Hoc item incentiuo SS. Martyres in tot ærumnis & cruciatibus, seipsos ad constantiam & generosam mortem animabant. Res est vbiuis obuia. Sed insigne est exemplum S. Gordij, quem Basilius ostentatis à Præside horrendis suppliciis ni
« à fide deficeret, inducit sic respondentem. [Corri-
« pite corpus, membra frustratim cædantur. Denique
« quodcunque de me supplicium volueritis, sumite.
« Nolite mihi beatam spem inuidere. Quanto enim
« mihi plus tormentorum accesserit, tanto plus refe-
« ram præmiorum. Res enim in hac vita aduersæ,
« nobis apud Deum perpetuam pariunt voluptatem.
« Si vulnera mille ac cicatrices patimur, in resurre-
« ctione splendido induemur amictu. Pro contume-
lia,

lia, atque ignominia, palmas atque coronas assequemur. Pro vinculis & carcere, per ampla paradisi spatia læti vagabimur. Pro accusatione demum, atque iniqua cõdemnatione, gloriam ex Deo & Angelis referemus. Minæ vestræ, semina mihi sunt diuina, vnde immortalitatẽ, perpetuáque gaudia metam.] Illustre item præter cœteros est, exemplum SS. Confessorum & martyrum designatorum, quos Hunerici crudelitas in Africa immaniter vexauit. Quatuor millia, insupérque nongenti sexaginta sex, è clero Africano, prę̨ter laicos, captiui tenebantur fidei causa. Sanctus hic exercitus, quãta in ea captiuitate pateretur, & quo munimine pectus roboraret, ex his paucis verbis Victoris Vticensis testis oculati l. 2. persecut. Vandal. audire licet. [Grauiter affliguntur, iactantur Confessores Christi superinuicem angustia coarctante vnus super alium vt agmina locustarum, & vt propriè dicatur, vt grana pretiosissima frumentorum. In qua constipatione, secedendi ad naturale officium, nulla ratio sinebat loci, sed stercora & vrinam vrgente necessitate ibidem faciebant, vt ille tunc fœtor & horror, vniuersa pœnarum genera superaret. Ad quos aliquando dantes ingenria munera Mauris, dormientibus Vandalis, vix clàm admissi sumus intrare. Qui introeuntes veluti in gurgite luti, vsque ad genua cœpimus mergi, illud tunc Hieremiæ videntes fuisse completum, qui nutriti sunt in croceis, amplexati sũt stercora sua. Quid multa? præcepti sunt vndique perstrepentibus Mauris, ad iter vbi destinati sunt præparari. Exeuntes itaque die Dominica linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum

num cum exultatione Domino decantantes, hæc est gloria omnibus sanctis eius. [Quod erat dicere, se libenter pædorem illum ac putorem, vel potiùs mephitim teterrimã, sustinere; quod probè nossent illac iri ad astra, illhac incessisse anteriores omnes martyres, & Christum ipsum. Eum callem per hoc leue ac momentaneum tribulationis nostræ, ad æterna & immensa gloriæ pondera fœlicissimè obtinenda deducere. Itaque procul esse oportere mœrorem omnem, ab iis quos post tantulam turbationem, tanta apud Deum gloria maneat; Quibus quod de S. Stephano Arator Diaconus iam olim cecinit,

[gloria pœna est,
Et cadere est ortus, iugulisque parentibus, æuum
Nascitur, æterna complectens munera vitæ.]

PARS TERTIA.

Sitne aliquod præterea martyrium pressè dictum Siue vtri ex duobus martyriis hactenus expositis, latè inquam an pressè dicto, accensenda sit mors, in aditione discriminis ad proximum ex charitate subleuandum oppetita, concluditúrque esse pressè dicto adiungendam.

1.
V c spectauit omnis anterior de martyrio tractatio, vt in argumento proposui. Ex principiis enim quæ in duabus partibus prioribus sũt iacta, eruendum

dum erit, quid in præsenti controuersia sit statuendum, si priùs ipsum controuersiæ statum, & qui, ac quorsum in diuersa abierint, exposuero.

CAPVT I.

Status controuersiæ de martyrio in causa proposita. Statuitur esse saltem latè dictum. Non esse presse acceptum, quæ suadere videantur.

PErceptis illis quæ hactenus de duplici martyrio sunt tradita, liquidò constabit, non posse hoc loco esse dubium de martyrio latè accepto. Multo enim potiore iure, ambitu illius coercẽda est aditio hæc voluntaria sũmi discriminis, & mortis in eo oppetitio, quàm pleráque alia, minoris vt ita dicam impensæ longéque leuiora, ac etiam infructuosiora opera, quibus martyrij laxiùs sumpti nomen à grauissimis Patribus adscriptum vidimus parte 1. Itaque hoc ratum & fixum esto. Sed difficultas est de martyrio presse accepto, quod proximè parte 2. in vulgari & indubitato exemplo descripsimus: & vidimus consummari voluntaria & honesta mortis perpessione, ad veritatis reuelatæ testificationem firmandam: vnde gratiæ sanctificantis infusio, supra mensuram operi operantis rependendam existit: itémque specialis gloriæ essentialis, gratiæ sanctificanti speciali, respondentis, ac aureolæ communicatio. Hanc enim martyrij presse accepti notionem, non cadere in opus de quo agimus, multa sunt quæ euincere videntur.

Mortem ex proximi charitate oppetitam, non esse martyrium, argumenta ab auctoritate.

2. In primis vt iuxta D. Augustini sententiam rationi aperiat auctoritas ianuam, nemo Theologus Scholasticus ante hoc tempus, inter tam multos qui de martyrio dißeruerunt; siue exponentes supernaturalem virtutem fortitudinis, siue baptismum, eámque analogiam cum martyrio ex qua ducta fuit appellatio baptismi sanguinis; nemo item moralium Theologorum, siue summistarum, quorum de martyrio sententiæ prostant; SS. denique Patrum nemo, aliud verè ac propriè dictum martyrium agnouit, quàm quod proximè exposuimus parte 1. nempe quod ab alio irrogatur in fidei odium: siue fidem spectemus vt cognoscentem, quæ est eius functio primaria, siue vt operantem: A qua martyrij notione, & ratione, mors quæ ex aditione voluntaria propositi discriminis incurritur, abest quàm longissimè. Hoc porrò argumentandi genus, tametsi quia à silentio duntaxat Scriptorum dicitur, non sit plerunque magnæ efficacitatis; tamen in materia tam multorum tantorúmque studiis ac scriptis protrita, non poterit non mouere prudentem æstimatorem; qui exploratam habuerit, Scriptorum, præsertim recentiorum diligentiam. Hæc enim, cum modos omnes quibus subiri ab aliquo potest martyrium, tam accuratè digesserit, nusquam tamen istius meminit: haud dubiè quia nec agnouit.

Fortiùs etiam ac validiùs sententiam propositam quatit, quod disertè aliqui, opus de quo contro-

uersia mouetur attingentes, tametsi à charitate plurimùm commendant, ab hoc tamen martyrij decore non laudant, quod tamen minimè omnium dimittendum fuisset, aliis eius prærogatiuis tam studiosè digestis: vt videre est apud Ioannem Briaërt quodlib. 3. *sub finem* & apud Gabrielem Biel in q. de fuga per pestis tempus, conclus. 9. (habetur inter Gabrielis sermones, post sermonem Domin. 24. post Pentec.) itémque apud Claudium Espencæum l. 3. digressionum cap. 19. Apertiùs Gabriel Vasques 3. p. d. 153. cap. 3. conceptis verbis docet [si quis ex charitate se offerat morti, vt liberet à « morte aliquem, vel ab ægritudine, non erit mar- « tyr, quamuis ex charitate moriatur, sed debet pati « propter Christum à Tyranno.] «

3. Quid quod S. Cyprianus l. de mortalit. quo pauefactos, lue in omnes æquè grassante, fidelium quorundam eneruium molles animos firmat; cum inter alia quibus nonnulli meticulositati suæ in eo discrimine abblandiebantur, illud esset, quod martyrij spem præripi sibi ea morte viderent; S. Antistes non eò recurrit quod fuisset expeditissimum, maximam martyrij segetem per tempus pestis præberi, opitulando ex charitate, iis qui subuentione egerent, vt semper egent in huiusmodi calamitatibus quàm plurimi: sed respondet, martyrij decus quod homini Deo decernente obtingit, æternæ prouidentiæ scitis permittendum esse, & quodcunque illa tulerint, patienter & æquanimiter esse excipiendum. [Fortasse (inquit) aliquis opponet & dicat, hoc « me ergo in præsenti mortalitate contristat, quod « quod qui paratus ad confessionem fueram, & ad « tolerantiam passionis toto me corde & plena vir- «

 tute

« tute deuoueram, martyrio meo priuor, dum mor-
« te præuenior.]

Hoc ſegnitiei, & iuſto auctioris erga vitam amoris munimentum, ita diſiicit S. Cyprianus.
« [Primo loco, non eſt in tua poteſtate, ſed in Dei
« dignatione martyrium : nec potes te dicere perdi-
« diſſe, quod neſcis an merearis accipere. Tunc dein-
« de Deus ſcrutator renis & cordis, & occultorum
« contemplator & cognitor, videt te, & laudat, &
« comprobat : & qui perſpicit apud te paratam fuiſſe
« virtutem, reddet pro virtute mercedem. Nunquid
« Cain, cum Deo munus offerret, iam peremerat fra-
« trem ? Et tamen parricidium mente conceptum,
« Deus prouidus ante damnauit. Vt illic cogitatio ma-
« la, & perniciosa conceptio, Deo prouidente pro-
« ſpecta eſt ; ita & in Dei ſeruis, apud quos confeſſio
« cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus
« ad bonum deditus Deo iudice coronatur. Aliud eſt
« enim martyrio animum deeſſe, aliud animo defuiſ-
« ſe martyriũ.] Et poſt nonnulla quibus hoc illuſtrat,
» addit. *Meminiſſe debemus*, voluntatem nos, non no-
» ſtram, ſed Dei facere debere ; ſecundùm quod nos
» Dominus quotidie iuſſit orare. Quod monitum diffusè ac potenter vrget. At liquet, reſponſionem hanc vniuerſam, ad difficultatem motam, tametſi idonea ſit ; tamen præ illa alia quæ duci poteſt ex ſententia quam excutimus, vix quadrare. Ideóque hac prætermiſſa, proferendam omnino à S. Cypriano fuiſſe illam aliam, ſi eam niti veritate exiſtimaſſet.

4. Idem S. Cyprianus, graſſantis perſtilentiæ cõmodum ingens, ad meticuloſorum guſtum, profert immunitatem à martyriis, quibus infirmi plerique

concutie

concutiebantur. Itaque eos qui diuinam in ſuos be- «
nignitatẽ conceſſo illo molliore exceſſus genere nõ «
agnoſcebant,acriter his verbis caſtigat.[Improuidi «
& ingrati ſumus, fratres dilectiſſimi, ad diuina be- «
neficia,nec quid nobis conferatur agnoſcimus. Ex- «
cedunt ecce in pace tuta, cum gloria ſua virgines, «
venientis Antichriſti minas, & corruptelas, & lu- «
panaria non timentes.Pueri periculum lubricæ æta- «
tis euadunt, ad continentiæ atque innocentiæ præ- «
mium, feliciter perueniunt. Tormenta iam non ti- «
met delicata matrona, metum perſecutionis & ma- «
nus, cruciatúſque carnificis, moriendi celeritate
lucrata.] Hic quis non videt plurimum momenti
acceſſurum ad S. Cypriani ratiocinationem, ſi adderet, huiuſmodi tranquillum exceſſum, & incruentum ad cœlos abitum, non idcirco obſoleſcere apud eos oportere, quod ſit etiam verum abſque Tyranno martyrium, cui emercando, generoſa calamitatis aditio viam ſternat?Nihil huiuſmodi vrget S. Cyprianus: ſed mollitiei infirmorum attemperans orationem, ait in lucro eos ponere debere, quod hoc diuino flagello correpti, immunes futuri ſint à cruciatibus pro fide inferendis, quorum pleróſque, tantus non metus modò,ſed & horror percellebat, vt nullum ſatis remotum latibulum, nullum receſſum ſatis celerem arbitrarentur.

Tandem recenſens idem S. Pater, fructus, quibus diuina charitas de ſpinis vuas & de tribulis ficus colligens, peſtilentiæ immiſſione fœcundatum agrum Eccleſiæ conueſtit, multos magnóſque recenſet: cæterùm omnes ab eo quem excutimus fructu alieniſſimos. Adſcribo hanc quoque ex ſcriptore ornatiſſimo plagulam, quod & ad inſtitutum

maximè faciat, & videam quæ nuper hîc experiméto ac ſenſu noſtro diſcere licuit, perbellè expreſ-
« ſa tanto ante. [Pauore mortalitatis & temporis, ac-
« cenduntur tepidi, conſtringuntur remiſſi, exci-
« tantur ignaui: deſertores compelluntur, vt redeant:
« gentiles coguntur, vt credant. Verus fidelium po-
« pulus ad quietem vocatur; ad aciem recens & co-
« pioſus exercitus robore fortiore colligitur: pugna-
« turus ſine metu mortis, cum prælium venerit, qui
« ad militiam tempore mortalitatis accedit. Quid de-
« inde illud fratres dilectiſſimi, quale eſt, quàm per-
« tinens, quàm neceſſarium, quod peſtis iſta & lues,
« quæ horribilis & feralis videtur, explorat iuſtitiam
« ſingulorum; & mentes humani generis examinat?
« An infirmis ſeruiant ſani; an propinqui cognatos
« piè diligant; an miſereantur ſeruorum languentium
« domini; an deprecantes ægros non deſerant medi-
« ci; an feroces violentiam ſuam comprimant; an ra-
« paces, auaritiæ furentis, inſatiabilem ſemper ardo-
« rem, vel metu mortis extinguant; an ceruicem fle-
« ctant ſuperbi; an audaciam leniant improbi; an pe-
« reuntibus charis, vel ſic aliquid diuites largiantur,
« & donent, ſine hærede morituri. Vt nihil aliud mor-
« talitas iſta contulerit, hoc Chriſtianis & Dei ſeruis
« plurimum præſtitit, quod martyrium cœpimus li-
« benter appetere, dum mortem diſcimus non time-
« re. Exercitia ſunt nobis iſta, non funera, dant ani-
« mo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præpa-
« rant ad coronam.] Expendenda præſertim in rem noſtram hæc clauſula, qua S. Cyprianus ſummum peſtilentiæ decus ſtatuit, quòd hominem rebus terrenis auulſum, & imminentis in horas ſingulas mortis horrorem, dedoctum, martyrio cruento ap-

tet: non quod etiam martyrem faciat, si tempore vsus benè, calamitatem alienam in heroicæ charitatis exercitium vertat.

Eiusdem partis negantis, rationes.

5. Accedunt rationum firmamenta, quæ videri iure possint ineluctabilia. Primum esto, debere martyrium alienæ violentiç opus esse, nec cuiuscunque, sed illatæ in odium fidei, aut veritatis reuelatæ, vt fert constans doctrina Scholasticorum, firmata abundè parte 2. Et apertè S. Optatus l. 3. temerarium esse ait, martyrem existimare, eum qui extra bellum Christianum ceciderit. Bellum autem Christianum interpretatur, persecutionem à Tyranno fidei hoste. At me etiam tacente, nemo non perspicit, eos qui voluntariè discrimini ad proximum ex charitate subleuandum se committunt, si pio illi operi immoriantur, aliena vi non cadere: & multo minùs in veritatis alicuius reuelatæ odium subire mortem. Non est igitur in morte, opus illud, (sanctum cæteróqui ac pium) consequente, prærogatiua martyrij.

Deinde iuxta principia quibus necesse est niti sententiam quam excutimus, fatendum erit mortem in cuiuscunque boni operis exercitatione obitam, ad martyrium sufficere. V.G. religiosus qui ex præfecti sui præscripto, suscipit iter aliquod, benè gnarus imminentis in eo itinere periculi vitæ, siue ab æstu, aliísque incommodis tempestatis ad iter capessendum inidoneæ, siue à feris, vel serpentibus, siue ab aliqua eiusmodi causa naturali, aut etiam à causa libera, puta prædone, nihil tamen nisi de auferendo cum vita viatico, si quod viator habet, co-

gitante; dummodò prudenter daret se itineri, & mandati executio temeritate vacans & prudens esset, deberet inter martyres numerari, si contingeret in ea obedientiæ executione mortem occumbere. At hoc pacto innumeri statuendi essent martyres, præter eos quos hactenus Ecclesiæ sensus martyrij dignitate exornatos agnouit. Idem esset de aliis plerisque exemplis passim obuiis statuendum. VG. de eo qui conspicatus hominem intra aquas periclitari de vita, ac fortassis etiam de animæ salute si inexpiatus excederet, sciens demittit se in aquas, vt certo suo periculo eximat hominem, corpore alioqui & animo periturum. Qui enim in eo charitatis opere vitam poneret absorptus aquis, iuxta principia sententiæ in quam inquirimus, habendus esset martyr, contra quàm ferat communis omnium existimatio, atque recepta doctrina.

6. Non debeo missum facere exemplũ in hac ipsa materia peste contactorum, quod rem sub oculos ponit quàm apertissimè. Benè multi lucellum aliquod captantes, in proximorum peste laborantium subsidium locare operam solent, pretio constituto. Hos Ioannes Briaërt quodlib. 3. *circa vltimam partem secundæ propositionis*, maximæ stultitiæ, & grauis peccati damnat, allegato Hieronymo cap. *vide* 1. q. 1. eo quod vitam, rem vtique omnium humanarum pretiosissimam, pro pecuniola prodigant. Tamen certum est, citra noxam imo cum laude & merito, posse aliquem in illam ægrorum subuentionem locare operam, & frui cupere pretio constituto, in quod principaliùs non intendat, sed duntaxat tanquam in iustum periculosi operis stipendium. Non enim propterea vitam postponit pecu-

niæ,

niæ, sed subuentioni proximi, iusto illo stipendio compensatæ: Itémque vitam suam lautiùs postmodum & commodiu: exigendã, præponit vitæ, quam nunc per rei familiaris angustias miserè tenuitérque traducit. In qua vitæ propriæ, & charitatis proximo impensæ; vel eiusdem vitæ, miseræ primùm, tum lautè ac commodè exigendæ contentione, nihil est præposterum, quódque stultitiæ, vel grauis peccati damnatum oportuerit per se loquendo. Hieronymus autem ineptè allegatur, cum tantùm damnet eos qui ad captandam gloriam inanem, & populi rumusculos, mortẽ oppetunt: quos negat, etiãsi in bona alioqui causa sic mortẽ oppetant, esse verè martyres, quod quid ad rem præsentem? Cum igitur hæc ægrorum subuentio, ex locata ad id opera, possit sanctè & prudenter suscipi, admittendum consequenter esset, quoquot huiusmodi ministerio immoriuntur, esse strictè ac propriè martyres. Quod quis non videt ridiculum esse, adeóque ab Ecclesiæ sensu abhorrens, vt ne impugnari quidem debeat?

7. Saltem verò iuxta principia sententiæ quam examinamus, non erit neganda martyrij laurea, iis qui ne se polluerent, mori maluerunt. Quibusdam enim morbis opportunum esse vsum Veneris, nonnulli Medici tradiderunt apud S. Ambrosium epist. 66. quibus recentiores nonnulli adhæserunt vt Cagnatus. 1. variar. cap. 1. & Septalius sect. 4. probl. q. 17. Et quamuis id rectè explodat Scaliger exercit. 269. & alij quos profero in tractatione de Temperantia, num. 170. tamen certum est, nonnullis visum esse quod dixi: imo censuisse, ex obfirmata Veneris auersatione, posse aliquando mortem ingruere. Qua in sententia manifestè fue-

runt qui valetudinem curabant Thomæ Archiepiscopi Eboracensis in Anglia, æqualis S. Anselmi. Refert enim Rogerius in Annalibus Anglicanis, medicos de eius morbo consultos negasse nisi vsu Veneris curari posse. Quod deuotæ Dei castitatis excidiũ execratus Præsul, respondit. [Væ ægritudini cui talis competit medicina.] Notum & illud Politiani de Michaële Verino iuuene Hispano.

Sola Venus potuit lento succurrere morbo,
Ne se pollueret, maluit ille mori.

De Iacobo Rossa Cardinali & Archiepiscopo Vlyssiponẽsi è regio sanguine Lusitano, scribit Alphonsus Ciaconus in opere de gestis Pontificum, eum anno 1419. Florentiæ mortuum, quod spondentibus salutem Medicis si coitu vteretur, auscultare contra Deum, renuisset. Denique Guido Montisfortis, vt est apud Fazellum in Sicula histor. dec. poster. l. 9. ne in captiuitate, adulterio commacularetur, morbo extingui maluit, quem Veneris vsu leuandum, aiebant Medici. Eius ergo sententiæ quisquã, Sacerdotio aut religiosa professione illigatus, vel castitatis illibatæ Christi præconiis celebratæ, amore flagrans, si necessarium ad mortem deuitandam remedium aspernetur, indéque gliscat morbus & mors consequatur, martyribus erit annumerandus. Mortem quippe oppetit, ob virtutem cuius splendor æquè reuelatus est, ac charitatis in proximum. Nemo tamen non videt, alium fuisse hactenus Doctorum sensum, & Ecclesiæ persuasionem.

8. Alia ratio aduersus sententiam propositam, ex eo ducenda est, quod contrapugnatio, gloriam martyrij non obscuret modò, sed etiam prorsus euertat. Atqui quotquot subuentionem proximorum cum

vitæ periculo arripiunt charitate ducti, & reipsa contra nituntur, & niti obstringuntur. V. G. qui lue contactos iuuant, tenentur quibus possunt alexipharmacis & antidotis se à lue indemnes præstare, & mortem à se, quanto studio licet, auertere. Non sunt igitur veri martyres, quos velut agnos coram tondente se stare, & mortem patientissimè excipere, exclusa contrapugnatione ac renisu necesse est, vt parte 2. monstrauimus. Quid quod vel ipse vocis cortex, excindere nouitium hoc placitum videtur? Martyr enim à testificando dicitur. At qui inter Christianos & in alta Ecclesiæ pace, mortem in charitatis exercitatione oppetit, nulli per Christum reuelatæ veritati testimonium præbet. Vel ex ipso igitur nomine liquere potest, martyrem non esse, quem attestari Christo debere, vocis cortex, & extima notio docet.

Denique sensus communis videtur planè ferre non esse martyres, qui in ministerio hoc charitatis animam ponunt. Constat enim, suffragia precum & sacrificiorum, aliis Catholicè obeuntibus impendi solita, his quoque exhiberi; non vulgo tantùm, aut apud rudes duntaxat, sed etiam apud peritos; quos tamen non potest latere, illud pronunciatum, ex Augustino supra tractatum, & ab Innocentio adductum, tanquam erutum è Scripturis; nempe quoad sensum, tametsi non quoad verborum corticem; [Iniuriam facit martyri qui orat pro martyre.] liquere igitur videtur eos non agnosci martyres propriè & presse; quales esse oportet eos qui suffragiorum nostrorum exhibitione, non sunt per superstites adiuuandi, quia illico à morte pro Deo oppetita, puri planè ac nitentes, inferuntur cœlo, ignibus emenda

emendatoriis nequaquam aditis, cum omnis in eis peccati rubigo, exceptione mortis exactè sit detersa.

CAPVT II.

Contraria & vera sententia quæ aditionem voluntariam periculi ad proximi salutem curandam, morte consecuta, preßè dicti martyrij decore exornat, Patrum autoritate communitur.

1. IN contrariam sententiã, quæ opus de quo agimus veri martyrij titulo honestat, lubens eo. Vt autem solidè ac distinctè confirmetur, ordiendum est à Patrum suffragio: cui probationi, sensum Ecclesiæ, quæ columna est ac firmamentum veritatis, subnectam: aliámque insuper probationem, quæ ex mutis sanctorum vocibus, hoc est ex eorum in hoc genere illustribus factis, & generosa discriminum aditione ducitur. Non enim minùs auidè ac strenuè in hanc arenam descenderunt, nec minùs certi diuinæ mercedis, huic veritatis reuelatæ testimonio rependendæ, quàm si in causa fidei sanguinem profusuri, in Tyranni alicuius conspectum venissent. Tandem rationes ex Scripturæ locis depromptas proponam, ex quibus facili negotio enodabo, quæ in contrarium sunt adducta.

Suffragium Clementis Alexandrini.

2. In prima acie quæ Patres complectitur, agmen ducet Clemens Alexandrinus, scriptor omnium

um conſenſu vt antiquiſſimus,ita & doctiſſimus. Is libro 4. ſtroma. qnem propè totum martyrio impendit,cum de grauitate ſceleris quo fides abnegatur,& generoſæ confeſſionis nobilitate,verique pro fide martyrij gloria diſputaſſet, ſubdit. [Fidelis « dictus eſt, & ſeruus, & amicus. Quare ſi quis ſe « ipſum diligit, diligit dominum, & confitetur ſalu- « tem,vt ſuam ſeruet animam.Atqui ſi vel pro proxi- « mo moriaris, propter charitatem, exiſtimes ſerua- « torem noſtrum eſſe propinquum.Deus enim appro- « pinquans dictus eſt, is qui ſeruat, & qui ſeruatur, « mortem eligens propter vitam,& propter te ipſum « potius quàm propter illum patiens. Et nunquid « propterea dictus eſt frater,qui paſſus propter ſuam « in Deum dilectionem, paſſus propter propriam ſa- « lutem, & qui rurſus moritur propter propriam ſa- « lutem,ſuſtinet propter dilectionem domini?Etenim « ipſe cum eſſet vita propter nos pati voluit, vt eius « paſſione viueremus.] Apertè Clemens, martyrum « numero accenſet eum,qui propter charitatem proximo impenſam, mortem obit, quem Seruatoris Chriſti,imaginem quandam eſſe vult: quod quanquam ſeruatus eſt,vtique à Chriſto, vtcun que tamen proportionale beneficium ei impendit, cuius per charitatem fit ſeruator,tanto ſao lucro,& diuinæ remunerationis immenſitate, vt propter ſeipſum potiùs, quàm propter proximum paſſus dici poſſe videatur. Quod eſt de hac ipſe re intra naturalis amicitiæ fines ſpectata,iudicium Philoſophi 9. Ethic c.8. Addit Clemens, hunc propterea *fratrem* communi illius temporis Chriſtianorum appellatione nominandum, quod Chriſti frater verè ſit, cuius profuſam in nos charitatem, mors ex chari-

tate pro nobis oppetita facit teſtatam. Sed hanc Chriſti,& huiuſmodi ſeruatorum analogiam, infra in vtriuſque preſsè dicti martyrij contentione,diligentius ac diſtinctiùs proſequar. Nunc quod Clemens tradit,hoc arripio;eadem nimirum ſorte cum martyribus pro fide cæſis,cenſeri ab eo illos qui ex proximi charitate mortem oppetunt.

Item S. Dyonisij Alexandrini, atque Ruffini.

3. Fuit in eadem ſententia S.Dionyſius Alexandrinus in epiſtola Paſchali,cuius fragmentum extat apud Euſebium l.7. c. 17. aliàs 20.Deſcripta enim immani lue quæ orbem Romanum depaſta eſt, in Chriſtiani ſanguinis immaniter effuſi vltionem, extollit flagrantiſſimam multorum cuiuſuis ordinis fidelium in ægris iuuandis charitatem, quam
" plurimum ab omnibus collaudatam teſtatur: [adeò
" vt (inquit) iſtud mortis genus quod propter incre-
" dibilem pietatem & robuſtam fidem ſuſcipiebatur,
" nihil à martyrij ſplendore abeſſe videretur.] Ita habet Chriſtophorſoni interpretatio, Græcum Euſebij contextum fideliter reddens,in quo ſic habetur. *Ὡς καὶ τοῦ θανάτου τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν, καὶ πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον, μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίου δοκεῖν.* Nihil planè diſtare viſa eſt, promis illis Eccleſiæ temporibus hæc mors, à ſplendore vulgaris martyrij quod in cauſa fidei ſubitur. Qui tunc communis in Eccleſia, Dyoniſij quoque viri doctiſſimi & ſanctiſſimi ſenſus fuit, quando illum non refert modò, ſed etiam in confirmationem præconij quod ibi ſanctis illis pugilibus pangit adductum voluit.

Poſſum Ruffinum quoque huic ſententiæ aſtipulatum dicere. Nam in hiſtoriæ Euſebij interpretatione, longè aliter Dyoniſium expreſſit, paraphraſtem de more, & interpolatorem agens, non interpretem. Quanquam ad præſens inſtitutum, non minùs commodè habet quod eſt apud Ruffinum. Sic enim refert adductam Dyoniſij ſententiam. [Conſtantiſſima & ardentiſſima fide, tanquam ſi martyrij tempus inſtaret, miſerando infirmos, ſemetipſos huiuſmodi mortibus inferebant, miſericordiæ ex hoc martyrium capere præſumentes.] Hæc vt vides, non Euſebij, vel Dyoniſij ab Euſebio adducti, interpretatio, ſed Ruffini ſententia eſt: vt liceat proinde, Ruffinum tanquam ex ſua mente locutum, allegare ſeorſim in rem noſtram. Et norunt ſanè qui hominem norunt, quàm hoc illi in alienis operibus vertendis frequens imo iuge fuerit, vt non aliorum quos interpretabatur dicta proferret, ſed ſua conderet. Verba ſunt S. Hieronymi l. 2. apologiæ aduerſus eum, hoc improbantis in Latina Origenis per eundem Ruffinum interpretatione. Idem latè quoad interpretationem Euſebij hiſtoriæ factam à Ruffino, demonſtrat Chriſtophorſonus, præfatione ad ſuam eiuſdem hiſtoriæ interpretationem. Nec dubito quin Clementis recognitionum editio auctior à Ruffino facta, eiuſdem ſit genij: Vt taceam de opere Sixti Pytagoræi, de quo ſæpè quæritur S. Hieronymus. Æque igitur in propoſiti ex Dionyſio loci interpretatione, Ruffinum habemus, non tam interpretem, quàm autorem ac proinde meritò ſeorſim proferri potuit.

Quadam ex Origene.

4. Aufim in hanc quoque ſententiam laudare Origenem tract. 9. in Ioan. à quo Clemens Romanus profertur. Et quamuis neuter directè ſtatuat quod intendimus, facilè tamen erit ex argumentatione quam conficit Origenes, inſtitutum concludere. Statuerat Origenes, Chriſtum eſſe illum Agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Illum inquam agnum qui ad cædem ductus eſt, & coram tondente ſe, mutus fuit; victima factus omnium noſtrum piacularis: quam eius pro nobis immolationem verúmque martyrium, cœteri quotquot conſecuti ſunt SS. martyres ſtudioſè ſunt æmulati, iuxta Origenem. His ita circa literæ corticem conſtitutis, vt eſt ingenium hominis allegoricum, & captandis ſemper myſticis ſenſibus intentum, excurrit Origenes in laudationem virtutis eorum, qui Chriſti imitatione pro aliis purgandis iuuandíſque, ſibi non parcunt, quos æquè ac SS. martyres, eſſe ait victimas cognatas primariæ illi victimæ quæ Chriſtus eſt, & purgantes eos pro quibus offeruntur. Exemplum eorum proponit filiam Iephte, & eos qui per tempus peſtis, ſaluti communi deuouent ſuam. Idque ex Gentilium etiam ſenſu confir-
« mat. Ait enim. [Notum autem atque teſtatum
« cum ſit apud Gentiles, multos cædi pro communi
« hominum ſalute ſeipſos tradidiſſe, cum peſtilentes
« morbi ſuam patriam inuaſiſſent: Et hæc eueniſſe
« admittit non ſine cauſa ſcripturis credens, Cle-
« mens ille fidelis, de quo hunc in modum teſtifica-
« tur Paulus, dicens: Cum Clemente, & reliquis

coadiuto

coadiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ: Similem habent diſſimilitudinem apud eum qui velit myſteria quæ multos latent, incuſare, quæ de martyribus traduntur, Deo magis approbante, vt vel aſperrima ſupplicia ſuſcipiamus, dum confitemur illius diuinitatem, quam à tot rebus, quæ malæ exiſtimantur, liberari ad breue tempus, ſermone noſtro vbique ſequentes voluntatem inimicorum veritatis.] Tum poſt aliquam circa SS. martyres in fidei cauſa occumbentes excurſionem, ad Chriſtum verum agnum Dei, tollentem peccatum mundi, ita regreditur. [Cæterum multum immorati ſumus de martyribus verba facientes, atque enarrantes de his qui perierunt ob peſtilentes conſtitutiones, vt videremus excellentiam illius qui ductus eſt velut ouis ad cædem, quique ſicut agnus coram tondente fuit mutus. Namque ſi aliqua à gentibus non falsò hiſtoriis mandata ſunt, aliqua verò tum de martyribus ſunt dicta, qui fuerunt mundi purgamenta, tum de Apoſtolis, qui omnium reiectamenta ob hanc cauſam dicuntur, quid & quantum ſentiendum eſt de agno illo Dei, qui ob hanc cauſam ſacrificatur, vt tollat peccatum mundi, pro quo & paſſus eſt.]

Hic Origenis locus eatenus ad rem facit, quatenus SS. Martyres antonomaſticè dictos, hoc eſt vulgares ſeu pro fide morientes, cognatas Chriſti victimas ſtatuens, ſimiles iiſdem facit, (quamuis in diſſimili materia, & ex fine diſſimili, vt propterea ſimilem hanc eſſe diſſimilitudinem dicat;) eos qui apud Ethnicos tempore peſtis fiebant purgamentum, aut vt S. Ambroſius ſer. 8. in Pſal. 118. appellat, *luſtramentum* ciuitatis: Idque in diuina

causa præstitisse ait SS.martyres, quod illi ciuitatum periculo suo redemptores, in mala. Neque enim bonum esse potuit, mortem oppetere, ad salutem publicam, misanthropi Satanæ placatione curandam. Iuxta sensum tamen Ethnicorum, quem Origenes ea ex parte non improbat, imo ratum habet, annuítque S. Ambrosius l.7. in Lucam *in ipso fine*, seruatores illi, sanctissimè & simili cum Christianis martyribus consilio ac laude, alienæ saluti suam impenderunt, vtrique idipsum præstanstantes quod Christus ad vniuersorum salutem præstitit.

5. Non obscurè igitur Origenes eo loco, martyrij decus in illis agnoscit, qui non ad Satanæ nequitiam maleficio nouo auertendam, sed prælucente fide, ex Christiana charitate, æmulati eum qui animam suam pro nobis posuit, certo se exitij periculo alacres committunt: optabiliore quàm Ethnici illi sorte ac euentu, facti aliorum peripsemata, vt etiam Ruffinus allegatum Eusebij locum expressit, prolatis illis Apostoli verbis 1. Cor.4. *Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc.* Vbi non placent qui Apostolum verbis illis fimo se ac exuerris cōtulisse existimant, quod purgamenta sint, quæ loco aliquo emundato colliguntur: peripsema autem sit, quicquid deterendo decidendóue deiicitur, scobs, puluisculi, & huiusmodi alia. Tametsi enim Apostolus, non inscitè, iuxta præclaram D. Augustini de martyribus ratiocinationem de qua infra, fimo se ac sordibus quæ scopendo aggeruntur, conferrē potuerit: Tamen Græcæ voces quibus vtitur κάθαρμα & περίψημα apertè alludunt ad exitiales illos

ac piaculares homines, quos ex Origene retuli; homines inquam sacros, qui per tempus pestilentiæ, alteriúsue publicæ calamitatis, deuouebant sese saluti cæterorum. Quales Typhonij illi quos Plutarchus in Iside ex Manethone refert, in Mithyis viuicomburio affectos, vt essent ciuitatis piaculum, ac pharmaci, vt nominat qui eum ritum describit Tzezes chiliade 5. c. 21. Tales item illi quos Seruius ad 3. Æneid. Massiliæ de publico per annum lautissimè pactos, tandem exacto anno vestibus sacris ornatos, in orbem cum exsecrationibus circumductos, & proiectos in mare, ad publicæ calamitatis exorationem testatur. Nec dissimilia insinuantur apud Libanium declamat. 43. *in ipso fine.* Chalciæus item filia Λεω vt est apud S. Hieronymum l. 1. in Iouinia. vel vt est apud Suidam, tres Leo filiæ virgines, spontanea morte, patriæ pestilentiam soluerunt. Ad has personas alludit Apostolus, vt Gagneius ibi rectè vidit.

Insignis D. Augustini locus in rem nostram.

6. Locus S. Augustini ex epistol. 180. huc rectè cadit, itaque prætermittendus non est. Tractat enim eo loco S. P. euentum qui ambitu quæstionis propositæ generaliter spectatæ comprehenditur, & ad mortem in lue ex charitate oppetitam, nullo negotio aptari potest. Quærit ergo S. Doctor quæ sint partes Ecclesiastici pastoris in publica calamitate, ex qua ipsi quoque pastori, possit exitium creari. Quod enim per Vandalorum eluuionem in Africam, omnia cædibus rapinísque complentium, multi animarum rectores, desertis iis populis quibus

præerant, saluti suæ fuga prospicerent; consultus ab Honorato & Quodvult Deo Episcopis S. Augustinus; respondit, cum periculum non est Præsulis aut vnius alicuius è Clero peculiare, quale Diuo Athanasio à Constantio Imperatore Ariano olim impendit, sed est omnium æquè commune, nullo mo-
« do esse permittendum [vt qui aliis indigent, dese-
« rantur ab iis quibus indigent. Aut igitur ad loca
« munita omnes transeant, aut qui habent remanen-
« di necessitatem, non relinquantur ab eis, per quos
« illorum est ecclesiastica supplenda necessitas; vt aut
« pariter viuant, aut pariter sufferant, quod eos pater-
« familias volet perpeti. Quod si contigerit vt siue a-
« lij maius, alij minus, siue omnes æqualiter patian-
« tur, qui eorum sint qui aliis patiuntur apparet: illi
« scilicet qui cum se possent talibus malis eripere fu-
« giendo, ne aliorum necessitatem desererent, mane-
« re maluerunt: hinc maximè probatur illa charitas,
« quam Ioannes Apostolus commendat, dicens: Sicut
« Christus animam suam pro nobis posuit, sic & nos
« debemus animas pro fratribus ponere. Nam qui fu-
« giunt, vel suis deuincti necessitatibus fugere non
« possunt, si comprehensi patiuntur, pro seipsis, non
« pro fratribus vtique patiuntur. Qui verò propterea
« patiuntur, quia fratres qui eis ad Christianam salu-
« tem indigebant, deserere noluerunt, sine dubio suas
« animas pro fratribus ponunt.] Et mox hanc animæ pro fratribus abiectionem, antefert ei martyrio quod subitur ab eo, qui fugiens persecutorem comprehenditur, ac ne Christum perdat, perdit vitam.
« [Qui clades (*inquit*) hostiles ideò non fugit, cum
« possit effugere, ne deserat ministerium Christi, si-
« ne quo non possunt homines vel fieri vel viuere

Christiani

Chriſtiani maiorem charitatis inuenit fructum, «
quam qui non propter fratres, ſed propter ſeipſum «
fugiens atque comprehenſus,non negat Chriſtum, «
ſuſcipitque martyrium.] «

Bellè item in hunc locum cadunt, & apertè D.Auguſtini teſtimonio aſtipulantur illa Laurentij Iuſtiniani de S. Martino, qui noluit periculum ab iratis principibus declinare fugiendo, ſed perſtitit, cum periculum quod Eccleſiæ ab hæreſi imminebat, Sancti Antiſtitis præſentiam depoſceret. [Quo- «
modò martyrij gloriam ipſum non habere cenſen- «
dum eſt, qui flagrans amore martyrij, pro fidei teſti- «
ficatione Catholicę, terrenorum principum nec ex- «
pauit potentiam, neque hæreticorum ſæuitiæ ceſ- «
ſit, quin conſtanter veritatis propalaret regulam, «
eorúmque confutaret errores. Magnum prorſus eſt «
hoc martyrij genus, vltrò ſe pro Chriſti honore «
dare periculis, quum ſecedendi etiam Sanctis à Do- «
mino facultas tribuatur. Contempſit Sanctus hic «
fugam, malens glorioſè occumbere, quàm ex «
paſſionis metu, humaniter occultari.] «

7. Hæc & D.Auguſtini & Laurentij Iuſtiniani dicta, æquè vt vides cadunt in rem præſentem. Quod enim de morte conſequente expoſitionem ad pericula pro fide, dixit Iuſtinianus, eodem iure de morte conſecuta diſcrimen aditum pro quauis virtute per Chriſtum approbata, dici poteſt. Quod item de hoſtili incurſu & periclitantibus per eum animabus, tradidit Auguſtinus, agnoſcens ſubuentionem in eo euentu præſtitam fidelibus, ad verum martyrium conſecuta morte pertinere, eámque Chriſti teſtis fidelis expreſſionem, qua pro nobis ex charitate Deo digna animam poſuit; hoc toti-

dem verbis, de alio quouis communi incommodo quod charitas depellendum aut subleuandum suadeat, & nominatim de strage pestilentiæ dici potest, immutatis paucis voculis: eámque paritatem rectè admittit Espencæus lib. 3. digress. cap. 19 Maximè sanè per tempus pestis vrgent rationes illæ, quas ad fugam in proposito euentu improbandam, vsurpat S. Augustinus eadem epistola. Si hostilem incursum quod est Augustini eo loco institutum, commutes in pestilentiæ cladem de qua agimus, dixeris factas fictásque in rem præsentem. [Cum plebs manet & ministri fugiunt, ministeriúmque subtrahitur, quid erit mercenariorũ illa fuga damnabilis, quibus non est cura de ouibus? Venit enim lupus, nõ homo sed diabolus, qui plerunque fideles apostatas esse persuasit, quibus quotidianum ministeriúm Dominici corporis defuit: & peribit infirmus in tua non scientia, sed ignorantia frater, propter quem Christus mortuus est.] Et non ita multo post. [Magis timeamus, ne membra corporis Christi destituta spiritali victu necẽtur, quàm ne membra corporis nostri, oppressa hostili impetu torqueantur. Non quia ista non sunt vitanda cum possunt, sed quia potiùs ferenda sunt, quando vitari sine impietate non possunt. Nisi fortè quisquam contenderit non esse ministrum impium, qui tunc subtrahit ministerium pietati necessarium, quando magis est necessarium. An non cogitamus, cùm ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas vlla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab vtroque sexu, atque ab omni ætate concursus; aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipsius actionem,

omnibus conſolationem & Sacramentorum confectionem & erogationem? vbi ſi miniſtri deſint, quantum exitium ſequitur eos, qui de iſto ſeculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? quantus eſt etiam luctus fidelium ſeruorum, qui eos ſecum in vitæ æternæ requie non habebunt? quantus denique gemitus omnium, & quorundam quanta blaſphemia de abſentia miniſteriorum & miniſtrorum? Vide quid faciat malorum temporalium timor, & quanta in eo ſit acquiſitio malorum æternorum. Si autem miniſtri adſint pro viribus, quas eis Dominus ſubminiſtrat, omnibus ſubuenitur: Alij baptizantur, alij reconciliantur, nulli dominici corporis communione fraudantur, omnes conſolantur, ædificantur, exhortantur, vt Deum rogent, qui potens eſt omnia quæ timentur auertere, parati ad vtrumque & ſi non poteſt ab eis calix iſte tranſire, fiat voluntas eius qui mali aliquid non poteſt velle. Certè iam vides quod te ſcripſeras non videre, quantum boni conſequantur populi Chriſtiani, ſi in præſentibus malis non eis deſit præſentia miniſtrorum Chriſti: Quorum vides etiam quantum obſit abſentia, dum ſua quærunt non quæ Ieſu Chriſti, nec habent illam de qua dictum eſt, non quærit quæ ſua ſunt, nec imitantur eum qui dixit; non quæro quod mihi vtile, ſed quod multis vt ſalui fiant.] Hæ rationes, commutatis paucis voculis, quàm non obliquè aut indirectè, ſed rectà cadant in rem de qua agimus, vel lippus perſpiciat. Quare cum D. Auguſtinus, veri martyrij ſplendorem in ea proximi ſubuentione prudenti & ſancta agnoſcat; ita in quacunque ſimili planè cauſa, atque adeò in ea quoque qua iuuantur peſte contacti, idem aſſereret.

Effugium ad declinandam D. Augustini autoritatem.

8. Video tamen elidi in speciem, vel eludi potiùs posse vim huius testimonij, declinaríque D. Augustini autoritatem, vt in re nostra non vrgeat, dicendo; S. Augustinum non videri admittere Ecclesiasticum ministrum donari martyrij laurea, si manens ad iuuandum populum, ingruente barbarico incursu, cædatur. Refert enim hoc meticulosi Episcopi dictum. [Si Dominus nobis imperauit fugam, in eis persecutionibus vbi potest fructus esse martyrij, quanto magis debemus fugere steriles passiones, quando est barbaricus & hostilis incursus?] Steriles passiones vocabat hic filius Ephrem, quæ martyrij decore careant, eo quod barbarum hostem, non in Christi odium sæuire, sed ex innata tantùm sæuitia & insaturabili rapacitate, grassari supponeret. Hoc igitur Episcopi illius dictum referens Diuus Augustinus, non insimulat illud falsitatis, nec reponit huiusmodi passionem non fore sterilem: quæ fuisset plana & expedita via respondendi, si niteretur veritate: Sed admisso meticulosi illius Episcopi dicto, vrget Ecclesiastici officij vincula: id est obligationem suscepti per pastores muneris, cui vel morte proposita sit satisfaciendum. Idque exequentem Ecclesiæ ministrum, maiore charitatis suæ, (*non ait, martyrii*) fructu donandum docet, quàm si martyrium subiisset, comprehensus in fuga. Si igitur S. Augustinus, ministrum Ecclesiasticum in hostili incursu perstantem, ac cæsum, non agnoscit martyrem, quamuis

uis ad suos in spiritu & quoquo modo poterit, iuuandos perstiterit, non est quod eiusmodi decus, ex tanti Patris mente arrogetur alteri, qui in alia materia eodem planè modo se gerit. Et vt daretur, S. Augustinum in re proposita martyrij decus agnoscere; tamen est inter eum euentum de quo agebat, & rem præsentem, discrimen patentissimum. Siquidem in eo incursu, infertur mors à persecutore in odium fidei, sin minus vt credentis, at saltem vt operantis. Nam sacer minister, plebi hostiliter impetitæ sanctam operam nauans, interimitur à persecutore Christianitati infenso. At in exemplo morientium iuuando peste contactos, nihil tale cernitur. Non enim à persecutore, neque in fidei odium mortem subeunt, sed ex morbo per causam verè naturalem immisso. Itaque autoritas D. Augustini extranea planè videtur huic causæ.

Præcluditur.

9. Non erit tamen difficile hoc effugium præcludere, ac demonstrare germanam D. Augustini mentem esse quam dixi. Nam quod Ecclesiasticum ministrum, in hostili incursu fugere renuentem, & iuuandæ Christianæ plebi intentum, si cædatur, martyrem agnoscat D. Augustinus; ex eo liquet, quod docet illum aliis pati, qui cum se posset talibus malis eripere fugiendo, manere maluit, ne alios in tanta necessitate, subsidio solatióque priuaret: quam esse ait animæ positionem pro fratribus, & expressissimam imitationem Christi testis fidelis, qui animam incensissima charitate pro nobis posuit. At hoc satis supérque esse ad martyrium præsè-

acceptum, cum ex dictis parte 2. constare potest, tum infra martyrum cum Christo analogiam exponens, manifestius efficiam. Quid quod S. Augustinus, in antithesi illa, qua componit vnũ, perstantem vt iuuet proximos, ideóque cadentem; & alium comprehensum in fuga, & idcirco cæsum, quod deficere à Christo detrectaret, agnoscit priorem splendidiùs ac fructuosiùs occumbere, quàm posteriorem? At hunc, disertè appellat martyrem. Igitur martyrem quoque statuit priorem, cui præ heroica charitate, nobiliorem & fructuosionem assignat obitum; nequaquam id facturus, si martyrij exsors esset. Nam ex S. Augustini sententia, martyres in Ecclesia verticem tenent sanctitatis & dignitatis, vt videre est lib. de sancta virginit. c.45. & patentissimè in Psal 67. ad illud *Principes Juda.* vbi martyres vocat [verissimos principes Ecclesiarum, dignos ducatu, dignos imitatione, dignos honoribus. Martyres namque in Ecclesijs locum summum tenent, atque apice sanctæ dignitatis excellunt.] Quare quod de meticulosi illius Episcopi dicto, cædem pastoris in hostili incursu, *sterilem passionem* appellante, ita pronunciat, *verum est quidem & acceptabile*; accipiendum est in sensu quem consequentia verba ferunt. Addit enim. *sed iis quos Ecclesiastici officij non tenent vincula.* vt nimirum sensus sit, cædem à barbaro illatam nullo modo in odium fidei, sed vt etiam supponebat ille Episcopus, ex mera sæuitia, nequaquã spectare ad martyrium. Illatam tamen ei qui perstat, vt ex officij vinculo, aut (quod æquè laudabile, vel etiam laudabilius foret,) ex mera charitate iuuet proximos in tanto discrimine constitutos, non esse spoliandam martyrij glo-

ria,

ria, nec esse vocandam sterilem passionem: qualis esset (ex opere quidem operato,) cædes cuiusuis de plebe, in barbarico incursu trucidati, ex mera aduersarij sæuitia.

Quod verò concessa tali cædi ministri Ecclesiastici gloria martyrij, addebatur, disparitatem esse inter euentum illum, & eum in quo versamur; eo quod Ecclesiastico illi ministro, mors ab alio inferatur, non item ei qui iuuat peste contactos; id quidem exigui momenti esse liquebit, cum argumenta capite. 1. proposita enodabimus. Ibi enim perspicuum fiet, in hoc quoque euentu, mortem ab alio inferri. Nego autem in euentu de quo D. Augustinus agebat, mortem fuisse irrogatam in odium fidei. Alioqui enim D. Augustinus, non admisisset homini libero & nullis ad perstandum causis idoneis impulso, & tamen subita hostium irruptione oppresso, aut absque graui noxa saltem ob errorem inuincibilem non abscedenti, mortem illam esse sterilem passionem. Nam in odium fidei irrogata, & patienter excepta, fuisset verum martyrium.

CAPVT III.

Sensus Ecclesiæ pro eadem sententia.

1. QVanti apud Catholicum hominem sint, Ecclesiæ non dico pronunciata & scita, sed nutus, non est quod exponam. Est enim Ecclesia, columna & firmamentum veritatis, vt proinde qualiscunque significatio Ecclesiastici pro aliquo placito suffragij, omnibus aliis creatis suffragationibus, longè sit anteponenda. Quare prolatis Patrum grauissime

uiſſimorum teſtimoniis, firmiorem Eccleſiaſticum ſermonem tanquam lucernam lucentem in caliginoſo loco, ſubiicio ad propoſitæ ſententiæ illuſtrationem, & confirmationem pleniorem.

Quid de SS. Alexandrinis, lue contactos iuuantibus, Romanæ tabulæ.

In Romano Martyrologio Eccleſiæ autoritate probato, hæc verba habentur pridie Cal. Martij.
« [Alexandriæ commemoratio SS. Presbyterorum,
« Diaconorum, & aliorum plurimorum, qui tempore
« Valeriani Imperatoris, cum peſtis ſæuiſſima graſſa-
« retur, morbo laborantibus miniſtrantes, libentiſſimè
« mortem oppetiere: quos velut martyres, religioſa
« piorum fides venerari conſueuit.] Teſtimonium hoc verum eſt, & luculentum. Vt autem fides eius ſit omnino inconcuſſa, verba propoſita ſunt diligenter expendenda. Neque enim lucem eis aliunde affundere poſſumus, cum in nullo (quod aduerterim,) alio martyrologio, non Bedæ, non Vvandelberti, non Adonis, non Vſuardi, non priſco Romano Roſuedij opera nuper refoſſo, horum Sanctorum Alexandrinorum memoria, conſignata ea die habeatur. Sed & in Græcorum faſtis a Genebrardo editis, altum de eis ſilentium. Apud Euſebium verò 7. hiſtor. c. 17. deſcribitur quidem horum Sanctorum Chriſti pugilum glorioſum certamen, ex epiſtola S. Dyoniſij Alexandrini ad Hieracem Epiſcopum: ſed neque dies obitus vlla, neque addictæ eorum agonibus feſtiuitatis, annotatur. Vt proinde neceſſe ſit, certam diem, Sanctorum horum athletarum memoriæ, apud Alexandrinos iam olim addictam,

dictam,ex veteribus aliquibus ſcriptis in Romanos faſtos tranſlatam, cum martyrij titulo iiſdem adſcripto iam olim Alexandriæ, quem Romana Eccleſia in tabulis ſuis ratum habuit. Sed inſiſtamus expenſioni tabularum prolatarum.

2. Sanctos Preſbyteros quorum in eis fit mentio,ſpiritualem præſertim ſubuentionem, ægris quibus miniſtraſſe produntur,impendiſſe, confeſſionis Sacramento adminiſtrando, extergendíſque peccatis,res ipſa loquitur.Diaconos autem operam ſuam nauaſse porrigendæ Euchariſtiæ, & ſubleuandis qua ratione intra gradum ſuum poſsent, cum ægris, tum Sacerdotibus quorum ſunt adminiſtri,nemo inficias iuerit.Qui autem,in verbis quæ ex tabulis recitauimus, dicuntur *alij plurimi*, eos Dyoniſij epiſtola, è populo fuiſſe docet: quos in corporum maximè curam incubuiſſe, non eſt dubium: ita vt quamuis ſolari quoque, & ad bonum exitum animare morientes conarētur,tamē ea prouincia ſacris præcipuè miniſtris relicta, ipſi in corpora leuanda; atque cadauera curanda, maximè intenderēt: Quod nauiter à fidelibus in ea calamitate præſtitum, diligenter annotat Dionyſius. Non minuo ſacrorum miniſtrorum hac in parte gloriam, quaſi laborare in corporibus cadaueribúſque curandis, ſint dedignati. Sed cum vtrique in corporibus communiter animíſque Chriſtiana charitate cumulandis, ſtrenui eſſent, graduum tamen munerúmque ſuorum memores, ita partiebantur pietatis officia, vt in ſpirituali miniſterio & animarum procuratione, potiores partes eſſent miniſtrorum ſacrorum; qui etiam ſacramentis, non quod laici, piis tantùm alloquiis, ægros iuuare poterant. In

corporum

corporum autem ſubſidio, laici tanquam in ſuo præcipuo munere diſtinerentur: vtriſque autem ob oppetitam in ſancto illo miniſterio mortem, tabulæ Eccleſiaſticæ martyrum titulum concedunt, eóque nomine, fidelium religione frequentatos teſtantur. Hoc ipſum eſt, quod ſententia cui aſtipulamur affirmat. Itaque habemus pro ea, manifeſtum & ineluctabile Eccleſiæ iudicium, quo interpoſito omnis ad aliud tribunal prouocatio, homini Catholico intercluditur.

Effugium præcluditur.

3. Erit cui videatur relictus cauillandi locus, ob appoſitam ſimilitudinis particulam, quæ ſpectato vocis cortice, non niſi analogiam ſonat. Itaque illud, *veluti martyres*, pertinere dicet ad conſtitutam ab Eccleſia proportionem aliquam huiuſmodi ſanctorum pugilum, cum veris martyribus. Qua ratione homo, fugere dicitur velut vmbra: & voluptarij dicuntur velut irrationabilia pecora abiici ad paſtum, & continentem ingluuiei turpitudinem. Hinc tamen non eneruatur argumentum pro ſententia noſtra, ductum ex Eccleſiæ auctoritate. Non enim ſi quis dixerit, cœliti cuipiam vindicato, cultum deferri *velut ſancto*, ſenſus eſt, cultum illum analogiam duntaxat aliquam habere cum veneratione quæ ſanctis impenditur: ſed ſenſus eſt, illum ipſum cultum qui ſanctis tribuitur, ei quoque cœliti poſt interpoſitam vindicationem deferri. Non diſpar, imo planè eadem ratio eſt eius locutionis, qua S. Ioannes gloriam verbi carne amicti, dixit eſſe *gloriam quaſi vnigeniti.* Ibi namque dictio *quaſi*,

quæ

quæ gemina planè eſt particulæ *velut*, cuius notionem in propoſitis ſacrarum tabularum verbis expendimus, non ſonat ſimilitudinem, ſed identitatem, vt pulchrè expoſuit S. Chryſoſtomus homil. 11. in Ioan. obſeruans, idem planè fuiſſe dicere gloriam Chriſti apparuiſſe *quaſi gloriam Vnigeniti*, ac ſi dictum eſſet; *Vidimus eius gloriam, qualem deceat & credibile ſit, habere vnigenitum.* Idque illuſtrat ex communi vſu loquendi. [Quonam pacto qui « Regem aliquando precioſiſſimo cultu ornatum, pre- « cioſiſque vndique fulgentem lapidibus conſpicati, « aliis ſpeciem illam ac maieſtatem enarrare volunt, « purpureum florem, gemmarum magnitudinem, « albas mulas, auratos currus, ſolium adſtantium ocu- « los nimio fulgore perſtringens, pro viribus enar- « rant. Cùm verò & his & aliis collectis cultum illum « omnem maieſtatémque verbis comprehendiſſe ſi- « bi non videantur, continuò addunt: Quid multis « opus eſt. Vno verbo dicam, Quaſi Rex. Cum ex « hoc verbo, *quaſi*, non Regi ſimilem, ſed ipſum « Regem velint ſignificare. Ita hoc in loco Euangeli- « ſta, *quaſi*, inquit, ad gloriæ maieſtatem & incom- « parabilem excellentiam ſignificandam. Reliqui « namque omnes, & Angeli, & Prophetæ, iuſſi om- « nia operabantur; ipſe autem ea poteſtate quæ & « Regem deceret & Dominum.] Breuiter in eandem « rem S. Gregorius 18. moral. cap. 4. tractans illud capitis 27. Iob, *ſicut impius inimicus meus, & aduerſarius meus, quaſi iniquus*: [In ſacro eloquio (*inquit*) ſicut, & quaſi, aliquando non pro ſimilitudi- « ne ponitur, ſed pro veritate. Vnde eſt illud: Vidi- « mus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre. « Vnde & hîc quoque, ſicut & quaſi, pro affirma- «

tione potiùs, quàm pro similitudine, dictum videtur.

Ad eum itaque modum in re præsenti, sancti ægrorum ministri, immortui pio illi ministerio, dicuntur coli *veluti martyres*, aut *quasi martyres*, quia reipsa habentur eo loco in Ecclesia, eúmque inter cœlites gradum occupare censentur. Et quamuis particula *velut*, alibi sit nota similitudinis, hîc tamen non potest eum sensum facere. Cum enim Ecclesia, varios cœlitum ordines fidelibus proponat; & hos martyribus, illos Confessoribus accenseat, vtrisque autem suum in cultu externum ritum peculiarem ac distinctum exhibeat: contra eum profectò exactissimum & accurratissimum ordinem, quem vbiuis aliàs seruat, fecisse hoc loco, & confusionem inuexisse, dicenda esset, obtrudens *veluti martyres*, qui reuera martyres non essent, sed similitudine tantùm aliqua ad martyres accederent. De mente igitur Ecclesiæ, & sensu verborum quibus in tabulis sacris vsa est, liquere videtur.

Labeculæ quædam sacrarum tabularum.

4. Auctoritatem verò Ecclesiasticarum huiusmodi tabularum, non est quod hoc loco, extra locum confirmare satagam; cum eo ipso quod Ecclesiasticæ sunt, hoc est communiter in Ecclesia vsurpatæ atque receptæ, ipsa Ecclesiæ auctoritate, quæ homini Catholico summa èst, perfundantur. Nolo eas cuiusuis omnino mendi immunes præstare. Quis enim adeò rerum sacrarum rudis est, vt ignoret, quoad loca vel mortis obitæ annum, aut eos per quos mors fuit irrogata, peccari interdum quæ-

dam

dam in sacris tabulis, & salua Ecclesiæ auctoritate corrigi in eis nonnulla in dies? Vnum aut alterum exemplum quod nunc occurrit, adscribo. Eusebius Papa in antiquioribus Romani martyrologij editionibus 26. Septemb. ad annos sex & menses aliquot sedisse perhibebatur. Hoc falsum esse euincit Card. Baronius anno Christi 311. num. 40. demonstrans multis annis decurtandum esse tempus sedis Eusebij, ideóque temporis illius nota, in posterioribus martyrologij Romani editionibus erasa est. S. Proculus 1. Iunij in iisdem tabulis Romanis, adscriptus habetur titulo Episcopi Bononiensis: quem titulum per errorem irrepsisse, docet idem Cardina. anno Christi 305. num. 122. Martyrem enim duntaxat, non etiam Episcopum fuisse confirmat. In iisdem sacris tabulis 9. Decemb. S. Restitutus Episcopus Carthaginensis, addito martyris titulo habetur insertus: quem tamen non fuisse martyrem, argumento est, tum quod Possidius memorans sermonem in eius festo à D. Augustino habitum, sileat de martyris titulo: Tum quod disertè Pontius Diaconus in vita S. Cypriani, inter Carthaginenses Episcopos, neminem ante Cyprianum subiisse martyrium scribat. At Cypriano anteriorem fuisse Restitutum, ex eo liquet, quod antecesserit annum Christi trecentesimum, ad quod vsque tempus, post Cyprianum, non nisi Lucianus & Mensurius Episcopi Carthaginenses fuisse produntur. Ibidem 2. Iunij, SS. Martyres Lugdunenses, Pothinus & socij, sub Antonino, & Lucio Vero Collega, cæsi referuntur: quod cum historica veritate non cohærere, eo quod iampridem ante turbinem illum Lugdunensem obiisset Lucius,

monuimus in noſtro SS. Lugdunenſium indiculo, prolegom. 3.

Subſtantia vndecunque Sana.

5. Has, & ſi quæ ſunt aliæ conſimiles, ſacrarum tabularum labeculas de quibus Maurolycus in ſua ad martyrologium præfatione, ita non inficior irrepere potuiſſe; vt tamen quod ad earumdē tabularum veluti ſubſtātiam attinet, itémque quoad doctrinam iiſdem quandoque admiſtam; nec factum, (vt ſic dicam,) ſed ius ſpectantem, non patiar earum certitudinem & omnimodam puritatem, in dubium verti quoquomodo; ne vnâ autoritas Eccleſiæ conuellatur. Subſtantiam voco, quod in adſcripta tabulis narratione præcipuum eſt, ac veluti fundamentarium. V.G. quod verè is qui tabulis inſeritur, vixerit aliquando. Sic enim cum ſubdubitatum quandoque à nonnullis fuiſſet, an SS. Barlaam & Ioſaphat, de quorum geſtis hiſtoriam texuit S. Damaſcenus, verè ac reipſa extitiſſent qui produntur; an verò S.Damaſcenus, ingenioſè huiuſmodi narrationem molitus eſſet, ad intermiſcendas pleráſque diſſertationes ſacras, ac veluti formam Chriſtianè erudiendi magnatum liberos conſcribendam, Xenophontis imitatione; qui ſpecie Cyrum deſcribendi, generoſi Principis Ideam expreſſit: Cum inquam ſuſpicio illa nonnullos pulſaſſet quoad Barlaamum & Ioſaphatum, compreſſi illico ab omnibus ſunt, autoritate Eccleſiaſticarum tabularum: quas fabuloſitatis atque mendacij damnare neceſſe eſſet, ſi chymeras atque figmenta pro veris perſonis obtruderent. Quo item

argumento passim repelluntur deliria Nouatorum, cœlites plerósque è symbolicis typis imperitè effictos criminantium: vt SS. Georgium, Hyppolitum, Christophorum, Diuámque Catharinam. Cum quibus Serarius libro 2. litaneutico à q. 19. confligit. Vt & Molanus l. 2. de imag. c. 61. vbi insuper refellit Caluinianum cauponem SS. Sapientiam, & eius tres filias, Fidem, Spem, & Charitatem, quarum memoria Cal. Augusti recolitur, schemata esse virtutum in Sanctarum larpas transformata, blaterantem. Hos omnes vno illo potentissimo telo impetunt Catholici; hæc nomina tot retro seculis in Ecclesiasticis tabulis consignata, non posse ad mysticos sensus & emblemata detorqueri: sed nisi omnia conuulsa, & quod vel cogitare horreat Catholicus, excisam Ecclesiæ autoritatem, vnáque religionem omnem velimus, esse in eius assertione horum cœlitum, sacris tabulis testata, acquiescendum.

6. Ad substantiam item earundem tabularum pertinere censendum est, quod qui in eis sanctus proditur, sit cœlo illatus: ita vt hæc in sacris tabulis insertio, non aliter se habeat ad faciendam beatitudinis fidem, quàm vindicatio solemnis, & vt passim loquimur, canonizatio. Tametsi autem inter scholasticos, salua Catholica fide disceptatur, ecqua certitudine cœlites vindicati habendi sint cœlo illati; quibusdam id ad fidei scita pertinere contendentibus; aliis non nisi secundæ notæ certitudinem, & ea qua indubitatis fidei placitis assentimur, inferiorem, tribuentibus propositioni quæ cœlitem vindicatum cœlo illatum enunciat; quam item nunc diiudicare, alterutríue in ea parti præ-

iudicare, consilium non est. Tamen omnium consensione firmatum est, dementissimæ fore temeritatis, in dubium vertere, quod Ecclesiæ Præsides tanta accuratione, & modum propè superante diligentia discussum proponunt. Itáque cum tabulæ Ecclesiasticæ Romanæ, eodem planè loco sint quo diplomata, queis aliqui renunciantur cœlo illati; non potest apud quemquam cordatum nutare earum autoritas, quoad hominis iisdem inserti beatitatem. Ago de solis Romanis tabulis: quia reliquas Latinas bene multas, quas Ioannes Molanus tractatione de Martyrologiis latè excutit vt Bedæ, Vandelberti, Adonis, Vsuardi, aliásque, non est animus, indemnes & omni labe puras, etiam quoad substantialia, præstare, quatenus à Romanis discrepant, eísve sunt auctiores. Græcorum item tabulas labe non vacare in substantialibus, argumento esse potest, quod insignis hypocrita S. Gregorio magno damnatus Ioannes ieiunator, (is cuius est homilia, quæ inter homilias Chrysostomi ad populum numerabatur olim 22. & nunc est vltima tomi primi Græcolatini) in iisdem tabulis 2. Sept. adscriptus habetur cum insigni elogio, quod testatur etiam Nicephor. l. 18. c. 34. Et tamen in peccatis suis obiisse, mandata S. Gregorij ad Sabinianum Apocrisarium post mortem Ioannis data, & contentio cum Cyriaco Ioannis successore ad prophani tituli à Ioanne vsurpati abrogationem, videtur insinuare, & ita sentit Baronnius anno 596.

Denique ad doctrinam pertinet, quod interdum per occasionem sancti alicuius, admiscetur extra rei gestæ ac facti seriem. Vt quod occasione S. Gallicani,

licani, hoſpitalitas & miniſterium ægris impenſum commendetur. Quod narrando quotidianam S.Caſſij litationem, vſus quotidiani ſacrificij comprobetur. Eiuſdem generis eſt, quod quis idcirco prodatur martyr, quia Eccleſiæ iura tutans pro viribus,gladiis impiorũ occubuerit. Aut quod Chriſtianorum infantes, cæſi in odium fidei quamuis nondum baptiſmo initiati, ſint verè martyres, potiantúrque beatitate. Hæc obiter inſerta ſacris tabulis, de eis quotidie Chriſtianæ plebi inſonant: vt quod S.Cyprianus lib.de exhortat. martyr. c.11. admonebat, ſupra iuſtorum antiqua & ſancta veſtigia, iter faciat. Hoc pacto Deus, iuxta S.Gregorij doctrinam 9.moral.c.43. teſtes ſuos contra nos inſtaurat: quia bona quæ facere ipſi negligimus, dum ab aliis facta audimus, qui præceptis non accendimur, ſaltem exemplis excitamur. Hac ipſa ratione vt idem S.P.philoſophatur l.24.moral.c.8. & 9. peccator præmonſtrante Eccleſia, *reſpicit homines, & dicit peccaui*; & ex libris vitæ iuſtorum apertis, fertur iudicium de iis, qui ſecus vixerunt, quàm illi vixerint agentes in terris.Eſt igitur huiuſcemodi doctrina, obiter plerũque ſacris tabulis inſerta lectiſſimum animarum pabulum, quo per occaſionem exornandi memoriam Sancti de quo agitur, fideles ad ſimilia audenda & perficienda animantur. Atque adeò intolerabile eſſet, admittere, poſſe ab Eccleſia, pro pabulo idoneo, venenatum porrigi: id eſt pro doctrina vera, obtrudi quippiam falſum, ad cuius imitationem fideles perperam ab Eccleſia incendantur, publica eius lectione quotannis repetita de ſacris tabulis.

Titulus martyrum datus SS. Alexandrinis, spectat ad substantialia sacris tabulis.

7. Quare ratum ac fixum esto, quæ iisdem tabulis sunt substantialia, & quæ ad sanam doctrinam, & bonos mores pertinentia in eis obiter quandoque inseruntur, vsquequáque incorrupta haberi oportere. Reliqua, minoris sunt momenti: & in ea posse mendum irrepere, non exclusis Romanis tabulis, multiplici experimento est deprehensum. Quod autem titulus martyris, vel confessoris, sancto cuipiam in tabulis appositus, inter ea sit quæ ad substantialia non peitinent; videbimur in præsentia, causæ quam tractamus, minùs commodasse: nec validè posse concludere, pios illos viros qui se contactorum obsequio addixerunt, & illi curæ sunt immortui, verè martyres habendos esse, cum eo titulo honestentur in sacris tabulis. Infirma enim habenda erit hæc illatio, cum tabulas sacras, in delatione alicuius tituli mendosas esse posse, admissum sit: quandoquidem appositio tituli quo Sanctus aliquis in eis honestatur, non pertinet ad substantialia, quæ sola diximus non esse vitio obnoxia. Nam præter exempla superiùs adducta, S. Desiderius Viennensis Episcopus, mutato Confessoris titulo quo hactenus notatus in tabulis fuerat, martyr agnominatus est, correcto errore, qui perperam in Lugdunensi Calendario perseuerat. Quidni ergo dicere liceat, fallacem quoque esse posse denominationem martyrum, qua SS. Alexandrinos, honorant tabulæ? Quominus tamen in re præsenti, immineat idem periculum,

lum, facit ratio tituli quæ ei adiungitur. Habent enim sacræ tabulæ, sanctos in pio illo iuuandorum ægrorum obsequio mortuos, idcirco à fidelibus coli vt martyres, quod in sancto illo opere vitam posuerint. Vbi præter rem gestam quæ refertur, & nudam tituli martyrum appositionem quæ ad substantialia non pertineret, vnum additur spectans ad doctrinam: nempe quod mors in eo ministerio oppetita, sufficiat ad martyrium. At quæ ad doctrinam spectant, negauimus esse errori obnoxia; aut talia, vt de eis, lis Ecclesiæ, salua sponsæ Christi dignitate, intendi possit. Et sanè si in re prædicta, & ratione propositi tituli quæ in tabulis redditur, vacillare posset earum fides, concedendum similiter esset, labare quoad alia superiùs memorata, & similia pleráque sacræ doctrinæ capita quæ attinguntur in tabulis: quod ego vt admittam nunquam adducar; nec adducetur, vt puto, quisquis Catholicus audire, & esse volet.

CAPVT IV.

Historia Sanctorum Alexandrinorum ad contactorum subsidium, tanquam ad martyrium accurrentium, eóque nomine inter martyres ab Ecclesia relatorum, explicatiùs proponitur, attextis similibus, eiusdem, ac posterioris, nostrique etiam æui, piorum praxibus, ad idem institutum.

1. NOn erit modica & leuis confirmatio ac illustratio sententiæ nostræ, ea quæ ducitur ex

frequenti in Ecclesia piorum praxi in re proposita. Quod enim hæc vt scitè dixit Tertullianus, *insolescentis generis humani tonsura*, à Deo rationibus, rebúsque nostris optimè comsulente, identidem adhibeatur; flagrans charitas, per hanc occasionem, benè de Deo id acceptissimum habente; optimè autem de proximo his subsidiis egente, sollicita mereri, frequentissimè ministerium adiuncto præsentissimo mortis periculo obseptum, intrepida arripuit: certa si in eo mors consequeretur ad ingentem diuinæ bonitatis cumulum, & martyrij decùs, spectaturã. Hoc Sanctis Alexãdrinis de quibus proximè, fuisse persuasum, Ruffinus autor est. Et idcirco eorum historiam ex Ecclesiasticis. tabulis obiter tactam, explicatiùs proponere operę pretium videtur, attextis similibus quibusdam exemplis illustrioribus. Et quamuis plerisque quæ subiiciam, non tradatur verbis conceptis, & in actu, (vt ita dicam,) signato, hanc fuisse Sanctorum virorum existimationem, cum se pio illi ministerio addicerent, si in eo vitam ponerent, martyrij fructibus potituros: Tamen eandem omnibus stetisse sententiam, facilè adducor vt credam. Nam antiquiora exempla quæ primo loco dabo, eorum sunt, qui eodem vixerunt æuo quo Sancti Alexandrini, quos ob huiusmodi mortem martyres audiuisse, vidimus. Vnde communiter tunc in Ecclesia eam existimationem viguisse, quod mors sic oppetita ad martyrium sufficiat, magna cum ratione asseri posse videtur. Posteriores autem, multo apertiùs idem sensisse videri debent. Omnes enim, exemplo maximè Sanctorum Alexandrinorum, tam illustribus Ecclesiæ monimentis vbique notissimo, incensi sunt ad pium illud

ministe

ministerium, in quo oppetitam mortem, titulo martyrij honestatam in sacris tabulis, agnoscebant. Præterquàm quod in epistola Dyonisij Alexandrini apud Eusebium, ex Ruffini interpretatione quæ ante Christophorsonum, hoc est ante superioris seculi deuexam ætatem, vulgatissima erat, omniúmque Latinorum manibus sola terebatur, sancti Alexandrini, disertè & perspicuè nominantur martyres; traditúrque eos ad tam sanctum opus alacres accurrisse, perinde ac si martyrij tempus instaret: quod parem omnino gloriam, mortis in Christi causa oppetitæ, siue fidem asserendo, siue charitatẽ expromendo, esse censerent. Eadem itaque, qui eorum exemplo ad tam sanctum opus animati sunt, hoc est omnibus posterioribus ministerio illo perfunctis, sententia sedit, de verò martyrio quo perfungerentur, æquè ac primi illi quorum exprimebant exemplum, si tam sancto ministerio immori contingeret. Itaque præmissa ex Dyonisij literis, descriptione alacritatis, & fortitudinis Sanctorum illorũ quos huius palestræ primos athletas cõpertos ex sacris historiis habemus; quosque ad huiusmodi opus, martyrij eidẽ conserti cupiditate animatos prodidit Ruffinus, alios quosdam selectiores quos annotare meminerim in idem sanctũ ministerium incubuisse, tanquã eodem interno studio ductos, nec dispare consequendi martyrij sensu operatos, attexã.

Sacri ministri ad iuuandos lue contactos tanquam ad martyrium accurentes: Ac primùm Alexandrini, anno Christi. 255.

2. De peste ergo Alexandrina, ita habet frag-

mentum epistolæ Dyonisij ad Hieracem Episcopum quod Eusebius historiæ Ecclesiasticæ l.7.c.17.
« aliàs 20.inseruit. [Lamentationum plena sunt om-
« nia,iam lugent omnes : Iam mœrores, iam querelæ
« vniuersam Vrbem propter multitudinem cum illo-
« rum qui modo mortui sunt, tum horum qui quoti-
« die moriũtur,occupant. Nam sicut de primogenitis
« Ægyptiorum scriptum est,sic & nũc ingens clamor
« editur,nõ enim est domus in qua non sit mortuus.]
Addit quàm meritò Deus in tãta Gentilium aduersus Christianos immanitate, vicé illis iustam, famis
« bellíque repéderit.Tum pergit.[Cæterum vix tum
« nos, tum illi breuissima ad respirãdum sumus inter-
« capedine potiti,cum pestis ista subitò grassari cœpit:
« Res plane illis ad terrendum omni metu formido-
« losior,ad excruciandum quauis calamitate miserior
« acerbiórque, & vt proprius illorum scriptor me-
« morat, ad cogitandum solùm, omnium opinione
« maior. Verùm nobis non eius generis putabatur;
« Sed à Deo, cum ad fidem nostram exercendam,
« tum ad tolerantiam animi probandam, nihilo mi-
« nùs, quàm aliarum rerum incommodarum genera
« quæ aliquando obtigissent, cælitus inflictam. Et
« sicut alicubi à nobis minimè abstinuit., sic in Gen-
« tiles longè latéque oberrauit.]

3. Hactenus calamitatis descriptio,in qua quantoperè sancti viri,& numinis & proximorum amore flagrantes, sibi ipsis non pepercerint, subiungit
« in hunc modum Dionysius.[Quàm plurimi è fra-
« tribus nostris,adeò immenso quodam charitatis, &
« fraternæ beneuolentiæ ardore erant inflammati, vt
« minimè suæ parcentes vitæ,sed ipsi sibi inter se fir-
« mè adhærescentes, eos qui morbo opprimebantur,
nulla

nulla ſui cura aut cautione adhibita, ſedulò inuiſe-
rent, illis inſeruirent aſſiduè, pro viribus ob Chriſti
amorem curarent, vnâ cum illis decederent è vita,
lubentiſſimè contagione aliorũ infecti: Etiam mor-
bum à proximis quodammodò ad ſe attraherent,
ſuáque ſponte aliorum mœrores beneuolè mitiga-
rent. Multi item dum aliis ægrotantibus curam ad-
hibent, illiſque vires reſtituunt, ipſi aliorũ mortem
in ſe deriuantes, vitam amittunt. Et verbum illud,
quod vulgo ſemper dicitur, quódque veræ beneuo-
lentiæ ſolum videtur conuenire; nimirum vt ſingu-
li pro amicis abeant â vita, séque eorum cauſſa, vt
ita dicam, reiectamentum efficiant, reipſa expleue-
runt. Ex fratribus igitur, qui virtute facilè erant
præſtantiſſimi, ad hunc modum mortem oppetiue-
runt. Quorum nonnulli erant presbyteri, alij diaco-
ni, quidam è populo virtutis ergo multum laudati:
adeò vt iſtud mortis genus, quod propter incredi-
bilem pietatem & robuſtam fidem ſuſcipiebatur,
nihil à martyrij ſplendore abeſſe videretur. Quin
etiam ſanctorum corpora manibus erectis ſupiniſ-
que excipere, gremio ſuo reponere, occludere ocu-
los, ora obturare, geſtare humeris cadauera, decen-
ter ornare, illis adhæreſcere, amicè complecti, laua-
re accuratè, & linteo funebri inuoluere non grauati
ſunt: Ipſique qui ſupererant, paulo poſt ſimilia offi-
cia in ſe collata propterea adepti, quod eadem mor-
tis via inſtarent, quam qui præiuerant, inſtitiſſent.
Gentiles autem his omnia facere contraria. Eos
enim qui ægrotare incipiebant, ab ædibus extru-
dere, deſerere amiciſſimos, in plateis ſeminiuos
proiicere, cadauera inſepulta canibus exponere di-
lanianda, mortis participationem & quaſi commu-

nionem auertere; quam planè vel infinita diuerticula quærentes, nullo modo poterant euitare.]

S. Gregorius Thaumaturgus, Neocæsareæ anno 255.

4. Per idem tempus, grassante lue Neocæsareæ in Ponto, S. Gregorius Thaumaturgus in subuentione Gentilium peste contactorum, strenuam nauauit operam, nihil moratus præsentissimum vitæ discrimen quod adibat, ea cum morbidis commoratione, ac ægrorum subsidio. In feriis quibusdam Gentiles confertissimo theatro astantes, cum inclamassent, *Iupiter fac nobis locum*, exauditam eorum petitionem, renunciari iussit Gregorius, & mox laxitatem ipsis datum iri maiorem quàm optarent.
" [Confestim verò (inquit Nyssenus in sancti viri pa-
" negyr.) pestilentia frequentem illum ferias agen-
" tium & ludos celebrantium conuentum excipit, ac
" statim tripudiantium choris lamentatio miscebа-
" tur, adeò vt in luctus & calamitates eis voluptates
" conuerterentur, cum pro plausibus & cantu tibia-
" rum, aliæ super alias neniæ, cantúsque lugubres
" vrbem passim inuasissent. Cum enim semel mor-
" bus homines inuasisset, opinione citiùs propaga-
" batur, atque serpebat, ignis in modum domos de-
" pascens: adeò vt ædes quidem sacræ, quò spe sana-
" tionis atque remedij confugiebant, iis qui morbo
" peribant, repletæ, fontes verò, aquæ ductus sca-
" turiginésque ac putei, eorum quos atrocitate mor-
" bi sitis exurebat, referti essent: & in quibus aqua
" morbi incendium restinguere non valebat, qui se-
" mel morbo correpti essent, perinde post aquam
sumptam,

sumptam, atque antequàm eam sumpsissent affe- "
ctis: Multi itē vltrò transirent ad sepulchra, eo quod "
superstites sepeliendis mortuis non ampliùs suffice- "
rent: nec inopinato malum homines inuaderet: sed "
si spectrum quoddam ad eas ædeis quibus pernicies "
imminebat, accederet, ita certum exitium subse- "
queretur.] Tametsi quod scriptis sit proditum, con- "
tingendum se non fore eo Dei flagello iam naturaliter oberrante, minimè certus erat sanctus Antistes, cum solemne Deo sit, calamitates quas infert, cursui naturæ permissas, in suos & alios indiscriminatim grassari sinere; tamen locum suum non dimisit. Cúmque miseri Neocæsarienses, ad tantæ calamitatis depulsionem, nihil quod Ethnica superstitio suggereret, missum fecissent: oracula adissent, sacrificia piacularia, & commorationem in simulachrorum delubris, eodem teste Nysseno, adhibuissent, incendium tamen in dies gliscerct; sola magni Gregorij præsentia, saluti fuit. Quocunque enim ille pedem intulisset, certa simul salus inferebatur. Vnum id experti sunt idoneum alexipharmacum. Hoc pio sancti Antistitis studio, etiam in eos qui foris erant, ingens illorum accessio ad Christi caulas facta est. Nec dubitabant, quin ea ex parte alluceret Sol veritatis, ex qua tantus charitatis splendor, tantáque in summis temporibus, etiam alienorum, cura micaret.

S. Cyprianus Carthagine anno 255.

5. Eadem tempestate in Africa, S. Cyprianus grassante teterrima lue, optimi Pastoris partes omnes studiosè nauitérque impleuit. Rem accura-

tè

tè hunc in modum deſcripſit Pontius diaconus, « oculatus teſtis, in S. Præſulis vita. [Erupit lues di- « ra, & deteſtabilis morbi vaſtitas nimia; innume- « ros per diem populos à ſua quemque ſede abrupto « impetu rapiens; continuatas per ordinem domos « vulgi trementis inuaſit. Horrere omnes, fugere, vi- « tare contagium, exponere ſuos impiè; quaſi cum « illo peſte morituro, etiam mortem ipſam aliquis « poſſet excludere. Iacebant interim tota ciuitate, non « iam corpora, ſed cadauera plurimorum, & miſe- « ricordiam in ſe tranſeuntium, contemplatione ſor- « tis mutuæ, flagitabant. Nemo reſpexit aliud, præ- « terquàm lucra crudelia, nemo ſimilis euentus re- « cordatione trepidauit; nemo fecit alteri quod ſibi « fieri voluit. Quid inter hæc egerit Chriſti & Dei « pontifex, qui pontifices mundi huius tanto plus « pietate, quanto religionis veritate precefferat, ſce- « lus eſt præterire. Aggregatam primò, in loco vno « plebem de miſericordiæ bonis inſtruit; docens di- « uinæ lectionis exemplis, quantum ad promeren- « dum Deum proſint officia pietatis. Tunc deinde « ſubiungit, non eſſe mirabile, ſi noſtros tantùm, de- « bito charitatis obſequio foueremus; Eum perfe- « ctum poſſe fieri, qui plus aliquid publicano, vel « ethnico fecerit: qui malum bono vincens, & diui- « næ clementiæ inſtar exercens; inimicos quoque di- « lexerit; qui pro perſequentium ſe ſalute, ſicuti Do- « minus monet, & hortatur, orarit. Oriri facit Deus « iugiter Solem ſuum, & pluuias ſubinde nutrien- « dis ſeminibus impertit; exhibens cuncta iſta non « ſuis tantùm, ſed etiam alienis. Et qui ſe Dei etiam « filium eſſe profitetur, cur non exemplum patris « imitatur? Reſpondere nos decet natalibus noſtris,

&

& quos renatos per Deum constat, degeneres esse « non congruit: sed probare potiùs in sobole tradu- « cem boni patris, æmulatione bonitatis. Multa alia « & quidem magna prætereo, quæ temperandi vo- « luminis ratio, non patitur prolixiore sermone re- « plicari. De quibus hoc tantùm dixisse satis est, quod « si illa gentiles pro rostris audire potuissent, forsitan « statim crederent. Quid Christiana plebs faceret, « cui de fide nomen est? Distributa sunt ergo conti- « nuò pro qualitate hominum atque ordinum mini- « steria. Multi qui angustia paupertatis, beneficia sum- « ptus exhibere non poterant, plus sumptibus exhi- « bebant; compensantes proprio labore mercedem » diuitiis omnibus cariorem. Et quis non sub tanto « doctore properaret inueniri in parte aliqua talis mi- « litiæ, per quam placeret & Deo patri, & iudici « Christo, & tam bono interim sacerdoti? Fiebat ita- « que exuberantium operum largitate, quod bonum « est ad omnes, non ad solos domesticos fidei.] Quod « disertè scribat Pontius, orationem S. Cypriani ad suos animandos, vt sanctum ægrotos iuuandi mini- sterium impigrè arriperent, a se exhiberi truncatam & accisam: coniectare licet, S. Cyprianum sublimitatem & eminentiam sancti huius ministe- rij commendasse, & quod per hanc ipsam pestem Alexandriæ vulgatum prodidit Dionysius Alexandrinus, demonstrasse, mortem in eo obitam, nihil à martyrij splendore abesse. Vnde illa tanta totius Christianæ plebis, etiam in iuratos hostes charitas, quam ingratissimi de more Ethnici, cum primùm discussa est calamitas, reposito sancto præsuli exilio compensarunt.

Christiani Orientales, sub Maximino, anno 312.

6. Sub Maximino, non dissimilis anterioribus, Christianorum ardor in iuuandis ægris lue affectis, hunc in modum proditur ab Eusebio l. 9. hist. c. 7. « post descriptam horrendam famem. [Pestis omnes « domos integras, & familias penitùs depascebatur: « Et eos vel maximè, quos fames propter alimento- « rum affluentiam, qua fruebantur, consumere & « conficere non poterat. Magistratus & præfecti, alií- « que propè infiniti qui cum potestate & imperio « erant, omniúmque rerum copia circumfluebant, « perinde ac si fames quasi de industria eos missos « fecisset, vt peste interirent, acerbissimam mortem « & maxime repentinam sustinuerunt. Omnia igitur « loca, angiportus, forum, plateæ; lachrymis, mœrore, « & planctu redundabant. Neque aliud quidquam « spectare licebat, quàm miserabiles fletus quos pro « tibiarum cantu & strepitu ipsis in more posito, edi- « derunt. Quocirca mors his duobus telis (quæ suprà « dixi,) peste videlicet & fame, hoc modo bellum « gerens, vniuersas familias breui temporis spatio ab- « sumpsit, & depasta est: Adeò vt iam planè conspi- « cere licuisset, duo aut tria mortuorum corpora ex « vnis ædibus pariter ad sepulturam elata. Arro- « gantis tyranni Maximini ostentationis, & decreto- « rum per singulas ciuitates contra nos sancitorum, « tale præmium ac merces fuit. Quo quidem tem- « pore, clara singularis Christianorum erga quem- « que & studij & pij animi indicia, apud omnes in- « crebuerunt. Nam hi soli in tanto malorum cumu- lo,

lo, suis rectè factis, & piis officiis, misericordiam «
declarabant & benignitatem. Quorum alij in dies «
singulos mortuorum funeribus & sepulturæ (infini- «
ti enim erant quibus sepeliendis nemo curam ad- «
hibuit,) diligentem nauarunt operam: alij multitu- «
dine eorum qui per totam ciuitatem fame vrgeban- «
tur, in vnum coacta, omnibus panes dispertierunt: «
vsque adeò vti hoc præclarum facinus, per omnes «
homines, constanti fama & magna celebritate per- «
uaderet; & singuli, Christianorum Deum, gloriâ & «
laude prædicarent, eósque solos pios, & veros Dei «
cultores, re & factis comprobatos, faterentur.] Des- «
cripsit eandem calamitatem, nonnullis adiunctis distinctiùs expressis, Nicephorus l. 7. histor. c. 28. Qui etiam de alia longè horribilissima lue, ad annos quinquaginta duos prorogata, vniuersúmque terrarum orbem fœdè depasta, latè agit l. 17. cap. 18. descripto magna ex parte Euagrio, qui tunc viuebat, & suas per eam pestem orbitates, ac etiam occupationem à morbo, exponit flebiliter admodùm lib. 4. histor. c. 28. sed quod nulla apud alterutrum mentio fiat subsidij per sanctos Christi pugiles ægris impensi, nuda recensione calamitatum lubens abstineo.

S. Gregorius Magnus, Romæ, anno 590.

7. S. Gregorij magni, ante initum Pontificatum, ardens studium in iuuandis Romanis lue contactis, vulgatissimum est. Spectaculum erat luctuosissimum, quod ipse ea concione quam per illud tempus habuit, flebiliter admodum describit. Habetur ea concio præpostero & loco & ordine inter S.

Pontificis epiſtolas, datas indictione 6.lib.xj.regiſtri c. 2. Refertur etiam à Gregorio Turonenſi l.10.hiſt. Franc.c.1.ex relatione Diaconi ſui, qui concionantem S. Gregorium audierat, & à Ioanne Diacono in S.Pontificis vita lib.1.cap.41. Quod enim percuſſo Pelagio Pontifice, Eccleſia vidua in tot cladibus idonei capitis ſolatio & ſubſidio egeret, conſilio planè diuino, clerus ac populus in S. Gregorij electionem conſenſerunt: qui quamuis infirmandam ab Imperatore electionem, vt annisus erat, ſperaret: tamen interea dum negotium conficitur, omni ope ac ſtudio afflictiſſimam ciuitatem recreare, quâ verbis, quâ factis allaborauit; & abſolutiſſimi Paſtoris partes omnes, non niſi deſignatus, & animo ab eo munere alienus, compleuit. Quanta verò in ſpirituale ægrorum ſubſidium perfecerit, præter indictionem ſeptiformis Litaniæ, à citatis autoribus, & in laudato eius ſermone deſcriptam, coniectura duci poteſt, ex ſtudio quo Theodorum peſtilentia illa correptum, nondum deſignatus Pontifex iuuit, non abſterritus periculo luis contrahendæ, & oppetendæ mortis. Rem cœleſti prodigio firmatam, deſcripſit ſupra Ioannes Diaconus c. 38. Mihi autem dubitare non licet quin viro ſanctiſſimo, cum munere, ſpiritus eo pectore digni creuerint; & creſcente calamitate, auctus ipſe dignitate, & officio cuius partes omnes pro neceſſitate publicæ calamitatis ad tempus obibat, flagrantiore charitate, maioreque ſui contemptione quàm priùs, in ægrorum leuamen ac ſubſidium incubuerit. Non enim intorqueri in eum potuit propheticum illud fulmen, quo tangi liquet per tempus calamitatis populorum, pleróſque Paſtorum. *O Paſtor & Idolum.*

Benedictus & Aspertus, Præsules, Mediolani.

8. Ab eadem in contactos charitate, & flagrantissimo eos iuuandi studio, ac periculorum in tam sancto ministerio subeundorum contemptione, perinde ac instante agone martyrij pro fide, commendantur duo egregij Mediolanenses Præsules, Benedictus & Aspertus, vt videre est in Concilio S.Mediolanensi,sub S.Carolo.p. 2. constit.§. *officia*. versic.*Sed ne longè*.Quod mihi de optimorum Præsulum facto aliunde non liqueat, adscribam quod citato Concilij loco,de eorum in contactos charitate,breuiter attingitur. [Domi sunt, quorum documentis homines Ecclesiastici ordinis, ad omne charitatis officiorum genus in pestiferâ labe exequendum instruantur. Atque ij quidem sunt, Metropolitanæ Ecclesiæ Mediolanensis, Archiepiscopi duo, omni laude florentes, Benedictus,& Aspertus. Hic in teterrima peste, quæ suo tempore omnem Italiam, populúmque Mediolanensem præcipuè, inuaserat, pestilenti lue tabescentes, perpetuo studio visitasse, eísque sacramenta omnia ministrasse fertur. Idque ipsum officium, eius exemplo, & iussu, parochi etiam accuratè præstitisse dicuntur: Ille omni Europa, Italia, & Vrbe, ditionéque Mediolanensi præsertim, pestilentiæ morbo vexata, atque afflicta, cum ea ipsa officia præstitisset,tum cibum etiam, ac victum, tabe languentibus, manu sua ministrasse commemoratur.] Idem Concilium non ita multo ante, versic. *si versus*, monet Sacerdotes, hóc statuant, nihil optabilius

« bilius aut ad charitatis meritum præstantius acci-
« dere posse, quam si pro salute proximorum, mor-
« te defungantur: idque iuxta viros sanctissimos, à
« martyrij gloria non longè admodum abesse.] Alluditur ad Dyonisij epistolam, qua communis ille tunc inter viros sanctissimos sensus proditur. Itaque expungenda est temperatio illa, non longè admodum. Nam Dyonisij epistola, sine temperamento vllo aut restrictione, ait, mortem sic oppetitam, nihil à martyrio abesse.

S. Bernardinus, Senis, anno 1400.

9. Insignem planè S. Bernardini Senensis charitatem, erga ægros lue attactos, descripsit luculenter eius æqualis, in eiusdem sancti rebus gestis: quem tunc adolescentem, nec vicenario maiorem, Spiritus Sanctus per multos menses, per horrendorum discriminum contemptionem in ægrorum subsidio & cura, ingentibus donorum suorum accessionibus cumulauit. Rem gestam ex actis illis
« repræsento. [Sæuiente illa peste terribili & gene-
« rali, anno salutis millesimo quadringentesimo, in-
« quem incidit iubilæus, innumeri peregrini Romam
« euntes, atque inde redeuntes, ad celebrrimam il-
« lam toto orbe Christiano, domum hospitalem bea-
« tissimæ Mariæ virginis, quæ Senis est, & de la sca-
« la dicitur, confluxere, augebatúrque valdè ægro-
« torum numerus, è quibus plurimi moriebantur; ita
« vt tribus mensibus & dimidio, quotidiè amplius
« duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim,
« interdum octodecim vel etiam viginti, è vita dece-
« derent; præter quos ex eius domus familiâ, obierunt fratres

fratres viginti duo, octodecim fœminæ pauperibus " mulieribus inseruientes, nouem sacerdotes, quin- " que clerici, septem pharmacopolæ, qui morbidis " medicamenta parabant, pueri triginta sex in ea do- " mo enutriti, & famuli sexaginta ægrorum ministe- " riis deputati. Cum autem tam multi illic, & mor- " bo correpti iacerent, & è vita abirent, locus ille " propter fœtorem intolerabilem, omnibus inspe- " ctantibus horrori erat: nec quisquam reperiri po- " tuit, qui quamuis magna proposita mercede, ægro- " tantibus illic inseruire vellet. Ita fiebat, vt tum vel " maximè locus ille, necessariâ ministrorum operâ " destitutus esset, cùm maior incumberet necessitas. " Magister quidem & gubernator domus illius, Ioan- " nes Laudaronus erat vir optimus, multa beneuo- " lentia & charitate præditus, & quem nemo dubi- " taret virginem esse: Et licet senio grauaretur, non " cessabat tamen pro viribus præstare quicquid pos- " set. Sed cùm ignem pestiferum iam omnia vastan- " tem cerneret, valdè affligebatur; metuens idoneos " ministros, neque pecunia, licet largâ esset manu, " posse comparari, quod nemo non pestis contagio- " nem reformidaret. Rogabat ergo Deum & beatissi- " mam Virginem, domus eius conseruatricem, vt " pauperibus ministri mitterentur. Itaque piissimus " Deus excitat Bernardini animum, qui iam ferè vi- " cesimum agebat ætatis annum, vt in illa piissima " domo, ægrorum & pauperum ministerium susci- " piat. Vt vidit enim summam necessitatem, maximo " incitatus zelo, pestiferam contagionem nihil me- " tuens, imò verò etiam vltrò morti se offerre cu- " piens, modò posset Christo gratum exhibere, in " eius pauperibus seruitium; multis hebdomadibus "

« ægris illis accuratiſſimè, & officioſiſſimè miniſtra-
« uit. Cernens autem ad tantam morbidorum multi-
« tudinem, ſufficere non poſſe tam paucos miniſtros,
« duodecim religioſos & pios adoleſcentes ad ſe vo-
« cat: Hortatur illos velint vnà cum ipſo curare
« pauperes Chriſti; dicit, eos qui pauperi ſeruiant
« ipſi Chriſto ſeruire; & ſi tali occaſione decedant è
« vita, pro Chriſto eos mori. Nihil verò homini Chri-
« ſtiano debere eſſe antiquiùs & optatius, quàm
« Chriſti cauſa vitam ſuam profundere, cùm ille
« ſuam noſtra cauſa profuderit. Deinde addit; ſimus
« omnes fratres; Deus ſua ope aderit nobis. Videtis
« fratres, ignem accenſum eſſe: iam penè orbis illo
« conflagrat, ſecuris arbori admota eſt, falx meſſem
« ſollicitat. Quid nobis de vitæ noſtræ prorogatione
« polliceri poſſumus, cùm & alios quotidie videa-
« mus mori, & pleróſque etiam intimos ſodales,
« propemodum ante exire è corpore, quàm morbo
« correpti videantur? Nos ſi in his charitatis officiis
« obierimus, ad Dominum euolabimus. Sin autem
« ſuperſtites manſerimus; quoad victuri ſumus, ſem-
« pèr lætabimur, nos Deo noſtro in eius pauperibus,
« hæc officia præſtitiſſe, memores ſententiæ illius;
« nullum opus bonum, apud Deum ſua carere mer-
« cede, vel irremuneratum abire. Siue igitur viua-
« mus, ſiue moriamur, non poſſumus Deo ſeruien-
« do non lucrari. His Bernardini perſuaſionibus alle-
« cti adoleſcentes, in eius mox ſententiam iere. E qui-
« bus ſanè, hodiéque nonnulli ſuperſunt. Cúmque
« eſſent confeſſi ſua peccata, & ſacram Euchariſtiam
« ſumpſiſſent, ita Bernardino conſulente, iucundis
« animis & magno feruore, curam ægrotorum cum
« Bernardino, ipſorum magiſtro & capite, ſuſcipiunt.

10. Por

10. Porrò hoſpitalis domus moderator, ſtatim « totius penè domus claues tradidit Bernardino, com- « miſitque ei munus, morbidos & peregrinos aduen- « tantes curandi, & omnes ferè eleemoſynas diſtri- « buendi: adeò vt propemodum pro ſua voluntate « omnia diſponeret ac diſpenſaret, perinde ac ſi ipſe « eius domus Dominus eſſet. Eius autem & ſocio- « rum feruor & charitas, ſuo exemplo permultos « alios ciues & adoleſcentes inuitauit ac permouit, ad « ſeruiendum morbidis illis, licet non pauci ex illis « è vita decederent. Itaque Bernardinus charitate fer- « uens, domum illam ita moderatus eſt, vt officia, « miniſteria, exercitia, laborum vices, pro ratione « loci, temporis, & perſonarum opportunè & con- « gruenter diſtribuerit. Dabat verò operam, vt quoad « eius fieri poſſet, ipſe ſemper omnibus coram adeſ- « ſet. Adſtabat diu noctúque ægrotantibus, pharma- « ca parabat, cibos pro ſingulorum qualitate porri- « gebat, ſordes omnes in illis neceſſariò ferendas, ip- « ſe ante omnes, ſua voluntate amouendas ſuſcipie- « bat: Non labore, non vigiliis, non intolerandis « fœtoribus, non incommodis vllis frangebatur: ſed « ea ſemper alacritate, & ſpiritus viuacitate illis ſer- « uiebat, ac ſi vel parentes, vel fratres, aut filij eius « eſſent. Neque id ſanè mirum. Cùm enim Dei amor, « horum omnium faciendorum ac perpetiendorum, « præcipua ei eſſet ratio; Deo vtique ſeruiebat, qui « patre, fratre, liberis omnibus, potior nobis eſſe « debet: ægrotis ex animo condolebat: adeò vt etiam « cum illis vnà ploraret. Interdum verò etiam ride- « bat, canebat, blãdiebatur: taléque ſe illis exhibebat, « quemadmodum pro illorum conſolatione expedire « putabat. Nihil autem ferè illius charitati ſatis ad «

« vota,ab aliis curatum videbatur,nisi omnia ipse vi-
« disset,& contrectasset. Cum erant ex hac vita mi-
« graturi, sacramenta vt illis porrigerentur, effecit:
« vita functos, vesperi sepulturæ mandabat. Peregri-
« nis ferè innumeris ad vesperam aduentantibus, ci-
« bos & lectos apparabat.Si lecti, alioqui multi, non
« sufficerent, sternebat humi pannos, ita vt nulli de
« esset commodus captandæ quieti locus. Crebros
« quoque excitabat ignes, & suffitus grati odoris
« spargebat.Multùm aceti in tota ferè domo, vt cor-
« ruptus aër,saltē aliqua ex parte corrigeretur,liben-
« tiúsque ministri, suam operam ægrè affectis naua-
« rent.Non est autem passus benignus Deus,vt inter
« tot labores,vigilias,incommoda infinita, Bernardi-
« nus vnquam aduersa laboraret valetudine:sed sem-
« per promptus, alacer, vigil, & indefessus, dictis &
« factis confirmabat tum ægros, tum illorum mi-
« nistros.]

Nostri, in Hispania citeriore,anno 1558.

11. In nostræ Societatis commentariis, frequens est mentio, alacritatis ac heroicæ magnanimitatis, qua socij,ingruente pestilentia, variis locis in mortis certum discrimen coniecerunt sese, uon parci vitæ suæ, vt alienæ, præsertim spirituali consulerent. Vnum duntaxat & alterum exemplum proferam; alterum quod accidit in Hispania citeriore anno 1558.alterum quod hîc Lugduni anno 1564. Primū his verbis describitur in hist.p.2.l.2.n. 145.
« [Multis in vrbibus citerioris præsertim Hispaniæ,
« desæuiens pestilentia,animos ad pietatem emollie-
« bat,vt non tam facienda sementis, quàm fruges le-
gendæ

gendæ essent. Arripuere occasionem fortiter Patres, «
gnari laborum id genus, martyrio comparari: Nec «
caritatem esse maiorem, quàm animam pro amicis «
morti offerre. Valentiæ primùm, Mironis Rectoris «
industria, inopum turbæ, quæ præter vulgò gliscen- «
tem inopiam, dilapsis locupletibus, cessantibúsque «
opificiis destituta, in vrbe, conficiebatur fame, præ- «
sentissima ope consultum est. Eius monitu pius «
Antistes, octo Theologos viatico ac diplomatis at- «
tributis, ad nobiles, qui salubria in loca secesserant, «
circummisit stipem vrbanæ plebi corrogatum: Et «
ipsi Mironi, qui item ad eam conquisitionem excur- «
rit, ampliùs mille minimûm aureorum, distribuen- «
dum dedit. Cùm primùm de pestilentia constitit, «
nemo omnium domi erat, qui non aueret, flagita- «
rétque, iuuandis se sauciis consecrare; Tamen Miro, «
ne simul vniuersos in discrimen coniiceret, imbe- «
cillioribus Gandiam amandatis, sacerdotes tres ex «
omnium numero legit; Martinum Albertum, Al- «
fonsum Lozauum, Petrũ Parram, votique compo- «
tes fecit. Erga eos, cùm assiduè contagiosos adirent, «
audirent, alloquerentur, quouis officij genere sola- «
rentur, singularis Dei tutela emicuit. Nemo vnquã, «
quandiu pestilentia tenuit, leui capitis dolore ten- «
tatus est: Duos laicos, qui nunquam domo prodi- «
bant, domesticis ministeriis occupati, etsi non sustu- «
lit, tamen corripuit malum.] Subditur ibidem paulo «
post, quàm generosè Barchinonenses & Murcien-
ses socij, peruagata ad eas oras calamitate, illis quo-
rum intererat fuga dilapsis, rem Christianam cura-
uerint; corporibus animísque subsidio & solatio
fuerint; nonnulli hausta lue, ad percipienda tantæ
charitati ac fortitudini reposita præmia, emigrarint.

Emundus Augerius ex Societate IESV; Lugduni, 1564. & 1581.

12. Emundi Augerij, Christianorum sui temporis Oratorum in Gallia facilè principis, ardor animi ac fortitudo, in subleuanda Lugdunensi ciuitate per tempus pestis, à non paucis qui viderunt, etiamnum celebratur. Reddo breuiter quod in eam rem scriptum reperio à Petro Ribadeneyra in Iacobi Laynij rebus gestis l. 3. c. 3. [Hæretici, illorum iam diminutis copiis, ad Sathanæ artes de more confugiunt, extremáque tentanda, vel Reipublicæ totius interitu censent. Pestis Gebennam populabatur: inde vnguenta allata, ea arte effecta, dæmonum credo inuento, vt (heu scelus,) seras portarum Lugduni, limina & postes, salui ipsi perduelles vngerent, inficerentur verò qui attingerent, domósque frequentarent. Sic Catholicorum ædes potissimum inunxerant: At re cognita, gliscentéque malo, fuga salutem plerique inuenerunt, opulentiores. Triginta tamen millia, pestilentia extincta memorantur. Verùm Dei benignitate factum, quod est ad æternitatem memorandum, vt in autores pestilens malum recideret: Plures enim Sectarios, peste periisse compertum est. Hic non minus in corporibus, quàm in animis antea curandis, Emundi fides, vigilantiáque enituit. Aures enim dare ritè confitentibus, Eucharistiam item impertiri non destitit, imbecilliores ciues in rebus acerbis, piis alloquiis erigere, ad patientiam excitare, pharmaca, & alimenta egentibus ne deessent, & cadauera ne insepulta iacerent, curare. Nimirum summo in reipublicæ discrimine, opinione

opinione maiores illi Deus vires, vt solet, sufficere «
visus: gratésque illi publicè actæ vitæ auctori, cui «
placitum socios opportuno maximè tempore ciui- «
tati ad interitum ruenti submittere: Emundum vt «
patriæ patrem, animorúmque parentem, prædicare, «
& tantùm non in cœlum laudibus Lugdunenses «
efferre.] Est apud nos codex manu optimi Patris «
exaratus, quo Latinæ quædam & vernaculæ scriptiones continentur, quibus interdum, vt ad grauiores curas vegetior rediret, animum remittebat. Inter ea carmina vnum est, versuum amplius centum quinquaginta, quo eam calamitatem, & à se impensa ægris, corporum animorúmque subsidia, eleganter descripsit. Cumque rursus anno 1581. ciuitatem Lugdunensem lues inuasisset, eo alacriùs & generosiùs in ægrorum leuamen ac subsidium incubuit optimus Pater, quo testatiorem ex superiori calamitate diuinam erga se prouidentiam habebat. Narratio est spiritualis sensus plenissima, quæ eodem volumine expressa habetur, altero carmine superius illud æquante, & concreditam publico nomine eidem Patri, legationem ad sacram ædem Lauretanam describente: quo etiam memorat, se priore tempestate sedata, Anicium, ad celebre inibi Deiparæ templum, publicis item votis oneratum cōcessisse, & pro exorata vrbi Lugdunensi sanitate, ciuium omnium nomine, gratias acturum stetisse.

S. Carolus Borromæus Cardinalis, Mediolani anno 1576.

13. Non ita multis post annis, Mediolanensem ciuitatem lues corripuit: in qua S. Caroli Borromæi, heroicus

heroicus & ad miraculum accedens in iuuandis ægris ardor, enituit, anno ſuperioris Seculi 76. Quod per immenſam rerum ſyluam, non liceat ſingula vel plurima ſigillatim perſequi, attingam per ſummum verticem præcipua quædam:reliqua permittam apud eos legenda,qui his tradendis diligenter incubuere. Illata in ciuitatem populoſiſſimã peſte,cum Roma ad S.Cardinalem datæ literæ,per varios qui ſaluti eius timebant, liquidò teſtarentur,de grauium & eruditione inſignium Doctorum ſententia,nullo illum vinculo iuuandis per ſeipſum ægris aſtringi,ac ne iuuaret multis nominibus prohiberi: Theologis item compluribus, piiſque & multa prudentia viris,in hanc rem Mediolani collectis,& conſultis, omnem illi hac in parte ſcrupulum eximere tentantibus, & auocantibus à periculoſa cura pro viribus;negauit S. Antiſtes, vt omnes contra ſentirent mortales,fas ſibi fore,Spiritui ſancto contraria ſuadenti obluctari, & tot anterioribus Patribus ac Theologis, qui animarum bono & miſerorum ſubleuationi commodiorem ſententiam tulerant,non auſcultare. Itaque illis pronunciantibus,curam huiuſcemodi in Præſule, ad conſilia & perfectionem Euangelicam pertinere, non ad legis alicuius nexum:reſpõdit,ſibi verò certum eſſe,cum Paſtor eſſet gregis Chriſti, omni ſtudio perfectiora quæque capeſſere. Nec mora, vt non præſentia tantùm, (quanquam & ipſa plurimùm recreabat calamitoſiſſimã plebem;)ſed & operibus ſubleuaret egenos, quorum multitudo copioſa dilapſis præ metu diuitibus vrbem complebat, & auctior exiſtebat in dies,ſupellectilis bonam partem domo extractam, inter pauperes diuidi iuſſit: nec ipſi lecto

in

in quo somnum exiguum capere solitus erat, parcitum voluit. Argenti verò infecti ac vasorum, quicquid erat domi, ad monetalem officinam perferri, indéque nummos cudi ad ægrorum vsum mandauit. Pendentium item aulæorum seriem omnem, per hyemis initia detendi curauit, vt haberet vnde pauperum nuditati consuleret: præsénsque aderat ipse detendentibus, & operi inuigilabat, ne quid profusam charitatem effugeret, ministrorum siue parsimonia, siue inconsulta prospectione. Et fuit non Angelis modò, ipsíque numini, sed hominibus quoque iucundissimum spectaculum, confluentium omnium pectora ad lachrymas & pietatis sensum emolliens, quod trecentorum eóque amplius egenorum varia agmina exhibebant: his purpureo amictu procedentibus, illis violaceo, aliis viridi; quot erant colores aulæorum Sancti Pontificis. Diceres principis alicuius lectas turmas militares, vestiariam eius tesseram præferre.

14. Sed quia pellem pro pelle, & vniuersa quæ habet, dabit homo pro anima sua, exiguum visum est sancto Antistiti, effudisse in pauperes quæcunque domi suppetebant; & multo etiam contracto ære alieno, præsenti eorum periculo, quod poterat subsidium præbuisse. Itaque ratus huiusmodi calamitates ferè esse immissa ab irato numine flagella, eidem propitiando corpus suum macerare, & stare in confractione, non priuatis modò quæ propè iuges erant, sed publicis quoque precibus institit. Nam quamuis (vti assolet,) reclamantibus meticulosorum è primario ordine nonnullis, tamen S. Gregorij magni exemplo, indicta supplicatione Cleri vniuersi ac populi, atratus ipse agmen clausit,

ſit, nudipéſque & funem collo applicitum, patibiclariorum in morem præferens, proceſſit, collachrymantibus omnibus ad tam luctuoſum ſpectaculum; & clamorem, imo mugitum horrificum, placando Deo tollentibus in cœlum. Quidni verò inſolita pietatis ſpecies lachrymas proliceret ex oculis quibus obuerſabatur, cum vix ipſi hæc tanto poſt, in emortuis apicibus contuentes, temperemus à lachrymis; nec poſſimus tantum charitatis ſanctiſſimi præſulis ingenium, tenerrimo ſenſu atque affectu non proſequi? Et accidit res ad comiſerationem excitandam, & venerationem tantæ pietatis adaugendam, peropportuna. Cum nudipes procederet, defixis luminibus in pendentis è cruce Chriſti ligneam imaginem, quam manu præferebat, cogitatione illa abſorptus, nec ſatis attendens vbi greſſum poneret, nudum pedem ferreæ crati ſudibus ferreis præacutis armatæ, qua vinario hypogæo lux affundebatur, quaſi animo abalienatus, immiſit, inque cuſpides quibus crates præferrata ſurrigebatur, induit dextri pedis pollicem; eo impetu, vt excuſſo vngue, plurimus cruor manaret, & lutoſos pedes ac pauimentum tingeret. Neque tamen vel procedentium agmen remorari tantiſper, vel vnguine aliquo adhibito lenire dolorem ſuſtinuit, quamuis eſſet acerbiſſimus. Sed neque binis ſupplicationibus, quas in reliquos dies indixerat, ſubduxit ſeſe, alióve quàm in prima proceſſerat habitu, & pedum diſpoſitione affuit, falſis qui non affuturum, aut nudipedem certè non proceſſurum ſanctum Antiſtitem, hariolati fuerant ex ſuo ſenſu ac tepore, incenſiſſimam eius charitatem ac patiendi deſiderium, metientes.

Iam

Iam in ægrorum cura, & studio iisdem animorum ac corporum subsidia per se & alios adhibendi, incredibilia viderentur quæ ab eo perfecta legimus, nisi Spiritui sancto qui illum ad huiusmodi opera impellebat, solemne esset, per homines quos intus agit, tanta perficere, vt humana sapientia præ admiratione defixa hæreat, inexperta diuinæ potestatis, & ad suæ tenuitatis modulum ardua quæque admetiri solita. Visere contactos, blandéque sacris alloquiis recreare atque iuuare, perpetuum sancto Antistiti fuit. Et Sacramentis communire è vita excedentes, panémque ipse cęlestem moribundis porrigere, quódque ob maius à contagio periculum & minorem necessitatem mirabilius est, ritu Catholico ad extremam luctam illos inungere, non refugiebat. Illud verò quibus verbis exponam, quod lactentis infantuli miseratione commotus, cui inter vtrumque parentem lue iam extinctum iacenti, certum exitium supererat, casam intrepidus subiit, & correptum manu sua infantulum, vlnis excepit, nec iam ciuica sed cœlesti laurea dignus, extraxit, stupentibus qui spectabant, & iurati postea id prodiderunt? Denique vt intra paucorum verborum ambitum immanem rerum syluam cogam, nihil quod ingeniosa charitas, & immensùm succensus Zelus diuini honoris boníque proximorum, machinari in tali calamitate queat, prætermissum ab eo est: vt non explesse modò optimi Præsulis partes omnes, sed etiam infinitis accessionibus cumulasse videatur.

15. Feruebant sancti Antistitis exemplo, & ad munus suum strenuè obeundum animabantur è sacro ordine plurimi. Nonnulli etiam è plebe, qui se

ad

ad sancti viri iussa quibusuis ægris subleuandis præsto fore voto receperant, nullis periculis absterrebantur à sancto ministerio: vt nunquam aliàs liquidiùs perspectum sit, quanta vi probatus & nauus Præsul, intermediis animarum curatoribus incentor fiat ad bonum, si non casso duntaxat verborum strepitu, sed operibus prægrediatur, factisque testetur fieri posse, quod faciendum admonet. Vnius heroica charitas, æternitati consecrari digna esset, atque vtinam æquare posset, tam rarum Christianæ fortitudinis specimen, oratio. Is in contactorum nosodochio curionem agebat, & inde sacram Eucharistiam ad ægros in discessu è vita firmandos ac reficiendos proferebat. Erat qua transibat, strues cadauerum simul congestorum, quæ anterioris diei vespere, feralibus carrucis ibi exoneratis, operiebantur sepulturam cum primùm vespillonibus ea humi mandare commodum foret. Aduectus inter mortuos fuerat vnus semianimis, qui cumulo illi corporum exanimatorum, (horrendum visu dictúque,) tanquam strato insidens, mirabili numinis prouidentia prohiberi morte videbatur, ne diuino cibo impastus excederet. Itaque vbi è suo illo thoro, Sacerdotem conspicatus est, cum sacra pyxide ad ægros cibo cœlesti reficiendos progredientem; quo potuit connisu sublatus in genua, ad sacram cibationem inibi composuit sese, & flebilibus modis, ac quibus expirabunda anima licuit vocibus, Sacerdotem obtestatus est, ne se fraudatum diuina illa esca vellet, qua refici ardentissimè cuperet. Res erat, non periculi modò, sed & horroris plenissima. Verùm charitati benè animatæ, nihil horrendum, aut etiam extimescendum videtur. Sacerdos
in

in interna ſchola, magiſtro Spiritu ſancto, hypodidaſcalo ſancto Antiſtite vſus, nihil cunctatus, nec vel ſuo periculo abſterritus, vel cadauerum fœtore abalienatus, alacer inuolat in ſtruem illam; & miſerum, Angelorum pane refectum, animauit ad piam mortem, quæ illico eſt conſecuta. Dignus qui Sanctum præſulem celebratorem Chriſtiani facinoris nanciſceretur, eo libello quem placato Deo, & lue reſtincta, edidit ad infigendam plebi ſuæ, diuini beneficij gratam recordationem. Hoc ſit veluti ſpecimen multiplicis operæ, quam Sanctiſſimi Cardinalis adhortationes & maximè exempla, in pleríſque ſacris miniſtris per eam calamitatem ediderunt, vt totus liber quartus vitæ Sancti Præſulis, à Ioanne Petro Giuſſano Italicè conſcriptus, plurimis in eam rem prolatis Chriſtianæ charitatis miraculis, teſtatum facit. Omnia verò quæ idem S. Præſul, ſiue per ſeipſum obiuit pia munera, ſiue per eos quibus præiuit, & ſanctorum laborum auctor fuit, ad animarum & corporum ſubſidium, præſtitit eo tempore; immenſæ operæ arbitror exequi.

Noſtri, & alij, in proxima calamitate Lugdunenſi.

16. Verbum eſt S. Dorothei doctr. 12. [Eſt de «
afflictione & periculo, poſt afflictionem ipſam at- «
que periculum, periucunda narratio. Etenim in «
mari, cum exorta fuerit tempeſtas, omnes quot- «
quot naui vehuntur, timore & anxietate torquen- «
tur. Cum verò tempeſtatis procella tranſierit, ſum- «
ma iucunditate & lætitia, narrant pericula, quæ «

contigerunt. Hæc quo pertineant, sagax lector non difficilè præsagit. Proximè exacti anni principio & anterioris 1628. extremis mensibus, quantam stragem in his oris ediderit lues, Lugduni præsertim, vel commemoratu acerbum est. Visa mihi, non audita referam; Ea erat calamitosissimæ ciuitatis facies, cui liceret illud Petri Cluniacensis lib. 4. epist. 39. citra auxesim aptare. [Manus Domini tetigit te, flagellum inundans per te transitum habuit, concidunt velut ex magna arbore, vehementi vento impulsi, maturi pariter & immaturi fructus; iámque penè totam subiectam terram, lapsu continuò operuerunt. Ruunt super mortuos viui, & suprà sepultum, sepultor ipse procumbit. Nulla in qualibet ætate vitæ fiducia. Mixti senibus iuuenes, decrepitis adolescentes corruunt; ipsique penè pueri, centenarios moriendo præueniunt. Dies Domini verè, sicut ipse ait, vt fur nocte veniens, sollicitos quosque & improuidos simul furatur: víxque moriens se mori aduertit; quia priùs à morte quisque rapitur, quàm plenè ad seipsum morientis animus conuertatur.] Hic planè erat afflictissimæ ciuitatis status, per tempus illud.

[*Alter in alterius labens quo fata ruebant;*
Nec locus artis erat medicæ, nec vota valebant:
Cesserat officium morbis, & funera deerant
Mortibus, & lachrymæ.]

Non addo quod ille de æui sui lue querebatur,
[*fessus defecerat ignis,*
Et coaceruatis ardebant corpora membris.]

Fossæ tamen immanes non vno loco excitatæ, defecerunt. Quare vinaria hypogæa, & cellaria quæuis domestica, imæ officinæ, horti continentes, vici ipsi

ipsi ac plateæ, disiecta stratura, in sepulchrales areas concesserunt.

[*Ac tanto quondam populo, vix contigit heres.*]

Vespillones magno licet numero, pinguibúsque stipendiis ad corpora efferenda allecti, impares erant cadauerum multitudini; quæ proinde temerè passim strata per vicos & compita, luctuosissimo spectaculo, vrbis faciem incestabant. Pleraque non nisi multos post dies efferebantur, temerè aceruatímque condenda: vt ea corporum tumultuaria elatio, ægris plerisque, acerbior morte ipsa accideret: constétque, non paucos lecti lintea queis incubabant, vtrinque commissis oris, & supra pectora reiectis, manu ipsos sua consuisse, ad fauces vsque: illud sibi extremum officium, ne nudi efferrentur, tristi sorte persoluentes. Fuit in vicinia capularis senex, annos natus 94. sed viridis crudæque senectæ, qui ad illas ætatis fæces, geminæ iam pestilentiæ superstes venerat. Nunc genero præmortuo, veritus sepulturæ defectum, aut nimiam remoram, cum primùm se contactum agnouit, fossam ipse suam excauauit, nec priùs tristi opere perfunctus est, quàm ad extrema deduceretur. Itaque cum è fossa erupisset, compositis in eius margine ad crucis speciem ligone & pala fossoria, ita compositus vt moriens fossæ illabi posset, inter commendandam Deo animam inibi cecidit, nouo exemplo vespillonis simul, & curandi cadaueris partes sustinens. Illúdque de se comprobans, *Lacum aperuit, & effodit eum, incidit in foueam quam fecit.* Quod visum sibi in Treuirensi lue luctuosissimum prodit Saluianus lib. 6. de prouid. [Lues erat viuentium, fœtor funereus mor- "
tuorum; mors de morte exhalabatur.] Hoc experti "

 sumus.

ſumus. Tres è popina non malè aduerſus luem, vt rebantur, muniti, vix prodierant in publicam aream, quæ Vincentiano ad Ararim peribolo adiacet, fabulantes; cùm vnus concidit exanimis. Qui propior erat, vertigine tentatum ſocium ratus, aut viribus defectum, animo concidiſſe, manum porrigit: & ſubitò ipſe quoque, exanimis ſuper exanime cadauer corruit. Tertius, riſu primùm rē excipere, & ſcommata de minus firmo capite quod largiorem compotationem non ferret, intorquere. Mox ſublato grandi cachinno, vtraque manu extenta, vtrumque ſocium cum prehendiſſet, & ad ſurgendum vrgeret, virulento afflatu præcordia occupante, illico ipſe quoque iacentibus adiunctus eſt. Nec ita multo poſt, ferali carrucæ ſimul omnes impoſiti, indecoro funere ſunt elati. Retraho horrentem calamum, quod non atrociſſimæ calamitatis acerbitatem refricare memorando, plenáve narratione exhibendo, præſens inſtitutum ferat: ſed guſtum duntaxat eius aliquem, ad aperiendam nauatæ per Chriſti pugiles operæ neceſſitatem, proferre conſilium fuerit. Et nonnulla rurſus planè tragica, attingenda erunt parte ſequenti cap. 3. num. 9.

17. Vt eſt recepti apud Deum moris, dicere de tenebris lumen ſplendeſcere; è magnis inquam cladibus, magna bona eruere, quod infinitæ cuiuſdam virtutis atque potentiæ eſſe, Clemens Alexandrinus 1. Strom. c. 8. optiméque Theodoretus l. 6. contra Græcos, & D. Auguſtinus variis locis confirmāt: tanta Lugdunenſium calamitas, qua mortalium ad 50. millia demeſſa ſunt, aſpirante numine, in magnum animarum bonum vertit: vt inter expiandos per illud tempus pœnitentes, dubitatio ſæpè inceſ-

ſerit,

ferit, ad eum finem quem in orbis molitione & conseruatione propositum habet Deus, an procellæ illius luísque prorogatio, congruentior & optabilior esset, quàm publica malacia, & sanitatis pristinæ restitutio. Quamuis enim ad humanam libellam tempus illud exigenti, horrorem incutiat & auersationem moueat, exitium corporum, negotiationis & ferè politici conuictus iustitium, luctus vbique, pauórque, & plurima mortis imago: Tamen diuinum iudicium, veri cuiuscunque iudicij metrum, cui animarum æterna salus, præcipuè proposita est, quódque illa alia mortalium vota, non nisi tanquam media spectat ad finem illum aptanda; meritò pretiosissimum, & humano generi commodissimum ducit tempus illud quod feracius est meritorum, & ad condendas in vsum æternitatis mysticas fruges, accommodatius. Possum affirmare, nunquam mihi perspectiora fuisse, quæ S. Cyprianus lib. de mortalitate, de ingentibus lucris spiritualibus pestiferæ tempestatis proponit, quàm cum ea per huius calamitatis occasionem quasi palpare, & contrectare licuit, in his vt breuiter & verè dicam, spiritualibus nundinis. Vix fuit copiosorum qui erogandis largiùs facultatibus, magnam benè de aliis merendo, messem non fecerit. Etiam tenuiores, in partem venere meritorum, nec vno modo. Sed factum quod subtexo, mulieris è plebe, præ innumeris quæ accumulari possent, micat velut inter ignes Luna minores. IOANNA MAVRIS vidua honesta & testatæ pietatis, audita coniugum morte, quibus intra domum lue consumptis, proles lactens viua supererat, eodem cum parentibus fato concessura, imo fame consumenda,

ni abiectam animulam Christiana charitas exciperet, sortem miserata innocentis ætatulæ, tametsi non ignorabat quàm carò ei vænire posset hæc subleuatio alienæ summæ necessitatis, consulto numine, vltrò insiluit in contactam domum, vbi iacebat inter mortuos parentes infœlix proles, sola calamitatis suæ ignoratione secura: quæ abducta, & caprino lactatu aliquandiu pasta, beneficentissimæ altrici, & verè piæ parenti, bonorum memoria dignæ, luem affudit, quam non ita multo post mors vtriusque est consecuta. Mulierem fortem inueni, cuius pretium procul est, & de vltimis finibus: Hoc cogitasse, hoc perfecisse, mulierem? Alia (nomen non comperi,) simili sorte puerum, biduo iam mortuæ matris lateri in lecto hærentem, & vbera exsucca trahentem; omnibus intra domum lue extinctis, cum per fores diligenter obseratas, aditus ad vagientem infantulum non pateret, admotis scalis irrupit per fenestras, correptóque sugenda vbera porrigit, & vitali pabulo ad tempus aliquod refouet. Sed prolixior inedia, & quod à matre combiberat venenum, alumno perniciem creauere. Hunc animum si muliebrem dixero, num decus eius, vocis inuidia detriuero? Næ illi leuiter grammaticantur, qui huic sexui, mollitiei calumniam de frigida vocabuli notatione nectunt. Hanc tu à mollitie dicas mulierem, ausam quod in sanctissimo ac in fortibus factis exercitatissimo Præsule, vt ante retuli, superius seculum tanquam fortitudinis miraculum suspexit? Mulier, truculentum hostem stratis innumeris copiis ferocem, vinci ac etiam lædi nescium, (pestem dico,) in ipsa veluti arce sua, inuadit intrepida: cum ij qui se vi-

ros dicunt, ad nudam pestis commemorationem animo linquuntur, nullúmque quantumuis auium aut remotum locum, aduersus eiusmodi hostis impetus satis tutum habent. Sapienter planè S. Chrysostomus homil. de Machabæis, externorum & nostrorum certaminum, discrimen illud expendit, quod in nostris, qui videtur sexus infirmior, potiori adiungatur, imo eum quandoque antegrediatur, vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. [Se- "
cundùm interiorem hominem, (ait S. August. ser. "
103. de diu.) nec mas nec fœmina inueniuntur: vt "
etiam in his quæ sunt fœminæ corpore, virtus men- "
tis sexum carnis abscondat, & in membris pigeat "
cogitare, quod in factis non potuit apparere.] Re- "
fero pedem, quod plenam tam heroici facti commendationem despondeam. Quæ enim oratio, masculum illud fœminæ pectus, & in tam arduo opere spiritus plusquàm viriles, æquarit? Non piget, pretiosissimum & coram Deo acceptissimum, pronunciasse tempus illud, quo tam luculenta facinora per vulgares personas edita, audire licuit.

Addo, nec vsque adeò auersandum videri posse tẽpus illud quo cadentibus licet corporibus, animæ fœlicitatis portum subeũt maiore numero, meliúsque per verã peccatorum detestationem cõpositæ, quod Lugduni, oberrante diuino hoc flagello factũ, vsus nos docuit. Ea enim sollicitudine quærebatur interni hominis mundities frequentatis sæpiùs intra hebdomadem pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramentis; Tanta demissione & subiectione animorum, agnitionéque iustorum Dei iudiciorum, tempestas illa detonabat; Tam studiosè peccatis deuitandis, omníque pietatis exercitationi, insistebatur;

Ea rerum caducarum vigebat contemptio; vt non alios prima naſcentis origine Chriſtiani mundi, illuxiſſe dies crediderim, cum populus quem fecit Dominus, muſto de crucis torculari recens expreſſo ebrius, flocci factis fluxis ac terrenis omnibus, ad cœleſtia duntaxat & æterna anhelabat. Et ne fidelium pia ſtudia, ſacrorum miniſtrorum penuria, caſſà redderet, prouidit Deus ſtrenuos pleroſque Chriſtianæ rei curatores, quibus allaborantibus, optata in tanto diſcrimine ſpiritualia ſubſidia non deeſſent. Ea verò plerunque tam oportunè ſuppeditata conſtat, vt aliqui in digreſſu à peracta exomologeſi, & percepta abſolutione, animas efflaſent. Diceres, Deum, quem Pythagoræi apud Proclum, *ipſam opportunitatem* nominabant, in æternam eorum ſalutem incentum, extremam illam de eis optimè merendi opportunitatem ſtudiosè captaſſe, retuſa ad tempus illud tetræ luis virulentia, & prouiſo Sacerdote, qui inſidentem primoribus propè labris animam, ritu Chriſtiano expjaret; quamuis non abſque præſentiſſimo diſcrimine. Mulier ſanè,) vt alia pleraque non abſimilia taceam,) in ſacello à ſacerdote de peccatis audita, cum digrederetur, in ipſo ſacelli oſtio mortua concidit, obſeptum intrò relinquens ſacerdotem, quâ euaderet non habentem; donec aduocati libitinarij cadauer efferrent, & aliquid Arabiæ ad tutum exitum incenderetur. Quantum quiſque ſacrorum hominum, & ſecularium, & ex omnibus propè inſtitutis regularibus quibus ciuitas abundat, in publicum commodum contulerit, prolixum ſit enarrare: nec ego eam ſuſcepi prouinciam; præſertim cum res ſit, ab aliis ſplendidè diligentérque conſignata.

ſignata. De Collegis quorum mihi res perſpectiores, hoc poſſum profiteri, nullum eos in hac calamitate, ſtrenuæ charitatis, & Chriſtianæ fortitudinis munus, abs ſe deſiderari paſſos eſſe, cum domi, tum foris.

19. Nam domi quidem, Confeſſarij, quibus conuerti in die belli, & locum ſuum dimittere turpe fuit, feſtis profeſtíſque diebus, præſto perpetuò fuere accurrentibus ndecunque benè multis, in magna alibi pleriſque locis ſolitudine: ſiue dilapſis, Sacerdotibus; (Nam non pauci, quod amarulento ioco virum grauem expoſtulare tunc memini; hirundines egerunt, quarum eſt commodo quidem tempore perſtare, aſpero autem ſecedere, nec niſi hyberno rigore diſcuſſo, regredi) ſiue intra domeſtica ſepta, contagij metu, ſe continentibus; ſiue vita functis, quorum fuit numerus ſanè non exiguus. Nam ſeculares perſonas ſacras, in vicina S. Nicetij parœcia, ſupra viginti, lues abſumpſit. Pleriſque, Medicorum infida chirographa, ac ex eorum fide, conceſſam mortuis quaſi lue non afflatis, ſolemni apparatu ſepulturam; nonnullis pecuniolam à pœnitentibus collatam, exitio fuiſſe, compertum eſt. Quare in ea ſacrorum miniſtrorum pleriſque locis paucitate, frequentia ſacro confeſſionis operantium in æde noſtra, atque adeò laborum & diſcriminum ſementis, multis partibus auctior fuit. Inibi ſacrificiorum continua de more ſeries, nunquam intermiſſa, magno ciuium ſolatio, quibus ex raritate, bonum cæteróqui pretioſiſſimum, commendabilius videbatur. Et erant ſemper qui ad ſingula ſacra, cœleſti pane reficerentur. Concio ſacra, ad frequentiſſimam ſemper plebeculam de more

habita, tempori illi accommodata, & aptior ſenſum pietatis, & aliquod in diuino beneplacito leuamen, quàm admirationem vel vanum plauſum mouere. claudebántque concionem litanenticæ ad Deiparam preces, & aliæ à nobis in eum finem concinnatæ, ad cœlites indigenas triplici ordine diſtinctos; martyres ſcilicet, Confeſſores, & ſanctas mulieres. Hæc domi in proximorum bonum, per plures menſes quibus vrbem calamitas vexauit, perfecta ſunt, magna cum alacritate & charitate: quæ quamuis pacatis temporibus quotidiana ſint, atque adeò minuta videri poſſint, æquus tamen æſtimator facilè dabit, non eſſe rem modicam, miniſteria adeò periculoſa, tenuiſſe in tanta perturbatione curſum ſuum; ægris præſertim non paucis, (quod neminem latebat,) & tam multis ex ægrorum commercio ſordentibus, ad confeſſionis ſacramentum, & diuinorum miniſteriorum participationem confluentibus. Vrbis enim per tempus non exiguum is ſtatus fuit, vt ægrorum & eorum qui illis conſueuiſſent, ſecretio fruſtra expeteretur. Itaque permixti accurrebant ad ſacra tribunalia, & diuinam menſam, illud vnum ſolliciti, ne inexpiati aut impaſti excederent. Et quanquam aperto diſcrimine vacare non videbatur ea Chriſtianorum ſubſidiorum impenſio & exceptio; Tamen quæ Dei fuit benignitas, è tot externis vix notatus eſt, cui illud curandæ ſalutis, calcato periculi metu deſiderium, fraudi fuiſſe ſuſpicio fuerit: quantumuis in id anxiè inquirentibus meticuloſis quibuſdam. E noſtris verò, nemo vnquam eorum qui in ſacris ſellis iuges erant, aduentantium morbidorum halitibus perpetuò expoſiti, vel leuiter tentatus eſt.

Vnus

Vnus & alter, qui in ea miniſteria rariùs aut nunquam veniebant, & liberiores à lue futuri putabantur, contacti ſunt, & fato conceſſerunt: vt diſceremus, non eſſe in receſſu à diſcriminibus reponendam incolumitatis ſpem, ni Deus annuat: Eo autem miſerante, etiam in medio vmbræ mortis non timenda mala; ac per illabentis orbis ruinas, incolumitatem non ſperari modò poſſe, ſed etiam retineri. Tantùm de domeſticis in proximos officiis. Nam quæ ad profuſas in paupertinam plebem eleæmoſinas, ſuppeditata pharmaca, aliáque corporum ſubſidia, in aliqua domeſticæ rei tenuitate, inexhauſta præſidis noſtri in eo genere nunquam fatigandi, charitate, perfecta ſunt, tametſi intermicuerunt aliquando, & inſignia planè ac ſupra vires fuiſſe, in confeſſo eſt; Tamen magnam partem, de Chriſti conſilio, neſciente ſiniſtra quid dextera faceret, clam ſunt peracta, reddenda in manifeſto à Patre luminum, qui videt in abſcondito, & vel calicem aquæ frigidæ, digna remuneratione penſabit.

20. Nec domeſticis ſeptis contineri potuit ardor charitatis, ſed foràs erupit non vno modo. In primis enim diſtributa quatuor in partes, vniuerſa cis & trans Ararim ciuitate, & quatuor religioſarum familiarum ſacerdotibus Chriſtianæ rei curatoribus per eas diſtributis, vt ægris intra domos ſacramenta adminiſtrarent; quæ populoſior, & egenis, atque adeò ægris abundantior erat, (à ponte ſcilicet Ararico, & templo Nicetiano, ac noſtro, ad Araris vſque & Rhodani confluentum,) obtigit noſtris. Et excurrendum non raro fuit in aliorum fines, ægris per ſuos aduocantibus. Subeundum

dum autem erat plerunque in editiſſimas contignationes, per inferiores exhedras ſanè fœtentiſſimas, nec rarò, abiectis temerè cadaueribus, paulò ante ſtratas: & quæ non minima erat laboris pars, in tam frequenti ad ægros aditione, & tam excelſa Lugdunenſium ædificiorum ſtructura, multi graduum ordines, ſæpiùs intra eandem diem ſuperandi. Subeunda cubicula, & ſitu & peſtilenti ægrorum halitu teterrima; ægri cominùs audiendi, & pendente de collo ſacra pyxide, vti ſacras reliquiarum thecas geſtare moris eſt, ſine apparatu & pompa, diuino ferculo cibandi, non ſine lethiferi afflatus exceptione. Nec ſemel, per ſtrata iam in eodem cubiculo, corpora, ad alios inibi animam agentes iuuandos, fuit erependum. In hanc operam qui incubuerunt, eos ego vt S. Chryſoſtomi homil. in SS. Iuuentinum & Maximum verba vſurpem, *viuos martyres* ſi dixero, ſuperaſſe eorum merita & alacritatem in Chriſti cauſa, videri nequaquam potero; cum conſtet animam eis ſemper fuiſſe in manibus, & mortem in ſingulas horas, imo momenta expectandam. Nec pleróſque eorum, diuina prouidentia, ſpe & optatis fruſtrata eſt, morte ab iiſdem, vti expetierant, in ſancto miniſterio oppetita. Recenſui eos ex nomine, in mantiſſa ad Sanctorum Lugdunenſium indiculum. Felices animæ, nulliſque vnquam noſtris encomiis ſatis exornandæ; ſed plenè ac dignè à Deo in ſynagoga Deorum; in conſeſſu inquam beatorum ſpirituum ac cœlitum omnium, vbi laudes pugilum ſuorum, cœleſtis ipſe agonothetes celebrabit; & ſignata apud ſe in ſacculo, ac condita in theſauris ſuis piorum merita explicans, mercede ſupra pretium & æſtimationem

omnem

omnem repenſa, potiri dabit, per vniuerſam quanta quanta erit, æternitatem.

21. Aliæ foris iuuandi proximos rationes, per ſocios non ſegreges, initæ ſunt, minùs quidem cum diſcrimine coniunctæ, non tamen prorſus immunes. Auditæ multorum de peccatis confeſſiones, ſiue in vicis iacentium, ſiue ad contactorum noſodochium abeuntium, qui vno veluti flumine decurrebant, & ad Athanacenſem portam cogebantur, vbi non nemo tranſuectionem operiens, animam efflabat: prorſus vt de æterna ſalute, periclitaturi fuiſſent quàm plurimi, niſi Sacerdotis noſtri, qui vt auctoritate ac munere, ſic alacritate, & indefeſſo iuuandorum & animorum & corporum ſtudio, noſtris omnibus præibat, frequens eò commeatio, ritè confeſſos Chriſtiana abſolutione impertiiſſet. Sacra in Athanacenſi pomœrio, qua patebat ad ægros in gurguſtiis continentis iſthmi proſpectus, crebrò facta: itémque in turricula Laurentiana, ad confertam iacentium infernè ægrorum multitudinem, eo ſolatio leuandam. Parthenones quinque, dilapſis ſacerdotibus à quibus commodo tempore iuuabantur, omnibus ritè ſacris functionibus, inibi per noſtros aſſiduè obitis, adiuti in ſpiritu & recreati; cibariis quoque & pharmacis, cum res tulit, ſuppeditatis. Ternis quaterníſve in compitis, habitæ feſtis diebus, nec raro etiam profeſtis, adhortationes ad populum; non quæ voluptate & plauſu audientium definirentur, eſſentque *æris ſonus magno ſtrepitu aures ſolas perſonans*, vt ſcitè dixit, qui huiuſmodi ſpumarum, aut fumi verborum in ſacris pulpitis ſtudioſos, meritò inſectatur Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſtol. 62. & 108. Sed

quæ

quæ essent reuera quod dicuntur: & concionem non tam mulcerent, quàm sensu pietatis, & perfecta peccatorum detestatione complerent. Et incredibile est, quanta auiditate, rudes illi, & impoliti, solóque spiritu diuites de Christianis officiis sermones exciperentur: prorsus vt defluentem imbrem, aut decidentes niuis floccos, non refugeret hærens media in platea densus auditor, & vno loco abeuntem Christianæ pœnitentiæ buccinatorem, aliò viri fœminæque consequerentur, nec vidisse & audisse semel, faceret eorum piæ cupiditati, & pietati satis. Etiam vicini pagi, & villæ, quæ in vicino agro plurimæ sunt, ægrísque scatebant, cum per purioris aëris hauriendi occasionem, interdum prodibamus, cum fructu obitæ, expiatis inter excurrendum, Christiano ritu non paucis, quà ægris, quà ægrorum consuetudine sordentibus. In summa, nullum domi aut foris, Christianæ charitatis officium, nullum iuuando aut leuando proximo munus, quantum humana diligentia aspirante Deo conniti valuit, aliquando prætermissum.

22. Excursurus prætereà eram, in ea quæ Christiani pugiles, hoc ipso tempore, spiritibus martyrij mensuram implentibus, Viennæ, Gratianopoli, Montilij, Carpentoracti, Auenione, Aquis Sextiis, Vesontinno, Salinis, & aliis plerísque in vrbibus lue vexatis, dignè Deo, & ad Christianam charitatem ac fortitudinem accommodatè perfecerunt. Verùm quod omnia Lugdunensibus rebus sint gemina, defugio non necessariam huic instituto operam. Tametsi nonnulla religione ducor, pressæ silentio incensissimæ charitatis, & Catholicum Præsulem decentissimæ sollicitudinis, quam vt

vt certis nunciis, & disseminante vbique fama comperimus, Illustrissimus, ac Reuerendissimus D. Franciscus de Sales, Episcopus ac Princeps Gebennensis, magni illius, & omni encomio superioris, Francisci de Sales, verè successor, verè germanus, in suos Annessienses lue contactos, per hæc luctuosa tempora prodidit, nec facultatibus quas exhausit, nec vitæ ipse suæ parcens, vt afflictissimam vrbem pro potestate, imo supra potestatem ac vires, iuuandis animabus atque corporibus subleuaret: Cuius heroicæ magnanimitatis & charitatis exprromptio, exemplo esse potest maioribus simul ac minoribus animarum præfectis, vt ouibus quas tondere & mulgere valentes, graue non habent, vexatis alacres adsint, & ponendæ si res ferat pro eis animæ ingestam diuinitùs opportunitatem, auidè arripiant, principis Pastorum imitatione, qui saluti ouium vitam impendit: certi æternam apud Deum & homines gloriam, manere eos, qui idoneorum Pastorum partes omnes, summis præsertim temporibus, infracti ac intrepidi, strenuè nauitérque obiuerint.

CAPVT V.

Rationes ex nonnullis Scripturis depromptæ pro eadem vera sententia.

1. IN re quæ non ex natura operis vel perpessionis, sed ex Christi Domini decreto & institutione tota pendet, rationum locum tenent, ea Scripturæ loca, quibus de Christi voluntate & institutione, certi reddimur. Cum ergo gratia de qua quæritur, an adiungatur ex opere quasi operato, perpessioni

ſioni mortis ad ſubleuādum ex charitate proximum oppetitæ;(hoc enim eſt quærere an hæc mors ſpectet ad verum martyrium;) cum inquam ea gratia non reſpondeat perpeſſioni mortis, eiuſque oppetitioni prout eſt aliquid patienti meritorium iuxta communes canones de merito ſanctorum operum; ſed eidem oppetitioni rependatur ex meris Chriſti meritis,ſola paſſi adulti aptatione, hoc eſt eius acceptatione,& impedimentorum excluſione pręſuppoſita: Idcirco in poſtremo agmine probationum veræ ſententiæ, in quam confirmandam incumbo, nonnullas Scripturas ei aſtipulantes collocabo,tanquam fœtas Chriſti Domini ſuffragatione, quæ in hoc negotio,(vt præmiſi,) tenet vicem rationum, quibus poſt tractatam hactenus autoritatem, locus iſte debebatur.

Prima ratio, ex variis Chriſti dictis de martyrio, Matth.10.& 16.Lucæ 9.& 17.ac Ioan.12.hic æquè valentibus.

Ex ea igitur Chriſti voce, Patres & priſci DD. perſuaſum habuerunt, morti in fidei odium illatæ, & ex idoneo motiuo acceptatæ, rependi ſalutem, qua dixit Matth.10.*Qui non accipit crucem ſuam,& ſequitur me, non eſt me dignus. Qui inuenit animam ſuam perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me,inueniet eam.*Et cap.16.*ſi quis vult venire poſt me,abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam: Qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam*, Simile illud oraculum Lucæ 9.*ſi quis vult poſt me venire,abneget ſemetipſum,*

ipsum, & tollat crucem suam, quotidie, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet illam; nam qui perdiderit animam suam propter me, saluam faciet illam. Nec nōn illud ex cap. 17. *Quicunque quæsierit animam suam saluam facere, perdet illam, & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam.* Et illud denique Ioannis 12. *Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam.* His testimoniis, martyriorum incentores aut laudatores, vti solent, cum Christianos ostentatis martyrij fructibus, ad illud alacriter subeundum excitant, vel ob illud iam exceptum, encomia pangunt athletis Christi. Et ita nominatim S. Cyprianus episto. 56. & 81. ac lib. 3. testimo. ad Quiri. c. 16. & lib. de exhort. martyr c. 5. & 6. ac 12. Origenes homil. 26. in Lucam. Lucifer Calarit. lib. quod moriendum sit pro Dei filio. Tertullianus in Scorpiaco c. 11. & lib. de corona militis, cap. item 11. S. Augustinus homil. 37. ex 50. & l. 13. Ciuit. c. 7. & serm. 100. de diuers. S. Eulogius lib. 1. memor. sancto. & in Apolog. passim. S. Bern. serm 30. in Cant. Valerianus Cemeliensis homil. 15. & 18.

2. Hæc loca æquè in rem præsentem cadere, ac in mortem ex odio fidei illatam & exceptam, adeò perspicuum videtur, vt non sit illustratione opus. Nam crux dominica non alia significatur in locis primùm adductis, quàm tolerantia propter Christum. Obesa etenim & crassa nimium fuit Monachorum illorum intelligentia, quos Abbas Serenus apud Cassianum collat. 8. c. 3. tradit his Christi dictis adductos esse, vt cruces sibi ligneas conficerent quas humeris iugiter circumferrent, risum specta-

toribus inferentes, non ædificationem. Vt igitur latè apud S. Anſelmum diſputatur opuſc. de crucis menſurat. & apud quàmplurimos quos Gretſerus poſtremo de cruce libro deſcripſit, eſtque per ſe perſpicuum, nomine crucis in eo effato, Chriſtus Dominus patientem in aſperis diſpoſitionem voluntatis, & ad ductoris Dei frœnum non refractariam aut indocilem intellexit. Firmam item, nec in diſcriminibus reſilientem, vt interpretatur S. Chryſoſtomus Orat. de crucis adorat. verbis illis, ad hoc
« negotium appoſitiſſimis. [Quid ſibi vult dictum
« illud: Tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Num vt
« quouis portemus lignum? Nequaquam. Quæ enim
« hæc virtus? Sed vt ad pericula ſimus prompti, ſan-
« guinem noſtrum in animis noſtris circumferentes,
« parati in ſingulos dies ad cædem ſubeundam &
« mortem, ita omnia agentes, quaſi nunquam vita
« noſtra vſque ad veſperam duratura; ſed certiſſi-
« mè nos morituros arbitremur. Quod & Apoſto-
« lus Paulus dicebat: quotidie morior. Nonne tibi à
« natura mors ſemel decreta eſt? Licet tibi, ſi velis,
« millies pro Domino mori. Hic enim gratiæ mos eſt,
« egeſtatem amicorum ad magnas euehere diuitias,
« propter liberalitatem Domini, qui non modò re-
« rum euentu, ſed & voluntate propoſitóque certan-
« tium, coronas metitur. Quid verò eſt, tollat? Adeò
« ſit promptus ad cædem & crucem ſubeundam; vt
« qui eam portat: Tam paratus, vt ille, qui crucem
« iam fert humeris; Tam vicinum morti ſe eſſe exi-
« ſtimet. Talem omnes obſtupeſcunt. Neque enim
« ſic ſuſpicimus homines mille armis tectos, vt eos,
« qui hac tanta fortitudine muniti ſunt.]

3. Operam luſero, ſi docere velim, tales maxi-

mè

mè esse qui vsque ad vitæ abiectionem,patientiam probant : ac vel si mors obeunda sit, perstant constantes,& bono quod Magistro Christo prehendendum didicerunt, tenaciter adhærescunt. Et faciunt hoc quidem ij, qui Tyranno Christianam fidem euertere studenti, intrepide obsisturst, nulláque se tormentorum immanitate, diuelli à Christianis institutis patiuntur. Tamen non minùs seriò idem faciunt, qui animas suas in manibus suis ponentes inter præsentissimos diræ mortis horrores, perstant inconcussi : & vt Christo in membris suis opem ferant, amorem vitæ à natura ipsa consertum conculcant. Hoc planè est, abnegare seipsum. Audi Chrysostomum laudata proximè oratione,quem propè verbatim exscripserunt Ioannes Xiphilinus,& Philotheus Constantinopolitani Antistites,orationibus de crucis adorat. [Quid est ab- « negare seipsum.Discamus,quid sit negare alterum, « & intelligemus quid sit negare seipsum. Quid igi- « tur est negare alterum? Qui alterum negat, filium « vel fratrem, vel amicum, vel vicinum, vel alium « quemcunque; hunc licet videat flagellis cædi, seu « vinciri,seu quiduis aliud perpeti,non accurrit, non « fert opem,non flectitur, non erga illum commoue- « tur.Totus enim ab eo abalienatus est. Sic ergo vult « Deus nos à corpore nostro auersos esse, vt licet « ipsius causa aliqui nos flagellis cædant, licet puni- « ant, licet expellant, licet aliud quid agant, corpori « non parcamus.Hoc enim est negare; hoc est, nihil « secum commune habeat,sed exponat seipsum peri- « culis,& certaminibus; & ita sit affectus, quasi hæc « alius quispiam subeat.Nec dixit,neget seipsum, sed « abneget,exigua hac appositione,non exiguam exsu- «

„ perãtiam significans.] Tollunt igitur crucem suam quotidie, ex proposito Christi oraculo, séque ipsos abnegant, & quotidie moriuntur, qui in quotidianis, imo iugibus mortis periculis, alacres ad proximorum subsidium accurrunt; & suimet ipsorum obliti, vitæque negligentes, alienam salutem omni studio & diligentia curant.

Idem verè, quantum in ipsis est, animas suas perdunt, & sancto maximéque laudabili odio inuisas habent in hoc mundo, in quo non quærunt vitam saluam facere, quam propter Christum non refugiunt perdere. Vt enim philosophatur Auctor qq. ad Antiochum in 68. saluas in hoc mundo animas suas facere propositum habent, séque ipsos itidem inueniunt in hoc mundo, qui seipsos mortis periculis subducunt, & vt à malis imminentibus indemnes se præstent, posthabent sibi Christum, & quæ ei chara agnoscunt; solliciti de salute sua corporea, eiúsque tutela ab ingruentibus malis. Non ita qui periculorum conscij, vt tamen proximis ægris in Dei gratiam opitulentur, alacres in pericula induunt sese; nec eorum obiectu à sancto opere absterrentur; verè in seipsis exhibentes sanctum illud sui odium, reuera perfectissimum amorem, ex quo veros martyres celebrat S. Augustinus homil. 37. ex 50. Quem præterea audire iuuat serm. 103. de diuers. cap. 3. & 4. egregiè demonstrantem fundamentum constitutæ à Christo martyribus mercedis tam luculentæ, non aliud esse quàm vitæ contemptum. Æquum enim esse videtur vt qui tam generosè & alacriter vitæ amorem pro Deo abiecerunt, hîc quidem gratiam æternæ vitæ pignus, post mortem autem, æternam ipsam vitam

vitam bonorum omnium inconcussa vbertate affluentissimam consequerentur. [Præmia martyrum " (inquit Augustinus,) maxima credimus, & re- " ctissimè credimus. Sed si certamina diligenter in- " tueamur, nequaquam illa tam magna esse mirabi- " mur. Nam vitæ huius quamuis laboriosæ ac tempo- " ralis, tamen tanta dulcedo est, vt cum homines " non possint efficere ne moriantur, tamen multis " & magnis conatibus agant, ne citò moriantur. Pro " morte auferenda, nihil fieri potest, & pro ea diffe- " renda, fit quicquid potest. Certè omni animæ la- " borare molestum est. Et tamen etiam ab his à qui- " bus nihil ferè boni seu mali post hanc vitam spera- " tur, omnibus laboribus agitur; ne labor omnis mor- " te finiatur. Quid illi qui vel errore post mortem fu- " turas falsas & carnales delicias suspicantur; vel re- " cta fide, quietem quandam ineffabiliter tranquil- " lissimam & beatissimam sperant, nónne etiam ipsi " satagunt, & magnis curis agunt, ne citò morian- " tur? Quid sibi enim aliud volunt pro victu necessa- " rio tot labores, tanta seruitus siue medicinæ, siue " aliorum obsequiorum, quam vel exigunt ægroti, " vel exhibetur ægrotis, nisi ne ad terminum mortis " citò veniatur? &c. Tanta quippe est etiam huius " ærumnosæ vitæ nescio quæ suauitas, tantúsque in " natura vtcunque viuentium, horror mortis, vt nec " illi mori velint, qui per mortem ad vitam tran- " seunt, in qua mori non possint. Hanc igitur viuen- " di tantam iucunditatem, metúmque moriendi, cha- " ritate syncera, spe certa, fide non ficta, martyres " Christi præcipua virtute contemnunt.] Hoc est vt " S. Augustino videtur; fundamentum maximorum illorum præmiorum, quæ martyribus in fidei cau-

ſa cadentibus conſtituta eſſe, Chriſtiani credimus. At perſpicuum eſt, amorem vitæ æquè abiici ab eo qui ſe accingit ad periculoſum miniſterium de quo agimus, ac abiiciatur ab iis qui obtruncantur à Tyranno, Chriſtianæ fidei infenſiſſimo. Nam quicquid ſit, an interdum aliquis à morbi virulentia indemnis abeat, (id quod æquè circa Tyranni ſæuitiam poteſt contingere, mollita aut mutata in meliùs, poſt damnatum & necdum cæſum martyrem, Tyranni mente, vel Deo, quod frequentiùs contigit, ſupra naturam hebetante vires inimicas, quæ morti inferendæ admouentur;) ipſum tamen Chriſtianum athletam, ad charitatis miniſterium ſe accingentem, oportet ita eſſe comparatum animo, ac ſi mori certus eſſet; quod eſt ſanè per quàm probabile. Itaque contemptio vitæ huius, quod eſt totum præmiorum martyrij fundamentum, iuxta D. Auguſtinum, æquè locum habet circa eos de quibus agimus: ac proinde iiſdem digni ſunt præmiis, & æquè ſunt martyres.

4. Quare ſi tollentibus crucem ſuam, ſi abnegantibus ſeipſos, Chriſtúmque ſequentibus, ſi animas ſuas perdentibus, & odio in hac vita habentibus, repoſita eſt ſpes optima; indéque DD. ac PP. non iniuria colligunt certam ſalutem hominis in cauſa fidei mortem obeuntis, ſtatutámque morti illi menſuram gratiæ vltra paſſi meritum rependendæ; quidni idem quoque colligere liceat, aut etiam oporteat, de his aliis æquè crucem ſuam quotidie tollentibus, æquè ſeipſos abnegantibus, æquè perdentibus & æquè odio habentibus animas ſuas? Mihi ſanè nulla ex parte ſublucet diſcrimen. Imo cum hi de quibus agimus, maximè propriè crucem ſuam

quotidie tollant ex Christi apud Lucam præscripto,& quamdiu periculoso ministerio insistunt,quotidie mori dici queant, iuxta superiùs adductam verborum Apostoli ex Chrysostomo interpretationem; nec id ita propriè in eos cadere videatur qui in causa fidei vna morte defunguntur; & sæpè,crucem suam ad summum excipiunt, quia aliter salua fide non licet, auersaturi si liceret: Ausim contendere, in his maximè quorum vero martyrio firmando allaboro, valere citata Scripturæ locæ; ac vel non vrgere pro iis qui fidem profitentes animam ponunt, (quod nemo dixerit, cum expressè aduersetur Patribus ante prolatis:) vel quod Christi verborum cortex æquè fert,æquè aut etiam nonnihil potiore iure, his suffragari.

Altera ratio, ex mercede ministro Christi constituta, Ioan. 12.

5. In eundem sensum Cardin. Turrecremata in qq. Euangelicis circa Euangelium quod in festo S. Thomæ Cantuariensi propositum refert, (nunc enim aliud legitur;) vsurpat verba illa Christi quæ Ioannis 12. verbis ex eo capite idem propositis subnectuntur. *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & vbi ego sum, illhic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.* Hæc de martyrum morte ac præmio à Christo prolata,censet Cardinalis Turrecremata, vir planè doctus vt in Concilio Florentino abundè prodidit. Hic enim est Ioannes ille Theologus, qui in prædicto Concilio, Latinorum Theologus, sanam doctrinam aduersus Græcos tam nauiter solidèque tutatus, ad

insulas & purpuram, meritissimò euectus est. Eidem interpretationi apertè suffragatur, (tametsi paulo etiam latiùs verborum illorum sensum ex Christi mente diffundit,) S. Augustinus tract. 51. in Ioan. vbi negat eum in verbis propositis dici ministrare Christo, & grandi illa mercede per Christum proposita donari, qui necessaria ad Christi etiamnum superstitis vitam mortalem, præpararunt; cibum coquentes, vel apponentes, aut dantes poculum, potúmve miscentes. In huiusmodi namque operibus, ministrauit Christo etiam Iudas, cui pars non erat in Christi sermone, nec illhic futurus erat vbi Christus. Inde ergo S. Augustinus rectè infert, ministerium illud Christi aliò pertinere: ad eos nimirum, qui non quæ sua sunt, quærunt, sed quæ IESV Christi: cum aliis quibusuis piis operibus propter Christum exercendis, tum maximè Christum sequēdo qui animam suam « pro nobis posuit. Itaque subdit. [Minister est Chri« sti, vsque ad illud opus magnæ charitatis, quod est « animam suam pro fratribus ponere. Hoc est enim « & pro Christo ponere, quia & hoc propter sua « membra dicturus est, cum pro istis fecistis, pro me « fecistis. De tali quippe opere, etiam se ministrum « facere & appellare dignatus est, vbi ait, sicut filius « hominis non venit ministrari, sed ministrare, & « animam suam ponere pro multis. Hinc est ergo « vnusquisque minister Christi, vnde est, & mini« ster Christus. Sic ministrantem Christo honorifica« bit pater eius, honore illo magno, vt sit cum filio « eius, nec vnquam deficiat fœlicitas eius.] Et mox laicos hortatur, ne ministrationem huiuscemodi à « se alienam putent. [Nam & illam maximam pas-

sionis

ſionis miniſtrationem, multi ex veſtro numero mi- "
niſtrorum, multi non Epiſcopi, neque clerici, iu- "
uenes & virgines, ſenes cum iunioribus, multi "
coniugati & coniugatæ, multi patres matréſquè fa- "
milias Chriſto miniſtrantes, etiam animas ſuas in "
eius martyrio poſuerunt, & honorificante patre, co- "
ronas glorioſiſſimas receperunt.] "

Hæc cum ita ſint, quis non videat, eos de quibus agimus, retenta quadam maiore & rigidiore vocum proprietate, miniſtrare Chriſto? quandoquidem non tantùm in Chriſti gratiam ſubeunt mala in quæ incurrunt ad mortem vſque, ſed etiam Chriſto in membris eius inſeruientes, illo ipſo miniſterio pro fratribus defunguntur, quo Chriſtus animam pro nobis ex charitate ponens, perfunctus eſt. Moriuntur enim pro fratribus, & vt eis periclitantibus, corporum & animorum ſubſidia non deſint, vitæ ſuæ periculum volentes adeunt, & in eo animas ponunt. Itaque haud dubiè, vbi Chriſtus erat cum funderet oraculum quod expendimus, erunt etiam ipſi: nempe in æterna fœlicitate, quæ Chriſto quoad animam à vitæ diluculo perpetua fuit. Eos quoque tanquam fideles miniſtros honorificabit Pater, vt vt nunc inglorij videantur; & obſcuri in vita, in morte etiam obſoleuiſſe videantur. Igitur quo iure, ex loco allegato infertur ea martyrum pro fide cæſorum prærogatiua, qua ſtatuuntur preſsè martyres, nempe gratiæ vltra meritum operantis certus prouentus, & gloriæ ei gratiæ reſpondentis aureolæq́ue acceſſio, eodem iure ſtatuendum eſt, his item Chriſti miniſtris, cum illi ſancto miniſterio immoriuntur, & exemplo Chriſti animas pro fratribus ponunt, concedi præ-

rogatiuas prædictas, esséque proinde presse martyres.

Ratio tertia, ex facto S. Desiderij, ac similium Pastorum, in Scripturis collaudato.

6. Potest quoque huc aptari ministerium illud in variis scripturis commendatum, nominatímque Ioan. 10. quo boni quidam pastores, posuerunt animas suas pro ouibus suis, & eo præcise nomine inter martyres recensentur. Sic enim S. Desiderius Episcopus Lingonensis, in Romano, & Vsuardi, ac Bedæ, & Adonis martyrologiis, agnoscitur martyr. Et tamen ea vna irrogatæ illi mortis causa profertur, quod cum plebem suam ab exercitu Vandalorum & adiunctarum gentium vastari videret, bonus pastor, deploratam ouium conditionem miseratus, Ducem Vandalorum, cui nomen Crasco, miseris pacem exoraturus adierit, & in eo charitatis officio, Ducis barbari mandato, sit trucidatus. Crascum porrò eiúsque Satellites, in sanctum virum non exarsisse odio fidei, constare videtut ex eo quod S. Hieronymus epist. ad Ageruchiam quæ est 11. & Prosper Tyro in Chronico, cum describunt illam Vandalorum & fœderatarum nationum eluuionem in Gallias, non aiunt, eam hominum colluuiem in odium Christianæ fidei grassatam; sed furore barbarico irrumpentem, omnia cædibus, incendiis, rapinísque miscuisse. Et diserte quidam Episcopus, quem refert, & quoad hoc approbat S. Augustinus epistol. 180. incursum Vandalorum, ait duntaxat fuisse furorem barbaricum, non fidei sed opibus infestum; ideóque eum vocat *sterilem passionum,*

passionum, id est inidoneum ad martyrium, quoad eos qui vi muneris perstare non tenebantur, vt sanctus Augustinus, dictum meticulosi illius Episcopi, recte restrinxit. Mors igitur eo impetu ac sæuitia per Vandalos irrogata, non esset ad verum S. Desiderij martyrium satis. Neque enim cædes eius, innoxij licet, & dignissimi aliter excipi; posset ad martyrium sufficere. Vnde cum obscurum saltem sit, an sanctus hic Præsul, occisus sit odio Christianæ fidei, obscurum item esse deberet, fueritne verus martyr, qualem eum statuunt omnia martyrologia. Ne igitur vel inidoneam, vel ancipitem, dicamus esse causam martyrij S. Desiderij, statuendum est, illum idcirco martyrem esse censendum, quia tentans cladem suorum auertere, & barbarorum ducem mollire, tanquam importunus interpellator barbaricæ rapacitatis & sæuitiæ, in eo charitatis opere trucidatus est, absque alio ad Christum respectu, quàm imitationis positæ ab eo animæ pro ouibus, & exercitij charitatis per Christum commendatæ, cui incumbens S. Antistes, truci ac barbaro duci importunus visus est. Eádemque ex causa Vincentius S. Desiderij Archidiaconus, referente Sigeberto anno 408. quo ea clades illata est, & nonnulli eodem perfuncti charitatis officio, ac sanctum Præsulem comitati, per barbarum Ducem æquè obtruncati, censentur inter martyres. Quominus enim eos qui cum illo martyrium passi produntur, ad plebem promiscuè tunc cæsam pertinere existimem; facit, quod mors à victore, etiamsi barbarè & iniustè irrogata, non sufficeret ad martyrium. Et alioqui oporteret fateri, innumerabilem vim martyrum cœlis illatam à Vandalis,

Vandalis, eáque Hyperborearum gentium, colluuie quæ Vandalis adiuncta irrupit in Gallias. Nam quanta tunc strages & clades sit edita, docent illa S. Hyeronimi epist 11. [Præsentium miseriarum pauca percurram. Quod rari hucusque residemus, non nostri meriti, sed Domiui misericordiæ est. Innumerabiles, & ferocissimæ nationes, vniuersas Gallias occuparunt. Quidquid inter Alpes & Pyrenæum est, quod Oceanó & Rheno includitur, Quadus, Vuandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, &, (ô lugenda Respublica,) hostes Paunonij vastarunt. Etenim Assur venit cum illis. Maguntiacum, nobilis quondam ciuitas, capta atque subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones, longa obsidione deleti. Remorum vrbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremíque hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus, translati in Germaniam. Aquitaniæ, Nouemque populorum, Lugdunensis, & Narbonensis prouinciæ, præter paucas vrbes, populatæ sunt cunctæ: quas & ipsas, foris gladius, intus vastat fames.] Hæc de ea eluuione S. Hieronymus. Ex quibus quanta internecio per Vandalos sit illata, perspicuè liquet. Et tamen si S. Desiderium & paucos socios excipias, de aliis tanquam de martyribus, nulla vspiam mentio: quod etiamsi barbarè & citra culpam suam, vexati, ac cæsi; tamen neque in Christianorum dogmatum odium id essent passi: neque ad Christianæ charitatis exercitationem, discrimen mortis adissent, & in eo cecidissent, vt S. Desiderius cum sociis fecit. Quare obtruncari in opere charitatis, cuius exercendi gra-

tia, prudenter & consulto numine indueris te in apertum discrimen mortis oppetendæ, est ad verum & presse dictum martyrium omnino satis.

7. Quid hinc in rem præsentem inferatur, non est obscurum. Nimirum apertè haberi videtur, æquè deferendum esse veri martyrij decus, cuicúnque in aliquo charitatis ministerio, & propter illud vt à Christo commendatum, aut mandatum, animam ponenti. Siue autem ministerium illud fit consilij, siue præcepti, perinde erit. Vtroque enim modo, perditur anima propter Christum: ad quem respectus aliquis in ea perpessione mortis continetur, quatenus subleuatio proximi, adiunctam habens mortem, est Christi doctrinæ consona, & in Euangelio commendata. Itaque siue qui iuuant contactos, id faciant ex muneris sui obligatione, & ex iustitia, vt Parochi; siue ex mera charitate ad consilia spectante, aut certè (quod in huiusmodi calamitatibus non est infrequens,) necessaria ex præcepto; perinde est ad honestandam talem mortem nomine ac decore martyrij, si in periculoso illo ministerio vitam exuant. Nihil verò præterea referre, quod hi contactorum curatores ab alio non obtruncentur, neć ex eo infringi posse argumentum pro illorum vero martyrio petitum ex clade S. Desiderij, qui ab alio est interfectus, demonstrabo cap. sequenti, enodans quæ pro contrario placito adducta sunt cap. 1. Nunc sufficit, euictum hoc argumento videri, nihil deesse quominus qui sancto iuuandorum lue contactorum ministerio immoriuntur, sint verè ac presse martyres, si non stet per defectum irrogatæ ab alio mortis. At hunc defectum non obesse, mox liquebit.

Quarta ratio, ex commendata per Apostolum, positione animæ pro fratribus.

8. Non incommodè, testimonio ex Euangelio Ioannis, & exemplo S. Desiderij proximè expensis, subnectam locum ex 1. Ioan. 3. quem S. Prosper in opere de promiss. p 2 c.34. annumerat aliis scripturis, quas profert vt spectantes ad verum martyrium. *In hoc* (inquit dilectus Apostolus,) *cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Quod enim S. Prosper, eum locum cum cœteris ad verum martyrium pertinentibus recensuerit, apertè significat, primùm quidem Christum Dominum agnosci à Prospero verum martyrem, eo nomine quod animam suam pro nobis ex charitate posuerit, de quo plura parte 4. tractando martyrum conformationem cum Christo Domino. Deinde nos quoque veri martyrij lauream consequi, si ex charitate vitam pro fratribus abiicere, & sancto cuipiam ministerio immori contingat. Nam quamuis martyres pro fidei dogmatibus occumbentes, aliquo tandem modo dici possint pro fratribus quos exemplo suo incendunt, animas ponere, tamen longè luculentiùs & directiùs id facere qui in ministerio charitatis mortem oppetunt, & per se patere videtur, & infra p.4. distinctiùs tradetur. Vbi etiam liquebit, quæcunque in martyrio pro fide excepto micant; fidem, spem, charitatem, fortitudinem, testificationem Christianæ veritatis, expressissimam mortis Christi imitationem, plenissimum hominis holocaustum

in

in obſequium numinis, & quæcunque alia ad decus martyrij in cauſa fidei adduci poſſunt, & quibus Deus videtur permotus ad certam gratiæ ac gloriæ menſuram vltra martyris merita rependendam; (quæ eſt martyrij preſsè accepti veluti characteriſtica:) omnia inquam huiuſmodi, æquè ſplendere in martyrio charitatis, ſiue miſericordiæ, vt Ruffinus appellauit. Quæ erit non modica, noſtræ ſententiæ hactenus propoſitæ & ſtabilitæ, confirmatio, vltra proximè adductas. Nunc ad diſſoluenda quæ in contrarium cap. 1. adducta ſunt, veniamus.

CAPVT VI.

Firmamenta contrariæ ſententiæ, & machinæ quibus noſtram impetit, disiiciuntur.

1. STabilita veritate, ſupereſt vt argumenta contra eam ſuperiùs intorta, poſt conſtitutum controuerſiæ ſtatum, repellamus, & aduerſus ea quæ hactenus aſſeruimus, nullius eſſe efficacitatis demonſtremus.

Ad argumenta in contrarium ex Patrum & Doctorum auctoritate.

Obtendebatur in primis in contrarium, auctoritas omnium retrò Doctorum Scholaſticorum, atque Moralium; itémque SS. Patrum, à quibus hoc martyrij preſsè dicti exemplum pro quo pugnamus, nuſquam profertur: Verùm hæc argumentatio nullius eſt momenti. Ratum quippe apud omnes

nes est, argumentum ex silentio siue ab auctoritate negatiua petitum, esse inefficax, non modò si sermo sit de Doctoribus sacris aut quibusuis hominibus, sed etiam si sermo sit de ipso Deo. VG. si quis contenderet aliquid falsum esse, quia nihil tale proditum est; friuolum esset argumentum, nisi si quæreret, an aliquid diuinæ fidei subiiciatur. Fides enim reuelatione diuina nititur, & idcirco nisi quod ei subiiciendum est, fuerit à Deo reuelatum, non spectabit ad fidei dogmata. Extra hunc euentum, probatio ex auctoritate negatiua, etiam diuina, leuis omnino est momenti. Cum ergo argumentum propositum sit huius farinæ, liquet quàm sit inefficax: & quàm casso impetu, in sententiam propositam intentetur. Præterquàm quod perperam in eò argumento assumitur, omnes retrò Doctores & Patres, de sententia nostra tacuisse, cum non vnum protulerimus ex optimæ notæ Patribus, qui in eam concesserunt: & ipsam Ecclesiam, quæ veritatis columna est, eidem sententiæ suffragatam esse monstrauerimus.

2. Non est operosius elidere quod continenter subdebatur. Nempe aliquos DD. & PP. non modò hoc quod stabilire nitimur martyrij genus, pressisse silentio, sed etiam disertè esse inficiatos. Quanquam enim quid ea in parte vni vel alteri recentiori qui adducebatur, visum sit in contrarium, non est curandum: Tamen de sancto Cypriano, qui inter Patres nominatim proferebatur aduersarius, dicendum est, nihil ex eo proferri, quod vel in speciem, constitutæ à nobis sententiæ refragetur. Nam quod iis quibus lues timorem faciebat, & ei timori dolorem ob præclusam martyrij gloriam obten

obtendebant, respondit sanctus Cyprianus; martyrij decus Deo esse permittendum, nihil præsenti causæ officit. Hic enim agimus de illis qui contactis iuuandis immoriuntur, eósque aggregandos pressè dictis martyribus affirmamus, non autem eos qui quomodocunque lue contacti excedunt, de quibus S. Cypriano sermo erat. Quo eodem modo, infringitur quod addebatur ex ea S. Cypriani oratione, qua clauum clauo trudens, meticulosos in mortalitate, solatur ex immunitate à subeundo martyrio, si per eam calamitatem caderent. Nam hac quoque S. Cyprianus in eos intorquet molles Christianos, & delicatos cœli candidatos, qui iuxta Angelicam vocem quam profert, pati timentes, exire quoque metuebant. Qui inquam, & martyrio perfungi pro Christo detrectabant cum eius se dabat occasio; (et se dabat tunc frequentissimè,) & à martyrio excipiendo alieni, pestem quoque grauatè admittebant. Eos verò qui Christiana generositate, in præsentissimis mortis discriminibus non torpent, sed propter Christum ne vitæ quidem suæ parcunt, vt subsidium proximis ex charitate impendant, S. Cyprianus, aduersus metum grassantis contagij non roboraret proposita immunitate à martyrio in causa fidei, & à morte per Ethnicos ob Christianam professionem inferenda. Tandem quod S. Cyprianus, affirmabat mortalitatem aptare homines ad martyrium fidei causa excipiendum, abstracto ad Deum à rebus hisce fluxis, illorum affectu, nihil refert ad rem præsentem. Non enim idcirco falsum est, quod dicimus eos qui pestis tempore ex charitate vitam suam alacres impendunt proximis, veri martyrij titulo insigniendos.

Itaque omnia argumenta, quæ in ſententiam noſtram intentantur ab autoritate, admodum frigent. Eo enim reducuntur omnia, quod autores (ſaltem priſci, & quorum autoritas ſit ineluctabilis,) huiuſce martyrij non meminerint, ſed eius duntaxat quod ex doctrinæ reuelatæ odio infertur. Quod argumentandi genus, cum ſola negatiua autoritate nitatur, futile eſt. Neque verò mirum debet accidere, quod autores ferè non meminerint alterius martyrij, quàm eius quod pro fidei doctrina & teſtificatione ſubitur. Hoc enim eſt martyrium frequentiſſimum, & quo tempore Patrum plerique ſcribebant, quotidianum. Eámque ob cauſam, videtur antonomaſticè dictum eſſe martyrium. Cum è contra, hoc martyrium pro quo pugnamus, ſit admodum infrequens, & interdum vix in pluribus ſeculis alicubi locum habeat. De raró autem contingentibus, vt logici proloquuntur, non eſt ſcientia. Plerique etiam egiſſe videntur de martyrio, tantum quoad vocis corticem ſpctato. Quia enim martyr, iuxta vocis notionem, idem eſt quod teſtis; & ij formaliſſimè Deo atteſtantur, qui minante licet mortem Tyranno, perſtant in fidei confeſſione inconcuſſi; inde factum videtur, vt receptiſſimus vſus, martyrum nomen ſolis fidei profeſſoribus adſcriberet: non excluſa tamen ſortis paritate apud DEVM, quoad eos qui æquè morte propter Chriſtum defunguntur, in aliis negotiis, etiamſi minus explicitè, minuſque formaliter, teſtes eſſe videantur.

Ad

Ad rationem ex defectu alienæ violentiæ, Christum, aut fidem persequentis.

3. Sic disiectis argumentis ab autoritate petitis, non difficile erit rationes quoque euertere. Prima ex eo petebatur, quod mors martyrium presse dictum constituens, debeat esse opus alienæ violentiæ, in fidei odium sæuientis: quod in iis qui aliis ex charitate iuuandis inmoriuntur, non apparet. Verùm alienam violentiam de ratione martyrij esse, negat disertè Abulensis in.c.13. Matth.q.20. Estque certum si agatur de aliena violentia physicè illata. Constat enim SS. plerosque martyres, ad generosam fidei suæ professionem edendam, & luculentum Christianæ fortitudinis specimen exhibendum, insiluisse vltrò in fornaces Quod de trecentis, quibus ex euentu, *massæ candidæ* nomen inditum, itémque de S. Apollonia, & aliis, referunt Ecclesiasticæ tabulæ. Non paucas etiam SS. mulieres, salua martyrij gloria vltro è locis præaltis in subiectum solum, vel in fluuios ruisse præcipites, ad tuendam castitatem, vulgatissimum est, & nonnulla exempla habet S. Ambrosius in opere de virginibus. Quis ergo his Christi pugilibus, martyrij decus abroget, idcirco quod nulla ab extrinseco physicè illata violentia occubuerint pro Christo? Illatio autem violentiæ ab externa causa morali, tum demum est ad martyrium necessaria, cum mortis oppetitio non esset alioqui honesta. Nam si quis, citra noxam, imo cum laude posset in mortem pro Christo ruere, ex eo ipso motiuo ex quo alienam violentiam excipit cum fructu martyrij, esset haud du-

hic martyr habendus, quamuis violentiæ externæ exfors omni modo: quia illa vltronea mortis aditio honesta & sancta, abundè suppleret defectum alienæ violentiæ, ne moraliter quidem adhibitæ. DEVS enim ad coronandum martyrem, eam violentiam non attendit, nisi quatenus mors ab ipsomet homine, inhonestè quæreretur, ac cum scelere. Si autem mors ab ipso homine aliquando absque culpa adiri possit; vel vt castiùs loquamur, si homine discrimen apertum mortis honestè adeunte, contingat mortem consequi, quamuis absque extrinsecus illata violentia, nihil erit, cur ad veritatem martyrij ei morti vendicandam, desideretur vis externa mortem inferens: quia satis est quod ex parte passi, omnia laudem & coronam promerentia in quæ Deus intendit, & scilicet mors honestam illam discriminis aditionem consequens, interueniat. At in præsenti negotio, & discrimen honestè aditur, & mors consequitur, quam acceptatam supponimus ex germanissimo martyrij presse sumpti motiuo, cuiusmodi est charitas Christi, vrgens ministrum discrimini se committentem; conformatio cum Christo, & suffragium doctrinæ per Christum reuelatæ exhibitum. Nihil igitur est, quorsum aliena violentia, etiam quæ tantùm moralis est, necessaria esse dicatur, ad verum martyrium in hac morte agnoscendum. Quid verò refert, quod mors, non modò vt oportet excepta, sed etiam vltrò adita, committendo se eius discrimini, in quod se coniicere, illatæ violentiæ æquiualet, absque alieno scelere inferatur? Non enim DEVS, ad coronandos athletas suos in malignitatem hostium intendit, sed in seruorum suorum affectum, &

motiuum

motiuum ex quo in mortis discrimen lubentes irruunt: quod in istis, supposita honesta aditione discriminis supplente illationem violentiæ, est legitimum martyrij motiuum. Imo in maioris alacritatis & generositatis argumentum cedit, quod vltrò quantum in ipsis est, mortem lacessant, nec præstolentur aliunde irrupturam.

4. Bellè verò in contrarium proferebatur Optatus l. 3. eo quod Donatistas increpans dicat, [debetis " attendere ne temerarium sit, eos martyres appella- " re, qui Christianorum nullum senserunt bellum.] " Et statim addit: [quod bellum, persecutio dicitur.] " Hoc dico, ineptè intorqueri in sententiam nostram. Nam ibi Optatus agit contra rabiem Circumcellionum, qui incentoribus Marculo & Donato factiosorum signiferis, à submissis per Imperatorem Constantem copiis, repressi sunt, quibusdam letho datis, quos Donatistæ iactabant martyres; sed planè temerè & ridiculè, iuxta Optatum; cum mors illis per publicos ministros, illata non fuisset in odium fidei siue per Christianum bellum, sed ad iustam scelerum castigationem. Vbi cum ageretur de morte noxiis illata à vero martyrio secernenda, ad idque sufficeret illam conferre cum vulgari martyrio quod per alienam violentiam infertur, non erat cur S. Optatus, alterius præterea veri martyrij, si quod erat, mentionem faceret, ab instituto illius planè alienam.

Ex dictis insuper, excisum manet quod addebatur, necessarium esse ad martyrium, vt mors ob Christi odium inferatur. Id enim verum est, cùm mors infertur per violentiam, physicè aut moraliter ab alio illatam. At cùm mors subitur nulla interue-

niente cauſa externa violentiam inferente, ſed ipſe ſibi homo quodammodò vim infert, honeſtè & ſanctè, nempe adeundo diſcrimen, ſicque dando in ſe locum cauſæ virulentæ & lethiferæ ad quam mors conſequitur; tunc quamuis homo teneat perſecutoris locum, non exigitur tamen vt agat ex motiuo illo deteſtabili, quod formalis perſecutor propoſitum habet: ſed ſatis eſt, ſi operetur ex illo ſanctiſſimo motiuo, ex quo conuenit paſſum mortem excipere cum martyr & perſecutor ſecernuntur. Hoc autem motiuum, eſt, pati propter DEVM & doctrinam reuelatam. Id enim eſſe germanum martyrij motiuum ex parte paſſi, ſuppoſita aliunde formali vel æquiualente illatione violentiæ; abundè monſtratum eſt p. 2. Igitur cum hìc habeamus violentiam æquiualentem, & ex parte paſſi nihil deſit ad verum martyrium; non eſt quod timeamus abſolutioni & perfectioni huius martyrij, ex eo quod mors non inferatur per odium doctrinæ reuelatæ, aut Chriſti, aut Dei. Fingamus porrò, quod citra figmentum accidiſſe quandoque videtur: Nimirum aliquos ex iis qui occidendis SS. Apoſtolis & Chriſtianæ doctrinæ præconibus, arbitrabantur obſequium ſe præſtare Deo, per ignorantiam inculpabilem ſic ſe geſſiſſe, & ex motiuo per inuincibilem errorem honeſto, mortem Sanctis Dei teſtibus irrogaſſe. Nemo ſanè idcirco negauerit, Sanctos ſic cæſos ex honeſto motiuo, & per accidens abſque ſcelere, & odio Dei; imo ex virtute & zelo diuini honoris obtruncatos, verè martyres extitiſſe. Igitur quod in re noſtra deficiat turpe motiuum ex parte eius qui æquiualenter infert violentiam, hoc eſt ex parte paſſi vltro incur-

rentis

rentis in discrimen,nihil derogat perfectioni huius martyrij. Imo insignis quædam eius præcellentia agnoscenda est,ex eo capite quod peragatur absque offensa Dei, sítque vndecunque innocentissimum.

Expensio exemplorum, ex quorum paritate, impetebatur prætcrea nostra sententia.

5. In argumento quod continenter addebatur, conglobabãtur exempla eorum quos clarum videtur non esse preſsè ac propriè martyres, quamuis videantur eodem esse loco, quo illi qui immoriuntur ministerio proximos subleuandi ex charitate. Dicendum verò est, aliquos in exemplis illis prolatos, esse planè eodem loco, quo istos quibus veri martyrij prærogatiuam vendicamus: alios autem longè diuersa esse conditione, & idcirco mirum non esse, quod in martyrum album non sint referendi. In primo ordine, colloco illos qui conscij discriminis subeundæ mortis in exercitio operis supernaturaliter honesti,ad quod prudenter & sanctè aggrediuntur, nihilominus non resiliunt, sed alacriter propter Christum, & vt doctrinæ reuelatæ approbationem opere exhibeant, irruunt in periculum cui etiam succumbunt. Vt religiosus ille, qui in obedientiæ Christianæ, imo religiosæ executione, vitam poneret, non casu ac non præcognito mortis discrimine, atque adeò neque acceptato, sed vltrò, & vt honestatem supernaturalem iis licet asperitatibus circunseptam,captaret. Itémque is, qui ad opitulandum proximo de submersione periclitanti, desilit prudenter in aquas, probè conscius discriminis quod adit; tantùm vt eo Chri-

ſtianæ charitatis officio defungatur, & proximum morti ſubducat, iuxta Chriſti doctrinam. Hos ego ac ſimiles, eodem planè loco habeo, quo illos de quibus hic agitur. Eſt enim perſpicuè eadem ratio: atque adeò omnes æquè martyrij prærogatiua inſigniendos, contendo. Nec timendum idcirco eſt nimiæ martyrum multitudini. Non enim adeò multi ſunt, qui prudenter ſumma huiuſmodi diſcrimina adeant, tantùm vt exerceant opus Chriſtianæ in alios charitatis, alteriúſue honeſtatis reuelatæ. Et vt innumeri eſſent, ac ſuper arenam multiplicarentur, non eſſet abbreuiata manus Domini, in cuius domo abundè eſſet gloriæ & diuitiarum, vnde omnibus idonea præmia rependantur.

6. At qui ad lucellum aliquod captandum, in propoſita diſcrimina irruerent; vel reciperent hic mercedem ſuam, ſi ea lucri captatio eſſet inordinata, vt non difficile poteſt contingere: eſsétque ea pretij ob actum virtutis malè elicitum captatio, multo vituperabilior quàm ea in cuius inſectatione multus eſt Plato in Protagora: & ob quam Socrates apud Xenophontem l. 1. memorab. Sophiſtas πόρνους, ſcorta & catamitos nominabat, quia virtutis doctrinam, mercede proſtituebant: nundinantes iuuentutis inſtitutionem, & inde ſibi depoſcentes ſalaria. Vel certè quamuis qui lucrum captarent ex miniſterio de quo agimus, prudenter & honeſtè agerent, vt poteſt etiam contingere, tamen ita acciperent à Deo meriti ſui compenſationem operi operantis debitam, vt nihil ſibi ex opere operato rependendum, facerent reliquum: quandoquidem non purè ac ſimpliciter propter Deum, vt exigunt omnes diuinæ promiſſiones

martyri

martyribus propositæ, sed affusa aqua vino charitatis, id est proposita mercedis humanæ spe, operarentur. Deus autem, morti ob vnam suam gloriam oppetitæ, decora martyrij voluit reposita. Nec dissimiliter philosophandum est, de iis qui ex naturali amore, ægris lue contactis assident, eísque cum laude ministrant, vt liberi parentibus, vel parentes liberis, & coniuges inuicem. Quamuis in huiusmodi personis, tale ministerium laude dignissimum sit, posśitque etiam ingens supernaturale meritum procreare, si ex regulis operationis supernaturaliter meritoriæ exerceatur, & vt dixit Saluianus l. 3. ad Eccles. *in naturæ vinculo, Deum cogitent naturarum patrem: & amoris munera, in sacrificia conuertant.* Tamen mixtura illa humanæ necessitudinis, ex qua præsertim impelli videntur qui ministerium illud erga sanguine iunctos obeunt, multum remittit de supernaturali operis præcellentia: Et vt illud esse sinat dignum præmio, ratione operis operantis, eam tamen efficit inidoneam ad fructum operis operati: qui fructus, soli mortis perpessioni ex supernaturali motiuo, fœcibus humanorum motiuorum non admixto, est alligatus. Nam Christus martyrum præmia spondens, & ostentans, dixit, *si quis perdiderit animam suam propter me*; En *propter me*, atque adeò non ob motiuum turpe aut indifferens: sed neque ob qualecunque motiuum bonum, cuiuscunque demum sit ordinis; sed ob motiuum supernaturale, idque non impurum sed imferioris honestatis admixtæ concretione liberum; alioqui non foret tale, vt posset Christus de homine moriente ex eo, dicere, hic propter me mortuus est. Cum tamen iis tan-

tùm qui eiusmodi erunt, constituti à Christo sint fructus martyrij, vt liquebit attendenti ad Euangelica oracula in quibus eos fundauimus, rectéque à D. Augustino expensum est, serm. 100. de diuers. c. 2. prolato enim eo Christi dicto, Qui perdiderit
" animam suam propter me, ait Augustinus. [Qui
" perdiderit (*inquit*) propter me. Tota causa est. Qui
" perdiderit non quomodocunque, non qualibet cau-
" sa, sed propter me. Illi enim in prophetia iam di-
" xerunt martyres: Propter te mortificamur tota die.
" Propterea martyrem non facit pœna, sed causa.
" Quando Dominus passus est, tres cruces causa dis-
" creuit. Inter duos latrones, crucifixus erat. Hinc
" & inde facinorosi confixi, in medio ipse. Et tan-
" quam illud tribunal esset, insúltantem damnauit,
" confitentem coronauit. Quid faciet iudicaturus, si
" hoc potuit iudicatus? Iam ergo discernebat cruces.
" Iam si pœna interrogaretur, similis erat Christus
" latronibus; sed si interroget quis crucem, quare
" crucifixus est Christus, respondet nobis, propter
" nos. Dicant ergo illi, & martyres: Et nos mortui
" sumus propter te.] Quotquot igitur per verum martyrium Christo configuntur cruci, nullo planè alio, tametsi non malo, aut naturaliter honesto, motiuo, duci debent. Si tamen cognati non aliter in sanctum illud ministerium incumberent, quàm laici illi Alexandrini de quibus cap. 4. aut quàm sacri ministri, de quibus ferè ad extraneos comparatis, hactenus egimus, planè ipsi quoque accenserentur veris martyribus, si in illo pio cognatorum subsidio, mortem oppeterent.

Denique de morientibus quia inquinationem corporis refugerunt; (si qui sunt qui idcirco mo-

tiantur,

riantur, quod puto falſum,) dicendum eſt non eſſe martyres. Eadem quippe eorum ratio eſt quæ noxiorum, qui cum poſſent mentiendo defugere iuſta ſupplicia, malunt eis ſubiacere quàm mentiri, & idcirco moriuntur: quos tamen martyres non eſſe ſupra oſtendimus, quia non moriuntur ob motiuum legitimum martyrij, ſed ob crimen admiſſum. Ita & hic non propter caſtitatem, ſed ob talem temperationem deprauatam, excedunt é vita. Caſtitas autem obſtat tantùm, ne cauſa illa obitus cum ſcelere auferatur: ſicut veritatis amor obſtat, ne reus cum peccato cauſam mortis obtegat, & veluti ſubducat mentiendo. Itaque neuter eſt martyr ſic moriens,

Diſſoluitur argumentum ex contrapugnatione.

7. Argumentum quod poſtea ſubiiciebatur ex contrapugnatione, imbelle eſt, ſi rectè inſtituatur proportio, inter martyrium in cauſa fidei, & martyrium miſericordiæ de quo agimus. Vtrinque enim exulare debet ſimilis contrapugnatio. Sicut ergo contrapugnatio aduerſus cauſam liberam à qua mors irrogetur in odium doctrinæ reuelatæ, pugnaret cum veritate martyrij, vt ſupra oſtenſum eſt, par. 2. Ita contrapugnatio aduerſus cauſam liberam, à qua homo precibus, conſilio, imperio, aut quomodolibet aliter, ad pium miniſteriũ applicaretur, itémque contrapugnatio aduerſus ipſummet hominem, qui hic eſt ſibi æquiualenter perſecutor, id eſt reniſus contra ſanctum propoſitum liberé ab ipſo homine ſuſceptum, impédendi ſe in hoc opus; pugnaret cum martyrio miſericordiæ, quia

excinderet acceptationem, quæ omnino intima est cuiuis martyrio adultorum presse dicto. At contrapugnatio aduersus proximam mortis causam merè necessariam, non obscurat huius martyrij decus. Sicut neque similis contrapugnatio aduersus proximam mortis causam necessariam, pugnaret cum vero fidei martyrio. Non enim si quis à Tyranno, iurato hoste Christianorum, in odium fidei multis plagis afficeretur, isque postmodum, adhibita curatione tentaret vim vulnerum retundere, ac obsistere ne mortem inferrent, censendum idcirco esset, martyrij gloriam in eo euanuisse, morte consecuta. Similiter ergo in re præsenti, fas est salua martyrij gloria, & aduersus panos pestilentis luis ex pio ministerio contractos, omni ope conniti, ac ne vitam eripiant impedire; & aduersus contrahendos communiri, adhibitis alexipharmacis. Nimirum ratio propter quam contrapugnatio aduersus causam liberam excindit martyrij rationem, ea est vt attingebam, quod contrapugnatio illa excludat mortis acceptationem, ad martyrium omnino necessariam, & remoueat conformitatem cum Christo, qui cum pateretur non comminabatur. Quomodò enim mortem acceptat, qui omni studio auertit? Quomodo item Christo agno, atrocissimè absque voce in lanios suos iugulato, assimilaretur, qui insectantibus aduersatur, aut etiam pro malis reponit mala? Cum verò contrapugnatio est duntaxat aduersus causam necessariam, cessant omnia hæc incommoda, nec ambiguum est quomodò mors liberrimè acceptata sit in sua causa: nempe in voluntaria discriminis præcogniti

aditione,

aditione, & applicatione ad tale ministerium, ex quo consecutura prænoscebatur.

Item quod ex fidei testificatione, martyrio necessaria, petebatur.

8. Aliud argumentum in contrarium, ducebatur ex notione vocis. Quia enim martyr idem est quod testis, testificatio autem non videtur locum habere nisi corã hoste fidei; inde inferebatur eos de quibus agimus, vt nomine, ita & notione martyrũ nomini subiecta, destitutos esse. Verùm cõpetere his quoq; testificationẽ Christianæ doctrinæ, & quidem luculentã & eximiã, proximè monstrabo. Vnde liquebit, hos quoque testimonio fidei probari, nec hoc martyrium ita appellari *charitatis*, quasi excludatur fidei per illud testificatio, aut quasi non æquè pro fidei doctrina subeatur, ac cum quis pro castitate retinenda occiditur: Sed tantùm appellari *charitatis*, quia opus in cuius exercitatione discrimen mortis aditur, pertinet suapte natura ad charitatem. Est ergo in huiusmodi morte, testificatio fidei, & veritatis alicuius reuelatæ. Quod si quis mallet negare in huiusmodi ministerio vllam cerni testificationem veritatis reuelatæ, addendum ei esset, talem testificationem non esse vniuersè de ratione martyrij secundùm quidditatem suam spectati: quamuis in ea morte propter Christum, quæ frequentissima olim fuit, emineat talis testificatio, indéque martyrij nomen extensum sit ad omnem mortem similis conditionis, & feracem gratiæ quasi ex opere operato. Qua ratione videmus, in aliis plerisque rebus nomina vltra quàm vocis cortex ferat,

ferat, sæpè exporrigi. V.G. nomen *Eunuchi*, quod ex primæua notione semiuirum denotat;quia olim huiusmodi entibus diminutis, excubiæ in principum aulis demandabantur, extensum postea est ad alios designandos, in quos procedente tempore translata est ea functio: ita vt ab vsu antiquo, qui postea muneribus illis distenti fuere, dicerentur Eunuchi, quamuis coniugio illigarentur, vt patet ex Genes. 39. *Excelsa* item à primo & frequentiore vsu dicta sunt, quæ postea etiam in vallibus sunt constituta.Nomen quoque martyrologij quod olim sonabat duntaxat indiculum SS. Martyrum, vt liquet ex S. Gregorio 7. registri indict. 1. epist. 29. nunc extensum est ad syllabum plurimorum aliorum Sanctorum, Confessorum, ac SS. Virginum. Similiter ergo quia primo & frequentiùs,mors gratiæ ferax quasi ex opere operato, nomen martyrij tulit, ob consertam ei testificationem veritatis, factum est vt omnis eiusmodi mors quamuis carens talis testificationis adiunctione, nomine martyrij donaretur, quod spectato vocis cortice non fuisset ita diffundendum.

Cur oretur pro immortuis ministerio charitatis, si verè sunt martyres.

Postremum argumentum petebatur ex vsu orandi, & sacrificia offerendi, pro iis qui immoriuntur ministerio iuuandi lue contactos, cum tamen extra controuersiam sit iniuriam facere martyri, qui orat pro martyre. Hoc argumentum, nego esse idoneum, ac satis firmum. Et inprimis, mihi non satis constat, quis vsus hac in parte vniuersaliter vigeat.

Supposita

Supposita autem vniuersalitate, vel etiam frequentia maiore, & communiore vsurpatione vsus illius; erit qui illud reponat ex Concilio Carthaginensi, apud Augustinum lib. 6. de baptis. c. 37. [In Euan- « gelio Dominus dicit, Ego sum veritas, non ego « sum consuetudo; itaque veritate manifestata, ce- « dat consuetudo veritati.] Quod est ex Tertulliano « depromptum l. de veland. virg. cap. 1. & firmatur in Concilio Turon. sub Alexandro 3. sanciente, veritati, nullam quantumuis inolitam consuetudinem præscribere; nec inualescere errorem longo temporum ductu, sed augescere. Breuiter & concinnè idem tradit S. Cyprianus epist. 74. cum ait, [consuetudo sine veritate, vetustas erroris est.] « Pulchrè item in eandem sententiam disserit inter externos Dio Chrysostomus orat. 31. Erit inquam qui contra statuat, vsum illum ad abusum pertinere: & ex non satis explorata veritate sententiæ cui subscripsimus, inductum probabiliter atque retentum fuisse, ab iis qui aliter opinabantur. Ego verò ea suppositione facta, (siue posito quod generalis vel etiam communior vsus ferat, vt Christiana suffragia personis de quibus agimus impendantur;) illud inprimis statuo, nihil esse hac in parte absque Ecclesiæ præscripto nouandum; neque priuato alicuius sensu aut iudicio, mouendos esse terminos quos posuerunt Patres nostri. Cum enim sententia cui adhæreo, à me non venditetur vt indubitata, & adeò certa, vt negem posse ei subesse falsum; planè consultius est, donec plenior lux affulgeat, & interposita maiorum auctoritas aliter pronunciet, trito itineri insistere. Si enim sententia cui adhæsi, destituatur veritate, malè omnino personæ de aliis

tam

cripta de quibuſdã cultu martyribus ſolemni proſequendis,expunctis aliis.Atqui affici cœleſtibus martyrum honoribus,& ſuffragiis Chriſtianis nõ egere, tam nexa ſunt,vt diſiungi nequeant & vel ſimul alicui competant,vel ſimul negẽtur.Igitur quandoquidem perſonæ de quibus agimus, ante interpoſitam Eccleſiaſticam vindicationem, abſque iniuria non coluntur cultu martyrum; abſque iniuria quoque, iiſdem ſuffragiis quibus alij piè in Chriſto mortui, donabuntur. Quare ex vſu illo, orandi & ſuffragia impendendi, perſonis de quibus egimus, etiam ſi dicatur eſſe vniuerſaliter atque vbiuis probatus, tantùm ſequitur quod vltrò dedimus; nempe ſententiam noſtram vſquequaque certam non eſſe, aut talem, vt ex ea priuato tantum cuiuſque arbitrio fas ſit, ante Eccleſiaſticum decretum, nouare aliquid circa defunctos de quibus actum eſt. Quod tamen Theologis, in quibus per Eccleſiam licet, ſolemne eſt; ſenſum meum, non Eccleſiæ tantùm, aduerſus quam hiſcere ſcelus fuerit, verùm etiam peritorum iudicio permittens, quid ex dictis tota ſuperiori diſputatione ſequatur, oſtendo. Nimirum ſi Eccleſiaſtica vindicatio, (quæ æquè perſonis in cauſa fidei mortuis, vt martyres habeantur, neceſſaria eſt,) intercedat; hos quoque quos verè martyres eſſe monſtratum eſt, non ſuffragia mortalium, ſed honores expoſcere: nec fundendas pro eis preces, aut offerenda ſacrificia,tanquam pro non plenè nitentibus, ſed tanquam per mortem cœlo illatos, & æternæ ſalutis citra omnem expiatricum flammarum perpeſſionem planè certos habendos videri.

PARS QVARTA.

Contentio decorum vtriusque Martyrij propriè dicti.

ABEMVS, mortem in discrimine propter Christũ adito consecutam, iisdem apud Deũ honestari specialis gratiæ ac gloriæ fructibus, quibus exornatur mors illata ob redditum diuinæ fidei testimonium, quod est vulgare & indubitatum martyrium pressè dictum. Sequitur, vt vtriusque huius martyrij, fidei vnũ; alterum charitatis, vel misericordiæ dicere cum Ruffino liceat:) huius inquam vtriusque martyrij ornaméta comparemus, & vtrum alteri præstet discutiamus. Quamuis enim mortis perpessio quæ est vtriusque velut formale, & vltimum constitutiuum, sit vtrobique eiusdem rationis; tamen quæ morti in vtroque præcurrunt, & ad fructuum augmentum etiam ex opere operato causandum, plurimùm conferunt, possunt dissimilia & inæqualiter perfecta adhiberi. Et penes ea quoque, tanquam adiuncta & intima, perfectio totius complexi, ex morte & illis dispositionibus consti-

tuti,

tuti, quod martyrij nomen implet, attendi debet. Quare eorum comparatio, instituenda meritò videtur. Sunt autem hæc, quorum facienda occurrit contentio. Splēdor virtutum Theologicarum fidei, spei, & charitatis: itémque moralium infusarum, fortitudinis præsertim; cui adiungitur configuratio cum Christo teste fideli, & martyrum primicerio fortissimo, cui omnes alij succenturiantur Martyres: ac denique religionis, qua homo Deo litat; rationabilis hostiæ, hoc est sui ipsius immolatione. Quibus vtrinque collatis & ritè libratis, non difficilè erit, de statuenda externarum vtriusque martyrij prærogatiuarum, atque honorum nostrorum, non dissimili mensura pronunciare.

CAPVT I.

Insignis vtriusque martyrij pressè dicti, fides. Vtrobique item expressissimum martyrium; siue doctrinæ reuelatæ testificatio luculenta.

1. PRæmitto virtutes Theologicas, non modò quia moralibus quibusuis præcellunt, sed etiam quia fides, quæ inter Theologicas naturæ & generationis ordine prima est, morales virtutes infusas dirigit, eísque prælucet. Quod enim Pru-

dentia acquisita & merè naturalis, virtutibus purè moralibus præstat, hoc fides ad certam materiam restricta, facit in supernaturali serie actuum humanorum, primam fidei consertionem subsequentium, vt suo loco monstratum est. Quia verò quod corde creditur ad iustitiam, ore confitendum est ad salutem, iis quæ de interna fide dicam, adiungam quæ spectant ad externam eius expressionem, & testificationem, per vtrumque hoc martyrium.

Fides martyrum, à Tyranno Christianitatis hoste cæsorum, quàm luculenta.

Fides ergo tantoperè micat in iis qui ob Christi fidem mortem oppetunt, vt S. Augustinus serm. 14. de verb. Apost. dicere non dubitarit, *ideò martyres quia fideles.* Et in Psalm. 127. martyres hîc, inter tormenta & horrorem crudelitatis, eximio spiritualis visus acumine quod in fide situm est, viguisse, ita demonstrat. [Quãta mala passi sunt martyres, quanta exitia quanta tormenta? squallores carcerum, stricturas catenarum, sæuitias ferarum, ardorem flammarum, aculeos contumeliarum. Ista omnia, passi essent, nisi nescio quid viderent, quo tenderent, quod ad huius seculi felicitatem non pertinet?] Quasi dicat, non vsque adeò desipiebant, vt nisi obuersata fuissent fidei oculis æterna bona, fuissent præsentia quæ tenebant despecturi. Magna itaque in eis fides iuxta Augustinum. Pulchrè item præcellentiam fidei, in martyrio pro religione ac fide inito, attigit Lucif. Calarit. l. quod moriendum sit pro Dei filio, vocans mortem quam martyr oppetit, *non iacturam, sed fœnerationem fidei.*

dei. Quia enim mors illa, coram Deo pretiosissima, fructibus supra vitæ sortem immensis aliquando rependendis cumulatur, iure dicitur *fœneratio.* Dicitur autem esse *fœneratio fidei*, quia fidem esse oportet in martyre omnino præcellentem, qua, intentus in ea quæ oculis corporis non obiiciuntur, præsentia calcet.

2. Ad eandem mentem S. Ambrosius, vel quisquis alius, ex variis plagulis homiliarum Eucherij Lugdunensis vnam contexuit de SS. Nazario & Celso, (est apud Ambrosium serm. 93. & in miscellaneis Vossij sermone de martyribus qui S. Augustini nomine circumfertur, aliter interpolatus habetur) Sanctos illos martyres quos ibi exornat, vocat *fidei principes*, ab eximia fide, patiendo & moriendo prodita, quæ omnibus æquè martyribus est communis. Idem *matrem martyrij* vocat fidem, quam in eis singulari veneratione prosequendam statuit, [quod ab istis dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam suam tam constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem, perfecta definitione sentirent.] Diuinè S. Eulogius in Apolog. [Sanè omnium virtutum radix ac fundamentum, fides est, quæ certantes adiuuat, vincentes coronat, & cœlesti dono quosdam, effectu signorum remunerat. Nihil est enim quod synceræ fidei denegetur, quia nec aliud à nobis Deus, quam fidem exigit. Hanc diligit, hanc requirit, huic cuncta promittit & tribuit. Fides (*inquit*) tua te saluũ fecit. Et; esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Nihil ergo fidei subtraxit, nihil ei impossibile esse depromit.]

3. Similia præclarè Laurentius Iustinianus in ligno vitæ tract.de fide cap. 5. & illustrissimè initio sermonis de S.Laurentio, vbi sic disserit. Martyres
" [nouimus homines fuisse, vt nos de eadem massa
" conditos, pari conditione formatos, conceptos &
" genitos. Naturam non alteram carnis habuere
" quam nos. Senserunt vtique carnis aculeos, inna-
" tas concupiscentias, corruptibilitatem corporis,
" Diaboli tentamenta, oblectamenta seculi, inordi-
" natos motus, impudicitiæ ardorem, & huiusmo-
" di millia, quæ de fomitis pullulatione proueniunt.
" Vnde autem illis tam gloriosa victoria, magnani-
" mitas tanta, atque inexpugnabile robur? Non vti-
" que dixerim aliunde, quàm ex illuminatione fidei,
" ac veritatis agnitæ scientia certa. Fidei siquidem
" irradiatione edocti, vicerunt seculum, spreuerunt
" regna, tormenta calcarunt, superauerunt hostes,
" non exhorruerunt carceres, non ignem, non gla-
" dium, non pœnam, non mortem. Poterant in fi-
" dei lumine, futuris metiri præsentia, atque in æter-
" norum concupiscentia flagrare vehementer. Quis
" rationis compos, non commutaret lutum pro au-
" ro, pro gemmis petras, pro ornatis ædibus tento-
" ria vilia? Quis inquam, vt immortale acquireret
" regnum, momentaneam potestatem non fugeret?
" Quis vt spirituales delicias possideret, voluptuo-
" sas carnis non abhorreret illecebras? Deum planè
" quisquis agnosceret, amori illius, vniuersa post-
" poneret: parui penderet visibilia, laudabilitérque
" odiret se; Quamobrem vt ex ignorantia summi bo-
" ni, terrena delectant: ita ex cognitione vilescunt.]
Hæc autem summi boni nostri quod supernaturale est vera cognitio, in huius vitæ scammate, non

est

est alia quàm fides, quæ proinde fuit in martyribus illustrissima. Sed quid testimonia Doctorum emendicamus, cum ipse Apostolus, in luculento illo fidei encomio quod pangit cap. 11. ad Hebr fidei tribuat, quod sancti martyres regna vicerint, fortes facti sint in bello, ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sint, secti sint, tentati sint, in occisione gladij mortui sint, omnem denique Satanæ pharetram in se vacuatam, illæsi exceperint?

Ei fidei splendori, quàm bellè respondeat fides iuuandis peste contactis immorientium.

4. Hæc & alia magnificè, ac splendidè, nec supra verum, de fide Sanctorum in causa fidei vitam ponentium, dici non diffiteor. Sed posse non minus gloriosè celebrari fidem eorum qui in ministerio charitatis occumbunt, ex eo liquet, quod æquè isti, quæ videntur conculcantes, & dulcem vitam nihili ducentes præ Christo, suspiciunt sola æterna, quæ fides exhibet. Imo cum martyr in causa fidei, plerunque excedat molli admodum exitu, (certè breui, nec moræ longioris quàm machæræ exsertio & impactio deposcat,) sicque ærumnas suas abrumpens, illico educatur, ad eorum fructum quæ fide percepit, vsu ipso colligendum: E contra, in hoc ministerio, per longum sæpè ac diuturnum tempus hærendum est, quotidie moriendo, imo in horas singulas, ac etiam singulis horis multoties. Quod si iuxta S. Gregorij Nazianzeni insigne pronunciatum orat. 2. in Iulia. [Quod quisque pati " extimescit, id passus est, etiamsi non patiatur: "

« grauiúsque à se fortassis quam ab iis qui suppli-
« cium inferunt, torquetur:] Euidentissimum profectò est, in iugi, nec intermisso plerunque ad longum tempus mortis metu, quis fidei vigor, quæ eius perfectio longè supra vulgarem sit necessaria, vt ostentatione æternorum bonorum, & præmonstratione sanitatis nunquam temerandæ, iis à Christo repositæ, qui vestigia ab illo impressa relegentes, posuerint pro fratribus animas, firmentur in concepto per fidem sancto odio sui ipsorum, & illis à quibus ingratissimè plerunque excipiuntur, semper alacres & vegeti superimpendantur, hebetato aut etiam discusso, mortis metu. *Qui enim timet, adhuc non credit*, vt est apud Augustinum l. 2. de consolat. pro mortuis c. 4. Clariùs verò & apertiùs prodetur is quem in istis celebro fidei vigor, quod fidei martyres, cum periclitante fide ad martyrium subeundum obfirmant animum, in eo sunt rerum articulo, vt nequaquam sit eis liberum resilire, saltem maxima ex parte, & frequentissimè. Vel enim moriendum est fortiter, ad fidei indemnitatem retinendam, vel ruendum in voraginem defectionis. Et quanquam ea fortiter agendi necessitas, laudem suam ac meritum generosæ voluntati non tollat, tamen multò apertius est, quo loco ac gradu sit apud hominem, fides, si in discrimen certum mortis inuolare non vereatur, nulla adactus periclitantis fidei & alioqui euertendæ necessitate, sed tantùm vt prodat quanti apud eum sint, quæ fide prælucente, amplectenda cognoscit. Qui operandi modus, in maxima eorum parte qui ad iuuandos ex charitate ęgros accurrunt, locum habet: cum scilicet seclusa iustitiæ, & cha-

ritatis,

ritatis, & alterius cuiuſcunque virtutis indeclinabili citra culpam obligatione, per fidem præſagientes æterna bona tantæ virtuti repoſita, vltrò incurrunt in diſcrimina longè grauiſſima, & mortis metum conculcant. Conſtat igitur quàm vtrunque preſsè dictum martyrium, ſit nobile fidei virtute, quæ vt eſt apud Saluianum epiſt.1. *omnibus ſemper orna.ibus, ornamento eſt, quia ſine hac nihil tam ornatum eſt quod ornare poſſit.*

Fidei expromptio & teſtificatio vtrobique.

5. Neutrobique porrò ita interiùs abditur fides, vt ad externam profeſſionem, & conteſtationem non prodeat. Quin potius vtrunque martyrium quod componimus, luculentam continet doctrinæ reuelatæ teſtificationem. Et martyrium quidem in cauſa fidei, non eſt dubium quin fidei atteſtetur. Modum verò atteſtandi S. Cyprianus ſub initium libri de laude martyrij his verbis expoſuit, agens de martyrio. [Per hoc & teſtimonium nomini redditur, & maieſtas nominis redampliatur. Non quod per ſeipſa minui poſſit, vel de ſcelere tractantis, magnitudo eius infringi; ſed quod redundet ad gloriæ cumulum, dum circumſtrepentis populi terror, impauidos animos dat dolori, & minis frendentis inuidiæ addit ad titulum, quod tantum ſibi mens creſcat in pugna, quantum ſe ille putauerit vincere, per quem Chriſtus hominem voluerit coronare. Tunc ergo omne fidei robur expanditur, tunc credulitas comprobatur.]
Pleniùs item Clemens Alexandrinus 4. ſtrom. c.2. ſic ſcribens de homine rectè ad martyrium compa-

rato, per philoſophicam, imo Chriſtianam corporis ab anima ſeparationem, quæ eſt proluſio & præexercitatio ad contẽptionem exſolutionis phy-
« ſicæ à vinculis corporis. [Is verè feret teſtimo-
« nium, ſi tibi quidem quod ſi in Deum ſincerus &
« germanus fidelis; Tentatori autem, quod fruſtra
« ſit æmulatione percitus in eum qui eſt fidelis per
« dilectionem; Domino autem quod à Deo ſit inſpi-
« rata doctrinæ perſuaſio, à qua non deficiet metu
« mortis. Quin etiam facto confirmat veritatem præ-
« dicationis, potentem eum eſſe oſtendens ad quem
« contendit. Mireris eius dilectionem, quam docet
« euidenter, ei quod eſt cognatum & vnius generis,
« grato animo vnitus: quinetiam pretioſo ſanguine,
« infideles pudore afficiens.]

6. Hæc omnis atteſtatio fidei & doctrinæ reuelatæ, æquè proditur in martyrio charitatis. Nam eos qui foris ſunt pudore afficit, in quibus tanta charitas non flagrat, vt vitam poſt quam nihil habent in ſpe repoſitum, pro aliis prodigant. Eos tamen defixos admiratione, in ſanctum quendam ſtuporem vertit, cum conſiderant quàm aliter pij Chriſtiani erga afflictos ſe gerant, quàm faciant qui ab eis ſunt alieni. Id quod in Alexãdrina peſte, & aliis notatum ab Euſebio eſt l.7. hiſtor. cap. 17. & lib. 9. cap. 7. Obſeruat enim, cum Ethnici vel in coniunctiſſimos quoſque eſſent inhumaniſſimi; è contra Chriſtianos erga quoſlibet, etiam ſi à fide extraneos, omnem charitatem exprompſiſſe, ídque illis in maxima laude poſitum etiam ab inimicis fuiſſe. Idem charitatis martyr, ſibi teſtimonium fert, quod Deum ſyncerè quærat eiúſque gloriam. Quæ enim alia eſca, horrendæ mortis illex eſſe poſſit:

possit? Insuper Deo testimonium fert, quòd sit vera eius doctrina de fluxis mundi rebus, de æternorum bonorum veritate ac magnitudine, de non quærendis quæ sua sunt, sed quæ IESV Christi, de committendis Deo sortibus nostris, & vitæ temporibus: quod non faciunt pretiosæ in oculis suis animæ; quæ ingruente peste, in fuga ac pedibus salutem locant: intuto sanè perfugio ni Deus faueat, vt disputat Anastasius Sinaita quæst. 114. & Athanasius q. 102. & 103. ad Antiochum, & latè Gabriel Biel. in q. de fuga pestis, De aliis denique permultis eiusdem rationis, testificationem Deo exhibet martyr de quo agimus: & quidem luculentam & eximiam, quandoquidem vel in aperto mortis periculo, non exhorret testificari. Tandem tentatori quoque, siue extrinseco, hoc est Satanæ, siue intrinseco, hoc est suggestionibus affectuum remurmurantium, & à Deo, ac destinata charitate auocare tentantium, testimonium perhibet, quod frustra sudet annitens quatere firmitatem animi Deo desponsam.

Perhibet verò hoc testimonium, factis potiùs & in actu exercito, quàm verbis & in actu signato: qui est sanè potentior & expressior testificandi modus, ad quem omnes æquè pro Christo obstringi, egregiè exponit S. Chrysostomus hom. 47. in acta *in morali*, agens de martyribus, omnésque adhortans vt dignos se præbeant, qui similiter sint idonei testes Christi. Igitur (*inquit*) testificabimur Christo; Etenim non illi soli, martyres, sed etiam nos. Ea propter illi dicuntur martyres, quia quum iubetentur confiteri, omnia sustinuerunt vt veritatem dicerent: Et nos quando affectiones nostræ iubent

confi

« confiteri, succumbimus. Aurum dicit; dic quod « Christus non est Deus. Ne igitur audi tu, quasi « Deum, sed contemne illius præcepta. Concupis- « centiæ malæ idem dicunt, sed tu ne persuadeare. « Sta fortiter, ne etiam de nobis dicatur; Deum con- « fitentur scire, operibus autem negant. Hoc enim « non est testium, sed aduersariorum.] Qui igitur ad Satanæ, & domesticæ factionis sibilos obsurdescit, perstátque in concepta obsequendi Deo, & proximo subueniendi voluntate; hic diuinæ doctrinæ, potenter, id est factis attestatur, eiúsque veritatem luculento testimonio confirmat. Quod enim benè obseruauit Turrecremata in qq. Euang. q. 1. ad festum decollat. S. Ioannis, protestatio veritatum fidei, non fit solùm per verba, quibus quis fidem confitetur, sed etiam per facta, quibus fides interna proditur, iuxta illud, *Et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.* Et illud Pauli *factis autem negant.* Et idcirco omnium virtutum opera prout in Deum referuntur, sunt contestationes & testificationes quædam, quibus innotescit, DEVM illa à nobis deposcere, & repositurum pro illis iustam mercedem. Hausit Turrecremata eam doctrinam ex S. Thoma 2. 2. q. 124. artic. 5. & suffragatur Martinus de Magistris q. 5. de martyrio *ad argumenta contra primam.*

CAPVT II.

Spes firmissima & charitas flagrantissima, mortem in proximi subsidio ex charitate obitam, æquè ac pro fide exceptam, efficiunt in conspectu Dei pretiosissimam.

1. ORdior Antiochi verbis, homil. 2. [A fide « digressi, ad eam progrediamur quæ secun- « das obtinet, spem: quæ sanè fidei roscida aspergi- « ne perfusa, fructum affert vnum quidem trigesi- « mum, alterum sexagesimum, alium rursus cen- « tesimum. Spe enim constabilita, vix vlla alia virtus, « æquè sublimis. De charitate autem, quæ tertiam « sortitur in classe virtutum nomenclaturam, primi- « ceria licet sit, cæteras omnes anteuertens, digni- « tate, posteriore loco differemus.] «

Decora spei, in martyribus pro fide cadentibus.

Spes martyrum in fideí causa excedentium, tanta est, vt S. Augustinus in Psal. 127. fidenter scribat, martyres ratione spei qua pollebant, & hic æterna gaudia prægustasse, & ad plena bona quæ hic sperauerant pertigisse: sicque à gaudiis ad gaudia, à fœlicitate ad fœlicitatem translatos esse. [Seculi homines (*inquit*,) infeliciter felices sunt; martyres autem feliciter infelices erant. Erant enim ad tempus infelices, sed in æternum felices, & in eo ipso quod erant ad tempus infelices, putabantur magis

« magis infelices quàm erant: Quid enim dicit Apo-
« ſtolus? quaſi triſtes ſemper autem gaudentes. Qua-
« re ſemper? Et hic, & ibi. Prorſus & hic, & ibi. Hic
« enim vnde gaudemus? De ſpe. Ibi vnde gaudemus?
« De re. Magnum gaudium habet ſpes gaudentis. Et
« ſi ſpe gaudentes, videte quid ſequitur: in tribulatio-
« ne patientes. Martyres ergo ideo in tribulatione pa-
« tientes erant, quia ſpe gaudebant. Sed quia non-
« dum erat illud quod promittitur, quod dicit Apo-
« ſtolus, ſpes enim quæ videtur, non eſt ſpes: ſi au-
« tem quod non videmus, ſperamus, per patientiam
« expectamus. Ecce quare omnia martyres pertule-
« runt, quia quod non videbant, per patientiam ex-
« pectabant. Illi qui eos occidebant, quæ videbant
« amabant. Illi qui occidebantur, ad ea quæ non vi-
« debant ſuſpirabant, & ea quæ non videbant appre-
« hendere feſtinabant, & quòd tardiùs occideban-
« tur, moras ſibi fieri arbitrabantur.]

2. Non diſſimiliter diſſerit ſerm. de S. Laurentio, inter ſermones de diuerſis aptans SS. martyribus illud Salomonis. *Spes illorum immortalitate plena eſt*, atque demonſtrans, magnam planè fuiſſe oportere ſpem illam, quæ inter tormenta & cruciatus deſpectione ſuperborum cnmulatos, ſurrigeretur ad fœlicitatem ac poſteriores glorias: nominatímque ad corporis tam miſerè & atrociter habiti plenam quandóque inſtaurarionem, & rediuiuam incolumitatem. Vt poſſit ſanè de quouis martyre in fidei cauſa mortem oppetente, pronunciari, quod de vnius S. Georgij ſpe à Petro Damiani dictum eſt ſermone de eo, poſtquàm egregiè oſtendit Deum martyribus ſecreuiſſe mare ab arida: id eſt temperaſſe procellas impiorum, ne excreſcerent

rent vltra quam ferebat opportunitas fructificandi; quo consilio arida à mari secreta est, in prima mundi molitione. Subdit ergo Damiani, cum hoc diuino moderamine sæuisse fluctus in martyres, sed « spe fundatos, atque adeò irrito nisu. [Etsi *(inquit)* « vsque ad littus carnis, persecutionis fluctus efferbuit, solidissimam tamen animæ eius terram, procella tempestuosi turbinis non inuoluit: nec eum « vorago pelagi furentis absorbuit; qui spei suæ anchoram non in putris arenæ subsiciuio, sed in soliditate petræ, quæ Christus est, fixit. Hinc est profectò, quòd veritas ait: qui audit verba mea, & « facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificauit domum suam supra petram. Venerunt flumina; « flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, « & non cecidit: fundata enim erat supra petram. « Verè insignis hic miles Christi supra petram fidei « suæ fundamenta constituit, qui præmij cœlestis intuitu, minas principum spreuit, malè blandientium promissiones irrisit, carnificum tormenta « contempsit, ferrum, ignes, gladios, ac diuersa « suppliciorum genera inuictæ patientiæ maiestate « calcauit.]

Απόδοσις ad nostros pugiles.

3. Laborare battologia videar, si hæc & alia quæ circa spem martyrum pro religione ac fide obeuntium, proposui, circa misericordiæ martyres iterem, doceámue iterari posse, cum perspicuè eadem se prodat vtrobique spei alacritas & firmitas. Vnde verò his Christi athletis, in diuturna ista agonia, inconcussus animi vigor, nisi ex spe

firmis

firmiſſima, qua prægustant rependendam laboribus in cœlo quietem? Inde is exiſtit delibutæ gaudio voluntatis ſuauiſſimus ſenſus, præ quo bona quæcunque ſenſibilia, & quæ in eis primas facilè ferunt, ſanitas, ac vita ipſa, quibus nihil carnalium hominum palato dulciùs ſapit, non deſipiunt modò, ſed etiam amareſcunt: nec tantum abſque dolore, verùm etiam cum gaudio conculcantur. Mentior ſi non homines noui ac charos habui, qui dum ſanctum hoc miniſterium ambirent, verè candidati æternitatis, cuius ſtipendiis tandem per hanc militiam ditati ſunt, dilatam ſibi certas ob cauſas occaſionem, vitæ pro Chriſto & proximorum bono, expendendæ diſcrimini, ferebant ægerrimè, & quantum per virtutem, & rectè compoſitam voluntatem licebat, impatientiſſimè: Nullum enim ſibi bonum occurrere profitebantur, dignius in quod inuolarent vniuerſo voluntatis impetu, quàm quod cum diuinæ gloriæ tanto fructu, & cum æternorum bonorum certa conſecutione, nexum complicatúmque ſtatuebant. Hoc erectiſſimæ in illis ſpei argumentum locuples, vel indicaſſe, celebraſſe eſt.

Charitas in Deum, quàm ſuccenſa in morientibus pro fide.

4. Iam de charitate SS.Martyrum, cruore ſuo confeſſionem fidei obſignantium, tam multa vbique apud Patres proſtant, vt ferè ſuperflua videri poſſit eius expreſſio. Itaque delibabo duntaxat nonnulla, magno adhibito delectu; & quo affectu in Deum, quo in proximum fuerint, (hi enim duo rami,

rami, ex vno charitatis veluti trunco progerminant,) breuiter edocebo. S. Gregorius in c. 8. Cantic. ad illud *aquæ multæ*, &c. locum illum aptans ad SS. Martyrum charitatem, ita scribit. [Charitate martyres sancti viuaciter ardebant, quia in Dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem, aquæ multæ extinguere non poterant, quia quantæcunque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare non valebant. Hoc nimirum foret charitatem extinguere, si in tribulationibus quas inferebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cùm aquæ dictæ sint, quid rursum per flumina, nisi aquarum ipsarum incrementa, & viuacitas intelligitur? flumina quippe, viuas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo, maximas tribulationes accipimus: quæ dum per totum orbem super martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem, grandi impetu confluxerunt. Sed quia inter flumina, adeò charitatis vigor vixit, vt potius flumina consumeret, quàm se ab illis extingui permitteret, ideò multi etiam persecutorum, ad eandem charitatem se conuertebant, ita vt dimitterent quicquid in mundo possidebant, & seipsos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant.] En fructum, infractæ ad tantam horrendorum malorum molem, SS. martyrum charitatis.

Ex eodem capite, superati timoris cruciatuum, & ingruentium tribulationum, charitatem SS. martyrum petit S. Ambrosius serm. 9. in Psal. 118. in præludio ad illum octonarium, expendens mysticum sensum litteræ Teth, eidem præfixæ. Nam præfatus, Teth Latinè dici *exclusionem*, subdit.

" [Generaliter quidem charitas excludit timorem.
" Vt miles qui Imperatorem diligit, bella pro Im-
" peratore suscepta non metuit. Vt seruus amans
" Dominum, quamuis per dubia, & prærupta mit-
" tatur, tamen omnia pericula Domini amore con-
" temnit; ac si quis Dominum petat, seipsum offer-
" re non trepidat: Vt qui trans mare positos filios vi-
" dere desiderat, non metuit naufragia, liberorum
" charitate: ingreditur maris fluctus, subit incerta
" nauigij: sed metum discriminis leuant desideria
" filiorum. Quàm pulchrè etiam de martyribus dici-
" tur, qui vere militant Christo, qui persecutiones,
" vngulas, gladios, incendia non timentes, infestis
" se Regibus obtulerunt? Timorem etenim quem
" poterant habere pœnarum, excluserunt amore
" martyrij.]

5. Quanto autem maiores sunt turbines affe-ctuum, & fluctus per hæc flabra concitati in anima incomposita, tanto potentior & fortior proditur vis charitatis eos comprimentis: vt præ tanta affe-ctuum ferocia in eo genere, ob æstum quo quisque naturaliter in vitæ suæ custodiam & prorogatio-nem fertur; ausit dicere Clemens Alexand. 4. strom. cap. 2. hanc esse charitatis consummationem. Sic
" enim scribit de martyre. [Propter suam in Domi-
" num dilectionem, lubentissime ab hac vita libe-
" rabitur, habens fortasse gratiam, & ei qui causam
" præbuit vt hinc exiret, & ei qui molitus est insi-
" dias: honesta accepta occasione, quam ipse non
" præbuit, seipsum ostendendi quisnam sit, illi qui-
" dem per tolerantiam; Domino verò, per charitatem
" per quam ostendebatur Domino, qui etiam ante-
" quam nascatur, nouit institutum & liberam ani-

mi

mi voluntatem eius qui tulit testimonium. Bono « itaque animo venit ad amicum Dominum, pro « quo & corpus, atque etiam animam, vt iudices « expectabant, tradidit: & à seruatore nostro, ô frater « dilecte, (vt dicam poeticè,) compellatur. Iam « consummationem vocamus martyrium, non quod « vitæ finem homo acceperit, vt reliqui, sed quod « perfectum opus ostenderit charitatis.] «

7. Quod Clemens charitatis consummationem, hoc Tertullianus c. 6. Scorpiaci, plenitudinem charitatis ex totis animæ viribus profusæ, nominasse videtur, cum dixit. [Propriè martyribus, « nihil iam reputari potest, quibus in lauacro ipsa « vita deponitur. Sic dilectio operit multitudinem « delictorum, quæ Deum scilicet diligens ex totis « viribus suis quibus in martyrio decertat, ex tota « anima sua quam pro Deo ponit, hominem marty- « rem excudit.] Totam animam ex totis suis viribus « conniti in dilectionem, martyrium veluti formantem asserit: Indéque plenam illam & summam nitelam martyris cruento baptismo abluti existere docet. Et quanquam nitelæ illius originem, superiùs ex vero fonte suo repetiuerimus, tamen plena & consummata dilectio, qua Tertullianus hominem martyrem excudi dicit, indubitata videtur. Nam etiam S. Bernardus tract. de dilig. Deo, describens eminentissimum illum diuini amoris gradum, quo asserit hominem *deificari*, & voluntatis motu defæcatissimo in eundem cum Deo affectum transire, [vt quomodò Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque, nec nos « ipsos, nec aliud aliquid, fuisse vel esse velimus nisi « æquè propter ipsum, ob solam videlicet ipsius vo- «

« luntatem, non nostram voluptatem.] Hunc inquam sublimissimum amoris gradum describens Bernardus, ita eum mortalibus abiudicat, quamdiu peregrinantur à Domino, vt tamen SS. mar-
« tyres [in illis adhuc victoriosis corporibus consti-
« tutos, eam gratiam vel ex parte assecutos] non
« dubitet. [Magna enim (vt ait) vis prorsus amoris,
« illas animas introrsum rapuerat, quæ ita sua cor-
« pora foris exponere, & tormenta contemne-
« re valuerunt.] Idem, vel quisquis alius apud eum autor tractatus de passione Domini, ex Christi cum vite analogia, cap. 3. sancti cuiusdam stuporis, quo martyres non ad minas tantùm, sed & ad cruciatus & horrorem immanium tormentorum, sine sensu visi perstare, refert in amorem, quo intùs mortui à corde, & à seipsis abalienati, soli Christo viuebant. Esse enim charitatis proprium, spiritualem huiusmodi mortem conferre, tradit eleganter S. Paulinus epist. 44.

8. Idem fons despectionis cruciatuum quantumlibet immanium, ipsiusque mortis per martyrium flocci factæ, assignatur à S. Ephrem orat. in SS. 40.
« Martyres. Sic enim disserit. [Martyres toto se corde
« ac animo tradiderunt Deo, vt deinceps & ipsam
« mortem, & cunctas inimicas Tyrannorum insi-
« dias contemnerent: parati ad perferenda verbera,
« & tormentorum necessitates, diuersósque totius
« corporis cruciatus. Terga in locorum dederunt
« sectiones, & in varias fibrarum, atque medulla-
« rum concisiones, Ideóque impij Tyrannorum mi-
« nistri, quòd sanguinarij & parricidæ essent, arreptos
« sanctos flagris diuellebant, vnguibus autem latera
« acriter dilacerabant. Postea plumbatis dorsa ipso-
rum

rum atroci animo crudeliter contundebant:pectoris verò iuncturam, acutis verunculis, infrementes atque rugientes truculentarum ferarum instar, diffindebant,& eorum axillis globos ignitos admouentes, magna eas crudelitate adurebant: crura ac femora, cum neruis, ensibus præcidebant: venarum autem fistulas, cultris discindebant; & membrum vel vnum sine tormento atque supplicio non relinquebant,Quin & ossa ipsorum immaniter confringebant.Atque ideò virtutem à Deo accipiebant, vt cunctas fortiter passiones sustinerent; & quasi sensus doloris expertes,sese ad quascunque insidias gerebant; & tanquam in alienis corporibus paterentur: imo & principibus ipsis atque iudicibus audacter insultabant, & ad maiorem eos iram excitabant,dicentes;si grauiora habetis tormenta, admouete nobis:hæc enim nullius momenti sunt.Quare etiam illi magis incensi,iraque efferuescentes,velut immanissimæ feræ aduersus ipsos rugiebant; vocatísque lictoribus, vehementiùs sancta fortium pugilum corpora cædenda, dilacerandáque curabant. Illi verò vicissim ad præfectos, ac iudices; vbi sunt (inquiebant) suppliciorum vestrorum minæ? Nam ignis vester frigidus apparet,ac tormenta inefficacia, percussores imbecilles; & gladij vestri, ligna marcida. Nihil quod nostræ respondeat promptitudini atque alacritati,habetis: Ad plura & maiora toleranda,parati consistimus.] Addit postmodum S. Ephrem, luculentam frigoris nostri, imo rigoris, castigationem, præ tanto sanctorum martyrum æstu atque ardore, ab igne charitatis quo sunt correpti.

9. Suspicit denique eundem charitatis in mar-

tyribus ignem, & eundem illi ortum assignat Laurentius Iustinia. lib. de instit. & regim. prælato. c. 18. tractans illud Pauli, *omnia possum in eo qui me confortat.* Quod dictum Apostoli sic elucidat, prolato « martyrum charitate succensorum, exemplo. [Valet « profectò ille, in quo est charitas, sine qua non est « Deus, ignem, ferrum, vincula, carceres, feras supera- « re, & mortem. Vnde quæso sanctis martyribus « tanta virtus, tantáque constantia? Nunquid ex se? « Prorsus minimè. Inhabitantem sibi habebant « Deum; profusa erat in eorum præcordiis charitas, « diuinóque erant amore succensi. Propterea tam « dira, tam diuturna, támque intolerabilia humanæ « fragilitati, potuerunt perferre supplicia. Defecis- « sent procul dubio in passionis agone, si absque Dei « amore certassent. Maxima siquidem est charitatis « vis, quæ in martyribus dimicando, naturam vincit. « Fortis (inquit sapiens,) vt mors dilectio, dura vt « infernus æmulatio; lampades eius, lampades « ignis, atque flammarum: aquæ multæ, non po- « tuerunt extinguere charitatem, nec flumina obru- « ent illam: Fortis quippe vt mors, esse charitas, dici- « tur, quia quem perfectè absorbuerit, facit vitam di- « ligendo perpetuam, corporalem mortem nullate- « nus formidare: Ignis atque flammarum, illius lam- « pades perhibentur esse, quia ignitas, quibus infun- « ditur, efficit mentes. In quo vtique salutari igne de- « coctæ, sonoræ fiunt & solidæ, adeo vt nullius tribu- « lationis impetu, nulliúsue persequentis impulsione « frangantur. Vt si impingant homines, hominem « flamma charitatis adustum, blasphemiis, irrisioni- « bus, persecutionibus, terroribus, minis, damnis, & « morte, illius mentis habitaculum super petram cha-

ritatis fundatum, nequaquam euertere, neque à Dei " amore diuellere queant. Audi strenuissimum bella- " torem virgis cæsum, lapidibus percussum, naufra- " gium passum, maris profundo immersum, attenua- " tum fame, frigore afflictum, nuditate dehonesta- " tum, persecutionibus attritum, sed vehementissimo " charitatis ardore accensum, quid dicat? Quis nos, " inquit, separabit à charitate Christi? Tribulatio? an " angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an " periculum? an gladius? Certus sum, quia neque " mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, " neque potestates, neque virtutes, neque instantia, " neque futura, neque altitudo, neque fortitudo, ne- " que profundum, neque creatura alia poterit nos se- " parare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Do- " mino nostro. O charitas sancta, quanta sunt præco- " nia tua, quàm præclara tua sunt testimonia, quanta " laus, quanta gloria, quantæ diuitiæ, quanta dulcedo, " quanta virtus, quantaque est potestas in te?] "

10. Sed vnde hæc tam succensa charitatis fornax in martyre, ignem suum ac flammas deuocet, pulcherrimè exposuit Origenes in c. 5. ad Rom. quamuis ad Apostoli literam minùs appositè. *Christus* (ait Apostolus) *secundùm tempus pro impiis mortuus est. Vix enim pro iusto quis moritur; Nam pro bono forsitan, quis audeat mori.* In ea verba Origenes, multa præfatus de summa Christi in nos charitate, subdit, martyres hanc tantam erga se boni mediatoris charitatem contemplatos, pro hoc bono, pro Deo inquam in carne passo, audere mori, vt vicem ei aliquam tanti amoris rependant: cum tamen tanta, adeóque altè impressa cuiuis sit vitæ dilectio, vt vix iustum illud debitum moriendi, quo naturæ

omnes obstringimur, dissoluere quis lubens ac volens deprehendatur. Ipsum Origenem, quod in rem præsentem concinnissimè simul & doctissimè disputet, audire operæ pretium est. [Cum vix aliquis pro iusto moriatur, & dubitet vnusquisque mortem subire, etiamsi mortis iusta sit causa, quantus est hic, & charitas eius erga nos quanta pensanda est, qui secundùm illud tempus quo passus est, pro impiis & iniustis mortem perpeti non refugit? In quo vtique summæ illius diuinæ bonitatis indicium est. Nisi enim esset hic ex illa veniens substantia, & illius Patris filius, de quo dictum est quia nemo bonus, nisi vnus Deus Pater, tantam vtique erga nos bonitatem non potuisset ostendere. Vnde quia ex hoc tantæ bonitatis indicio, ipse esse hic agnoscitur bonus, pro hoc bono forsitan quis & audeat mori. Cum enim cognouerit vnusquisque tantam erga se bonitatem Christi, charitatémque eius habuerit in corde diffusam, non solùm mori pro hoc bono, sed & audacter mori desiderabit. Quod rebus ipsis & operibus, sæpè videmus impleri, cùm hi in quorum cordibus abundanter diffusa est charitas Christi, sponte etiam & cum omni audacitate semetipsos persecutoribus offerunt, & nomen Christi audiente mundo coram angelis & hominibus confitentur: vt non solùm iniuriam pati pro nomine eius, sed & mortem pro hoc bono subire audeant, quam vix pro iusto quis perfert: Est enim amor vitæ huius tantus, vt etiam cùm iusta causa mortis aduenerit, vix vnusquisque mortem patienter accipiat. Iusta autem causa mortis videtur, cùm naturæ legi defertur. Et quamuis iustum sit conditioni mortalitatis, vix tamen amplectitur ani-

mus

mus naturæ legibus cedere. Vix ergo pro iusto quis «
moritur. Nam pro bono audet quis mori, & au- «
dacter occumbit, præcipuè si intellexit, quia cùm «
adhuc secundùm tempus impij essemus & infirmi, «
ipse prior pro nobis mortuus est. Et quomodò non «
qui hæc sibi ab illo præstita priùs esse cognoscit, «
mortem quam ille malis impendit, huic bono «
reddet?] «

Martyrum fidei, charitatem in Deum, quàm æmulentur ij quorum causam agimus.

11. Hæc & alia, vt verè de martyribus qui pro Christi fide gloriosam mortem oppetunt, affirmari non diffitear, ita non posse quoque de martyribus charitatis pronunciari, constanter nego; quandoquidem ministerium cui immoriuntur, non est minùs Deo acceptum, quàm fidei professio: atque adeò in eo propter Deum occumbere, non est tepentioris in Deum dilectionis argumentum. Theodoretus certè, ea illustrissima oratione de charitate in Deum, qua religiosam suam historiam obsignauit, securè ac intrepidè sanctis illis anachoretis quorum res gestas descripserat, non aliqua tantùm vulgaria scripturarum loca de diligentibus Deum accommodat, sed & insignia quædam, ac martyrum propria: vt illud ex Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sicut scriptum est: quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.* Et illud ex 2. Cor. 5. *Charitas Christi urget nos, æsti-*

mantes hoc quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus vt & qui viuunt iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est. Vtcunque ista martyrum præcipuo iure propria, ad ascetas illos quos Theodoretus descripserat, verè transferantur, indubiè tamen multo veriùs in eos cadunt, qui æstimati sicut oues occisionis, non vnius mortis præsentissimo periculo in dies singulos defunguntur, & viuentes, iam non sibi, sed Deo viuunt, tot tantáque discrimina, à quibus plerique, cætera fortissimi & audacissimi, promptissimè refugiunt, superantes propter eum à quo se dilectos & æterna charitate præuentos recognoscunt. Quis enim Caucasus inhospitalis, Ascetis illis frequentatus, adeò horret, quæve tesqua adeo auia, & tot ærumnarum paliuris, ac dumetis incommodorum scatentia, vt non de specie horrifica atque molestiis, citra controuersiam concedant, vrbi præsertim populosæ, lue laboranti, in qua vmbra mortis vbique, & nullus ordo, sed iugis & quaquauersum diffusus horror inhabitat? Eo igitur subire, & ad virulentissima vsque penetralia, veréque luis cubilia peruadere, & superare in his omnibus propter Deum, quale est syncerissimæ in Deum dilectionis argumentum?

12. Egregiè verò Richardus Victorinus, & ad rem nostram accommodatissimè, eo commentario quo quatuor violentæ charitatis gradus distinxit, & formam ac exemplar ardentissimæ in Deum charitatis exhibuit, primum charitatis gradum statuit, quo voluntas suo in Deum æstui ac desiderio obsistere non potest. Secundum quo illi nequit excide-

re Dei deſiderium. Tertium deinceps quo nihil præterea voluntati ſapere aut dulceſcere poteſt. Poſtremò quartum ac ſupremum, quo nec ipſe Dei amor quantumcunque efferueſcens, voluntati facit ſatis. Addit verò expendens vim & eminentiam ſingulorum. [In primo gradu, amor eſt inſuperabilis, in ſecundo inſeparabilis, in tertio ſingularis, in quarto inſatiabilis. Inſuperabilis eſt, qui alij affectui non cedit; inſeparabilis qui à memoria nunquam recedit; ſingularis qui ſocium non recipit; inſatiabilis cùm ei ſatis fieri non poſſit. Et quamuis per ſingulos gradus poſſint notari ſingula, ſpecialiùs tamen in primo gradu notatur amoris excellentia, in ſecundo eius vehementia, in tertio eius violentia, in quarto eius ſupereminentia. Quanta enim excellentia amoris quæ omnem alium affectum excedit? Quanta quæſo vehementia dilectionis, quæ mentem quieſcere non ſinit? Quanta obſecro violentia charitatis, quæ omnem alium affectum violenter expellit? Quanta ſupereminentia æmulationis, cui omnino nihil ſufficit? ô excellentia amoris, ô vehementia dilectionis, ô charitatis violentia, ô æmulationis ſupereminentia.] Nihil videtur ad tantam charitatis perfectionem adiici poſſe, quandoquidem vt poſtea ſubdit, [anima eo diuini ardoris rogo, intimíque amoris incendio abſorpta, æternorúmque deſideriorum globis vndique circumſepta, non incaleſcit modò aut incandeſcit, ſed etiam tandem tota liqueſcit, & à priori ſtatu penitùs deficit.]

Hunc conſummatæ in Deum charitatis verticem, & abſolutiſſimæ virtutis ſupremum apicem, ab illis attingi, ait Richardus, qui propter Deum

ea in proximos charitate flagrant, vt si res ferat, vitam illis suam addicere, & Christi imitatione, ani-
« mam suã pro illis ponere, alacres velint. [Maiorem
« siquidem (*inquit*) charitatẽ nemo habet, quàm vt ani-
« mam suam ponat quis pro amicis suis. Ad summum
« itaque charitatis culmen profecerunt, & iam in
« quarto charitatis gradu positi sunt, qui pro amicis
« animam suam ponere, & illud Apostolicum imple-
« re iam possunt. Estote imitatores Dei sicut filij cha-
« rissimi; & ambulate in dilectione, sicut & Christus
« dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis obla-
« tionem, & hostiam Deo, in odorem suauitatis.]
Non habeo, quo misericordiæ martyrum, charitatem, in Deum, altiùs proueham.

Quomodo de charitate in proximos non concedant.

13. Eadem porro opera, expressus est præcellens eorum amor in proximos, iuxta illud Laurentij Iustiniani in ligno vitæ tract. de charit. cap. 14.
« [Quanto quis magis atigerit ad perfectionem cha-
« ritatis, tantò magis per compassionem, proximi
« pro salute se deserit. Nam qui ámare proximum
« negligit, profectò diligere Deum nescit, & tunc
« plenius in Dei dilectione proficimus, cum in eius
« dilectionis gremio, proximi priùs charitate læta-
« mur. Amor Dei, amorem proximi generat, &
« amorem proximi calefacit amor Dei. Tunc enim
« ad summam perfectionem charitas mirabiliter
« surgit, quum ad ima proximorum se misericordi-
« ter attrahit; & quo benigniùs descendit ad ima, eo
« perfectiùs recurrit ad summa. Quod paucis verbis

notifi

notificat Dominus, dicens: maiorem hac dilectio- «
nem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro «
amicis suis.] Itaque quoad hanc in proximos chari- «
tatem, liquet, his quorum causam agimus, verè animam suam proximo impendentibus, non esse superiores; eos qui pro fide martyres occumbunt.

Imo verò esse non paucis partibus inferiores, quantum est ex vi martyrij fidei, collati cum martyrio charitatis, videtur per se perspicuum. Præcellentia enim amoris, quo isti charitatis pugiles in proximum efferuescunt, citra omnem expensionem se prodit. Celebrat quidem D. Augustinus tract.84. in Ioan. martyrum fidei in proximos charitatem, quod sedentes ad mensam potentis, consideratis iis quæ à rectore apposita erant, corpore inquam & sanguine Domini pro nobis fuso, elegerint Christi imitatione pro fratribus animas ponere. Hoc verò quomodò perfecerint martyres, quando [in fraternorum peccatorum remissionem «
nullius sanguis martyris funditur,] vt D. Augusti- «
nus rectè statuit, non est ad intelligendum facile: nisi si cum Clemente Alexandrino 4. strom. cap. 2. dicamus, martyrium esse *exemplar conuersationis:* Et idcirco censeri martyres fidei pro aliis animas ponere, quia illis exempla fortiter agendi, Deòque inseparabiliter adhærescendi, subministrant, ac magisterij genere efficacissimo, mundum docent, vt est apud Ambrosium serm.76. Docent inquam, plus Deum amare quàm seculum, & plus Deum timere quam gladium, vt mellitissimè disserit Eucher. homil. de SS. Martyribus Epipodio & Alexandro. Docent quod Saluianus egregiè vrget

get l. 3. de prouid. vt quod illi in bello præstiterunt,
« nos in Ecclesiæ pace non refugiamus, [& qui ad
« probandam fidem experimentis durioribus non
« compellimur, inferioribus saltem officiis Domino
« plus placere debeamus.] Nam vt addit in præfatio-
« ne operis ad Eccles. [& hoc ipso à nobis plus debet
« diligi, quia nos à malis non patitur affligi.] Docent
denique martyres, nihili ducere quæ verbo aut fa-
ctoleuiora patimur; iuxta illud Augustini serm. 6.
« de verb. Dom. [laniatus membrorum, martyres
« pertulerunt, & timent Christiani iniurias tempo-
« rum Christianorum? [Hæc vt discerent Christiani,
prouidit Deus omni seculo martyres: ne (quod de
prouiso diuinitùs Demetrio, dixit Seneca) virtuti
eo seculo testis deesset. Priora sanè Ecclesiæ secula
martyribus abundasse, neminem latet. De poste-
rioribus, exempla distinctè digessit Thomas Bosius
l. 7. de signis c. 3. & lib. 12. c. 22.

Martyrum fidei fructus in proximos ferè vnicus, exemplum bonum.

14. Negare non possumus, ex hoc capite mar-
tyrium in causa fidei toleratum, esse proximo fru-
ctuosissimum. Quod luculenter verbis illis expres-
sit S. Maximus homil. de SS. Martyribus Taurinen-
« sibus. [licet vniuersi sancti, vbique sint, & omni-
« bus prosint, specialiter illi tamen pro nobis inter-
« ueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis. Mar-
« tyr enim cum patitur, non sibi tantùm patitur, sed
« & ciuibus. Sibi enim patitur ad præmium, ciuibus
« ad exemplum. Sibi patitur ad requiem, ciuibus ad
« salutem. Exemplo enim eorum, didicimus Chri-
sto

sto credere, didicimus contumeliis vitam æternam « quærere, mortem didicimus non timere. Videte « ergo quid martyribus debeamus, in quo alter tor- « tus est, vt alius saluaretur: alter carnificem pertu- « lit, vt Christum alter agnosceret: alter morti ad- « dictus est, vt alius vita potiretur æterna: & ad po- « stremum Sanctus occisus est, vt peccator euaderet. « Beati igitur martyres nec sibi vixerunt, nec sibi « sunt mortui. Exemplum enim nobis reliquerunt « benè viuendo conuersatiônis; tolerando fortiter, « passionis. Nam ideò Dominus per totum mundum « diuersis in locis pati martyres voluit, vt tanquam « idonei testes, nos præsenti quodam fidei exemplo « suæ confessionis vrgerent: Vt humana fragilitas « quæ prædicationi Dominicæ auditu longiore vix « credit, vel præsenti oculorum testimonio martyrio « crederet beatorum.] Hac ipsa ex causa Origenes « tomo 9. in Ioan. dixit, martyres pro Christi fide morti datos, mortem interfecisse, eiúsque in cœteros aculeum infregisse, ac hebetasse: id quod pereleganti hac similitudine exponit. [Qui interficit, « aut carmine sopit animal venenatum, aut ipsum vi « quapiam, vacuum reddit à veneno, is in multos « beneficia confert, qui in posterum aliquid passuri « erant, nisi interfectum illud, vel sopitum fuisset, « vel veneno euacuatum. Atque etiam si alicui morso « manifestum fiat, & liberatus ille à nocumento per « morsum contracto, defigat oculos in mortuum, « qui læsit, vel inscendat mortuum, vel attingat « mortuum, vel gustet huius partem, fiet sanè anteà « passo medicina, & beneficium ab eo qui interfe- « cisset id quod lædebat. Simile quiddam fieri morte « piissimorum martyrum existimandum est, multis «

" ex ipſorum morte, indicibili quadam vi, adiumen-
" tum ſumentibus.]

16. Expendens item hunc martyrij fructum Clemens Rom. 5.conſtit. c.5. è contrariò, eos qui in martyrio deficiebant, vocat interfectores fidelium, quos prauo exemplo nutare faciunt, cum firmare eoſdem, ac alios etiam adiungere potuiſſent, perſtantes in bono. Nihil enim ad amplificandam, & latiùs diffundendam religionem aptiùs, martyrio generosè excepto, propter inſignem vim tam ardui operis ad bonum prælucentis. Ea ex cauſa Tertullianus cap. vlt. Apolog. ſanguinem martyrum, vocauit *ſemen Chriſtianorum*, inſultátque Ethnicis, quod Chriſtiani plures efficerentur, quo plures ab eis meterentur. Similiáque tradit S. Auguſtinus in præfat. ad Pſal. 40. & l. de catechiz. rud. cap. 24. Sed pulcherrimè ſerm. 151. de temp. & in Pſalm. 140. ad illud *ſicut craſſitudo terræ*, vbi tradit, martyres eſſe fimum, quo ingeſto fœcundatus eſt ager Eccleſiæ. Sed quia id diffusè verſat Auguſtinus, ſatis huic loco erunt, quæ ex eo in illum ver-
" ſum contraxit Proſper, [Audient verba mea quo-
" niam præualuerunt. Euangelium veritatis, nulla
" perſecutione ſuperabitur: cedent impij, cedent
" loquaces, & ingenia aduerſantium diſcipulos
" Chriſti facient Doctores. Non eos exilia, non
" damna, non mortes, non crux ipſa terrebit; quo-
" niam præualebunt verba mea, & paſſionibus mar-
" tyrum multiplicabitur gloria triumphorum. Sicut
" craſſitudo terræ, diſrupta eſt ſuper terram, diſper-
" ſa ſunt oſſa noſtra ſecus infernum. Mortibus mar-
" tyrum, & ſanguine occiſorum Sanctorum, quo-
" rum oſſa diſperſa ſunt, incraſſata eſt terra: & ſicut

agri

agri de cinere, ac de stercore, ac de vilissimis ex-"
crementis, vires vbertatis accipiunt, ita cruore "
cæsorum testium Christi, totus fœcundatus est "
mundus, vt vbique seges martyrum cresceret, & "
insererentur cælo, qui deputabantur inferno.] "

16. Hoc est, quod nude, & omnibus retectis inuolucris dixit S. Ambrosius lib. de fide resurrect. [Morte martyrum, religio defensa, cumulata fides, "
Ecclesia roborata est. Vicerunt mortui, victi perse-"
cutores sunt. Itaque quorum vitam nescimus, horũ "
mortem celebramus. Vnde & Dauid prophetice "
gloriatus in suæ mentis excessu, preciosa, (inquit,) "
in conspectu Domini, mors sanctorum eius. Mor-"
tem maluit præferre quàm vitam. Ipsa mors marty-"
rum, præmium vitæ est.] Nec dissimiliter S. Leo serm. 1. in natali Apost. Petri & Pauli. [Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & "
semper Dominicus ager segete vberiore vestitur, "
dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nas-"
cuntur.] Cuius rei rationem, illam ipsam quam hîc "
vrgemus, explicatissimè tradit initio sermonis de S. Laurentio, verbis illis. [Cum omnium dilectissimi "
summa virtutum, & totius plenitudo iustitiæ, de "
illo amore nascatur, quo Deus proximúsque diligi-"
tur, in nullis profectò hic amor sublimiùs excellere "
clariúsque fulgere, quàm in beatissimis martyribus "
inuenitur: qui Domino nostro Iesu Christo pro "
omnibus hominibus mortuo, tam propinqui sunt "
imitatione charitatis, quàm similitudine passionis. "
Quamuis enim illi dilectioni, qua Dominus nos "
redemit, nulla cuiusquam benignitas possit æquari, "
quia aliud est pro iusto mori, hominem sua necessi-"
tate moriturum; aliud pro impiis occumbere à de-"

 bito

« bito mortis alienum: multum tamen vniuersis ho-
« minibus etiam martyres contulerunt, quorum for-
« titudine, ita eius largitor vsus est Dominus, vt pœ-
« nam mortis & atrocitatem crucis, nulli suorum vel-
« let esse terribilem, sed multis faceret imitabilem. Si
« ergo nullus bonus, sibi soli est bonus, nec cuius-
« quam sapientis, sibi tantùm sapientia est amica, &
« hæc verarum natura virtutum est, vt multos à te-
« nebroso abducant errore, qui earum clarus est lu-
« mine, ad erudiendum Dei populum, nullorum est
« vtilior forma, quam martyrum eloquentia. Facilis
« ad exhortandum sit ratio, efficax ad suadendum: va-
« lidiora tamen sunt exempla, quàm verba; & plenius
« est opere docere, quàm voce.]

17. Concinit elegantissimè S. Ephrem in posteriori SS. Martyrum encomio, sic præter cætera mar-
« tyres alloquens. [Mors ista vestra, vitam nobis pe-
« perit sempiternam. Intuiti sunt sapientes huius se-
« culi, immensam stragem vestram, & in stuporem
« tota sapientia illorum conuersa est; attonitique ad
« se inuicem aiebant. Verè magnus & potens est
« Deus Christianorum, in quem ipsius discipuli ita
« firmiter crediderunt, vt nullis minis, nullisque tor-
« mentis, ab eius fide diuelli, amouerique potuerint.]
S. item Chrysostomus, mutam hanc cohortationem quæ fit à martyre, si vel tantùm spectetur; insignis omnino fructus esse demonstrat, tomo 5. Græcol. hom. 67. quæ est de S. Droside. Id quod etiam attigit Eucherius homil. de S. Blandina. Et eodem S. Hyeronimus q. 11. ad Hedibiam illud Apostoli retulit 2. Cor. 2. *Deo autem gratia qui semper triumphat nos in Christo IESV & odorem notitiæ suæ spargit in omni loco.* Id enim per martyres, si vel conspiciantur,
« præstari, ita tradit ibi Hieronimus. [Triumphus Dei
est,

eſt, paſſio martyrum, pro Chriſti nomine cruoris «
effuſio, & inter tormenta lætitia. Cùm enim quis «
viderit, tanta perſeuerantia ſtare martyres, atque «
torqueri, & in ſuis cruciatibus, gloriari; odor notitiæ «
Dei, diſſeminatur in gentes; & ſubit tacita cogitatio, «
quod, niſi verum eſſet Euangelium, nunquam ſan- «
guine defenderetur. Neque enim delicata, & diui- «
tiis ſtudens ac ſecura, confeſſio eſt; ſed in carceribus, «
in plagis, in perſecutionibus, in fame, in nuditate, & «
ſiti. hic triũphus eſt Dei, Apoſtolorúmque victoria.] «

Tandem Nazianzenus or. 18. n. 6. fructum qui ex martyrum exemplo ritè perpenſo exiſtit, fidelibus, nulli poſtponit aliorum mediorum quæ ad virtutem ſunt ſubminiſtrata, plurima & efficaciſſima. [Cum «
multa nos ad melioris vitæ ſtudium ducant, atque ad «
virtutem erudiant, ratio, lex, prophetæ, Apoſtoli; «
ipſique adeò Chriſti, primi martyris, cruciatus, qui «
crucem conſcendit, méque ſecum duxit, vt pecca- «
tum meum affigeret, & de ſerpente triumpharet, & «
ſanctitatem ligno afferret, & voluptatem vinceret, «
& Adamum ſalute afficeret, ac prolapſam imagi- «
nem erigeret, atque inſtauraret: cùm tot, inquam, «
tantáque habeamus, non minùs tamen ad vitam «
rectè inſtituendam nobis vtilitatis afferunt marty- «
res, holocauſta ratione prædita, victimæ perfectæ, «
oblationes Deo gratæ & acceptæ, veritatis præco- «
nia, mendacij proſciſſiones, legis quæ ſpirituali «
modo intelligitur, expletio, erroris oppreſſio, vitij «
inſectatio, peccati diluuium, mundi luſtratio.] «

Noſtri pugiles, quàm directiùs iuuent proximos.

18. Martyres igitur in fidei cauſa excedentes,

proximis prodesse moriendo, & eatenus charitatem in alios expromere exemplis prouocando ad bonũ, non reuoco in dubium. Verùm quis non videt, hæc quàm indirecta sit iuuandorum proximorum ratio, quámque non semper martyrio pro fide excepto adiungatur; cum plurimorum Sanctorum martyrum, non nomina duntaxat, sed & cædes ipsa lateat mortales? qui proinde per eos, ne exemplo quidem iuuari queunt, solo Deo compertis illorum facinoribus. At martyres misericordiæ, directissimè, nec exemplo tantùm, sed impensa quoque opera, imo vita, adiuuant proximos. Vt proinde nulla possit subesse dubitatio, quin charitate in proximos martyribus pro fide occumbentibus antecellant: sitque proinde eorum martyrium ex hoc capite longè illustrius, & apud Deum hominésque commendabilius. Id quod confirmare licet luculento Dyonisij Alexandrini testimonio, quod ex eius epistola ad
« Nouatum descripsit Euseb. 6. histor. c. 37. [Opor-
« tuerat (inquit,) omnia incommoda potius subiisse,
« quàm Ecclesiæ Dei discidisse concordiam: atque
« illud martyrium, quod quis perpetitur, ne dirimatur
« Ecclesię consensio, non minus certè, sed multò plus,
« meo quidem iudicio, habet commendationis, quàm
« illud quod suscipitur, ne idolis omnino immole-
« tur. Nam in hoc pro vna quisque anima suffert mar-
« tyrium, in illo autem pro tota Ecclesia.] Martyrem in causa fidei pro vna anima pati ait, idest vt suam ipsius animam à peccato infidelitatis præstet indemnem. Eum verò qui ad auertendam conscissionem tunicæ Christi, & fraternæ charitatis abruptionem, moriatur, ait pati pro Ecclesia vniuersa: quod multo præcellentius est, quàm pro se vno, siue

sibi

ſibi vni proficiendo, animam ponere. Similiter ergo qui miniſterio charitatis in proximum Dei cauſa immoritur, quia non ſibi vni moriens proficit, ſed aliis quibus vitam impendit ſuam, meritò à glorioſiore martyrio commendandus venit, eſtque charitas eius celebranda tanquam perfecta, cum in Deu, tum in proximum: iuxta illud ex Auguſtino prolatum à Thoma Anglico. 1. Ioan. 3. [ſi quis tantam « habuerit charitatem, vt paratus ſit pro fratribus « mori, perfecta eſt in illo charitas.] Vnde quod apud « D. Thomam quodlib. 4. artic. 19. quæritur, poſſitné quis abſque perfecta charitate ſubire martyrium, quamuis in martyrio pro cauſa fidei vocetur in controuerſiam, tamen in re præſenti, videtur difficultate vacare, ſi pro alio morientis charitas, eo ipſo perfecta eſt. Quàm benè verò hæc perfecta charitas, quæ Tertulliano l. de patien. c. 12. *ſummum fidei ſacramentum, & Chriſtiani nominis theſaurus*, dicitur, in noſtris pugilibus cum patientia nectatur, eiuſque diſciplina erudiatur, vt idem Tertullianus loquitur, de ea connexione pleniús agens; perſpicuum erit ex illis quæ proximè ſubijciam de fortitudine, cuius præcipua functio, eſt patientia.

CAPVT III.

Honeſtas ſupernaturalis fortitudinis quæ mortem pro fide irrogatam, maximè illuſtrem facit, quantopere in martyrio miſericordiæ ſplendeat.

1. SEcundùm virtutes Theologicas, de quarum in vtroque preſsè dicto martyrio compara-

tione hactenus actum, proferenda inprimis fuisset religio, quæ cæterarum virtutum infusarum, hoc est moralium, primas sibi sine controuersia vendicat, eiúsque est actus sacrificij, quem martyribus mox arrogabimus. Sed quod fortitudo, tametsi gradu excellentiæ inferior religione, illustrissimè omnino in martyrio splendeat, placet ab ea auspicari, & vbinam liquidiùs ac vberiùs fulgeat, considerare. De aliis verò moralibus virtutibus, nihil necesse erit addere, ad ea quæ nunc de fortitudine trademus: quod posita alicubi vna virtute morali in gradu perfecto, reliquæ cum ea connectantur, & facilè ex vna fortitudine, apud æquum æstimatorem possit de reliquis liquere.[Martyribus (ait Theodoretus l.8. contra Græcos,) res actæ in vita, non solùm fortitudinis, sed iustitiæ, temperantiæ, ac prudentiæ fidem conciliant? Quid enim esse illis temperantius possit, qui noluerunt ab incœptis illis dogmatísque discedere, quæ olim bona esse crediderint? Quid verò sit illis etiam iustius, qui diuina munera sibi execto iugulo compararũt, suáque ipsi corpora pro eo tormentis omnibus obiectarunt, qui cruci corpus suum pro nobis tradidit? Quid verò prudentius, quid sapientius dici queat, iis qui hoc consilij captauerunt, vt quæcunque sunt in hoc terrarum orbe contemnerent, velut ea quæ nihil habent stabile ac mansurum; illa autem toto pectore adamarent, quæ sermone vllo exprimi non possunt.] Quare de fortitudine agamus, & in vtro martyrio præcellat, disquiramus.

Fortitudo martyrum fidei, quanta.

2. Martyrum in causa fidei morientium, fortitudinem,

tudinem, Nazianzenus Iambico 18. num. 79. docet, superiorem sine controuersia fuisse fortitudine quorumuis apud Ethnicos illustrium fortitudinis nomine. Anaxarchi inquam, qui vtrem suum tundi iubebat: Epicteti, cui crus ante fractum est, quàm doloris vi in verbum aliquod absonum erũperet. Clembroti, qui magno captus mortis amore, ex perlecto Platonis Phædone, præcipitio vitam finiuit. Menæcæi, qui vt salutem Thebanæ vrbi conciliaret, non pigro pede abiit ad mortem. Filiarum Leo, quæ morte sua, vt oraculi responsum tulerat, cecropiæ gentis mala redemerunt. Tandem Socratis, qui lethiferum poculum impigrè exhausit, & per insolitam philotesiam, Critiæ propinauit. His omnibus, & si qui fuere alij, quos profana gentilitas fortitudinis laude celebrauit, Theologus, Christianos martyres longè anteponit: quod illi vel in malis quæ declinare non poterant constantes essent; vel temerè & cum scelere, ementitam illam fortitudinem expromerent, sui ipsorum carnifices. Christiani verò pugiles, non sic: sed oblata licet impunitate, ac temporaria salute, effusam in se aliorum crudelitatem patienter exceperunt; & quantislibet excitatis decumanis, immoti stabilésque durarunt. Itaque ex eorum persona, iactatorem fortitudinis Ethnicæ, sic repellit.

[Sæpissimè cum liuor in nos plurimos
Hostes furentes persequentes & fidem,
Trucibúsque similes belluis commouerit,
Non turbulento tempori vnquam cessimus.
Quin pax habebat languidi si quidpiam,
Aut si quis aliàs moribus praui erat,
Hic cuncti ad vnum pectus obfirmauimus,

Atque solidati flammeo zelo, hostium
Tulimus furorem, splendidè & victi sumus.
Nemò salutem nam capit lubentiùs,
Pericla, quàm nos, vera laus quibus comes.
Quis ignẽ, & enses, barathra, quis crucem, famem,
Sæuásque, luxus instar, excepit feras,
Tormenta, & artus sedibus vulsos suis,
Oculósque ruptos, membra laniata vndique,
Frigoráque, tenebras, corpora in præceps data,
Longíque variam, quo nihil (gnaris loquor,)
Est grauius animo, temporis tragœdiam.

Idem orat. 3. Christianorum martyrum fortitudinem, & prædictis, & aliis quibusdam anteponit, « [quia cum igni, & ferro, & belluis, & tyrannis, « & præsentibus malis, & denunciatis, alacri animo « velut in alienis corporibus imo quasi corporum ex- « pertes dimicarunt, ne pietatem vel verbo tenus « proderent.] Et mirabile sanè diuinæ virtutis specimen fuit, vasa testea, opus manuum figuli, in tam potenti collisione non fuisse confracta. Horrendum enim vel lectu est, quæ & quam dira sancti martyres, molliter plerunque enutriti, imo puellæ interdum ac virgunculæ, sustinuerint, ne fidei puri- « tatem quoquo modo temerarent. [Quæ pœnarum « genera non nouimus, (ait S. Gregorius 33. moral. « c. 13.) quæ non iam vires martyrum exercuisse « gaudemus? Alios namque improuiso ictu immer- « sus iugulo gladius strauit; alios crucis patibulum « afflixit: in quo & mors prouocata repellitur, & re- « pulsa prouocatur, alios hirsutis serra dentibus at- « triuit; alios armato ferro insulcans vngula carpsit, « alios belluina rabies morsibus detruncando commi- « nuit; alios ab intimis viscerum per cutem pressa vis

verberum rupit; alios effossa terra viuentes operuit; "
alios in altum demersos, in mortem præcipitium "
fregit; alios in se proiectos, aqua replendo absor- "
buit; alios edax flamma vsque ad cineres depasta "
consumpsit.] Subiectis exemplis, omnem illam "
multiplicis mortis varietatem, expressam distinctè "
& sigillatim habes apud Ludouicum de la Cerda "
aduersar. sacro. c. 128. longissimo. Diligenter item de vniuerso illo expromptæ in martyres crudelitatis apparatu, tum quoad instrumenta, tum quoad supplicia, Card. Baronius in notat. ad Rom. Martyrologium sparsim, ex quo Gallonius opus de eo argumento concinnauit.

3. Ad tantæ autem carnificinæ, non ostentationem modò, sed etiam irrogationem, stetere in magna constantia sancti martyres: ex quo capite, iure eorum fortitudinem præcellentem, celebrat in hunc modum S. Ephrem in secunda SS. martyrum laudatione. [Stabant in magna constantia tempore "
certaminis, validissimi pugiles Dei, pœnas quas- "
cunque ingenti alacritate animi, pro nomine vni- "
geniti filij Dei, ac Saluatoris nostri Iesu Christi, per- "
ferentes. Quàm autem in pugna strenui, quantá- "
que laude fortitudinis præditi illi fuerint, vel hinc "
constare vnicuique potest, quòd subiecta oculis "
expauescenda tormenta aduersum se parata, non "
solùm nihil reformidarunt, sed & maiori constan- "
tia decertantes, omnia perferendo, fortiter supe- "
rarunt. Aspiciebant ardentem rogum, ignitas sar- "
tagines, & ollas efferuescentes. Quæ ardore atque "
feruore nimio guttas picis & adipis longiùs à se eia- "
culabantur. Intuebātur quoque ferratas & aculeatas "
rotas, inter ignium globos, nimia velocitate versari, "

" ac circumuolui. Cernebant vngulas ferreas, & laminas candētes, fuſtes, vectes, aculeos, terebra, vincula, compedes, atque catenas, omnémque planè artem ac machinam, quam veritatis inimicus contra Martyres & Confeſſores Domini Saluatoris, adinuenire potuit. Omnia quippe tormentorum genera, martyribus in conſpectum callidus ac improbus hoſtis adduxit, vt terrorem eis incuteret, & in formidinem Sanctos verteret, aſpectúque ipſo, ac ſuppliciorum perterrefactione, lingua eorum non ampliùs confiteri Dominum Ieſum, metu præpedita tentaret, atque præſumeret. Quid porrò fideliſſimi illi, promptiſſimíque athletæ Chriſti, inter eiuſmodi ante oculos propoſita, horribilia, inauditáque tormentorum genera? Fortiores atque alacriores effecti maiore fiducia atque conſtantia animi, citra vllam hæſitationem intrepidè coram iudicum ac præfectorum tribunalibus, Chriſtum Dominum, Saluatorem confitebantur. Non enim rogus ardens, nón ſtridens flamma, non ignitæ ſartagines, non ollæ feruentes atque ebullientes, non expaueſcendæ aculeatarum rotarum vertigines, non candentes laminæ, non ferratarum vngularum dentes, non reliqua ſupplicia, non vincula, non compedes, non immenſa catenarum pondera, non Tyrannorum minæ, non Principum fremitus, non omnia machinamenta Diaboli, miniſtrorúmque eius, deterruerunt animoſiſſimos ac fortiſſimos Chriſti milites; non pietatem abnegare impulerunt, neque à charitate Dei & Saluatoris noſtri eos abduxerunt: At contra; hi clypeo fidei muniti, vniuerſas inimici machinas euerterunt, & proculcauerunt, nihilque omnino

ipsos à sancto firmóque proposito deterrere, atque " auellere potuit. Perspexisti bonorum & fidelium " seruorum fortitudinem? Perspexisti pugilum Chri- " sti constantiam ac gloriam?] Hæc eo admirabilio- " ra videri debent, quo plerunque descendunt in hunc agonem infirmiores personæ, vt infantes & mulieres. Quo ex capite præter Chrysostomum homil. de Machab. micantem in Christiani martyrij fortitudine, vim cœlestem, celebrat Petrus Damiani de SS. Virginibus Flora & Lucilla scribens historiam *initio*, & optimè S. August. serm. 103. de diuers. c. 1.

Parum est quod constantes ac fortes in excipiendis quamtumuis immanibus tormentis prædicentur beati martyres. Ipsum fortitudinis florem, gaudium inquam de perpessionibus, & earum aucupationem, considerat in martyribus S. Hilarius l. 10. de Trinit. cum monstrare contendit, Christum Dominum non ex ignauia, vel ex impotentia vitandi mortem, extimuisse sub eius tempus. [Nam " pueri quidem Babylone coniecti in fornacem, nec " vri potuerunt, nec timere. Daniel Prophetæ pran- " dio alendus leonum lacum non timet. Apostoli " cædi se pro Christi nomine, & pati gaudent. Paulo " libatio sua, corona iustitiæ est. Desecanda colla " sua percussoribus, cum hymnis martyres tendunt, " & ædificatos sibi congerie lignorum ignes, cum " canticis scandunt. Vsque eò sensus fidei, perempto " in corporibus naturalis infidelitatis metu, corpora " ipsa ad sensum non sentiendi doloris emutat, vt " per animæ propositum firmitas corpori inuehatur; " animatumque corpus, in id se tantum sentiat, in " quod animæ studio commouetur, vt quod pati "

animus

animus gloriæ cupiditate contemnit, id se pati corpus, anima vegetante non sentiat. Hæc in hominibus naturalia sunt, per animæ ad gloriam ardentis calorem, vt passiones suas nesciant, & vulnera ignorent, & mortes non intelligant.] Quo sensu naturale dicat esse in martyribus, tormenta despuere, expositum superiùs est p. 2. c. 3. num. 22. Eandem martyrum in sustinendo alacritatem, pulcherrimè expressit idem S. Hilarius in Psal. 65. his præter cætera. [Tentationum genera, & diuersas martyrum victorias contuentes, scimus quibus modis anima ponatur in vitam, cuius contemptu desæuientibus pœnarum ingeniis, à fidei gressu & testimonio non mouentur. Alij enim in vinculis carcerum gloriantur; alij cæsi, in verberibus gratulantur; alij potestati irreligiosorum, desecanda colla submittunt; plures in extructos rogos currunt, & trepidantibus pœnæ ministris, ignem saltu deuotæ festinationis insiliunt; alij in profundum demergendi, non in aquas necaturas, sed in refrigerium æternæ beatitudinis decidunt, toto ipso se corpore, Deo hostiam tanquam holocausta præbentes. Percurrit ergo per hæc passionum genera ex persona Apostolorum, Euangelistarum, Martyrum, propheticus sermo, dicens: Igne nos examinasti. Induxisti nos in laqueum; id est, in custodiarum catenas. Posuisti tribulationes in dorsum nostrum: pœnas scilicet verberum, in quibus cum Apostolis Petrus gaudet, & Paulus exultat.] Hoc esse fortitudinis summum culmen, de perpessionibus gaudere, tradit optimè Theodoretus, serm. 10. de prouid. agens de his (vt vocat) pietatis turribus & veritatis columnis, de quibus nunc S. Hilarius. Vniuersè

uersè autem idem statuit S. Chrysostomus homil. 1. in 1. ad Thessal.

4 Quod si horrificus tormentorum apparatus, ad terrorem incutiendum ostentatus, & multo magis atrocitas tormentorum, succutiunculam quandoque aliquam inferebat SS. Martyribus; aduersus illam tamen carnis non æneæ turbationem, firmabantur robore illo & ære triplici, quod pectoribus circundatum cœlitus erat: Sanctissimæ inquam Triadis in eis pugnantis, & scuto diuinæ veritatis illos communientis, aduersus timores nocturnos. [Pone martyrem (inquit S. Ambrosius serm. 21. in Psalm. 118. v. 1.) pone inquam martyrem inter pericula constitutum. cùm inde immanitas bestiarum, ad incutiendum terrorem infremat, aliunde stridor candentium laminarum, & flamma fornacis ardentis exæstuet; ex parte alia personent tractus grauium catenarum. Hinc carnifex cruentus assistat. Pone, inquam, circumspectantem omnia plena suppliciis. Deinde cogitantem mandata diuina; Illum ignem perpetuum, illud sine fine incendium perfidorum, illam pœnæ recrudescentis ærumnam, trepidare corde, ne dum præsentibus cedat, perpetuis se dedat exitiis; perturbari animo, dum futuri iudicij romphæam illam terribilem, quadam conspectus specie contuetur. Nonne ad hanc trepidationem, fiduciæ viri constantis, æqualis in eundem concurrit effectum, confidentia cupientis æterna, & diuina trepidantis? Itaque ex, carnis infirmitate, trepidarunt quandoque martyres, & subito veluti horrore tantisper correpti sunt, non tamen ignauè cesserunt, sed ab ipso ferro opem animúmque ducentes, firmati diuini-

tus

tus ſteterunt immobiles pœniſque ſuis fortiores, vt S. Cyprianus egregiè dixit initio libri de laude martyrij, vſurpauitque ex eo Lucifer Calarit. l. quod moriendum ſit pro Dei filio. Qui illud item ex Cypriano vſurpatum, inferiùs audacter enunciat. [Torquentibus ſtamus fortiores; inanimamur, vt tuam vngulam artus noſtri pulſati ac laniati ſuperent. Quomodo etenim inexpugnabilem fidem ſuperare poterit ſæuiens diu plaga repetita, cùm omnis miles Chriſti, ſciat ipſum pro quo patitur, ſecum eſſe præſentem, gaudentémque de ſuorum tolerantia ſeruorum? Stamus vtique famuli Chriſti, eius maieſtate firmati, voce libera, mente incorrupta.]

Firmari ſanctos martyres, Dei maieſtate affirmat, quia aſtare Deum agonibus martyrum, eóque veluti ſpectaculo tantæ virtutis, quodammodò recreari & oblectari, ſuóſque pugiles firmare, & ex ſcripturis, & ex Patrum frequenti teſtificatione, compertum eſt. Minutij verba ſunt, nu. 67. [Quàm pulchrum ſpectaculum Deo, cum Chriſtianus cum dolore congreditur: cum aduerſus minas, & ſupplicia, & tormenta componitur: cum ſtrepitum mortis, & horrorem carnificis irridens inculcat: cum libertatem ſuam aduerſus Reges, & Principes erigit; ſoli Deo cuius eſt, cedit: cum triumphator & victor, ipſi qui aduerſum ſe ſententiam dixit, inſultat. Vicit enim, qui quod contendit, obtinuit. Quis non miles ſub oculis Imperatoris, audaciùs periculum prouocet?] Expreſſit apertè Senecam lib. de prouid. Sed profanum hominem, à ſacro hoc ſpectaculo arcens, aduoco Cyprianum epiſt. 56. [Ad agonem (*inquit*,) ſecularem, exercentur

centur homines, & parantur, & magnam gloriam "
computant honoris sui, si illis spectante populo, & "
Imperatore præsente, contigerit coronari. Ecce "
agon sublimis & magnus, & coronæ cœlestis præ- "
mio gloriosus, vt spectet nos certantes Deus, & "
super eos quos filios facere dignatus est, oculos "
suos pandens, certaminis nostri spectaculo per- "
fruitur. Præliantes nos & fidei congressione pu- "
gnantes, spectat Deus, spectant Angeli eius, spe- "
ctat & Christus. Quanta est gloriæ dignitas, quan- "
ta fœlicitas, præsente Deo congredi, & Christo "
iudice coronari?] Sitem Augustinus de hoc spe- "
ctaculo egregiè differit serm.63. de diuers. c.1. docens prouidisse Deum suis, ne oblectationibus conuenientibus fraudarentur, spectacula varia; ipsum inprimis Christum, quem in spectaculum esse propositum monstrat ex nonnullis scripturis. Deinde sanctos martyres quos & Deo & Angelis & hominibus spectaculum factos exhibet; ipsósque spectatores bonos producit mirantes fidei integritatem. Nam vt ait, [magnum spectaculum præbet "
oculis cordis integer animus, corpore dissipato.] "
Hæc spectucula, piis Christianis fuisse loco profanorum, quorum aliqui erant tunc appetentissimi, docet ibidem Augustinus, & idem attingunt Tertullianus ac Cyprianus, vterque in calce operis de spectaculis, & Valerianus Cemeliensis homil. 10. Non esse autem, hæc & hominum, & Dei ipsius spectacula, respectu Dei contuitionem nudam, sed cum cœlestium suppetiarum subministratione, obseruat frequenter D. Augustinus, & nominatim in Psalm. 39. & serm. 105. de temp.

Lapsorum

Lapsorum quorundam ruina, nihil fortium robori derogat.

5. Non inficior aliquos interdum Christianos, tormentis fractos, emollita animi firmitate, æterno Dei consilio & iusto iudicio sibi permissos, cessisse immanitati cruciatuum diuturniorum, & vitiosos fuisse absorptos, vt ait D. Augustinus in Ps. 63. Argumentum id potiùs fuit humanæ humanæ fragilitatis, & pertinacis insecutorum sæuitiæ, quàm fucatæ initio fortitudinis, vt S. Cyprianus egregiè docuit lib. de lapsis num. 50. verbis illis. [Queri de tormentis potest, qui per tormenta superatus est: excusationem doloris obtendere, qui victus est in dolore. Potest rogare talis & dicere: certare quidem fortiter volui, & sacramenti mei memor, deuotionis ac fidei arma suscepi: sed me in congressione pugnantem, cruciamenta varia & supplicia longa vicerunt. Stetit mens stabilis, & fides fortis, & cum torquentibus pœnis, immobilis diu anima luctata est. Sed cum durissimi iudices recrudescente sæuitia, iam fatigatum; iam lassum corpus; nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc equuleus extenderet, nunc vngula effoderet, nunc flamma torreret; caro me in colluctatione deseruit, infirmitas viscerum cessit; nec animus, sed corpus in dolore defecit. Potest citò proficere ad veniam, causa talis: potest eiusmodi excusatio, esse miserabilis.]

Hæc mihi de lapsis illis Cypriani doctrina magis arridet, quàm quæ habetur apud S. Basilium hom. 29. quæ est de pœnitentia, vbi de martyribus

designa

designatis retro aspicientibus, ita philosophatur, vt aliquos dicat, lingua tantùm deficere, & ideò postmodùm redire ad cor, Deo tormenta ex parte iam excepta, obseruante & remunerante: alios autem qui in peccato suo moriuntur, non lingua tantùm, sed & animo abiecisse fidem. Et in bello (inquit) victor quoque vulneratur, nec ob id non coronatur, quod vulneratus est: sed vulneratus est plurimum, dum operi bellico incumberet. Vnumne malum reputat Deus, multa verò bona non reputat? Quot martyres primum quidem Christum abnegarunt, post verò ad pugnam redierunt, sed qui lingua tantùm, non animo abnegarant. Caro enim infirma est. Qui negat, excidit, qui rursus confitetur, pugnam repetit. Nõ enim ita Deus quæ mala sunt obseruat, vt quæ bona sunt reprobet. Et fit plerumq; vt in tortura cõstitutus aliquis, non ferendo cedat, non animi proposito, sed dolore superatus: is vbi demissus ab equuleo, ac respirationem nactus fuerit, ad pugnam redit. Modicum ne dictum obseruabitur à Deo, tormenta verò non recensebuntur? Verùm Deus iudicabit, non hominum audacia. Audes Deo leges præscribere, qui & infirmitatem humanam nouit, & auxilium suppeditat, & victoriam largietur?] Hæc Basilij doctrina, neque vniuersaliter vera videtur quoad redeuntes ad cor, neque quoad cadentes absque spe. Quare magis arridet, quod de lapsis prædictis ex Cypriano referebam: humanam scilicet fragilitatem, & tormentorum atrocitatem, non satis cohæsisse, & idcirco à cognoscentibus figmentum nostrum, commiserationem exigere.

6. Nec aliter de iis statuendum, quos cum for-

midolosa carnificum pompa non terruisset, nec diuisi lateris sulcus infregisset, nec ardentes laminæ à triumphalis fortitudinis rigore abducere potuissent *diaboli* tamen *illecebræ. & via ad Deum ferentis impedimenta*, vt loquitur Nazianzenus orat. 18. num. 22. emolliuerunt: Quos inquam vis amoris in suos, inflexit, & molli quadam ac conciliatricula vxoriæ sedulitatis affectione traduxit; vel teneræ sobolis gratia, vt dulci ad amorem, ita facili ad lapsum, auocauit à recto. Dedi ferè S. Ambrosij verba serm. 15. in Psal. 118. ad v. 1. mollitiem illam deplorantis: Cui arieti pietatis declinando S. Hilarius in Psal. 118. ad literam Samech, annotat indictum à Domi-
« no odium parentum & sanguine iunctorum. [Scit
« enim (*inquit*) esse Dominus plures tam inconsulti
« amoris, vt si persistere in martyrij gloria filios
« suos videant, vt tempori cedant, rogent; vt senten-
« tiam mutent, precentur; & pietatis impiæ erga eos
« vtantur affectu; cum anus mater, & pater senex mi-
« serabiles canos filiis in ipso martyrij certamine cum
« inuidia prædurae voluntatis eorum, ostendant. Hinc
« & vxor adsit, filiorum ambitiosa comitatu, oret vt
« potiùs sibi illisque viuat: Hinc fratres & sorores
« blandis nominum suorum familiaritatibus depre-
« centur. Ipsa quoque anima, illecebris iampridem
« capta viuendi, tacitis quibusdam consiliis, ad conni-
« uentiam deflectendæ voluntatis irrepat. Hoc igitur
« in tempore odisse nos patrem, matrem, vxorem, fi-
« lios, fratres, sorores, & ipsam quoque animam Do-
« minus præcepit. Nam hunc eundem sermonem ita
« clausit, post odium vniuersorum dicens; & si quis
« non portat crucem suam, & venit post me, non po-
« terit meus discipulus esse. Ergo tunc odio habendi
sunt,

ſunt,cum portare nos martyrij crucem nolint; cum "
ſequi Deum,exemplo paſſionis dehortentur.Hone- "
ſtum hoc odium & vtile eſt, eos qui ab amore "
Chriſti abducere conantur, odiſſe.] Qui autem "
amore ſuorum emolliri ſe ſinerẽt, damnati meritò ſunt ignauiæ & elumbis mollitiei:quam nego aſſertæ hactenus martyrum conſummatorum fortitudini, quicquam derogare: cum potiùs in eorum decus cedat, eorúmque extollat robur, quos nulla inimica vis dimouere, nullus contrarius impetus extrudere à recto valuit, ſiue validus & ferox hoſtium, ſiue mollis & blandus domeſticorum atque charorum.

Poteſt verò ad vtrumque caput reuocari,illud in quo exerendam vniuerſam martyrum fortitudinem cenſuit S. Cyprianus l. de laude martyrij, nempe inſultus verborum. Nam & verba quædam ſunt perpeſſu aſpera,vt ſannæ, & maledicta, ac contumeliæ;& quædam ſuper oleum mollita,quamuis & ipſa ſint iacula:& in vtriſque retundendis, non parũ emicuit Chriſtiana fortitudo. S.Cypriani ſententia eſt lib.illo de laude martyrij num.10. [Tunc omne "
fidei robur expanditur, tunc credulitas comproba- "
tur,cùm in ſermones vulgi atque in opprobrium "
veneris: cúmque te contra illas populares inſanias "
religioſa mente firmaueris, conniueens ſcilicet ac "
repugnans,quidquid ſuper perſona tua in iniuriam "
Chriſti profanus ſermo iactauerit: vt cum aduerſo "
mari moles oppoſita reluctatur,feriant licet fluctus, "
& reuolutum æquor identidem pulſet; tamen hæ- "
ret immobilis virtus,nec vndis circumſpumantibus "
adoperta ſuccumbit, donec per ſcopulos vis digeſta "
ſe ſupprimat,& ſuperiacens ſaxis, in aperta littoris "

« ſpatia victum æquor euadat. Quid enim eſt in illis
« aliud, quàm ſermo vacuus, & inane colloquium, &
« inanium voluptas praua verborum?]

Excitatio ignauiæ mollium Chriſtianorum, ex tanta martyrum fortitudine.

7. De martyrum fidei, ſumma fortitudine, apertè liquet. Eam ſanè D. Auguſtinus cum alibi tum pulcherrimè ſerm. 168. de tempore obiicit delicatis Chriſtianis, vt eos ſcitè nominat Tertullianus c. 28. de ſpectac. iis inquam qui voluptates captant, cum eas à SS. martyribus tam generosè abiectas audiant; qui ob inane conuicium, aut miſeri cuiuſpiam obloquium, à charitate Dei ſeparantur, cum tamen non ignorent SS. Martyres nec atrociſſimis tormentis potuiſſe à charitate Dei, atque adeò etiam proximi, diuelli; conteſtante Apoſtolo inter martyres eminentiſſimo, ac in omnium martyum, quippe eodem ſpiritu actorum, perſona: Quis nos ſeparabit à charitate Dei? & negante vllam id poſſe creaturam. Expreſſiſſe autem B. Pauli in iis verbis ſpiritum, omnes martyres, S. Ephrem autor eſt in calce prioris encomij SS. Martyrum. Qui etiam in poſteriore eorundem laudatione, propoſita martyrum heroica fortitudine, egregiè & fortiſſimè caſtigat ſegnitiem mollium Chriſtianorum. Eandem martyrum fidei ſummam fortitudinem ad diſcutiendum Chriſtianorum torporem, & roborandam imbecillitatem, ab Eccleſia perpetuò ingeri, tanquam ad id accommodatiſſimam, optimè obſeruauit Laurentius Iuſtin. l. de caſto connubio verbi & animæ c. 8. verbis illis. [Quid eſt aliud ſanctorum vita

quàm infirmorum exhortatio, & pugnantium vigor? In theatro quippe Chriſtianæ militiæ, omnes conſtituti ſunt. Singuli ſua quæque proponunt fortia geſta. In ipſo pueri, puellæ, iuuenes, virgines, viri, ſenes, & decrepiti. Omnes fidei oculo inſpiciendi ſunt, & quanta virtute certauerint conſiderandi. Præ cæteris tamen, agones martyrum multùm fideles quoſque ædificant ad certandum. Vnde ipſa Dei ſapientia, vt eorundem glorioſiſſimum exercitum proferret in exemplum puſillis, voluit in eccleſia paſſiones illorum iugiter recitari, inter quos extitere nonnulli vtriuſque ſexus, qui vltra hominis naturam pugnauerunt acerrimè. Quis etenim non confundetur tepore dormitans? Aut quem non accendet pugnantem pro Chriſto & tribulationibus laborantem ad tolerantiam, ſi audierit, qualiter beata Agatha lætiſſimè & glorianter ibat ad carcerem, & quaſi ad epulas inuitata, ſuum agonem precibus Domino commendabat, ipſáque quàm fortis in mammillarum tortura, in mortis perpeſſione extiterit? Cæciliam quoque quum carnem cilicio domuiſſe, quum organis cantantibus, ipſam in corde Domino; vt corpus ipſius fieret immaculatum decantaſſe, quum plurima tormentorum genera ſuperaſſe cognitum fuerit, nónne & ipſa ſuo multùm prouocabit exemplo? Cuncta beatiſſimorum martyrum vulnera, vincula, carceres, aculeorum cruciatus, lampadum aduſtiones, membrorum ſectiones, excoriationes, perſecutiones, verbera, opprobria, exquiſita & auditu horrenda tormenta, ſuis vocibus clamant, vt fortiter dimicetur.]

Ἀλληλουχία *fortitudinis, pugilum charitatis & fidei.*

8. Saluis omnino, & nullatenus imminutis tantæ fortitudinis iuribus, in fidei martyribus, pergo ad declarandam insignem fortitudinem, quam in alta Ecclesiæ pace, produnt charitatis martyres. Quod vt perspiciatur, operæpretium est, atrocitati tormentorum & cruciamentorum circa quæ martyrum fidei strenuitas proditur, aliam nihilo mitiorem, plerunque etiam horribiliorem carnificinam componere. Eorum inquam symptomatum, & pessimorum corporis affectuum, quorum lues ferax est. Expatiatus in eo argumento est Lucretius extremo libro 6. quem ex parte expressit Maro 3. Georg. à v. 480. & Naso. 7. metamorph. fabu. 2. à. v. 80. & apud Tragicum chorus 1. Oedipi, qui pressum funere funus, longúmque ad manes ordinem agminis mœsti, cum descripsisset, exclamat.

[O dira noui facies lethi,
Grauior letho! Piger ignauos
Alligat artus languor, & ægro
Rubor in vultu, macúlæque caput
Sparsere leues. Tum vapor ipsam
Corporis arcem flammeus vrit,
Multóque genas, sanguine tingit,
Oculique rigent; & sacer ignis
Pascitur artus: resonant aures,
Stillátque niger naris adunca
Cruor, & venas rumpit hiantes.
Intima creber viscera, quassat
Gemitus stridens. Iámque amplexu

Quos

Frigida presso saxa fatigant.
Quos liberior domus elato
Custode sinit, petitis fontes,
Alitúrque sitis latice ingesto.
Prostrata iacet turba per aras,
Orátque mori.]

9. Verum quàm miserè ac diuersimodè, per pestem afficiatur corpus contactum, & quomodò prout virulentia morbi grauior, & aptius ad sensum est corporis temperamentum, acerbior ex ea existat dolor, non tam ex Poëticis descriptionibus, vel lectione librorum de lue, qui plurimi extant à Medicis conscripti, quàm experimento contactorum nuper didicimus: quorum aliqui vi morbi planè acti in rabiem, vt nisi validissimè constricti fuissent, edituri stragem non modicam viderentur: Alij emota mente per fenestras acti præcipites, solo allisi egerunt animas: Quidā quod ille olim cecinit,

[*Ardebant, ipsique suos iam morte sub ægra*
(Dij meliora piis, errorémque hostibus illum,)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.]

Nuper hîc pistor præ luis virulentia in furorem actus, vxorem buxo oblongo ac tereti quo massa farinaria subigitur, cum aliquandiu contudisset, & pene exanimasset, per vespillones constrictus in contactorum diuersorium cum abduceretur, flammas queis ardebat temperaturus desiluit in flumen quod præteruehendus erat, & mersus est. Quæ sors aliis quàmplurimis sui item præ interno ardore impotentibus fuit communis. Faber ferrarius firmissimo & præualido corporis habitu, sui item factus impos, vxorem strangulare diu connisus, cum illa post aliquam colluctationem subduxisset sese, &

ſubtus lectum ſe abdidiſſet puerum tenellum penè interemit. Correptum enim infœlix pater, de ſecundæ contignationis feneſtra præcipitem egit; illico & ipſe conſecutus: cúmque non noua fatuis fœlicitate euaſiſſet indemnis, in fluuium non ita procul poſitum concito curſu deſiluit, & merſus eſt. In Patris Emondi Augerij carmine de Lugdunenſi lue anni 1564. lego mulierem de ſummo tecto filiam deieciſſe, móxque ipſam quoque ſubſecutam, ambas eidem pauimento illiſas ſanguinem ſuum miſcuiſſe, & miſerrimè extinctas eſſe. Tantum in matre, vis morbi potuerat. Hæreo in proxima calamitate. Permulti, conſtante mentis ſanitate, intolerabilibus ſe doloribus vexari, profeſſi, queis nunquam acerbiores perſenſiſſent; & quod pleríſque caſtitatis amatoribus accidebat longè moleſtiſſimum, iis ad venerem moribus prurire, quamuis ingruere mortem, ac ſi laſciuiæ habenas permitterent, æternum impendere exitium non dubitarent, vt deſperanda in eo œſtro repreſſio videretur: quod pleriſque de æterna ſua ſalute & peccati fuga ſollicitis, ſupra vim morbi cæteróqui importabilis acerbiſſimum fuiſſe, non ſemel comperi per tempus calamitatis proximæ. Accepi certis nunciis rem ruboris pleniſſimam. Apud Cauares, adeò cum lue exarſit impuri amoris incendium, vt media in vrbe ſexus infirmior viros vltrò raperet. E noſtris duo, Ioſephi exemplo renouato, dimiſſis palliis mobiles illas petulantiæ pyras, ægrè euaſerunt. Heu pudoris cladem, omni per peſtem corporum clade atrociorem.

Ilias

Ilias malorum, cui misericordiæ martyres, fortiter se exponunt.

10. Ex hac rudi adumbratione pessimi status corporum, totiúsque hominis per pestem, æstimari debet fortitudo martyrum misericordiæ. Hominem enim sano corpore & animo, propter Deum, & ad proximi commodum, vltrò, imo alacriter in eam dolorum immanitatem, & mentis emotionem miserabilem immittere sese, quantæ quámque eximiæ fortitudinis specimen videri debet? At hoc probabilissimè in charitatis suæ stipendia sibi obuenturum, sperare mox debet quisquis ad lue contactorum ministerium accingitur: quod quanquam aliqui diuina benignitate illæsi abeant, tamen id & infrequens admodum sit, & nemo inueniatur, qui illam sibi indemnitatem spondere certò, vel etiam verisimiliter queat. Itaque comparatum esse animo oportet, ad omnem illam malorum iliadem, corpore suo excipiendam: Eámque oculis aut animo obuersantem, despiciat necesse est, quisquis ad hoc ægrorum subsidium aggreditur. Quæ quanta sit fortitudinis excellentia, non habeo quomodò pro dignitate exponam, nisi si illa vsurpem ex S. Cypriano libro de mortalit. num. 24. Christianos confirmante aduersus pestis horrorem. [Hoc quod nunc « corporis vires, solutus in fluxum venter euiscerat, « quod in faucium vulnera conceptus medullitus ig- « nis exæstuat, quod assiduo vomitu intestina qua- « tiuntur; quod oculi vi sanguinis inardescunt, quod « quorundam vel pedes, vel aliquæ membrorum par- « tes contagio morbidæ putredinis amputantur; quod «

« per iacturas & damna corporum prorumpente lan-
« guore, vel debilitatur incessus, vel auditus obstrui-
« tur, vel cæcatur aspectus, ad documentum proficit
« fidei. Contra tot impetus vastationis & mortis, in-
« concussis animi virtutibus congredi, quanta pecto-
« ris magnitudo est? Et quanta sublimitas, inter rui-
« nas generis humani, stare erectum; nec cum eis
« quibus spes in Deum nulla est, iacere prostratum?]

11. Hoc verò, vt de Iobo, & quibusuis SS. Martyribus, propter eorum fortitudinem dixit S. Maximus centur. 4. ex variis cap. 78. hoc inquam, est, exhibere se *lucernas præpotentes*, quæ reflantibus ventis validissimis, & tentationum flabris vehementissimis, ex tanto incommodorum cumulo, inextinctum tamen seruent lumen salutis, nec animis cadant. Et differtur quidem interdum pij ministri à morbo correptio. Reuera tamen ea ad aliquod tempus à contagio immunitas, longiorem exercendæ fortitudinis materiam subministrat, & plerunque maioris perfectionis indigam, quàm deposceret prompta vitæ abreptio per immanem cruciatum. Quod egregiè expressit Nazianzenus Iambico 18. num. 81. supra ignes, enses, barathra, cruces, feras, famem, luxatos & pedibus suis vulsos artus, oculos ruptos, frigus, tenebras, corpora in præceps data, supra omne denique carnificis in tormentis ingenium, extollens tormentum quo animus, per aliquod temporis interuallum, non vano timore ingruentium grauium malorum percellitur. Huic acerbitati, nullum esse æquale tormentum affirmat.

[Ardor doloris, nam metum mox eximit.
Timere verò semper, est semper pati:

Mor

Mortésque ferre plurimas loco vnius.]
Cum ergo luis contrahendæ, & incommodorum omnium quæ luem consequuntur, mortísque etiam ipsius, iustus & plus quàm probabilis metus, hominem lue contactorum ministerio addictum occupet, quo plus ab ea labe nitens ac purus perseuerat, eò diutiùs animi pendeat, & immanem illam animi lanienam diutiùs perferat, necesse est.

Vltro auelluntur à charis, & aduersus verborum iacula obfirmantur.

12. Nec desideratur hoc loco illud fortitudinis argumentum, in quo pleróſque à martyrio fidei iam inito emollitos, ex S. Ambrosio obseruabam: nempe diuulsio à dulci charorum consuetudine. Ex quo enim homo charitate saucius, huic se sancto operi addixit, æquè per vniuersum ministerij tempus refugitur, ac lethifer morbus, quem iure in alios transfusurus timetur. Quare adhuc sanus & incolumis, horrorem sui, iustúmque timorem aliis ingenerat; vt etiamnum viuentem, præmori quodammodò suis, & à ciuili societate extraneum fieri oporteat, quæ non est exigua fortitudinis materia: & ratione eius pugiles Christi, quod S. Maximus centur. 5. ex variis cap. 75. egregiè expendit, Melchisedechum quodammodò referunt, facti sine patre, sine matre, sine genealogia, non habentes quo pacto à carne & natura teneri possint, propter comparatam affinitatem cum spiritu robustorum. Et cernitur hîc quoque sancta illa ebrietas, quam in fidei martyribus suos despicientibus, celebrat S. Augustinus in psal. 35. & 74.

Ad

Ad extremum, habet quoque hîc locum, fortitudo aduersus verborum iacula, quam in fidei martyribus exposcebat S. Cyprianus. Eius enim fortitudinis, nusquam vsus non est Christiano, viuenti & agenti Christianè, cui nunquam desunt qui obstrepant, & intortis maledicentiæ iaculis, sint infesti. Neque igitur in tam sancto támque Christiano ministerio, eos pietatis, & probæ germanissimæ humilitatis, ex ore filiorum huius seculi; qui quandoque per errorem crassum, aliquando per malitiam meram, & ex libidine in alienam famam grassandi, piam mentem sanctorum Christi athletarum, sinistrè interpretantur, & aliorsum auertunt, atque distorquent dicta eorum, factáque. Sunt etiam qui summæ charitatis opus, à gratuitæ operæ ministris, tanquam debitum exigant. Nec desunt qui per summam ingratitudinem causas sibi fingentes querelarum à sannis non temperent, aut eos conuitiis proscindant, quorum gressibus accidere, & exosculari demississimè vestigia, si mens non læua fuisset, consentaneum foret. Vt taceam vlteriorem malorum pro bonis repensionem, quæ in hóc genere noua non est. Nam S. Cyprianus, vt in eius vita scribit Pontius, nullo in Ethnicos lue contactos officij genere prætermisso, postmodum abstersa lue, exilio multatus est. Quæ omnia expromendæ Christianæ fortitudinis materiam suppeditant, nec exiguam, nec infrequentem.

Eorum eminentissima fortitudo, concluditur.

13. Ratum igitur esto, fortitudinem in misericordiæ martyrio requisitam, æmulari robur animi

necessa

necessarium martyrio in causa fidei: & ad hos quoque in Ecclesiæ pace martyres, accommodari iure posse, quæ de fortitudine martyrum sub typo militum Gedeonis, lagenas confractas educentium in præliū, pulcherrime tradunt S. Augustinus q. 49. in iudices S. Prosper 2. p. de promiss. c. 18. S. Gregorius 30. moral. c. 23. & 34. & Rupertus l. 1. in Iudic. c. 11. Bellé quoque in eósdem cadit, quod de fortitudine Christianorum pugilum Ethnicis agonisticis collatorum, traditur à Tertulliano c. 6. Scorpiaci, refellente Gnosticos Deum crudelitatis incusantes, ob approbatum martyrium. At è contra Tertullianus, maximè decuisse demonstrat, hanc fortitudinis exercendæ materiam suis præbere, qua & clariores efficiantur, & ad immarcescibilem coronam ius comparent: cum sine probro agonothetes, ad ictus & vulnera quæ ipsi pyctes non refugiant, aduocet certaturos. [Ab æuo (inquit Tertullianus,) « dignissimum creditum est, studiorum experimen- « tum, committere artes, corporum & vocum præ- « stantiam expendere, præmio indice, spectaculo « iudice, sententia voluptate; qua nulla sunt prælia, « nulla sunt vulnera, pugni quassant, calces arietant, « cæstus dilaniant, flagella dilacerant: nemo tamen « agonis præsidem suggillauerit, quòd homines vio- « lentiæ obiectet. Iniuriarum actiones extra stadium: « sed quantum liuores illi, & cruores, & vibices « negotiantur intendis, coronas scilicet, & gloriam, « & dotem, priuilegia publica, stipendia ciuica, « imagines, statuas, & qualem potest præstate sæ- « culum de fama æternitatem, de memoria resurre- « ctionem. Pyctes ipse non queritur; dolere se non « vult, corona premit vulnera, palma sanguinem «

obscu

« obſcurat, plus victoriarum eſt quàm iniuriarum.
« Hunc tu læſum exiſtimabis, quem vides lætum?
« Sed nec victus ipſe, de agonotheta caſum ſuum ex-
« probrabit. Deum dedecebit artes & diſciplinas ſuas
« educere in medium, in hoc ſæculi ſpatium, in ſpe-
« ctaculum hominibus, & Angelis, & vniuerſis
« poteſtatibus? Carnem atque animam probare de
« conſtantia, atque tolerantia? Dare huic palmam,
« huic honorem, illi ciuitatem, illi ſtipendium?]
Hæc in noſtros quoque chariratis agoniſticos, quàm rectè cadant, cum tanta generoſitate, & ſuorum incommodorum contemptione certent cum compare inuulnerabili, (peſtem dico,) & læti, contractæ vt plurimum virulentiæ, mortem inferenti inſultent, nemo non videt. Itaque extra dubium eſt, congruentiſſimè, certè aptiùs in hos cadere, quæ S.Cyprianus l. de opere & eleemoſinis, de erogantibus eleæmoſinam in hunc modum diſputat, quandoquidem hæc quoque ſumma eſt eleæmoſina, ac ſubuentio, qua cogitari non poſſit
« maior, aut fructuoſior ei cui impenditur. [Munus
« bonum eſt eleæmoſina, omnibus qui faciunt eam
« coram ſummo Deo. Quale munus eſt, fratres cha-
« riſſimi, cuius editio Deo ſpectante celebratur? Si
« in Gentilium munere, grande & glorioſum vide-
« tur, proconſules vel Imperatores habere præſen-
« tes, & apparatus ac ſumptus apud munerarios ma-
« ior eſt, vt poſſint placere maioribus: quanto illu-
« ſtrior muneris & maior eſt gloria, Deum & Chri-
« ſtum ſpectatores habere? Quanto iſthic & appara-
« tus vberior, & ſumptus largior exhibendus eſt, vbi
« ad ſpectaculum conueniunt cœlorum virtutes?
« conueniunt Angeli omnes: Vbi muneratio, non

quadri

quadriga, vel consulatus petitur, sed vita æterna præstatur: nec captatur inanis & temporarius fauor vulgi, sed perpetuum præmium regni cœlestis accipitur?] Diceres scripta de hac eleæmosina; tam apposité in eam cadunt.

CAPVT IV.

Perfecta in vtroque martyrio configuratio cum Christo qui est testis fidelis.

1. QVia verum martyrium, vt scitè dixit Lucifer Calaritanus l. quod moriendum sit pro Dei filio, *singularis imitatio est dominicæ fortitudinis*, meritò post factam fortitudinis in vtroque martyrio micantis contentionem, gradum facimus ad eorum analogiam cum Christi martyrio.

Christus verè ac propriè martyr.

Illud verò ante omnia supponendum est, Christum Dominum verè ac propriè martyrem fuisse, ac etiam martyrij principem & magistrum. Agnoscunt martyrem Christum, graues Scholastici. Altissiodorensis l. 3. summæ tract. 7. cap. penultimo, Richard. quodlib. 1. art. 1. q. 6. Martinus de Magistris q. 5. de martyrio *initio*, & alij. Imo nihil in Christo à martyrio vacasse, ait Gulielmus Paris. lib. de leg. c. 28. *sub finem.* Patres quoque, Christum martyrem statuunt. Origenes tomo 9. in Ioan. ad illud *ecce Agnus Dei*, vocans martyres, *victimas primæ victimæ cognatas*, id est Christo, & idcirco *conspectas à Ioanne iuxta cæleste altare.* Quod

Quod ex S. Ambrosij sermone, notatum quoque est a Paschasio Rathberto l. de Corp. & Sanguine Dom. pag. 141. & ex parte etiam expressum fuit à Nazianzeno carmine de vita sua num. 127. vbi vocat martyres *secundas victimas*, nempe præ Christo. Sed & orat. 18. num. 7. vocat Christum *primum martyrem*. Et orat. 3. vocat simpliciter & absolutè *martyrem*, exprobrans Iuliano, quod aduersus Christi sacrificium sua piacula statuisset; aduersus eum cruorem quo mundus purgatus est, cruores suos; bellum aduersus pacem; aduersus resurrectionem insurrectionem: (alia huiusmodi antitheta congeminat,) tandémque concludit: *aduersus martyrem, ne martyres quidem.* Quod ibi Elias ita accipit, vt sensus sit, aduersus Christum antonomasticè martyrem (quippe confessum coram Pilato bonam confessionem,) ne martyres quidem esse pateris: verùm conaris vt Christo hinc quoque mœrorem inferas, eorum martyrium obscurare, confictis aliis cædium causis. Qui sensus æquè negotio præsenti inseruit, ac ille alius quem Billius rectè præfert tanquam genuinum. Nempe Iulianum habuisse quidem aliquid, (etsi impium & nefarium,) quod Christo opponeret, vt sanguinem aduersus sanguinem; sacrificia aduersus sacrificium, manum aduersus manus in cruce extensas, insurrectionem aduersus resurrectionem, &c. At quos martyri, (hoc est Christo, antonomasticè sic dicto,) martyres opponeret, nullos omnino habuisse. Vtraque interpretatio æquè fert quod intendimus. Consonat S. Augustinus in Psalm. 63. *initio*, vbi ait Christum esse primum qui passus est, & ex eius contuitu reliquos martyres fortes euasisse. Ideóque

eum

eum *Regem martyrum* appellat. At serm.48. de Sanctis, aliis vocibus, eodem sensu, vocat *martyrem martyrum, testem testium.* Summum martyrem, vocat auctor libri de dupl. martyrio apud Cyprianum. Solum nomine martyris donandum, censuerunt Lugdunenses martyres apud Eusebium lib. 5. histor. c. 3. refugientes perhonorificam martyrum appellationem, qua donabantur cum essent martyres designati. S. Cyprianus, aut quisquis auctor libri de oper. Christi Card. serm. de Passion. sanctum latronem, ait factum Christo collegam martyrij: Itémque S. Ephrem in encomio SS. 40. martyrum, ait, Christum passionis ac martyrij sui socios, vbique instruxisse: quæ locutiones, Christi martyrium disertè supponunt; quod item agnoscunt S. Maximus serm. 1. de S. Cypriano, exponens calicem martyrij, Damascenus 4. de fide c. 10. in septima baptismi specie, Rupertus latè & optimè, loco postea proferendo, Richardus Victor. suo cap. 13. in Cantica. Seruus Dei, Episcopus Afer apud Gennadium & Honorium Augustodunensem in catalogis, refellens eos qui aiebant, Christo in martyrij remunerationem fuisse concessum post resurrectionem, vt tum primùm videret Deum oculis carnis. Denique Stephanus Durantus l. 1. de ritibus c. 1. num. 11. eodem refert priscam denominationem insignis basilicæ à Constantino magno exædificatæ, & solemnissimo apparatu dicatæ in Caluariæ monte, quam *magnum martyrium*, dici placuit. Perperam enim interpres apud Eusebium l. 4. de vita Constantini à c. 40. vertit *martyrum domum*, cum absolutè fuerit retinenda Græca vox latio donata *martyrium*, quam in eo sensu vsurpat Augu-

stinus 22.ciuit. c.8 Isidor. 5.Orig. c.4.& Vualafr. cap.6. rerum Eccles. Dicta autem est Ecclesia illa, *magnum martyrium*, à Christo, ibidem passo martyrium. Ait quidem Cyrillus Hierosol. cathec. 14. eam solùm à Constantino extructam basilicam, inter cœteras sacras ædes montis Caluariæ, sortitam nomen *martyrij*, quia ibi Apostoli, accepto Spiritu sancto, facti sunt testes resurrectionis Christi: quo aptat illud Sophoniæ 3. *expecta me, in die resurrectionis meæ in futurum.* Ipse legit *in testimonium*: Tamen cum Apostoli, Spiritum sanctum, eo visibili apparatu quo initium factum est publicæ testificationi Euangelij, non acceperint in Golgotha, sed in ciuitate, vbi induti sunt virtute ex alto, verisimile admodum est, quod ex Durantio dixi: nempe basilicam illam primariam, dictam fuisse *magnum martyrium*, à martyrium ibidem passo *martyrij magistro*, prout Christum appellat S.Ireneus lib.3. c.12. Hæc pleniore manu, ex PP. & Ecclesiastica antiquitate congessi; quod mirari subiuerit Pamelium, diligentem cæteróqui scriptorem, ad librum de duplici martyrio, (qui inter nothos D.Cypriani partus habetur) num.5.affirmare, locutionem qua Christus martyr appellatur, abhorrere ab vsu veterum, ideóque non esse probandam. Hoc vides, manifestè falsum esse, quamuis non diffitear, differentiam longè maximam esse inter Christi cœterorúmque martyrium; & meritò reliquos dictos esse *secundas victimas*, quod Christus multis partibus omnes martyres superet, vt latè expendit S. Augustinus tract.84. in Ioan. & Espencæus in 2. ad Timoth. c.2.

Prior

Prior titulus martyrij in Christo.

2. Sic constituto vero ac proprio Christi Domini martyrio, quale ferunt allegata Patrum testimonia, móxque ex nonnullis Scripturis firmabimus, occurrit duplex modus quo Christum, martyrem fuisse, exponi potest. Neque enim nouum est, vt quis ex duplici, (vt sic dicam,) totali titulo, martyrium subeat; quandoquidem multæ virgines, & quia Christianæ, & quia inquinationem refugientes, martyrio sunt perfunctæ. Similiter ergo, martyrij in Christo duplex titulus, & vterque idoneus, proferri potest. Priorem attigit Billius ex Niceta ad orat. 18. Nazianzeni, & Elias Cretens. ad orat. 3. quod scilicet Christus, idcirco habendus sit martyr, quia interemptus est, cum ob traditas plerasque veritates morales, ob quas in Pharisæorum & aliorum corruptissimorum hominum odium incurrit: Tum maximè, quia constanter euulgauit illam sublimissimam fidei veritatem, qua patrem suum dicebat DEVM. Quam bonam confessionem confessus est, testimonio reddito coram Pilato, vt loquitur Apostolus. 1. Timo. 6. Vbi etiam cap. 2. additur, Christum dedisse se testimonium Græcè μαρτύριον, quod ibi S. Chrysostomus & Theodoretus, de martyrio Christi in passione interpretantur. Eodem sensu Christus initio Apocalypseos, vocatur fidelis testis, Græcè μάρτυρ. Quod luculenter in eum locū his verbis enucleauit Rupertus. [Verè testis, quod « græcè dicitur martyr, quia & natus ob testificandam « veritatem, & mortuus est pro testimonio veritatis, « quemadmodum ipse Pilato dicit: ego in hoc natus «

" ſum, & ad hoc veni in mundum vt teſtimonium
" perhibeam veritati. Nam & pater quidem teſtis, de
" quo ipſe Ieſus Chriſtus, & teſtimoniũ, (*inquit*,) per-
" hibet de me, qui miſit me, pater: & Spiritus ſanctus
" teſt s de quo idem, cùm, (*inquit*,) venerit paracletus,
" quem ego mittam vobis à Patre, ſpiritum veritatis,
" qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit
" de me. Sed hæc ſola eſt perſona, quæ pro teſtimonio
" veritatis mortem ſuſtinuit, vnde & dignè ſolus hic
" idem filius dicitur teſtis. Et multi quidem teſtes
" veritatis mortem perpeſſi ſunt propter verbum
" teſtimonij ſui; vnde & græco nomine, martyres eos
" ſancta Eccleſia nominare conſueuit: ſed non parua
" diſtantia eſt, ob quam & iſte, etiam cum additamen-
" to, ſplendide dicitur teſtis fidelis. Nam quod te-
" ſtis iſte teſtificatus eſt, priùs vidit & audiuit, quàm
" in hunc mundum veniret: priùs inquam vidit &
" audiuit, & poſt in hoc natus eſt, & ad hoc venit in
" mundum, vt teſtimonium perhiberet veritati,
" quemadmodum & coram præſide iam dicto, ipſe
" dixit. Hinc & Baptiſta Ioannes: qui de cœlo venit,
" ſuper omnes eſt: & quod vidit & audiuit, hoc teſta-
" tur Omnes alij de terra venerunt, & priùs nati ſunt
" quàm aliquid ſcirent, & poſt acceperunt aliunde ab
" alio indice, quod teſtificando dicerent, & hoc ipſum
" non perfectè, ſed ex parte, vno ex ipſis Paulo Apo-
" ſtolo dicente: ex parte enim cognoſcimus, & ex par-
" te prophetamus. Solus ergo teſtis ille fidelis, id eſt
" talis, qui antequàm huc veniret ad teſtificandum,
" rem viderit & audierit; tam certus, vt non ex par-
" te, ſed totum perfectè cognouerit & propheta-
" uerit.]

3. Eodem denique referenda videtur plagula
illa

illa orationis S. Methodij de martyribus, exſcripta à Theodoreto dialo. 3. verbis illis. [Adèo admirabile, « & tanto ſtudio expetendum eſt martyrium, quod « ipſe Dominus Ieſus Chriſtus filius Dei, ſe id hono- « rare teſtatus ſit, non rapinam arbitratus ſe eſſe « æqualem Deo, vt etiam eo dono, hominem ad « quem deſcendit, coronaret.] Senſus Methodij non « videtur eſſe alius, quàm quod Chriſtus quoque, martyrium ſubire voluerit, illudque ſubeundo honorare, dum non arbitratur rapinam, eſſe ſe æqualem Patri, exemplo nequam illius inter Ethnicos filij, qui Saturnum patrem rapaciter ablato regno exauctorauit, iuxta perpulchram loci illius Apoſtolici interpretationem explicatiùs traditam ab Iſidoro Peluſiota: Cum Chriſtus è contra, Patrem ſuum, Deum dixerit, ſéque ei æqualem, & eam ob cauſam, mortem exceperit.

Poſterior titulus martyrij in Chriſto.

4. Alter titulus veri in Chriſto martyrij, altérque idoneus modus exponendi quomodò Chriſtus fuerit propriè martyr, ducitur ex eo quod Chriſtus, pro nobis à captiuitate redimendis, & conciliandis cum Patre, ſanguinem ſuum fuderit, tandémque vitam ſanctiſſimam abiecerit. Hic quidem titulus, non quadrat cum martyrio voce tenus ſpectato, quia iuxta hunc titulum, Chriſtus (ſaltem directè,) non obiit ad alicuius veritatis teſtificationem; ſed tantùm ad æternam calamitatem ab aliis auertendam, & ſalutem æternam iiſdem ſua temporaria morte curandam. Vt tamen titulus ille ſit ad verum martyrium idoneus, ſatis eſt, quod mors eo titulo

excepta, ſit ſufficiens ad concilianda homini puro ſic morienti, illa ipſa decora quæ martyrio ad veritatis teſtificationem excepto parantur; illud nimirum gratiæ & gloriæ ſuperpondium, quod aduehitur martyrio voce tenus conſiderato, ſiue ad teſtificationem diuinæ alicuius veritatis excepto. Quæ omnia probata manent ex diſputatis tota parte 3. qua tituli illius idoneitas, ad eos veri marttyrij fructus, vltra operantis merita & veluti ex opere operato conuehendos, latè fuit ſtabilita. Neque verò nouum eſt, vt vox quæ penes eius corticem ad vnum aliquid arctanda eſſet, poſtea ad aliud ſimile vel affine, ei ve ſubrogatum, aut non diſparibus prærogatiuis gaudens extendatur; quamuis non conſentaneè ad extimam vocis faciem, & primæuam notionem. Ita ergo accidere potuit in hoc negotio. Tametſi difficile quoque non foret, teſtificationem alicuius veritatis à Chriſto ſic moriente factam proferre. Atteſtatus enim eo pacto eſt, inſigni illi amori quo ſic Deus dilexit mundum, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, tradens in eum finem vnigenitum ſuum. Qui item vt cognoſceret mundus, quàm diligeret Patrem id exoptãtem, tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Agnoſcunt hunc martyrij in Chriſto titulum Scripturæ & Patres, à quibus paſſim ea mortis per Chriſtum exceptæ cauſa traditur, vt bono noſtro conſuleretur, & deſtructis peccati nexibus, captiuitate exſolueremur. Et quamuis prior titulus videatur vulgatior, & cum vocis *martyr*, cortice cohærentior; tamen hic ſecundus, eſt apud Patres, & in ſcripturis vulgatior, quippe commodior ad ſuſcitandam pietatem noſtram,

vrgendosque mortales, vt si amare piget, at redamare, non pigeat.

5. Nexuit vtrumque titulum Clemens Romanus 5. Constit. cap. item 5. verbis illis quibus Christianos animat ad alacriter subeundum martyrium imitatione Christi, *martyrij Magistri* vt eum iam supra ex Irenæo nominauimus. [Quicunque artem « quampiam discit, cùm videt magistrum suum opere « & experientia artificium suum perficientem, idem « quoque studet opus iniunctum simile efficere: « quod quidem si assequi non queat, non est in eo per- « fectus. Et nos ergo cum magistrum habeamus Do- « minum nostrum Iesum Christum, cur doctrinā eius « non imitamur? Quoniam ille à se repudiauit relaxa- « tionem, voluptatem, gloriam, diuitias, superbiam, « copias auxiliares, matrem & fratres, imo etiam « vitam suam: Idque tum propter pietatem erga « Deum Patrem, tum propter charitatem erga ho- « mines; perpessus non solum persecutionem & ver- « bera, probra, & ludibria, sed etiam cruci affigi, « vt Iudæos, & Gentiles ad pœnitentiam adductos « seruaret. Si igitur ipse propter nos requiem respuit, « neque in subeunda cruce erubuit, neque mori in- « glorium existimauit, quare nos passiones eius non « imitamur, & eius causa ipsam etiam vitam no- « stram, ipso nobis tolerantiam præbente, non de- « serimus? Ille enim propter nos, nos verò propter « nos ipsos.

Et fidei, & misericordiæ martyres, Christo configurati.

Iam quomodò in alterutro martyrij titulo, Chri-

ſtum teſtem fidelem exhibeant, cum fidei, tum miſericordiæ martyres, non eſt obſcurum. Vtrique certè configurantur Chriſto per ſocietatem paſſionum illius, & exceptam reipſa mortem, quæ eſt illuſtriſſima cùm Chriſti morte configuratio, & expreſſior quam quę per baptiſmum perficitur iuxta Apoſtolum, vt rectè docet Clemens Rom. capite illo 5. agens de catechumeni martyrio, & docens eum ſaluari, non minùs quàm ſi aqua lotus fuiſſet, cùm perfectiùs commoriatur & conſepeliatur Chriſto, quàm is qui baptizatur immiſſus aquæ, eáve perfuſus. Eiuſdem verò libri quinti cap. 1. idem Clemens cohortans fideles ad erogandam largè benignitatem martyribus in carcere detentis, rationem reddit quæ hanc martyrum cum Chriſto configurationem expreſſiorem, optimè « exhibet. Sic enim ait. [Qui propter nomen Domi- « ni Dei noſtri damnatus eſt, hic eſt ſanctus mar- « tyr, frater Domini, filius altiſſimi, receptaculum « Spiritus ſancti, per quem illuminationem gloriæ « Euangelij ſinguli fideles acceperunt, cùm digni ha- « biti ſunt immortali corona, & teſtimonio paſſio- « num eius, ac ſocietate ſanguinis ipſius, vt confor- « marentur morti Chriſti in adoptionem.]

6. Exemplo item Chriſti, & fidei & miſericordiæ martyres, doctrinæ reuelatæ atteſtantur, nobiliſſimo modo, vt tractatum ſupra eſt agendo de teſtificatione fidei per martyres cap. 1, huius partis. Vtrique denique ob hanc expreſſionem Chriſti, & cum eo configurationem, eundem Chriſtum habent fortitudinis, ac patientiæ, & totius gratiæ ad talem mortem ſubeundam neceſſariæ, fontem vberrimum. Qua in re perplacet pius æquè

ac

ac elegans de more Bernardi locus, ex ſerm.61. in Cant. quo duplicem in Chriſto Domino ſtatum conſiderans, crucis ſcilicet & gloriæ,hanc in ſplendore, illam in pallore eſſe dicit, eóque transfert illud Pſaltis Pſalm.67. *poſteriora dorſi eius in pallore auri.* Eo autem aſpirare ſponſam Eccleſiam, præſertim ratione martyrum, affirmat, dicens Eccleſiæ quoque poſteriora, eſſe in pallore auri [quæ fuſcum non erubuit crucis, vſtionem paſſionis non horruit, liuorem vulnerum non refugit: etiam complacet ſibi in illis, & optat nouiſſima ſua eſſe horum ſimilia. Idcirco denique audit; columba mea in foraminibus petræ, quòd in Chriſti vulneribus tota deuotione verſetur, & iugi meditatione demoretur in illis. Inde martyrij tolerantia, inde illi magna fiducia apud Deum eſt altiſſimum.] Ex ea Chriſti pallentis & martyris configuratione, ex ea martyris per amorem & imitationem inhabitatione intra Chriſtum, oriri, vt paulo ante tetigit, vniuerſam martyrij tolerantiam, in hæc verba paulo poſt tradit. [Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro, non modò fortiter ſed & alacriter, ſacrum è carne ſua circumſpicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in viſceribus Ieſu, vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si in ſuis eſſet viſceribus ſcrutans ea, ferrum profectò ſentiret. Dolorem non ferret, ſuccumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum ſi in modum petræ duruerit? Sed neque hoc mirum, ſi exul à corpore, dolores non ſentiat corporis. Neque hoc facit ſtupor, ſed amor. Submittitur enim

« sensus, non amittitur: nec deest dolor; sed superatur, sed contemnitur. Ergo ex petra, martyris fortitudo, inde planè potens ad bibendum calicem Domini. Et calix hic inebrians, quàm præclarus est, præclarus inquam atque iucundus, non minus imperatori spectanti, quàm militi triumphanti. Gaudium etenim Domini, fortitudo nostra.] Itaque & qui pro fide cæduntur, & qui in ministerio charitatis occumbunt, Christo martyrum primicerio configurantur, intra eius vulnera pro nobis excepta, sedem habent; indéque cœlestes suppetias ac fortitudinem, ad martyrium quisque suum, alacres hauriunt.

Posteriores, expressius.

7. Ausim tamen contendere, martyres charitatis, illustriùs & expressiùs configurari Christo martyrij principi: atque adeò quia per viciniam ad primum in vnoquoque genere, quod est mẽsura cœterorum, attenditur perfectio omnium quæ sunt sub eo genere, constare inde poterit, quanta, quamque pretiosa sit martyrij huius perfectio. Eam verò illustriorem martyrum charitatis cum Christo configurationem, non difficile erit ex illis colligere, quæ S. Augustinus tract. 84. in Ioan. proponit, tractans martyrum fidei cum Christo comparationem. Eos enim præ Christo depreciat, cum ex aliis capitibus, tum ex eo quod non habuerint potestatem ponendi animam suam, nec liberum eis fuerit, dicere: Nemo tollit eam à me. Item ex eo quod non sint mortui pro aliis, siue ita vt mors eorum cesserit in abstersionem peccatorum alieno-

tum. Quæ tametsi Christo, peculiari ac præcipuo iure sunt tribuenda, tamen per analogiam quãdam, in martyres quoque charitatis cadunt. Verè enim nemo tollit ab eis animam, sed ipsi sponte eam ponunt exemplo Christi: quia cum sani essent, posséntque se periculis subducere, lubentes volentésque, sola vrgente proximorum charitate, in illa irruerunt. Et cedit aliquatenus ea mors, in remissionem peccatorum alienorum. De illis enim præcipuè agimus, qui vt proximos in spiritu iuuarent, ministrandis Sacramentis, ac ægris Christiano ritu expiandis, & ad bonam mortem disponendis, prodeunt in hanc arenam. Quanquam idem quoque aliqua ex parte valet quoad laicos, qui eo spiritu quo supponimus, in hoc opus incumbunt: cuiusmodi magnam partem erant Alexandriæ sexcenti illi parabolani de quibus l.18.C.de Episc.& Cleric. Nam & salutem præsertim æternam eorum quos iuuant, propositam habent: & ad eam, cùm piis alloquiis, tum exemplo charitatis suæ, & egregiorum virtutis factorum, ægros incendunt: Vt proinde mortem obeuntes in sancto illo ministerio ex prædictis finibus suscepto, aliquatenus dici possint obire propter salutem proximorum, & remissionem peccatorum eorum: Non quidem litrum pro illis appendendo, (frater enim non redimit, redimet homo?) sed tamen curando, vt impensa pro eis à Christo redemptio, cassa non euadat, sed intentum à Christo exitum, fructúmque cõsequatur. Itaque charitatis pugiles, (quod de fidei martyribus à S. Cypriano dictũ est, sub finẽ libri de laude martyrij,) *socio Christi cruore decorari*, & quidẽ excellentissimo modo, satis supérque videtur confirmatum.

CA

CAPVT V.

Mors in ministerio charitatis, holocaustum est, quo se homo, non minus quàm in martyrio pro fide, Deo consecrat.

1. ET hoc quoque, ad aliquam cum Christo Domino configurationem spectat. Nam Christus obtulit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, ita vt eius martyrium, veram ac propriè dictam sacrificij rationem habuerit: Quod ex variis Apostoli locis, Sacerdote item & ara expressis, luculenter in hunc modum tradidit S. Chrysostomus, orat. in crucem
« & confessionem latronis. [Pascha nostrum immo-
« latus est Christus. Vbi immolatus est? Cedo. In
« excelsa cruce. Nouum & peregrinum altare, cum
« nouum & inusitatum fuerit sacrificium. Idem enim
« & sacrificium, & sacerdos erat; sacrificium secun-
« dùm carnem, sacerdos secũdùm spiritum. Idem im-
« molauit, & immolabatur. Audi iterum Paulum di-
« centem. Omnis enim Pōtifex ex hominibus assum-
« ptus, pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad
« Deũ: Vnde necesse est & hunc habere aliquid quod
« offerat. Ecce seipsum offert. Alibi verò iterum ait.
« Sic & Christus semel oblatus est, ad multorum ex-
« haurienda peccata. Ecce hic oblatus est: Ibi seipsum
« obtulit. Vidisti, quomodò idem, sacrificium, seu
« victima & sacerdos fuerit? Fuit crux, etiam altare.]

Martyrium fidei, sacrificium.

2. Martyres igitur, Christi Domini imitatione, Deo

Deo delibantur, vt Apostolus de seipso dixit, *Ego iam delibor*, quod passim antiqui Patres legunt, *Ego iam immolor*. Eámque immolationem Deus acceptissimam habet, ita vt quamuis apud seculum æstimata sit afflictio exitus illorum, & quod à nobis est iter, exterminium, tamen Deus iuxta sapientem cap. 3. quasi holocausti hostiam illos acceperit: quod Lucifer Calarit. l. quod moriendum sit pro Dei filio, & passim Patres cæteri, de martyribus interpretantur. Et in eundem sensum accipit S. Hilarius illud Psalmi 65. *introibo domum tuam in holocaustis*, latè de martyrij holocausto differens. Sed pulcherrimè S. Dorotheus in expositione 2. dictorum quorundam S. Gregorij Nanzianzeni decantatorum in SS. Martyres. Non memini quidem legere apud Nazianzenum ea verba quæ ex eo interpretatur Dorotheus. Tametsi orat. 25. num. 41. ea ipsa vsurpat de Catholicis. Tamen quin alibi à Theologo dicta sint de martyribus, sic referente & exponente S. Dorotheo, dubitare non licet. [Videamus (ait S. Dorotheus,) quid docere nos gestiat D. Gregorius de SS. Martyribus: Ait enim; sacrificia viuentia, holocaustomata rationabilia. Quid est sacrificia viuentia? Sacrificium dicitur, quicquid sacrum Deo libatur, subiice veruecem, vel bouem vel aliud quid simile. Quid autem ait de sanctis martyribus, sacrificia viuentia? Aries ductus ad sacrificium, iugulatur primùm & occiditur, postea diuiditur, & in frustra conciditur, atque ita immolatur Deo. Sancti autem martyres, viuentes conciderunt carnes suas, excoriati, secti, cruciati, multis laboribus & tormentis afflicti. Quorum aliis tortores manus abſciderunt, aliis linguam extraxe-

runt,

« runt, aliis oculos effoderunt, aliis latera dissuerunt,
« ita vt ordinem & harmoniam intestinorum suo-
« rum possent cernere. Quæ omnia & viuentes, &
« habentes adhuc in corporibus animas patiebantur.
« Quare optimè, sacrificia viuentia appellati sunt.
« Holocautomata verò rationabilia, quare dicti sũt?]
Interserit longuam expositionem sacrificij simpliciter dicti, & holocausti, & discriminum vtriusque: quæ breuiter ad hoc reuocantur, quod in priore, aliqua tantùm victimæ pars offerebatur, in holocausto autèm tota victima comburebatur in signum perfectorum hominum qui se totos Deo donant &
« incendunt in odorem suauitatis. Tum addit. [Sic igi-
« tur sancti martyres, totos sese Deo obtulere, ne-
« que solùm seipsos, sed & quæ ipsorum fuerant, &
« quæ circa ipsos. Aliud enim nos sumus, vt ait Basi-
« lius, aliud nostra. Aliud nos, aliud quæ circa nos.
« Nos sumus mens & anima, nostrum est corpus,
« circa nos sunt possessiones, & alia huiuscemodi. Ob-
« tulerunt ergo sese, primùm Sancti Deo, toto cor-
« de, tota anima, tota virtute, vt scriptum est, dili-
« ges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex
» tota mente, ex tota anima tua. Non solùm enim fi-
« lios, vxores, gloriam, pecunias, & cæteram om-
« nem substantiam contempserunt, sed & sua pro-
« pria corpora tradiderunt. Quare rectè dicuntur, ho-
« locautomata. Rationabilia autem, quia rationa-
« le animal est homo, & sacrificium perfectum Deo.]
Pergit de iisdem SS. martyribus exponere illa alia
« Nazianzeni verba, [Deum cognoscentes, & à Deo
« cognitas oues, quarum mandra lupis est inuia.] In quibus non hæreo quod ad martyrum sacrificium de quo agimus, non ita proximè spectent. Est igitur

tur martyrium in causa fidei toleratum, genus sacrificij Deo acceptissimum.

Et refugit quidem Deus, execratúrque humanas hostias, contra quam Satan eius generis victimarum auidissimus: vt propterea olim tam multis locis sibi humano sanguine litari curauerit, vt Tatianus, Porphyrius, Eusebius, Theodoretus, aliíque à nobis suo loco prolati, latè referunt. Imo quia cibus eius electus, lego apud oculatum testem omni exceptione maiorem, in occiduarum Indiarum amplissima ciuitate Themistitana, priusquam à Christianis obtineretur, cordibus pusionum & puellarum supra viginti millium, quotannis, eidem cruentissimo & capitalissimo generis humani aduersario, fuisse litatum. Hanc carnificinam, & omnem humani sanguinis effusionem, specie religionis patratam, abominatus semper est Deus, tametsi internum sacrificium sibi à martyribus interexcipiendam mortem oblatum, habuerit acceptissimum. Appello sacrificium internum, patientiam propter Deum qua martyr tormenta & mortem excipit, flagránsque diuino amore, suauissimum & fragrantissimum odorem, adolet Deo, vt loquitur D. Augustinus 10. ciuit. cap. 4. Quid verò aliud in toto martyrij ambitu gratum Deo posset accidere? Nam trucidatio quidem martyris quatenus est actio persecutoris, immane scelus est, nec tantùm contra iustitiam, quia innoxius cæditur & absque iure, sed etiam contra virtutem pro qua martyr occumbit, & contra Dei maiestatem cui martyr attestatur. Quod ergo Deus habet in martyrio acceptum, est interna oblatio qua martyr per patientiam se offert Deo, & quod exteriùs perficit carnifex

fex

ſex in eius corpore, hoc ipſe interiùs præſtat in cultum numinis: Ac proinde id quod Deo gratum eſt in martyrio & ſacrificio hominis, non eſt externa immolatio, ſed id cuius hæc eſt index ac ſignum, nempe internum ſacrificium, quod vnum in antiquis ſacrificiis Deo placuiſſe, autor eſt S. Auguſtinus lib. 10. ciuit. cap. 5. & ſæpè alibi.

Non arrogo cuiuis vero martyrio, veram & propriam rationem ſacrificij; quod rem ad viuum reſecando, falſum eſt, vt rectè attigit Vaſques 3. p. d. 83. num. 40. defuit enim omnibus martyribus (præterquam Chriſto,) delectus ad fungendum ſacerdotio in ſui ipſorum oblatione; cum tamen oporteat ſacrificium perfectum peragi per perſonam ad munus illud diuina vel publica auctoritate delectam. Nihilominus martyres, quantum in ipſis eſt, adhibent quicquid eſt neceſſarium ad veri ſacrificij perfectionem: & cædes eorum, vel ex formali intentione quam eliciunt, refertur in cultum Dei, vel implicitè ſaltem & ſuapte natura eo refertur, vt agnouit S. Damaſcenus orat. 3. de imagin. & Thomas Vvaldenſis tomo 3. cap. 117. num. 4. ac Corduba lib. 1. q. 5. dub. 6. & quotquot martyrium, inter actus religioſos, & cultui numinis deſtinatos, recenſuerunt.

Idem oſtenditur de martyrio miſericordiæ.

4. Hæc omnia de martyribus fidei paſſim vulgata, æquè de martyribus charitatis rata eſſe debent. Nam præterquàm quod, in ipſis quoque, per mortem, ſacrificii conſummatio perficitur, interna oblatio eſt in eis perfectiſſima, imo ex quibuſdam capitibus,

pitibus, videtur perfectior & oblationi Christi conformior, quàm oblatio martyrum occumbentium in causa fidei. Nam imprimis magna pars martyrum fidei, ab alio cingitur, ducitúrque quo non vult. Ferè enim abripiuntur ad mortem; quam si possent, refugerent: cum prouocatio persecutoris, per se loquendo, magnum scandali peccatum contineat, vt disputatum est parte 2. Ei næuo adiuncta est labes terrior. Immane inquam peccatum persecutorum, sine quo martyrium in causa fidei præcluderetur, secluso raro euentu erroris inuincibilis quo persecutor laboret. Et quanquam ea macula est martyribus innoxia, tamen liquet, ab ea opus cui adiungitur velut infuscari, & muscarum immorientium more, sin minùs perdi, at infici quoquomodo suauitatem vnguenti. Non enim dubium est, quin extensiuè purior, & nitentior foret oblatio, quæ neque victimæ oblatæ, neque ministrorum, vel astantium, labe vlla contaminaretur, tametsi ea inquinatio adiuncta, sit oblationi planè extrinseca, meréque concomitans. At charitatis martyres, non ab alio, sed à seipsis liberrimè immolantur, potéstque eorum quilibet, illud Christi suum facere, *Ego pono animam meam, nemo tollit eam à me.* Et quæ summa est eorum fœlicitas, nullum sacrificio quod perficiunt adiungitur scelus, sed vndecunque nitens, & omni ex parte rationabile obsequium Deo offerunt, & insigni admodúmque apud Deum pretiosa mixtura, sacrificium quod est supremum religionis opus, cum misericordia nectentes, sacrificium cruentis omnibus sacrificiis prælatum, & Deo maximè acceptum exhibent: quod D. Augustinus 10. ciuit. cap. 5. *in fine* scitè

confirmat ex illis Apostoli verbis. *beneficentiæ & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostiis promeretur Deus.* Et ex illis apud Prophetam. *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Quibus verbis ait " S. P. [nihil aliud quàm sacrificio sacrificium prælatum, oportet intelligi: quoniam illud quod ab hominibus appellatur sacrificium, signum est veri " sacrificij. Porrò autem misericordia, verum sacrificium est.]

5. Iuuat ad præcellentiam huius sacrificij misericordiæ liquidiùs demonstrandam, non præterire quæ S. Chrysostomus homil. 20. in ad Rom. & fortiùs etiam ac potentiùs homil. 20. in 2. ad Corinth. disputat de excellentia sacrificij misericordiæ vulgaris, per erogationem modicæ eleæmosinæ, & paucorum plerunque obolorum impensionem. Inde enim manifestò deprehendetur, quanta sit huius misericordiæ sacrificij sublimitas, quo non pauci oboli, sed vita ipsa, proximo egenti impenditur. " [Diuitiarum contemptus, (inquit Chrysostomus " agens de opum vsu & erogatione in pauperes,)facit glorificari Deum, & feruidam reddit charitatem, magnanimósque efficit, & sacerdotes constituit, & sacerdotium quod magnam mercedem affert: Qui enim miseretur, non indutus est podere, " neque tintinnabula in circuitu habet, neque corona redimitus est, sed indutus quidem est stola " misericordiæ, quæ sancta veste sanctior est. Vnctus verò oleo, quod non ex sensibili materia compositum, sed à Spiritu sancto cultum: & habet coronã ex miserationibus, sicut dicit. Qui coronat te " in misericordia & miserationibus: & pro petali gestamine, qui habet nomẽ Dei, ipse par fit Deo. Quomodo?

modò? Eritis enim,inquit, ſimiles patri veſtro qui « eſt in cœlis. Vis & altare illius videre?Non Beſeleël « iſtud extruxit,neque alius quiſpiam,ſed ipſe Deus, « non lapidibus,ſed materia cœlo clariore, animabus « rationalibus.Sed dicis,ſacerdos ingreditur in ſancta « ſanctorum. Licebit & tibi ſacrificanti hoc ſacrifi- « cium, ad tremenda ingredi, vbi nullus adeſt, ſed « pater tuus qui videt in oculto,vbi nullus alius videt. « Et quomodo dicis non videri, cùm in propatulo ſit « altare? Nam hoc mirabile eſt, quòd tum quidem « geminæ fores,& vela ſeceſſum faciebant;nunc autē « licet publice ſacrificare, quaſi in ſanctis ſanctorum, « & facere hoc multò venerabilius. Quando enim « non ad oſtentationem hominum feceris, licèt to- « totus orbis viderit, nemo tamen viderit, quando- « quidem tu ſic feciſti. Non enim dixit ſimpliciter, « non facite coram hominibus:ſed adiunxit; vt videa- « mini ab illis. Hoc altare ex ipſis Chriſti membris « compoſitum eſt, & corpus Domini, altare tibi ſit. « Reuerere iſtud ipſum, in carne ſacrificas Domini « ſacrificium.Hoc altare,etiam hoc quod nunc,magis « horribile eſt;non illo,quod olim ſolùm.Sed ne tur- « bemini. Nam hoc quidem admirabile eſt propter « ſacrificium,quod ſuper illud ponitur.Illud verò ho- « minis miſericordis, non propter hoc ſolùm, ſed « quod ex illo ſacrificio,quod hoc facit, compoſitum « eſt.Nam hoc mirabile,lapis enim quidem eſt natu- « ra,ſanctus autem fit,quoniam corpus accipit Chri- « ſti:illud autem altare,ſanctius; quoniam ipſum cor- « pus eſt Chriſti, ita vt hoc, illo lapideo ſit horri- « bilius; cui tu qui laicus, aſſiſtis. Igitur tibi, neque « Aaron aliquid videatur,ſi ad hæc conferatur, neque « corona, neque tintimabula, neque ſancta ſancto- «

" rum. Quid enim vltra cum illo altari conferri po-
" test? vbi scilicet & ad hoc quod confertur, tam cla-
" rum apparuit? Tu autem hoc quidem altare hono-
" ras, quod accipit corpus Christi: illud autem quod
" est ipsum corpus Christi, contumelia afficis, & des-
" picis pereuntem. Hoc altare vbique poteris videre
" situm, & in angiportis, & in foris, & per singulas
" horas poteris in illo sacrificare. Nam & hic sacrifi-
" cium celebratur, & quemadmodum sacerdos stat
" spiritum inuocans, ita & tu spiritum vocas, non
" voce, sed factis. Nihil sic continet, & accendit ignem
" spiritus, vt hoc oleum largum, quod effunditur.]

6. Quis non videat, quanto potiore iure, quantisque partibus, impensio sui ipsius in ægri subsidium ac solatium, anteponenda sit ei modicæ stipis sacrificio, quod tantopere celebrat eo loco Chrysostomus? Quo porrò maior est spiritualis miseria, & in plures cadens, eo maior quoque est misericordia, quæ tantæ támque protensæ miseriæ impenditur, subleuandis iis qui alioqui de æterno bono statu periclitarentur. At per tempus cladis, de qua præsertim agimus, multiplicari spirituales huiusmodi egenos super numerum, & in summo, ac supra quā exaggerari possit, maximo versari periculo, extra controuersiam est. [Quis igitur fumus (vt cum
" Chrysostomo ibidem concludam.) quæ fragrantia
" altaris & sacrificij prædicti? Gloria & gratiarum
" actio. Et quousque procedit? Nunquid vsque ad
" cœlum? Minimè, sed cœlum ipsum transcendit, &
" cœlum cœlorum, & se regio throno sistit. Dicit
" enim, preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt
" coram Deo. Et sensibilis quidem illa fragrantia non
" multùm aëris penetrat; ista verò ipsas cœlorum apsi-

des

des aperit; & tu quidem taces, opus verò clamat, & "
fit sacrificiũ laudis, non dum occiditur vacca, neque "
pellis exuritur, sed anima spiritualis sua offerens. "
Omni enim misericordia, hoc sacrificium clarius "
est. igitur quando videris pauperem fidelem, ar. m "
te videre putes.] "

Quàm præcellat aliis, minus propriè dictis sacrificiis.

7. Aliá quidem permulta, & in Scripturis & apud Doctores mysticos, sacrificiorum genera commendantur. Sed nullum reperio fructuosius, aut Deo acceptius. Fusus hac in parte est Gulielmus Paris. lib. de legibus c. 28. *sub finem.* Ex Scripturis, decem sacrificium genera profert S. Chrysostomus in Psal. 95. nempe sacrificium passionis Christi; sacrificium martyrij; sacrificium orationis & eleuationis manuũ, quod Dauid vocat vespertinum; sacrificium laudis; sacrificium iustitiæ; sacrificium subleuationis afflictorum, quæ iuxta S. Iacobum est munda & immaculata religio; sacrificium vociferationis siue plausus victorialis; (ἀλαλάγμαν vocant, & ab ὀλολύγμῳ siue clamore incondito secernunt Græci;) sacrificium cordis contriti & humiliati; sacrificium prædicationis, quæ Ro. 15. vocatur oblatio accepta, & sanctificata in Spiritu sancto; & denique sacrificiũ largitatis in alios. S. Gregorius 9. moral. c. 3. religiosam professionem, disertè appellat sacrificium. Et homil. 12. in Ezech. holocausto, quod erat veterum sacrificiorum perfectissimum, illam confert, astipulantibus S. Tho. 2. 2. q. 186. art. 7. & Valdensi tomo 3. tit. 9. cap. 87. Idem sacrificium agnoscit, alioque

præterea cumulat, & vtrumque ad misericordiam pertinere, docet S. Augustinus 10. ciuit. c. 6. sic scribens [Ipse homo, Dei nomini consecratus, & Deo deuotus, in quantum mundo moritur, vt Deo viuat, sacrificium est. Nam & hoc ad misericordiam pertinet, quam quisque in seipsum facit. Propterea scriptum est; miserere animæ tuæ, placens Deo. Corpus etiam nostrum cùm per temperantium castigamus, si hoc quemadmodum debemus, propter Deum facimus, vt non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma iustitiæ Deo, sacrificium est, ad quod exhortans Apostolus ait: Obsecro itaque vos fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Si ergo corpus, quo inferiore tanquam famulo, vel tanquam instrumento vtitur anima, cùm eius bonus & rectus vsus ad Deum refertur, sacrificium est; quanto magis anima ipsa, cùm se refert ad Deum, vt igne amoris eius accensa, formam concupiscentiæ secularis amittat, eique tanquam incommutabili formæ subdita, reformetur? hinc ei placens, quod ex eius pulchritudine accepit, fit ei sacrificium.]

8. Sed nullum est ex propositis sacrificiis per homines puros exhibitis, quod conferri queat cum eo de quo agimus. Nam præterquàm quod, illorum à Chrysostomo commemoratorũ sacrificiorum in purum hominem cadentium, pleraque adunantur in isto, vixque fieri potest vt absque omnium illorum interuentu, homo sacrificium de quo agimus, exequatur; non est ambiguum, quantus sit in hoc opere, fulgor omnium illorum actuum qui alibi seorsim

sumpti

ſumpti tantopere ſplendent. Quanto enim hæc proximi afflictiſſimi ſubleuatio, præſtat ei quæ egentium vulgaribus incommodis impenſa, mundum & immaculatum ſacrificium à D. Iacobo nominatur? Quanto hæc largitas pretioſior eſt, erogatione pecuniolæ, vel etiam vniuerſæ ſubſtantiæ profuſione? Nam pellem pro pelle, & vniuerſa quæ habet, dabit non grauatè homo vice animæ ſuæ ac vitæ, vt Pater mendacij veriſſimè dixit. Itaque non immeritò quis cenſuerit, hanc eſſe principalem illam hoſtiam, præſignatam à Propheta, ſymbolo vituli, quod concinnè martyri accommodat Bleſenſis ſerm. de S. Iacobo.

CAPVT VI.

Eminentia & ſublimitas martyrij miſericordiæ, ex dictis concluditur: Eidem encomia & honores, alterius item propriè dicti martyrij, accommodantur.

1. Rectè ex omnibus hactenus diſputatis colligere poſſe videor, nihilo vilius coram Deo & hominibus haberi debere, vt cum Ruffino loquar, martyrium miſericordiæ, pro quo hactenus pugnaui, quàm martyrium in cauſa fidei, cuius tot tantáſque gratiæ & gloriæ prærogatiuas part. 2, propoſui. Omnes illas prærogatiuas cum martyrio miſericordiæ communicandas, euincit vniuerſa diſputatio proximè inſtituta. Itaque & certa gratiæ menſura vltra eam quæ operi operantis reſpondet, rependenda eſt immorientibus ſancto iuuandorum ægrorum miniſterio, & certa item portio gloriæ

 eſſen

essentialis, ac certum decus accidentarium stabile & perpetuum, hoc est aureola. Imo quia constitutum supra est, gratiam martyri ex opere operato obtingentem, dari auctiorem pro maiore perfectione dispositionum passi; has autem posse præcellere dispositionibus multorum martyrum pro fide morientium, est extra controuersiam; dubitandum non est, quin martyrij charitatis vberior & auctior gratia obtingere possit ex opere operato, quàm eodem modo obtingat martyri occumbenti in causa fidei. Fructus item respondentes operi operantis, certum est posse esse auctiores in martyre charitatis, cum opus eius meritorium quo ad sanctum ministerium adiunctámque ei mortem se accingit, possit in eo esse perfectius & luculentioris præmij dignius, quàm quod in procinctu ad mortem elicitur à martyre fidei. Quinetiam vt plurimum ac per se loquendo, perfectior illa passi aptatio ex qua prouenit fructus ex opere operato vberior, infert etiam auctius præmium ex opere operantis, cum per se loquendo, ea aptatio contineatur actionibus aut condignè aut saltem congruè ad modum dispositionis vltimæ meritoriis gratiæ, & condignè meritoriis gloriæ. Quamuis interdum per accidens, ob bonam fidem passi peccato inuincibiliter sordentis, dispositio non est simpliciter meritoria gratiæ, ac ne ex congruo quidem, ad modum vltimæ dispositionis gratiam inuehentis ex opere operantis; & tamen adest sufficiens aptatio ad gratiam ex opere operato suscipiendam; quia cum aliquali peccatorum dolore acceptatur pro Christo mors, cui repositus à Deo est certus fructus gratiæ, eíque commensus gloriæ modulus.

Marty

Martyrij encomia, breuia & plena.

2. Hæc cum ita se habeant, sintque vtriusque martyrij propriè dicti communes apud Deũ gratiæ ac gloriæ fructus, æquum esse videtur, non negari martyribus charitatis, societatem encomiorum & honorum quibus Ecclesia & Patres, pugiles Christianos in causa fidei certantes & cadentes decorarunt: Tametsi quia calamitates martyrium charitatis inferentes, non sunt adeò frequentes, parcius & infrequentiùs commendatos à Patribus videamus martyres charitatis; quàm fidei martyres, quorum trophea splendidè ac crebro celebrant: aliquando quidem iustis tractatibus, aut orationibus: aliàs verò, tametsi obiter, splendidè tamen atque magnificè. Quanquam quod ingenuè professus est S.Cyprianus, initio libri de laude martyrij, nulla oratio dignitatem martyrij satis æquat, & cum de eo exornando agitur, [potentia rei oneratur facultas ingenij, vt quantum se in exprimenda martyrij dignitate protulerit, tantum ipso pondere laudis oppressa, atque æstimatione rerum omnium, de quibus cùm maximè loquitur, debilitata ac fracta, intra seipsa illaqueata oratione deficiat; nec habenis liberis ac solutis in apertum sermonis eloquium vim tantæ laudis expromat.]

Verùm instar omnium quibus celebratur martyrium, esse possint pauca illa quæ non ita multo post subiicit S.Cyprianus, eodem libro. [Quid est martyrium? Delictorum finis, periculi terminus, dux salutis, iter patientiæ, magister domus vitæ, quo profecto ea etiam occidunt, quæ in futuro dis-

« crimine potuissent tormenta reputari. Per hoc & « testimonium nomini redditur, & maiestas nominis « redampliatur. Non quod per seipsa minui possit, « vel de scelere tractantis magnitudo eius infringi, « sed quod redundet ad gloriæ cumulum, dum cir- « cumstrepentis populi terror impauidos animos dat « dolori, & minis frendentis inuidiæ addit ad titu- « lum: quòd tantum sibi mens crescat in pugna, « quantum se ille putauerit vincere, per quem Chri- « stus hominem voluerit coronare.] Magna sanè martyrij dignitas, coronari per deiectionem, & vt ait Lucifer Calarit. l. quod moriendum sit pro Dei filio, complexus compendio dignitatem martyrij, *nouum salutis genus, homini datum, interire ne pereat.* Quod aliis verbis dixit S. Ambrosius l. de fide resurrect. *Ipsa mors martyrum, præmium vitæ est.*

3. Infinita in martyrij celebrationem petere licet ex variis qui martyrium ex instituto exornarunt; cuiusmodi præsertim sunt Tertullianus l. ad martyres, & l. de fuga in persecut. & lib. de pudicitia, ac in Scorpiaco. S.Cyprianus l. de laude martyrij, & altero libro de exhortatione martyrij, & in plerisque Epistolis ad martyres & confessores, præsertim Epistola 9. & 16. & 26. & 56. 57. ac 81. (Commendat epistolicas S.Cypriani ad martyrium cohortationes, Nazianzenus orat. 18. num. 22.) Exornat item latè martyrium, Lucifer Calarit. l. quod moriendum sit pro Dei filio, Theodoretus toto lib. 8. contra Græcos, S.Eulogius in memoriali Sanctorum, & in exhortatione martyrij ad SS. Virgines Floram & Mariam. Sed dulcissimè, ac vberrimo cum sensu pietatis, S.Ephrem duplici in omnes SS.Martyres encomio: ad quorum posterius,

rius, à Gerardo Vossio insignia quædam SS. martyrum encomia nondum edita, recensentur: nempe Asterij Episcopi Amaseæ in omnes SS. Christi martyres panegyrica oratio: & duplex eodem argumento à S. Chrysostomo habita; præter binos alios aureos sermones de martyribus, iampridem factos publici iuris. Hesichij denique Hielolymitani Presbyteri laudatio SS. Martyrum adhuc inedita, & SS. Augustini sermones plurimi de eo argumento. Lego item apud S. Hieronymum in catalogo Scriptorum, Phileam Thmueos in Ægypto Episcopum postea martyrem, de martyrum laude elegantissimum opusculum conscripsisse. Ex Methodij quoque oratione de martyribus, plagulam à Theodoreto dialog. 1. prolatam supra exhibuimus. Origenis librum de martyrio, memoratum video in Apologia pro Origene, Pamphilo martyri adscripta, *sub finem.* Et perspicuum videtur, eo libro Origenem martyris filium, & à prima ætate, martyrij amore succensum, laudum eius parcum non fuisse.

Honores martyrum designatorum.

Quid verò hinc inde, quæ sunt ad martyrum & martyrij exornationem à Patribus tradita, veluti spicilegium faciens carpo, cum vel ipsum *martyris* nomen, tantæ semper in Ecclesia fuerit gloriæ, vt nihil supra eam? Idcirco sanè SS.Martyres Lugdunenses, nomen martyrum, tanquam nimis magnificum, & pusillitati suæ incongruum, repudiasse, prodit Eusebius l. 5. histor. c. 2. Ipsique Ethnici quod supra p. 2. c. 1. obseruabam, rati Christianos

ad

ad martyrium incendi, cupiditate gloriæ quam inter suos per martyrium consequebantur, alias irrogatæ mortis causas, non semel commenti sunt. Ea porrò gloria, quam iam olim Ecclesia martyribus impensam voluit, partim spectat tempus quo tantum erant designati martyres, partim tempus consummati iam agonis, & exceptæ pro Christo mortis. Ad honores prioris temporis, pertinet, quod martyres designati quamdiu in vinculis perstabant, vel si postea exsoluerentur vinculis, & liberi dimitterentur, summo vbique in pretio ac veneratione erant. Quinetiam dum in ergastulis & vinculis hærerent, omni subsidij genere tanquam duplici honore digni subleuabantur. Est de subleuandis omni charitatis genere martyribus carceri mancipatis, iisdémque visitandis, ac si res ferat litro exhibito redimendis, locus illustris apud Clementem Romanum 5. constitut. c. 1. vbi nomine Apostolorum, hortatur fideles ad eam charitatem largè præstandam, nullisque in ea sumptibus parcendum. Et assensos Christianos, docent quæ habet Tertull. l. ad martyres c. 1. & 2. commemorans vbera Ecclesiæ, & subuentionem ex operibus fratrum; & iustum nihil, martyrum designatorum carni negatum, per fratrum agapem. Perspicuè idem habet S. Cyprianus epist. 37. & S. Augustinus l. 2 contra literas Petilia. c. 13.

4. Eorundem maryrum adhuc designatorum, & in vinculis ob Christi confessionem detentorum, summa erat in Ecclesia auctoritas: vsque adeò, vt lapsi, aliique abstenti, pacem Ecclesiæ sibi exorarent acceptis à martyrum quopiam literis communicatoriis, quibus communiti iterum in

Eccle

Ecclesiam restituerentur. Cúmque nonnulli martyrum designatorum essent ea in parte faciliores, indéque non exigua disciplinæ Ecclesiasticæ eneruatio consequeretur, laborandum sæpè S. Cypriano fuit, in temperatione adhibènda, hac in parte; vt constat ex libro de lapsis, & ex variis epistolis, præsertim 10. 11. 12. 13. 14. & 18. Tertullianus item iam hæreticus, quorundam criminum dimittendorum facultatem negans Ecclesiæ, grauiter expostulat lib. de pudicitia, potestatem remittendi peccata, effusam in martyres apud Catholicam Ecclesiam. Quod scilicet martyres designati, adeuntibus ad se peccatoribus, literas impertirent, quibus in Ecclesiasticam communionem restituerentur, absque alia satisfactione. Eo enim duntaxat pertinebat illa martyrum designatorum facultas circa lapsos & abstentos, vt illos necessitate satisfaciendi exsoluerent, propter concessam illis partem satisfactionum suarum atque laborum, non autem vt culpam eis condonarent, quod nullus vnquam potuit laicus, quales plurimi martyrum erant. Quoad absterfionem verò reatus temporalis pro peccato admisso contracti, certum est, ius esse iustis quibuscunque, transfundere inuicem suas satisfactiones, quibus ea absterfio perficitur: Ita enim deposcit communio, quæ inter Ecclesiæ tanquam eiusdem mystici corporis viua membra, vigere supponitur ex vulgari fidei tessera. Multo autem magis agnoscendum est in martyribus, ius prædictum, quia in illis vniuersus pœnæ reatus qui ex anterioribus culpis superstes esse potuit, mortis pro Christo perpessione, aboletur ex opere operato: vnde satisfactiones propriæ quibus abundabant,

bant, superfluæ illis cum essent, congruum fuit, vt in amicos egentes eas effundere pro arbitrio possent, præmissâ tamen ex parte recipientium dispositione ad eum fructum consentanea. Reipsa enim, apud Deum reatus non eluitur, quin præcesserit culpæ abstersio; quam martyres, (quâ martyres,) iure vt sic dicam, & cum potestate præstare non poterant: Tamen poterat ex opere operantis, antecessisse emundatio à culpa. Ea autem nondum ablata, potuit concessum à martyre designato beneficium, prodesse lapso vel abstento, vt Ecclesiasticæ communioni restitueretur in foro externo, acciperétque iam tunc ius, vt accepta per sacerdotem culpæ remissione, satisfactionũ participatione gauderet. Quod si aliqui martyres designati, *ante purgatam*, vt est apud Cyprianum lib. de lapsis, *conscientiam manu sacerdotis*, & quod etiam supponitur, ne contritione quidem lapsi interposita, putabant ius sibi esse dandi lapsis pacem, etiam internam; & cum abstersione vel culpæ simul & pœnæ, vel pœnæ solius, culpa superstite, fatendum est martyres illos designatos fuisse ea in parte deceptos, plúsque sibi ea in facultate, quàm reuera possent, arrogasse. Temperatiores porrò martyres, literas suas fructuosas lapsis esse nolebant, ante consummatum martyrium: vt liquet ex facto Luciani, nomine S. Pauli martyris, referente S. Cypriano epist. 22. ex cuius epistol. 10. intelligimus curæ S. Cypriano fuisse, vt id in vsum induceretur ac retineretur. Aliqui etiam martyrum designatorum, multo temperatiores erant hac in parte: quippe qui, desideria sua in lapsi fauorem, Episcopo exposuisse contenti,

ti, illud vnum rogabant, vt Episcopus discussa lapsi causa, vel in martyris gratiam benignè pacem redderet, vel negaret. Quam sobrietatem, & in Præsides reuerentiam, S. Cyprianus admodum collaudat epistol. 10.11.& 12. Tandem verò Concilium 1. Arelatense indictum à Constantino Magno in causa Donatistarum, vsum, huiusmodi (vt vocabant) pacificarum, abrogauit, ne data Ecclesiæ pace plena, illud multorum abusuum seminarium perstaret.

Quæ gloria dimissorum quandoque post tormenta.

5. Non rarò accidit, vt aliqui martyres designati, post vincula, & carceres, vel etiam, leuiora aliqua vulnera, liberi dimitterentur: cuiusmodi multos fuisse, cum Maximinus Imperator, crudelium in Christianos edictorum palinodiam cecinit, Eusebius autor est 8. histor. cap. 1. Tum verò, magno in pretio & honore reliqua vita erant inter fideles, qui sic de Satana & eius partiariis statuissent trophæum, & quibus martyrium defuisset, non ipsi martyrio: nihilque frequentius legimus, quàm qui eiusmodi essent, in Ecclesiarum rectores fuisse assumptos. Quibusdam etiam ingestum tumorem inde fuisse, & inflationem ex adito generosè periculo conceptam, ruinæ eis occasionem præbuisse, produnt sacræ historiæ. Quod si qui ex hisce manumissis, corpore erant aliquatenus ob fidei confessionem vitiato, nihil erat fidelibus dulcius, quàm stigmatibus illis oscula figere. Sic Prudentius hymno 5. peristeph. describens fidelium concursum ad

S. Vin

S. Vincentium, post immanes cruciatus vinculis exemptum, inter alia pietatis officia Sancto martyri præstita, ait,

[*Ille vngularum duplices*
Sulcos, pererrat osculis,
Hic purpurantem corporis,
Gaudet cruorem lambere.]

Illustrissimum in hoc genere est, quod de Constantino Magno scribit Theodoretus l.1. histor. cap.11. Nempe pium illum, (vt idem Theodoretus alibi vocat,) nostri gregis Zorobabelem, in Concilio Nicæno, sanctos 318. Præsules, quasi trecentos iuxta S. Ambrosium Abrahæ magni vernaculos, beneuolentia summa complexum, omnibus cœnam & regia apophoreta dedisse, nullúmque charitatis & syncerissimi in eos affectus argumentum, prætermisisse. Conspicatum autem ex eis quosdam queis dexter oculus fuerat effossus, causam amissi luminis edoctum, fidei scilicet confessionem; eximia planè pietate ac sensu insolito, admouisse labra locis sauciatis, ratum se inde lectissimam benedictionem sugere. Habent porro Græcorum Menæa 23. Decembris, SS. illos Patres ferè omnes, truncos ex prædicta causa fuisse, hunc vno oculo, illum altera manu, alium tibia, aliis membris alios; pérque omnium mutilatos artus, exerrasse Constantini oscula; nominatímque Pauli Neocæsariensis mutilas manus osculantem, vix satiari potuisse.

Martyrum consummatorum, honor sepulturæ.

6. Iam honor martyribus consummatis ab Ecclesia exhibitus, insignis omnino fuit. Sepulturæ inprimis

imprimis ritus, omnibus Christianis passim ac promiscue adhibiti, multo minus in curatione sanctorũ corporũ desiderabantur. Nam quod Christiani, humana corpora vt sanctarum animarum domicilia & organa; (ratio est Origenis l. 5. & 8. contra Celsum, & S. Augustini 1. ciuit. c. 13. quem locum describit l. de cura pro mortuis c. 3.) honorificè tractare in vsu semper habuerint, multo magis id seruatum oportuit erga sanctorum martyrum corpora, de quibus tam locuples argumentum exhibitum esset, inhabitantis in eis dum viuerent, Spiritus sancti. Itaque asportatis cum licebat sacris corporibus, plerumque etiam magno pretio redemptis, nec rarò à piis furibus & viuis martyribus, vt eos vocat S. Chrysostomus orat. in SS. Iuuent. & Max. non sine vitæ discrimine ad sepulturam subductis, omne circa ea pium officium, studiosissimè ac deuotissimè exequebantur. Vnde & lotiones quas mortuorum Christianorum corporibus adhibitas, liquet ex Tertulliano c. 42. Apolog. & ex S. Gregorio l. 3. dialog. c. 17. & lib. 4. c. 16. & 27. Vnguenta item, quæ à priscis Christianis reseruata funeribus, obiiciebat Cæcilius apud Minutium; & candida lintea, quæ prætendi mortuis solita, prodidit Prudentius Hymno in defunctorum exequiis, & quoad Ægyptios notauit S. Athanasius in Magni Antonij vita; & denique vniuersus ille apparatus curationis mortuorum Fideliũ, quem plenè describit Onuphrius lib. de ritu sepel. Christ. c. 6. & Stephanus Durantius l. 1. de ritib. c. 23. n. 15. multo magis circa sanctorum martyrum exuuias est adhibitus. Diligenter abluta, & multis delibuta vnguentis, ac nitente linteo conuestita, sacra

martyrum corpora, ex decreto Eutychiani Papæ, quod refertur in libro Anaſtaſij de Romanis Pontificibus Damaſo Papæ perperã adſcripto, amicienda erant purpurato colobio. Genus id erat tunicæ humero tenus exertæ, & abſque manicis, vt cenſet Onuphrius l.de vocibus Eccleſiaſt.obſcur. §. *de generibus ſacrarium veſtiúm.*& S.Dorotheus doctr.1.n. 17. Quanquam alij ad cubitum duntaxat reſectas colobij manicas voluerunt, quales ferè hodiè ſunt ſacrorum miniſtrorum dalmaticæ. Et ita de monaſticis colobiis Caſſianus.1.inſtit.c.5. vbi fusè ex variis Gazæus.Videſis prætere a Baronium anno Chriſti 285.& in Martyrol.Rom.ad 31. Maij.ac Roſuedium in Onomaſtico.

7.Sic curata martyrum corpora, apud quoſdam Ægyptios,vt in vita S.Antonij refert & expoſtulat S.Athanaſius, non ſepeliebantur in locis ſacris, ſed ſuper lectulos in priuatis domibus aſſeruabantur. At ex recepto Eccleſiæ vſu, inferebantur ſacris cœmeteriis.Quo nomine apud Cretenſes,referẽte Athenæo lib. 4. ſignabantur publicæ domus peregrinis excipiendis addictæ. Chriſtiani verò, eadem voce deducta à Κοιμάω, quod eſt *dormio*,ſedem dormientium vere peregrinorum denotarunt. Quod autem conſtet, conſueuiſſe ad cœmeteria orationis cauſa conuenire Chriſtianos;& ibidem ſtationes ac ſynodos habitas, adminiſtratum baptiſma, celebratas Miſſas atque vigilias,aliaque religionis officia obiri ſolita multis veterum teſtimoniis compertum habeatur; inde Onuphrius citati libelli de Chriſtiana ſepultura cap.11.intulit idem prorſus fuiſſe cœmeterium & Eccleſiam;non quidem quamcunque,ſed ſepulturæ fidelium addictam,atque adeò extra vrbis

moenia

mœnia locatam. Nam vrbanis Ecclesiis inferri corpora tumulanda, iure Romano 12. tabularum vetitum erat & perstabat vigor legis, tempore S. Chrysostomi, vt habetur ex eius homil. 74. in Matth. Is tamen vsus sensim exoleuit, ex quo illatis in vrbanas Ecclesias martyrum corporibus, fideles à Sanctorum tumulis non abiungi tumulos suos, expetierunt. Cœmeteria, quæ Romæ ad quadraginta tria recenset supra Onuphrius cap. 12. modò à loci conformatione *cryptæ*; modò à fine *catatumbæ*, vel *catacumbæ*; modò à soli natura, *arenariæ*, vel vt est apud Aldelmum lib. de virgin. *sablones*, (Columella sabulones, vocauit,) & apud Afros *areæ*, dicebantur. Eò enim pertinet quod refert Tertullianus l. ad Scapul. c. 3. Ethnicos sub Hilariano Præside messes suas non egisse, & areis caruisse, cum in areas Christianarum sepulturarum acclamassent, *areæ non sint*. Cœmeteria igitur, eo præsertim nomine quod in illis sacra martyrum ossa conderentur, omni pietate frequentabantur à fidelibus. Et ibidem condi promiscuè Christianum vulgus, religioni ducebatur: quam interposita lex firmauit, vt habetur l. 2. C. de sacros Eccles. Constantinus certè, magno duxit honori, fieri sanctorum martyrum ostiarius, vt dixit S. Chrysostomus homil. 26. in 2. ad Corinth. & ea homilia siue tractatu cui titulus est Demonstratio quod Christus sit Deus, referens eum conditum in vestibulo templi S. Apostoli Petri in quo martyres plerique quiescebant, qua de re ante Chrysostomum Eusebius lib. 4. de vita Constant. cap. 60.

Irrepsit tamen (vt dixi,) vsus iam olim, stimulante desiderio propinquitatis ad sacra corpora, vt fide-

les iisdem locis inferrent corpora suorum, quibus SS. Martyres conditi iacebant. Quod eorum studiū, refert, & redditis nonnullis rationibus commendat S. Augustinus l. de cura pro mortuis cap. 1. & 4. & 5. respondens ad quæsita S. Paulini. Qui carmine 15. testatur curæ sibi fuisse, vt quem aliquando ex Therasia susceperat filiolum præcoci morte sublatum, ædes sacra SS. martyrum Complutensium exciperet. Sic enim Celsum infantem affatur, in panegyrico de eius obitu ad Pneumatium & Fidelem, eius parentes.

[*Qualis & ille fuit noster, tuus ille beati*
Nominis, accitus tempore quo datus est.
Exoptata diu soboles, nec præstita nobis,
Gaudere indignis posteritate pia:
Credimus æternis illum tibi, Celse, viretis,
Lætitiæ & vitæ ludere participem.
Quem Complutensi mandauimus vrbe, propinquis
Coniunctum tumuli fœdere, martyribus.
Vt de vicino Sanctorum sanguine ducat,
Quo nostras illo purget in igne animas.]

Pulcherrimè in eandem sententiam disputat S. Maximus serm. de SS. Taurinensibus, & Dungalus l. contra Claudium Taurinensem Iconoclastam, & ex recentioribus Rosuedius ad illud 15. Paulini carmen, ac ex variis Baronius anno Christi 226. *in fine.*

Concursus ad sacra martyribus Loca.

8. Quod si vniuersum cœmeterium, posteàque vrbanum templum, propter sepulchra martyrum habebatur sacerrimum, multo magis sepulchrum

pulchrum ipsum. Itaque omni genere pij cultus frequentabatur, vt discimus ex illis S. Paulini versibus natali 6. Sancti Felicis.

[Cedo alij pretiosa ferant donaria, mèque
Officij sumptu superent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus, seu puro splendida lino,
Siue coloratis textum fucata figuris.
Hi lenes titulos lento poliant argento,
Sanctáque præfixis obducant limina lamnis.
Ast alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforésque cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.
Martyris hi tumulum studeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant vnguenta sepulchro.]

Is verò erat ad hæc pia officia in sacra martyrum loca commeantium ardor, vt hęreret & in magnis densa cohors spatiis, iuxta Prudentium fusè densam hanc populorum coitionem describentem hymno 11. perist. quodque scitè de more dixit Nyssenus orat. 2. de SS. 40. martyribus [animatum illud « Ecclesiæ mare, multitudine aliorum super alios « confluentium & ingruentium inundans, ad impe- « tum & impulsionem eorum qui semper vi irrum- « perent, fluctuaret & æstuaret, sonitu quoque ipso « verum imitās mare, veluti rupibus littoralibus, au- « ribus vndarum strepitum infringens & illidens.] « Hoc nimirum erat, *semina æternitatis*, vt S. Ambrosius serm. 9 :. dixit, honorare in conditoriis quibus excipiebantur. Penè exciderat, summum (mea quidem sententia.) honoris genus quod habetur ex S. Augustino episto. 137. nempe ancipites controuersias finiri solitas, concepto ad martyrum sepulchra iuramento, quasi eius gloriæ quæ per verum iura-

mentum Deo defertur, testes assumerentur SS. Martyres.

9. Acuebant verò pietatem Chriastianorum, ac studium frequentandi sacra loca queis conditæ sacræ martyrum exuuiæ, plurima quæ supra naturam in charorum suorum gratiam, à Deo patrata legimus. Eo enim spectaculo, euocatos ad martyrum templa, etiam ipsos Imperatores, autor est Isido. Pelusiota l. 2. episto. 5. & S. Chrysostomus homil. 26. in. 2. ad Cor. qui eiusdem fidelium concursus ad martyrum templa-meminit lib. 1. de prouid. solans Stagirium, qui frustratus erat concepta spe curationis ab insidente dæmone, multis Sanctorum martyrum locis aditis, quod ibi dæmones humana corpora queis insederant libera dimittere, frequens esset, vt idem S.P. latè tradit, initio homiliæ de Machabæis, & pulchrè S. Ambros. orat. de obitu Theodosij verbis illis [Bona fides, quæ frequenter operatur in mortuis. Denique aduersarius & legiones suæ quotidiana martyrum virtute torquentur. Vnde arbitror quod fila chordarum citharæ ideò fides dicantur quoniam & mortuæ sonum reddunt.] Eiusdem ad martyrum loca concursus meminit idem Chrys. in psal. 115. ad illud *pretiosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius.* Et optimè ac latè homil. in SS. martyres, quæ est 65. tomi 5. Græcolatini, vbi de fructu inde obueniente Christianæ plebi, hæc præter cœtera. [Nihil aliud sunt martyrum capsulæ, quàm securi portus, ac spiritualium laticum fontes, inuiolati opum thesauri, qui nunquam exhauriuntur. Et quemadmodùm portus dum multis fluctibus circumfusas naues excipiunt, in tuto eas collocant; sic nimirum & martyrum

capsulæ

capſulæ dum ſecularibus negotiis circumfuſas animas noſtras excipiunt, in multa illas tranquillitate ac ſecuritate conſtituunt. Et quemadmodum gelidarum fontes aquarum, afflicta laboribus, & calore defeſſa corpora recreant; ſic nimirum & iſtæ, prauis inflammatas affectibus animas refrigerant, & obſcœnam cupiditatem, inuidiam exedêtem, irámque feruentem, & ſi quid aliud eiuſmodi, negotium faceſſit, ſolo aſpectu ſedat & extinguit. Enimverò theſauris etiam longè ſunt potiores. Siquidem pecuniarum theſauri, multa illis à quibus inuenti fuerint, creant pericula: cúmque multas diuiſa in partes fuerint, diuiſione minuuntur: Hîc verò nihil tale eſt, ſed expers periculi eſt inuentio.] Hanc ob cauſam S. Baſilius homil. in pſal. 115. verè pretioſam ſanctorum martyrum mortem eſſe docet, componens priſcorum Iudæorum morticinia, & SS. Martyrum corpora: quod illa haberentur horrori, ita vt ſacerdotibus & Nazaræis, contactu corporum mortuorum interdiceretur, eáque contingentes immundi fierent, & veſtimenta abluere iuberentur. Cum [nunc è diuerſo, martyris oſſa quiſquis attigerit, ob gratiam corpori inſidentem, fiat quadantenus ſanctificationis particeps.] Eſt in eandem ſententiam illuſtris locus apud Photium Cod. 280. ex l. 5. S. Eulogij Alexandrini contra Nouatianos, vbi virtutem oſſibus Sanctorum à Deo conſertam, & vitæ impertiendæ facultatem, confirmat ex Dauide Pſal. 33. affirmante Dominum oſſa ſuorum cuſtodire: & ex capſa Eliſæi corpus continente, cuius attactu reuixit mortuus. Quanto enim magis id poterunt capſæ mortuorum pro Chriſto? Breuiter Theodoretus extremo l. 9. contra Græcos, ait

« opinari Christianos,[martyrum loculos esse bono-
« rum omnium fontes vberrimos.]

10. Quod verò subdit S. Chrysostomus homil. illa 65. non integra tantùm corpora martyrum, sed eorum quoque modicas partes in summa veneratione habitas, & insignium fructuum frequentantibus fidelibus fuisse feraces, confirmat Theodoretus lib. 8. contra Græcos non multum à principio. Et idem egregiè à Nazianzeno traditum est Iambico 18. sic canente.

[Orbem totum,
Fulgore complent, sydcrum in morem, illius,
Mactatus est qui, martyres clarissimi.
Venerationi tàmque magna est veritas,
Exiguus etiam puluis vt, vel ossium
Particula veterum quæpiam, aut paulum coma,
Vestésue, sparsi aut sanguinis quadam nota,
Cultum parem habeant, atque corpus integrum.
Locisque nomen martyris solùm inditum
Noui quibusdam, martyris loco integri,
Habuisse prorsus vim parem, (ô miraculum!)
Meminisse nam vel martyrum solùm, vt reor,
Affert salutem.]

Quod de memoria Dei, delectante, & muniente ac bonis omnibus ditante hominem, alibi tradit idem Theologus, hoc de martyrum memoria proferre non extimescit. Egregiè item S. Chrysostomus, in calce orationis de martyribus toto orbe passis, memoriam martyrum, tanquam fontem vniuersæ sanctitatis describit. Vult autem animæ parietes, hac florida pictura exornari: & in cordis latitudine, memoriæ penicillo assiduè pingi cum suis quosque cruciamentis; hos iacentes in sartagine, il-

los autem super prunas extensos, hos in lebetes deiectos, illos in mare demersos, alios vngulis laceratos, alios in rota distortos, alios in præcipitium actos, hos cum bestiis pugnantes, illos in barathrum deuolutos, vt cuique contigit mortem obeuntes, vt huius picturæ varietate, domus animæ, elegantissima euadat. Has picturas assiduè efformatas, hanc memoriam iugem ac viuidam, omnis in nobis boni fontem, omnis mali auerruncationem fore, spondet Chrysostomus.

Etiam pœnalia instrumenta, in honore, & frequentatio locorum queis condebantur.

11. Nec Sanctorum duntaxat martyrum corpora, eorúmve particulæ, summo semper in honore fuerunt apud fideles, sed ipsa quoque feralia instrumenta quibus vincti aut vexati, vel cæsi essent Sancti pugiles: ob quorum contactum, illa quoque venerabilia sunt visa, accedentibus diuinæ beneficentiæ per ea præstitæ, copiosis illustribúsque testimoniis; ita vt dicat Nazianzenus orat. 3. martyris corpus idem posse quod animam, & vel exiguas sanguinis guttas, aut aliquod ex signis passionis pro Christo exceptæ, idem posse quod corpus: nec iam de Christi tantùm mortis instrumentis dolor crearetur aduersariis, dicere adactis, ecce & clauus in honore est, sed etiam de martyrum similibus instrumentis. Quem verò latet veneratio, in qua iam olim fuere in Ecclesia & Latina & Orientali, S. Petri vincula? Sanctus certè Chrysostomus, aut quiuis alius, ex quo laudationem sacrorum illorum vinculorum exhibuit Metaphrastes, ea tantopere

effert, vt non videatur altiùs subuehere, & magnificentiùs celebrare potuisse. Specimen duntaxat
« profero. [Catenæ quæ venerandum Apostoli cor-
« pus attigerunt, quanto propiorem tactum habue-
« runt, tanto abundantiorem miraculorum vim par-
« ticiparunt: Catenæ, inquam, illæ omnino vene-
« randæ, ac preciosæ, quæ Apostolicum illud ac bea-
« tum corpus colligarunt, quæ manus illas miraculo-
« rum effectrices, adstrinxerunt, quæ diuina gratia
« ab ipsis repletæ sunt, ex quibus miracula abundè
« scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis libe-
« rant, quæ homines illos sanctos efficiunt, qui cum
« fide ad eas accedunt: à quibus animarum maculæ
« mystico quodam modo expurgantur, & morbidæ
« influentiæ reprimuntur: quæ denique in aëream
« celsitatem extensæ, & vsque ad cœlos ipsos per-
« uenientes, à Dominico illo & diuino solio, tan-
« quam ab anchora quadam extenduntur. Has cate-
« nas, potentiarum quæ à Deo ipso defecerunt, prin-
« ceps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multò
« cum timore illas subterfugiens comprimitur. Has
« acies spirituum multitudo metuens ac tremens, ia-
« culisque indè immissis perculsa, longiùs profuga-
« tur. Non enim ferre potest Spiritus sancti gratiam,
« has ipsas catenas obumbrantem, neque scintillas
« ex diuino illarum igne exilientes sustinet. Sed ab ip-
« sis incenditur, atque comburitur. Has composuit
« Dei patris verbum, eiusdem æternitatis & princi-
« pij particeps, vt eius de Deo confessionis, præmium
« essent. Illas ignitas reddidit carbo ille, ab Esaia an-
« teà visus, & ad Deum intuendum efficacissimus.
« Spiritus sanctus paracletus suo afflatu, ignem è car-
« bone illo exilientem, ad opus perficiendum maxi-

mè

mè idoneum reddidit. Quamobrem licèt ferreæ " sint naturæ, diuina tamen gratia & potentia plenæ " sunt.] Subdit quantopere erga ferrum illud quondam pœnalium vinculorum, afficerentur Christiani, & quantos ex veneratione illarum, corpore & animo fructus perciperent. Tum addit. [Deceret " certè, deceret, non solùm catenas quæ manus illas " adstrinxerunt, magnoperè venerari, sed etiam indicia omnia ad quæ Apostoli membra accesserunt, " singulatim amplecti, ac reuereri, & in illis singulis " diem festum ac panegyrim celebrare.] Et sub finem totius encomij. [Ego & carcerem ipsum in quo custoditus est, omni præconio dignum censeo, " quippe qui omni veneratione plenus est: Dignus " enim habitus fuit, qui tantum sanctitatis domicilium intra se acciperet. Ego & solùm illud in quo " decubuit, & vinctus dormiuit, sanctitate decorum " existimo,& Apostolica gratia refertum.] De honore vinculorum S. Pauli, splendidissimè indubitatus Chrysostomus homil. 16. ad popul. Quem honorem dabit seruis suis, qui tantum honorem dare voluit eorum pœnis? vt S. Augustinus de cruce dixit in psal. 36. conc. 2.

Natales martyrum, quàm festi, & SS. in eis panegyrici.

12. Vt locus quietis sacrorum pugilum, vel cuiuspiam ad eos quoquomodo attinentis, conditorium, sic dies mortis, imo verò natiuitatis, summam habebat apud fideles venerationem. Natiuitatem vocaui, quia maiores nostri, nefas duxere, mortuos dicere qui vitæ nascebantur. [Nouit enim "

Ecclesia

« Ecclesia (vt dicitur apud Bernardum ser. de S. Ioan-
« ne Baptista,) quia melior est dies mortis, die na-
« tiuitatis, & quod ortus hominum tristitia comite-
« tur. Inde est quod diem mortis martyrum non na-
« tiuitatis, solemnizat Ecclesia, mortem tamen eo-
« rum natalitiorum nomine nominans, quibus fa-
« ctus est de morte natalis. Tunc enim cœperunt de
« morte nasci ad vitam, cùm vitam deposuerunt pro
« vita.] Similiter S. Augustinus serm. 113. de diuers.
agens de natali S. Cypriani, & exponens cur dies pretiosæ mortis ac passionis Sancti viri, diceretur ab Ethnicis quoque, natalis eius, rationem reddit,
« quia [illo die, ex fastidiosæ matris vtero, istam pro-
« cessit in lucem quæ oculos carnis illecebrat; isto au-
« tem die ex occultissimo naturæ sinu, illam discef-
« sit ad lucem, quæ visum mentis fœliciter & beatè
« illustrat.] Hoc verè dici, monstraui pleniùs in meo SS. Lugdunensium indiculo, cum de S. Iusto, refellens nouitiam notationem *natalitiorum sacrorum*, à Natali Toletano, æquali Constantini magni. Disertè enim multi Patres eo loco à me prolati, notationem nunc propositam, ratam habent. Quæ si retinenda non esset, multo magis, præ illa nouitia planè inani, approbarem aliam eodem penè recidentem cum ea quæ proposita est: Nempe quod sacrorum martyrum dies natalis, dicatur, dies mortis eorum, quia per mortem regressi ab exilio sunt in patriam, illico à morte, præcisis quibusuis remoris, cœlo illati. Nam diem regressus ab exilio, vocatum *natalitium*, constat ex Tullio 1. ad Attic. vbi diem natalem reditus sui celebrandum admonet. Ipsique reduces ab exilio, dicti renasci. Quod ferunt illa Claudiani de bello Getico

[*Terrisque*

[*Terrísque suis redduntur & agris*
Damnati fato populi, virtute renati.

Et illud Papinij 3. sylua. in Hetrusci lachrymis.

[*Quas tibi deuoti iuuenes pro patre renato,*
Summe ducum grates, aut quæ pia vota rependent?

13. Sacros igitur dies, queis martyres cadendo vicerant, à primis temporibus, in magna veneratione habuit Ecclesia, vt discimus ex Clemente l.8.constit.cap. 39. & Tertulliano l de corona mil. c.3. ac S. Cypriano epist. 34. & 37. Quo posteriore loco idcirco mandat adnotari dies quibus martyres gloriosè occubuissent, vt quotannis eorum memoria recurreret, possétque pro eis, id est in eorum honorem offerri Deo sacrificium, exigerétúrque cum Christiana hilaritate dies ille, quem Deus pugilum suorum certamine atque victoria illustrem esse voluisset. S. certè Gregorius Thaumaturgus, referente Nysseno, suos Neocæsarienses ad fidem recens traductos, ne diu illis idololatriæ profanitatibus, quasi omnis hilaritatis argumento submoto, tristitia occuparentur, festas luces exigere docuit, quas sanctorum martyrum obitus illustrasset. Idem quoad Anglos, Augustino Cantuariensi præscripsit S. Gregorius. Eámque etiam ob causam Nicolaus Papa ad consulta Bulgar. c.5. negat, ieiunandum, vel à carnibus abstinendum esse in natalitiis præcipuorum quorundam martyrum, si sexta feria inciderint. Et rationem hunc reddit, quæ anteriorem doctrinam de martyrum natalitiis egregiè confirmat. [Nam quod sancta « Ecclesia vt fidelis anima, in festiuitate eorum ie- « iunia, vel abstinentias, quæ non sunt perpetuo vo- « to propositæ, soluere debeat, Dominus testatur «

« in Euangelio, dicens: mulier cùm parit, tristi-
« tiam habet; cùm autem peperit puerum, iam
« non meminit pressuræ propter gaudium, quia na-
« tus est homo in mundum. Mulierem dicit san-
« ctam Ecclesiam. Sicut enim mulier, nato in hunc
« mundum homine, lætatur, ita Ecclesia in vitam
« futuram fidelium populo migrante, digna exulta-
« tione repletur: pro qua eius natiuitate, multum
« laborans & gemens, in præsenti quasi parturiens
« dolet. Nec nouum debet cuiquam videri, si natus
« dicitur qui ex hac vita migrauerit. Quomodo enim
« vsitato modo dicitur nasci, quando quis ex vtero
« materno procedens, in hanc lucem exit: sic quo-
« que iure natus appellari potest, quilibet ab huius
« sæculi tenebris, ad lumen pertingens viuentium.
« Pro qua ergo re aptè consuetudine tenetur Eccle-
« siastica, vt solemnes beatorum Martyrum, vel
« Confessorum Christi dies, quibus de hoc mundo ad
« regionem migrauere viuorum, nuncupentur nata-
« les: Sed & eorum solemnia, non funebria tanquam
« morientium, sed vt potè in veram vitam nascen-
« tium, natalitia vocitentur. Ergo his tunc natis,
« vtique Deo cui omnia viuunt, in cuius manu iu-
« storum animæ positæ sunt, quando visi sunt oculis
« insipientium mori, mulier sancta iam non memi-
« nit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo
« in mundum, id est, in lucem æternam. Quod si de
« eius natiuitate lætatur; non ieiuniis, non abstinen-
« tiis, non denique vllis debet ipso vacare die mœ-
« roribus.]

14. Ipsas dies martyribus sacras aliis diebus illucere splendidiores & micantiores, quippe ex ortu luminarium longè micantiorum illustratas, ideóque

ideôque omnem bene affectorum animorum di-spellere mœrorem, dixit S. Chryſoſtomus homil. de Machab. rationem addens. [Multis enim ſoli-« bus, illuſtriores ſunt martyres, & magnis lumina-« ribus clariores. Propterea (*inquit*) hodie ſi dici po-« teſt, cœlo ipſo ornatior terra lætatur.] Per eleganti« item proſopopeia Gregorius Nyſſenus in priore parte laudationis SS. 40. Martyrum, diem eorum feſtum inducit exultantem ac prærogatiuas ſuas, ſupra diem conditi & exornati orbis efferentem, & ad lætitiam fideles omnes excitantem. Piis item conuiuiis indulſiſſe per eam diem Chriſtianos, non procul à martyrum ſepulcris, vt ab Anglis neophytis fieri, autor fuit S. Gregorius, eóque pacto lætitiam ſuam teſtatos eſſe, notius eſt, quàm vt illuſtratione ſit opus. Tantùm obiter aduerto locum Auguſtini ex 8. ciuit. c. 27. vbi epulas quibus in conuiuiis illis veſcendum erat, illatas à Chriſtianis ante martyrum ſepulcra teſtatur, vt per merita martyrum ſanctificarentur, indéque veſcentes fructum ſperatum reportarent. Quod autem aliqui ab epulis illis in martyrum memoriis redirent ebrij, inde eſt quod idem S. Auguſtinus ſer. 101. de diuerſ. c. 8. ſartagines, lagenas, & ebrietates, martyribus inuiſas pronunciat. Verùm hanc non religionis, quæ ſanctam illam hilaritatem, ſed vinolentorum culpam fuiſſe, docet l. 20. contra Fauſtum cap. 21. refellens Fauſti grunnitus in eas dapes, & vniuerſum apud Chriſtianos martyrum cultum, tanquam idololatriæ plenum. Quam querelam hodiéque, Fauſti nepotes frequenter iterant, & egregiè retundit S. Auguſtinus ſerm. cit. c. 7.

Fruſtra verò monerem, ſub ſacras illas epulas,

&

& per totum diem martyrum memoriæ festiuum, decantatas fuisse eorum victorias, laudésque concelebratas. Id enim & ex Prudentij hymnis περὶ στεφάνων, & ex natalibus S. Felicis apud Paulinum, & ex Græcorum hymnis qui seorsim editi extant, perspicuum est. Nec quod profanis quibusuis victoribus accidit, vt Theodoretus aduertit lib. 8. contra Græcos, defecit laus eorum de ore hominum. Prouidit enim Deus, vt qui hìc inglorij abiectique vixerunt, inextincta, & nullo temporum tractu marcescente gloria, illustrarentur: cum è contra, profanorũ ab honestate philosophica olim celebrium, tametsi multa, & dura admodum perpessorum, Socratis, Anaxarchi, Zenonis, aliorúmque veneratio, breui euanuerit. [Nullus eorum (inquit Theodoretus,) quo martyres honore, digni sunt habiti. Neque item illi quibus illustria & celeberrima excitata sunt virtutis trophæa, Miltiades, Simon, Pericles, Themistocles, Aristides Lysimacho natus patre. Hic verò non modò fortis patriæ propugnator, sed iustissimus quoque homo est habitus. Verùm neque hic, neque Spartanus Brasidas, non denique Agesilaus, non Lysander, qui dissoluit Atheniensium potentatum, non Pelopides Bæotorum Princeps, non Epaminondas qui Laconicam deuastauit, ausus ad vsque Spartana mænia hostilem exercitum admouere, non Romanorum præclarissimi Imperatores, non Scipionum maior, non Brutus, illum nomine Brutum referens qui Tarquinios Roma exegit, non Cato, non Sylla, non Marius, non Pompeius, non ipse Cæsar. Hi enim ductandis exercitibus, egregiáque in gerendis bellis fortitudine viguerunt, neque sic tamen,

tamen, quali martyres honore affecti sunt. Quid ego autem bellicos duces commemoro, cum ne ipsi quidem Reges habitabilis terræ, ita vnquam honestati, cultiq́que fuerint? Non Cyrus, non Darius, non Xerxes, non Philippi filius Alexander; Insignes enim duntaxat, clarissimósque propono. Non item Augustus, non Vespatianus, non Traianus, non Hadrianus, non Antoninus. Attamen hi omnes, cùm viuerent, illustres conspicuique fuerunt, victoréisque deuictis barbaris pompas miserunt; solemnitatésque celebrarunt. Mortui tamen, nihil à multitudine differunt. Neque enim conditi sunt insignibus monumentis, neque publico epulo festiuitatis annuæ honestantur.]

15. Excurrit latè in eo campo, & quanta præ istis quondam gloriosis, postea altissima oblinione sepultis, planéque inhonoratis, perstaret post multos annorum decursus, (imo seculorum,) vigens ac florida martyrum gloria egregiè demonstrat: illud præsertim & iure miratus, quod sancti martyres, magnam partem humillima & abiectissima sorte fuerint; plerique seruili conditione, nonnulli è scenico genere; & tamen tam luculenta & nunquam intermoritura recordatione sint donati. [Ac Philosophi quidem, præclarique oratores, obliuioni iam dati sunt; Imperatorum verò ac magnorum quàm plurimorum Ducum, ne nomina quidem multi hodie norunt; cùm tamen martyrum nomina, magis quàm familiarium, cuncti mortales sciant. Quin etiam nascentibus filiis ea imponi curant, ita custodiam illis tutelámque certissimam comparantes.] Sancti quidem martyres Ægyptij quos memorat Eusebius 8. histor. cap. 21.

abiectis nominibus idolorum quæ à parentibus acceperant, nomina sibi sanctorum Prophetarum ipsimet inponebant: Compluribus antiquiorum, nomen Ioannis ob venerationem dilecti discipuli fuit gratissimum teste Dyonisio Alexandrino in fragmento quod ex eo profert Eusebius 7. histor. c. 20. vbi addit liberos fidelium crebrò tulisse nomina Sanctorum Petri & Pauli ob præcipuum affectum in eos Christiani gregis arietes. At posteriores indiscriminatim vt S. Ioannes Chrysostomus autor est homil. 22. in 1. ad Corinth. (& homil. 22. in Genes. ad id hortatur) sanctorum quorumcunque, & præsertim martyrum, quod Theodoretus etiam retùlit, nomina liberis imponebant. Hoc verò fuit, toties martyres honorare, quoties nomina liberorum vsurparentur, refricata per iugem prolis appellationem, & pij in eos affectus primùm excitati, & illustrium certaminum recordatione. Quæ omnia hactenus proposita, aliáque quàm plurima, laudis & honoris martyrum perpetua apud fideles argumenta, tam crebra densáque fuerunt, apud quosuis Christiano nomine gloriantes, vt manum Domini amicos suos honorantis, liceat agnoscere, quod Theodoretus sub eiusdem libri initium rectè obseruauit. Foréque æternos illos honores SS. Martyrum, nec in ore fidelium intermorituram vnquam laudem tam insignium certatorum, contestatur S. Paulinus, eo fragmento quod ex eius quodam natali S. Felicis, iniuria temporum deperdito, retulit Dungalus l. de imag. in hæc verba.

[*Sydera si cælo, si possunt gramina terris*
Desore, mella fauis, aqua fontibus, vberibus lac,

Hic

Hic poterunt linguis laudes cessare piorum,
In quibus & vitæ virtus,& gloria mortis,
Ipse Deus;pro quo vitam voluere pacisci,
Et moriendo,piam sancire fidem populorum.]

Vertit itaque Deus, opprobrium Ecclesiæ ex cæde suorum ; & contemptum ex eorum itinere à nobis tanquam exterminio, vt Sapiens dixit, in ipsorum martyrum, & Ecclesiæ in qua certarunt,ornamentum. Quod opprobrium auferri à se, sancta Christi sponsa deposcebat, verbis illis Psalmi 118. *Aufer a me opprobrium, & contemptum, quia martyria tua exquisiui.* Ita enim legit, & in hunc sensum verba illa accipit, S. Augustinus conc. 9. in dictum psalmum, addens ita planè factum esse, & exorasse Ecclesiam,quod orauerat. [Ecce martyrium Christi, & apud homines, & in hoc mundo, non solùm non est opprobrium, sed magnum est ornamentum. Ecce non solùm in conspectu Domini,verùm etiam in conspectu hominum, iam pretiosa est mors sanctorum eius. Ecce non solùm non contemnuntur, verùm etiam magnis honoribus præferuntur martyres eius. Ecce filius ille iunior qui pro porcis quos pascebat; id est,pro immundis dæmonibus, quos colebat, particulam suam in paucissimis Christianis præcedentem persequebatur: iam nunc in tam multis & magnis populis gentium martyres, in quibus ingerebat opprobrium, religiosissimè prædicans, & maximis laudibus, quos contemnebat, exaltans, mortuus erat & reuixit; perierat & inuentus est. Hoc tam magno lucro correctionis, conuersionis, & redemptionis inimicorum suorum, corpus Christi Deo dixit, aufer à me opprobrium & contemptum. Et quasi quæreretur,

" retur, de qua re opprobrium, de qua re contem-" ptum, subiungit, quoniam martyria tua exquisi-" ui. Vbi est nunc illud opprobrium? Vbi est ille con-" temptus? Abierunt atque transierunt: & quia in-" uenti sunt qui perierant, illa perierunt. Sed quan-" do Ecclesia talia prædicabat & precabatur, illa pa-" tiebatur.]

Ponderatio tantæ honorum humanorum vbertatis, & manuductio ad diuinos.

16. Hærendum hîc aliquantisper, priusquàm ab humanis ad diuinos martyrum honores fiat progressio. Monet namque Gregorius Nyssenus orat. de S. Theodoro, esse quod iuuerit expendere, circa tot tantósque hîc apud nos martyribus exhibitos honores. [Mihi (*inquit*) deinceps animum atten-" dentes considerate, qui huius puri cultus ministri " ac martyrum studiosi estis, quanta res sit iustus, " quámque multas consequatur remunerationes. De " iis loquor remunerationibus quæ in mundo & apud " nos præstantur. Nam earum quæ visum effugiunt " magnificentiæ, nemo satis idoneus æstimator est.) " Et cognito pietatis fructu, imitamini consilium, & " aspirate ad animum & voluntatem eorum qui ita " præ cæteris honorantur, atque concupiscite & af-" fectate ea præmia quæ Christus athletis pro merito " cuiusque distribuit. Atque in præsentia si placet, ces-" sante futurorum bonorum fructu, quem bona spes " iustis in illud reiicit tēpus quo rerum in vita nostra " actarum index aduenerit, præsentem Sanctorum " statum inspiciamus, quàm præclarus magnificús-" que sit. Nam anima quidem ex quo sublimis abiit,

in

in suo loco acquiescit, & corpore soluta, cum sui similibus vna viuit. Corpus verò venerandum & immaculatum illius instrumentum quod vitiis & affectibus illius inhabitantis incorruptibilitaté non læsit, cum multo honore & cultu compositum atque ornatum, in augusto sacróque loco situm est: quod veluti res chara magníque æstimata atque recondita in tempus regenerationis reseruatur, multis singularibus & eximiis rebus præditum propter quas ad alia corpora quæ communi ac vulgari more dissoluta sunt, ne comparandum quidem est, idque in simili materia naturæ. Nam cæteræ quidem reliquiæ, etiam abominabiles, plerísque sunt; ac nemo lubenter sepulchrum præterit: aut si ex inopinato apertum offendit, deformitate nimirum earum rerum quæ inibi iacent, faciem operiens omni iniucunditate repletus, & humanæ naturæ conditioni grauiter ingemiscens, prætercurrit. Quod si venerit ad aliquem locum, vbi memoria iusti, sanctæque reliquiæ sunt; primùm quidem earum rerum magnificentia quas videt, oblectatur, dum ædem vt templum Dei, & magnitudine structuræ, & adiecti ornatus decore splendidè elaboratum intuetur: Vbi & faber in animalium figuram lignum formauit, & latomus ad argenti læuitatem crustas lapideas expoliuit: induxit autem etiam pictor flores artis in imagine depictos, fortia facta martyris, repugnantias, cruciatus, efferatas & immanes Tyrannorum formas, impetus violentos, flammeam illam fornacem, beatissimam consummationem athletæ, certaminum præsidis Christi, humanæ formæ effigiem. Omnia nobis tanquam in libro quodam qui linguarum interpretationes contineat,

« coloribus artificiosè depingens, certamina atque « labores martyris nobis expressit, ac tanquam pra- « tum amœnum, & floridum, templum exornauit. « Solet enim etiam pictura tacens in pariete loqui, « maximéque prodesse. Lapillorum item concinna- « tor, historiæ par opus, in pauimento quod pedi- « bus calcatur, effecit. His igitur arte laboratis operi- « bus quæ sensui exposita sunt, vbi oculos oblecta- « uit, cupit deinceps, etiam ipsi conditorio appro- « pinquare, sanctificationem ac benedictionem, con- « trectationem eius esse credens. Quod si quis etiam « puluerem quo conditorium vbi martyris corpus « quiescit, obsitum est, auferre permittat, pro mune- « re puluis accipitur, ac tanquam res magni pretij « condenda, terra colligitur. Nam ipsas attingere re- « liquias, si quando aliqua eiusmodi prospera fortu- « na contingat vt id facere liceat, quàm id sit mul- « tum desiderandum & optandum, ac summarum « precum donum, sciunt experti, & eius desiderij « compotes facti. Quasi corpus enim per se viuens « & florens qui intuentur, amplectuntur. Oculis, ori, « auribus, omnibus sensuum instrumentis adhiben- « tes; Deinde officij & affectionis lachrymas marty- « ri, quasi integer esset, & appareret superfunden- « tes, vt pro ipsis deprecator intercedat supplices « preces offerunt; tanquam satellitem Dei orantes; « quasi accipientem dona cum velit, inuocantes. Ex « his omnibus ô popule pie, discite, quod pretiosa « ac honorata coram Domino sit mors sanctorum « eius. Nam vnum quidem, & idem corpus omnium « hominum est, ex vna massa conflatum: Verùm id « quod simplici morte dissolutum est, vt res quæli- « bet vilis, proiicitur. At quod martyrij affectione

gratia

ſum effectum eſt, ita eſt amabile, iucundum, & à «
multis deſideratum, & expetitum, vt ſuperior ora- «
tio demonſtrauit. Quocirca propter ea quæ appa- «
rent, iis quæ viſum effugiunt; propter experimen- «
tum earum rerum quæ in mundo viſuntur, futura- «
rum rerum promiſſioni credamus. Nam multi qui «
ventrem, & vanam gloriam, & has mundanas pa- «
leas, omnibus rebus anteferunt, nihil putant eſſe «
futurum; ſed cum vitæ fine terminari omnia arbi- «
trantur. Verùm qui ita ſentis, ex paruis magna diſ- «
ce; ex vmbris principales formas, quales eæ ſint, «
intellige. Cui Regum talis honor habetur? Quis «
ex iis qui ſupra modum inter homines excellere «
viſi ſunt, tali memoria celebratur? Quis impera- «
torum qui vrbes munitas cœperunt, nationes in- «
numeras ſubegerunt; adeò decantatus, & fama ce- «
lebratus eſt?] «

17. Non diſſimilem ab honoribus humanis queis Eccleſia martyres & ſuperſtites & conſummatos proſequitur, ad diuinos manuductionem, lego apud Chryſoſtomum, ſic ratiocinantem, oratione in S. Iulianum in ipſo aditu, [ſi tales in terris honores «
martyribus deferuntur, poſtquam exceſſerunt ex «
hac vita, quales coronæ ſanctis eorum capitibus in «
cœlis nectuntur? Si tanta eſt ante reſurrectionem «
gloria, quantus poſt reſurrectionem erit ſplendor? «
ſi tanto eos conſerui cultu dignantur, quanta eos «
Dominus beneuolentia complectetur? Si nos mali «
conſeruos, qui rectè ſe geſſerunt, ſic honoribus affi- «
cere nouimus ac ſuſpicere, propterea quod pro «
Chriſto decertarunt; quanto magis pater noſter cœ- «
leſtis, innumera bona dabit iis, qui pro ipſo labores «
exantlarunt? Eſt enim munificus, & benignus. «

« Verùm non ob hoc ipſum modò, ingentes eos ho-
« nores manent,ſed quoniam debitor etiam eſt ipſo-
« rum.Pro nobis martyres mactati non ſunt,tamen in
« honorem illorum conuenimus. Quòd ſi nos, pro
« quibus mactati non ſunt,conuenimus,Chriſtus pro
« quo ſua capita deuouerunt, quid non præſtabit? Si
« quibus nihil debebat,tanta bona dedit,hos, quibus
« debitor eſt,quibus donis non remunerabitur? Nihil
« antea terrarum orbi debebat: omnes enim pecca-
« uerunt, ait Paulus, & egent gloria Dei; Imo verò
« pœnam ac ſupplicium debebat. Verumtamen cùm
« pœnam nobis ac ſupplicium deberet, vitam æter-
« nam largitus eſt. Si quibus igitur ſupplicium debe-
« bat,his regnum dedit;quibus vitam æternam debet,
« quid non dabit? Quibus non eos honoribus cumu-
« labit?Si pro illis,qui ipſum oderant, crucifixus eſt,
« & ſanguinem fudit;pro illis, qui ſanguinem pro e-
« ius confeſſione fuderunt,quid non perficiet?Si auer-
« ſantes ac reſilientes, ita dilexit; eos qui menſura
« ipſum maxima dilexerunt, (maiorem enim hac di-
« lectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat
« quis pro amicis ſuis,) quanta ſuſcipiet beneuolen-
« tia? Quibus officiis proſequetur?] Planè omnibus
« officiis omnique honore proſecuturum Deum a-
« micos ſuos, extra dubium eſſe debet, ita vt nimis
« honorati videri queant,hoc eſt ſupra omnem men-
« ſuram honorati.

Honores SS. Martyribus à Deo exhibiti cum ſupereſſent.

18. Verum quia inter honores quos Deus ipſe ſuis pugilibus impendit, glorificantes ſe glorifi-

cans,

cans, aliqui eoſdem etiamnum ſuperſtites attingunt, de eis primùm pauca dicamus. Colloco in hoc ordine plurima & eximia quæ in ſanctorum martyrum honorem per tempus certaminis eorum, ſunt patrata diuinitùs. Præſertim quod in reſtituto, vel potiùs continuato truncatorum membrorum vſu, pleriſque ſanctis martyribus accidiſſe proditum eſt. Quale illud planè ſtupendum in S.Romano, qui euulſa de faucibus lingua, martyrium, (vt Eucherius ſcitè dixit, poſt Chryſoſtomum homil. 2. de S.Romano,) ante martyrem paſſa, expeditè nihilominus loquebatur. Quod ad maximum ſancti martyris honorem pertinuit, vt propterea exclamet idem Eucherius homilia de eo, compellans Deum. [Quàm tibi tardum eſt beni-« gna diuinitas, ſanctos tuos in poſterum glorificari? «
Illuſtre item, ſed olim propè quotidianum, & in SS.martyrum actis vbiuis obuium, quod de ſopita, & quaſi marcore damnata, ignium vi, de cicuratis feris, & retuſa pœnarum atrociſſimarum violentia, infinities legimus. Hoc quomodò ad honorem martyrum pertinuerit, optimè expoſuit Eucherius homilia de S. Blandina verbis illis. [Diuerſa multimodæ crudelitatis ingenia, no-« uóſque cruciatus, in ſemet Sanctorum pectora in-« uicta conſumunt, intolerandum pondus malo-« rum contemnendo vincunt, & ſentiendo obtinent, « vt ſentire non poſſint. Subiiciuntur ignes, ſed ad « hoc tantum valere cognoſcuntur, vt conſecrent. « Inſtigantur beſtiæ, ſed ad prædam ſuam feritas « impaſta miratur. Dilacerata vario tormentorum « genere membra, ſanctificant flammæ, dum paſce-« re neſciunt; honorant beſtiæ dum ſæuire non no-«

« runt. Vbi ſunt qui dicunt, venerationem ſacris
« martyrum deferendam non eſſe corporibus? Ecce
« cruentæ feritatis immanitas, quæ religionis non
« recipit ſenſum, defert venerationis obſequium: &
« quæ diſcretionem rationis ignara non recipit, ad
« malorum tamen damnationem quid honoris San-
« ctis debeatur agnoſcit:ac ſic ſupplicij miniſterium,
« vel inſtrumentum, miro modo meritorum effici-
« tur teſtimonium; & dum pietati reuerentiam præ-
« ſtat, profert tacitam de impietate ſententiam.]

Beneficiorum verò, per eoſdem SS. Martyres, etiam num ſuperſtites, ac ſuper certamen ipſum, mortalibus diuinitus impenſorum, quod eſt diuini in eos honoris ſplendidiſſimum argumentum, vulgatiſſima ſunt exempla, & cuiuis peruia, vt nihil ſit neceſſe ſingillatim aliqua proferre. Quoties enim legimus curatos eorum attactu ægros, pulſos dæmones, luminis vſum reſtitutum, & id genus alia ſupra naturam beneficia, per Sanctos Chriſti pugiles inter pugnandum collata mortalibus; quodque ſtuporem meritò inferat, iis ipſis per quos cruciabantur, vel neci dabantur, eorúmue coniunctiſſimis? Quàm multi carnificum atque tortorum, quod inter maiora & potiora martyrum miracula meritò retulerim, victi tantæ patientiæ exemplo, & illucente interiùs ad tam luculentæ virtutis ſplendorem Spiritu ſancto, lumen fidei perceperunt? Id quod meritò S. Ephrem in poſteriore Sanctorum martyrum laudatione, recenſet inter mirabilia per martyres edita. Illuſtre eſt exemplum Baſilidis apud Euſebium l. 6. hiſtor. cap. 4. An non etiam multi Sacerdotes, æditui que profanorum templorum, carnificibus ipſis

imma

immaniores, & iudicum ad sæuitiam in martyres expromendam incentores, mutata mente iis quos insecuti fuerant martyribus sunt aggregati, tandem cæsi ipsi quoque, propter fidem quam tantoperè inuisam & exosam habuerant? quod Theodoretus extremo lib. 8. contra Græcos, meritò suspicit, & insinuauit quoque S. Aug. serm. 63. de diuers. c. 1. constátque id in magnum martyrum honorem cedere; quorum patientia & abiectio, eo diuinitus munere donata est, vt ab impietate indomabiles, eam ipsi potiùs, in veram solidámque pietatem commutarent.

Item honores iisdem hîc exhibiti à Deo, iam beatis.

19. Multa verò & magna beneficia mortalibus impensa, quibus Deus Sanctorum martyrum iam beatorum honorem promouet, quis satis explicet? Tametsi magna illa est, & quotidiana laudum beatis martyribus delatarum materia. [Non " per annum semel (ait Theodoretus lib. 8. contra Græcos sub finem, describens frequentationem templorum in quibus conditi SS. Martyres) aut bis aut quinquies aduentamus, sed in eis sæpenumero dies festos peragimus, sæpè diebus singulis eorum martyrum Domino laudes hymnósque cantamus: quíque homines prospera sunt valetudine, conseruari eam sibi à martyribus petunt; qui verò ægritudinem aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper & steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt; qui verò parentes sunt, integra sibi & propria custodiri quæ consecuti sunt, dona. "

Item

« Item qui peregrè aliquo proficiſcuntur, petunt « martyres ſibi comites eſſe in via, vel potiùs itineris « duces; qui verò iam ſoſpites redierunt, gratias « agunt, acceptum beneficium confitentes. Non qui « ſe ad Deos accedere arbitrentur, ſed qui orent Deì « martyres, tanquam diuinos homines, interceſſo- « réſque ſibi eos apud Deum aduocent ac precentur. « Piè verò fideliterque precatos, ea maximè conſe- « qui quæ deſiderant, teſtantur illa quæ votorum « rei dona perſoluunt, manifeſta nimirum adeptæ « ſanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij « verò pedum, alij porrò manuum ſimulacra ſuſpen- « dunt, ex argento auróue confecta. Gratiſſimè nam- « que accipit eorum Dominus, qualiacúnque ſunt « dona; nec exigua, nec vilia dedignatur: quippe « qui ea proferentis facultate metitur. Hæc itaque « omnium ſpectaculo exporrecta, teſtantur morbo- « rum depulſionem, cuius ipſa certiſſima ſigna ſunt, « à ſanitatem conſequutis allata, hæc inquam, ſe- « pultorum ibi martyrum, quæ ſit virtus, oſten- « dunt.] Ad hæc martyrum beneficia prouocat Iſidorus Peluſiota l. 1. epiſt. 55. refellens Hieracem quendam venerationi ſacrarum exuuiarum infeſtum, & martyricorum corporum cineres, in veneratione eſſe apud Chriſtianos, moleſtè ferentem. Verùm huiuſmodi argumentum gloriæ SS. Martyrum, adeò immenſa ſylua eſt, vt præſtet his generatim prolatis, nihil præterea ſigillatim attingere. Quem verò multa ſingularia legere cupiditas incefferit, ſpecimen petat ex Gregorij Turonenſis opere de gloria martyrum.

20. E contra, quæ æquè ſanctorum martyrum curatis diuinitùs honoribus atteſtatur, inimici &

vltoris

vltoris recruciatio, & prompta plerunque fuit, & adeò grauis, vt quo apud Deum loco martyres essent, neminem lateret. Tolerat quidem plerunque Deus vasa iræ in multa patientia, & iustorum insecutores, non modò seruat incolumes, sed diuitiis fartos seculique honoribus in dies magis ac magis saginatos, æternæ diei plectendos dimittit. Tamen interdum quoque, robustam manum suam ad contundendam contumaciam extendit, & in suis iniuriis placidissimus, exardescit in vlciscendam suorum iniuriam. [O Christi ineffabilis " bonitas (exclamat Paulinus epist.ad Victricium 2.) " quantum in suos ostendit affectum? Iniuriam con- " fessoris sui non tulit impunitam, qui suis crucifixo- " ribus rogauit ignosci: contumeliam martyris statim " vltus est, qui passionem suam noluit vindicari.] " Tertullianus lib.ad Scapul.à c.3.multa in eam sententiam exempla profert; Quædam item S. Chrysostomus l.contra Gentiles de S.Babylæ gestis, cum docet, qua ex causa Iulianus Apostata, temerando sancti martyris Babylæ sepulcro abstinuerit, veritus ne ea sibi sancti martyris interpellatio, malè verteret. Plenè in eo argumento versatur Michael Medina l.2.de recta fide c.11.

Eximium & illud à Deo in SS. Martyres honoris genus, quod S. Augustinus serm.de S.Vincentio, qui est 9.inter 17.additos, appellat magnum testimonium datum à Deo testibus suis, cura nimirum sacrorum cadauerum, multis sæpè supra naturam circa ea patratis, vt circa exanime S.Vincentij corpus describit Prudentius hymno 5.peristeph.& attigit ibidem Augustinus, qui concludit. [Verè pre- " tiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius: "

quando

« quando nec terra carnis, vita deserente contemni-« tur; & inuisibili anima, de domo visibili disceden-« te, habitaculum serui, cura Domini custoditur, « & in gloriam Domini à conseruis fidelibus honora-« tur. Quid enim agit Deus, mira opera faciendo, « circa sanctorum corpora defunctorum nisi testimo-« nium perhibet, sibi non perire quod moritur, & « vt hinc intelligatur in quali honore secum habeat « animas occisorum, quando caro exanimis, tanto « affectu diuinitatis coronatur. Sicut enim de mem-« bris Ecclesiæ loquens Apostolus, similitudinem « adhibuit de membris corporis nostri, quoniam « quæ inhonesta sunt nostra, his abundantiorem ho-« norem circumponimus: ita prouidentia creatoris, « cadaueribus martyrum tam præclara miraculorum « testimonia præstando, abundantiorem honorem « exanguibus reliquiis hominum circumponit: & « quod vita emigrante tanquam deforme iam rema-« net, ibi euidentiùs, præsens vitæ dator apparet.]

Martyrum in cœlo honores, & confessio coram Patre.

21. Sed hæc omnia diuinorum erga sanctos martyres honorum argumenta, quamuis magnifica, atque illustria, possint tamen exilia & pusilla videri, præ iis honoribus quos sancti martyres à Deo in cœlo coram cœtu vniuerso sanctorum Angelorum atque hominum, ipso Deo arbitro & muneratore, laudúmque præcone consequentur, per vniuersam quanta quanta erit æternitatem. Æternis tabulis consignata, pugilum suorum vel minutissima quæque in amplissimo & illustrissimo

cœtu

cœtu electorum omnium, repræsentabit. Habent quidem rectores seculi, capita populorum, digestores annalium & voluminum de rebus suis, plerunque multis mendaciis fartorum:

[Illa sed ætas conficit diutina
Fuligo fuscat, puluis obducit situ,
Carpit senectus, aut ruinis obruit:
Inscripta Christo pagina, immortalis est,
Nec obsolescit vllus in cœlis apex.
Excepit astans Angelus coram Deo,
Et quæ locutus martyr, & quæ pertulit:
Nec verba solùm disserentis condidit,
Sed ipsa pingens vulnera, expressit stylo
Laterum, genarum, pectorísque & faucium.
Omnis notata est sanguinis dimensio,
Vt quamque plagam sulcus exarauerit,
Altam, patentem, proximam, longam, breuem:
Quæ vis doloris, quíue segmenti modus;
Guttam cruoris ille nullam perdidit.
Hic in regestis liber est cœlestibus,
Monumenta seruans laudis indelebilis;
Relegendus olim sempiterno iudici:
Libramine æquo, qui malorum pondera,
Et præmiorum comparabit copias.

Prudentius est quē audisti, hymno de S. Romano, perennitatem tabularum queis Deus martyrum facta consignat, scitè describens. Sanctos cœlites vniuersos, æternum pascet hæc contemplatio quorumuis operum à SS. Martyribus pro Christi nomine editorum. Ideóque S. Augustinus in Psalm. 78. SS. Martyres, ait, turbine persecutionis velut pomorum custodiam collectis fructibus disiectos atque euersos, [ad cœlestem mensam, tanquam de

horto

« horto dominico, multa & suauissima poma tran-
« sisse.] Nec imminuit, sed auxit martyrum decus S. Gregorius in c.4. Cantic. cum sanctos martyres, malis punicis longè pretiosioribus; reliquos beatos pomis vulgaribus collatos, in sacris canticis obseruauit.

Ad tam publicum, tam sublime, tam immensum, æternæ gloriæ pondus, accedet præconium martyris: non à cœlite quopiam, homine puro vel Angelo, sed ipsius Christi ore celebratum; Sponsionem enim Christi tenemus Matth. 10. ver-
« bis non ambiguis conceptam. [Qui me confessus
« fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum
« coram Patre meo]. Quod expendendum eo ipso modo est, quo S. Chrysostomus orat. 4. earum quas Cromerus edidit, vt parte 1. c. 2. retuli, productum à Deo pium hominem, in medium Angelorum hominúmque theatrum inducit, collaudante Deo & attestante; hic mei causa, hoc & illud egit; talia toties, tandiúque sustinuit. Idem ergo in re præsenti statuendum est. Sicut è contrario molles illos qui confessionem Christi nominis erubuerint, immensus obruet pudor, cum negabuntur à Christo in cœtu Sanctorum omnium, & coram Patre. Cum inquam discisso aulæo, quod nunc æternitati oppassum esse ait in Apolog. Tertullianus, & reuelatis omnibus in hac caligine obductis, perspicua fiet ignauia eius, qui tantulam ærumnosissimæ vitæ vsuram, præposuerit generosæ confessioni Christiani nominis, negato, vel palam non confesso eius nomine in quo est salus, vita, & resurrectio nostra. Quam ignominiæ molem, elumbes Christiani nominis professores oppressuram,

ram, veritus Victorinus, magni nominis Romæ Orator, referente D. Augustino 8. confess. c. 2. cum abiecta profanitate, Christianis initiandus esset mysteriis, facta potestate à presbyteris secretiùs reddendi ex formula professionem fidei, depuduit vanitati; timens negari à Christo coram Angelis sanctis, si eum timeret coram hominibus confiteri. Publicè itaque & in totius Ecclesiæ cœtu, calcata insanorum Ethnicorum oblocutione, salutis verba reddere voluit. In ea impiorum confusione sanè importabili, laus erit martyri à Deo. [Ma- « gnus laudator, & vehementer ambienda lauda- « tio,] ait S. Bernardus, ser. 5. in festo omnium SS. « Vnde enim solidior ac certior, quàm à tali præcone expectari laus potest.

Eorundem præconia à Christo, in extremo iudicio.

22. Hæc Sanctorum martyrum, in cœlo coram Patre & Angelis Dei per Christum confessio, quàm sit eis honorifica, nulla oratio satis explicet. Eius verò quædam veluti extensio erit, quæ fiet in cœtu beatorum simul ac damnatorum omnium, per tempus iudicij extremi: vbi Angelis simul & hominibus coëuntibus, in immensa consternatione impiorum, stabunt martyres in magna constantia, aduersos eos qui se angustiauerunt; nec aliud reuera inferendis atrocissimis cruciatibus perfecerunt, quàm quod abrumpendo vitæ filum, abstulerunt labores eorum, amandantes illos in æternam requiem, & sabathum ex sabatho, nullo vnquam labore temerandum. In eo extremo, tam vniuer-

sali, & supra omnes qui vnquam fuerint celeberrimo consessu, ij honores martyribus à Christo rependentur, quibus explicandis impar sit humana
« quæcunque facundia. [Beatissimi illi Christi mar-
« tyres, (ait S. Ephrem in posteriore SS. Martyrum
« laudatione,) iuxta solium gloriæ, magna cum glo-
« ria atque fiducia astantes, ostendent vulnerum suo-
« rum atrociúmque cruciatuum ac verberum cicatri-
« ces, in suis corporibus relucentes, ac Solis splen-
« dorem sua claritate superantes.] Nec ipsi duntaxat ostendent ea passionum & eximiæ fortitudinis monimenta, sed & Christus Dominus ea obiiciet; cum Tyrannis qui in sanctos sæuierunt, vt videant in quos confixerunt: Tum mollibus & eneruibus Christianis, qui absque vlla tormentorum atrocitate, quod rectè supra expendit S. Ephrem, tam profundo desidiæ somno sunt demersi: & quam martyres inter rotas, & equuleos, ignes, ac feras, tenuere constantiam ac dilectionem in Deum, ipsi in requie & in summa securitate abiecerunt. Gloria hæc est omnibus sanctis eius; sed martyribus maximè, vt faciant increpationes in populis, & iudicium in æterno tribunali ac diuino consistorio ante tempora secularia, conscriptum. Sicut enim in humanis certaminibus, degeneres animos fortium magnanimitas increpat, nihilque generositati strenuorum militum honorificentius est, quàm componi cum pauidis, & transacto bello iis qui præ metu dilapsi sunt ostentari, plagarum quidem cicatricibus deformatos, sed tamen gloria proditæ magnanimitatis circumfluentes, quam vel silentibus omnibus, vestigia plagarum vberrimam & insignem diffundunt: (vulnera enim in bello excepta,

pta,

pta, vt est apud Cassiodorum l. 8. epistol. 10. sunt *praconium sine assertore, & propria lingua virtutis:*) ita transactis sanctorum præliis, quæ per vitam hanc vniuersam grauia illis plurimáque fuere, sed præsertim martyribus, gloriosissimum illis erit, non torpidæ virtutis indicia, & egregia fortitudinis monimenta in corporibus suis inusta, iámque supra pyropos, & quicquid in terris splendet, flammantia, desidibus obiicere, vt confundantur & pereant.

An iudicabunt.

23. Sed quod iudicium conscriptum, faciendum in populis per SS. Martyres aiebam, discussione aliqua indiget. Quædam enim scripturæ loca apertè ferre videntur, sanctos quidem omnes aliquatenus, sed maximè & præcipuo quodam iure martyres, iudicium in mundi meta de impiis laturos: idque disertè martyribus tribuit Tertullianus l. ad martyres cap. 2. dicens eos de suis iudicibus iudicaturos. Tribuit etiam S. Eulogius Alexandrinus l. 5. contra Nouatianos apud Photium Cod. 280. infértque ex illis Apostoli verbis 1. Cor. 6. *An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt?* Addi potest illud ex cap. 3. Sap. de iustis, quorum exitus æstimata est afflictio, & quod à nobis est iter, exterminium; *In tempore erit respectus illorum*; tum scilicet cum iudex iustitias iudicans, tempus acceperit: Tunc inquam *fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, iudicabunt nationes.* Iustos præcipuo iure dici eo capite martyres, annotatum iam supra est parte 2. cap. 6. n. 31. Iudica-

bunt ergo martyres, vt quorum causa tanquam impiorum iudicata est, causam iudiciúmque recipiant. Quamuis autem hæc non improbabiliter dicta videantur, nihilominus Photius, dictum illud S. Eulogij referens, illud improbat: negátque solidè affirmari, martyres cum Christo iudices constituendos: & ad locum Apostoli à S. Eulogio prolatum, respondet, Apostolum, non collocare sanctos cum Christo iudices, sed ostendere futuram mundi redargutionem, & condemnationem eorum, qui ad vitam ipsorum, non exegerint suam: sicut Niniuitæ, & Regina Austri, dicuntur iudicium laturi de Iudæis Christo non credentibus. Quo spectat distinctio multiplicis iudicij quam adhibet Richardus in 4. dist. 47. artic. 2. q. 7. cui adhæret Antonius Bitontinus quæst. 32. ad epistolas de sanctis: nempe iudicij lati potestate ordinaria, vel delegata, vel assessoria & approbante, vel per comparationem. Ordinariam iudicandi potestatem, tribuit Richardus toti augustissimæ Trinitati, delegatam Christo, cui potestatem dedit Pater iudicium facere, quia filius hominis est: duæ postremæ iudicandi rationes, iuxta Richardum, sanctis competunt: Nam & comparatione ad quosuis sanctos facta, iudicabuntur impij, omnísque eorum excusatio præcludetur tanquam vana & cassa: quippe qui per meram culpam suam inde exciderint, quo alij eiusdem massæ pertigerunt: Et præterea approbabunt sancti iudicium à Christo latum, erúntque eius quasi assessores, suffragatione sua ratam habentes, pronunciatam à iustissimo & incorruptissimo iudice sententiam, adscribentes è veteri formula, *bonum factum*. Vnam illam

illam quæ poſtremo loco propoſita eſt, iudicandi rationem, SS. Martyribus tribuit Photius, non obſcurè ſecutus S. Chryſoſtomum homil. 65. in Matth. vbi negat, iudicij ſolium vlli præterquam Chriſto competiturum: tantúmque aliis tribuit iudicium per comparationem, quale Chriſtus, Reginæ Auſtri, & Niniuitis tribuit in Iudæos incredulos: quo ipſo exemplo, iudiciariam martyrum functionem, exponebat Photius.

Verùm negari nulla ratione poteſt, quin Chriſtus plus aliquid tribuerit quibuſdam ſanctis, quàm eis concedatur à Photio. Tanquam ſpeciale namque præmium, promiſit Chriſtus relinquentibus omnia ſua, & Apoſtolicam vitam perfecta imitatione exprimentibus, fore vt ſedeant & ipſi in iudicio, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Quod omnino plus fert, quàm iudicium per comparationem. Eo enim modo, etiam iniqui qui leuiora peccarunt, damnabunt iniquiores, iuxta illud, *ipſi iudices veſtri erunt:* quod de exorciſtis Iudæis, qui Actor. 19. damnantur impietatis, accipiunt plerique recentiores Matth. 12. & Lucæ 11. Quod ſi profeſſoribus perfectis vitæ Euangelicæ ea in iudicio conſeſſio cum Chriſto tribuitur, vt fert illud Chriſti promiſſum, facilè adducor vt non modò D. Eulogio ſuperiùs adducto, ſed etiam D. Auguſtino aſſentiar, qui epiſtol 89.q.4. pulcherrimè monſtrat SS. martyres, & opes, & vitam, & parentes ſuos abieciſſe, & omnibus quæ poſſidebant renunciaſſe, vt poſſent Chriſti eſſe diſcipuli. Subductis enim benè rationibus, cum vidiſſent, niſi terrena deſpicerent, fore vt Chriſtum amitterent, quod S. Cyprianus latè demonſtrat lib. de lapſis à n. 44.

apprehenderunt potiùs turrim fortitudinis à facie inimici: quia cum eam in sua ædificarent fide, computauerunt sumptus quibus perfici posset, id est eo animo accesserunt ad fidem, & in ea perstare fixum habuerunt, vt parati essent omnium potius iacturam quàm fidei facere. Atque ita cum rerum suarum venditione, pleró sque eorum piguisset ante perfici, Christi imitata passione sunt repentè perfecti. Dedi ferè Augustini eo loco verba: qui consequenter ad eam sublimitatem Euangelicæ perfectionis in martyribus conspicuam, addit, eos in iudicio futuros cum Christo iudices: Nempe non iurisdictionis participatione, quod à D. Chrysostomo rectè negabatur, quia Christi iura minueret, sed honoraria confessione, & suffragatione, qua ferendam autoritate Christi sententiam vna cum Christo concipient vt assessores, ad supremi Iudicis veluti consilium in causa disceptanda adhibiti, & vt passim loquimur, voce consultiua, potientes & iudicis dignatione assumpti, vt vnà ferant sententiam. Aut si quæ est alia probabilior via exponendi iudiciariam functionem, quam in Apostolis, & Apostolicis viris omnes agnoscunt. De qua re plenè Suares t.2. 3.p.d. 56. s.4. & Thyræus l. de apparit. Christi ad iudici. c. 13. à num. 49. & communiter Scholastici in 4.dist. 47.

Nouus error, de facultate martyrum in extremo iudicio, ad commutandos hædos in oues.

24. Hi sunt SS. Martyrum in iudicio honores, sanè amplissimi. Incidi verò proximè in scriptorem nuperum, qui l. 45. aduersar. c. 9. alios præterea

SS.

SS. Martyrum in iudicio honores profert, quos discutere videtur operæpretium. Ait enim, iuxta Patres eam fore apud Deum SS. martyrum in iudicio gloriam, vt damnatorum numero eximere quos voluerint, penes ipsos sit futurum. Quam esse ait antiquissimam traditionem, pro qua profert inprimis Prudentium, tum Henricum Altissiodorensem ac Venantium Fortunatum, tandémque S. Cyprianum. Locus Prudentij est eiusmodi, in fine passionis S. Fructuosi & sociorum, hymno 6. περὶ στεφάνων.

[*Olim tempus erit ruente mundo*
Cum te Tarraco, Fructuosus acri
Soluet supplicio, tegens ab igni.
Fors dignabitur, & meis medelam
Tormentis dare.]

Nec dissimiliter hymno 9. quo passio S. Romani describitur.

[*Vellem sinister inter hædorum greges*
Vt sum futurus, eminus dignoscerer:
Atque hoc precante, diceret Rex optimus,
Romanus orat, transfer hunc hœdum mihi:
Sit dexter agnus, induatur vellere.]

Henricus l. 6. de vita B. Germani, Prudentium expressisse videri possit sic enim canit.

[*Heu quis me instanti tum defensabit ab ira,*
Subnixus trabea, præsul Germane perenni,
Tunc aderis inter proceres, vt spero, supernos,
Ergo tui, tum Sancte Pater miserescito vatis.
Cúmque olidis iunctum dispexeris eminus hœdis,
(Id mihi nam spondent scelerum monimenta meorum,)
Tunc Regem precibus pulsare memento benignis.

longè aliud fert,quàm quod hic autor comminiſcitur. Certiſſimum quippe eſt, in quamcunque partem arbor in fine vitæ ceciderit, ibi perpetuò fore; Vt velut monſtroſum errorem in Origene damnarit Eccleſia,quod æſtimarit abyſſum quaſi ſeneſcentem; ideſt, vt S. Gregorius interpretatur lib. 34. moral. c. 11. aliàs 12. quod cenſuerit poſſe finiri damnatorum ſupplicia. At hoc ipſum dicit, qui hominem damnatum in iudicio particulari, & ad ſiniſtram idcirco locatum, ait poſſe per martyrum merita,indui vellere agnino, depoſita hœdina ſcabritie & oliditate.Videndi qui de æternitate ſupplicij damnatorum plenè diſputant, Leſſius lib. 13.de diu. perfect. c. 25. & Salas 1.2. tract. 13. d. 15.ſ.3. Itaque extra omnem controuerſiam eſſe debet, quod nemo per damnationem in iudicio particulari factam addictus inferno,& ad ſiniſtram locandus in die iudicij vniuerſalis,inde vnquam ſit eripiendus,aut vllius martyris alteriúſue ſancti precibus tranſmutandus ad dexteram.Sicut enim de fide eſt, noſtra ſuffragia non poſſe prodeſſe damnatis ad pœnę æternę extinctionem,vt Suares rectè pronunciat tomo 4. 3.p.d.48.ſ.4. num.11.ita idem de ſanctorum ſuffragiis eſt affirmandum: cum hoc tantùm diſcrimine, quod nos hìc donec finiantur lux & tenebræ, quia plerunque ignoramus ſtatum defunctorum damnatorum,oramus pro eis ſine culpa, cum nobis non conſtat,quod in malo ſtatu exceſſerint è vita.At SS.Martyres aliíque beati, nunquam preces ſuas & merita interponunt, pro iis quos vident irreuocabiliter cecidiſſe, & æternis ſuppliciis iuſta Dei ſententia quam perſpiciunt, fuiſſe addictos. Vnde neque ante iudicium vniuerſale poſt

transactum particulare, orant pro illis: neque tempore iudicij extremi, orabunt; quascunque preces ad eos direxerint damnati illi, dum adhuc in viuis essent, exposcentes, vt in die iudicij illis adsint, eisque ad dexteram collocandis, patrocinentur. Estque id apud Catholicos Doctores, & omnes retrò Patres, adeò ratum, vt insulsè admodum, contraria assertio, Patrum traditio nominetur.

26. Nec est difficile Patres ab aduersario allegatos exponere. Eodem quippe modo accipiendi sunt, quo accipitur in formulis litanenticis illud Ecclesię, *in die iudicij, libera nos Domine.* Et illud Missæ pro defunctis, *libera me Domine de morte æterna, in die illa tremenda.* Ac rursus illud ex eodem Ecclesiastico pro mortuis officio. *Absolue domine animas omnium fidelium defunctorum, de pœnis inferni, & de profundo lacu: libera eas de ore ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum.* Sensus autem petitæ liberationis est, vt placeat Deo nobis gratiam concedere, sic exigendi vitam præsentem, vt in die iudicij mereamur esse ex numero eorum, qui ab extrema & æterna clade liberi euadent. Non quod tunc facienda sit liberatio; vel quod preces alicuius tunc interpositæ, possint ad eam quicquam conferre: sed quod per publicam, & omnibus mortalibus manifestatam sententiam, firmabitur liberatio aut damnatio, præmissa in particulari iudicio; & facta consentaneè ad vitam piè vel impiè transactam: pro cuius proinde bono fine, oratur, cum petitur liberatio in die Iudicij. Eodémque modo, sensus alterius petitionis est, rogare Deum ne animæ cadant in obscurum: memorando, & veluti præsentem repræsentando, diem obitus, in quo

anima adhuc capax est iuuari nostris suffragiis, & prohiberi ne cadat in obscurum. Hæc enim petitio, relata ad tempus quo anima nondum è corpore migrauit, eodem planè recidit, quo prior; nec aliud fert, quàm postulationem boni status in anima migrante à corpore; vt sit locus decreto diuino, de bono animæ statu finali, remunerando per gloriæ repensionem: eiúsque decreti executionem, & defrictionem fuliginis cuiuscunque à peccatis residuæ, gloriam remorantis, deposcit Ecclesia per eas preces: vt Valentia rectè exposuit tomo 4. disp. 11. q. 1. p. 3. in calce assertionis secundæ. & t. 3. disp. 6. q. 2. p. 8. *in fine.* Videsis præterea Medinam C. de orat. q. 6. & Bellarm. 2. de purgat. c. 18. Quanquam quod durum videri potest in ea petitione Ecclesiæ, quod scilicet spectare aliquatenus videatur rem iam factam, non habet locum in Patrum petitione quam expendimus, quæ disertè tantùm fert id quod per eam Ecclesiæ petitionem secundam, & expressius per priorem postulari diximus. Nempe vt SS. Martyres priusquam hinc abeamus dignentur nos tales precibus suis reddere, quibus Deus misereri in æternum possit: quod est locum nobis dextrum impetrare in die iudicij, esseque eo modo accipiendam eam Patrum petitionem, nec detorquendam esse ad eum falsum sensum, quem vocum cortex vtcumque sonat, dubitare non licet. Omnibus enim Christianis infixa est, semperque fuit ea persuasio, non fore vltra locum remissioni, atque adeò neque cuiusquam precibus, ex quo particulare iudicium, animam æterno supplicio addicens, interuenerit.

Nolo extra locum excurrere, in ea quæ aduersarius addebat, de hac controuersia per illud scripturæ

oracu

largitatis ac iustitiæ ratio tulit, non plura hoc loco. Nam quod præterea, martyris imitationem, inter summos honores quos ei possimus impendere, numerat S. Chrysostomus in S. Iuliani encomio, & Isidorus Pelus. lib. 1. epist. 89. quamquam indirectè & consequenter est verissimum, tamen directè ac per se primò, aliud est imitatio, ab honoris exhibitione. Quod autem tot tantósque honores martyrum fidei, martyribus quoque charitatis vendicabam, nulla martyrum fidei iniuria, nec casso ex parte ipsorum charitatis martyrum titulo, præstiti. In pari namque causa, non dispar honoris modulus videtur rependendus. At parem, imo eandem esse vtrorúmque causam, vniuersa tertia huius opusculi parte confeci. Liquidò igitur concluditur his quoque pro quibus pugnauimus, non dissimilium honorum condignitatem competere. Ausimque etiam superpondium aliquod nostris deposcere, quod eorum gloriosus exitus, cum multa proximorum vtilitate iungatur; videatúrque consentaneum, vt quibus alienæ ærumnæ fructuosæ extiterunt, iisdem exile tantæ operæ pretium non negent; quale est quod grata recordatione, ac condigno meritis honore rependitur. Quamquam quid nostris honoribus opus, iis quos à se honoratos voluit Deus? [Ex nostris laudationi- « bus, (ait S. Chrysostomus, orat. 3. contra Iudæos, « initio) nihil martyribus splendoris accrescet. Quid « enim egeant linguis nostris, quorum certamina su- « perant naturam humanam; quorum præmia vim « ingenij nostri vincunt? Deriserunt hanc vitam, « conculcarunt carnificinas & tormenta, despexe- « runt mortem; ad cœlum euolarunt, erepti sunt è «
fluctibus

« fluctibus rerum humanarum, in tranquillum enauigauerunt portum; haudquaquam aurum, argentumue, aut vestes pretiosas, sed thesauros quos nemo potest eripere, importantes: tolerantiam, fortitudinem, & charitatem. Nunc in Pauli chorum peruenerunt, ante coronas suas expectatione coronarum alacres ac gestientes, eo quod iam de futuro incerti esse desierunt. Quid igitur istis opus sit oratione nostra? Ex nostris enim laudationibus quemadmodum ante cœperam dicere, nihil illorum gloriæ accesserit.] Concinit perpulchrè S.Bernardus serm.5. in festo omnium Sanctorum, cum eximiam Sanctorum laudem, quæ vnicuique à Deo erit, celebrasset: [Ad quid ergo *(inquit,)* Sanctis laus nostra, ad quid glorificatio nostra? Quo eis terreni honores, quos iuxta veracem filij promissionem, honorificat Pater cœlestis? Quo eis præconia nostra? Pleni sunt. Prorsus ita est dilectissimi: bonorum nostrorum Sancti non egent, nec quicquam eis nostra deuotione præstatur. Planè quod eorum memoriam veneramur, nostra interest, non ipsorum.] Sapientissimè omnino. Verè enim omnis gloria nostra, omnésque honores, quos rependere Christi athletis extra scamma iam constitutis possumus, nobis potiùs quam illis commodant; vt propterea S.Augustinus serm. 102. de diuers.c.1 dicat, sacra corpora martyrum fidei, relicta nobis esse, *ad memorias orationum, non ad glorias martyrum.* Hoc est, (vt disertè ipsemet interpretatur, præcludens impium sensum, quo quis negatam ab eo sacrorum pignorum venerationem posset obtendere:) non sunt nobis relicta ad honores quibus egeant, SS. Martyres: quasi si corpora illa

illa vel à feris vorata, vel combusta, disiectis in ventum cineribus fuissent, manca foret ipsorum martyrum cœlis illatorum, vera apud Deum gloria, veráque beatitas; quod asserere, & ridiculum, & impium esset: Sed relicta nobis sunt, ad vsum & commodum nostrum, quibus proficit Sanctos colere, & eorum sepulcris ac conditis intra ea sacris corporibus, aduolui. [Plerunque Deus, (ait ibi Augustinus) de seruis suis, præstat seruis suis, quandam dignationem, donans quæ magis prosint ei cui donantur, quàm ei de quo datur. Sic Heliam sanctum, Deus per auem pascebat: non autem misericordia Dei & omnipotentia defecerat, vt semper sic pasceret. Mittitur tamen pascendus ad viduam, non quia non erat quomodò Dei seruus aleretur, sed vt fidelis vidua, benedictionem mereretur. Præstitit ergo SS.martyrum corpora Ecclesiis suis, ad memorias orationum, non ad glorias martyrum. Illi enim habent integram gloriam suam, apud creatorem suum.] In nostrum igitur vsum ac fructum, cedit gloria quàm meritissimò exhibemus martyrum sacris exuuiis: Tum quia ad eorum conspectum orando, magis conualescimus; tum quia ad imitandum stimulamur. Quo spectat illud sapientissimum Dei consilium, in curanda Sanctorum pugilum inter nos sepultura, egregiè omnino in hunc modum aperit S.Chrysostomus in S. Iuliani encomio. [Martyres nobiscum Deus partitus est. Cum animas sibi ipse sumpsisset, corpora nobis quodammodò largitus est, vt perpetuæ virtutis monumentum, sancta horum ossa teneamus. Nam si bellatoris arma cruentata quis cernens, clypeum, hastam, & loricam, licet

omnium

« omnium ſit ignauiſſimus, ſtatim exilit, exardeſ-
« cit, & ad bellum promptus emicat, atque à con-
« ſpectu armorum ſumit animum, vt eaſdem actio-
« nes aggrediatur: Nos qui non arma, ſed corpus
« ipſum cernimus Sancti, quod dignum habitum
« eſt, vt ob Chriſti confeſſionem cruentaretur, li-
« cet omnium ſimus timidiſſimi, quî poſſumus non
« ad ſummam promptitudinem animi exardeſcere,
« cum hic aſpectus, velut ignis quidam, in mentem
« noſtram incidat, & ad idem nos certamen inuitet?
« Propterea nobis Sanctorum corpora, vſque ad
« tempus reſurrectionis commendauit Deus, vt ma-
« ximæ philoſophiæ materiam & occaſionem ha-
« beremus.]

28. Hic igitur eſt reuera vſus, honorum quos noſtris quoque charitatis martyribus, exhibere pietas mortalium poteſt. Vt proinde conſultius videatur, & iiſdem Chriſti athletis acceptius, de illo potiùs honorum ſcopo attingendo, quàm de cumulandis, anxiéve excogitandis eorum in terra honoribus, laborare. Hoc inquam illis pergratum accidet, & ſupra quoſuis honores noſtros iucundum, ſi eorum intuentes exitum conuerſationis, imitemur & fidem: non illam in pleriſque languidam, imo emortuam, & abiecta charitatis anima informem; ſed viuam ſéque impigro in Deum & eius cauſa in proximum motu prodentem; qualis in exitu ſtrenuorum charitatis pugilum micat. Te-nuerunt illi in dulciſſimo agone charitatem; quam ne excolerent, non luis virulentia, non periculum mortis præſentiſſimum, non horror adiunctorum ſupra mortem horribilium obſtitit. Hanc nobis in tranquillitate, & extra ardua illa diſcrimina cordi

eſſe,

esse, supra quos suis honores nostros exoptant. Quid enim iis quibus à Sanctis cœlitibus, à Deo ipso, præconiorum ac laudum vberrima messis legitur, arida per nos ieiunantis linguæ stipula crepitans? Nec probando more, (vt cum Sidonio dicam l. 9. epist. 2.) & olorinis cantibus anseres rauos, & modificatis lusciniarum querelis, improborum passerum fringultientes susurros, sociatos velimus. Quare de illo potiùs quem proponebã, honorum martyribus impensorum fructu, qui in nos vniuersus rednndat, simus solliciti: & vt cum S. Dorotheo expos. sacra 2. dicam. [Quisquis coronam optat " consequi, studeat atque operam det, vt sit apud " coronatos.] Hos ille, SS. Martyres interpretatur, " eorúmque æternam societatem, spondet illi, qui, vt est apud S. Diadochum de perfect. spirit. c. 94. martyrum imitatione, *testimonium conscientiæ toleranter operatus sit*: qui inquam pro captu, & negotiorum conditione, martyrũ animos repræsentauerit, ita vt possit de eo pronunciari ad veritatem, quod VValafridus Strabo de S. Gallo in eius vita scriptis prodidit. [Etsi à persecutore sanguinis effusione non est " immolatus, semetipsum tamen offerens Domino " hostiam viuam in odorem suauitatis, & crucem " suam tollens quotidie Saluatorem sequens, mar- " tyrij laborem & palmam adeptus est.] Vel quod " Dinamius de S. Fausto dixit, iuxta nuper restitutam lectionem. [Quamuis ei ad martyrium perse- " cutor defuisse videatur, MARTYREM " IPSE, SE FECIT.] "

MARTYRIBVS CHARITATIS.

Ecquis martyrij renuat donare coronâ,
Quę Charis ad superas transtulit alma domos.
Cùm nullo, aut paruo discrimine distet ab illo
Martyre, qui verâ Religione cadit?
Despicit iste minas, truculentique arma Tyranni,
Impauidus rabidam prouocat ille luem.
Iste venenatos pleno trahit ore liquores,
Ille bibit toto mille venena sinu.
Hic viuis placido versat se corpore flammis,
Carbones medicâ vellicat ille manu.
Alter propitio recreat sudore, beato
Sanguine Christigenos alter opimat agros.
Amplaque multiplices cœlestis in borrea fruges
Numinis, hic abiens, dum manet ille, iacit.
Vincit vterque cadens, diuerso ex hoste trophæa
Rapta triumphanti ponit vterque manu.
Quæris vter cœlo, qua parte receptus vterque
Regnat ouans, parta nobilitate præat?
Martyribus confert non mors, sed causa decorem.
Hunc Charis, hunc tollit Religionis amor.
Tu sacri quem sancta iuuat reuerentia veri,
Dic age num minor est Religione Charis?

AVTHORI.

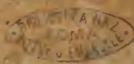
Dvm pius in PALMAS *transfers Raynaude, Phalanges*
Quas sub CVPRESSIS *detinet alma Charis.*
Quis, nisi flagranti tostus liuore, negarit,
Te dignum CEDROS *inter habere locum?*

ANTO. RICHEO. S. I.

INDEX RERVM, ET VERBORVM.

Veneris

FINIS

IHS